

PROLETÁŘI
VŠECH ZEMÍ,
SPOJTE SE!

LENIN
SEBRANÉ
SPISY

38

VYDÁVÁ SE NA ZÁKLADĚ
USNESENÍ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
KOMUNISTICKÉ STRANY
ČESKOSLOVENSKA

VLADIMÍR
ILJIČ
LENIN
SEBRANÉ
SPISY

SVAZEK

38

březen — červen 1919

NAKLADATELSTVÍ SVOBODA
PRAHA 1988

Podle 5. ruského vydání
V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij,
tom 38, Politizdat, Moskva 1977,
připraveného
Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS,
přeložil kolektiv překladatelů

© Politizdat, Moskva 1977
Translation © Nakladatelství Svoboda, Praha 1988

PŘEDMLUVA

Do třicátého osmého svazku Sebraných spisů V. I. Lenina jsou zařazeny práce napsané mezi 12. březnem a 27. červnem 1919.

Bylo to období zesílené vojenské intervence cizích imperialistických mocností proti Sovětskému Rusku. Začátkem března 1919 přešla Kolčakova armáda do ofenzívy a zmocnila se Ufy; na jihu obsadil generál Děnikin Lugansk a část Donbasu; v květnu zahájil ofenzívu generál Juděnič proti Petrohradu; ze severu útočili bělogvardějci generála Millera spolu s jednotkami anglických, amerických a francouzských interventů.

Sovětský lid musel svádět boj s interventy a vnitřní kontrarevolucí za obzvlášť těžkých podmínek. Nepřátelé obsadili hlavní palivové, surovinové a potravinové základy. Pro nedostatek paliva nejezdily železnice a nepracovaly továrny; zajistit potraviny pro armádu a obyvatelstvo ve městech stálo mnoho sil.

Práce obsažené v tomto svazku ukazují, jak intenzivní práci vynakládal Lenin, strana i vláda na organizování obrany země, jaké hrdinství projevoval lid na frontě i v zázemí. Přes obtíže způsobené cizí intervencí členové komunistické strany v čele s Leninem věřili, že sovětský lid zvítězí a uskuteční všechno, co bylo započato Říjnovou revolucí. »Nikdy nebude poražen národ,« řekl Lenin, »jehož dělníci a rolníci ve své většině poznali, pocítili a na vlastní oči uviděli, že hájí svou, sovětskou moc — moc pracujících, že hájí věc, jejíž vítězství zajistí jim a jejich dětem možnost užívat všechny vymoženosti kultury,

všechny plody lidské práce« (tento svazek, s. 337—338).

V strastiplných dnech války, za nevídaných obtíží neustávala v Sovětském Rusku všestranná tvůrčí činnost, pokračovala výstavba nové společnosti, přibývalo výhodů socialismu, rozšiřovaly se vymoženosti, jež přinesla Říjnová revoluce. »Naše revoluce,« zdůraznil Lenin v květnu 1919, »udělala za půldruhého roku pro proletariát, onu třídu, jíž sloužíme, pro onen cíl, pro který pracujeme, pro svržení nadvlády kapitálu, nepoměrně víc, než udělala francouzská revoluce pro svou třídu« (s. 391).

Leninovy práce z tohoto období svědčí o tom, jak obrovskou pozornost věnovala komunistická strana problémům přechodu od kapitalismu k socialismu, perspektivám rozvíjení výstavby socialismu v Sovětském Rusku i přípravě nového programu komunistické strany. Tyto otázky projednával VIII. sjezd strany, který se konal v březnu 1919. V zahajovacím projevu na sjezdu Lenin zdůraznil, že navzdory válce stojí na prvním místě tvůrčí budovatelské úkoly a veškerá práce sjezdu bude probíhat ve znamení těchto úkolů.

Nejzávažnější práce v tomto svazku Leninových Sebraných spisů se týkají vypracování programu strany, přípravy a zdůvodnění programových dokumentů o vztahu k středním rolníkům i ostatních usnesení VIII. sjezdu strany. V. I. Lenin pronesl na sjezdu zahajovací i závěrečný projev, podal zprávu o činnosti ústředního výboru a přednesl referát o programu strany a o práci na vesnici.

Hlavní pozornost sjezdu se soustředila na projednání a schválení nového programu strany, který byl vypracován pod vedením V. I. Lenina. Materiály týkající se přípravy programu, obsažené v tomto svazku, ukazují, jak obrovskou práci vynaložil Lenin na sestavení návrhu programu, jak důkladně rozpracoval teoretickou část návrhu programu i body o praktických úkolech diktatury proletariátu v Rusku.

V Návrhu programu KSR(b) a rovněž v referátu a v zá-

věrečném projevu na VIII. sjezdu strany Lenin všestranně zdůvodnil, proč je v teoretické části programu nutné nejen definovat imperialismus jako nejvyšší a poslední stadium kapitalismu, ale podat rovněž charakteristiku předmonopolního kapitalismu a prosté zbožní výroby. Lenin kritizoval N. I. Bucharina a jeho stoupence, kteří proti tomuto návrhu vystoupili, a zdůraznil, že se imperialismus rozvinul na bázi zbožního hospodářství a kapitalismu a že prohlubuje a do krajnosti zostrňuje rozpory kapitalismu. Na základě teoretické analýzy vývoje kapitalistické společnosti dospěl Lenin k vědecky podloženému závěru, že »čistý imperialismus bez hlavní základny kapitalismu nikdy neexistoval, nikde neexistuje a nikdy existovat nebude« (s. 174). Kdybychom tu měli jen imperialismus, řekl Lenin, pak by byl úkol dovršit socialistickou revoluci a přejít k socialismu o mnoho snazší. Pak by neexistoval tak složitý a obtížný problém, jako je přechod miliónů drobných výrobců zboží na cestu výstavby socialismu.

Lenin vysvětloval, že pro správné stanovení úkolů výstavby socialismu v Sovětském Rusku je nutné ponechat v programu strany charakteristiku prosté zbožní výroby. V zájmu vítězství socialismu bylo nutné vymýtit kapitalismus i s kořeny a přebudovat malovýrobu zboží, z níž neustále a v masovém měřítku vyrůstají kapitalistické živly. Bucharin tím, že odmítal začlenit do programu charakteristiku prosté zbožní výroby, zastíral skutečnost, že z rolnické malovýroby vznikají a rozvíjejí se kulacké živly, a to ho později přivedlo až k teorii »vrůstání kulaka« do socialismu. Bucharinovy návrhy odváděly stranu od boje proti kapitalistickým živlům na vesnici. Ve svých vystoupeních proti těmto návrhům odhalil Lenin jejich teoretickou neudržitelnost a politickou škodlivost. Ukázal, že ignorovat zbožní malovýrobu znamená popírat úlohu středního rolnictva jako spojence dělnické třídy při výstavbě socialismu; to podlamovalo diktaturu proletariátu,

jež je založena právě na svazku dělnické třídy a rolnictva.

»Má-li být náš program mezinárodní,« řekl Lenin, »musí přihlížet k těm třídním momentům, které jsou z ekonomického hlediska charakteristické pro všechny země« (s. 199). Pro všechny země, kromě Sovětské republiky, byla charakteristická nadvláda kapitalismu a skutečnost, že malorolnická hospodářství existují i ve vyspělých kapitalistických státech. Bucharin a jeho stoupenci ignorovali revoluční hnutí rolnictva i národně osvobozené hnutí utlačovaných národů, jež jsou zálohou socialistické revoluce. VIII. sjezd strany Bucharinovy protimarxistické návrhy zamítl a schválil Leninovy teze.

Program strany, řekl Lenin, musí mít vědecký základ. Musí vysvětlit masám, jak komunistická revoluce vznikla, proč je nevyhnutelná, v čem tkví její význam, její podstata a síla, co musí řešit. Program strany schválený na VIII. sjezdu KSR(b), jehož hlavní části napsal Lenin, obsahuje výstižnou charakteristiku kapitalismu a jeho nejvyššího stadia — imperialismu. Správnost marxisticko-leninské analýzy ve stranickém programu z roku 1919 plně potvrdil další vývoj světového kapitalismu i revolučního boje dělnické třídy. Proto byly hlavní teze této analýzy pojaty i do dalšího programu KSSS, který schválil XXII. sjezd strany.

V Leninově návrhu programu strany se zdůrazňovalo, že po vítězství Říjnové revoluce, po nastolení diktatury proletariátu v Rusku a poté, co se začala rozvíjet revoluce v ostatních zemích, »začalo období celosvětové proletářské, komunistické revoluce« (s. 127). Program strany stanovil hlavní úkoly socialistické přeměny společnosti. Vycházel z Leninovy teorie o možnosti vítězství socialismu v jedné zemi, z toho, že republika sovětů má všechno, co je k vybudování socialismu nezbytně třeba. Návrh programu strany i ostatní práce v tomto svazku ukazují obrovskou úlohu diktatury proletariátu při vytváření a upevňování socialistické společnosti.

V návrhu programu, v referátu na VIII. sjezdu strany i v dalších pracích obsažených v tomto svazku věnoval Lenin prvořadou pozornost charakteristice sovětské moci jako formy diktatury proletariátu. Vědecky zdůvodnil zásadní odlišnost sovětské čili proletářské demokracie od demokracie buržoazní a její obrovské přednosti. Republika sovětu je nesrovnatelně vyšší a pokrokovější formou demokracie, neboť fakticky zajišťuje pracujícím možnost užívat všech svobod a široce se podílet na správě státu. Pro skutečnou, ne formální demokracii, řekl Lenin, jsme udělali tolik, kolik za celá staletí neudělaly a nemohly udělat ani ty nejlepší demokratické republiky. »Ani ta nejdemokratičtější buržoazní republika nikdy nebyla a ani nemohla být ničím jiným než mechanismem k potlačování pracujících kapitálem, než nástrojem politické moci kapitálu, diktaturou buržoazie« (s. 330). Život nadobro vyvrací lživá tvrzení obhájců kapitalismu, kteří líčí imperialistické státy jako státy »všeobecného blahobytu« a nazývají imperialistické země »svobodným světem«. Ve skutečnosti to je svět vykořisťování a bezprávných lidových mas, svět tmářství a politické reakce, svět militarismu a krvavého účtování s pracujícími.

V politické části Leninova návrhu programu jsou stanoveny cesty dalšího rozvoje socialistické demokracie a vytyčena praktická opatření, aby každý člen sovětu povinně vykonával určitou práci spojenou se správou státu, aby se tyto práce postupně střídaly a obsáhly tak celý okruh záležitostí týkajících se státní správy, všechny její oblasti, aby bylo postupně a důsledně »do samostatné účasti na správě státu zapojováno veškeré pracující obyvatelstvo« (s. 117). Leninovy teze byly dále rozvinuty v pozdějších programech KSSS.

V referátu o programu strany a v závěrečném slově k referátu na VIII. sjezdu strany věnoval Lenin velkou pozornost části programu týkající se vztahů mezi národy. Hlavní tezí Leninova návrhu je uznání práva všech náro-

dů na sebeurčení až po oddělení a vytvoření samostatného státu. Politika KSR(b), napsal Lenin, »spočívá v důsledném sblížení a sjednocování proletářů a pracujících mas všech národů v jejich revolučním boji za svržení buržoazie« (srov. s. 118). Podle Lenina je nutné v praxi pečlivě uplatňovat rovnost a právo národů na oddělení, pomáhat dříve zaostalým národům rozvíjet jejich ekonomiku a kulturu a usilovat o co nejtěsnější dobrovolný svazek všech sovětských republik.

V. I. Lenin nesmlouvavě kritizoval protibolševické názory N. I. Bucharina, G. L. Pjatakova a jejich stoupenců, kteří na sjezdu vystoupili proti programové požadavku práva národů na sebeurčení až po oddělení a vytvoření samostatného státu. Tyto názory označil Lenin za projev velmocenského šovinismu. VIII. sjezd schválil v národnostní otázce leninský program. Na základě Leninových programových principů sjednotila komunistická strana všechny národy a národnosti mnohonárodního Sovětského Ruska. Sovětský svaz, vytvořený na základě těchto principů, se stal vzorem mnohonárodního státu, příkladem správného vyřešení národnostní otázky. Nejdůležitějším výsledkem leninské národnostní politiky je úzká spolupráce všech národů při výstavbě státu, hospodářství i kultury, bratrské přátelství i hospodářský a kulturní rozkvet všech národů a národností.

Lenin stanovil nejdůležitější úkoly diktatury proletariátu v ekonomice a přitom zdůraznil především nutnost likvidace soukromého vlastnictví, tj. nutnost socialistického zespolečnění výrobních prostředků. »Důsledně pokračovat v započatém a v hlavních a základních rysech již dokončeném vyvlastňování buržoazie, převádění prostředků výroby a oběhu do vlastnictví Sovětské republiky, tj. do společného vlastnictví všech pracujících« (s. 120). Společenské vlastnictví výrobních prostředků, vytvořené znárodněním velkého průmyslu, dopravy, půdy a bank a dále rozmnožené prací sovětského lidu, se stalo

ekonomickou základnou socialistické společnosti, zdrojem vyšší životní úrovně lidu, základem předností socialismu před kapitalismem.

V Leninově návrhu programu se zdůrazňovalo, že jedním z hlavních úkolů diktatury proletariátu je využít svazek dělníků a rolníků k postupnému přechodu k socialistické zemědělské velkovýrobě. V agrárním programu vytyčil Lenin opatření nutná k socialistické přestavbě zemědělství: zřizovat socialistické velkostatky (sovchozy), podporovat »dobrovolné svazy zemědělců pro společné hospodaření ve velkém« ve formě zemědělských komun a rovněž družstev pro společné obdělávání půdy. Za zvlášť důležité považoval Lenin zapojení středních rolníků do výstavby socialismu. V Agrárním bodu programu se zdůrazňuje: Strana si klade za úkol nesměšovat střední rolníky s kulaky a získávat je na stranu dělnické třídy, snažit se o věčnou dohodu se středním rolnictvem »a při volbě metod uskutečňování socialistických přeměn činit i ústupky« (s. 148).

Rozhodující podmínkou vítězství socialismu byl všestranný rozvoj produktivních sil země; v tom viděl Lenin klíč k vybudování socialismu, k přerůstání socialistické společnosti ve společnost komunistickou. Jako jeden ze stěžejních úkolů zdůraznil Lenin zvyšování produktivity práce, protože jinak není možný definitivní přechod ke komunismu. K dosažení tohoto cíle, vysvětloval Lenin, je nutné dlouhodobě zvyšovat uvědomění mas a jejich kulturní úroveň, a rovněž široce a všestranně využívat práci vědců a technických odborníků.

V Leninově návrhu programu strany se zdůrazňoval mimořádně velký význam rozvíjení a upevňování sdružské disciplíny pracujících a zvyšování jejich iniciativy a vědomí odpovědnosti. Po vítězství socialistické revoluce stály strana a proletářský stát před těžkými a složitými úkoly: bylo třeba překonat návyky vytvořené nadvládou soukromého vlastnictví, a to lze dokázat jen houžev-

natou prací zaměřenou na převýchovu mas. Velkou úlohu při socialistické výchově pracujících mají odbory, které Lenin charakterizoval jako školu řízení, školu hospodaření, školu komunismu.

Velké úkoly vytyčoval Leninův návrh programu strany i jeho referát na sjezdu KSR(b) v oblasti kulturní výstavby a rozvoje vědy. Lenin naléhavě zdůrazňoval, že je nutné všestranně využít pro výstavbu socialismu a komunismu výsledky vědy a techniky i kulturní dědictví minulosti. V bodu programu věnovaném školství a osvětě Lenin zformuloval nejdůležitější zásadní teze o úloze školy, která se musí přeměnit z nástroje třídní nadvlády buržoazie v nástroj úplného odstranění dělení společnosti na třídy; musí se stát šířitelkou ideového vlivu proletariátu na poloproletářské a neproletářské vrstvy pracujících, aby tak byla vychována generace schopná vybudovat komunismus. Byla k tomu navržena tato nejdůležitější opatření: »1. Zavést bezplatné a povinné všeobecné a polytechnické vzdělání (tj. seznamující jak teoreticky, tak prakticky se všemi hlavními výrobními odvětvími) pro všechny děti obojího pohlaví do 16 let. 2. Vytvořit těsné sepětí mezi vyučováním a společenskou produktivní prací« (s. 119). Tyto body Leninova návrhu programu byly pak dále rozvinuty při praktické výstavbě socialismu. V období rozvinuté výstavby komunismu pomáhá lidové školství a osvěta, vycházející z leninských principů, vychovávat všestranně vyspělé lidi a postupně odstraňovat podstatné rozdíly mezi duševní a fyzickou prací.

Největší význam programu strany spatřoval Lenin v tom, že zobecňoval zkušenosti z výstavby socialismu, které získal sovětský lid po Říjnové revoluci. Bylo-li na počátku jasné pouze to, že je nutná stěžejní socialistická přestavba celého života země, ale nevědělo se, jak to udělat, nashromáždila praktická tvůrčí činnost pracujících Sovětského Ruska cenné zkušenosti. Nyní, zdůrazňoval Lenin, »už nejsme tak absolutně bezradní, získali jsme

celou řadu zkušeností, a pokud to bylo možné, shrnuli jsme je v našem programu« (s. 164).

Program strany, jehož tvůrcem byl Lenin, měl světo-
dějné význam. Byl prodchnut duchem proletářského in-
ternacionalismu, myšlenkou jednoty národních a interna-
cionálních úkolů dělnické třídy. Lenin i celá strana pohlí-
želi na výstavbu socialismu v Sovětském Rusku jako na velký internacionální úkol sovětského lidu, který je v souladu se zájmy dělnické třídy na celém světě. V závěrečném projevu na VIII. sjezdu KSR(b) zhodnotil Lenin nový program strany a řekl: »Náš program bude velice závažným materiálem pro propagandu a agitaci, bude dokumentem, nad nímž si dělníci řeknou: „Zde jsou naši soudruzi, naši bratři, zde se uskutečňuje naše společné dílo“« (s. 233).

Program strany schválený VIII. sjezdem KSR(b) vytyčil hlavní úkoly výstavby socialismu v zemi Sovětů. Tento program, řekl Lenin v prosinci 1920, je program politický, je to výčet našich úkolů, je to vysvětlení vztahů mezi třídami. Je nutno jej doplnit druhým programem strany, totiž konkrétním plánem hospodářské výstavby. Takovým plánem se stal plán elektrifikace Ruska, rozvržený na 10—15 let, jenž byl vypracován na Leninův popud. Program strany, konkretizovaný v národohospodářských plánech, dal sovětskému lidu jasnou perspektivu a podnítil pracující k hrdinským činům v boji za socialismus. Sovětský lid uskutečnil pod vedením komunistické strany za poměrně krátkou dobu industrializaci země, kolektivizaci zemědělství a kulturní revoluci. Splnění programu strany, schváleného na VIII. sjezdu KSR (b), přineslo úplné a definitivní vítězství socialismu v Sovětském svazu.

Na dokumenty věnované vypracování a zdůvodnění nového programu strany bezprostředně navazují práce o vztahu k střednímu rolnictvu. Téměř ve všech svých projevech na VIII. sjezdu strany a zejména v referátu o práci na vesnici i v četných dalších pracích z doby před

sjezdem i po něm zdůvodňuje Lenin novou politiku vůči střednímu rolnictvu, kterou strana vyhlásila na podzim 1918, totiž politiku pevného svazku dělnické třídy se středním rolnictvem za podpory vesnické chudiny, svazku k boji proti kulakům, k výstavbě socialismu pomocí společného úsilí dělníků a rolníků pod vedením dělnické třídy. »V tomto svazku,« řekl Lenin, »je hlavní síla a opora sovětské moci, v tomto svazku je záruka, že socialistickou přestavbu, vítězství nad kapitálem a odstranění veškerého vykořisťování dovedeme až do vítězného konce« (s. 259).

Ve zprávě o činnosti ÚV KSR(b) a v referátu o práci na vesnici rozvíjí Lenin tezi, že po vítězství socialistické revoluce a upevnění diktatury proletariátu nabývá obrovského významu otázka vztahu k střednímu rolnictvu. Proletariát dokáže udržet moc a vybudovat socialismus jen tehdy, podpoří-li ho základní masy rolnictva, tj. střední rolníci, avšak *»to je taková třída, která kolísá.* Střední rolník je zčásti vlastník a zčásti pracující« (s. 217). Celé dějiny politického vývoje nás učí, řekl Lenin, že rolník jde buď za buržoazií, nebo za dělnickou třídou. Proto má takový význam úloha dělnické třídy ve svazku dělníků a rolníků, proto je nezbytné vynaložit dlouhodobé úsilí, aby se střední rolníci zapojili do budování socialismu.

Lenin se obsáhle zabýval tezemi agrární části programu strany a vytyčil hlavní cesty a metody postupného a plánovitého zapojování rolnictva do výstavby socialismu. Především je nutné, učil Lenin, přísně a důsledně dodržovat zásadu dobrovolnosti při sdružování pracujících rolníků do zemědělských družstev a komun. *»Použití zde násilí znamená přivést všechno vniveč.* Tady je zapotřebí dlouhodobá výchovná práce . . . *Není nic hloupějšího než sama myšlenka na uplatňování násilí v hospodářských vztazích se středním rolníkem*«; je třeba, zdůrazňoval Lenin, *»učit se od rolníků metodám přechodu k lepšímu systému, a neopovážovat se komandovat!* To je pravidlo,

které jsme si vytyčili« (s. 222). Pracujícím rolníkům je nutné vysvětlit, že je v jejich životním zájmu přeměnit drobné zboží hospodářství v hospodářství socialistické, neboť jedině socialismus je zbaví bídy a kulackého vykořisťování, řekl Lenin 13. března 1919 na sjezdu zemědělských dělníků Petrohradské gubernie.

V Leninově Rezoluci o vztahu k střednímu rolnictvu, schválené VIII. sjezdem strany, byla rozvedena praktická opatření, jak organizovat sdružení pro společné obdělávání půdy, zemědělská družstva a komuny, přičemž je třeba co nejpřísněji dodržovat zásadu dobrovolnosti. Zároveň se v rezoluci zdůrazňovalo, že je nutné, aby stát poskytl organizační i materiální pomoc kolektivním hospodářstvím. Sjezd strany vypracoval rovněž rozsáhlý program hospodářské pomoci střednímu rolnictvu.

Pro vítězství socialismu na vesnici bylo třeba vybudovat mohutný socialistický průmysl, schopný vybavit celé národní hospodářství včetně zemědělství moderní technikou. »Kdybychom jim mohli hned zítra dát 100 000 prvotřídních traktorů,« řekl Lenin na sjezdu strany, »zásobit je benzínem, posadit na ně řidiče (víte velmi dobře, že je to zatím jen fantazie), střední rolníci by řekli: „Jsme pro komunu“ (tj. pro komunismus)« (s. 225). Pod vedením strany se uskutečnila socialistická industrializace země a rolníci vstoupili do družstev; pak byla splněna Leninova směrnice vybavit zemědělství prvotřídní technikou.

Velkou pozornost věnoval Lenin zřizování a výstavbě sovchozů jako důsledně socialistických podniků, které se měly stát vzorem socialistické zemědělské velkovýroby a v praxi dokazovat její přednosti. Až skončí válka, řekl Lenin na sjezdu zemědělských dělníků v Petrohradu, vybaví sovětský stát sovchozy špičkovou technikou a dosáhne toho, aby se »ve velkých hospodářstvích vyrábělo společnou prací lépe než dříve, levněji než dříve a více než dříve. Sovchozy si kladou za úkol postupně naučit vesnic-

ké obyvatelstvo samostatně vytvářet nový řád, řád společné práce . . . » (s. 52).

První sovchozy a kolchozy, které začaly vznikat hned po vítězství Říjnové revoluce, sehrály velkou úlohu jako opěrné body socialistické přestavby vesnice a připravily přechod převážné většiny rolníků od individuální zbožní malovýroby k velkému kolektivnímu hospodářství.

Z prací tohoto svazku napsaných v období cizí vojenské intervence a občanské války je patrná Leninova významná úloha při mobilizaci všech sil země k zajištění vítězství nad interventy a bělogvardějci, při vypracování základů sovětské vojenské vědy a zásad vojenské politiky, strategie i taktiky armády socialistického státu. Leninovy zásady výstavby Rudé armády byly zformulovány v programu strany schváleném na VIII. sjezdu KSR(b) a staly se základem tezí ústředního výboru o vojenské otázce. Problematice vojenské politiky byla věnována obsáhlá pasáž i ve zprávě o činnosti ústředního výboru strany. Lenin zdůraznil, že při budování Rudé armády musela jít strana stejně jako v ostatních oblastech socialistické výstavby neprobádanými cestami, že je to otázka zcela nová, kterou se strana dříve nezabývala ani teoreticky. Dělnická třída, která se chopila moci, řekl Lenin, nezbytně musí najít řešení, jak spojovat nové revoluční tvůrčí úsilí mas s využíváním výsledků vědy i techniky.

V projevu k vojenské otázce Lenin zdůvodnil, že je nutné vytvořit pravidelnou, přísně disciplinovanou armádu a včlenit do ní vojenské odborníky, kteří budou pod kontrolou vojenských komisařů a stranických buněk. Vystoupil rozhodně na obranu tezí ústředního výboru a proti partyzánštině, kterou hájila takzvaná »vojenská opozice« (patřili k ní bývalí »leví komunisté« V. M. Smirnov, G. I. Safarov, G. L. Pjatnickij a další, a dále osoby, které nepatřily k žádné z vyhraněných opozičních skupin). Většina diskutujících delegátů »vojenskou opozici« odsoudila. Zároveň byly podrobeny přísné kritice i chyby a nedo-

statky v činnosti Revoluční vojenské rady republiky, a zejména počínání jejího předsedy L. D. Trockého. Sjezd schválil Leninovy teze, jak je vysvětlil ve svých projevech i v teoretické části programu, a rovněž v rezoluci k vojenské otázce schválené na sjezdu.

V závěrečném projevu na VIII. sjezdu strany Lenin zvláště zdůraznil, že v Sovětském Rusku byla poprvé na světě vytvořena armáda, ozbrojená síla, která ví, zač bojuje, a že poprvé na světě si dělníci a rolníci, kteří přinášejí nesmírně těžké oběti, jasně uvědomují, že brání vy-možnosti Říjnové revoluce, Sovětskou socialistickou republiku.

Bojovým programem mobilizace sil strany a lidu k roz-drcení nepřítelů byly Leninovy Teze ÚV KSR(b) o situaci na východní frontě, Dopis petrohradským dělníkům o pomoci východní frontě, Návrh směrnice ústředního výboru o vojenské jednotě a další dokumenty. Vyhlášovala se v nich konkrétní opatření na pomoc východní frontě, kde se na jaře 1919 vytvořilo hlavní ohnisko nebezpečí pro Sovětskou republiku a kde se rozhodovalo o osudu revolu-ce. Ústřední výbor žádal od organizací strany, odborů a sovětů, aby rozvinuly dalekosáhlou politickou kampaň k mobilizaci pracujících k boji proti Kolčakovi. S obja-sněním úkolů pomoci frontě vystoupil Lenin 11. dubna 1919 v projevu na plenárním zasedání Celoruské ústřed-ní rady odborů, 16. dubna na konferenci železničářů moskevského uzlu a den nato na konferenci moskevských závodních výborů a odborových svazů. Lenin se bezpro-středně zabýval otázkou, jak upevnit východní frontu a jak připravit a provádět nejdůležitější vojenské operace.

Na výzvu Lenina a ústředního výboru strany napnout všechny síly a rozvinout revoluční energii odpověděla dělnická třída novou vlnou pracovního nadšení a maso-vým hrdinstvím v týlu, jehož nejvýraznějším projevem se staly komunistické subotniky, které Lenin nazval »vel-kou iniciativou«.

V několika pracích tohoto svazku (v brožuře Úspěchy a potíže sovětské moci, v projevu O klamání lidu hesly svobody a rovnosti, v článku Hrdinové bernské internacionály a dalších) se zdůvodňuje hospodářská politika »válečného komunismu«, která měla zmobilizovat národní hospodářství a všechny síly země, a zajistit tak vítězství sovětské moci ve válce proti interventům a bělogvardějcům. V boji proti »zakukleným nepřátelům lidu«, menševikům a eserům, kteří dezorganovali zázemí a vystupovali proti sovětské politice »válečného komunismu«, Lenin dokázal, že jedině tato politika je za války a rozvratu správná a že politika volného obchodu a soukromého vlastnictví, kterou navrhovali menševici a eseři, by znamenala záhubu Sovětské republiky. Volný obchod v rozvrácené a hladovějící zemi je »svobodou znovunastolit moc kapitálu. Je to kolčakovský hospodářský program« (s. 379).

Lenin pranýřoval ruské přísluhovače buržoazie i jejich duchovního spřízněnce K. Kautského, kteří charakterizovali »válečný komunismus« jako komunismus »spotřební či vojenský«. Obviňovali sovětskou moc, že opomíjí zájmy rozvoje výroby. Lenin se takovým »socialistům« vysmíval jako zkostnatělým dogmatikům žonglujícím s citáty a pohrávajícím si se slovy, že socialismus znamená vyšší stupeň rozvoje výroby. »Leželi v knihách, biflovali z nich, opakovali si z knih, ale zhola nic z nich nepochopili.« Kritikům sovětské politiky Lenin odpověděl: »*Prvním úkolem ve zpusťované zemi je zachránit pracující. První produktivní silou všeho lidstva jsou dělníci, pracující. Udrží-li se naživu oni, zachráníme a obnovíme všechno*« (srov. s. 382). Nelze couvnout před žádnými oběťmi, abychom zachránili dělníky — tímto Leninovým pokynem se v těžkých letech intervence a občanské války řídila strana a sovětská moc.

Článek Třetí internacionála a její místo v dějinách osvětluje světodějný význam Říjnové revoluce, která po-

prvé nastolila diktaturu proletariátu a uskutečnila velké Marxovo učení. »Světové dějiny spějí nezadržitelně k diktatuře proletariátu, ale jejich cesty nejsou ani zdaleka rovné, snadné a přímé,« napsal Lenin (s. 328). Komunistické strany jako avantgarda mezinárodního proletariátu stojí před úkolem splnit a realizovat odkaz marxismu a uskutečnit odvěké ideály socialismu a dělnického hnutí. V článku Hrdinové bernské internacionály i v četných dalších pracích poukazuje Lenin na ideový krach vůdců II. internacionály, kteří se zřekli marxismu, zradili věc dělnické třídy a přešli do tábora buržoazie a kontrarevoluce.

Velice zajímavé jsou dokumenty věnované přechodu moci do rukou proletariátu v Maďarsku a Bavorsku, Pozdrav Bavorské republice rad a Pozdrav maďarským dělníkům. Lenin poukazuje na specifické rysy přechodu k diktatuře proletariátu v těchto zemích a zdůrazňuje, že je nutné tvůrčím způsobem aplikovat marxismus a využívat sovětské zkušenosti tak, aby to odpovídalo konkrétním podmínkám v těchto zemích, varuje bavorské i maďarské komunisty před bezduchým napodobováním činnosti sovětské moci v Rusku. »Je zcela nepochybné,« napsal Lenin, »že pouhé napodobování naší taktiky v Rusku do všech podrobností by byla při specifických podmínkách revoluce v Maďarsku chyba« (s. 238). Zároveň Lenin radil důsledně uskutečňovat ty nejdůležitější přeměny, které jsou podstatou revolučního přechodu od kapitalismu k socialismu.

V těchto pracích jsou rozvinuty programové teze marxismu o hlavních zákonitostech revolučního přechodu od kapitalismu k socialismu a o jejich specifických projevech v různých zemích i o podstatě a úkolech diktatury proletariátu. Lenin dokazuje, že k potlačení odporu vykořisťovatelů, kapitalistů a statkářů je nezbytné použít násilí. »Podstatou proletářské diktatury není však pouze násilí, a ne především násilí. Její hlavní podstatou je organizo-

vanost a disciplinovanost předvoje pracujících, jejich avantgardy, jejich jediného vůdce — proletariátu. Jeho cílem je vybudovat socialismus, odstranit dělení společnosti na třídy, zapojit všechny členy společnosti do pracovního procesu, odstranit základnu jakéhokoli vykořisťování člověka člověkem« (s. 408).

Nejdůležitějším rysem socialistické revoluce i největším zdrojem jejích vítězství je organizování miliónů pracujících, řekl Lenin v Projevu věnovaném památce J. M. Sverdlova, jednoho z nejvýznačnějších činitelů komunistické strany a sovětského státu. Velké revoluce dávají vyniknout velkým lidem a rozvíjejí takové talenty, jaké si dřív nikdo nedovedl ani představit. Říjnová revoluce přesvědčivě ukázala, že bolševická strana vychovala slavnou kohortu vynikajících organizátorů a vůdců oddaných revoluci a těsně spjatých s masami, zocelených bojem, žalářováním i vyhnanstvím. Lenin vyslovil přesvědčení, že z řad dělníků i rolníků budou neustále vyrůstat vedoucí kádry, bude se rozvíjet »kolektivní organizátorský talent, bez něhož nemohou miliónové armády proletářů dosáhnout svého vítězství« (s. 103).

V projevu na Rudém náměstí 1. května 1919 hovořil Lenin o blízké budoucnosti, kdy bude na pevném základu, položeném Velikým říjnem, vybudována socialistická společnost. Naši vnuci budou pohlížet na dokumenty a památky z období kapitalistického zřízení jako na kuriozity. Stěží si budou umět představit, jak mohly továrny a závody patřit jednotlivcům, jak mohli vůbec existovat lidé, kteří nepracovali. Lenin ukázal na přítomné děti a řekl, že »budou plnou měrou užívat plodů vykoupených prací a obětmi revolucionářů« (s. 348). Tato Leninova předpověď se plně potvrdila. Sovětský lid dosáhl pod vedením komunistické strany ve velmi krátké historické lhůtě úplného a definitivního vítězství socialismu a rozvinul výstavbu komunistické společnosti.

V 38. svazku Sebraných spisů je poprvé uveřejněn Návrh rezoluce ke zprávě o zahraniční a vnitřní situaci Sovětské republiky. Je zde otištěn i návrh usnesení rady lidových komisařů O platech odborníků, který nebyl do dřívějších vydání Leninových spisů ještě zařazen.

Oddíl Přípravné materiály obsahuje devět prací, z nichž šest se týká přípravy programu strany: Návrh dodatků k bodu programu v oblasti školství a osvěty, Osnova druhého bodu ekonomické části programu (první a druhý koncept), Osnova agrárního bodu programu, Konspekt oddílu o trestech z bodu programu o soudnictví, Zápis bodů ekonomické části programu sestavených komisí a otázek, jež mají být rozpracovány, a Zvláštnosti nového stranického programu. V této části svazku jsou obsaženy rovněž Poznámky o družstevnictví, Návrh usnesení Rady obrany o zásobování železničářů obilím a plán opatření K problematice vzájemných vztahů se středními rolníky.

INSTITUT MARXISMU-LENINISMU

PŘI ÚV KSSS

ZASEDÁNÍ PETROHRADSKÉHO SOVĚTU

12. BŘEZNA 1919

1

REFERÁT O ZAHRANIČNÍ A VNITŘNÍ POLITICE RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ STRUČNÁ NOVINOVÁ ZPRÁVA

(Soudruh Lenin vstupuje na tribunu vítán bouřlivými ovacemi. Všichni vstávají.) Tento sál, říká soudruh Lenin, mi připomíná moje první vystoupení v petrohradském sovětu¹, když v něm ještě vládli menševici a eseři. Příliš brzy jsme zapomněli na nedávnou minulost. Dnes však vývoj revoluce v jiných zemích ožívuje v naší paměti to, co jsme přednedávnem prožili. Dříve se předpokládalo, že na Západě, kde se v důsledku intenzivnějšího vývoje kapitalismu více zostřily i třídní rozpory, půjde revoluce poněkud jinou cestou než u nás a že moc přejde ihned z rukou buržoazie do rukou proletariátu. Avšak události v Německu svědčí o opaku. Německá buržoazie sjednocená k odporu proti proletářským masám, které pozvedly hlavy, čerpá svou sílu z bohatých zkušeností západní buržoazie a vede proti proletariátu soustavný boj. Německé revoluční masy však dostatečné zkušenosti ještě nemají, ty získají teprve v boji. Všichni si pamatujeme revoluci roku 1905, kdy šel ruský proletariát do boje bez jakýchkoli předběžných zkušeností. Zato v nynější revoluci jsme zkušenosti z revoluce roku 1905 zvážili a využili.

Poté soudruh Lenin podává přehled o činnosti rady lidových komisařů. Připomíná první období revoluce, kdy masy ještě nevěděly, co dělat, a neměly dostatečně autoritativní a silná řídicí centra.

Jestliže jsme chtěli v započatém boji dosáhnout úspěchu, dobře jsme věděli, říká soudruh Lenin, že je nezbytné semknout co možná nejtěsněji všechny vykořisťované masy i všechny složky pracujících v zemi, a to nás nevyhnutelně postavilo před otázku organizačních forem. A protože jsme měli v dobré paměti úlohu sovětů v roce 1905, oživilo nás jako nejvhodnější nástroj k sjednocení pracujících a k jejich boji proti vykořisťovatelům. Až do revoluce v Německu jsme vždycky říkali, že sověty jsou nejvhodnější orgány pro Rusko. Tenkrát jsme ještě nemohli tvrdit, že budou stejně vhodné i pro Západ, ale život ukázal, že je to tak. Vidíme, že sověty si získávají na Západě stále větší a větší popularitu a že boj za ně probíhá nejen v Evropě, ale i v Americe. Všude vznikají sověty, které dříve či později převezmou moc do svých rukou.

Velmi zajímavá je teď situace v Americe, kde vznikají sověty. Je možné, že tam půjde hnutí jinými cestami než u nás, ale důležité je to, že i tam si sovětská forma organizace získala velkou popularitu. Tato organizace dnes nahradila všechny ostatní formy proletářských organizací. Jakmile se anarchisté, kteří byli odpůrci jakékoli moci, seznámili se sověty jakožto formou moci, akceptovali ji. Tím úplně rozmetali teorii anarchismu, odmítajícího jakoukoli moc. Před dvěma roky vládla v sovětech kompromisnická myšlenka spolupráce s buržoazií. Musela uplynout určitá doba, aby byla z vědomí mas vymetena ta stará veteš, která jim bránila vyznat se v současných událostech. Toho bylo možné dosáhnout jedině praktickou činností sovětů spojenou s výstavbou státu. Nyní jsou ve stejné situaci i německé dělnické masy, z jejichž vědomí je nutné odstranit stejnou veteš, jenomže tam tento proces probíhá v ostřejší, krutější a krvavější formě než u nás.

Poněkud jsem se odchýlil od tématu, které mi předsednictvo petrohradského sovětu určilo, ale bylo to nutné.

Činnost rady lidových komisařů v uplynulém roce můžeme pochopit jedině tehdy, zhodnotíme-li úlohu sovětů v měřítku světové revoluce. Často pro denní drobné správní záležitosti a problémy, jimž se při výstavbě nelze vyhnout, zapomínáme na zájmy světové revoluce. Avšak jedině hodnotíme-li úlohu sovětů ve světovém měřítku, dokážeme správně pochopit i drobné záležitosti našeho vnitřního života a včas je usměrňovat. Vznešení revizoři z Bernu² o nás mluví jako o přívržencích taktiky násilí, ale přitom úplně zavírají oči před praktikami jejich vlastní buržoazie, jež vládne výhradně pomocí násilí.

Ještě než jsme přešli k sovětské formě státní správy, prožili jsme několik měsíců, kdy se masy připravovaly na novou, dosud nevídanou formu státní správy. Vládu Kerenského jsme úplně rozcupovali, prozatímní vládu jsme přinutili několikrát a na všechny možné způsoby vystřídat ministry, což masám definitivně dokázalo, že buržoazní kompromisnická klika, která si tehdy činila nároky na moc, není schopna spravovat zemi — a teprve pak jsme převzali moc do svých rukou.

Mnohem složitější je situace ve světovém měřítku. Tady pouhé revoluční násilí nestačí, revolučnímu násilí tu musí předcházet stejná přípravná práce jako u nás, přirozeně však poněkud delší. Svého času se nadělalo spoustu řečí kolem brestlitevského míru, někteří pánové se dokonce rozhodli využít tohoto kroku sovětské moci pro své demagogické cíle a označovali jej za kompromis. Má-li být však toto nazváno kompromisem, mělo by se také označit za kompromis s carem to, že jsme šli do Státní dumy, abychom ji rozvrátili zevnitř. Uzavřeli jsme brestlitevský mír v očekávání budoucího vývoje vnitřních poměrů v Německu, které pak vedly ke svržení Viléma, a to ukazuje, jak správně jsme si náš krok vypočítali.

V zemích Dohody³ dnes pozorujeme mezi masami pro-

buzení, které se jejich vlády snaží všemožně utlumit. Proto veškerou pozornost dosud neuvědomělých mas orientují na »vlastenectví«. Krmí masy sliby a lákají na výhody vítězného míru, slibují jim nesčetné výhody, jen co bude uzavřen mír. Živí je iluzemi. Nakolik jsou však takové iluze uskutečnitelné, lze soudit z mého nedávného rozhovoru s jedním americkým, střízlivě a komerčně uvažujícím obchodníkem, jemuž jsou naše zájmy cizí. Situaci ve Francii charakterizuje takto: francouzská vláda slibuje masám hory zlata, které prý dostanou od Němců, ale Němci nejdřív musí mít z čeho zaplatit, protože od dlužníka, který nic nemá, se nedá nic získat, a všechny tyto iluze o uzavření výhodného míru s Německem se rozplynou, neboť uzavřený mír bude mírem založeným na krachu. To chápou dokonce i nepřátelé revoluce, kteří nenacházejí žádné jiné východisko z nynější situace než svržení kapitalismu. V tomto směru je dnes příznačná nálada pařížského davu, který je mimořádně vnímavý a mimořádně rychle reaguje. Zatímco dnes nedovoluje ani hlesnout nikomu, kdo mluví proti bolševikům, naslouchal ještě před půl rokem těm, kdo je všemožně pomlouvali. Buržoazie nám při propagování našich myšlenek prokázala velkou službu. Svými útoky přiměla masy k zamyšlení a úvahám, takže bezprostředně uvažující pařížské masy dospěly k závěru, že nenávidí-li buržoazie tak silně bolševiky, znamená to, že proti ní dovedou bojovat. Dohoda teď zaměřila svou pozornost na nás a účty, které dostává, hodlá zaplatit z naší kapsy. Musíme počítat se silným nepřítelem, který má proti nám vojenskou převahu, ale ne nadlouho: přijde rozčarování z vítězství, a to povede k úplnému krachu všech kombinací »spojenců«, pokud se ještě předtím nepoperou mezi sebou. Dnes sužuje všechny země hlad, a ten nepomohou zahnat žádná vítězství. Stojíme před složitými úkoly v oblasti zahraniční politiky. V tomto směru tu máme zkušenosti z brestlitevského míru jakožto nejzávažnějšího kroku zahraniční

politiky rady lidových komisařů. Brestlitevský mír byl uzavřen se silným nepřítelem, který měl proti nám vojenskou převahu, což vyvolalo neshody i mezi námi, ale první krok proletářského státu, obklíčeného ze všech stran imperialistickými dravci, musel vypadat takto. Brestlitevský mír oslabil našeho silného a mocného nepřítele. Německo, které nám vnutilo vyděračské podmínky, ve velmi krátké době padlo, a tento osud čeká i jiné země, tím spíše, že všude lze pozorovat rozklad v armádě.

Je třeba si připomenout dobu, kdy se rozklad v naší armádě vysvětloval ruskou netrpělivostí, ale pak se ukázalo, že to je úděl všech zemí nastupujících cestu revoluce. Bezostyšná loupež, jíž se dnes dopouštějí »demokratické« vlády v Paříži, otvírá masám oči tím spíše, že jejich neshody při dělení kořisti, přecházející často ve vážný spor, přestaly už být tajemstvím.⁴ Přes všechny nepříznivé podmínky, v nichž musí Sovětské Rusko žít, máme jedno plus, které zdůrazňuje i buržoazní list Times⁵. V článku svého vojenského pozorovatele konstatuje, že rychle pokračuje rozklad v armádách všech zemí, s výjimkou Ruska^[124]. Jedině v Rusku se podle slov listu Times armáda nerozkládá, nýbrž buduje. Je to jedna z významných součástí naší výstavby za uplynulý rok. Bráníme se, obklíčení ze všech stran nepřáteli, dobýváme zpět každou píď Sovětského Ruska a každý měsíc našeho boje nás stále více přibližuje k světové revoluci. Jako první na celém světě jsme převzali moc a nyní u nás vládou sověty pracujících. Dokážeme moc udržet? Jestliže ne, pak dobytí moci nebylo historicky oprávněné. Ale už teď můžeme být hrdi na to, že jsme v této zkoušce obstáli a že jsme moc pracujících i přes nesčetné útrapy uhájili.

Dále se soudruh Lenin zabývá otázkou odborníků.

Některé naše soudruhy pobuřuje, říká Lenin, že v čele Rudé armády stojí carští přísluhovači a staří důstojníci. Je přirozené, že při organizování Rudé armády nabývá tato otázka zvláštního významu a že její správná koncep-

ce rozhodne o úspěchu této věci. Otázku odborníků je třeba koncipovat širě. Musíme je využívat ve všech oblastech výstavby, kde samozřejmě nevystačíme s vlastními silami, protože nemáme zkušenosti a vědeckou průpravu starých buržoazních odborníků. Nejsme utopisté, kteří si představují, že socialistické Rusko mohou vybudovat nějakí noví lidé sami, nýbrž používáme takový materiál, jaký nám zanechal starý kapitalistický svět. Lidi starého typu stavíme do nových podmínek, důkladně je kontrolujeme, svěřujeme je bdělému dohledu proletariátu a nutíme je vykonávat práci, kterou nezbytně potřebujeme. Jedině tak lze budovat. Nedokážete-li postavit tuto budovu z materiálu, který nám zanechal buržoazní svět, nepostavíte ji vůbec a nejste žádní komunisté, ale jen planí frázisté. Pro výstavbu socialismu je nutné využít plně vědu, techniku a vůbec všechno, co nám zanechalo kapitalistické Rusko. Jistěže na této cestě narazíme na velké obtíže a nevyhneme se ani chybám. Vždycky se vyskytují dezertéři a zarytí sabotéři. Tady především bylo nezbytné násilí. Po něm však musíme využívat morální váhu proletariátu, pevnou organizaci a kázeň. Není nejmenší důvod vyhazovat užitečné odborníky. Musíme jim však vymezit určitý rámec, který proletariátu umožní je kontrolovat. Musíme jim ukládat práci, ale zároveň je pozorně sledovat, podřizovat je komisařům a mařit jejich kontrarevoluční záměry. Zároveň je nutné se od nich učit. Přitom ovšem nedělat těmto pánům sebemenší politický ústupek, ale využívat jejich práci všude, kde je to jen možné. Částečně se nám to již podařilo. Od potlačování kapitalistů jsme přešli k jejich využívání, a to je snad nejzávažnější úspěch, jehož jsme za rok v našem vnitřním vývoji dosáhli.

Jednou ze závažných otázek rozvoje naší kultury je otázka vesnice. Moc sovětů počítá s nejširší podporou pracujících. To bylo osou veškeré naší politiky na vesnici za celou tuto dobu. Bylo nutné spojit městské proletáře

s vesnickou chudinou, a to jsme udělali. Dnes tu existuje nejtěšnější spojení tisíci nepostřehnutelnými nitkami. Také zde, jako ostatně všude, narážíme na velké těžkosti, neboť rolníci si zvykli považovat se za samostatné hospodáře. Zvykli si volně prodávat své obilí, a každý rolník to pokládal za své nezadatelné právo. Teď nás čeká obrovský kus práce, abychom je jednou provždy přesvědčili, že s takovou bídou, jakou nám zanechala válka, se můžeme vypořádat jen pomocí komunistické organizace hospodářství. Tady už nelze působit násilím, ale jedině přesvědčováním. Samozřejmě máme i mezi rolnictvem zjevné nepřátele — kulaky, ale převážná část vesnické chudiny a středních rolníků, kteří se k ní přimykají, jde za námi. Ovšem proti kulakům jako proti našim zavilým nepřítelům máme jenom jednu zbraň, totiž násilí. Když jsme začali uplatňovat svou zásobovací politiku založenou na principu, že přebytky se musí poskytnout hladovějícím, našli se takoví, kteří začali na rolníka pokřikovat: »Okrádají tě!« To jsou zavilí nepřátelé rolníků, dělníků a komunismu, navlečení do menševických, levoeserských nebo bůhvíjakých ještě jiných šaškovských kostýmů, a my vůči nim budeme i nadále postupovat stejně jako dosud.

Severnaja kommuna, č. 58
14. března 1919

Podle listu
Severnaja kommuna

ODPOVĚĎ NA PÍSEMNÉ DOTAZY

Soudružky a soudruzí, chci teď odpovědět na písemné dotazy, z nichž dva nejsou zcela jasné. Jeden z nich však zřejmě přece jen obsahuje dvě základní myšlenky. Tazatel za prvé není spokojen s bolševiky, kteří prý překročili meze, a sympatizuje s menševiky pro jejich umírněný postup. Za druhé se ptá na rolnická povstání.

K první otázce musím říci, že má-li být obvinění proti bolševikům formulováno takto, bylo třeba ukázat, v čem překročili meze a proč je dobrý umírněný postup. Hlavní příčinou našeho rozchodu s menševiky bylo to, že jsme trvali na odevzdání veškeré moci sovětům, a překročili jsme meze natolik, že předloni v říjnu jsme tuto moc převzali. Menševici však požadovali umírněný postup, protože si odevzdání moci nepřáli. Tak například známý socialista Kautsky^[120], sympatizující s menševiky, napsal v srpnu 1918 ve své brožuře, že bolševici nemají přebírat moc, protože se neudrží, padnou a zničí tím celou stranu. Myslím, že tento názor vyvrátil průběh událostí, takže není třeba se jím zabývat, zejména nejsou-li tu jasné námitky. V Německu prosazoval Kautsky demokracii, parlamentní zvaníru. Naši i němečtí menševici říkali, že sovětům se nemá dávat moc. V Německu bylo svoláno Ústavodárné shromáždění a v lednu a v březnu tam propukla četná mohutná dělnická povstání, občanská válka, v důsledku čehož němečtí menševici v čele s Hilferdingem navrhovali v posledních člancích, aby se Ústavodárné shromáždění a rady (sověty) spojily, a to tak, že by ústřední výbor rad dostal právo pozastavit usnesení Ústa-

vodárného shromáždění a předložit danou otázku všelidovému hlasování. To dokazuje, jak se němečtí menševici, a dokonce i ti nejlepší z nich, dostali úplně na scestí. Spojit Ústavodárné shromáždění s radami, spojit diktaturu buržoazie s diktaturou proletariátu — taková myšlenka si nezaslouží nic než výsměch.

Pokud jde o rolnická povstání, dotaz na toto téma už zde byl. Samozřejmě, prožili jsme a prožíváme četná kulacká povstání. Loni v létě to byla dokonce celá řada kulackých povstání. Kulak je náš nesmiřitelný nepřítel. A zde nemůžeme spoléhat na nic jiného, než že ho potlačíme. Něco jiného je střední rolník, to není náš nepřítel. To, že by v Rusku docházelo k rolnickým povstáním, kterých by se účastnil značný počet rolníků, a ne kulaků, to není pravda. Ke kulakům se občas připojí jednotlivá vesnice či volost, ale k takovým rolnickým povstáním, jichž by se účastnili všichni rolníci v Rusku, za sovětské moci nedošlo. Kulacká povstání ale byla a budou, máme-li vládu, která trvá na tom, aby byl každý přebytek obilí odevdán za pevnou cenu hladovějícím. Taková povstání jsou nevyhnutelná, protože kulak, který má velkou zásobu obilí, je může rozprodat po několika stech rublech za pud*; všichni přece víme, za jaké ceny prodávají šmelinářů. Dáme-li kulakům takovou svobodu, pak boháči, kteří mají poschovávané papírové kerenky**, budou syti, kdežto většina, která nemá co schovávat, bude mít hlad. Nezavíráme proto oči před tím, že povstání kulaků proti sovětské moci jsou nevyhnutelná. Dokud byli u moci kapitalisté, bývala nevyhnutelná povstání dělníků proti nim a rolníků proti statkářům. Až budou statkáři a kapitalisté zdoláni, budou povstání kulaků propukat stále řidčeji. Bud', anebo. Chce-li však někdo, aby se všechno obešlo

* Pud — 16,38 kg. *Čes. red.*

** — bankovky, které vydala prozatímní vláda Kerenského v létě 1917. *Čes. red.*

bez jakýchkoliv povstání a aby nám boháči pěkně naservírovali vyznání lásky a slib, že odevzdají pokojně všechny přebytky, pak myslím, že takového člověka nemůžeme brát vážně.

V druhém dotazu, poněkud nejasném, se píše: jak postupovat v případech, kdy dělníci zaslepení výzvami eserů pod záminkou špatného zásobování nepracují, stávkují a jdou proti sovětské moci? Nemohu samozřejmě počítat s tím, že všichni dělníci do jednoho jsou pro sovětskou moc. Když v Paříži roku 1871 povstali pařížští dělníci, bojovalo hodně dělníků z jiných měst proti nim v bílém vojsku a potlačovalo pařížské dělníky. Uvědoměli socialisté však přesto tvrdili, že pařížští komunardi jsou představiteli veškerého proletariátu, tj. všeho, co je v něm nejlepšího a čestného, zatímco v bílém vojsku byly zaostalé vrstvy dělnictva. I u nás máme neuvědomělé, zaostalé dělníky, kteří dosud nepochopili, co je to sovětská moc; snažíme se o jejich uvědomění. Pro stálé masové zastoupení dělníků neudělala žádná vláda tolik jako sověty, které dávají každému zástupci závodu možnost uplatnit se v příslušném státním orgánu. Získáváme podle možnosti dělníky, aby oni sami dělali státní politiku; za kapitalismu a dokonce i v republikách od toho dělníky odháněli, sovětská moc dělníky naopak všemožně získává, ale někteří budou ještě hodně dlouho tíhnout k starým časům.

Mezi vámi je málo lidí, a snad je to vůbec jen pár jedinců, kteří pamatují nevolnictví, to mohou pamatovat jen staří lidé, ale přece jen se najdou takoví, kteří si pamatují, jak to bylo před 30—40 lety. Kdo žil na vesnici, ten ví, že před nějakými třiceti lety se našlo dost starých lidí, kteří říkali: »Za nevolnictví to bylo přece jen lepší, byl větší pořádek, vládla přísnost, ženské se tolik neparádily.« Čteme-li dnes Uspenského, kterého považujeme za jednoho z nejlepších spisovatelů zobrazujících život rolnictva, můžeme najít v jeho popisu osmdesátých a deva-

desátých let, jak opravdu poctiví staří rolníci a někdy i jen starší lidé říkali, že za nevolnictví to bylo lepší. Když se bourají staré společenské pořádky, nedají se odstranit naráz z vědomí všech lidí, vždycky ještě zůstane pár takových, kteří tíhnou k starým časům.

Někteří dělníci, jako například tiskaři, říkají, že za kapitalismu bylo dobře, vycházelo hodně novin, kdežto teď jen málo, tenkrát jsem slušně vydělával, a já žádný socialismus nechci. Bylo dost takových průmyslových odvětví, která byla závislá na bohatých třídách nebo žila jen z výroby luxusních předmětů. Nemálo dělníků ve velkých městech žilo za kapitalismu z toho, že vyráběli luxusní předměty. V Sovětské republice nebudeme moci těmto dělníkům po nějakou dobu dát práci. Doporučíme jim: »Najděte si jinou užitečnou práci.« Dělník odpoví: »Dělal jsem jemnou práci, byl jsem klenotník, práce to byla čistá, pracoval jsem pro slušné pány, ale teď přišli ke slovu muži, slušné pány vyhnali, a já chci zpátky ke kapitalismu.« Takoví lidé budou hlásat návrat ke kapitalismu neboli, jak říkají menševici, jít vpřed ke zdravému kapitalismu a zdravé demokracii. Najde se pár set dělníků, kteří budou říkat: »Za zdravého kapitalismu jsme si žili dobře.« Takových lidí, kterým se za kapitalismu vedlo dobře, byla zcela nepatrná menšina, kdežto my hájíme zájmy většiny, které se za kapitalismu žilo špatně. (Potlesk.) Zdravý kapitalismus to i v těch nejsvobodnějších zemích přivedl k celosvětovému masakru. Zdravý kapitalismus nemůže existovat, ale existuje takový kapitalismus, demokratický kapitalismus, vysoce republikánský kapitalismus, který to i v nejsvobodnější republice, jako je americká, kulturní, bohatá a technicky vyspělá, přivedl k nezběhlejším světovému masakru, aby mohl drancovat celý svět. Z patnácti miliónů dělníků najdete v celé zemi jen několik tisíc, kteří si za kapitalismu žili velice dobře. V bohatých zemích je však takových dělníků víc, protože pracovali pro mnohem větší počet milionářů a multimili-

onářů. Sloužili této hrstce a dostávali od ní zvlášť vysoké mzdy. Vezměte třeba stovky anglických milionářů, ti vydělávali miliardy, protože drancovali Indii a celou řadu kolonií. Ti si mohli klidně dovolit házet deseti až dvaceti tisícům dělníků almužnu, platit jim dvojnásobné nebo i vyšší mzdy, aby pro ně zvlášť dobře pracovali. Jednou jsem četl vzpomínky amerického holiče, kterému platil jeden multimilionář za holení každý den dolar. A tento holič napsal celou knížku, v níž velebil multimilionáře a jeho pozoruhodný život. Za hodinovou ranní návštěvu u jeho finančního veličenstva dostával dolar denně, byl spokojen a nepřál si nic jiného než žít v kapitalismu. Před takovými argumenty se musíme mít na pozoru. Obrovská většina dělníků v takové situaci nebyla. My, komunisté celého světa, hájíme zájmy obrovské většiny pracujících, kdežto nepatrnou menšinu pracujících si kapitalisté kupovali vysokými mzdami a dělali z nich věrné sluhy kapitálu. Stejně tak se za nevolnictví našli lidé, kteří statkářům říkali: »My jsme vaši otroci (už po vyhlášení svobody), my od vás neodejdeme.« Bylo jich mnoho? Nepatrný počet. Je možné s odvoláním na ně zavrhnout boj proti nevolnictví? Ovšemže ne. Stejně tak se ani dnes nedá komunismus vyvrátit s odvoláním na menšinu dělníků, kteří si velmi slušně vydělávali na buržoazních novinách, na výrobě luxusních předmětů, na osobních službách multimilionářům.

Přejdou nyní k otázkám, které byly formulovány jasně; za prvé k otázkám koncesí vůbec, a zejména pak k otázce Velké severní cesty⁶. Znamená to prý dávat dravcům v plen národní bohatství. Na to odpovím, že tato otázka úzce souvisí s otázkou buržoazních odborníků a světového imperialismu. Můžeme snad dnes zlomit světový imperialismus? Kdybychom to udělat mohli, bylo by naší povinností to udělat, ale vy víte, že to nyní udělat nemůžeme, stejně jako jsme v březnu 1917 nemohli svrhnout Kerenského; museli jsme počkat, až se rozvinou sovětské

organizace, pracovat pro to, a ne ihned povstat proti Kerenskému. Zrovna tak nyní, cožpak je možná útočná válka proti světovému imperialismu? Ovšemže ne. Kdybychom byli silnější, kdybychom zítra získali hodně obilí, kdybychom měli technické vybavení a tak dále, nedovolili bychom Scheidemannům masakrovat spartakovce, ale svrhli bychom je. Dnes je to však nemístná fantazie, dnes nedokáže naše zem sama svrhnout světový imperialismus, dokud ostatní země prožívají období, kdy tam není většina pro sověty, v mnoha zemích začínají jejich sověty teprve vznikat, a proto musíme imperialistům ustoupit. My dnes nemůžeme ve velkém budovat železnice, a dej bůh, abychom dali do pořádku aspoň ty, které máme. Nemáme dostatek obilí a paliva, nedostává se parních lokomotiv, několik miliónů pudů obilí leží na Volžsko-bugulmské dráze a my je nemůžeme odvézt. V radě lidových komisařů jsme se v těchto dnech usnesli poslat tam zmocněnce s rozsáhlou pravomocí, aby toto obilí odvezli. Lid v Petrohradu a v Moskvě hladoví, zatímco tam leží milióny pudů odevzdaného obilí, a my je nemůžeme odvézt, protože není dost lokomotiv a chybí palivo. A proto říkáme, že je lépe zaplatit daň zahraničním kapitalistům, ale vybudovat železnice. Taková daň nás nezahubí, ale nedáme-li do pořádku železniční dopravu, můžeme padnout proto, že lid hladoví; ruský dělník vydrží sice hodně, ale všechno má své meze. Proto jsme povinni učinit opatření k zlepšení provozu na železnicích, třeba i za cenu zaplacení daně kapitalismu. Ať už je to dobré nebo špatné, prozatím nemáme na vybranou. Sovětskou moc nezahubíme tím, že zaplatíme daň světovému kapitalismu, dokud ho definitivně nesvrhneme. Zaplatili jsme německým imperialistům ve zlatě, podmínky brestlitevského míru^[68] nás k tomu zavazovaly, a dnes jim dohodově země toto zlato berou — vítězný lupič okrádá poraženého lupiče. Říkáme teď, že dokud nezvítězí světové hnutí proletariátu, budeme buď bojovat, nebo platit těmto lu-

pičům, abychom se vykoupili, a nic špatného v tom nevidíme. Zatímco jsme se u německých lupičů vykupovali — odvedli jsme jim několik stamiliónů —, upevnili jsme za tu dobu svou Rudou armádu, kdežto německým lupičům teď nezůstalo nic. Tak to dopadne i s ostatními imperialistickými lupiči. (Potlesk.)

Soudruh dále píše, že ho zavřeli na čtyři dny proto, že je proti zbídačování středních rolníků; ptá se, kdo je to střední rolník, a poukazuje zároveň na řadu rolnických povstání. Byl-li soudruh uvězněn za to, že protestoval proti zbídačování středních rolníků, bylo to samozřejmě nesprávné, a soudě podle toho, že ho tak brzy pustili, mám za to, že si někdo — buď přímo ten, kdo ho zatkl, nebo jiný představitel sovětské moci — uvědomil, že ho zatkli neprávem. Teď pár slov o středním rolníkovi. Od kulaka se liší tím, že nevykořisťuje cizí práci. Kulak krade cizí peníze, cizí práci. Rolnická chudina, poloproletáři, to jsou ti, kdo jsou sami vykořisťováni; střední rolník je ten, kdo nevykořisťuje jiné, žije ze svého hospodářství, více méně vystačí s obilím, nepočíná si jako kulak, ale k chudině nepatří. Takoví rolníci kolísají mezi námi a kulaky. Pár se jich může stát kulaky, bude-li jim přát štěstí, proto je to táhne ke kulakům, ale většina se mezi kulaky dostat nemůže. A budou-li socialisté a komunisté umět se středním rolníkem rozumně pohovořit, dokážou mu, že sovětská moc je výhodnější než kterákoli jiná, protože každá jiná moc středního rolníka utlačuje a deptá. Avšak střední rolník kolísá. Dnes je pro nás, ale zítra pro jinou moc; část je pro nás a část pro buržoazii. V programu, který budeme za několik dní schvalovat, jsme proti jakémukoli násilí vůči střednímu rolníkovi.⁷ To naše strana prohlašuje. Pokud se někde zatýká, odsuzujeme to a zjednáme nápravu. Vůči kulakovi jsme pro násilí, vůči střednímu rolníkovi proti násilí. Říkáme mu: jsi-li pro sovětskou moc, nechceme tě násilím strkat do komuny, nikdy jsme rolníky násilím do komuny nehonili, žádný dekret o tom ne-

existuje. Pokud se to někde stává, je to zneužití moci, za něž jsou veřejní činitelé zbavováni funkce a předávání soudu. To je závažná otázka. Střední rolník stojí mezi dvěma tábory. Avšak, soudružky a soudruzi, politika je tu naprosto jasná: jsme proti násilí vůči středním rolníkům, jsme pro dohodu s nimi, pro ústupky. Střední rolník může dospět ke komunismu pozvolna, a dospěje k němu. I v té nejsvobodnější kapitalistické republice ohrožuje středního rolníka kapitál, který ho tak či onak deptá a utlačuje.

Dále se mne ptají, co si myslím o Baltském loďstvu. Baltským loďstvím jsem se nezabýval a odpovědět z místa nemohu, snad je tato otázka osvětlena v projevu soudruha, který mluvil jménem námořnictva⁸.

Pak je tu dotaz věnovaný tomu, že v místních orgánech se usadilo mnoho plísně, byrokratismu a zatuchliny a že je proti tomu třeba bojovat. To je naprosto správné. Říjnová revoluce svrhla staré byrokraty proto, že vytvořila sověty. Vyhnala staré soudce a zřídila lidový soud. Avšak soud bylo možno zřídit snáze, k tomu nebylo třeba znát staré zákony, ale řídit se prostě jen smyslem pro spravedlnost. Vymýtí byrokratismus v soudnictví bylo snadné. V ostatních oblastech to bylo mnohem těžší. Vyhnali jsme staré byrokraty, ale oni jsou tu znovu, říkají o sobě, že jsou »u komunistů«, nemohou-li už říci, že jsou komunisté, připínají si rudou stužku, tlačí se na teplá místa. Co s tím dělat? Znovu a znovu proti této sebrance bojovat, a jestliže k nám nalezla, vymetat ji a vyhánět, dohlížet a kontrolovat prostřednictvím dělníků komunistů a prostřednictvím rolníků, kteří ty lidi už dostatečně dlouho znají. Pak tu byla ještě další otázka, lístek, kde se píše, že dávat přednost členům strany je špatné, protože pak se do ní vetrou i darebáci. Proti tomu, soudružky a soudruzi, bojujeme a budeme bojovat, usnesli jsme se, že teď na sjezd strany nepustíme delegáty, kteří jsou ve straně méně než rok, a taková opatření budeme dělat

i nadále. Jakmile má strana v rukou moc, musíme zpočátku dávat přednost straníkům; řekněme, že se hlásí dva lidé, jeden z nich vytáhne stranickou legitimaci a říká, že je komunista, druhý ale legitimaci nemá, a žádného z nich nikdo nezná; pak přirozeně dostane přednost straník, který má legitimaci. Jak rozpoznat, je-li člověk ve straně opravdu z přesvědčení, nebo zdali se tam jen vešel? Je třeba zapsat do stranické legitimace datum vstupu do strany, nedávat nikomu stranickou legitimaci, dokud neobstojí ve zkušební lhůtě, neprojde školením atd.

Dále je zde dotaz o revoluční dani⁹, že se ukládá středním rolníkům. K tomu bylo zvláštní zasedání, přišlo mnoho stížností, a abychom je přešetřili, udělali jsme to takto: máme u nás Ústřední statistický úřad, v němž pracují nejlepší odborníci na statistiku z Ruska, většina těchto odborníků jsou praví eseři, menševici a dokonce i kadeti; komunistů, bolševiků je tam málo — ti se věnovali spíše boji proti carismu než praktickému zaměstnání. Pokud jsem mohl pozorovat, pracují tito odborníci uspokojivě, což ovšem neznamená, že proti některým jednotlivcům nemusíme bojovat. Uložili jsme jim, aby v několika volostech namátkově přezkoumali, jak rolníci rozepsali revoluční daň. Stížností je velmi mnoho; uvědomíme-li si ovšem, že z celého Ruska přichází tisíc stížností, je to na celé Rusko nepatrný počet — připadá-li na několik milionů usedlostí tisíc stížností, nestojí to ani za řeč; budou-li na ústřední výkonný výbor přicházet denně tři lidé, budeme mít za měsíc devadesát stížností, ale vyvolá to dojem, že jsme stížnostmi zavaleni. Pro kontrolu jsme se rozhodli provést průzkum v několika volostech a dostali jsme přesnou odpověď v Popovově zprávě, která byla zopakována na zasedání ústředního výkonného výboru za přítomnosti dělníků. Tato zpráva ukázala, že rolníci ve většině případů rozepisují daň správně. Sovětská moc žádá, aby chudí rolníci neplatili nic, střední přiměřeně a bohatí hodně; nedá se ovšem přesně určit, kdo je boha-

tý a kdo chudý, vyskytují se i chyby, ale většinou rolníci rozepisují daň správně. A tak to má být. (Potlesk.) Ovšemže se vyskytly chyby. Tak například malý železniční zaměstnanec si stěžoval, že mu domovní výbor uložil nespravedlivou daň. Oznámil to sovětským orgánům. Poté řekli: udělejte u něho prohlídku, je to spekulant. Našlo se u něho několik pytlů s miliónem kerenek. Dokud nenalezneme způsob, jak nahradit všechny staré bankovky novými, bude se to stávat. Jakmile nahradíme tyto bankovky novými, hned vyjde najevo, kdo je spekulant. Všichni budou muset měnit staré bankovky za nové. (Bouřlivý potlesk.) Předloží-li někdo menší částku peněz, jakou pracující člověk potřebuje, dáme mu rubl za rubl, předloží-li tisíc nebo dva, dostane rubl za rubl. Předloží-li ale víc, dáme mu část v hotovosti, kdežto zbytek zapíšeme do knížky — počká si. (Potlesk.) Abychom mohli takovou věc udělat, musíme připravit nové bankovky.¹⁰ Starých máme přibližně za 60 miliard. K tomu, abychom je mohli vyměnit za nové, jich tolik nepotřebujeme, ale odborníci usoudili, že potřebujeme alespoň 20 miliard nových bankovek. 17 miliard už máme. (Potlesk.) A rada lidových komisařů už jednala o tom, jak vbrzku definitivně připravit takové opatření, které bude úderem proti spekulantům. Toto opatření odhalí ty, kdo schovávají kerenky. Jeho uskutečnění si vyžádá velké organizační úsilí, takové opatření není snadné.

Potom je zde dotaz, jak to vypadá s osevem, že s ním budou potíže. To je jistě správná připomínka. Byl zřízen Výbor pro půdní fond¹¹. Zde, při komisariátu zemědělství, byl zřízen jedním z dekretů sovětské moci Dělnický výbor¹², který bude organizován na základě dohody s odborovými svazy. Jeho úkolem bude dohlížet, aby pozemky neležely ladem, a tam, kde leží ladem statkářská půda, aby byla předána dělníkům. Existuje usnesení, že se stát bude snažit obdělávat půdu, kterou nezaberou rolníci. Chybí ovšem osivo. Tady je nutné, aby si rolnická chudina

posvítla na kulaky, kteří poschovávali přebytky obilí a neodvedli nic na osev. Pro kulaka je důležité, aby tento přebytek schoval, protože v hladových měsících shrábne za každý pud tisíc rublů, a že nebude obilí zaseto a že tím uškodí tisícům dělníků, to ho nezajímá. Je to nepřítel lidu a my ho musíme odhalovat.

Další dotaz se týká platů: odborníkovi dáváte tři tisíce, ten přechází z místa na místo a je těžké ho chytit. O odbornících říkám, že to jsou lidé, kteří se vyznají v buržoazní vědě a technice natolik, že v tom předčí obrovskou většinu všech dělníků a rolníků; takové odborníky potřebujeme a říkáme, že dnes nemůžeme zavádět úplnou platovou rovnost, jsme pro to, aby se jim platilo i víc než tři tisíce. I když nás to bude stát dokonce i několik miliónů ročně, není to drahé, naučíme-li se s jejich pomocí dobře pracovat. Nevíme, jak jinak to zařídit, aby nepracovali z donucení, a dokud je odborníků málo, nemůžeme se obejít bez vysokých platů. Nedávno jsem o této otázce hovořil s komisařem práce Šmidtem, a on s naší politikou souhlasí a říká, že dříve, za kapitalismu, činila mzda pomocného dělníka 25 rublů měsíčně a plat dobrého odborníka nejméně 500 rublů měsíčně — tedy 1 : 20; dnes je nejnižší výdělek 600 rublů, a odborníci dostávají 3000, tedy 1 : 5. Stanovili jsme si jako pravidlo, že budeme vyrovnávat platové rozdíly, a hodláme v tom pokračovat. V této chvíli však odměny za práci vyrovnávat nemůžeme; dokud je málo odborníků, neodmítáme zvyšovat jim platy. Říkáme, že raději vydáme milión nebo miliardu ročně navíc, jen abychom využili všechny odborníky, které máme, neboť to, co naučí dělníky a rolníky, stojí za víc než za miliardu.

Dále je zde dotaz o zemědělských komunách, zda je možné v nich nechávat bývalé statkáře. To záleží na tom, jaký ten statkář je. Nebyl vydán žádný dekret, který by zakazoval přijímat statkáře. Statkář pochopitelně budí nedůvěru, protože po staletí utlačoval rolníky, kteří ho

nenávidí; ale jsou-li někde takoví, které rolníci znají jako slušné lidi, pak je nejen můžeme, ale dokonce musíme přijímat. Takové odborníky musíme využívat, jsou totiž zvyklí hospodařit ve velkém a mohou rolníky a zemědělské dělníky hodně naučit.

Pak je tu dotaz, máme-li přibírat střední rolníky ke společné orbě. Samozřejmě že ano. V poslední době se usnesly přejít ke společné orbě celé újezdy; jak dalece to bude splněno, nevím, zde je důležité získat právě střední rolníky, protože chudí rolníci s námi souhlasí, kdežto střední rolníci ne vždy, a je třeba je získávat. Jsme pro násilí proti kapitalistům, proti statkářům, a nejen pro násilí, ale i pro úplné vyvlastnění toho, co si nahrabali; jsme pro násilí proti kulakovi, ale ne pro jeho úplné vyvlastnění, protože hospodaří na půdě a část majetku si nahromadil vlastní prací. Právě tento rozdíl si musíme dobře zapamatovat. Statkáře a kapitalisty úplně vyvlastnit; kulakům ale nemůžeme vzít všechnen majetek, takové usnesení nemáme, střední rolníky chceme přesvědčit, získat příkladem, dohodnout se s nimi. Takový je náš program. Jestliže ho dole nedodržují, pak porušují usnesení sovětské moci — jsou to lidé, kteří buď nechtějí naše usnesení provádět, nebo je nepochopili.

Dále je tu dotaz, jak popohnat železničáře, a ještě dotazy týkající se zastavení železniční dopravy¹³. V radě lidových komisařů bylo kolem této otázky mnoho diskusí a byla učiněna četná opatření. Je to zásadní otázka. Na Volžsko-bugulmské dráze leží milióny pudů obilí a mohou přijít nazmar, protože obilí leží mnohdy na sněhu, začnou povodně a obilí bude zničeno. Už teď je zvlhlé (má až 20 % vlhkosti). Toto obilí musíme odvézt, jinak podlehne zkáze. Důležité je, že sami železničáři mají velký nedostatek obilí. Proto je nezbytné zastavit osobní dopravu od 18. března do 10. dubna, jak vypočítali naši soudruzi v komisariátu dopravy. Tímto zastavením osobní dopravy můžeme získat tři a půl miliónu pudů obilí,

které mohou přivést třeba i slabé osobní lokomotivy. Kdyby těmito vlaky jezdili šmelináři, dokázali by přivést nanejvýš půl miliónu pudů obilí. Ti, kdo si stěžují na zastavení osobní dopravy, nejednají správně. Šmelináři dovezou v nejlepším případě půl miliónu, kdežto my přivezeme, naložíme-li vagóny plně obilím a pomohou-li nám železničáři, tři a půl miliónu pudů, čímž zlepšíme zásobování. Právě proto jsme říkali a říkáme, že všichni vyspělejší a organizovaní soudruzi musí pracovat v armádě a v zásobování. Dejte nám více a více lidí, ať je to jakkoli těžké. Velmi dobře víme, že Pitěr dal Rusku nejvíce ze všech, víc než všechna ostatní města, protože v Pitěru jsou nejorganizovanější a nejvyspělejší dělníci. Toto pololetí je však těžké. V prvním pololetí roku 1918 jsme získali 27 miliónů pudů, v druhém jsme měli 67 miliónů pudů. Vstoupili jsme do hladového pololetí. Březen, duben, květen a červen budou měsíce plné obtíží. Musíme napnout všechny síly, abychom tomu zabránili. V každé továrně, v každém kroužku se musíme ptát, zda tu není muž, který by mohl jít pracovat do železniční dílny, kterého by mohla nahradit žena, a on by šel dělat tuto práci. V každém kroužku, v každé skupině, v každé organizaci o tom musíme přemýšlet, musíme dávat další dělníky, a pak se s tímto těžkým pololetím dokážeme vyrovnat. (Potlesk.)

*Poprvé otištěno roku 1950
Sočiněnija V. I. Lenina
sv. 29, 4. vydání*

Podle stenografického zápisu

ZASEDÁNÍ I. SJEZDU
ZEMĚDĚLSKÝCH DĚLNÍKŮ
PETROHRADSKÉ GUBERNIE

13. BŘEZNA 1919¹⁴

1

PROJEV O ZALOŽENÍ
ODBOROVÉHO SVAZU
ZEMĚDĚLSKÝCH DĚLNÍKŮ

Soudružky a soudruzi, jsem velmi rád, že mohu jménem rady lidových komisařů pozdravit sjezd zemědělských dělníků, jehož úkolem je založit odborový svaz zemědělských dělníků.

Soudružky a soudruzi, v ústředním výboru strany a v Celoruské radě odborů jsme už nejednou konali porady s lidovým komisařem práce soudruhem Šmidtem, členy Celoruské rady odborů a dalšími o tom, jak začít s organizováním zemědělských dělníků. Nikde na světě, dokonce ani v těch nejvyspělejších kapitalistických zemích, kde jsou už nejen po desetiletí, ale dokonce po staletí zakládány odborové svazy, se zemědělským dělníkům nedařilo založit odborový svaz, jenž by měl aspoň trochu delší trvání. Víte, jak jsou tu na překážku životní podmínky rolníků a zemědělských dělníků, jak obrovskou překážkou je skutečnost, že zemědělství dělníci žijí roztroušeně a rozptýleně, a právě proto je pro ně nepoměrně obtížnější sjednotit se ve svaz než pro městské dělníky.

Moc dělníků a rolníků však už zahájila ve všech směrech výstavbu komunistické společnosti. Vytkla si za úkol nejen definitivně smést statkáře a kapitalisty — s tím už

jsme takřka hotovi —, ale vybudovat takovou společnost, v níž by se už nikdy nemohli objevit ani statkáři, ani kapitalisté. V revolucích se nejednou stávalo, že se podařilo smést statkáře i kapitalisty, ale z kulackých živlů, z bohatých rolníků, ze spekulantů se v poměrně krátké době vyklubali noví kapitalisté, kteří často utlačovali dělníky ještě víc než dřívější statkáři a kapitalisté. Úkol, který musíme vyřešit, je tedy nejen smést staré kapitalisty, ale také zabránit vzniku nových, upevnit moc plně, bezvýhradně a výlučně v rukou těch, kdo pracují, kdo se živí vlastní prací. Jak to udělat? K tomu vede jen jedna cesta, totiž zorganizovat vesnické dělníky, proletáře; tato organizace musí být trvalá; pouze v trvalé masové organizaci se zemědělstí dělníci mohou naučit sami řídit zemědělskou velkovýrobu, neboť nenaučí-li se tomu sami, nikdo jim v tom nepomůže, jak všichni už dávno víme ze slov Internacionály^[29]. Sovětská moc, vláda sovětů může udělat nanejvýš to, že takovéto organizaci poskytne veškerou pomoc. Kapitalistické organizace dělaly všechno, co bylo v jejich silách, použily všech zákonných prostředků, různých úskoků, policejních pletich a šikanování, všech možných i nemožných způsobů, aby takovéto organizaci zabránily. V nejmypělejší evropské zemi, v Německu, jsou zemědělstí dělníci dodnes zbaveni práva svobodně se organizovat; dodnes tam platí zákon o čeledi a zemědělstí dělníci tam stále žijí na úrovni čeledínů. Docela nedávno jsem měl příležitost hovořit s jedním významným Angličanem, který přijel za války do Ruska. Dříve byl stoupenec kapitalismu, ale potom, za naší revoluce, udělal obrovský pokrok, nejdříve se stal menševikem, a teď dokonce bolševikem. No a když jsem s ním hovořil o pracovních podmínkách v Anglii — v Anglii totiž nejsou rolníci, jsou tam jen velkokapitalisté a zemědělstí dělníci —, řekl: »Nevidím to zrovna růžově, protože naši zemědělstí dělníci žijí jako za feudalismu, a ne jako za kapitalismu, jsou tak zaostalí, otupělí a zdeptaní prací, že se

budou těžko sjednocovat.« A taková je situace ve vysoce vyspělé zemi, kde se už před půl stoletím pokoušel jeden anglický zemědělský dělník založit svaz zemědělských dělníků.¹⁵ Tak tedy vypadá pokrok ve svobodných kapitalistických zemích! U nás se státní moc hned od začátku rozhodla pomoci zemědělským i ostatním dělníkům, aby se zorganizovali. Musíme jim všemožně pomoci. Velice mě těší, když vidím, jak tady, v Pitěru, kde je taková spousta nádherných budov a paláců, které nesloužily těm správným účelům, podnikli soudruzi správný krok, když tyto paláce zabrali a zpřístupnili je pro konání schůzí, sjezdů a porad právě těch tříd obyvatelstva, které na tyto paláce pracovaly a po staletí je budovaly, ale které se k nim nesměly ani přiblížit! (Potlesk.) Domnívám se, soudružky a soudruzi, že dnes, kdy jsou skoro všechny petrohradské paláce přeměněny v budovy, v nichž se scházejí na svých schůzích a ve svých spolcích městští dělníci, ti především, a rovněž zemědělství dělníci, pracující část rolnictva, domnívám se, že to můžeme právem považovat za první krok k tomu, že pracující, vykořisťovaná část obyvatelstva bude mít možnost se organizovat. Opakuji, že sovětská moc udělá neprodleně a bezpodmínečně všechno, co je v jejích silách, aby pomohla této organizaci změnit život na vesnici, aby tam nezůstalo místo pro kulaky, aby se tam nemohlo spekulovat, aby se na vesnici stala obecným pravidlem společná družstevní práce. To je tedy úkol, který si všichni klademe. Velmi dobře víte, jak těžký je to úkol a že změnit všechny podmínky vesnického života nelze ani dekrety, ani zákony, ani výnosy. Výnosy a dekrety bylo možné svrhnout statkáře a kapitalisty, je možné zkrotit jimi kulaky, ale nebudou-li mít milióny zemědělských dělníků vlastní organizaci, nenaučí-li se v této organizaci krok za krokem rozhodovat o všech svých záležitostech, nejen politických, ale i hospodářských — a ty hospodářské jsou nejdůležitější —, nenaučí-li se řídit velkostatky, nezmění-li je

— teď, když mají lepší podmínky než jiné usedlosti — z modelů vykořisťovatelských podniků, kde dříve ždímalí z dělníků pot i krev, v příklady družstevních hospodářství, pak to bude vina pracujících samých. Stará hospodářství dnes už obnovit nelze; dosáhnout toho, abychom měli na každých 100 děsjatin (počítáme-li 10 malých hospodářství po 10 děsjatinách) 10 dobrých koní a 10 dobrých pluhů, toho dosáhnout nelze. Tolik koní ani pluhů nám nezůstalo. Bude-li se však ve velkém hospodářství na týchž 100 děsjatinách orat družstevně neboli společně nebo budou-li na nich hospodařit dobrovolně vznikající zemědělské komuny, pak možná pro těchto 100 děsjatin nebude zapotřebí 10 koní a 10 pluhů, ale vystačí se s 3 koňmi a 3 pluhy. Tak lze ušetřit lidskou práci a dosáhnout lepších výsledků. K tomu ale vede jen jedna cesta — svazek městských a zemědělských dělníků. Městští dělníci se chopili moci ve městě; všechno to nejlepší, co se ve městě vybuďovalo, ať už paláce a budovy, nebo kultura, to všechno přinášejí městští dělníci i venkovu, neboť vědí, že moc městských dělníků nemůže být pevná, nebude-li tu pevný svazek se zemědělskými dělníky. K trvalé přeměně může vést pouze takový svaz, jaký tu dnes zakládáte. Do tohoto svazu budou dobrovolně vstupovat i střední rolníci. Bude ovšem zapotřebí vynaložit na to hodně práce — nic se neudělá najednou. Bude-li váš svaz založen, poroste-li, bude-li se rozvíjet a šířit po celém Rusku, bude-li v nejužším spojení se svazem městských dělníků, pak tento těžký úkol společným úsilím, úsilím miliónů organizovaných zemědělských a městských dělníků, vyřešíme a vybředneme z bídy, do níž uvrhla všechny národy i nás čtyřletá válka; vybředneme z ní, ale ne tak, že bychom se vrátili ke starému individuálnímu hospodaření, vedenému podle zásady každý na svou pěst — takové hospodaření odsuzuje lidi k nevzdělanosti, bídě a nejednotnosti —, nýbrž vykročíme ke společnému, velkému, družstevnímu hospodaření. Potom

všechno, čeho lidská věda i lidská dovednost dosáhly, všechny vynálezy, všechny odborné znalosti — to všechno musí sloužit sjednoceným dělníkům. Dělníci se musí stát všude hospodáři, musí se naučit řídit sami a řídit i ty, kteří až dosud, jako například mnozí agronomové, pracovali jako přísluhovači kapitalistů, proti dělníkům. Není to snadný úkol, ale ve městech se už pro jeho vyřešení udělalo velmi mnoho. Vy teď děláte první kroky k tomu, aby byl tento úkol vyřešen na vesnici. Na závěr mi dovoluete tlumočit ještě jednou pozdrav rady lidových komisařů a vyjádřit pevné přesvědčení, že váš svaz, který zde zakládáte, se v blízké budoucnosti stane jednotným Celoruským odborovým svazem zemědělských dělníků. Bude skutečnou oporou sovětské moci na vesnici, bude oporou, avantgardou, která změní veškerý život v zemědělství a na vesnici tak, aby z půdy společné, kolektivní, družstevní práce nemohlo už vzejít žádné vykořisťování, žádná nadvláda bohatých nad chudými. To vám ze srdce přeji, soudružky a soudruzi. (Potlesk.)

*Stručná zpráva uveřejněna
14. března 1919 v listu
Severnaja kommuna, č. 58
V plném znění poprvé otištěno
roku 1923 v časopisu
Rabotnik zemli i lesa, č. 4—5*

*Podle stenografického
zápisu porovnaného
s textem časopisu*

O D P O V Ě Ď

N A P Í S E M N Ě D O T A Z Y

Přišly dva písemné dotazy, a v obou se tazatelé ptají, mohou-li pracovníci sovchozů chovat drobné zvířectvo, mít vlastní zahradu a držet drůbež. Vyžádal jsem si právě text zákona, který jsme nedávno projednávali v radě lidových komisařů a jenž byl schválen ústředním výkonným výborem; tento zákon se nazývá Usnesení o socialistické organizaci zemědělství a o opatřeních k přechodu k socialistickému zemědělství^[83]. Nevím, je-li zde text tohoto zákona k dispozici. Podílel jsem se na jeho vypracování, referoval jsem o něm v komisi, kterou jmenoval ústřední výkonný výbor.¹⁶ Pokud mě neklame paměť — zákonů máme totiž mnoho a od té doby u nás vyšlo ještě mnoho dalších, takže si člověk bez nahlédnutí nemůže všechny pamatovat —, je v tomto zákoně zvláštní článek, ve kterém se říká, že se pracovníkům sovchozů zakazuje držet si vlastní zvířectvo a mít vlastní zahrady. Vyhledejte prosím tento zákon, abychom do něj mohli nahlédnout. (Leninovi podávají text zákona.) Mám tu text článku 46: »Nikdo z dělníků ani zaměstnanců nemá právo držet si v sovchozu vlastní zvířectvo a drůbež a mít vlastní zahradu.« Zřejmě jste tedy nebyli všichni o tomto zákoně dostatečně informováni. Jak mi řekl jeden soudruh z předsednictva, byly právě o této otázce i mezi vámi na sjezdu velké spory. To mi není docela jasné. Dostal jsem právě výtisk listu Izvěstija, v němž je tento zákon — Usnesení o socialistické organizaci zemědělství a o opatřeních k přechodu k socialistickému zemědělství — otištěn. Proč byl tento článek pojat do zákona? Aby-

chom zaváděli společnou práci ve společném hospodářství. Kdybychom však znovu zaváděli vlastní zahrady, vlastní zvířectvo, drůbež atd., vrátí se všechno pravděpodobně zpět k malovýrobě, jako tomu bylo dosud. Nebyla by v takovém případě potom všechna práce zbytečná? Stojí to vůbec za to budovat sovchozy? Pokud ovšem posoudíte tuto otázku vy jako dobří znalci pracovních podmínek v Petrohradské gubernii — bylo mi řečeno, že na vašem sjezdu jsou pouze zástupci z Petrohradské gubernie — a dospějete-li na základě zkušeností z práce v Petrohradské gubernii, kterou dobře znáte, přes všechny důvody svědčící pro společné hospodaření k závěru, že je snad třeba udělat pro Petrohradskou gubernii dočasnou výjimku, projednáme tuto otázku znovu. Budete nám však muset dokázat, že tato výjimka je skutečně nutná, že v Petrohradské gubernii jsou tak zvláštní podmínky, jaké se jinde nevyskytují, protože jinak budou totéž žádat i ostatní. Potom musíte dodat, že toto opatření, které vládě doporučujete nebo od vlády vyžadujete, považujete za opatření dočasné, neboť je mimo jakoukoli diskusi, že sovchozy, jež by byly opravdu hodny názvu sovětská hospodářství, musí být založeny na společné práci. Taková práce, kdy rolník pracoval na svém kousku půdy, na své usedlosti, se svým dobytkem, drůbeží, branami, dřevěným pluhem a ostatním — to tady bylo po celá léta, celá staletí; velmi dobře víme, že v Rusku i v ostatních zemích to vyvolává jen zaostalost rolnictva a jeho bídu, nadvládu boháčů nad chudinou, protože úkoly, před nimiž stojí zemědělská výrobní odvětví, nelze zdolat jednotlivě, na vlastní pěst. Z toho může vzejít zase jen ta stará bída, z níž se jeden ze sta nebo možná pět ze sta vyšvihnou mezi boháče, kdežto ostatní uvíznou v bídě. Proto je tedy naším úkolem přejít ke společnému obdělávání půdy, přejít ke společnému hospodaření ve velkém. Avšak sovětská moc nemůže v žádném případě nikoho nutit; neexistuje zákon, který by k tomu nutil. Založení zemědě-

ské komuny je dobrovolné, přechod k společnému obdělávání půdy může být pouze dobrovolný, vláda dělníků a rolníků nemůže v této věci používat sebemenšího donucování, ani zákon to nepřipouští. Kdyby se kdokoli z vás s takovým donucováním setkal, pak to prosím považujte za zneužití moci, za porušování zákona, které se snažíme ze všech sil napravit a které budeme napravovat. Pomáhat nám přitom musí organizovaní zemědělství dělníci; jen tehdy, budou-li mít svou vlastní organizaci, bude možné dosáhnout toho, aby k takovému zneužití moci nedocházelo. Něco jiného jsou však sovchozy. Jsou to taková hospodářství, která nepatřila jednotlivým drobným hospodářům; sovětská moc je zabírá a říká: pošleme tam všechny agronomy, které máme, a dáme těmto hospodářstvím všechno, co zůstalo ze zemědělského náradí. Podaří-li se nám ukončit válku a uzavřít mír s Amerikou, dostaneme odtamtud dodávku modernějšího náradí a dáme je sovchozům, aby se ve velkých hospodářstvích vyrábělo společnou prací lépe než dříve, levněji než dříve a více než dříve. Sovchozy si kladou za úkol postupně naučit vesnické obyvatelstvo samostatně vytvářet nový řád, řád společné práce, v němž nemůže znovu vznikat hrstka boháčů a utlačovat masy chudáků, jak tomu vždycky bývalo, a nejen na vesnicích u nás, ale i v nejsvobodnějších republikách. Velmi dobře víte, že u nás na vesnicích zůstalo mezi rolníky mnoho spekulantů, kteří si za války nahrabali statisíce rublů a kteří tyto keranky schraňují, aby je znovu pustili do oběhu a přitlačili chudého rolníka. Čím se proti tomu dá bojovat? Ničím jiným než přechodem ke společnému hospodaření. Založení zemědělské komuny je dobrovolné, nemůže přitom docházet k žádnému donucování a totéž platí i o společném obdělávání půdy. Sovchozy obhospodařují půdu patřící všemu lidu — víte, že veškeré vlastnictví půdy bylo zrušeno na základě požadavku obrovské většiny rolníků 26. října 1917^[40], první noc po naší sovětské revoluci. Tato velká hospodářství,

jimž je dávana do užívání půda patřící všemu lidu, se nazývají sovětská hospodářství. A může se snad v sovchozech znovu rozvíjet stará zemědělská malovýroba? Myslím, že všichni budete souhlasit s tím, že to být nemůže a nesmí. Jestliže vzhledem k podmínkám hospodaření v Petrohradské gubernii, vzhledem k jeho praktickým podmínkám, které vy velmi dobře znáte, ale které jsme my nemohli brát v úvahu, protože jsme je třeba ani neznali — jestliže vzhledem k těmto podmínkám a po důkladném a všestranném posouzení této otázky dospějete k závěru, že pro Petrohradskou gubernii lze udělat výjimku, připustit ji na určitou dobu, pak se vynasnažte předložit nám co nejpřesnější důkazy o tom, že je to opravdu nutné, abychom mohli své rozhodnutí změnit, a já vám mohu jistě slíbit, že na základě rozhodnutí vašeho sjezdu tuto otázku znovu projednáme v radě lidových komisařů a pak ještě jednou v ústředním výkonném výboru. Zvážíme, nemá-li se na určitou krátkou dobu a za určitých podmínek udělat pro Petrohradskou gubernii výjimka z článku 46, který zakazuje zřizování vlastních zahrad, chov drobného zvířectva, drůbeže atd. Shodneme-li se v tom, že je nutné přejít ke společnému hospodaření, bude-li k tomu zaměřena veškerá práce, potom na podnět lidí, kteří dobře vědí, jak to vypadá v praxi, uděláme přesto některé výjimky — to neodmítáme, protože i výjimky jsou občas nutné. Doufáme, že při takové práci budeme postupovat svorně a že se nám podaří vybudovat základ skutečně socialistického zemědělství. (Potlesk.)

*Poprvé uveřejněno roku 1926
Sobranije sočiněnij N. Lenina
(V. Uljanova), sv. XX, část II*

Podle stenografického zápisu

PROJEV NA SHROMÁŽDĚNÍ
V LIDOVÉM DOMĚ
V PETROHRADU
13. BŘEZNA 1919¹⁷
NOVINOVÁ ZPRÁVA

Hlavní otázka, která zajímá většinu z vás, říká soudruh Lenin, je otázka, jak to vypadá se zásobováním a co v této věci podnikla rada lidových komisařů. Dovolte mi, abych vám stručně pověděl o těchto opatřeních. Vstoupili jsme do těžkého, hladového pololetí, kdy se všichni naši vnější i vnitřní nepřátelé včetně pravých i levých eserů a menševiků, kteří vědí, jak těžko se obyvatelstvu žije, toho snaží využít, snaží se svrhnout sovětskou moc, a tím vědomě či bezděčně vrátit moc statkářům a kapitalistům. Vstoupili jsme do takového období, kdy výkup obilí postupuje rychleji než jeho doprava, a vytvoření sovětské vlády na Ukrajině¹⁸ nám dává naději, že si v nadcházejícím pololetí poradíme se zásobováním lépe než loni, třebaže budeme muset prožít ještě těžší pololetí než to, které právě uplynulo. Velké plus pro nás znamená přechod značné části rolnických mas na stranu sovětské moci. Tam, kde byli Čechoslováci, za Volhou a v Ufské gubernii, tam se prudce změnilo smýšlení dokonce i zámožných rolníků ve prospěch sovětské moci, neboť Čechoslováci jim dali tvrdou a názornou lekci. Před několika dny ke mně přišla delegace rolníků z pěti volostí* sarapulského újezdu, právě těch volostí, které dokázaly zcela nedávno poslat Moskvě a Petrohradu po čtyřiceti tisících pudů obilí. Když jsem se delegace zeptal, jaký je postoj rolníků

* Volost — provinciální správní jednotka v předrevolučním Rusku a po revoluci do roku 1928. *Čes. red.*

k sovětské moci, dostal jsem odpověď: »No, Čechoslováci nám dali za vyučenou, a teď už nás nikdo od sovětské moci neodvrátí.« Ale i jinde, v Předuralí, kde jsou mimochodem obrovské zásoby obilí, jsou dnes rolníci pro sovětskou moc. Byly doby, kdy rolníci v těchto krajích stáli pod vlivem menševiků a levých eserů proti sovětům — levý eser Muravjov, jak známo, div že neotevřel naši frontu Čechoslovákům. Ale řádění důstojníků československé armády, kruté zacházení s obyvatelstvem, snaha obnovit v celé šíři staré carské a statkářské poměry — to všechno dalo rolníkům za vyučenou. V současné době ve všech těchto guberniích pracují sověty s takovým elánem, že si to sotva dovedeme představit, protože tady, ve velkých centrech, jsou lidé už vyčerpáni dlouhým hladověním, kdežto tam jsou poměrně velké zásoby obilí a problémem, jak naplnit žaludek, není tak aktuální.

Přejdu k podrobnostem. V Ufské gubernii dosahují zásoby obilí 60 miliónů pudů a jeho výkup rychle pokračuje. Narazili jsme tu však na obrovské potíže v dopravě. Na železničních tratích Kazaň—Sarapul a Volha—Bugulma vážne asi deset miliónů pudů už vykoupeného obilí. Nemůžeme ho však odvézt, neboť tu je nedostatek lokomotiv, vagónů i paliva a posádky lokomotiv jsou nad míru vyčerpáné. Abychom zvýšili kapacitu našich železnic v přepravě zboží, museli jsme sáhnout k velmi radikálnímu opatření: od 18. března do 10. dubna bude v celém Rusku zastavena osobní doprava^[14]. Než jsme se k takovému opatření odhodlali, projednávali jsme je třikrát se soudruhy železničáři i s významnými odborníky v železniční dopravě. Teprve když jsme toto opatření podrobně projednali a předem vypočítali jeho pravděpodobný efekt, rozhodli jsme se je provést. Výpočty ukázaly, že zastavením osobní dopravy se uvolní 220 lokomotiv, byť i méně výkonných, přesto ale schopných přepravit tři a půl miliónu pudů obilí. Přezkoumáme-li údaje o tom, kolik obilí přepraví šmelináři — byly týdně, kdy

jsme museli volnou přepravu povolit —, zjistíme, že za tyto tři týdny mohou šmelináři přivést nanejvýš 200 000 pudů. Tyto výpočty rozhodly. Najdou se samozřejmě kulaci, spekulanti, a dokonce i někteří dělníci, kteří kvůli tomu spustí povyk a začnou říkat, že se jim bere poslední možnost přivést si alespoň jeden pud obilí; víme, že se najdou eserí a menševici, kteří budou spekulovat s hladem a popouzet obyvatelstvo proti sovětské moci. Avšak zde, stejně jako ve všech svízelných situacích, spoléháme pouze na uvědomělost vyspělých dělnických mas. Raději podstoupit strádání, raději se střetnout s nepřátelskou agitací eserů a menševiků, ale nebezpečí je třeba se postavit tváří v tvář a otevřeně prohlásit: »Ze zásobovacích potíží se nedostaneme, nepodnikneme-li ta nejradikálnější opatření a nenapneme-li všechny síly, abychom obilí odvezli.« Na mnoha místech je obilí určené k odvozu složeno u nádraží na holé zemi a jarní povodně ho spláchnou a odnesou. Musíme si pospíšet s jeho nakládkou i odvozem. Když jsme schvalovali toto rázné opatření, přihlédli jsme ke všem vedlejších okolnostem. Víme, že před velikonoce cestuje po železnicích hodně dělníků, a proto bude doprava do velikonoce obnovena. Víme, že dělníci nezbytně potřebují příměstskou dopravu, a ta proto bude fungovat i nyní. Poslali jsme na příslušná místa nejenergičtější a nejzkušenější soudruhy; náměstek lidového komisaře zásobování soudruh Brjuchanov byl vyslán do Ufské gubernie, protože ji výtečně zná. Pomáhat mu budou soudruzi z vojenské správy, neboť nedaleko odtud probíhá fronta. Na další železniční trať, Kazaň—Sarapul, byli odveleni rovněž soudruzi z vojenské správy. Dostali za úkol zmobilizovat místní rolníky a napnout všechny síly, aby bylo obilí odvezeno alespoň do Kazaně; tím toto obilí zachráníme a zajistíme jeho odvoz do hlavních měst a nezemědělských oblastí. Na tom tedy zakládáme svou naději, že zvítězíme nad hladem. Záměry menševiků a eserů spekulovat s neštěstím lidu budou opět zmařeny.

Na rozdíl od loňského roku, kdy proti nám útočili Čechoslováci, kteří nám zabírali nejúrodnější obilnářské kraje, máme dnes dvě nové obilnice, s nimiž naši zásobovací pracovníci loni na podzim, když sestavovali celoroční plán zásobování, nemohli počítat: je to Ukrajina a Don. Loni na podzim měli Ukrajinu ještě ve své moci Němci. Němečtí imperialisté slíbili, že dovezou z Ukrajiny do Německa 60 miliónů pudů obilí a tímto dovozem potravin že zničí v Německu zárodky bolševismu mezi lidovými masami. V praxi to však dopadlo úplně jinak; místo 60 miliónů pudů obilí dovezli Němci z Ukrajiny všehovšudy jen 9 miliónů pudů. Ale zároveň s tímto obilím dovezli do Německa onen bolševismus, který tam tak zdárně vzklíčil. Dnes v Německu bojuje bolševismus v berlínských ulicích proti sociálzrádcům, kteří utápějí Berlín v dělnické krvi. Víme, že němečtí sociálzrádci budou poraženi stejně, jako byl u nás poražen Kerenskij. (Potlesk.)

Avšak kromě Ukrajiny máme ještě také Don. Krasnovovi kozáci se po celou dobu drželi s pomocí zahraničního zlata: nejdřív německého, potom anglického a francouzského. Nic jim to však nebylo platné. Naše vítězství nad kozáky je už jisté. Dnes máme v rukou trať Caricyn—Lichaja, onu trať, která spojuje zásoby obilí se zásobami uhlí. Máme tedy dva zdroje zásob — Ukrajinu a Don. Na Ukrajině máme co činit s bratrskou sovětskou republikou, s níž máme ty nejlepší styky. Tato republika nepřistupuje k otázce, jak nám pomoci, kramářsky nebo spekulantsky, ale je vedena pouze upřímným přáním pomoci hladovějícímu severu. Nejdůležitější socialistickou povinností každého občana Ukrajiny je pomoci severu. I na Ukrajině se však vyskytují obrovské potíže. Rada lidových komisařů několikrát pozvala k jednání soudruha Rakovského a posílala na Ukrajinu soudruhy z vojenských kruhů. Ukazuje se, že na Ukrajině je to dnes po organizační stránce ještě horší než u nás po Říjnové revolu-

ci. Tehdy jsme zdědili po Kerenském určitý zásobovací aparát. Úředníci pracující v zásobování ovšem sabotovali a do Smolného nepřicházeli proto, aby s námi spolupracovali, ale aby smlouvali.

My jsme však odpor těchto skupin postupně zlomili a nakonec jsme je přece jen donutili pracovat. Na Ukrajině vůbec žádný zásobovací aparát není. Němci tam jen drancovali, kradli, co jim síly stačily, takže po nich žádná organizace ani žádný aparát nezůstaly. Ukrajina nemá pracovníky ani velká dělnická střediska, odkud by bylo možné takové pracovníky získávat. Doněcká pánev je tak zpustošená, že si to ani nedovedeme představit. Ještě dnes se ve vnitřních oblastech Doněcké pánve potloukají kozácké tlupy, které nelítostně olupují místní obyvatelstvo. Ze všech míst na Ukrajině se ozývá naléhavé volání: pošlete nám dělníky! Zřídili jsme na Ukrajině ze zástupců odborového hnutí úřad pro zásobování. Přemísťujeme zkušenější zásobovací pracovníky z Voroněžské a Tambovské gubernie na Ukrajinu a zapojujeme do zásobovacích orgánů nejvyspělejší městské proletáře. Ale přes to všechno není obilí na Ukrajině dosud vykoupeno, nejsou tam výkupní orgány, mezi rolníky lze pozorovat nedůvěru k papírovým penězům, a zboží na výměnu dát nemůžeme. Přes všechny tyto nepříznivé podmínky jsme dali ukrajinským soudruhům za úkol, aby přivezli do Ruska k 1. červnu 1919 padesát miliónů pudů obilí. Myslím, že celý tento úkol splněn nebude, ale když dodají aspoň polovinu nebo dvě třetiny, bude dobré i to.

Dále soudruh Lenin zdůrazňuje, že vítězství na Donu jsme mohli dosáhnout výhradně díky tomu, že byla posílena stranická a kulturně osvětová činnost v Rudé armádě. — To způsobilo psychologický obrat a v důsledku toho nám naše Rudá armáda vybojovala Don. (Bouřlivý potlesk.)

Naše Rudá armáda je vůbec den ze dne silnější. Dokonce i buržoazní vojenští odborníci přiznávají, že v im-

perialistických zemích se armáda rozkládá, zatímco naše armáda se konsoliduje, upevňuje se a je stále silnější. Na Donu jsou rovněž velké zásoby obilí. Ani tam není zásobovací aparát, ale je tam naše disciplinovaná armáda, a ta už sama představuje aparát, jehož prostřednictvím získáme obilí s menšími náklady a s lepšími výsledky.

Musím podotknout, že Čechoslováci a kozáci pokračují ve své taktice — ničí, nač přijdou. Vyhodili do povětří železniční most přes Volhu, hned nato zničili všechny mosty a úplně vyřadili z provozu všechny železniční magistraly za Volhou. V radě lidových komisařů jsme se dlouho radili, jak obnovit alespoň dvě železniční trati: Liski—Rostov a Lichaja—Caricyn. Podnikli jsme energická opatření a na posledním zasedání Rady obrany v pondělí 10. března se ukázalo, že veškeré nářadí a materiál byly už na tyto tratě přivezeny a že provoz na nich bude obnoven, ještě než se na jaře cesty rozblátí a stanou se nesjízdnými.

Lenin znovu poukazuje na to, že nám Don a Ukrajina vypomohou v zásobování, a volá: »Toto pololetí je posledním těžkým pololetím!« (Potlesk.)

Mezinárodní situace se přece jen zlepšuje, i když je stále ještě svízelná. Všichni jste viděli a slyšeli zahraniční delegáty III. internacionály¹⁹, kteří ve svých referátech a zprávách zdůrazňují, že cesta, kterou jsme nastoupili, je správná a spolehlivá. Bolševismus nabyl světového významu. Je to vidět z toho, že ty nejvyspělejší buržoazní demokracie, které se tolik honosí svou svobodou, podnikají represálie proti bolševikům. Nejbohatší buržoazní republika, Spojené státy americké se svými sto milióny obyvatel, spěchají vypovědět ze svého území několik set ruských bolševiků, kteří většinou ani neumějí anglicky. Kde se vzala taková hrůza z bolševismu? V Paříži na dělnických schůzích, jak se dovídáme z novin, dokonce ani ti dělníci, kteří s bolševiky nesympatizují, nepustí ke slovu řečníky nepřátelsky naladěné proti bolševismu. (Po-

tlesk.) Přes všechny lži, přes ony špinavé pomluvy, které buržoazní tisk v západní Evropě denně chrlí proti bolševikům, lid přece jen pochopil pravdu a hodlá bolševiky následovat. — Ať si buržoazní francouzský tisk píše, že bolševici jsou vyvrhelové lidstva, že jedí nemluvnata — francouzští dělníci tomuto tisku nevěří.

Dosáhli jsme toho, že se slovo »sovět« stalo srozumitelným ve všech jazycích. Masy pochopily, že jejich záchranou je moc dělníků a rolníků, sověty. Proto také jsme se v Moskvě na sjezdu III. internacionály tak snadno dohodli. V nejudlehlejších koutech, v jakémisi italském zapadákově, se sejdou podruzi a dělníci a prohlásí: »Zdravíme německé spartakovce a ruské „sovětisty“ a žádáme, aby se jejich program stal programem dělníků celého světa.« Opakuji zde to, co jsem řekl už v Moskvě.²⁰ To ukazuje, že vítězství patří nám a nelze o tom pochybovat ani v nejmenším. Přes všechny lži buržoazního tisku jsme si vydobyli sympatie dělníků. Zato imperialisté se na mírové konferenci nemohou dohodnout a nejraději by se do sebe navzájem pustili. Bolševická nákaza už pronikla do všech zemí Evropy a Ameriky. Vypovězení bolševiků není nic platné. I kdyby se od nás západní Evropa oddělila čínskou zdí, i kdyby se všichni ruští bolševici propadli třeba do horoucích pekel, situaci západních imperialistů by to neulehčilo. Lidové masy pochopily, že pomocí parlamentů se zlepšení své situace nedomohou. Potřebují moc dělníků, potřebují sověty. Válka způsobila obrovskou zadluženost, a imperialisté jsou tak pošetílí, že vyžadují, aby národy splácely válečné půjčky. Říkají národům: »Zaplaťte nám miliardy za to, že jsme byli tak laskaví a dovolili povraždit deset miliónů lidí, abychom vyřešili otázku svých zisků.« Imperialismus se ve všech zemích zřítí do stejné propasti jako v Německu. (Bouřlivý potlesk.)

Severnaja kommuna, č. 58
14. března 1919

Podle listu Severnaja kommuna
porovnaného se stenografic-
kým zápisem

ÚSPĚCHY A POTÍŽE
SOVĚTSKÉ MOCI²¹

*Vyšlo roku 1919 jako
brožura vydaná
petrohradským sovětem dělnických
a rudoarmějských zástupců;
doslov poprvé otištěn roku 1922
Sobranije sočiněnij N. Lenina (V. Uljanova), sv. XVI*

*Podle textu brožury;
doslov podle rukopisu*

Právě nyní, kdy se nám podařilo obnovit revoluční internacionálu, Komunistickou internacionálu, právě nyní, kdy se sovětská forma hnutí sama stala jak teoretickým, tak i praktickým programem celé III. internacionály, kdy se toto stalo skutkem — právě nyní je vhodné připomenout si celý vývoj sovětů. Co jsou to sověty? Jaký význam má tato forma, kterou vytvořily masy a která není jen něčí výmysl?

Zdá se mi, že jedině z tohoto hlediska lze správně zhodnotit jak ony úkoly, před něž jsme byli postaveni už předtím, než proletariát vybojoval moc, tak i to, jak jsme se v průběhu posledního roku, když už jsme v Rusku měli diktaturu proletariátu, tyto úkoly snažili plnit a jak jsme je plnili.

Jedině z hlediska celkové úlohy sovětů, jejich celkového významu, jejich místa ve světovém historickém vývoji lze pochopit, v jaké situaci jsme se octli, proč jsme museli jednat tak a ne jinak a čím je nutné zpětně ověřovat, zda naše kroky byly správné či nesprávné.

A takovýto obecnější, širší či dalekosáhlejší pohled potřebujeme teď dvojnásob, neboť členové strany se dnes v Rusku mnohdy trápí, když pozorují vady, nedostatky i neuspokojivé výsledky své práce, jež jsou důsledkem toho, že praktické plnění neodkladných, běžných, naléhavých a aktuálních správních úkolů, které dolehly a stále doléhají na sovětskou moc, často odvádí a mate pozornost, nutí nás přes všechnu naši snahu — se současnými podmínkami činnosti se totiž nedá nic dělat — věnovat

příliš mnoho pozornosti drobným a dílčím správním úkolům a zapomínat na celkový vývoj diktatury proletariátu ve světovém měřítku, na to, jak se vyvíjela prostřednictvím moci sovětů, či správněji prostřednictvím hnutí za sověty, přes tápání proletářských mas zapojených v sovětech — to, co jsme všichni zažili a už zase zapomněli — a přes pokus zavádět v sovětech diktaturu.

Takové potíže na nás dolehly a na takové celkové úkoly se tedy musíme snažit podle mého názoru zaměřit, abychom se podle možnosti sami trochu osvobodili od nepodstatných správních úkolů, které doléhají na každého člověka zabývajícího se praktickou činností v sovětech, a abychom si uvědomili, jak velký krok nám ještě zbývá učinit — nám jako oddílu světové proletářské armády.

Úplné a definitivní vítězství ve světovém měřítku nelze dosáhnout pouze v Rusku, to je možné teprve tehdy, až proletariát zvítězí přinejmenším ve všech vyspělých zemích nebo alespoň v několika největších vyspělých zemích. Teprve tehdy budeme moci s plným přesvědčením říci, že věc proletariátu zvítězila, že jsme dosáhli svého prvního cíle — svržení kapitalismu.

Tento cíl byl u nás uskutečněn v rámci jedné země a postavil nás před další úkol. Je-li moc sovětů již skutečností, je-li buržoazie svržena v jedné zemi, je dalším úkolem boj v mezinárodním měřítku, boj v jiné rovině, boj proletářského státu obklopeného kapitalistickými státy.

To je situace zcela nová a mimořádně obtížná.

Avšak na druhé straně, je-li moc buržoazie svržena, stává se hlavním úkolem organizovat výstavbu.

Žlutí socialisté, kteří nás teď po schůzce v Bernu hodlají obšťastnit návštěvou vznešených cizinců, se nejraději ohánějí asi takovými frázemi: »Bolševici věří ve všemocnost násilí.« Tato fráze jen dokazuje, že se jí ohánějí lidé, kteří v zápalu revolučního boje, kdy na ně plně doléhá násilí buržoazie — jen se podívejte, co se děje v Ně-

mecku —, nedovedou naučit vlastní proletariát taktice *nezbytného násilí*.

Za určitých podmínek je násilí jak nezbytné, tak užitečné, a za jiných podmínek nemůže násilí přinést žádné výsledky. V některých případech si však neuvědomovali všichni tento rozdíl, a o tom je nutné mluvit. Násilí v Říjnu — svržení buržoazie sovětskou mocí, odstranění staré vlády — revoluční násilí přineslo skvělý úspěch.

Proč? Předně proto, že masy byly organizovány v sovětech, a za druhé proto, že pozice nepřítele — buržoazie — byly dlouhým politickým obdobím od února do října podkopány, otřeseny a podemlety jako kus ledu jarními vodami, a vnitřně byl už náš nepřítel naprosto vyčerpán. Proto tedy hnutí v Říjnu, srovnáme-li je třeba s dnešním revolučním hnutím v Německu, přineslo u nás tak snadno úplné, skvělé vítězství revolučního násilí.

Lze snad předpokládat, že taková cesta, taková forma boje, snadné vítězství revolučního násilí je uskutečnitelné bez těchto podmínek?

Předpokládat něco takového by byla obrovská chyba. A čím větší jsou revoluční vítězství, dosažitelná za určitých podmínek, tím častěji hrozí nebezpečí, že se necháme těmito vítězstvími opojit a přestaneme chladnokrevně, klidně a pozorně uvažovat, za jakých podmínek jich bylo možné dosáhnout.

Když jsme Kerenského vládu, Miljukovův koaliční vládní kabinet rozcupovali takřka do poslední nitky, když jsme vyzkoušeli všechny možné kombinace jejich rozmístění na ministerská křesla, když jsme je donutili k několikanásobné změně ministerského kabinetu zprava doleva a zleva doprava, zdola nahoru a shora dolů, ukázalo se, že ať se rozsadili jakkoli, stejně jim to neladilo, takže byli odfouknuti jako chmýří.

Podobá se snad této situaci to, co se dnes stalo našim praktickým úkolem, pokud jde o světový imperialismus? Ovšemže ne.

Právě proto nám v zahraniční politice způsobila takové potíže otázka brestlitevského míru. Překonat je pomohl masový charakter hnutí.

Kde je ale zdroj chyb, které přiměly část soudruhů, aby si mysleli, že se dopouštíme neslýchaného zločinu? I dnes se ještě ojediněle vyskytnou mezi lidmi, kteří vládnou perem a jsou toho mínění, že oni osobně něco znamenají, mají zkušenosti, mohou poučovat apod., takoví podivíni, kteří stále tvrdí, že to byl kompromis s německým imperialismem.

Ano, k podobnému kompromisu došlo, když jsme se »paktovali« s carem, vstoupili jsme do odporné reakční dumy a rozvraceli ji zevnitř.

Bylo snad možné předpokládat, že světový imperialismus svrheme pouhým násilím, aniž bude v těchto imperialistických zemích proletariát patřičně vyspělý?

Kdybychom chápali úkol takto — a my jsme celý čas jako marxisté učili, že je třeba chápat jej takto a jediné takto —, pak uplatňovat zde politiku násilí by byla vyložená hloupost a nesmysl a naprosté nepochopení podmínek, za nichž je politika násilí úspěšná.

Dnes to vidíme. Jsme bohatší o další zkušenost.

Tenkrát, když jsme v období brestlitevského míru museli shromažďovat síly a za strašlivých obtíží klást základy nové armády, Rudé armády, v zemi, která byla rozvrácená a vysílená válkou jako žádná jiná země na světě, tenkrát, když jsme kamínek ke kamínku kladli v první polovině a začátkem druhé poloviny roku 1918 základy skutečně socialistické Rudé armády, tenkrát byl imperialismus v ostatních zemích nahlodáván vnitřním rozkladem i růstem protestního hnutí a slábl.

A revoluční násilí v Německu zvítězilo tehdy, když po mnohaměsíčním boji rozvíjejícím se v této zemi byl imperialismus podlomen, a totéž se dnes opakuje do jisté míry — pouze do jisté míry — i v zemích Dohody.

Jeden Američan, který velmi pozorně, bezprostředně

a naprosto nezaujatě sledoval, co se děje v západoevropských zemích, mně nedávno řekl: »Francii čeká zcela určitě obrovské rozčarování, zhroucení iluzí; Francouze krmí sliby: vy jste přece zvítězili.« Staré vlastenecké city celého francouzského národa, roztrpčení nad tím, jak je rozdrtili v sedmdesátém roce, prudké pobouření nad tím, kolik lidí, krve i sil ztratila země za čtyři roky války — to všechno buržoazie využívá, aby zahrála na šovinistickou notu: »Porazili jsme Němce, naplníme si kapsy a zotavíme se.« Ale strážlivý Američan, který se na to dívá jako obchodník, říká: »Němci nezaplatí, protože nemají z čeho platit.«

A právě proto krmí francouzský národ sliby a pohádkami, že co nevidět přijde mír a definitivní vítězství. Ale mír — to je zhroucení všech nadějí, že mohou z tohoto krvavého bahna vyváznout alespoň napůl živí, s polámanýma rukama a nohama, ale živí. Za starého kapitalismu z tohoto míru vyváznout nelze, protože v celém kapitalistickém světě se v důsledku války nahromadila taková lavina kapitalistických dluhů a taková spousta trosek, že nelze vyváznout, dokud nebude svržena celá tato lavina.

Dokonce i ti, kdo nejsou revolucionáři a v revoluci nevěří a bojí se jí, o ní přesto teoretizují a události a následky imperialistické války je přivedou k přesvědčení, že jiné východisko kromě revoluce neexistuje.

Opakuji, že mě velmi udivilo, jak hodnotil situaci Američan z hlediska obchodníka, který se teorií třídního boje samozřejmě nezabývá a upřímně ji považuje za nesmysl, ale zajímá se o milióny a miliardy, a protože dovede počítat, ptá se: zaplatí nebo nezaplatí? — a odpovídá zase z hlediska čistě věcné obchodní kalkulace: »Není z čeho platit! Nedají ani dvacet kopějek za rubl!«

Za takové situace tedy pozorujeme ve všech zemích Dohody obrovské a všeobecné vření, pramenící ze sympatií dělnictva k sovětské formě vlády.

Tak například pařížský dav — snad nejvímavější ze

všech lidových shromáždění v ostatních zemích, protože v Paříži prošel velkou školou, má za sebou řadu revolucí — tam tento dav, který reaguje velmi citlivě a nedovolí řečníkovi nasadit falešný tón, přeruší dnes každého, kdo se odváží mluvit proti bolševismu; a je tomu sotva pár měsíců, co se před pařížským davem nesmělo o bolševismu ani hlesnout, aby na to týž dav nereagoval posměšnými replikami.

V Paříži buržoazie mezitím spouští celý svůj systém lží, pomluv a podvodů proti bolševismu. My však už víme, co to znamená, neboť my, bolševici, jsme v roce 1917 zažili štvanci ze strany veškerého buržoazního tisku. Naši páni buržoové se trochu přepočítali a přehnali to, když si mysleli, že už zapletli bolševiky do sítě lží a pomluv; své výpady přehnali a přestřelili natolik, že nám udělali zadarmo reklamu a přiměli i ty nejzaostalejší dělníky, aby se zamysleli: »Když kapitalisté bolševikům tolik nadávají, znamená to, že bolševici dovedou proti kapitalistům bojovat!«

A proto politika, ke které jsme museli sáhnout v období nesmírně surového, násilnického a ponižujícího brestlitevského míru, se ukázala být jedinečnou správnou politikou.

Myslím tedy, že není bez užitku připomenout si tuto politiku ještě jednou nyní, kdy se dostáváme do podobné situace ve vztahu k zemím Dohody, kdy tyto země přímo kypí nezkrotnou touhou svalit na Rusko své dluhy, bídu a rozvrat, touhou vydrancovat a zardousit Rusko, aby od sebe odvrátily rostoucí pobouření pracujících mas vlastních zemí.

Při střízlivém pohledu na věci si musíme naprosto jasně říci, nemíníme-li sebe ani ostatní vodit za nos — to je totiž počínání pro revolucionáře škodlivé —, musíme říci, že Dohoda je vojensky silnější než my. Avšak podíváme-li se na celou záležitost ve vývoji, pak si řekneme rovněž zcela jednoznačně a s plným přesvědčením, které

není podloženo jen našimi revolučními názory, ale i zkušenostmi, že tato síla dohodových zemí nebude mít dlouhé trvání; tyto země stojí na prahu obrovského přelomu ve smýšlení mas.

I francouzské a anglické dělníky nakrmili sliby: »Vyplníme celý svět, a potom budete sytí.« Tohle vykřikuje všechen buržoazní tisk a vtouká to do hlavy neuvědomělým masám.

Dejme tomu, že za několik měsíců uzavřou mír, pokud se mezi sebou hned zas nepoperou, čemuž nasvědčuje řada velmi závažných příznaků. Ale pokud si nevjedou do vlasů, nechytanou se pod krkem a podaří se jim uzavřít mír, pak bude tento mír počátkem okamžitého krachu, protože nejsou s to zaplatit své neslýchané dluhy ani zabránit zoufalému rozvratu, když ve Francii klesla sklizeň pšenice o více než polovinu, všude na dveře tluče hlad a produktivní síly jsou zničeny — s tím si nejsou schopni poradit.

Při střízlivém pohledu na věci musíme připustit, že onen způsob jejich hodnocení, který nám poskytl tak správné měřítko při hodnocení revoluce v Rusku, potvrzuje každým dnem i příchod světové revoluce. Víme, že proudy, které pohnou ledovou krou Dohody, kapitalismu a imperialismu, jsou den ze dne silnější.

Na jedné straně jsou země Dohody silnější než my, na druhé straně se však už vzhledem ke své vnitřní situaci v žádném případě nějakou delší dobu neudrží.

Z této situace vyplývají rovněž složité úkoly mezinárodní politiky — úkoly, které možná a dost pravděpodobně budeme muset řešit v nejbližších dnech a o nichž nejsem dost konkrétně informován, ale o nichž bych chtěl mluvit především — zejména proto, abyste se, soudružky a soudruzi, se zkušenostmi z okruhu činnosti rady lidových komisařů a z oblasti zahraniční politiky seznámili v jasné a poutavé formě.

Naší nejdůležitější zkušeností je brestlitevský mír. To

je také to nejpodstatnější z výsledků zahraniční politiky rady lidových komisařů. Museli jsme vyčkávat, ustupovat, lavírovat, podepsat nesmírně ponižující mírovou smlouvu, abychom tak získali možnost položit nový základ nové, socialistické armády. Tento základ jsme skutečně položili, a náš silný a kdysi všemocný nepřítel je teď už bezmocný.

K tomu spějí události na celém světě, a to je hlavní a základní poučení, které si musíme co nejdůkladněji osvojit a vynasnažit se je co nejlépe pochopit, abychom se nedopouštěli chyb ve velmi složitých, velmi obtížných a velmi komplikovaných otázkách zahraniční politiky, které dříve či později vyvstanou před radou lidových komisařů, před ústředním výkonným výborem a před sovětskou mocí vůbec.

Tím uzavřu otázku zahraniční politiky a přejdu k některým dalším důležitým otázkám.

Soudružky a soudruzi, pokud jde o vojenskou činnost, neměli jsme před rokem, v únoru a březnu 1918, žádnou armádu. Měli jsme možná deset miliónů ozbrojených dělníků a rolníků, z nichž se skládala stará armáda, která se úplně rozložila, vojáci byli skálopevně odhodláni a rozhodnutí stůj co stůj odejít, utéci a všeho nechat.

Tento jev byl tehdy považován za jev výlučně ruský. Soudilo se, že Rusové s typickou ruskou netrpělivostí nebo nedostatečnou organizovaností nevydrží, kdežto Němci ano.

To nám říkali. Ale dnes vidíme, že uplynulo několik měsíců, a s organizovaností německé armády, která nerosvratelně převyšovala naši armádu, pokud jde o kulturní úroveň, techniku i kázeň, pokud jde o lidskost podmínek pro nemocné a raněné, možnosti dovolené atd., že i tam to s její organizovaností dopadlo stejně. Ani ty nejkulturnější a nejukázněnější masy nevydržely jatky trvající řadu let, nastalo období absolutního rozkladu, kdy selhala i vypělá německá armáda.

Určitá mez tedy zřejmě existuje nejen pro Rusko, ale pro všechny země. Pro různé země je tato mez různá, ale je to mez, za níž už nelze pokračovat ve válce pro zájmy kapitalistů. A právě toho jsme dnes svědky.

Německý imperialismus se odhalil jako dokonalý dravec. Nejzávažnější je pak to, že jak v Americe, tak ve Francii, v těchto proslulých demokraciích (o demokraciích žvaní zrádci socialismu, menševici a eseři, tito nešťastníci, kteří si říkají socialisté), v těchto vyspělých světových demokraciích, v těchto republikách je imperialismus den ze dne nestydatější a projevují se tam zdivočelé bestie a dravci, jimž není nikde rovno. Drancují celý svět, rvou se mezi sebou a vyzbrojují se proti sobě navzájem. To se nedá dlouho tajit. Dalo se to tajit ve víru válečného šílenství. Šílenství ustupuje, mír je na obzoru a masy právě v těchto demokraciích i přes všechny lži vidí, že válka vyústila v další drancování. Ani ta nejdemokratičtější republika není nic jiného než parádní převlek pro nejbестиálnějšího a nejcygničtějšího dravce, který je odhodlán ožebračit stamilióny lidí, aby zaplatil dluhy, tj. zaplatil pánům imperialistům a kapitalistům za to, že dělníkům milostivě dovolili, aby se vzájemně zabíjeli. Mám to je den ze dne jasnější.

To je tedy situace, v níž se mohou objevit takové politické projevy, jako je článek jednoho vojenského pozorovatele^[124] v listu nejbohatší a politicky nejzkušenější buržoazie — v anglickém listu Times, který hodnotí události slovy: »Na celém světě se armády rozkládají, avšak existuje jedna země, kde se armáda buduje, a touto zemí je Rusko.«

To je fakt, který musela přiznat buržoazie, vojensky mnohem silnější než sovětský bolševismus. A tento fakt nám poslouží jako východisko při hodnocení naší roční práce v sovětech.

Podářilo se nám dosáhnout zásadního obratu, když se místo desetimiliónové armády, která se celá rozutekla,

protože nevydržela válečné hrůzy a pochopila, že tato válka je zločinná, začala budovat po statisících armáda socialistická, která ví, zač bojuje, a podstupuje větší oběti a strádání než za carismu, protože ví, že brání svou věc, svou půdu, svou moc v továrnách, že hájí vládu pracujících, a pracující v ostatních zemích se přece jen probouzejí, i když to jde pomalu a ztěžka.

Taková je situace, která charakterizuje roční zkušenosti sovětské moci.

Válka je pro Sovětské Rusko neuvěřitelně obtížná, válka je neuvěřitelně obtížná pro lid, který po čtyři roky snášel hrůzy imperialistické války. Válka je pro Sovětské Rusko neuvěřitelně těžká. Ale v tuto chvíli i silní nepřátelé přiznávají, že jejich armáda se rozkládá, kdežto naše armáda se buduje. Protože poprvé v dějinách se armáda buduje na sepětí, na nerozlučném sepětí, lze říci na jednoduše sovětů s armádou. Sověty sdružují všechny pracující a vykořisťované a armáda se buduje na zásadách socialistické obrany a uvědomělosti.

Jeden pruský monarcha v 18. století pronesl moudrou větu: »Kdyby naši vojáci věděli, zač bojujeme, nemohli bychom vést ani jedinou válku.« Starý pruský monarcha nebyl žádný hlupák. Srovnáme-li však dnes naši situaci se situací, v níž byl tento monarcha, jsme ochotni říci: my můžeme vést válku, protože masy vědí, zač bojují, a chtějí bojovat přes neslýchané útrapy — opakují, že válečné útrapy jsou dnes větší než za carismu —, vědí, že přinášejí zoufalé, nepřiměřeně těžké oběti proto, že hájí svou věc socialismu a bojují bok po boku s oněmi dělníky v ostatních zemích, kteří se »rozkládají« a začali už chápat naši situaci.

Vyskytují se hlupáci, kteří vykřikují o rudém militarismu; jsou to političtí šejdři, kteří se tváří, jako by takové hlouposti věřili, metají podobná obvinění napravo nalevo a využívají k tomu své advokátské umění vymýšlet si falešné argumenty a házet masám písek do očí. A menševi-

ci a eseři křičí: »Podívejte se, místo socialismu vám dávají rudý militarismus!«

To je opravdu »strašlivý« zločin! Imperialisté celého světa se vrhli na Ruskou republiku, aby ji zardousili, a my jsme začali budovat armádu, která poprvé v dějinách ví, za co bojuje a za co přináší oběti, klade úspěšně odpor početně mnohem silnějším nepříteli, takže každým měsícem odporu přibližuje dosud nevídanou měrou světovou revoluci — a to odsuzují jako rudý militarismus!

Opakuji — buď jsou to hlupáci, které vůbec nelze politicky hodnotit, nebo jsou to političtí šejdří.

Je všeobecně známo, že tato válka nám byla vnucena; začátkem roku 1918 jsme starou válku ukončili a novou jsme nezačínali; každý ví, že na nás zaútočili bělogvardějci na západě, na jihu i na východě jedině s pomocí Dohody, která rozhazovala milióny napravo nalevo, přičemž vyspělé země shromáždily a vrhly na pomoc bělogvardějčům obrovské zásoby výzbroje a vojenského materiálu, které zbyly z imperialistické války, protože pánové miliónáři a multimiliónáři vědí, že se tu rozhoduje o jejich osudu a že zahynou, jestliže ihned nezardousí nás.

Socialistická republika vynakládá nezměrné úsilí, přináší oběti a vítězí; podíváme-li se dnes, po roce občanské války, na mapu, jak vypadalo Sovětské Rusko v březnu 1918, co z něho zbylo do července 1918, kdy stáli na západě němečtí militaristé na čáře stanovené brestlitevským mírem, Ukrajina byla pod jhem německých imperialistů a na východě až ke Kazani a Simbirsku vládli Čechoslováci koupení Francouzi a Angličany, a vezme-li si dnešní mapu, pak uvidíme, že jsme nesmírně rozšířili své území a že jsme dosáhli obrovských vítězství.

V takové situaci mohou používat silná slova a obviňovat nás z rudého militarismu jen ti nejšpinavější a nejpodlejší političtí šejdří.

Takové revoluce, které by bylo možné po úspěšném

dokončení strčit jako kořist do kapsy a spočinout na va-
vřínech, v dějinách nikdy nebyly. Kdo se domnívá, že ta-
kové revoluce jsou možné, ten nejenže není revolucionář,
ale je to nejhorší nepřítel dělnické třídy. Nikdy nebyla ta-
ková revoluce, dokonce ani méně významná, ani buržo-
azní, ve které by šlo jen o to, aby od jedné majetné
menšiny převzala moc jiná menšina. Příklady přece zná-
me! Francouzské revoluci, proti které vytáhly začátkem
19. století staré mocnosti, aby ji rozdrtily, se říká velká
právě proto, že dovedla pozdvihnout na obranu svých vy-
možeností široké lidové masy, které se postavily na odpor
celému světu; právě v tom tkví jedna z jejich velkých zá-
sluh.

Revoluce prochází v praxi, v boji, v ohni těmi nejtěžší-
mi zkouškami. Jestliže tě utlačují a vykořisťují a jestliže
pomýšlíš na to, že svrhneš moc vykořisťovatelů, jestliže
jsi se rozhodl dovést to do všech důsledků, pak si musíš
uvědomit, že budeš muset obstát proti náporu vykořisťo-
vatelů celého světa; a jsi-li odhodlán tomuto náporu čelit
a přinést nové oběti, abys obstál v boji, pak jsi revolucio-
nář; v opačném případě tě rozdrtí.

Tak tomu bývá v dějinách všech revolucí.

Opravdovou zkouškou naší revoluce je to, že jsme
v zaostalé zemi dříve než ostatní dokázali převzít moc,
vybojovat sovětskou formu vlády, moc pracujících a vy-
kořisťovaných. Dokážeme ji ale také udržet, alespoň do
té doby, než se dají do pohybu masy v ostatních zemích?
Jestliže ovšem nedokážeme přinést nové oběti a udržet
se, pak se řekne, že revoluce neměla své historické oprávně-
ní. Po zuby ozbrojení demokraté v civilizovaných ze-
mích se však bojí, když se v nějaké té stomilionové svo-
bodné republice, jako je Amerika, objeví stovka bolševi-
ků — to je strašlivá nákaza! Ukazuje se, že boj proti stovce
přistěhovalců z hladového, zbídačeného Ruska, kteří zač-
nou mluvit o bolševismu, je nad síly demokratů. Sympa-
tie mas jsou na naší straně! Buržoové vidí jedinou záchra-

nu: dokud jim nevypadla zbraň z rukou, dokud mají děla, namířit tato děla na Sovětské Rusko a během několika měsíců je zardousit, protože později je už nebude možné zardousit ničím. V takové jsme tedy situaci, to tedy určuje vojenskou politiku rady lidových komisařů v letošním roce, a proto tedy s odvoláním na fakty, na výsledky, máme právo říct, že této zkoušce úspěšně čelíme jedině proto, že dělníci a rolníci neslýchaně vyčerpaní válkou budují novou armádu za ještě trýznivějších podmínek a projevují nové hrdinství.

To jsou ve stručnosti výsledky vojenské politiky sovětské moci. Dovolím si zde říct ještě několik slov k jednomu bodu, kdy politika v oblasti vojenství úzce navazuje na politiku v jiných oblastech, na politiku hospodářskou — mluvím o vojenských odbornících.

Jistě víte, jaké spory tato otázka vyvolala, jak často soudruzi, kteří patří k nejoddanějším a nejpřesvědčenějším bolševikům a komunistům, vášnivě protestovali proti tomu, že při budování Rudé socialistické armády využíváme staré vojenské odborníky, carské generály a důstojníky, kteří se zkompromitovali službou carismu a někdy i masakrováním dělníků a rolníků.

Je to do očí bijící rozpor a lze říct, že rozhořčení je tu zcela logické. Jak je možné budovat socialistickou armádu za pomoci carských odborníků?!

Ukázalo se, že to byla jediná cesta, jak ji vybudovat. A zamysleme-li se nad úkolem, který nám zde připadl, není těžké pochopit, že jedině tak jsme ji vůbec mohli vybudovat. To není pouze vojenská záležitost, tento úkol před námi vyvstal ve všech oblastech každodenního života a ve všech odvětvích národního hospodářství.

Staří utopičtí socialisté si představovali, že socialismus lze vybudovat s lidmi nového typu, že si nejdříve vychovají po všech stránkách dobré, bezúhonné a výtečně vyškolené lidi a s nimi že pak vybudují socialismus. My jsme se tomu vždycky smáli a říkali jsme, že je to pouhé

hraní, že je to zábava pro přejemnělé slečinky, co se daly k socialistům, ale ne seriózní politika.

My chceme vybudovat socialismus s lidmi, které vychoval kapitalismus, které zkazil a zdemoralizoval, ale též zocelil pro boj. Jsou proletáři, kteří jsou zoceleni tak, že dovedou přinášet tisíckrát větší oběti než kterákoli armáda; jsou desetimilióny utlačovaných rolníků, zaostalých, rozptýlených, ale bude-li proletariát uplatňovat vhodnou taktiku, schopných sjednotit se kolem něj v boji. A pak tu jsou také odborníci, vědci a technici, všichni skrznaskrz prostoupení buržoazním světovým názorem, jsou tu vojenští odborníci, vychovaní v buržoazních poměrech — a to ještě v nejlepší případě v buržoazních, často dokonce ve statkářských, karabáčnických, feudálních. Pokud jde o národní hospodářství, pocházeli všichni agronomové, inženýři a učitelé z majetné třídy, nespadli přece z nebe! Nemajetný proletář od stroje a rolník od pluhu nemohli vystudovat univerzitu ani za cara Mikuláše, ani za republikánského prezidenta Wilsona. Věda a technika tu byly pro bohaté, pro majetné, kapitalismus poskytuje kulturu jen menšině. A my musíme vybudovat socialismus z této kultury. Jiný materiál nemáme. Chceme budovat socialismus ihned z toho materiálu, který nám zanechal včerejší kapitalismus pro dnešek, ihned, a ne teprve z lidí, kteří budou vypěstováni ve sklenících, máme-li už brát tuto báhorku vážně. Máme buržoazní odborníky, a jinak nic. Jiné cihly nemáme, nemáme z čeho stavět. Socialismus musí zvítězit a my, socialisté a komunisté, musíme v praxi dokázat, že jsme schopni vybudovat socialismus z těchto cihel, z tohoto materiálu, vybudovat socialistickou společnost s proletáři, z nichž se jen pramálo dostalo ke kultuře, a s buržoazními odborníky.

A nevybudujete-li komunistickou společnost z tohoto materiálu, jste jen planí mlukové a žvanilové.

Tak tedy formuluje otázku historické dědictví světového kapitalismu. Tak vypadají potíže, které před námi

konkrétně vyvstaly, když jsme se chopili moci, když jsme vytvořili sovětský aparát.

To je jen jedna polovina úkolu, a sice ta větší polovina. Sovětský aparát znamená, že pracující jsou sjednoceni tak, aby vahou své masové jednoty rozdrtili kapitalismus. A skutečně ho rozdrtili. Ale aby se člověk nasytil, nestačí jen rozdrtit kapitalismus. Je nutné převzít veškeré vymoženosti, které tu kapitalismus zanechal, a z nich vybudovat socialismus. Je nutno převzít veškerou vědu a techniku, všechny vědomosti i dovednosti. Bez toho život komunistické společnosti vybudovat nemůžeme. Ale tato věda, technika a dovednosti jsou v rukou odborníků a v jejich hlavách.

Tak vypadá náš úkol ve všech oblastech — úkol tak rozporuplný, jako je plný rozporů celý kapitalismus, neobyčejně těžký, ale splnitelný. Ne že bychom si za nějakých dvacet let vychovali bezúhonné komunistické odborníky, první generaci komunistů bez vady a hany, nikoli, promiňte, my to všechno potřebujeme zařídit teď, ne až za dvacet let, ale za dva měsíce, abychom mohli bojovat proti buržoazii, proti buržoazní vědě a technice celého světa. V této oblasti musíme zvítězit. Donutit vahou mas buržoazní odborníky, aby se dali do našich služeb, je těžké, ale je to možné, a dokážeme-li to, pak zvítězíme.

Když mě soudruh Trockij nedávno informoval, že v naší vojenské správě působí několik desítek tisíc důstojníků, udělal jsem si konkrétní představu, v čem spočívá tajemství, jak využít našeho nepřítele: jak donutit budovat komunismus ty, kdo byli jeho odpůrci, jak budovat komunismus z cihel, které si kapitalisté připravili proti nám! Jiné cihly nemáme! A my musíme donutit buržoazní odborníky, aby právě z těchto cihel pod vedením proletariátu stavěli naši budovu. To je právě ta obtíž a současně i záruka vítězství!

Na této cestě, nové a těžké, se ovšem udělalo nemálo chyb, na této cestě nás čekalo hodně porážek; všichni vě-

dí, že jistý počet odborníků nás soustavně zrazoval: mezi odborníky v závodech, v zemědělství i v správních orgánech jsme na každém kroku naráželi a narážíme na nenávistný postoj a na záměrnou sabotáž.

Víme, že to všechno jsou obrovské potíže a že je nelze překonat pouhým násilím . . . My samozřejmě nejsme proti násilí; smějeme se těm, kdo odmítají diktaturu proletariátu, a říkáme, že to jsou hlupáci, kteří nechápou, že musí být buď diktatura proletariátu, nebo diktatura buržoazie. Kdo říká něco jiného, je buď idiot, nebo je politicky tak negramotný, že je pro ostudu pouštět ho nejen na tribunu, ale i na pouhou schůzi. Může existovat buď násilí vůči Liebknechtovi a Luxemburgové, vraždění nejlepších vůdců dělnictva, nebo násilné potlačení vykořisťovatelů, a kdo sní o nějaké střední cestě, je náš nejškodlivější a nejnebezpečnější nepřítel. Taková je dnes situace. Mluvíme-li tedy o využívání odborníků, musíme mít na zřeteli zkušenosti, jichž za uplynulý rok politika sovětů nabyla; za tento rok jsme rozdrtili a porazili vykořisťovatele, a teď musíme vyřešit úkol, jak využít buržoazní odborníky. Opakuji, že tady pouhým násilím nic nepořídíme. Zde je kromě násilí, po vítězném násilí, nutná organizovanost, kázeň a morální autorita vítězného proletariátu, který si podřizuje a zapojuje do své práce všechny buržoazní odborníky.

Bude se říkat, že Lenin doporučuje místo násilí morální vliv! Je ale přece hloupé domnívat se, že organizaci nové vědy a techniky při výstavbě komunistické společnosti lze vyřešit pouhým násilím. To je nesmysl! My jako strana, jako lidé, kteří se za tento rok práce sovětů už něčemu naučili, se této hlouposti nedopustíme a budeme před ní masy varovat. Využít celý aparát buržoazní, kapitalistické společnosti — takový úkol vyžaduje nejen vítězné násilí, vyžaduje kromě toho i organizaci, kázeň, soudružskou kázeň mas, organizované působení proletářů na všechno ostatní obyvatelstvo, vyžaduje vytvořit v maso-

vém měřítku novou atmosféru, v níž buržoazní odborník pochopí, že nemá jiné východisko, že ke staré společnosti se vrátit nemůže a že svou práci může dělat jedině s komunisty, kteří tu jsou s ním, vedou masy, těší se naprosté důvěře mas a směřují k tomu, aby plody buržoazní vědy i techniky, plody tisíciletého vývoje civilizace sloužily všem pracujícím bez rozdílu, a ne jen hrstce lidí, kteří je využívají k tomu, aby vynikli a zbohatli.

Je to nesmírně těžký úkol a jeho úplné vyřešení si vyžádá desítky let. Abychom jej mohli řešit, musíme vytvořit takovou sílu, takovou kázeň, soudružskou kázeň, sovětskou kázeň, proletářskou kázeň, která by buržoazní kontrarevolucionáře nejen fyzicky rozdrtila, ale která by je úplně ovládla, podřídila si je, donutila je jít naší cestou a sloužit naší věci.

Opakuji, že jsme na tento úkol každodenně naráželi jak při výstavbě armády a hospodářství, tak v práci každé národohospodářské rady, v práci každého závodního výboru i každé znárodněné továrny. Sotva by se v letošním roce našel třeba jen jediný týden, kdy by se v radě lidových komisařů tak či onak, v té či oné formě tato otázka nevyskytla a kdy bychom ji neřešili. A jsem přesvědčen, že v Rusku nebyl jediný závodní výbor, jediná zemědělská komuna, jediný sovchoz, jediné újezdní pozemkové oddělení, které by během roku práce sovětů na tuto otázku mnohokrát nenarazily.

Právě proto je to úkol obtížný, ale zároveň opravdu i vděčný, a právě toto musíme udělat dnes, hned nazítří poté, co síla proletářského povstání rozdrtila vykořisťovatele. Rozdrtili jsme jejich odpor — to bylo nutné —, ale bylo nutné nejen to, nýbrž silou nové organizovanosti, soudružské organizovanosti pracujících je musíme donutit, aby se dali do našich služeb, musíme je vyléčit z jejich starých neřestí, zabránit jim v návratu k jejich vykořisťovatelským praktikám. Jsou to stále titíž staří buržoové a sedí na důstojnických místech a ve štábech naší armá-

dy; jsou to staří buržoové, ti inženýři a agronomové, kteří si říkají menševici a eseři. Přízvisko nic nezmění, ale jsou to buržoové do morku kostí, od hlavy až k patě, svým světovým názorem i svými zvyky.

Co myslíte, máme je snad vyhodit? Statisíce lidí vyhodit nelze! A i kdybychom je vyhodili, uškodili bychom jen sami sobě. Budovat komunismus nemůžeme z ničeho jiného než z toho, co vytvořil kapitalismus. Nemusíme je vyhazovat, ale zlomit jejich odpor, sledovat každý jejich krok, nedělat jim žádné politické ústupky, k nimž bezcharakterní lidé kdykoli inklinují. Vzdělaní lidé inklinují k politice a vlivu buržoazie proto, že celou svou vzdělanost získali z buržoazního prostředí a jeho prostřednictvím. Proto tedy na každém kroku klopýtají a dělají politické ústupky kontrarevoluční buržoazii.

Komunista, který říká, že se nesmí dostat do takové situace, aby si špinil ruce, že jeho ruce komunisty musí zůstat čisté, že on bude komunistickou společností budovat čistýma rukama komunisty, aniž by při tom využíval opovržených kontrarevolučních buržoazních spolupracovníků, takový komunista je planý mluvka, protože my se naopak bez jejich využití neobejdeme.

Prakticky je dnes naším úkolem, abychom ty, kdo byli vychováni kapitalismem proti nám, získali do svých služeb, abychom je denně kontrolovali, podřídili je dohledu dělnických komisařů v prostředí komunistické organizovanosti, abychom denně mařili jejich kontrarevoluční pokusy a zároveň se od nich učili.

My jsme zvládli v nejlepším případě vědu agitátora, propagandisty, člověka zoceleného po čertech těžkým údělem továrního dělníka nebo hladovějícího rolníka — vědu, která učí dlouho odolávat a vytrvale bojovat, což nás doposud vždycky zachránilo; to všechno je nutné, ale nestačí to, jenom tím nelze dosáhnout vítězství; aby bylo vítězství úplné a definitivní, je třeba si osvojit ještě

všechno to, co je v kapitalismu cenné, převzít veškerou vědu a kulturu.

Ale jak to převzít? Od nich, od našich nepřátel se musí poučit naši vyspělí rolníci i uvědomělí dělníci ve svých továrnách, v újezdním pozemkovém oddělení od buržoazního agronoma, inženýra aj., aby si osvojili plody jejich vzdělanosti.

Boj, ke kterému docházelo loni v naší straně, byl v tomto směru mimořádně plodný; vyvolal hodně prudkých střetů, ale boj se bez prudkých střetů ani neobejde; získali jsme praktické zkušenosti v otázce, s níž jsme se doposud nikdy nesetkali, ale bez níž se nepodaří komunismus vybudovat. Znovu opakuji, že úkol, jak spojit vítěznou proletářskou revoluci s buržoazní kulturou, s buržoazní vědou a technikou, která byla až dosud výsadou několika jedinců, je úkol těžký. Tady všechno záleží na organizaci, na kázni progresivní vrstvy pracujících mas. Kdyby v Rusku v čele miliónů zakřiknutých a zaostalých rolníků, naprosto nezpůsobilých samostatně budovat a po staletí utlačovaných statkáři, kdyby po jejich boku nestála uvědomělá vrstva městských dělníků, kterým rolníci rozumějí, kteří jsou jim blízcí, mají jejich důvěru a jimž rolníci věří jako vlastním, pracujícím lidem, kdyby nebylo této organizace, která je schopna semknout pracující masy a vstřípit jim, vysvětlit jim a přesvědčit je, jak je důležité osvojit si veškerou buržoazní kulturu — pak by věc komunismu neměla naději.

Neříkám to abstraktně, ale z hlediska každodenních zkušeností za celý rok. I když je v těchto zkušenostech mnoho nepodstatných, někdy i mrzutých a nepříjemných záležitostí, pak za všemi těmito nepodstatnými záležitostmi je třeba najít něco hlubšího, je třeba pochopit, že tyto nepodstatné pracovní záležitosti, srážky mezi závodním výborem a inženýrem, mezi nějakým rudoarmějcem a nějakým buržoazním důstojníkem, mezi nějakým rolníkem a buržoazním agronomem, že tyto konflikty, třenice a ne-

podstatné příhody mají nepoměrně hlubší obsah. Vypořádali jsme se s předsudkem, že je třeba buržoazní odborníky vyhodit. Převzali jsme tento mechanismus, běží ještě špatně — nedělejme si iluze: na každém kroku klopýtá, na každém kroku dělá chyby, na každém kroku padá do příkopu, a my jej zase znovu vytahujeme —, ale dal se do pohybu a my jej povedeme správnou cestou. Tak a jedině tak vybředneme z oné bažiny rozvratu, strašlivých obtíží, zpusťování, barbarství, bídy a hladu, do níž nás uvrhla válka a imperialisté všech zemí se nás v ní snaží potopit a podržet.

Ale my už jsme začali vybředat. Jsou to první kroky.

Rok práce sovětů nás naučil jasně chápat tento úkol v každém jednotlivém případě praktické činnosti v závodech i v zemědělství a zvládat tuto práci. Je to obrovský úspěch sovětské moci za uplynulý rok. Nebylo zbytečné obětovat na to celý rok. Nebudeme jako za starých časů povšechně teoretizovat o významu buržoazních odborníků a o významu proletářských organizací, nýbrž budeme každý krok v našich zkušenostech využívat v kterémkoli závodním výboru a v kterékoli zemědělské organizaci.

Jestliže jsme položili základ Rudé armády, máme-li nevelký základ, máme-li takové znárodněné podniky, kde dělníci pochopili své úkoly a začali zvyšovat produktivitu práce za pomoci buržoazních odborníků, kteří se sice na každém kroku pokoušejí o návrat zpět, kdežto masové organizace dělníků je nutí jít vpřed a držet krok se sovětskou mocí, pak je to největší úspěch sovětské moci. Tato práce je neokázalá, není v ní nic oslňujícího, je těžké zhodnotit celý její význam, ale pokrok našeho hnutí se projevuje právě v tom, že jsme od jednoduchého úkolu, jakým je pouhé potlačení vykořisťovatelů, přikročili k úkolu naučit sami sebe, naučit masy budovat komunismus z kapitalistických cihel, přinutit kapitalistické buržoazní odborníky, aby pro nás pracovali. Pouze tato cesta vede k vítězství. A dnes víme, že budeme-li postupovat

tak, jak jsme postupovali dosud, pak tohoto vítězství skutečně dosáhneme.

Soudružky a soudruzi, přejdu k poslední otázce, kterou bych chtěl osvětlit alespoň stručně, protože se můj projev už příliš protáhl — totiž k otázce vztahu k vesnici.

Dosud jsem mluvil o práci v armádě, o diktatuře, o využívání buržoazních odborníků. Nyní se dostávám k další obrovské potíži při výstavbě komunismu.

Co dělat, jestliže moc přešla do rukou proletariátu v zemi, kde je městský proletariát v menšině, kdežto většinu tvoří rolníci, kteří jsou zvyklí hospodařit každý sám, kteří jsou skrz naskrz prosáklí svými návyky individuálního hospodaření?

Většina těchto rolníků je však tak zbídačená, ožebračená a utýraná útlakem statkářů a kapitalistů, že jdou ochotně na pomoc proletářům. Přistupuje-li městský dělník k rolníkovi alespoň trochu rozumně, takticky a jako člověk k člověku, a ne tak, jako by mu chtěl poroučet, což vyvolává oprávněnou nenávisť —, přistupuje-li městský dělník k rolníkovi alespoň trochu lidsky, setkává se u něho s naprostou soudružskou důvěrou a plnou podporou. To je nám známo. Na tom spočívá sovětská moc na vesnici. Mohla se udržet jedině za naprosto upřímné podpory většiny pracujících. Tuto podporu jsme získali proto, že městští dělníci navázali kontakt s vesnickou chudinou pomocí tisícerych cestiček, o nichž nemáme ani tušení.

Státní moc, která tomu dříve bránila, dělá teď všechno, aby tomu napomohla. Jedině díky tomu se sovětská moc drží, jedině v tom je záruka vítězství.

Obrovské potíže, o nichž jsem se právě zmínil, spočívají v tom, že si rolník zvykl pracovat na vlastní pěst, volně obchodovat s obilím a zdá se mu, že na to má plné právo. Uvažuje: když jsem se tolik nadřel, abych sklídl obilí, když mne to stálo tolik potu a krve, nemám ani právo volně je prodat? Rolníkovi to připadá jako křivda.

My však víme na základě zkušeností z celého vývoje

Ruska, že volný obchod znamená svobodně si pěstovat kapitalisty; a volný obchod v zemi, která je utýrána hladem, kde je hladový člověk za kousek chleba ochoten dát cokoli, třeba se i zaprodal do otroctví, volný obchod, když země hladoví, to znamená svobodně obohacovat menšinu a zbídačovat většinu.

Musíme dokázat, že v zemi, která je utýrána hladem, je prvním úkolem pomoci rolnictvu; ale pomoci mu lze jedině tehdy, sjednotíme-li jeho akce, sjednotíme-li masy, neboť rolníci jsou rozptýleni, roztrženi a zvykli si žít a pracovat každý zvlášť.

Vnější překážky, které by bránily splnění tohoto těžkého úkolu, tu nejsou a to, co bylo třeba udělat násilím, se už udělalo. My se násilí nezříkáme, neboť víme, že mezi rolníky jsou kulaci, kteří nám kladou aktivní odpor a přímo organizují bělogvardějská povstání; to však neplatí o rolnictvu jako celku. Kulaků je menšina a platí na ně boj a jedině boj, musíme je potlačit, a my je také potlačujeme, ale až vítězně vyřešíme úkol potlačit vykořisťovatele na vesnici, vyvstane problém, který násilím řešit nelze; v této oblasti stejně jako ve všech ostatních lze náš úkol vyřešit jedině organizováním mas, dlouhodobým výchovným působením městského proletariátu na rolnictvo.

Splníme tento úkol? — Ano, víme to ze zkušenosti, ale jen proto, že obrovská většina rolníků důvěřuje dělnické vládě; na zkušenostech z této důvěry vůči dělníkům lze budovat základ, k čemuž jsme už přikročili, a musíme ho budovat dál, avšak jedině pomocí soudružského působení a kázně.

Takový je tedy úkol, který před námi vyvstal v praxi.

Když jsme zakládali výbory chudiny, když jsme se snažili zavést výměnu zboží s vesnicí²², nebylo naší snahou, aby zboží dostali bohatí, ale aby tu trochu zboží, kterou mohlo město poskytnout, dostali především chudí rolníci, abychom tak pomohli chudině a s její pomocí mohli zvířet nad kulaky a zabavit jejich přebytky obilí.

Vyřešit úkol zásobování obyvatelstva obilím v obrovské zemi se špatnými dopravními prostředky a s nesjednoceným rolnictvem bylo neuvěřitelně těžké, a tento úkol nám způsobil nejvíc starostí. Když si vzpomenu na všechna zasedání rady lidových komisařů, musím říct, že žádný úkol nestál sovětskou vládu takové úsilí jako právě tento. Naši rolníci jsou nesmírně rozptýleni a rozdrobeni, vesnice je nejvíc zaostalá a lidé jsou tu nejvíc zvyklí pracovat každý na svou pěst, na zákaz volného obchodu s obilím se tam pohlíží jako na křivdu, a zároveň se tu samozřejmě vyskytují političtí šejdíři, všelijací eseri a menševici, kteří rolníky popouzejí a říkají jim: »Okrádají vás!«

Jsou přece ještě takoví ničemové, kteří po roce práce sovětů, kdy zásobovací pracovníci mimo jiné dokázali, že jsme v posledních měsících dali vesnici 42 000 vagónů výrobků a za to jsme dostali jen 39 000 vagónů obilí — jsou takoví ničemové, kteří přesto křičí: »Rolníci, sovětská moc vás okrádá!«

V době, kdy dělníci ve městech drou do úpadu — a nikde není tak trýznivý hlad jako ve městech a v nezemědělských oblastech Ruska —, v době, kdy rolníci zabrali veškerou statkářskou půdu a vzali si obilí, v době, kdy převážná většina rolníků, to přece víme, pracovala v prvním roce vlády sovětů pro sebe, a ne pro pána ani pro kupce, a začala také lépe jíst, v době, kdy zemi trýzní hlad ve městech a v nezemědělských krajích a kdy se nás všichni kapitalisté snaží umořit hladem — v této době se najdou lidé, navlečení do menševických a eserských nebo i jiných šaškovských maškar, a opovažují se tvrdit: »Okrádají vás!« Jsou to agenti kapitalismu, a my s nimi zatočíme jako s agenty kapitalismu, jinak jednat nebudeme a nesmíme.

V době, kdy je pro sovětskou moc největším problémem hlad, je povinností každého sovětského občana dát všechny přebytky obilí hladovějícím. To je tak jasné

a zřejmě a pro každého pracujícího člověka pochopitelné, že proti tomu nelze nic namítnout. Tady je zapotřebí klam a politické šejdírství, aby se tato prostá, jasná a očividná pravda mohla zatemnit, učinit nesrozumitelnou nebo překroutit!

O tuto pravdu se opírá městský dělník. Právě proto, že je to pravda tak očividná, vykonává svou nesmírně těžkou práci. Dosud říkal rolnické chudině: spolu s vámi tvoříme skutečnou oporu sovětské moci. Proto se zakládaly výbory vesnické chudiny a organizace pro výměnu zboží, proto byla družstva závazně vedena k tomu, aby sjednotila všechno obyvatelstvo. Všechny doposud vydané dekrety týkající se zemědělství jsou prostoupeny touto základní myšlenkou, všechna svolání apelovala na dělníky ve městech: spojíte se s vesnickou chudinou, jinak nevyřešíte nejdůležitější a nejtěžší otázku — otázku obilí. A rolníkům jsme říkali: buď se spojíte s městskými dělníky, a pak zvítězíme, nebo podlehnete přemlouvání a poučování kapitalistů a jejich přísluhovačů a lokajů v menševických převlecích, kteří se vám snaží namluvit: »Nenechte se městem okrádat, obchodujte volně; kdo je bohatý, ten bohatne dál, a budou-li někde umírat hlady, co je vám po tom,« — a pak sami zahynete, stanete se otroky kapitalistů a Sovětské Rusko zničíte. To jen za kapitalismu lidé uvažovali takhle: »Já obchoduju, já bohatnu, každý ať myslí na sebe, jen pánbůh na všechny.« Tak uvažoval kapitalismus a zplodil válku; a právě proto byli dělníci a rolníci žebráky, jen mizivá menšina se stala multimilionáři.

Teď jde o to, jak v praktické činnosti přistupovat k rolníkům, jak organizovat chudinu a střední rolníky, abychom mohli na každém kroku přemáhat jejich sklon ke starému, jejich pokusy o návrat zpět, k svobodě obchodu, jejich ustavičnou touhu »svobodně« hospodařit. Slovo »svoboda« je hezké slovo: setkáváme se s ním na každém kroku — svoboda obchodovat, prodávat, prodávat se atd.

A najdou se menševici a eseři, darebáci, kteří toto vskutku krásné slovo »svoboda« skloňují ve všech pádech v každých novinách i v každém projevu; ale jsou to všechno jen samí podvodníci, prostitutí kapitalismu, kteří táhnou lid zpátky.

A konečně hlavní starostí a cílem činnosti rady lidových komisařů a Rady obrany byl v poslední době, v posledních měsících a týdnech, boj proti hladu.

Hlad je pro nás obrovské zlo právě teď, v předjaří, a nejtěžší období nás čeká na jaře. Tak jako loni byl nejtěžší konec zimy, jaro a začátek léta, vstupujeme i letos právě teď do těžkého období. Znovu vzrůstají naděje bělogvardějců, statkářů a kapitalistů, že se jim snad podaří zneužít hladu, když už nejsou s to zničit sovětskou moc v otevřeném boji.

A přitom lidé, kteří si říkají menševici a eseři, praví i leví, klesají tak hluboko, že slovy proklamují svou solidaritu s pracujícím lidem, ale když se zostruje zásobovací situace, když začíná hrozit hlad, pokoušejí se ho zneužít a štvou lidové masy proti vládě dělníků a rolníků. Tito lidé nechápou, že stejně jako stála zrada levého esera Muravjova loni na východní frontě životy desetitisíců dělníků a rolníků ve válce s bělogvardějci, není ani dnes každá taková politika, každá taková agitace a zneužívání hladu, což leví eseři dělají zdánlivě ve prospěch dělníků, nic jiného než přímá pomoc bělogvardějcům. Každá taková agitace stojí tisíce zbytečných obětí ve válce proti bělogvardějcům. Když se loni Muravjov dopustil zrady, div že neotevřel celou frontu a způsobil celou řadu těžkých porážek.

Proto bych se chtěl zcela stručně dotknout především a hlavně nejdůležitějších faktů.

Přestože se teď naše situace v zásobování potravinami stejně jako loni na jaře opět zhoršila, máme dnes reálnou naději, že tuto potíž nejen zdoláme, ale že z ní vyvážeme lépe než loni. Tato naděje je podložena tím, že to na

východě a na jihu vypadá mnohem lépe, a východ a jih jsou přece hlavní obilnice Ruska. Na četných poradách Rady obrany a rady lidových komisařů v posledních dnech jsme přesně zjistili, že na tratích z Kazaně do Saratova a na Volžsko-bugulmské dráze, od Samary na východ, za Volhou, je nahromaděno skoro devět miliónů pudů odevzdaného a připraveného obilí.

Veškerá obrovská potíž, veškeré veliké nebezpečí je v tom, že naše doprava je tak rozvrácená a že máme tak velký nedostatek lokomotiv, že si nejsme jisti, zda budeme s to toto obilí odvézt. Na to jsme v poslední době soustředili svou hlavní pozornost a činnost, a právě proto jsme přistoupili k takovému opatření, jako je přerušení či úplné zastavení osobní dopravy od 18. března do 10. dubna.

Víme, že je to těžké. Najdou se agitátoři, jdoucí na ruku bělogvardějcům, a začnou křičet: »Podívejte se, lidé mají hlad, a oni jim sebrali i ty osobní vlaky, aby si nemohli přivézt obilí.« Jsou takoví agitátoři. Ale my si říkáme: přes všechny potíže spoléháme na uvědomělost poctivých dělníků, a ti budou při nás.

Jak nás informovali odborníci, uvolní dočasné zastavení dopravy 220 lokomotiv. Tyto osobní lokomotivy jsou slabší než nákladní, mají menší přepravní výkonnost, ale my jsme si spočítali, že jsou s to za tu dobu přivézt až tři a půl miliónu pudů. Ale kdyby v této době přiváželi obilí na vlastní pěst šmelináři a hladovějící lidé, kteří jedou každý někam jinam, přivezli by v nejlepším případě půl miliónu pudů. V tom nám dá za pravdu každý zkušený železničář, každý, kdo byl na Zavolžské dráze a viděl, jak je obilí leckde naházené přímo na sněhu. Pytle s obilím mohou přijít nazmar, obilí je už i tak navlhlé; a zvláště zlé to bude, až nastanou povodně. My jsme však k tomuto tvrdému opatření přistoupili v přesvědčení, že před širokými masami dělníků se pravda utajit nedá, že je agitátoři levých eserů ze správné cesty nesvedou a že tato pravda zvítězí.

Takové tvrdé opatření^[14], jako je přerušení osobní dopravy, může přinést několik miliónů pudů obilí. Odmítáme lži, pomluvy a pohádky, že prý nám přerušení osobní dopravy uškodí, a musíme říct, že nám poskytne dostatek obilí za pomoci petrohradských, moskevských a ivanovskovožněsenských dělníků, kteří pro ně jedou na jih. Mimochodem podotýkám, že žádné město nevěnovalo tolik úsilí organizaci zásobování potravinami jako Petrohrad; všechny jeho nejlepší síly byly už poslány na práci. A zrovna tak by si měli počínat dělníci v jiných velkých městech.

Socialistickou revoluci nelze uskutečnit bez dělnické třídy; nelze ji uskutečnit, jestliže v sobě dělnická třída nenahromadí tolik sil, aby mohla vést desetimilióny kapitalismem zakřiknutých, utýraných, negramotných a rozptýlených lidí z venkova. Vést je však mohou pouze vyspělí dělníci. Nejlepší síly jsou však už vyčerpány, zmoženy a unaveny. Je třeba je vystřídat, nahradit je průměrnými lidmi a mládeží. Možná že budou dělat chyby — ale to nevadí; jen když budou oddáni dělnické věci a vychováni v atmosféře proletářského boje.

Podnikli jsme už řadu opatření, aby byly na Volžsko-bugulmskou dráhu vyslány nejlepší síly. Spolu s oddílem dělníků tam odjel soudruh Brjuchanov. I na ostatní dráhy byly poslány vojenské oddíly spolu s dělníky, a opakují, že máme reálnou naději, že obilí mít budeme. Nastane těžké pololetí, ale už poslední těžké pololetí, protože místo nepřítele, který sílí, máme nepřítele, který se rozkládá, neboť hnutí za sověty sílí ve všech zemích.

Z toho jsme vycházeli, když jsme po bedlivém uvážení a mnohonásobném ověření výpočtů prohlásili, že přerušení osobní dopravy nám umožní přivést několik miliónů pudů obilí a využít nesmírně bohaté obilnice na východě a na jihu. V tomto těžkém pololetí zvítězíme nad naším hlavním nepřítelem, nad hladem, a kromě toho jsme teď na tom lépe než loni, protože máme zásoby.

Loni se Čechoslováci dostali až do Kazaně a do Simbirsku, Ukrajinu ovládli Němci, Krasnov verboval za německé peníze vojska na Donu a jih byl od nás odříznut; dnes se však Ukrajina osvobozuje od německých imperialistů, kteří hodlali vyvézt z Ukrajiny 60 miliónů pudů obilí, ale vyvezli všehovšudy jen 9 miliónů a nádavkem si dovezli něco, co tak snadno nestráví — dovezli si bolševismus. Právě na něm si vylámali zuby němečtí imperialisté, a stejně ztroskotají i francouzští a angličtí imperialisté, budou-li mít možnost postupovat dál do nitra Ruska.

Dnes máme sovětskou Ukrajinu. A sovětská vláda na Ukrajině, až s ní začneme jednat o obilí, neurčí cenu jako kšeftař, ne jako spekulant nebo mužik, který říká: »Hladový dá i tisíc za pud, na státní monopol kašlu, hlavně když na tom vydělám, a budou-li mít lidi hlad, tím líp, aspoň dají víc.« Tak uvažuje vesnická buržoazie, tak uvažují kulaci, spekulanti a pomáhají jim všichni, kdo láteří na obilní monopol, kdo hlásají »svobodu« obchodu, tj. svobodu zbohatnout pro bohatého mužika a svobodu neodvratně zemřít hladu pro dělníka. Ale ukrajinská vláda řekla: »Prvním úkolem je pomoci hladovějícímu severu. Ukrajina se nemůže udržet, neudrží-li se sever, utýraný hladomory; Ukrajina se udrží a určitě zvítězí, jestliže pomůže hladovějícímu severu.«

Zásoby obilí na Ukrajině jsou obrovské. Najednou se všechno odvézt nedá. Poslali jsme na Ukrajinu nejlepší lidi z našich sovětů a všichni jednohlasně nám sdělují stejnou zprávu: »Zásoby obilí jsou obrovské, ale všechno najednou se odvézt nedá, chybí aparát.« Němci způsobili na Ukrajině takový rozvrat, že se tam teprve teď začíná vytvářet jakýs takýs aparát; vládne tam naprostý chaos. Nejhorší období, kdy jsme v prvních týdnech po Říjnové revoluci seděli ve Smolném a bojovali proti rozvratu, není ničím ve srovnání s potížemi, které teď zakouší Ukrajina. Ukrajínští soudruzi si stěžují na nedostatek lidí, na

to, že nemá kdo budovat sovětskou moc, že není aparát, že nemají takové proletářské centrum, jako je Pitěr nebo Moskva, ukrajinská proletářská centra jsou totiž v rukou nepřítele. Kyjev není proletářské centrum a Doněcká pánev, utýraná hladem, není dosud osvobozena od kozáků. »Přijďte nám na pomoc, dělníci ze severu!«

Proto říkáme jménem ukrajinských soudruhů petrohradským dělníkům, přestože víme, že dali víc než kterékoli jiné město: »Dejte ještě, napněte znovu síly!« Můžeme a musíme teď pomoci ukrajinským soudruhům, protože ti musí budovat aparát sovětské moci na místě vyliďněném a zpustošeném takovými útrapami, jaké nikde jinde nezažili a nezakusili!

Projednali jsme tuto situaci v ústředním výboru naší strany a vytkli jsme si úkol: nejdříve udělat všechno pro vybudování aparátu na Ukrajině, a jakmile budeme mít v rukou zbraně a bude tu aparát, pustit se do práce a do 1. června za to získat 50 miliónů pudů obilí.

Nemíním vás nikterak ujišťovat, že tento úkol bude splněn. Všichni víme, že ať jsme na sebe brali sebevíc úkolů, nemohli jsme je splnit ve stanovené lhůtě. Nechť je tedy splněna alespoň část tohoto úkolu. Nicméně si můžete být jisti, že až nastanou zlé časy, až bude hlad čím dál horší a až bude na východě a na jihu naplno fungovat celý zásobovací aparát, budeme moci dostat mimořádnou pomoc z jihu a zlepšit svou situaci.

Kromě Ukrajiny máme ještě jeden zdroj — Donskou oblast. Vítězství Rudé armády tam už vykonala pravé divy. Před několika týdny bylo naše postavení na Donu ve válce proti Krasnovovi, proti našemu úhlavnímu nepříteli, proti důstojníkům a kozákům, jež si za své milióny kupovali nejdříve Němci, potom Angličané a Francouzi, kteří je podporují i dnes — před několika týdny bylo naše postavení těžké; teď jsme však ohromně rychle dobyli území této oblasti nejen až po Caricyn, ale pronikli jsme ještě i na jih od Caricynu. Krasnovovi a donští kontrare-

volucionáři byli potřeni, pomoc imperialistů jim nebyla nic platná.

Co to znamená? Znamená to, že jsme se dostali k uhlí a k obilí, jejichž nedostatek nás ničí, protože nemáme-li uhlí, stojí železnice i továrny, nemáme-li obilí, zakoušejí dělníci ve městech a vůbec v nezemědělských krajích trýzeň hladu.*

Zásoby obilí na Donu stejně jako na Ukrajině jsou obrovské a kromě toho nelze říct, že tam není aparát; v každé vojenské jednotce je komunistická buňka, komisaři z řad dělníků, skupiny zásobovacích pracovníků z řad dělníků; hlavní potíž tam byla v tom, že bělogvardějci vyhazovali při ústupu do vzduchu mosty, a proto ani jedna z obou hlavních tratí nebyla použitelná.

Na poslední zasedání Rady obrany a rady lidových komisařů jsme si pozvali odborníky a dotazovali jsme se jich, jak sehnat materiál k opravě tratí a jak opravit alespoň jednu z nich. Na posledním zasedání Rady obrany jsme se mohli přesvědčit, že díky obrovskému vypětí sil byl nejen dodán materiál, ale od soudruhů z příslušných míst se nám dostalo ujistění, že nám mohou takřka zaručit, že obě tratě budou uvedeny znovu do provozu ještě

* Dále následuje v stenografickém zápisu text, který není v brožuře obsažen: »Rudá armáda plní svou povinnost v neobyčejně těžkých podmínkách. V době, kdy jsou na celém světě všichni vyčerpáni válkou, funguje naše armáda dobře, bojují v ní lidé, kteří snášejí nepoměrně těžší válku než za cara, ale snášejí ji proto, že vidí, jak u každého vojenského velitele je komisař jmenovaný komunisty — z řad nejlepších dělníků z Pitěru, z Moskvy nebo z Ivanova-Vozněnska. V každé vojenské jednotce se organizují komunistické buňky, každý štáb se stává agitačním a propagandistickým střediskem. Veškerá síla armády spočívá jen a jen v jediné věci: v jejím nejužším spojení s nejlepšími dělníky Petrohradu, Moskvy a Ivanova-Vozněnska. Právě to způsobilo přelom a učinilo zázrak, že se z armády, která utíkala při pouhém zvuku slova „kozák“, vytvořila armáda, která během několika týdnů ovládla dvě železniční tratě, představující hlavní cestu k obilí a uhlí.« *Red.*

před začátkem povodní. Toto obnovení dopravy na dvou tratích je možná cennější než mnohá vítězství nad kozáky, takže můžeme říci: »Musíme vydržet ještě několik těžkých měsíců, napnout síly, získat pomoc petrohradských, moskevských a ivanovskovožněsenských dělníků.« Kromě východu, odkud se dá těžko něco přivést, kromě Ukrajiny, kde jsou obrovské zásoby, ale chybí tam aparát, je tady Don, který vydobyla Rudá armáda. Proto tedy říkáme, po opatrných a strážlivých propočtech, když jsme všechno mnohokrát ověřili na podkladě zpráv a hlášení z příslušných míst a když jsme vyslechli odborníky z oblasti zásobování a železniční dopravy, že jsme zcela vážně a důvodně přesvědčeni, že se nejen můžeme udržet tak jako loni, ale že svou situaci můžeme ještě značně zlepšit.

Náš nepřítel uvnitř země se rozkládá, a rozhodně dlouho nevydrží ani vnější nepřítel. O tom nás, soudružky a soudruzi, přesvědčilo zejména to, co jsme slyšeli od zahraničních soudruhů, kteří sem přijeli a s nimiž jsme nedávno založili v Moskvě Komunistickou internacionálu. V Paříži na lidových shromážděních vyhánějí z tribuny řečníky za útoky proti bolševismu. Ano, vítězství patří nám! Imperialisté ještě mohou prolít krev tisíců a tisíců dělníků, mohou zavraždit Rosu Luxemburgovou a Karla Liebknechta i stovky nejlepších představitelů internacionály, mohou naplnit socialisty vězení v Anglii, ve Francii, v Německu a v Itálii, ale to jim nepomůže! Vítězství patří nám! Dělníci všech zemí totiž přes všechny lži, přes všechny ten příval nadávek a špinavých pomluv pochopili, co jsou to sověty, co je to sovětská moc. A kapitalisté všech zemí nemají žádné východisko. Opakuji, že jakmile uzavřou mír, pustí se do sebe. Francie je připravena vrhnout se na Itálii, protože nejsou s to se podělit o kořist, Japonsko zbrojí proti Americe. Všude uvalili na lid neslýchanou daň, miliardy a miliardy válečných půjček. Ale lidé jsou všude utýráni válkou, všude je nedostatek

potravin, všude vážne výroba, všude vládne hlad. Dohoda, která napravo nalevo slibuje kontrarevolucionářům pomoc, nemůže nakrmit vlastní země. Dělnické masy Paříže, Londýna i New Yorku si přeložily slovo »sovět« do své mateřštiny, zpřístupnily toto slovo každému dělníkovi, protože vědí, že stará buržoazní republika věci nepomůže, že tady může pomoci pouze vláda dělníků.

A stojí-li v Rusku sovětská moc před obrovskými potížemi, je to proto, že se na Rusko vrhla vojenská síla nejlépe vyzbrojených a nejsilnějších světových mocností. Sovětská moc v Rusku si však přesto dovedla získat sympatie, porozumění a morální podporu dělníků na celém světě. A na základě těchto faktů, aniž bychom je nějak zveličovali a zavírali oči před tím, že v Německu i v jiných zemích teče dělnická krev a nejlepší vůdci socialismu umírají na následky bestiálního mučení — to víme a nezavíráme před tím oči —, na základě těchto faktů tvrdíme, že vítězství patří nám, a to vítězství úplné, protože pozice imperialistů v ostatních zemích je otřesena, dělníci se už probírají z omámení a klamu, sovětská moc si už získala uznání dělníků na celém světě; všude skládají naděje jen do zřizování sovětů, naději vidí pouze v tom, že dělníci vezmou moc do svých rukou.

A až dělníci zjistí, že i nevyspělí, ale sjednocení dělníci v zaostalé zemi dokázali vzít moc do svých rukou a vytvořit tak sílu, která odolává imperialistům celého světa, že tito dělníci dokázali vzít továrny kapitalistům a dát statkářskou půdu rolníkům, až tato pravda pronikne mezi dělnické masy ve všech zemích, budeme moci přede všemi a s naprostou jistotou opětovně prohlásit, že máme zajištěno vítězství ve světovém měřítku. Postavení buržoazie je otřeseno a nikdy se jí už nepodaří oklamat dělníky, neboť hnutí za sověty se zrodilo všude, a my brzy uvidíme, tak jako jsme 25. října 1917 viděli zrod Sovětské republiky, tak jako jsme v těchto dnech viděli v Moskvě zrod III., Komunistické internacionály — tak brzy uvidí-

me zrod mezinárodní republiky sovětů. (Projev byl přerušován a jeho závěr byl provázen dlouho-trvajícím potleskem.)

Snažně prosím petrohradské soudruhy, aby otiskli následující řádky jako *předmluvu* nebo jako *doslov* k mému projevu, stačí třeba jen drobným typem písma.

17. 4.

Lenin

DOSLOV²³

Protože jsem na opravování zápisu mého projevu vynaložil hodně námahy, jsem nucen obrátit se s naléhavou prosbou ke všem soudruhům, kteří chtějí zapisovat mé projevy pro tisk.

Prosím je, aby nikdy nespolehali ani na stenografický, ani na žádný jiný zápis mých projevů, aby se nikdy nesnažili takový zápis získat a aby nikdy neotiskovali zápisy mých projevů.

Je-li to třeba, ať se tisknou místo zápisů mých projevů zprávy o nich. Často jsem se v novinách setkal s uspokojivými zprávami o svých projevech. Ale ani jednou jsem se nesetkal s aspoň poněkud uspokojivým zápisem svého projevu. Nemíním zkoumat, čím to je, zda tím, že mluvím příliš rychle, nebo že nemám správný slovosled, nebo něčím jiným, ale je to fakt. Nesetkal jsem se ještě ani s jediným uspokojivým zápisem svého projevu, ať už stenografickým či nějakým jiným.

Raději dobrá zpráva o projevu než špatný zápis projevu. Proto tedy prosím: nikdy neotiskujte žádné zápisy mých projevů.

17. 4. 1919

N. Lenin

PROJEV VĚNOVANÝ PAMÁTCE
J. M. SVERDLOVA,
PŘEDNESENÝ
NA MIMOŘÁDNÉM ZASEDÁNÍ
CELORUSKÉHO ÚSTŘEDNÍHO
VÝKONNÉHO VÝBORU
18. BŘEZNA 1919

Soudružky a soudruzi! V den, kdy dělníci na celém světě vzpomínají výročí hrdinného vystoupení Pařížské komuny i jejího tragického konce, loučíme se navždy s Jakovem Michajlovičem Sverdlovem. Byl to právě soudruh Sverdlov, komu se podařilo v průběhu celé naší revoluce, v jejích vítězstvích, vyjádřit plněji a uceleněji než komukoliv jinému nejdůležitější a nejpodstatnější rysy proletářské revoluce, a právě v tom spočívá jeho význam jakožto vůdce proletářské revoluce ještě mnohem výrazněji než v jeho bezvýhradné oddanosti revoluci.

Soudružky a soudruzi! Podle názoru povrchně usuzujících lidí, podle názoru četných nepřátel naší revoluce nebo těch, kteří dodnes ještě kolísají mezi revolucí a jejími odpůrci, podle názoru těchto lidí je nejnápadnější onen rys revoluce, který se projevil energickým, nelítostně tvrdým zúctováním s vykořisťovateli a nepřáteli pracujícího lidu. Není pochyb, že bez tohoto rysu — bez revolučního násilí — by proletariát nedokázal zvítězit, ale stejně tak nemůže být pochyb, že revoluční násilí bylo nutnou a oprávněnou metodou revoluce jen v určitých momentech jejího vývoje, jen za určitých a zvláštních podmínek, zatímco daleko hlubším a stálým rysem této revoluce i podmínkou jejích vítězství bylo a je organizování proletářských mas, organizování pracujících. Takové

organizování miliónů pracujících vytváří totiž nejlepší podmínky pro revoluci, je nejhlubším zdrojem jejích vítězství. Právě tento rys proletářské revoluce dal v průběhu boje vyniknout takovým vůdcům, kteří nejlépe ztělesnili tento dříve v revoluci nebývalý rys — organizování mas. Tento rys proletářské revoluce dal vyniknout i J. M. Sverdlovovi, člověku, který byl především a nejvíce ze všeho organizátorem.

Soudružky a soudruzi! My, ruští revolucionáři, jsme trpěli, zvláště v pro nás těžkých dobách, v dobách těžké, zdoluhavé, mnohdy mučivé a nepoměrně dlouhé přípravy revoluce, především tím, že naše teorie, naše zásady a náš program se rozcházel s činy, že jsme byli velmi často až příliš pohlaceni teorií odtrženou od bezprostřední činnosti.

Mnohá desetiletí dějin ruského revolučního hnutí znají martyrium lidí, kteří byli oddáni revoluci, ale neměli možnost nalézt pro své revoluční ideály praktické uplatnění. I v tomto ohledu dala proletářská revoluce poprvé dříve osamocným jedincům, hrdinům revolučního boje, reálnou půdu, reálnou základnu, reálné prostředí, reálné posluchačstvo i reálnou proletářskou armádu, kde se tito vůdcové mohli projevit. V tomto ohledu nejvíce vynikají právě ti vůdcové, kteří si dokázali jako prakticky působící organizátoři vydobýt tak výjimečně skvělou pozici, jakou si vydobyl a jakou plným právem měl J. M. Sverdlov.

Při pohledu na životní dráhu tohoto vůdce proletářské revoluce hned pochopíme, že jeho pozoruhodný organizátorský talent se vytríbil v dlouhém boji, že tento vůdce proletářské revoluce každou ze svých pozoruhodných vlastností velkého revolucionáře v sobě vypěstoval sám tím, že prožil a prošel různá období v nejtěžších podmínkách činnosti revolucionáře. Hned v prvním období své činnosti, ještě jako mladý chlapec, který sotva získal politické uvědomění, se dal ihned a cele do služeb revoluce. V tomto období, na samém začátku 20. století,

stál před námi soudruh Sverdlov jako nejryzejší typ revolucionáře z povolání, člověka, který se nadobro rozešel s rodinou, s veškerým pohodlím a návyky staré buržoazní společnosti, člověka, který se dal plně a bez výhrad do služeb revoluce a za dlouhá léta, ba desetiletí, kdy putoval z vězení do vyhnanství a z vyhnanství do vězení, v sobě vypěstoval ty vlastnosti, které zocelovaly revolucionáře na dlouhá a dlouhá léta.

Avšak tento revolucionář z povolání se nikdy ani na chvíli neodtrhoval od mas. Jestliže ho carismus odsuzoval, tak jako všechny tehdejší revolucionáře, k činnosti převážně podzemní, ilegální, pak i v této podzemní, ilegální činnosti šel soudruh Sverdlov vždy bok po boku a ruku v ruce s vyspělými dělníky, kteří právě počátkem 20. století začali nastupovat na místa dřívější generace revolucionářů z řad inteligence.

Právě v té době se desítky a stovky vyspělých dělníků zapojily do práce a zocelily se k revolučnímu boji, bez čehož by spolu s těsným sepětím s masami nebyla možná úspěšná revoluce proletariátu v Rusku. Právě toto dlouhé období ilegální práce nejvíce charakterizuje člověka, který byl neustále v boji, nikdy se neodtrhoval od mas, nikdy neopustil Rusko, spolupracoval vždy s nejlepšími dělníky a stal se, přestože byl vytržen z normálního života, k čemuž ho jako revolucionáře odsuzovaly represálie, nejen milovaným vůdcem dělníků, vůdcem nejdůkladněji a nejvíce obeznámeným s praxí, ale i organizátorem vyspělých proletářů. A jestliže se někteří lidé domnívali — nejčastěji se tak domnívali naši odpůrci nebo lidé kolísaví —, že toto úplné pohlcení ilegální prací, že tento rys odtrhuje revolucionáře z povolání od mas, pak nám právě příklad revoluční činnosti J. M. Sverdlova ukazuje, jak hluboce mylný je tento názor a jak naopak právě ona bezvýhradná oddanost věci revoluce, jež poznamenala život lidí, kteří prošli mnoha vězeními i vyhnanstvím v nejvzdálenějších koutech Sibiře, jak právě ona formovala ta-

kové vůdce, výkvět našeho proletariátu. A jestliže se poji-la s takovými vlastnostmi, jako je znalost lidí a schopnost řídit organizační práci, pak právě ona formovala velké organizátory. Jedině proto, že prošel cestou vedoucí přes revoluční podzemní práci, přes ilegální stranu, kterou nikdo neztělesňoval a nereprezentoval tak plně jako J. M. Sverdlov, jedině proto, že prošel touto praktickou školou, jedině proto se mohl stát čelnou osobností v první socialistické Sovětské republice, nejčelnějším organizátorem širokých proletářských mas.

Soudružky a soudruzi! Všem, kdo měli tak jako já příležitost pracovat denně se soudruhem Sverdlovem, bylo obzvlášť jasné, že jen mimořádný organizátorský talent tohoto člověka nám zajišťoval to, nač jsme byli až dosud plným právem hrdi. Zajišťoval nám plně možnost družné, cílevědomé a opravdu organizované práce, takové práce, která by byla hodna organizovaných proletářských mas a odpovídala by potřebám proletářské revoluce — svorné organizované práce, bez níž bychom nedosáhli ani jediného úspěchu, bez níž bychom nepřekonali ani jedinou z těch nesčetných potíží, ani jedinou z těch těžkých zkoušek, jimiž jsme až dosud procházeli a jimiž jsme nuceni procházet i nyní.

Ve víru boje, jakým je revoluce, v onom zvláštním postavení, jež má každý revolucionář, kdy se i v práci nevelkého kolektivu rozvíjejí různé úvahy, má obrovský význam silná a bezvýhradně uznávaná morální autorita získaná v průběhu boje, autorita, jež ovšem nečerpá svou sílu z abstraktní morálky, nýbrž z morálky revolučního bojovníka, z morálky řad a šiků revolučních mas.

Jestliže jsme dokázali déle než rok snášet nesmírné těžkosti, které doléhaly na úzký okruh obětavých revolucionářů, jestliže mohly řídicí skupiny tak rozhodně, tak rychle a tak jednomyslně řešit i nejtěžší otázky, pak jenom proto, že významné místo mezi nimi zaujímal tak mimořádný, nadaný organizátor, jako byl Jakov Michaj-

lovič. Jedině jemu se podařilo osvojit si obdivuhodnou znalost vedoucích osobností proletářského hnutí, jediné jemu se podařilo za dlouhá léta boje — o němž se tu mohu zmínit jen velmi stručně — vytrýbit svou pozoruhodnou intuici praktika, jedinečné nadání organizátora, onu bezvýhradně uznávanou autoritu, díky níž mohl Jakov Michajlovič zcela a výlučně sám řídit celé rozsáhlé oblasti činnosti Celoruského ústředního výkonného výboru, které by jinak mohla zvládnout pouze celá skupina lidí. Jedině jemu se podařilo získat si takové postavení, že v obrovské spoustě i těch nejtěžších a nejzávažnějších praktických organizačních otázek stačilo jeho pouhé slovo, aby byla otázka jednou provždy a naprosto jednoznačně vyřešena, bez všelijakých porad, bez všelijakého formálního hlasování; přitom byli všichni naprosto přesvědčeni, že otázka byla vyřešena s takovou praktickou znalostí a s takovým organizátorským instinktem, že nejen sta a tisíce vyspělých dělníků, ale i masy budou toto rozhodnutí považovat za definitivní.

Dějiny už dávno ukázaly, že velké revoluce vynášejí v průběhu boje do popředí velké lidi a rozvíjejí takové talenty, jaké si dřív nikdo nedovedl ani představit. Nikdo by neuvěřil, že ze školy ilegálního kroužku a podzemní práce, ze školy malé pronásledované strany a turuchanského vězení mohl vyjít takový organizátor, který si získal absolutně uznávanou autoritu, organizátor veškeré moci sovětů v Rusku a díky svým znalostem jedinečný organizátor práce strany, která tyto sověty vytvářela a prakticky realizovala sovětskou moc, jež nyní podniká svůj těžký, bolestný, krví zbrocený, leč vítězný pochod ke všem národům, do zemí celého světa.

Za takového člověka, který v sobě vypěstoval tento výjimečný organizátorský talent, nemůžeme nikdy najít náhradu, rozumíme-li náhradou možnost najít jednu osobu, jednoho soudruha, který by v sobě spojoval podobné schopnosti. Nikdo z těch, kdo znali a zblízka sledovali Jakova

Michajloviče při jeho každodenní práci, nemůže pochybovat o tom, že v tomto smyslu je Jakov Michajlovič nenahraditelný. Jeho práci spjatou s organizováním a výběrem kádrů, s jejich jmenováním do odpovědných funkcí v těch nejrozmanitějších oborech, tuto práci dokážeme nyní zvládnout jedině tehdy, dosadíte-li do každého z velkých resortů, které řídil osobně soudruh Sverdlov sám, celé skupiny lidí, které by se v jeho šlépějích dovedly přiblížit tomu, co dokázal jediný člověk.

Proletářská revoluce je však silná právě tím, že její kořeny sahají hluboko. Víme, že na místa těch, kdo obětovali život, kdo jej položili v tomto boji, dosazuje proletářská revoluce šiky jiných lidí, možná méně zkušených, méně znalých a na začátku své cesty méně připravených, avšak takových, kteří jsou úzce spjati s masami a kteří jsou schopni na místo zesnulých velkých talentů dosazovat skupiny lidí, kteří pokračují v jejich díle, jdou jejich cestou a dokončují to, co oni začali. A proto jsme hluboce přesvědčeni, že proletářská revoluce v Rusku i na celém světě vyzvedne další četné skupiny lidí, početné vrstvy z řad proletářů i pracujících rolníků, kteří si přinesou onu praktickou znalost života, onen ne-li osobní, tedy kolektivní organizátorský talent, bez něhož nemohou miliónové armády proletářů dosáhnout svého vítězství.

Památka soudruha J. M. Sverdlova bude nejen věčným symbolem oddanosti revolucionáře své práci, bude nejen příkladem spojení praktické střízlivosti a praktické dovednosti i těsného sepětí s masami, s uměním tyto masy usměrňovat, ale bude také zárukou toho, že stále širší masy proletářů, řídících se tímto příkladem, půjdou stále vpřed, k úplnému vítězství celosvětové komunistické revoluce.

PROJEV NA POHŘBU

J. M. SVERDLOVA

18. BŘEZNA 1919

ZPRÁVA V DENNÍM TISKU

Uložili jsme do hrobu proletářského vůdce, který vykonal víc než kdokoli jiný pro organizování dělnické třídy, pro její vítězství. Dnes, kdy se po celém světě šíří sovětská moc a kdy se bleskově rozšiřují zprávy, jak proletariát organizovaný v sovětech bojuje za uskutečnění svých idejí, pohřbíváme představitele proletariátu, který svým příkladem ukázal, jak za tyto ideje bojovat.

Milióny proletářů budou opakovat naše slova: »Navěky buď čest památce soudruha Sverdlova; nad jeho hrobem slavnostně přísaháme, že budeme ještě houževnatěji bojovat za svržení kapitálu, za úplné osvobození pracujících! . . .«

Večernije izvěstija
Moskovskogo sověta, č. 196
19. března 1919

Podle listu
Večernije izvěstija
Moskovskogo sověta

N Á V R H
P R O G R A M U K S R (b) ²⁴

*Koncept návrhu programu KSR otištěn 23. února 1919
v listu Petrogradskaja pravda, č. 43;
návrh programu KSR(b), úryvek z politické části programu,
body programu o školství a osvětě, o náboženských vztazích,
body ekonomické části programu a agrární bod programu otištěny
25., 26. a 27. února 1919 v listu Pravda, č. 43, 44 a 45;
bod programu o národnostních vztazích a usuvka
ke konečnému návrhu bodu programu o národnostní otázce
otištěny roku 1925 v publikaci Leninskij sbornik III;
usuvka k politické části programu, úvod k bodu programu
o vojenství, první odstavec bodu programu o soudnictví
otištěny roku 1930 v publikaci Leninskij sbornik XIII*

*Koncept návrhu programu KSR, návrh programu KSR(b),
první odstavec bodu programu o soudnictví
otištěny podle strojopisné kopie;
usuvka k politické části programu,
úryvek z politické části programu,
usuvka ke konečnému návrhu bodu programu o národnostní otázce,
úvod k bodu programu o vojenství,
body programu o školství a osvětě,
o národnostních vztazích, o náboženských vztazích,
body ekonomické části programu a agrární bod programu
otištěny podle rukopisu*

KONCEPT NÁVRHU PROGRAMU KSR

Osnova: program se skládá z těchto částí:

1. Úvod. Proletářská revoluce začala v Rusku a všude se rychle šíří. K pochopení revoluce je třeba porozumět povaze kapitalismu a nevyhnutelnosti jeho vývoje k diktatuře proletariátu. — 2. Kapitalismus a diktatura proletariátu. K tomu zopakovat náš starý, marxistický program, sestavený Plechanovem²⁵, jeho hlavní část, abychom objasnili i »historické kořeny« našeho světového názoru. — 3. Imperialismus. Z návrhu programu z května 1917^[52]. — 4. Tři směry v mezinárodním dělnickém hnutí a nová internacionála. Přepřacování návrhu z května 1917. — 5. Hlavní úkoly proletářské diktatury v Rusku. Z návrhu z prosince 1917—ledna 1918²⁶. — 6. Konkretizace těchto úkolů v politické oblasti (nové věci). — 7. Totéž v oblasti národnostní, náboženské, pedagogické (nové věci). — 8. Totéž v oblasti ekonomické (nové věci). — 9. Totéž v oblasti agrární (nové věci). — 10. Totéž v oblasti ochrany pracujících (píše Šmidt). — 11. a 12. Dodatky k ostatním oblastem (ještě nenapsáno).

V tomto konceptu je mnohé nedotaženo, zejména po redakční stránce, a koncept je formulován místy spíše jako komentář než jako program.

(1) Revoluce 25. 10. (7. 11.) 1917 nastolila v Rusku diktaturu proleteriatu, který začal za podpory chudého rolnictva čili poloproletariátu budovat komunistickou společnost. Růst revolučního hnutí proletariátu ve všech vyspělých zemích, skutečnost, že se všude objevuje a rozvíjí sovětská forma tohoto hnutí, tj. taková forma, která smě-

řuje přímo k nastolení diktatury proletariátu, a konečně začátek i postup revoluce zejména v Rakousku-Uhersku a v Německu, to všechno názorně ukázalo, že začala epocha celosvětové proletářské, komunistické revoluce.

(2) Ke správnému pochopení příčiny, významu a cílů této revoluce je třeba za prvé objasnit podstatu, základní povahu kapitalismu a buržoazní společnosti, nevyhnutelnost jejich vývoje ke komunismu, a za druhé objasnit povahu imperialismu a imperialistických válek, které urychlily krach kapitalismu a daly proletářskou revoluci na pořad dne.

(3) Povahu kapitalismu a buržoazní společnosti, která dosud vládne ve většině civilizovaných zemí a jejíž vývoj nevyhnutelně spěje a dospěl k celosvětové komunistické revoluci proletariátu, charakterizoval náš starý marxistický program^[89] v těchto tezích:

(4) »Hlavním charakteristickým rysem této společnosti je zbožní výroba založená na kapitalistických výrobních vztazích, za nichž nejdůležitější a nejvýznamnější část prostředků výroby a oběhu zboží patří početně nevelké třídě lidí, zatímco obrovskou většinu obyvatelstva tvoří proletáři a poloproletáři, které jejich hospodářské postavení nutí trvale nebo periodicky prodávat svou pracovní sílu, tj. dávat se najímat kapitalisty a vytvářet svou práci důchod vyšších tříd společnosti.

(5) Oblast nadvlády kapitalistických výrobních vztahů se stále více rozšiřuje úměrně tomu, jak neustálé zdokonalování techniky, která zvyšuje hospodářský význam velkých podniků, vede k vytlačování samostatných malovýrobců, část jich přeměňuje v proletáře, snižuje úlohu ostatních ve společenskoekonomickém životě a místy je uvádí do více či méně úplné, více či méně zjevné a více či méně tíživé závislosti na kapitálu.

(6) Tento technický pokrok umožňuje mimoto podni-

katelům používat v procesu výroby a oběhu zboží ve stále větší míře práci žen a dětí. A protože na druhé straně vede k tomu, že podnikatelé potřebují relativně stále méně živé práce dělníků, nutně zaostává poptávka po pracovní síle za její nabídkou, čímž roste závislost námezdní práce na kapitálu a stupňuje se její vykořisťování.

(7) Taková situace v buržoazních zemích a jejich neustále se zostřující vzájemné soupeření na světovém trhu znesnadňují stále více odbyt zboží, jehož se vyrábí stále větší množství. Nadvýroba, která se projevuje ve více či méně hlubokých průmyslových krizích, po nichž následují delší nebo kratší období průmyslové stagnace, je nevyhnutelným důsledkem vývoje produktivních sil v buržoazní společnosti. Krize a období průmyslové stagnace zase ještě více zbídačují malovýrobce, ještě více zvyšují závislost námezdní práce na kapitálu, ještě rychleji relativně a mnohdy i absolutně zhoršují postavení dělnické třídy.

(8) Zdokonalování techniky, které znamená zvyšování produktivity práce a růst společenského bohatství, podmiňuje tedy v buržoazní společnosti růst sociální nerovnosti, prohlubuje propast mezi majetnými a nemajetnými a zvyšuje existenční nejistotu, nezaměstnanost a nejrůznější útrapy stále širších vrstev pracujících.

(9) Avšak úměrně tomu, jak rostou a prohlubují se všechny tyto rozpory, charakteristické pro buržoazní společnost, roste také nespokojenost pracujících a vykořisťovaných s danými poměry, vzrůstá počet i semknutost proletářů a jejich boj proti vykořisťovatelům se zostřeje. Zároveň však zdokonalování techniky, jež koncentruje výrobní a oběžné prostředky a zespolečenštuje pracovní proces v kapitalistických podnicích, vytváří stále rychleji materiální možnost nahradit kapitalistické výrobní vztahy komunistickými — tj. možnost sociální revoluce, která je konečným cílem veškeré činnosti mezinárodní komunistické strany jako uvědomělé představitelky třídního hnutí proletariátu.

(10) Tím, že sociální revoluce proletariátu nahradí soukromé vlastnictví výrobních a oběžných prostředků společenským vlastnictvím a zavede plánovitou organizaci společenského výrobního procesu k zajištění blahobytu a všestranného rozvoje všech členů společnosti, odstraní rozdělení společnosti na třídy, čímž osvobodí všechno utlačované lidstvo, neboť skoncuje se všemi formami vykořisťování jedné části společnosti druhou.

(11) Nezbytnou podmínkou této sociální revoluce je diktatura proletariátu, tj. proletariát si musí vydobýt politickou moc, která mu umožní potlačit veškerý odpor vykořisťovatelů. Mezinárodní komunistická strana, která si klade za úkol připravit proletariát ke splnění tohoto velkého historického poslání, organizuje ho v samostatnou politickou stranu, která stojí proti všem buržoazním stranám, řídí všechny projevy jeho třídního boje, ukazuje mu nesmiřitelnou protikladnost zájmů vykořisťovatelů a zájmů vykořisťovaných a objasňuje mu historický význam a nezbytné podmínky nadcházející sociální revoluce. Zároveň ukazuje všem ostatním pracujícím a vykořisťovaným vrstvám beznadějnost jejich postavení v kapitalistické společnosti a nevyhnutelnost sociální revoluce v zájmu jejich vlastního osvobození od útlatku kapitálu. Strana dělnické třídy, komunistická strana, volá do svých řad všechny vrstvy pracujícího a vykořisťovaného obyvatelstva, pokud přecházejí na pozice proletariátu.«

(12) Světový kapitalismus dospěl nyní — přibližně od počátku 20. století — do stadia imperialismu. Imperialismus neboli epocha finančního kapitálu je vysoce rozvinuté kapitalistické hospodářství, kdy monopolní svazy kapitalistů — syndikáty, kartely a trusty — získaly rozhodující význam, silně koncentrovaný bankovní kapitál splynul s průmyslovým, výrazně se rozvinul vývoz kapitálu do cizích zemí, celý svět je již teritoriálně rozdělen

mezi nejbohatší země a mezinárodní trasty překročily k hospodářskému dělení světa.

(13) Imperialistické války — tj. války za světovládu, za trhy pro bankovní kapitál, za úplné potlačení malých a slabých národů — jsou za takové situace nevyhnutelné. A právě taková byla první velká imperialistická válka v letech 1914—1918.

(14) Mimořádně vysoký stupeň vývoje světového kapitalismu vůbec; nahrazení volné konkurence monopolním kapitalismem; skutečnost, že banky stejně jako svazy kapitalistů připravují aparát pro společenské řízení procesu výroby a rozdělování výrobků; s růstem kapitalistických monopolů související růst drahoty a stupňující se útlak dělnické třídy syndikáty, obrovské ztížení jejího hospodářského i politického boje; hrůzy, strádání, zbídačování a brutalita, jež plodí imperialistická válka — to všechno činí z nynějšího stupně vývoje kapitalismu epochu proletářské, socialistické revoluce.

Tato epocha začala.

(15) Vyvést lidstvo ze slepé uličky, do níž je zahnal imperialismus a imperialistické války, může jedině proletářská, socialistická revoluce. Ať jsou obtíže revoluce i její eventuální dočasné neúspěchy nebo vlny kontrarevoluce jakékoli, konečné vítězství bude nevyhnutelně patřit proletariátu.

(16) Vítězství proletářské revoluce vyžaduje naprostou důvěru, nejtěsnější bratrský svazek a co největší jednotu revolučních akcí dělnické třídy všech vyspělých zemí. Tyto podmínky nelze realizovat bez rázného a zásadního rozchodu a nemilosrdného boje proti onomu buržoaznímu překrucování socialismu, jež převládlo ve vedení obrovské většiny oficiálních »sociálně demokratických« a »socialistických« stran.

(17) Takovým překrucováním je na jedné straně směr

oportunismu a sociálšovinismu, socialismus slovy a šovinismus skutky, zastírání obhajoby lupičských zájmů »vlastní« národní buržoazie heslem »obranu vlasti«, a to jak všeobecně, tak zejména za imperialistické války v letech 1914—1918. Tento směr vznikl proto, že téměř ve všech vyspělých zemích mohla buržoazie v důsledku okrádání koloniálních a slabých národů podplácet drobtý svých mimořádných zisků špičky proletariátu, zajišťovat jim v mírových dobách solidní existenci maloměšťáka a brát vůdce této vrstvy do svých služeb. Oportunisté a sociálšovinisté jsou pro své přísluhování buržoazii přímymi třídními nepřáteli proletariátu.

(18) Na druhé straně byl buržoazním překrucováním socialismu stejně rozšířený a mezinárodní směr »centrismu«, který kolísá mezi sociálšovinisty a komunisty, hájí jednotu se sociálšovinisty a pokouší se vzkřísit zkrachovalou a prohnitou II. internacionálu. Skutečně proletářská a revoluční je jedině nová, III., Komunistická internacionála, která byla fakticky založena tím, že v řadě zemí, zejména pak v Německu, vznikly z dřívějších socialistických stran komunistické strany, a která si získává stále větší sympatie proletářských mas všech zemí.

HLAVNÍ ÚKOLY DIKTATURY PROLETARIÁTU V RUSKU

Hlavními úkoly diktatury proletariátu v Rusku dnes je dokončit a dovršit vyvlastňování statkářů a buržoazie, s nímž se už začalo, předat všechny továrny, závody, železnice, banky, loďstvo a ostatní výrobní a oběžné prostředky do vlastnictví Sovětské republiky;

využít svazek městských dělníků a chudých rolníků, který již přinesl zrušení soukromého vlastnictví půdy

a vydání zákona^[77] o přechodné formě od drobného rolnického hospodářství k socialismu, označenou soudobými ideology rolnictva, jež se přidalo k proletářům, jako socializace půdy, k postupnému, ale důslednému přechodu k společnému obdělávání půdy a k socialistické zemědělské velkovýrobě;

upevnit a dále rozvinout federativní republiku sovětů jako nepoměrně vyšší a pokrokovější formu demokracie, než je buržoazní parlamentarismus, a jako jediný typ státu odpovídající — podle zkušeností Pařížské komuny z roku 1871, jakož i podle zkušeností ruských revolucí z roku 1905 a z let 1917—1918 — přechodnému období od kapitalismu k socialismu, tj. období diktatury proletariátu;

všestranně a všemožně využít pochodně světové socialistické revoluce, která byla zažehnuta v Rusku, k tomu, aby byly ochromeny pokusy imperialistických buržoazních států vměšovat se do vnitřních záležitostí Ruska nebo spojit se k přímému boji a válce proti socialistické Sovětské republice, k tomu, aby byla revoluce přenesena do vyspělejších zemí a do všech zemí vůbec;

řadou postupných, ale důsledných opatření úplně odstranit soukromý obchod a zavést pravidelnou a plánovitou směnu výrobků mezi výrobními a spotřebními komunami jednotného hospodářského celku, jímž se musí stát Sovětská republika.

KSR konkretizuje obecné úkoly sovětské moci a stanoví je v současné době takto:

V oblasti politiky

Jestliže před dobytím politické moci proletariátem bylo (nezbytně) nutné využívat buržoazní demokracii a zejména parlamentarismus k politické výchově a organizování dělnických mas, pak nyní, když proletariát dobyl politickou moc a v Sovětské republice se začal uplatňovat vyšší

typ demokratismu, by se každý krok zpět k buržoaznímu parlamentarismu a k buržoazní demokracii bezpodmínečně rovnal reakčnímu přisluhování zájmům vykořisťovatelů, statkářů a kapitalistů. Hesla zdánlivě všelidová, celonárodní, všeobecná a nadtřídní, ve skutečnosti však hesla buržoazní demokracie slouží pouze zájmům vykořisťovatelů, a pokud trvá soukromé vlastnictví půdy i ostatních výrobních prostředků, zůstává i ta nejdemokratičtější republika nevyhnutelně diktaturou buržoazie, mechanismem k potlačování obrovské většiny pracujících hrstkou kapitalistů.

Historický úkol, jenž připadá Sovětské republice jakožto novému typu státu, který je přechodem k úplnému odstranění státu, je takovýto:

1) Vytvořit a rozvíjet všestrannou a masovou organizovanost právě těch tříd, které kapitalismus utlačuje, proletariátu a poloproletariátu. Buržoazně demokratická republika v nejlepším případě připouštěla organizování vykořisťovaných mas v tom smyslu, že proklamovala svobodné zakládání jejich organizací, ale ve skutečnosti vždy kladla jejich organizování do cesty nescetné faktické překážky, a tyto překážky byly nerozlučně spjaty se soukromým vlastnictvím výrobních prostředků. Sovětská moc poprvé v dějinách nejenže zakládání organizací mas utlačovaných kapitalismem všestranně usnadňuje, ale dělá též z těchto organizací stabilní a neochvějný základ celého státního aparátu zdola nahoru, místního i ústředního. Jen tímto způsobem se opravdu uplatňuje demokratismus pro většinu obyvatelstva, tj. faktická účast obrovské většiny lidu, totiž pracujících, na správě státu, namísto toho, aby stát fakticky spravovali hlavně představitelé buržoazních tříd, jak tomu bývá i v těch nejdemokratičtějších buržoazních republikách.

2) Sovětská organizace státu dává určité faktické výhody právě oné části pracujících mas, jež je celým vývojem kapitalismu, který předchází socialismu, nejsoustře-

děnější, nejjednotnější, nejuvědomělejší a v boji nejzocelenější, tj. městskému průmyslovému proletariátu. Tyto výhody je nutno důsledně a soustavně využívat k tomu, aby na rozdíl od omezených cechařských a omezených profesních zájmů, které mezi dělníky kapitalismus pěstoval a uměle je rozděloval na vzájemně si konkurující skupiny, se s vyspělými dělníky těsněji spojovaly nejzaostalejší a nejroztržštěnější vrstvy vesnických proletářů a poloproletářů, aby byly vytrženy z vlivu vesnických kulaků a vesnické buržoazie a aby byly organizovány a vychovávány pro výstavbu komunismu.

3) Buržoazní demokracie, jež slavnostně proklamovala rovnost všech občanů, ve skutečnosti jen pokrytecky zastírala nadvládu kapitalistických vykořisťovatelů a klamala masy tvrzením, že je prý v praxi možná rovnost mezi vykořisťovatelem a vykořisťovaným. Sovětská organizace státu tento klam a toto pokrytectví rozbíjí tím, že uplatňuje skutečný demokratismus, tj. skutečnou rovnost všech pracujících, a vylučuje vykořisťovatele z řad plnoprávných členů společnosti. Zkušenosti celých světových dějin, všech povstání utlačovaných tříd proti utlačovatelům učí, že vykořisťovatelé v boji za udržení svých výsad vždycky kladou zuřivý a dlouhotrvající odpor. Sovětská organizace státu je uzpůsobena k potlačování tohoto odporu, jinak totiž nelze vůbec mluvit o vítězné komunistické revoluci.

4) Bezprostřednějšího působení pracujících mas na uspořádání a správu státu, tj. vyšší formy demokratismu, se ve státě sovětského typu dosahuje za prvé také tím, že způsob provádění voleb a možnost pořádat je častěji, stejně jako podmínky pro volby nových a odvolávání starých zástupců jsou pro městské i vesnické dělníky mnohem snazší a dostupnější než v nejlepších formách buržoazní demokracie.

5) Za druhé tím, že základní volební jednotkou a základní buňkou struktury státu není za sovětské moci

územní jednotka, nýbrž hospodářská, výrobní jednotka (závod, továrna). Toto těsnější spojení státního aparátu s masami vyspělých proletářů sjednocených kapitalismem umožňuje kromě vytvoření vyššího demokratismu rovněž uskutečňovat hluboké socialistické přeměny.

6) Sovětská organizace umožnila vytvořit takovou ozbrojenou sílu dělníků a rolníků, která je mnohem těsněji než dříve spjata s pracujícími a vykořisťovanými masami. Jinak by nebylo možné uskutečnit jednu ze základních podmínek vítězství socialismu, a to ozbrojení dělníků a odzbrojení buržoazie.

7) Sovětská organizace nesrovnatelně více rozvinula a prohloubila onu stránku buržoazního demokratismu, v níž se projevuje jeho velká historická pokrokovost ve srovnání se středověkem, totiž účast obyvatelstva na volbách veřejných činitelů. V žádném z buržoazních států, ani těch nejdemokratičtějších, nevyužívaly pracující masy nikdy volební právo, které jim buržoazie sice formálně poskytovala, avšak prakticky je omezovala, ani přibližně v tak širokém měřítku, tak často, tak všeobecně, tak snadno a jednoduše jako za sovětské moci. Zároveň však sovětská organizace smetla ty záporné stránky buržoazního demokratismu, které začala odstraňovat už Pařížská komuna a na jejichž stísnující omezenost poukázal už dávno marxismus, totiž parlamentarismus jakožto oddělení zákonodárné moci od výkonné. Sověty tím, že spojují zákonodárnou moc s mocí výkonnou, přibližují státní aparát pracujícím masám a odstraňují překladu, kterou tvořil buržoazní parlament, jenž klamal masy pokryteckými hesly, kryl finanční a burzovní machinace parlamentních kšeftařů a zaručoval nedotknutelnost buržoazního aparátu státní správy.

8) Jen díky sovětské organizaci státu mohla revoluce proletariátu naráz rozbít a do základu rozbořit starý, buržoazní státní aparát; bez toho by totiž nebylo možné přikročit k výstavbě socialismu. Dnes jsou v Rusku již úplně

zbořeny bašty byrokratismu, který vždy a všude svazoval státní moc se zájmy statkářů a kapitalistů, za monarchie stejně jako v té nejdemokratičtější buržoazní republice. Avšak boj proti byrokratismu u nás ještě zdaleka neskončil. Byrokracie se snaží získat zpět část svých ztracených pozic a využívá k tomu jednak nedostatečné kulturní úrovně většiny obyvatelstva, jednak toho, že nejvyspělejší vrstva městských dělníků vyvíjí krajní, téměř nadlidské úsilí v armádě. Proto je pro další úspěšnou výstavbu socialismu bezpodmínečně a naléhavě nutné proti byrokratismu bojovat.

9) Práce v tomto směru, nerozlučně spojená s uskutečňováním hlavního historického úkolu sovětské moci, totiž přechodu k úplnému odstranění státu, musí spočívat za prvé v tom, aby každý člen sovětu vykonával povinně určitou práci při správě státu, za druhé v tom, aby se tyto práce postupně střídaly a obsáhly tak celý okruh záležitostí týkajících se státní správy, všechny její oblasti, a za třetí v tom, aby současně postupnými a obezřetně volenými, leč důsledně prováděnými opatřeními bylo do samostatné účasti na správě státu zapojováno veškeré pracující obyvatelstvo.

10) Celkový rozdíl mezi buržoazní demokracií a parlamentarismem na jedné straně a sovětskou čili proletářskou demokracií na straně druhé spočívá v tom, že buržoazní demokracie kladla hlavní důraz na slavnostní a okázalé proklamování všelijakých svobod a práv, přičemž právě většině obyvatelstva, dělníkům a rolníkům, je fakticky nedovolovala v alespoň trochu dostatečné míře využívat. Naproti tomu proletářská čili sovětská demokracie klade hlavní důraz nikoli na proklamování práv a svobod pro všechen lid, ale na to, aby právě těm vrstvám pracujících, jež kapitál utlačoval a vykořisťoval, skutečně zaručila faktický podíl na správě státu, faktické využívání nejlepších budov a místností pro schůze a sjezdy, nejlepších tiskáren a největších skladů (zásob) papíru pro vzdělává-

ní těch, které kapitalismus odsuzoval k tupé zaostalosti, aby právě těmto masám zajistila reálnou (faktickou) možnost vymaňovat se postupně z jařma náboženských předsudků atd. apod. Právě tento směr — učinit možnost skutečného využívání vymožeností kultury, civilizace a demokracie fakticky dostupnou pro pracující a vykořisťované, představuje nejdůležitější činnost sovětské moci, v níž musí i nadále důsledně pokračovat.

V národnostní otázce tkví politika KSR, na rozdíl od buržoazně demokratického proklamování rovnosti národů, za imperialismu neuskutečnitelné, v důsledném sblížení a spojování proletářů a pracujících mas všech národů v jejich revolučním boji za svržení buržoazie. Nedůvěra k Velkorusům, zděděná z období carského a buržoazního velkoruského imperialismu, mezi pracujícími masami národů, které byly součástí ruské říše, vlivem poznávání Sovětského Ruska rychle mizí, ale tato nedůvěra nevymizela úplně u všech národů a u všech vrstev pracujících mas. Proto je nutné přistupovat zvlášť ohleduplně k národnímu cítění, v praxi pečlivě uplatňovat rovnost a skutečné právo národů na oddělení, aby tato nedůvěra pozbyla živnou půdu a aby se dosáhlo co nejtěsnějšího dobrovolného svazku sovětských republik všech národů. Pomoc zaostalým a slabým národům se nezbytně musí prohloubit tím, že budeme podporovat samostatné organizování a vzdělávání dělníků a rolníků každého národa v boji proti středověkému a buržoaznímu útlaku, jakož i rozvoj jazyka a literatury dosud utlačovaných nebo dříve nerovnoprávných národů.

V oblasti náboženské politiky je úkolem proletářské diktatury (KSR) nespokojovat se s odlukou církve od státu a školy od církve, stanovenou dekretem^[15], tj. s opatřeními, jež buržoazní demokracie slibovala, ale nikde na světě důsledně neuskutečnila, protože kapitál je ve skutečnosti nejrůznějšími pouty spjat s náboženskou propagandou. Proletářská diktatura musí navždy přerušit veš-

keré kontakty vykořisťovatelských tříd statkářů a kapitalistů s organizováním náboženské propagandy, která pomáhá udržovat masy v nevědomosti. Proletářská diktatura musí vytrvale prosazovat skutečné osvobození pracujících mas od náboženských předsudků a usilovat o to propagandou a zvyšováním jejich uvědomělosti, přičemž se musí bedlivě vyvarovat všeho, co by uráželo city věřících a upevňovalo náboženský fanatismus.

V oblasti školství a osvěty si KSR klade za úkol dokončit přeměnu školy, zahájenou Říjnovou revolucí roku 1917, z nástroje třídní nadvlády buržoazie v nástroj likvidace této nadvlády a úplného odstranění rozdělení společnosti na třídy.

Za diktatury proletariátu, tj. v období, kdy se připravují podmínky umožňující úplné uskutečnění komunismu, musí být škola nejen šířitelkou komunistických zásad vůbec, nýbrž i šířitelkou ideového, organizačního a výchovného působení proletariátu na poloproletářské a neproletářské vrstvy pracujících mas, aby tak byla vychována generace schopná definitivně vybudovat komunismus.

Nejbližší úkoly na této cestě nyní jsou:

- 1) Zavést bezplatné a povinné všeobecné a polytechnické vzdělání (tj. seznamující jak teoreticky, tak prakticky se všemi hlavními výrobními odvětvími) pro všechny děti obojího pohlaví do 16 let.

- 2) Vytvořit těsné sepětí mezi vyučováním a společenskou produktivní prací.

- 3) Poskytnout všem žákům stravu, oděv a učební pomůcky na státní útraty.

- 4) Prohloubit agitaci a propagandu mezi učiteli.

- 5) Přípravovat nové kádry učitelů, prodchnutých idejemi komunismu.

- 6) Zapojit pracující obyvatelstvo do aktivní účasti na školské a osvětové činnosti (podporovat činnost rad pro vzdělávání lidu, mobilizovat gramotné atd.).

- 7) Sovětská moc musí všestranně podporovat sebe-

vzdělávání a sebevýchovu dělníků a pracujících rolníků (zřizovat knihovny a školy pro dospělé, lidové univerzity, pořádat přednáškové kursy, zřizovat kina, ateliéry apod.).

8) Rozvinout co nejrozsáhlejší propagandu komunistických idejí.

KSR konkretizuje obecné úkoly sovětské moci a v současné době je stanoví takto:

V oblasti ekonomiky

je nynějším úkolem sovětské moci:

1) Důsledně pokračovat v započatém a v hlavních a základních rysech již dokončeném vyvlastňování buržoazie, převádění prostředků výroby a oběhu do vlastnictví Sovětské republiky, tj. do společného vlastnictví všech pracujících.

2) Zvlášť velkou pozornost věnovat rozvíjení a upevnování soudružské kázně pracujících a všestrannému zvyšování jejich iniciativy a vědomí odpovědnosti. To je hlavní, ne-li jediný prostředek, jak definitivně překonat kapitalismus a návyky vytvořené nadvládou soukromého vlastnictví výrobních prostředků. Tohoto cíle lze dosáhnout jen houževnatou a dlouhodobou převýchovou mas, a taková převýchova je teď, kdy se masy skutečně dočkaly likvidace statkářů, kapitalistů i obchodníků, nejen možná, tato převýchova už fakticky probíhá tisícerým způsobem, na základě vlastních praktických zkušeností dělníků a rolníků. Neobyčejně velký význam má v tomto směru činnost zaměřená na organizování pracujících v odborech, které nikdy a nikde na světě nepostupovalo tak rychle jako za sovětské moci, které však musí dosáhnout toho, že všichni pracující do jednoho budou sdruženi v dobře fungujících, centralizovaných a disciplinovaných odborových svazech. Nesmíme se v žádném případě omezit na staré stereotypní formy odborového hnutí, nyní musíme soustavně ověřovat každý krok výsledky

praktických zkušeností a na jedné straně přeměňovat odbory v orgány řízení celého národního hospodářství; ve stále větší míře musí postupovat sbližování a upevňování úzkého spojení odborů s Nejvyšší národohospodářskou radou, s komisariátem práce a pak i se všemi ostatními odvětvími státní správy; — na druhé straně se musí odbory přeměňovat ještě důrazněji v orgány pracovní a socialistické výchovy všech pracujících vrstev vůbec, tak aby zaostalejší vrstvy dělnictva získávaly pod kontrolou dělnické avantgardy praktické zkušenosti z účasti na řízení.

3) Zvýšení produktivity práce je jedním ze základních úkolů, protože bez toho není definitivní přechod ke komunismu možný. Dosažení tohoto cíle vyžaduje kromě dlouhodobé práce věnované výchově mas a zvyšování jejich kulturní úrovně, abychom ihned, široce a všestranně využili vědecké a technické odborníky, které nám zanechal kapitalismus a kteří jsou obvykle plně v zajetí buržoazního světového názoru a buržoazních návyků. Strana musí v těsném sepětí s odborovými sdruženími pokračovat ve své dosavadní linii: na jedné straně nečinit ani nejmenší politické ústupky této buržoazní vrstvě a nemilosrdně potlačovat všechny její kontrarevoluční pokusy, a na druhé straně právě tak nemilosrdně bojovat se zdánlivě radikálním, ale ve skutečnosti ignorantsky domýšlivým názorem, že prý pracující jsou schopni překonat kapitalismus a buržoazní zřízení, aniž se budou učit od buržoazních odborníků, aniž využijí jejich zkušenosti, aniž projdou dlouhou školou práce po jejich boku.

Třebaže spějeme k rovnosti v odměňování za jakýkoli druh práce a k úplnému komunismu, nemůžeme si rozhodně vytknout cíl uskutečnit tuto rovnost ihned v situaci, kdy děláme teprve první kroky k přechodu od kapitalismu ke komunismu. Proto je nutné ponechat dočasně vyšší odměny odborníkům, abychom je podnítili k lepší, a ne horší práci než dříve, a proto také nelze upustit ani od systému prémie za mimořádně úspěšnou, a zejména

pak organizátorskou práci; v úplném komunismu budou prémie nepřipustné, ale v období přechodu od kapitalismu ke komunismu to bez prémie nejde, jak ukazuje teorie i roční zkušenosti sovětské moci.

Zároveň je třeba vytrvale obklopovat buržoazní odborníky atmosférou družné vzájemné spolupráce s prostými dělníky, vedenými uvědomělými komunisty, a trpělivě, aniž se dáme odradit nevyhnutelnými dílčími neúspěchy, probouzet v lidech, kteří mají vědeckou průpravu, vědomí, jak hanebné je využívat vědu k osobnímu obohacování a k vykořisťování člověka člověkem, vědomí, že vyšším cílem je uplatňovat vědu tak, aby všichni pracující měli možnost se s ní seznámit.

4) Uskutečnění komunismu, které bezpodmínečně vyžaduje co největší a nejpřísnější centralizaci práce v celostátním měřítku, předpokládá zároveň překonat profesní i místní roztržičnost a nejednotnost dělníků, které byly jedním ze zdrojů síly kapitálu a slabosti práce. Boj proti cechařské úzkoprsosti a omezenosti, proti cechařskému egoismu, který je těsně spjat s bojem za odstranění rozdílu mezi městem a vesnicí, je velice obtížný a nemůže být zahájen v širokém měřítku, dokud se předtím značně nezvýší produktivita práce lidu. Přesto však je nutné s touto činností okamžitě začít, třeba zpočátku v nevelkém, místním měřítku a pokusně, abychom mohli srovnat výsledky různých opatření, která učiníme v různých oborech a v různých místech. Všeobecná mobilizace veškerého práce schopného obyvatelstva sovětskou mocí za účasti odborů k vykonávání určitých veřejných prací musí být uplatňována v nepoměrně širším měřítku a soustavněji než dosud.

5) V oblasti rozdělování je současným úkolem sovětské moci důsledně pokračovat v nahrazování obchodu plánovitým celostátně organizovaným rozdělováním výrobků. Cílem je zorganizovat veškeré obyvatelstvo ve výrobně spotřební komuny, schopné co nejrychleji, nejplánovi-

těji, nejhospodárněji a s co nejmenším vynaložením práce rozdělovat všechny nezbytné výrobky při přísné centralizaci celého distribučního aparátu. Přejícným prostředkem k dosažení tohoto cíle jsou družstva. Jejich využívání je úkol obdobný využívání buržoazních odborníků, protože v čele družstevního aparátu, který jsme zdědili po kapitalismu, stojí lidé zvyklí myslet a hospodařit buržoazním způsobem. KSR musí soustavně pokračovat ve své politice: uložit všem členům strany, aby pracovali v družstvech, usměrňovat družstva, také za pomoci odborů, v komunistickém duchu, rozvíjet iniciativu a kázeň pracujícího obyvatelstva sdružujícího se v družstvech, usilovat o to, aby veškeré obyvatelstvo bylo zapojeno do družstev a aby tato družstva vytvořila shora dolů jednotné družstvo, které by obsáhlo celou Sovětskou republiku; a konečně to nejhlavnější, aby byl trvale zajištěn rozhodující vliv proletariátu na ostatní vrstvy pracujících a aby byla v praxi všude vyzkoušena různá opatření k usnadnění a realizaci přechodu od maloburžoazních družstev starého, kapitalistického typu k výrobně spotřebním komunitám, vedeným proletáři a poloproletáři.

6) Zrušit peníze ihned v prvním období přechodu od kapitalismu ke komunismu není možné. Proto využívají buržoazní živly mezi obyvatelstvem i nadále peníze, které zůstaly v jejich soukromém vlastnictví, tyto doklady opravňující vykořisťovatele získávat společenské bohatství, spekulovat, obohacovat se a okrádat pracující. Pouhé znárodnění bank k boji proti těmto přežitkům buržoazní loupeže nestačí. KSR bude usilovat o co nejrychlejší realizaci velice radikálních opatření pro přípravu zrušení peněz, především jejich nahrazení spořitelními knížkami, šeky, krátkodobými poukázkami opravňujícími k odběru produktů ze společných skladů atd., zavedení povinného ukládání peněz v bankách apod. Praktické zkušenosti z přípravy a provádění těchto a podobných opatření ukáží, která z nich jsou nejúčelnější.

7) V oblasti financí bude KSR zavádět progresivní daň z příjmu a majetku všude, kde to bude možné. Po zrušení soukromého vlastnictví půdy a většiny továren, závodů a jiných podniků nemůže však být takových případů mnoho. V období diktatury proletariátu a státního vlastnictví nejdůležitějších výrobních prostředků musí být státní finance založeny na tom, že určitá část příjmů z různých státních monopolů se používá přímo pro potřeby státu. Vyrovnané bilance mezi příjmy a výdaji lze dosáhnout jen správnou organizací směny zboží, a k tomu vede zakládání výrobně spotřebních komun a obnovení dopravy, což je jedním z hlavních nejbližších cílů sovětské moci.

V oblasti zemědělství

po zrušení soukromého vlastnictví půdy, po téměř úplném vyvlastnění statkářů a po vyhlášení zákona o socializaci půdy^[77], podle něž je třeba preferovat společné hospodaření na půdě ve velkém, je hlavním úkolem sovětské moci najít a v praxi vyzkoušet co nejúčelnější a nejpraktičtější přechodná opatření v tomto směru.

Základní linií a hlavní zásadou zemědělské politiky KSR zůstává za této situace i nadále snaha opírat se o proletářské a poloproletářské vrstvy na vesnici. Ty především je třeba organizovat v samostatnou sílu, ty je třeba sblížovat s městským proletariátem a vymaňovat z vlivu vesnické buržoazie a okruhu malovlastnických zájmů. Zřizování výborů vesnické chudiny bylo jedním krokem na této cestě; zakládání stranických buněk na vesnici, nové volby do sovětů, z nichž musí být odstraněni kulaci, vytvoření zvláštního typu odborových svazů proletářů a poloproletářů na vesnicích — tato a podobná opatření je třeba důsledně uskutečňovat.

Vůči kulakům, vůči vesnické buržoazii uplatňuje KSR politiku rozhodného boje proti jejich vykořisťovatelským

tendencím a potlačování jejich odporu proti sovětské, socialistické politice.

Vůči středním rolníkům uplatňuje KSR politiku ohleduplného přístupu; je třeba je odlišovat od kulaků a v žádném případě se vůči nim nesmějí uplatňovat represivní opatření; při přechodu k socialismu může být střední rolnictvo vzhledem ke svému třídnímu postavení spojencem proletářské moci nebo alespoň neutrální silou. Přes nevyhnutelné dílčí nezdary a kolísání středního rolnictva je proto třeba vytrvale usilovat o dohodu s ním, bedlivě zvažovat všechna jeho přání a učinit i ústupky při volbě metod uskutečňování socialistických přeměn. Významné místo tu má boj proti zneužívání funkcí těmi představiteli sovětské moci, kteří si podvodně říkají komunisté, ale ve skutečnosti uplatňují nikoli komunistickou, nýbrž byrokratickou, vrchnostenskou politiku; takové lidi je třeba nemilosrdně vyhnat a zavést přísnější kontrolu jak za přispění odborů, tak i jinými způsoby.

Pokud jde o opatření k přechodu ke komunistickému zemědělství, bude KSR prověřovat v praxi tři hlavní opatření, která už přinesl život — sovchozy, zemědělské komuny a sdružení (a rovněž družstva) pro společné obdělávání půdy; bude dbát o jejich širší a správnější uplatňování, zejména pak rozvíjet dobrovolnou účast rolníků v těchto nových formách družstevního obdělávání půdy a organizovat pracující rolnictvo k uskutečňování kontroly zdola a zajišťování soudružské kázně.

V oblasti politiky zásobování potravinami je KSR pro upevňování a rozvíjení státního monopolu, ale nezříká se ani využívání družstev a soukromých obchodníků nebo zaměstnanců obchodu a zavádění prémiového systému, samozřejmě pod kontrolou sovětské moci a v zájmu co nejlepšího organizačního zajištění této věci. Dílčí ústupky, které je čas od času nutné učinit, bývají vynuceny mimořádně akutní nouzí a neznamenají nikdy ústup od houževnaté snahy zavést státní monopol. Zavést jej v ze-

mi s drobným rolnickým hospodářstvím je velmi těžké, vyžaduje to vytrvale pracovat a prakticky vyzkoušet řadu přechodných opatření, jež vedou různými cestami k cíli, tj. k tomu, aby byly všude zakládány a řádně fungovaly výrobně spotřební komuny, které budou odevzdávat všechny přebytky potravin státu.

N Á V R H P R O G R A M U K S R (B O L Š E V I K Ů)

(1) Revoluce 25. 10. (7. 11.) 1917 nastolila v Rusku diktaturu proletariátu, který začal za podpory chudého rolnictva či poloproletariátu budovat základy komunistické společnosti. Růst revolučního hnutí proletariátu ve všech vyspělých zemích, skutečnost, že se všude objevuje a rozvíjí sovětská forma tohoto hnutí, tj. taková forma, která směřuje přímo k nastolení diktatury proletariátu, a konečně začátek i postup revoluce zejména v Rakousku-Uhersku a v Německu, to všechno názorně ukázalo, že začalo období celosvětové proletářské, komunistické revoluce.

(2) Ke správnému pochopení příčiny, významu a cílů této revoluce je třeba objasnit podstatu kapitalismu a nevyhnutelnost jeho vývoje ke komunismu, přes imperialismus a imperialistické války, které urychlují krach kapitalismu.

(3) Povahu kapitalismu a buržoazní společnosti, která dosud vládne ve většině civilizovaných zemí a jejíž vývoj nevyhnutelně spěje k celosvětové komunistické revoluci proletariátu, charakterizoval náš starý program^[89] správně (odmyslíme-li si nepřesný název strany jakožto sociálně demokratické) v těchto tezích:

(4) »Hlavním charakteristickým rysem této společnosti je zbožní výroba založená na kapitalistických výrobních vztazích, za nichž nejdůležitější a nejvýznamnější část prostředků výroby a oběhu zboží patří početně nevelké

třídě lidí, zatímco obrovskou většinu obyvatelstva tvoří proletáři a poloproletáři, které jejich hospodářské postavení nutí trvale nebo periodicky prodávat svou pracovní sílu, tj. dávat se najímat kapitalisty a vytvářet svou práci důchod vyšších tříd společnosti.

(5) Oblast nadvlády kapitalistických výrobních vztahů se stále více rozšiřuje úměrně tomu, jak neustálé zdokonalování techniky, které zvyšuje hospodářský význam velkých podniků, vede k vytlačování samostatných malovýrobců, část jich přeměňuje v proletáře, snižuje úlohu ostatních ve společenskoekonomickém životě a místy je uvádí do více či méně úplné, více či méně zjevné a více či méně tíživé závislosti na kapitálu.

(6) Tento technický pokrok umožňuje mimoto podnikatelům používat v procesu výroby a oběhu zboží ve stále větší míře práci žen a dětí. A protože na druhé straně vede k tomu, že podnikatelé potřebují relativně stále méně živé práce dělníků, nutně zaostává poptávka po pracovní síle za její nabídkou, čímž roste závislost námezdní práce na kapitálu a stupňuje se její vykořisťování.

(7) Taková situace v buržoazních zemích a jejich neustále se zostřující vzájemné soupeření na světovém trhu znesnadňují stále více odbyt zboží, jehož se vyrábí stále větší množství. Nadvýroba, která se projevuje ve více či méně hlubokých průmyslových krizích, po nichž následují delší nebo kratší období průmyslové stagnace, je nevyhnutelným důsledkem vývoje produktivních sil v buržoazní společnosti. Krize a období průmyslové stagnace zase ještě více zbídačují malovýrobce, ještě více zvyšují závislost námezdní práce na kapitálu, ještě rychleji relativně a mnohdy i absolutně zhoršují postavení dělnické třídy.

(8) Zdokonalování techniky, které znamená zvyšování produktivity práce a růst společenského bohatství, podmiňuje tedy v buržoazní společnosti růst sociální nerovnosti, prohlubuje propast mezi majetnými a nemajetnými a zvyšuje existenční nejistotu, nezaměstna-

První strana Leninova rukopisu
z roku 1919
Agrární bod programu
Zmenšeno

nost a nejrůznější útrapy stále širších vrstev pracujících.

(9) Avšak úměrně tomu, jak rostou a prohlubují se všechny tyto rozpory, charakteristické pro buržoazní společnost, roste také nespokojenost pracujících a vykořisťovaných s danými poměry, vzrůstá počet i semknutost proletářů a jejich boj proti vykořisťovatelům se zostřuje. Zároveň však zdokonalování techniky, jež koncentruje výrobní a oběžné prostředky a zespolečňuje pracovní proces v kapitalistických podnicích, vytváří stále rychleji materiální možnost nahradit kapitalistické výrobní vztahy komunistickými, tj. možnost sociální revoluce, která je konečným cílem veškeré činnosti mezinárodní komunistické strany jako uvědomělé představitelky třídního hnutí proletariátu.

(10) Tím, že sociální revoluce proletariátu nahradí soukromé vlastnictví výrobních a oběžných prostředků společenským vlastnictvím a zavede plánovitou organizaci společenského výrobního procesu k zajištění blahobytu a všestranného rozvoje všech členů společnosti, odstraní rozdělení společnosti na třídy, čímž osvobodí všechno utlačované lidstvo, neboť skoncuje se všemi formami vykořisťování jedné části společnosti druhou.

(11) Nezbytnou podmínkou této sociální revoluce je diktatura proletariátu, tj. proletariát si musí vydobýt takovou politickou moc, která mu umožní potlačit veškerý odpor vykořisťovatelů. Mezinárodní komunistická strana, která si klade za úkol připravit proletariát ke splnění tohoto velkého historického poslání, organizuje ho v samostatnou politickou stranu, která stojí proti všem buržoazním stranám, řídí všechny projevy jeho třídního boje, ukazuje mu nesmiřitelnou protikladnost zájmů vykořisťovatelů a zájmů vykořisťovaných a objasňuje mu historický význam a nezbytné podmínky nadcházející sociální revoluce. Zároveň ukazuje všem ostatním pracujícím a vykořisťovaným vrstvám beznadějnost jejich posta-

vení v kapitalistické společnosti a nevyhnutelnost sociální revoluce v zájmu jejich vlastního osvobození od útlaku kapitálu. Strana dělnické třídy, komunistická strana, volá do svých řad všechny vrstvy pracujícího a vykořisťovaného obyvatelstva, pokud přecházejí na pozice proletariátu.«

(12) Proces koncentrace a centralizace kapitálu odstranil volnou konkurenci a na počátku 20. století vedl k vytvoření mohutných monopolních svazů kapitalistů — syndikátů, kartelů a trustů, které nabyly rozhodujícího významu v celém hospodářském životě, ke splývání bankovního kapitálu s vysoce koncentrovaným kapitálem průmyslovým a k intenzívnímu vývozu kapitálu do cizích zemí, ke stadiu hospodářského dělení světa mezi trusty, ovlivňujícími stále větší skupiny kapitalistických mocností, když teritoriálně byl již svět rozdělen mezi nejbohatší země. Tato epocha finančního kapitálu, epocha nebývale zostřeného boje mezi kapitalistickými státy, je epochou imperialismu.

(13) Z toho nevyhnutelně vznikají imperialistické války, války za odbytíště, za sféry kapitálových investic, suroviny a levnou pracovní sílu, tj. za světovládu a za úplné potlačení malých a slabých národů. Právě taková byla první velká imperialistická válka v letech 1914—1918.

(14) Mimořádně vysoký stupeň vývoje světového kapitalismu vůbec; nahrazení volné konkurence státně monopolním kapitalismem; skutečnost, že banky stejně jako svazy kapitalistů připravují aparát pro společenské řízení procesu výroby a rozdělování výrobků; s růstem kapitalistických monopolů související růst drahoty a stupňující se útlak dělnické třídy syndikáty, její zotročování imperialistickým státem, obrovské ztížení hospodářského i politického boje proletariátu; hrůzy, strádání a zbídačení, jež plodí imperialistická válka

— to všechno činí z nynějšího stupně vývoje kapitalismu epochu proletářské, komunistické revoluce.

Tato epocha začala.

(15) Vывést lidstvo ze slepé uličky, do níž je zahnal imperialismus a imperialistické války, může jedině proletářská, komunistická revoluce. Ať jsou obtíže revoluce i její eventuální dočasné neúspěchy nebo vlny kontrarevoluce jakékoli, konečné vítězství bude nevyhnutelně patřit proletariátu.

(16) Vítězství světové proletářské revoluce vyžaduje naprostou důvěru, nejtěsnější bratrský svazek a co možná největší jednotu revolučních akcí dělnické třídy vyspělých zemí. Tyto podmínky nelze realizovat bez rázného a zásadního rozchodu a nemilosrdného boje proti onomu buržoaznímu překrucování socialismu, jež převládlo ve vedení oficiálních »sociálně demokratických« a »socialistických« stran.

(17) Takovým překrucováním je na jedné straně směr oportunistu a sociálšovinismu, socialismus slovy a šovinismus skutky, zastírání obhajoby lupičských zájmů »vlastní« národní buržoazie podvodným heslem »obranu vlasti«, a to jak všeobecně, tak zejména za imperialistické války v letech 1914—1918. Tento směr vznikl proto, že ve vyspělých kapitalistických státech mohla buržoazie v důsledku okrádání koloniálních a slabých národů drobtý mimořádných zisků, které získala touto loupeží, podplácet špičky proletariátu, zajišťovat jim v mírových dobách solidní existenci maloměšťáka a brát vůdce této vrstvy do svých služeb. Oportunisté a sociálšovinisté jsou pro své přisluhování buržoazii přímými třídními nepřáteli proletariátu, zvlášť nyní, kdy ve spolku s kapitalisty potlačují se zbraní v ruce revoluční hnutí proletariátu jak ve svých, tak i v cizích zemích.

(18) Na druhé straně byl buržoazním překrucováním

socialismu směr »centrismu«, vyskytující se rovněž ve všech kapitalistických zemích, který kolísá mezi sociálšovinisty a komunisty, hájí jednotu se sociálšovinisty a pokouší se vzkřísit zkrachovalou II. internacionálu. Vůdkyní proletariátu v jeho boji za osvobození je jediné nová, III., Komunistická internacionála, která byla fakticky založena tím, že v řadě zemí, zejména pak v Německu, vznikly ze skutečně proletářských sil dřívějších socialistických stran komunistické strany, a která si získává stále větší sympatie proletářských mas všech zemí. Tato internacionála se vrací k marxismu nejen svým názvem, ale rovněž celým svým ideovým a politickým obsahem i všemi svými činy, jimiž uplatňuje Marxovo revoluční učení očištěné od buržoazně oportunistických deformací.

*Pravda, č. 43
25. února 1919*

*Podle strojopisné kopie
opravené V. I. Leninem*

VSUVKA K POLITICKÉ ČÁSTI PROGRAMU

Aby se předešlo nesprávnému zobecňování přechodných historicky nutných opatření, musí KSR pracujícím masám zároveň vysvětlovat, že odnětí volebních práv části občanů se v Sovětské republice vůbec netýká, tak jako tomu bývalo ve většině buržoazně demokratických republik, té kategorie občanů, kteří byli doživotně prohlášeni za bezprávné, ale že se týká jen vykořisťovatelů, jen těch, kdo v rozporu se základními zákony socialistické Sovětské republiky zatvrzele usilují o uhájení svých vykořisťovatelských pozic, udržení kapitalistických poměrů. Na jedné straně se tedy v Sovětské republice, kde se každým dnem upevňuje socialismus, snižuje počet lidí, kteří mají objektivně možnost zůstat vykořisťovateli nebo udržovat kapitalistické poměry a automaticky se snižuje i procento občanů zbavených volebního práva. V Rusku je jich dnes sotva víc než dvě tři procenta. Na druhé straně, bude-li v nejbližší budoucnosti zastaven vpád zvenčí a dokončeno vyvlastnění vyvlastňovatelů, může se za jistých podmínek vytvořit situace, kdy si proletářská státní moc zvolí k potlačování odporu vykořisťovatelů jiné metody a zavede všeobecné volební právo bez jakýchkoli omezení²⁷.

ÚRYVEK Z POLITICKÉ ČÁSTI PROGRAMU²⁸

Sovětská ústava^[36] zaručuje pracujícím oproti buržoazní demokracii a parlamentarismu nepoměrně větší možnost *volit a odvolávat* poslance způsobem, který je pro dělníky a rolníky nejsnazší a nejdostupnější a zároveň likviduje ony záporné stránky parlamentarismu, které se projevíly už za Pařížské komuny, zejména oddělení moci *zákonodárné od moci výkonné*, odtrženost parlamentu od mas aj.

Sovětská ústava sbližuje státní aparát s masami také tím, že volební jednotkou a základní buňkou státu není už územní jednotka, nýbrž výrobní jednotka (závod, továrna).

Těsnější spojení státního aparátu s masami umožňuje za systému sovětů vytvořit vů . . .

B O D P R O G R A M U
O N Á R O D N O S T N Í C H
V Z T A Z Í C H

V národnostní otázce uskutečňuje proletariát, který vy dobyl státní moc, na rozdíl od buržoazně demokratického formálního proklamování rovnosti národů, za imperialismu neuskutečnitelné, politiku důsledného faktického sblížení a sjednocování dělníků a rolníků všech národů v jejich revolučním boji za svržení buržoazie. K realizaci tohoto cíle je nutné, aby byly koloniální a jiné utlačované nebo neplnoprávné národy úplně osvobozeny a aby jim byla poskytnuta svoboda oddělit se jako záruka, že nedůvěra pracujících mas různých národů a rozhořčení dělníků utlačovaných národů proti dělníkům utlačovatelských národů, které jsou dědictvím po kapitalismu, budou úplně odstraněny a vystřídány uvědomělým a dobrovolným svazkem. Je třeba, aby dělníci těch národů, které patřily za kapitalismu k utlačovatelům, byli zvláště ohleduplní vůči národnímu citění utlačovaných národů (například Velkorusové, Ukrajinci a Poláci vůči Židům, Tataři vůči Baškirům apod.), aby nejen pomáhali nastolit faktickou rovnoprávnost, ale též rozvíjet jazyk a literaturu pracujících mas dříve utlačovaných národů, aby tak byly odstraněny všechny stopy nedůvěry a odcizení zděděné z období kapitalismu.

V S U V K A
K D E F I N I T I V N Í M U N Á V R H U
B O D U P R O G R A M U
O N Á R O D N O S T N Í O T Á Z C E²⁹

Pokud jde o to, kdo je nositelem vůle národa oddělit se, zastává KSR historicky třídní stanovisko a bere v úvahu stupeň historického vývoje daného národa: zda je na cestě od středověku k buržoazní demokracii, nebo od buržoazní demokracie k sovětské čili proletářské demokracii apod. V každém případě ze strany . . .

Ú V O D K B O D U

PROGRAMU O VOJENSTVÍ

Pokud jde o úkoly a činnost v oblasti vojenství, vytvořila se v Sovětské republice za diktatury proletariátu taková situace.

Imperialistická válka, jak naše strana dávno předvíдалa, nejenže nemohla skončit spravedlivým mírem, ale vůbec ani pouhým uzavřením poněkud trvalejšího míru mezi buržoazními vládami. Tuto maloměšťáckou iluzi demokratů, socialistů a sociálních demokratů průběh událostí dokonale vyvrátil. Imperialistická válka se naopak nevyhnutelně přímo před našima očima přeměňovala a přeměňuje v občanskou válku vykořisťovaných pracujících mas v čele s proletariátem proti vykořisťovatelům, proti buržoazii.

Jak odpor vykořisťovatelů, rostoucí úměrně intenzitě tlaku ze strany proletariátu a vystupňovaný zejména vítězstvím proletariátu v jednotlivých zemích, tak i mezinárodní solidarita a mezinárodní organizovanost buržoazie, to všechno nevyhnutelně způsobuje, že občanská válka uvnitř jednotlivých zemí je provázena revolučními válkami mezi proletářskými zeměmi a zeměmi buržoazními, které hájí nadvládu kapitálu. V důsledku třídního charakteru takových válek pozbývá rozlišování mezi obrannými a útočnými válkami definitivně jakýkoli smysl.

Tento proces vzniku mezinárodní občanské války, jehož jsme svědky a jenž se rozvíjí zvláště rychle od konce roku 1918, je celkem vzato zákonitým výsledkem třídního boje za kapitalismu a zákonitým stupněm na cestě k vítězství mezinárodní proletářské revoluce.

KSR proto rozhodně odmítá naděje na odzbrojení za kapitalismu jako reakční maloměšťácké iluze maloburžo-
azních demokratů, i když si říkají socialisté a sociální de-
mokraté, a proti všem podobným heslům, která ve sku-
tečnosti jen nahrávají buržoazii, staví heslo ozbrojení
proletariátu a odzbrojení buržoazie, heslo úplného a ne-
milosrdného potlačení odporu vykořisťovatelů, heslo bo-
je až do vítězství nad buržoazií celého světa jak ve vnitřní
občanské válce, tak v mezinárodních revolučních vál-
kách.

Praktické zkušenosti, získané z více než roční činnosti
v oblasti vojenství a při vytváření proletářské revoluční
armády po strašlivém vyčerpání a únavě všech pracují-
cích vrstev válkou, vedly KSR k těmto hlavním závěrům:

PRVNÍ ODSTAVEC
BODU PROGRAMU
O SOUDNICTVÍ

Na cestě ke komunismu přes diktaturu proletariátu odmítá strana komunistů demokratická hesla a ruší bezzbytku i takové orgány buržoazní nadvlády, jako jsou staré soudy, a nahrazuje je třídními dělnicko-rolnickými soudy. Po převzetí moci do svých rukou vytyčuje proletariát místo dřívější mlhavé formulace Volitelnost soudců lidem třídní heslo Volitelnost soudců z řad pracujících jen pracujícími a uplatňuje je v celé organizaci soudnictví. Komunistická strana, jež vybírá jako soudce jen zástupce dělníků a rolníků, kteří nevyužívají námezdní práci pro zisk, nedělá rozdíl mezi muži a ženami a dává oběma pohlavím naprosto stejná práva jak při volbě soudců, tak při výkonu soudcovských povinností. Strana zrušila zákony svržených vlád a nyní vytyčuje soudcům zvoleným sovětskými voliči heslo Vykonávat vůli proletariátu na základě jeho dekretů, a pokud příslušný dekret neexistuje nebo je neúplný, řídit se socialistickým právním vědomím a nedbat zákonů svržených vlád.

B O D P R O G R A M U

O Š K O L S T V Í A O S V Ě T Ě

V oblasti školství a osvěty si KSR klade za úkol dokončit přeměnu školy, zahájenou Říjnovou revolucí roku 1917, z nástroje třídní nadvlády buržoazie v nástroj likvidace této nadvlády a úplného odstranění rozdělení společnosti na třídy. Škola se musí stát nástrojem diktatury proletariátu, tj. nejen šířitelkou komunistických zásad vůbec, nýbrž i šířitelkou ideového, organizačního a výchovného působení proletariátu na poloproletářské a neproletářské vrstvy pracujících mas v zájmu úplného potlačení odporu vykořisťovatelů a nastolení komunistického zřízení. Nejbližší úkoly na této cestě nyní jsou:

1. dále rozvíjet iniciativu dělníků a pracujících rolníků v oblasti školství a osvěty za všestranné pomoci sovětské moci;
2. definitivně získat nejen část nebo většinu učitelů, jak je tomu nyní, nýbrž všechny učitelské kádry, a přitom rázně odstranit nenapravitelné buržoazní kontrarevoluční živly a zajistit svědomité uplatňování komunistických zásad (politiky);
3. zavést bezplatné a povinné všeobecné a polytechnické vzdělání (tj. seznamující jak teoreticky, tak prakticky se všemi hlavními výrobními odvětvími) pro všechny děti obojího pohlaví do 16 let;
4. vytvořit těsné sepětí mezi vyučováním a společenskou produktivní prací dětí;
5. poskytnout všem žákům stravu, oděv a učební pomůcky na státní útraty;

6. zapojit pracující obyvatelstvo do aktivní účasti na školské a osvětové činnosti (podporovat rady pro vzdělávání lidu, mobilizovat gramotné atd.); nebo ad 2.

7. zajistit těsné sepětí učitelů s agitačním a propagandistickým aparátem KSR.

B O D P R O G R A M U

O N Á B O Ž E N S K Ý C H V Z T A Z Í C H

Pokud jde o náboženství, je politikou KSR nespokojovat se s odlukou církve od státu a školy od církve, stanovenou dekretem^[15], tj. s opatřeními, jež buržoazní demokracie slibovala, ale nikde na světě důsledně nerealizovala, protože kapitál je ve skutečnosti nejrůznějšími pouty spjat s náboženskou propagandou.

Strana usiluje o naprosté přerušení všech kontaktů mezi vykořisťovatelskými třídami a organizováním náboženské propagandy a rovněž o faktické osvobození pracujících mas od náboženských předsudků; k tomu organizuje co nejrozsáhlejší vědeckou, osvětovou a protináboženskou propagandu. Přitom je nutné bedlivě se vyvarovat všeho, co by uráželo city věřících, protože to vede jen k upevnění náboženského fanatismu.

B O D Y E K O N O M I C K É Č Á S T I P R O G R A M U

KSR konkretizuje obecné úkoly sovětské moci a stanoví je v současné době takto:

V oblasti ekonomiky

je nynějším úkolem sovětské moci:

(1) Nadále důsledně uskutečňovat a dovršit započaté a v hlavních a základních rysech už dokončené vyvlastňování buržoazie, převádění prostředků výroby a oběhu do vlastnictví Sovětské republiky, tj. do společného vlastnictví všech pracujících.

(2) Zvláště velkou pozornost věnovat rozvíjení a upevnování soudružské kázně pracujících a všestrannému zvyšování jejich iniciativy a vědomí odpovědnosti. To je hlavní, ne-li jediný prostředek, jak definitivně překonat kapitalismus a návyky vytvořené nadvládou soukromého vlastnictví výrobních prostředků. Tohoto cíle lze dosáhnout jen houževnatou a dlouhodobou převýchovou mas, a taková převýchova je teď, kdy se masy skutečně dočkaly likvidace statkářů, kapitalistů i obchodníků, nejen možná — tato převýchova už fakticky probíhá tisícířým způsobem na základě vlastních praktických zkušeností dělníků a rolníků. Neobyčejně velký význam má v tomto směru činnost zaměřená na organizování pracujících v odborech, které nikdy a nikde na světě nepostupovalo tak rychle jako za sovětské moci, které však musí dosáhnout toho, že všichni pracující do jednoho budou sdruženi v dobře fungujících, centralizovaných a disciplinovaných odborových svazech.

8.³⁰ Týž úkol rozvoje produktivních sil vyžaduje, abychom ihned, široce a všestranně využili vědecké a technické odborníky, které nám zanechal kapitalismus, přestože jsou ve většině případů zcela v zajetí buržoazního světového názoru a buržoazních návyků. Strana musí v těsném sepětí s odborovými sdruženími pokračovat ve své dosavadní linii: na jedné straně nečinit této buržoazní vrstvě ani nejmenší politické ústupky a nemilosrdně potlačovat všechny její kontrarevoluční pokusy, a na druhé straně právě tak nemilosrdně bojovat se zdánlivě radikálním, ale ve skutečnosti ignorantsky domýšlivým názorem, že prý pracující jsou schopni překonat kapitalismus a buržoazní zřízení, aniž se budou učit od buržoazních odborníků, aniž využijí jejich zkušenosti, aniž projdou dlouhou školou práce po jejich boku.

Ačkoli sovětská moc usiluje o rovnost v odměňování za jakoukoli práci a o dosažení úplného komunismu, nemůže si vytknout za cíl uskutečnit tuto rovnost ihned v situaci, kdy děláme teprve první kroky k přechodu od kapitalismu ke komunismu. Proto je nutné ponechat dočasně vyšší odměny odborníkům, abychom je podnítili k lepší, a ne horší práci než dříve, a proto také nelze upustit ani od systému prémie za mimořádně úspěšnou, a zejména organizátorskou práci.

Zároveň je třeba obklopovat buržoazní odborníky atmosférou družné spolupráce ruku v ruce s prostými dělníky, vedenými uvědomělými komunisty, a tím přispívat k vzájemnému pochopení a sblížení fyzicky a duševně pracujících, které kapitalismus rozdělil.

Všeobecná mobilizace veškerého práce schopného obyvatelstva sovětskou mocí za účasti odborů k vykonávání určitých veřejných prací musí být uplatňována v nepochybně širším měřítku a soustavněji než dosud.

V oblasti rozdělování je nyní úkolem sovětské moci důsledně pokračovat v nahrazování obchodu plánovitým ce-

lostátně organizovaným rozdělováním výrobků. Cílem je vytvořit jednotnou síť spotřebních komun, jež by podchytily veškeré obyvatelstvo a byly by schopny co nejrychleji, nejplánovitěji, nejehospodárněji a s co nejmenším vynaložením práce rozdělovat všechny nezbytné výrobky při přísné centralizaci celého distribučního aparátu.

Pro tento cíl je v nynější situaci vyznačující se přechodnými formacemi, v nichž se spojují různé principy, zvlášt důležité, aby sovětské orgány pro zásobování potravinami využily družstev jako jediného masového aparátu pro plánovité rozdělování, aparátu zděděného po kapitalismu.

KSR považuje za zásadně a jedině správné tento aparát dále komunisticky rozvíjet, a nikoli jej zavrhnout, a musí proto soustavně pokračovat ve své politice: uložit všem členům strany, aby pracovali v družstvech, usměrňovat družstva, také za pomoci odborů, v komunistickém duchu, rozvíjet iniciativu a kázeň pracujícího obyvatelstva sdružujícího se v družstvech, usilovat o to, aby veškeré obyvatelstvo bylo zapojeno do družstev a aby tato družstva vytvořila shora dolů jednotné družstvo, které by obsáhlo celou Sovětskou republiku; a konečně to nejhlavnější, aby byl trvale zajištěn rozhodující vliv proletariátu na ostatní vrstvy pracujících a aby byla v praxi všude vyzkoušena různá opatření k usnadnění a realizaci přechodu od maloburžoazních družstev starého, kapitalistického typu ke spotřebním komunám, vedeným proletáři a poloproletáři.

6. Zrušit peníze ihned v prvním období přechodu od kapitalismu ke komunismu není možné. Proto využívají buržoazní živly mezi obyvatelstvem i nadále peníze, které zůstaly v jejich soukromém vlastnictví, tyto doklady opravňující vykořisťovatele získávat společenské bohatství, spekulovat, obohacovat se a okrádat pracující. Pouhé znárodnění bank k boji proti těmto přežitkům buržoazní loupeže nestačí. KSR bude usilovat o co nejrychlejší rea-

lizaci velice radikálních opatření pro přípravu zrušení peněz, především jejich nahrazení spořitelními knížkami, šeky, krátkodobými poukázkami opravňujícími k odběru produktů ze společných skladů atd., zavedení povinného ukládání peněz v bankách apod. Praktické zkušenosti z přípravy a provádění těchto a podobných opatření ukáží, která z nich jsou nejúčelnější.

7. V oblasti financí bude KSR zavádět progresivní daň z příjmu a majetku všude, kde to bude možné. Po zrušení soukromého vlastnictví půdy a většiny továren, závodů a jiných podniků nemůže však být takových případů mnoho. V období diktatury proletariátu a státního vlastnictví nejdůležitějších výrobních prostředků musí být státní finance založeny na tom, že určitá část příjmů z různých státních monopolů se používá přímo pro potřeby státu. Vyrovnané bilance mezi příjmy a výdaji lze dosáhnout jen správnou organizací směny zboží, a k tomu vede zakládání spotřebních komun a obnovení dopravy, což je jedním z hlavních nejbližších cílů sovětské moci.

AGRÁRNÍ BOD PROGRAMU

Sovětská moc úplně zrušila soukromé vlastnictví půdy a přistoupila již k realizaci celé řady opatření k organizování socialistické zemědělské velkovýroby. K nejdůležitějším z těchto opatření patří zřizování sovchozů, tj. socialistických velkostatků, podpora zemědělských komun, tj. dobrovolných svazů zemědělců pro společné hospodaření ve velkém, a sdružení i družstev pro společné obdělávání půdy; organizování státního osevu veškeré neoseté půdy, ať patří komukoli; státní mobilizace všech agronomických sil k energickým opatřením ke zvýšení úrovně zemědělství atd.

KSR považuje všechna tato opatření za jedinou cestu k absolutně nutnému zvýšení produktivity práce v zemědělství, a proto usiluje o co nejúplnější realizaci těchto opatření, o jejich rozšíření do zaostalejších oblastí země a o další kroky v tomto směru.

Protože protiklad mezi městem a vesnicí je jednou z nejhlubších příčin hospodářské a kulturní zaostalosti vesnice a v období tak hluboké krize, jako je nynější, hrozí městu i vesnici přímé nebezpečí úpadku a zkázy, považuje KSR odstranění tohoto protikladu za jeden ze základních úkolů výstavby komunismu. Kromě výše uvedených opatření považuje za nutné do komunistické výstavby v zemědělství široce a plánovitě zapojovat průmyslové dělníky, rozvíjet činnost celostátního Dělnického výboru na pomoc organizaci socialistické zemědělské výroby, který za tímto účelem sovětská vláda již zřídila, a podobná opatření.

V celé své práci na vesnici se KSR i nadále opírá o vesnické proletářské a poloproletářské vrstvy, především je organizuje v samostatnou sílu tím, že zřizuje ve vesnicích výbory chudiny a zakládá stranické buňky, zvláště ní typ odborových organizací vesnických proletářů atd., sblíží je všemožně s městským proletariátem a vymaňuje je z vlivu vesnické buržoazie a malovlastnických zájmů.

Vůči kulakům, vůči vesnické buržoazii uplatňuje KSR politiku rozhodného boje proti jejich vykořisťovatelským tendencím a potlačování jejich odporu proti sovětské, komunistické politice.

Vůči středním rolníkům uplatňuje KSR politiku jejich postupného a plánovitého zapojování do socialistické výstavby. Strana si klade za úkol odlišovat je od kulaků, získávat je na stranu dělnické třídy tím, že bude citlivě přistupovat k jejich potřebám, bojovat proti jejich zaostalosti ideovým působením, nikoli represivními opatřeními, že bude ve všech případech, kdy jde o životní zájmy středních rolníků, usilovat o věcnou dohodu s nimi a při volbě metod uskutečňování socialistických přeměn učiní i ústupky.

VIII. SJEZD KSR(b)³¹

18.—23. BŘEZNA 1919

Projev při zahájení sjezdu, zpráva o činnosti ústředního výboru, referát o programu strany, závěrečné slovo k referátu o programu strany, rezoluce o vztahu k střednímu rolnictvu a projev na závěr sjezdu otištěny 20., 21., 22., 25., 27. a 28. března a 1. a 2. dubna 1919 v listu Pravda, č. 60, 62, 64, 70 a 71 a v listu Izvěstija VCIK, č. 60, 61, 62, 66, 67 a 70; vystoupení proti návrhu na přerušení diskuse o práci na vesnici otištěno roku 1919 v knize VIII. sjezd Rossijskoj kommunističeskoj partii (bolševikov). Stenografičeskij otčet. 18—23 marta 1919

Projev při zahájení sjezdu, zpráva o činnosti ústředního výboru, referát o programu strany, závěrečné slovo k referátu o programu strany, rezoluce o vztahu k střednímu rolnictvu, vystoupení proti návrhu na přerušení diskuse o práci na vesnici a projev na závěr sjezdu otištěny podle textu knihy z roku 1919

P R O J E V
P Ř I Z A H Á J E N Í S J E Z D U
1 8. B Ř E Z N A

Soudružky a soudruzi, první slova na našem sjezdu věnujeme soudruhu Jakovu Michajloviči Sverdlovovi. Jestliže byl Jakov Michajlovič Sverdlov pro celou naši stranu a pro celou Sovětskou republiku hlavním organizátorem, jak to dnes na pohřbu připomínali mnozí soudruzi, pak pro sjezd strany byl člověkem ještě bližším a dražším. Ztratili jsme v něm soudruha, který své poslední dny věnoval plně sjezdu. To, že už není mezi námi, se projeví v celém průběhu naší práce, a sjezd bude pociťovat jeho ztrátu zvláště silně. Soudružky a soudruzi, navrhuji, abychom povstali a tím uctili jeho památku. (Všichni povstávají.)

Soudružky a soudruzi, zahajujeme práci našeho sjezdu strany ve velmi obtížném, složitém a zvláštním období ruské i světové proletářské revoluce. Jestliže v prvním období po Říjnu byly síly strany i síly sovětské moci takřka úplně pohlceny úkolem bezprostřední obrany, bezprostředního odporu proti nepřátelům, vnitřní i zahraniční buržoazii, která si nepřipouštěla ani pomyšlení, že by se socialistická republika udržela delší dobu — pak postupně jsme přece jen začali upevňovat své pozice a do popředí se začaly dostávat úkoly výstavby, úkoly organizační. Myslím, že ve znamení této práce spojené s výstavbou a organizační činností bude probíhat i celý náš sjezd. Jak otázky programu, které jsou po teoretické stránce nesmírně obtížné a ponejvíce se týkají otázek výstavby, tak i speciální otázky pořadu jednání sjezdu — otázka organizační, otázka Rudé armády, a zejména otázka práce na ves-

nici — to všechno od nás vyžaduje, abychom se zaměřili a soustředili na hlavní otázku, která s sebou nese největší potíže, ale zároveň je pro socialisty i nejdědnější: na otázku organizační. Tady je třeba zejména zdůraznit, že právě nyní musíme řešit jeden z nejobtížnějších úkolů komunistické výstavby v maloroľnícké zemi s drobným roľníckým hospodářstvím, totiž *vztah k střednímu roľníctvu*.

Je přirozené, soudružky a soudruzi, že v prvním období, kdy jsme museli hájit právo Sovětské republiky na existenci, nebylo možné řešit tuto otázku v celé její šíři na prvním místě. Nelítostná válka proti vesnické buržoazii a kulakům stavěla na první místo úkoly spojené s organizováním vesnického proletariátu a poloproletariátu. Avšak dalším krokem strany, která chce vybudovat pevné základy komunistické společnosti, je správné vyřešení otázky našeho vztahu k střednímu roľníctvu. Tento úkol je vyššího řádu. Nemohli jsme jej vytyčit v celé šíři, dokud nebyly zajištěny základy existence Sovětské republiky. Tento úkol je složitější. Vyžaduje, abychom stanovili náš vztah k početné a silné vrstvě obyvatelstva. Tento vztah nemůže být definován jednoduchou odpovědí: boj nebo opora. Jestliže vůči buržoazii je náš úkol vyjádřen slovy »boj«, »potlačování«, jestliže vůči vesnickým proletářům a poloproletářům je tento úkol vyjádřen slovy »naše opora«, pak zde je úkol nepochybně složitější. Socialisté, nejlepší představitelé socialismu z dřívějšíka — když ještě věřili v revoluci a sloužili jí teoreticky i ideově —, mluvili v tomto případě o *neutralizaci roľníctva*, tj. o tom, že ze středního roľníctva je třeba udělat společenskou vrstvu, která, i když nebude revoluci aktivně pomáhat, nebude jí alespoň překážet, zůstane neutrální a nepřidá se k našim nepřátelům. Tato abstraktní, teoretická formulace úkolu je nám úplně jasná. Je však nedostatečná. Vstoupili jsme do takového stadia výstavby socialismu, kdy je třeba vypracovat konkrétně a podrobně základní

pravidla a pokyny, ověřené zkušenostmi z práce na vesnici, kterými se musíme řídit, aby se náš vztah ke střednímu rolníkovi vytvořil jako svazek, abychom vyloučili možnost oněch častých úchylek a přehmatů, které nás střednímu rolníkovi odcizovaly, zatímco ve skutečnosti bychom my jako vedoucí komunistická strana, která poprvé pomohla ruskému rolníkovi definitivně svrhnout statkářské jařmo a vytvořit pro něj opravdovou demokracii — mohli plně počítat s jeho naprostou důvěrou. Tento úkol není z těch, které vyžadují nelítostné, rychlé potlačení a útok. Je nepochybně složitější. Ale dovolím si vyslovit přesvědčení, že se po roční přípravné práci s tímto úkolem vyrovnáme.

Ještě několik slov o našem mezinárodním postavení. Soudružky a soudruzi, všichni samozřejmě víte, že založení III., Komunistické internacionály v Moskvě je pro vyjasnění našeho mezinárodního postavení velice významným aktem. Dosud proti nám stojí dobře vyzbrojená obrovská reálná vojenská síla — všechny nejsilnější světové mocnosti. A přesto s plným přesvědčením říkáme, že tato navenek obrovská a fyzicky nesrovnatelně mohutnější síla, než jsme my, že tato síla zakolísala. Už to není síla. Není už tak pevná jako dřív. Proto náš úkol a cíl — vítězně ukončit boj proti tomuto obru — není utopický. Naopak, přestože jsme teď uměle odříznuti od celého světa, neuplyne den, aby noviny nepřinášely zprávy o narůstání revolučního hnutí ve všech zemích. Nejen to, my víme a vidíme, že toto narůstání dostává sovětskou formu. A v tom je záruka, že nastolením sovětské moci jsme našli mezinárodní, celosvětovou formu diktatury proletariátu. A jsme pevně přesvědčeni, že proletariát na celém světě už zahájil takový boj, už začal vytvářet takové formy proletářské moci — moci dělníků a pracujících — a že postup celosvětové komunistické revoluce k celosvětové republice sovětů nezadrží žádná síla na světě. (Dlouhotrvající potlesk.)

Soudružky a soudruzi, dovolte, abych teď jménem ústředního výboru Komunistické strany Ruska prohlásil VIII. sjezd za zahájený a abychom přistoupili k volbě předsednictva.

ZPRÁVA O ČINNOSTI ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU 18. BŘEZNA

(Bouřlivý a dlouhotrvající potlesk; volání: »Ať žije Iljič!«, »Ať žije soudruh Lenin!«) Soudružky a soudruzi, dovoluji vám, abych začal politickou zprávou ústředního výboru. Podat zprávu o politické činnosti ústředního výboru od posledního sjezdu znamená v podstatě podat zprávu o celé naší revoluci. Myslím, a budete se, mnou všichni souhlasit, že nejen není v silách jednoho člověka splnit takový úkol za tak krátkou dobu, ale že jedinec na takový úkol vůbec nestačí. Proto jsem se rozhodl omezit se jen na body, které mají podle mého názoru zvlášť velký význam nejen v dějinách toho, co naše strana v tomto období vykonala, ale i z hlediska nynějších úkolů. Ponořit se cele do dějin v době, jakou prožíváme, vzpomínat na minulost a nemyslet přitom na přítomnost a budoucnost, to bych, přiznám se, opravdu nedokázal.

Začneme-li zahraniční politikou, je samozřejmé, že na prvním místě jsou naše vztahy k německému imperialismu a brestlitevský mír. A domnívám se, že stojí za to mluvit o této otázce, neboť její význam není jen historický. Myslím, že návrh, který učinila sovětská vláda spojeneckým mocnostem, či přesněji souhlas^[93], který dala naše vláda k všeobecně známému návrhu na svolání konference na Princovy ostrovy³² — domnívám se, že tento návrh a naše odpověď v mnohém, a to dosti podstatném, znovu vyjadřují postoj vůči imperialismu, který jsme zaujali v době brestlitevského míru. Proto si myslím, že za nynějšího rychlého spádu událostí je nutné se o této historii zmínit.

Když se rozhodovalo o brestlitevském míru, byla výstavba sovětů, nemluvě již o výstavbě strany, teprve v počátečním stadiu. Víte, že strana měla tehdy ještě celkem velmi málo zkušeností, aby mohla třeba jen přibližně odhadnout, jak rychle budeme postupovat po cestě, kterou jsme nastoupili. Určitá chaotičnost, toto nutné dědictví minulosti, tehdy ještě neobyčejně ztěžovala přehled o událostech, získání přesných informací o situaci. A pro naši mimořádnou izolovanost od západní Evropy a od všech ostatních zemí jsme neměli žádný objektivní materiál k posouzení, jak rychle nebo v jakých formách narůstá proletářská revoluce na Západě. Z těchto složitých podmínek vyplývalo, že otázka brestlitevského míru vyvolala v naší straně nemálo neshod.

Události však ukázaly, že tento vynucený ústup před německým imperialismem, který použil jako pláštiku mimořádně násilného, hanebného a lupičského míru, že tento ústup byl z hlediska postoje mladé socialistické republiky k světovému imperialismu (k jedné polovině světového imperialismu) jedině správný. Tehdy jsme my, kteří jsme právě svrhli statkáře a buržoazii v Rusku, rozhodně neměli jinou volbu než ustoupit před silami světového imperialismu. Ti, kdo tento ústup odsuzovali z hlediska revolucionáře, zastávali ve skutečnosti zásadně nesprávné a nemarxistické stanovisko. Zapomněli, v jakých podmínkách, po jak dlouhém a svízelném vývoji za vlády Kerenského a jak obrovskou přípravnou prací v sovětech jsme dospěli k tomu, že po těžkých červencových porážkách, po kornilovovštině, nakonec v říjnu plně dozrála mezi obrovskými masami pracujících vůle a odhodlání svrhnout buržoazii i nezbytná materiální organizovaná síla. Je pochopitelné, že v mezinárodním měřítku nemohla být tehdy o něčem podobném ani řeč. Z tohoto hlediska vypadal úkol boje proti světovému imperialismu takto: působit i nadále na rozklad tohoto imperialismu, na uvědomování a sjednocování dělnické třídy, mezi níž

to všude začínalo vřít, ale která dosud ještě nepodnikala jednoznačné akce.

Proto tedy se ukázala jako jediné správná politika, kterou jsme uplatňovali, pokud jde o brestlitevský mír, třebaže tato politika ovšem tehdy zostřila nepřátelství mezi námi a celou řadou maloburžoazních živlů, které zdaleka ne za všech okolností a zdaleka ne ve všech zemích jsou, mohou být a musí být odpůrci socialismu. Tady nám dala historie lekci, kterou je třeba si velmi dobře zapamatovat, neboť ji bezpochyby budeme mít nejednou příležitost využít. Tato lekce spočívá v poznání, že to, jaký postoj by měla strana proletariátu zaujmout k maloburžoazní demokratické straně, k oněm živlům, vrstvám, skupinám a třídám, které jsou v Rusku zvlášť silné a početné a které existují ve všech zemích, je úkol neobyčejně složitý a obtížný. Maloburžoazní živly kolísají mezi starou a novou společností. Nemohou být ani hybnou silou staré společnosti, ani hybnou silou nové. Zároveň nejsou přívrženci starého pořádku do té míry jako statkáři a buržoazie. Patriotismus je cit spjatý s hospodářskými podmínkami života právě u drobných vlastníků. Buržoazie je internacionálnější než drobní vlastníci. Setkali jsme se s tím v době brestlitevského míru, kdy sovětská moc nadřadila světovou diktaturu proletariátu a světovou revoluci všem, byť i sebetěžším národním obětem. Přitom jsme se dostali do velmi ostrého a nelítostného konfliktu s maloburžoazními živly. Tehdy se proti nám spojila s buržoazií a statkáři celá řada takových živlů, které pak začaly kolísat.

O otázce postoje k maloburžoazním stranám, s níž tu vystoupili někteří soudruzi, pojednává dost obsáhle náš program^[90] a setkáme se s ní vlastně při projednávání každého bodu programu sjezdu. V průběhu naší revoluce přestala být tato otázka abstraktní a obecná a stala se konkrétní. V období brestlitevského míru bylo naším úkolem jakožto internacionalistů, abychom stůj co stůj umožnili proletářským silám vzchopit se a semknout se.

Právě to od nás tehdy odradilo maloburžoazní strany. Víme, jak po revoluci v Německu začaly maloburžoazní živly opět kolísat. Tyto události otevřely oči mnohým z těch, kdo v období dozrávající proletářské revoluce hodnotili situaci z hlediska starého patriotismu, a hodnotili ji nejen nesocialisticky, nýbrž i obecně nesprávně. Nyní opět, a souvisí to se svízelnou situací v zásobování, s válkou, kterou stále ještě vedeme proti Dohodě, prožíváme vlnu kolísání maloburžoazní demokracie. S tímto kolísáním jsme museli počítat i dříve, avšak — a z toho pro nás všechny vyplývá nesmírně důležité poučení — staré situace se neopakují ve své dřívější podobě. Nová situace je složitější. Může být správně zhodnocena a také naše politika může být správná, vyzbrojíme-li se zkušenostmi z brestlitevského míru. Když jsme vyslovili souhlas s návrhem na svolání konference na Princovy ostrovy, byli jsme si vědomi, že přistupujeme na mimořádně násilný mír. Avšak na druhé straně víme dnes víc i o tom, jak se v západní Evropě zvedá revoluční proletářská vlna, jak tam vření přechází ve vědomou nespokojenost, jak tato nespokojenost směřuje k organizování světového proletářského hnutí za sověty. Jestliže jsme tehdy ohledávali půdu, jestliže jsme se tehdy dohadovali, kdy může vypuknout revoluce v Evropě — dohadovali jsme se na základě svého teoretického přesvědčení, že k této revoluci dojít musí —, pak dnes už máme celou řadu svědectví o tom, jak dozrává revoluce v jiných zemích, jak toto hnutí začalo. A proto tedy jsme nebo budeme nuceni, pokud jde o západní Evropu, o země Dohody, zopakovat mnohé z toho, co jsme udělali v době brestlitevského míru. Po brestlitevských zkušenostech bude pro nás mnohem snazší to udělat. Když byl náš ústřední výbor nucen jednat o naší účasti na konferenci na Princových ostrovech spolu s bělogvardějci — což v podstatě znamenalo anexi veškerého území, které bělogvardějci obsadili —, neozval se z řad proletariátu k této otázce

příměří ani jeden projev rozhořčení a stejně se k tomu postavila i strana. Alespoň já jsem odnikud neslyšel o nespokojenosti nebo o nějakém projevu rozhořčení. Bylo to proto, že lekce, které se nám dostalo v mezinárodní politice, už přinesla své ovoce.

Pokud jde o maloburžoazní živly, není úkol strany ještě definitivně vyřešen. V celé řadě otázek, vlastně úplně ve všech otázkách, které jsou dnes aktuální, jsme v uplynulém roce položili základ ke správnému řešení tohoto úkolu, zejména pokud jde o středního rolníka. Teoreticky jsme se shodli, že střední rolník není náš nepřítel, že je zapotřebí zaujmout k němu zvláštní postoj, že se zde situace bude měnit v závislosti na četných dodatečných momentech revoluce, zejména v souvislosti s řešením otázky: pro patriotismus nebo proti patriotismu? Pro nás jsou to otázky druhého či dokonce třetího řádu, ale maloburžoazie je jimi naprosto zaslepena. Na druhé straně všechny tyto živly kolísají v boji a stávají se naprosto bezpáteřnými. Nevědí, co chtějí, a nejsou s to hájit své stanovisko. Tady musíme volit neobyčejně pružnou, neobyčejně obezřetnou taktiku, neboť někdy je nutné jednou dávat a druhou brát. Vinu za to neneseme my, nýbrž ty maloburžoazní živly, které nemohou dospět k rozhodnutí. Vidíme to nyní v praxi, a ke všemu jsme se dnes dočetli v novinách^[71], oč usilují němečtí nezávislí³³, kteří mají tak význačné síly, jako je Kautsky a Hilferding. Víte, že chtěli vtělit systém rad do ústavy německé demokratické republiky, tj. spojit legálním svazkem »ústavodárné shromáždění« s diktaturou proletariátu. Podle nás to je takový výsměch zdravému smyslu naší revoluce, německé revoluce, maďarské revoluce i dozrávající polské revoluce, že nad tím zůstáváme stát v němém údivu. Můžeme říci, že tyto kolísavé živly se vyskytují i v nejvyspělejších zemích. Někdy se stane, že vzdělaní, vyspělí a inteligentní lidé nadělají i v takové kapitalisticky vyspělé zemi, jako je Německo, stokrát více zmatku a křiku než naše

zaostalá maloburžoazie. Z toho vyplývá pro Rusko poučení, pokud jde o maloburžoazní strany a střední rolnictvo. Dlouho bude náš úkol složitý a dvojznačný. Dlouho budou tyto strany nevyhnutelně dělat vždy krok vpřed a dva kroky vzad, poněvadž je k tomu předurčuje jejich ekonomické postavení, poněvadž půjdou za socialismem vůbec ne proto, že by byly nezvratně přesvědčeny o nesprávnosti buržoazního zřízení. Požadovat od nich oddanost socialismu nemá smysl. Spoléhat se na jejich socialismus je směšné. Přidají se k socialismu teprve tehdy, až se přesvědčí, že neexistuje žádné jiné východisko, až bude buržoazie definitivně poražena a potlačena.

Nemám možnost systematicky shrnout zkušenosti z uplynulého roku, probíral jsem minulost jen z hlediska toho, co bude zítra nebo pozítří vyžadovat naše politika. Hlavním poučením je, abychom byli vůči středním rolníkům i vůči maloburžoazii mimořádně obezřetní. To vyžadují zkušenosti z minulosti, to jsme zažili v případě Brestu Litevského. Budeme muset často měnit kurs, což může povrchnímu pozorovateli připadat podivné a nepochopitelné. »Jak to,« řekne, »včera jste dávali maloburžoazii sliby, a dnes Dzeržinskij prohlašuje, že leví eseři a menševici půjdou ke zdi. To si přece odporuje! . . .« Ano, to si odporuje. Ale odporuje si i chování maloburžoazní demokracie, která neví, kam se vrátit, pokouší se sedět na dvou židlích, přebíhá z jedné na druhou a vrhá se hned napravo, hned nalevo. Změnili jsme vůči ní svou taktiku, a pokaždé, když se přiklání k nám, jí říkáme: »Račte, prosím!« Rozhodně nechceme vyvlastňovat střední rolníky, naprosto nemíníme používat vůči maloburžoazní demokracii násilí. Říkáme jí: »Vy nejste opravdový nepřítel. Naším nepřítelem je buržoazie. Pokud však postupujete společně s ní, jsme nuceni uplatňovat opatření proletářské diktatury i vůči vám.«

Přejdu nyní k otázce vnitřní výstavby a zmíním se stručně o tom hlavním, co charakterizuje politické zkuše-

nosti a výsledky politické činnosti ústředního výboru za toto období. Tato politická činnost ústředního výboru se projevovala každodenně v nesmírně důležitých otázkách. Kdyby nebylo usilovné a svorné práce, o níž jsem mluvil, nebyli bychom mohli postupovat tak, jak jsme postupovali, nebyli bychom mohli řešit bojové úkoly. V otázce Rudé armády, která nyní vyvolává tolik diskusí a jíž je věnován zvláštní bod programu sjezdu, jsme přijali spoustu jednotlivých dílčích usnesení, k nimž dal podnět ústřední výbor naší strany a uskutečňoval je prostřednictvím rady lidových komisařů a Celoruského ústředního výkonného výboru. Ještě větší počet dílčích a velmi důležitých ustanovení vydali lidoví komisaři každý za svůj resort a všechny pak soustavně a důsledně uplatňovaly jednu společnou linii.

Otázka výstavby Rudé armády byla naprosto nová, dříve se vůbec neřešila ani teoreticky. Marx kdysi řekl, že zásluhou pařížských komunardů bylo, že realizovali rozhodnutí, která nepřevzali z nějakých předem připravených doktrín, nýbrž která byla diktována faktickou nutností.³⁴ Tato Marxova slova o komunardech vyzněla trochu jízlivě, protože v Komuně převládaly dva směry — blanquisté a proudhonovci — a oba směry byly nuceny postupovat úplně opačně, než učila jejich doktrína. My jsme však postupovali ve shodě s tím, čemu nás učil marxismus. Zároveň byla politická činnost ústředního výboru ve svých konkrétních projevech plně určována absolutními požadavky neodkladné a naléhavé potřeby. Byli jsme nuceni neustále hledat cestu. Tento fakt jednoznačně zdůrazní každý historik, jenž bude schopen podat ucelený obraz veškeré činnosti ústředního výboru strany i činnosti sovětské moci za tento rok. Tento fakt je nejnápadnější, když se pokoušíme obsáhnout to, co jsme prožili, jedním pohledem. To nás však naprosto nezviklalo ani 10. října 1917, kdy se rozhodovalo o převzetí moci. Nepochybovali jsme, že budeme muset experimentovat, dě-

lat pokusy, jak se vyjádřil soudruh Trockij. Pouštěli jsme se do díla, do jakého se v takovém rozsahu nepustil ještě nikdo na světě.

Totéž platí i o Rudé armádě. Když se po skončení války začala armáda rozkládat, mnozí si zpočátku mysleli, že je to jen ruský jev. Vidíme však, že revoluce v Rusku byla v podstatě generální zkouškou nebo jednou ze zkoušek světové proletářské revoluce. Když jsme jednali o brestlitevském míru, když jsme počátkem ledna 1918 mluvili o míru, nevěděli jsme ještě, kdy a v kterých dalších zemích nastane tento rozklad armády. Dělali jsme pokus za pokusem, zkoušeli jsme vytvořit dobrovolnickou armádu, hledali jsme, pátrali a zkoušeli, jakým způsobem se dá za dané situace úkol vyřešit. Přitom úkol byl jasný. Bez ozbrojené obrany socialistické republiky jsme nemohli existovat. Vládnoucí třída nikdy nepostoupí svou moc třídě utlačované. Ale utlačovaná třída musí dokázat skutky, že je nejen s to svrhnout vykořisťovatele, ale též zorganizovat se k sebeobraně a vložit do toho všechno. Vždycky jsme říkali: »Není válka jako válka.« Odsuzovali jsme imperialistickou válku, ale neodmítali jsme válku všeobecně, to je něco jiného. Lidé, kteří se nás pokoušeli obviňovat z militarismu, se dostali na scesti. A když jsem četl zprávu o bernské žluťácké konferenci^[17], kde se Kautsky vyjádřil, že u bolševiků není socialismus, nýbrž militarismus, zasmál jsem se a pokrčil rameny. Jako by snad už někdy v dějinách byla alespoň jedna velká revoluce, která by nesouvisela s válkou. Ovšemže nebyla! Žijeme nejen ve státě, ale v celém systému států, a koexistence Sovětské republiky s imperialistickými státy je natrvalo nemyslitelná. Nakonec zvítězí buď jedno, nebo druhé. Ale dokud k tomu nedojde, je řada nejstrašnějších srážek mezi Sovětskou republikou a buržoazními státy nevyhnutelná. To znamená, že chce-li a bude-li vládnoucí třída, proletariát, vládnout, musí to dokázat i svou vojenskou organizací. Jak má třída, která byla až dosud pro velitele pochá-

zející z vládnoucí imperialistické třídy jen tupým stádem — jak má vychovat své velitele, jak má vyřešit problém spojit nadšení a nové revoluční tvůrčí úsilí utlačovaných s využíváním oné pokladnice buržoazní vědy a vojenské techniky v jejich nejhrošších formách, bez nichž nedokáže zvládnout moderní techniku a moderní způsob vedení války?

Tady před námi vyvstal úkol, který nabyt v průběhu ročních zkušeností obecného charakteru. Když jsme v revolučním programu naší strany psali o problému odborníků, shrnovali jsme praktické zkušenosti naší strany v jedné z nejzávažnějších otázek. Nevzpomínám si, že by se dřívější učitelé socialismu, kteří předvíдали velmi mnohé o nadcházející socialistické revoluci a velmi mnohé v ní rozpoznali, nevzpomínám si, že by se byli k této otázce vyslovili. Pro ně neexistovala, protože vyvstala teprve tehdy, když jsme se pustili do budování Rudé armády. Znamenalo to vybudovat z utlačované třídy, z níž udělali jen tupé stádo, armádu prodchnutou nadšením a přimět tuto armádu, aby využila to nejnásilničtější a nejodpornější, co nám zanechal jako dědictví kapitalismus.

Tento rozpor, na který narážíme v otázce Rudé armády, existuje ve všech oblastech naší výstavby. Všimněte si otázky, která stála v popředí našeho zájmu: přechodu od dělnické kontroly k dělnickému řízení průmyslu. Po dekretech a usneseních rady lidových komisařů a místních orgánů sovětské moci — ty všechny vytvářely naši politickou zkušenost v této oblasti — zbývalo ústřednímu výboru v podstatě jen vyvozovat závěry. V takové otázce stěží mohl v pravém slova smyslu řídit. Stačí připomenout, jak bezradné, živelné a příležitostné byly naše první dekrety a usnesení o dělnické kontrole průmyslu. Zdálo se nám, že je to snadné. V praxi to vedlo k tomu, že se ukázala nutnost budovat, ale naprosto jsme nezodpověděli otázku, *jak* budovat. Každá znárodněná továrna, kaž-

dé odvětví znárodněného průmyslu, doprava, a zejména železniční doprava jakožto nejmohutnější produkt kapitalistického mechanismu, maximálně centralizovaný, vybudovaný na základě mohutné materiální techniky a pro stát nejnezbytnější, to všechno bylo ztělesněním zkoncentrovaných zkušeností kapitalismu a působilo nám nesmírné potíže.

Z těchto potíží jsme se ještě zdaleka nedostali dodnes. Zpočátku jsme na tyto potíže pohlíželi naprosto abstraktně, jako revolucionáři, kteří cosi propagovali, ale vůbec nevěděli, jak na to. Mnoho lidí nám ovšem vytýkalo, a dosud nám všichni socialisté a sociální demokraté vytýkají, že jsme se do této práce pustili, aniž jsme věděli, jak ji dokončit. To je však směšná výtka lidí, kteří ztratili životní jiskru. Jako by bylo možné dělat tak obrovskou revoluci a vědět už předem, jak ji dokončit! Jako by bylo možné dočíst se o tom v knihách! Ne, naše rozhodnutí se mohlo zrodit jen ze zkušeností mas. A já se domnívám, že bylo naší zásluhou, že jsme se za nesmírných těžkostí pustili do řešení otázky, která nám byla až dosud zcela neznámá, že jsme přiměli proletářské masy k samostatné práci, že jsme dospěli k znárodnění průmyslových podniků atd. Máme dosud v paměti, jak jsme ve Smolném schvalovali najednou 10 i 12 dekretů. Byl to projev našeho odhodlání a přání zmobilizovat zkušenosti a iniciativu proletářských mas. Dnes tyto zkušenosti máme. Od dělnické kontroly jsme teď přešli nebo se těsně přiblížili až k dělnickému řízení průmyslu. Dnes už nejsme tak absolutně bezradní, získali jsme celou řadu zkušeností, a pokud to bylo možné, shrnuli jsme je v našem programu. O tom si podrobně promluvíme, až přijde na pořad organizační otázka. Nebyli bychom mohli tuto práci vykonat, kdyby nám nepomohli a kdyby s námi nespolupracovali soudruzi z odborů.

V západní Evropě je jiná situace. Tam pokládají soudruzi existenci odborových svazů za zlo, poněvadž tyto

svazy ovládli žluťáci představitelé starého socialismu natolik, že si komunisté od jejich podpory neslibují takřka nic. Mnozí představitelé komunistů na Západě, dokonce i Rosa Luxemburgová, volají po likvidaci odborů.³⁵ To ukazuje, oč je náš úkol v západní Evropě obtížnější. U nás bychom se totiž nemohli udržet bez podpory odborů ani měsíc. V tomto ohledu máme obrovské praktické zkušenosti, které nám umožňují přikročit k řešení nejobtížnějších otázek.

Vezměme otázku odborníků, na niž u nás narážíme na každém kroku, která vyvstává při každém jmenování do funkce a kterou se musí zabývat vedoucí činitelé národního hospodářství stejně jako ústřední výbor strany. V nynější situaci nemůže ústřední výbor strany při své práci dodržovat všechny formality. Kdyby nebylo možné vybírat soudruhy, kteří jsou schopni pracovat ve svém oboru samostatně, nemohli bychom pracovat vůbec. Jen proto, že jsme měli takové organizátory, jako byl J. M. Sverdlov, mohli jsme za války pracovat bez jakéhokoli konfliktu, který by stál za povšimnutí. A při této práci jsme nutně museli využívat pomoc lidí, kteří chtěli uplatnit svoje vědomosti získané za starých časů.

Všimněme si zejména řízení vojenského resortu. Zde není možné řešit otázku bez důvěry ke štábu, k vynikajícím odborníkům-organizátorům. Na jednotlivosti v této oblasti jsme měli různý názor, ale o tom základním nemohlo být pochyb. Využívali jsme pomoc buržoazních odborníků, kteří jsou zcela v zajetí buržoazní psychologie a kteří nás zrazovali a budou ještě po léta zrazovat. Nicméně kdybychom si představovali, že komunismus může vybudovat jen rukama ryzích komunistů, bez pomoci buržoazních odborníků, bylo by to dětinství. Jsme zoceleni v boji, jsme silní a jednotní, musíme postupovat kupředu ve své organizační práci a využívat přitom vědomostí i zkušeností těchto odborníků. To je nutná podmínka, bez níž nelze vybudovat socialismus. Bez toho, co

nám zanechala kapitalistická kultura, socialismus nevybudujeme. Není z čeho jiného budovat komunismus než z toho, co nám kapitalismus zanechal.

Komunistickou společnost musíme nyní budovat v praxi, a je třeba ji budovat rukama našich nepřátel. Vypadá to jako rozpor, dokonce snad jako neřešitelný rozpor, ale ve skutečnosti může být úkol výstavby komunismu vyřešen jen tímto způsobem. A když rekapitulujeme naše zkušenosti, to, jak jsme dennodenně naráželi na tuto otázku, když sledujeme praktickou činnost ústředního výboru, zdá se mi, že v zásadě naše strana tento úkol už vyřešila. Bylo to nesmírně obtížné, ale úkol mohl být vyřešen jedině takto. Tvůrčí organizační spoluprací musí být buržoazní odborníci vtaženi do jednoho šiku s proletariátem, byť by se na každém kroku sebevíc vzpouzeli a protestovali. Musíme je zařadit do práce jako technické a vzdělané kádry, abychom si je udrželi a nekulturní a barbarskou kapitalistickou zemi přeměnili v kulturní komunistickou zemi. Myslím, že jsme se za tento rok naučili budovat, že jsme vykročili po správné cestě a že z této cesty nesejdeme.

Chtěl bych se ještě stručně zmínit o otázce zásobování a o otázce vesnice. Otázka zásobování patřila u nás vždycky k nejobtížnějším. V zemi, kde se proletariát musel chopit moci za podpory rolnictva, kde proletariátu připadla úloha hybné síly maloburžoazní revoluce, byla naše revoluce až do doby, kdy byly zřizovány výbory vesnické chudiny, tj. do léta nebo až do podzimu 1918, do značné míry revolucí *buržoazní*. Nebojíme se to říci. Uskutečnili jsme Říjnovou revoluci tak snadno proto, že rolnictvo jako celek šlo s námi, že šlo proti statkářům, že vidělo, že v této věci budeme důslední, že jsme uzákoňovali to, o čem se v eserských novinách jen psalo, to, co zbabělá maloburžoazie slibovala, ale co nemohla udělat. Když se však začaly zřizovat výbory vesnické chudiny — od té chvíle se naše revoluce stala revolucí *proletář-*

skou. Vyvstal před námi úkol, který jsme ještě ani zdaleka nevyřešili. Mimořádně důležité je však to, že jsme jej vytyčili v praxi. Výbory vesnické chudiny znamenaly přechodný stupeň. První dekret o zřizování výborů vesnické chudiny sovětskou mocí byl vydán z podnětu soudruha Cjurupy, který tehdy řídil zásobování^[11]. Bylo třeba zachránit před záhubou nezemědělské obyvatelstvo, které trýznil hlad. To bylo možné dosáhnout jen prostřednictvím výborů vesnické chudiny jakožto proletářských organizací. A když jsme viděli, že na vesnici se v létě 1918 začala šířit a byla uskutečněna Říjnová revoluce, teprve pak jsme stanuli na své skutečně proletářské základně, teprve pak se naše revoluce *stala proletářskou* ne podle proklamací či podle slibů a prohlášení, nýbrž *ve skutečnosti*.

Dosud jsme ještě nevyřešili úkol, před kterým stojí naše strana, úkol vytvořit formy organizace vesnického proletariátu a poloproletariátu. Nedávno jsem byl v Petrohradu a zúčastnil jsem se jednoho z prvních sjezdů zemědělských dělníků Petrohradské gubernie.³⁶ Viděl jsem, jak v této věci ještě tápeme, ale myslím, že se to rozhodně pohne kupředu. Musím říci, že hlavní zkušenost, kterou nám dala v letošním roce politická řídicí práce, spočívá v tom, abychom si zde našli organizační oporu. Učinili jsme k tomu první krok tím, že jsme vytvořili výbory vesnické chudiny, provedli nové volby do sovětů a zreorganizovali zásobovací politiku, v níž jsme naráželi na nesmírné potíže. Možná že v okrajových územích Ruska, která se nyní stávají sovětskými — Ukrajina, Don —, bude nutné tuto politiku ještě měnit. Byla by chyba, kdybychom prostě spisovali podle jedné šablony dekrety pro všechny části Ruska a kdyby bolševici-komunisté, pracovníci sovětů na Ukrajině i na Donu, začali tyto dekrety šmahem a bez rozdílu uplatňovat i v jiných oblastech. Setkáme se ještě s mnoha specifickými situacemi, ale v žádném případě si nesvážeme ruce jedinou šablonou, neprohlásíme jednou provždy, že naše zkušenosti, zkuš-

nosti centrálního Ruska, je možné beze změny přenést do všech okrajových území. Teprve jsme se přiblížili k úkolu skutečné výstavby, teprve děláme první kroky v tomto směru, a před námi se otevírá nedozírné pole práce.

Uvedl jsem, že prvním rozhodujícím krokem sovětské moci bylo vytvoření výborů vesnické chudiny. Toto opatření provedli pracovníci v zásobování a bylo vyvoláno nutností. Abychom však naše úkoly dokončili, nestačí takové dočasné organizace, jako jsou výbory vesnické chudiny. Kromě sovětů máme i odborové organizace, kterých využíváme jako školy pro výchovu zaostalých mas. Vrstva dělníků, kteří Rusko v tomto roce fakticky spravovali a uskutečňovali veškerou politiku, kteří tvořili naši sílu, tato vrstva je v Rusku početně neuvěřitelně slabá. O tom jsme se přesvědčili a pociťujeme to na vlastní kůži. Až někdy v budoucnu shromáždí nějaký historik údaje o tom, které skupiny v Rusku vládly v těchto 17 měsících, kolik set a kolik tisíc lidí vykonávalo všechnu tuto práci, neslo na svých bedrech veškerou nesmírnou tíhu správy země — nikdo neuvěří, že to bylo možné vykonat s tak nepatrným počtem sil. Jejich počet je tak nepatrný proto, že v Rusku bylo málo inteligentních, vzdělaných a schopných politických vůdců. Tato vrstva byla v Rusku početně slabá a v boji, který prodělala, se úplně vyčerpala, přepínala své síly a udělala víc než mohla. Myslím, že na našem sjezdu budeme hledat praktické prostředky, jak v průmyslu a — což je ještě důležitější — na vesnici využít v masovém rozsahu stále nové síly, jak zapojit do práce v sovětských orgánech dělníky a rolníky, kteří jsou jen průměrní nebo dokonce podprůměrní. Bez jejich masové pomoci není další činnost podle našeho názoru možná.

Poněvadž můj čas už téměř vypršel, chci říci jen několik slov o našem vztahu vůči středním rolníkům. Náš vztah vůči nim nám byl zásadně jasný i před začátkem revoluce. Měli jsme před sebou úkol *neutralizovat* rolnictvo. Na jedné moskevské schůzi³⁷, kde došlo na otázku

vztahu vůči maloburžoazním stranám, jsem citoval exaktní slova B. Engelse^[105], podle něhož je střední rolnictvo naším spojencem, a jenž vyslovil dokonce přesvědčení, že snad bude možné obejít se bez represivních, potlačovacích opatření i vůči velkým rolníkům. V Rusku se tento předpoklad nesplnil: byli jsme, jsme a budeme v otevřené občanské válce s kulaky. To je nevyhnutelné. Poznali jsme to v praxi. Poněvadž však pracovníci sovětských orgánů neměli zkušenosti a problém to byl složitý, často se stávalo, že rány, které byly určeny kulakům, dopadaly na střední rolníky. Tady jsme nadělali hodně chyb, ale zkušenosti, které jsme získali, nám pomohou udělat všechno pro to, abychom se těchto chyb v budoucnu vyvarovali. To je úkol, který máme řešit nikoli teoreticky, nýbrž prakticky. Víte velmi dobře, že je to úkol obtížný. Nemáme takové hmotné statky, které bychom mohli nabídnout střednímu rolníkovi, a střední rolník je materialista a praktik, žádá konkrétní hmotné statky, které mu teď nabídnout nemůžeme a bez nichž se země bude muset obejít snad ještě celé měsíce těžkého boje, jenž teď dává naději na úplné vítězství. Můžeme však udělat mnoho v naší administrativní praxi: zlepšit náš aparát, napravit spoustu přehmatů. Naši stranickou linii, která se nedostatečně orientovala na blok, na svazek, na dohodu se středním rolnictvem, můžeme a musíme dotáhnout a zkorrigovat.

To je ve stručnosti všechno, co jsem vám mohl nyní povědět o hospodářské a politické činnosti ústředního výboru za uplynulý rok. Teď musím co nejstručněji pojednat o druhé části úkolu, kterým mne pověřil ústřední výbor, totiž o organizační zprávě ústředního výboru. S tímto úkolem se mohl náležitě vyrovnat jen Jakov Michajlovič Sverdlov, který měl přednést zprávu ústředního výboru o této otázce. Poněvadž měl neuvěřitelnou, fenomenální paměť, podržel většinu své zprávy v paměti, a protože byl osobně obeznámen i s organizační prací

v místech, mohl tuto zprávu podat. Nejsem s to nahradit jej ani z jedné setiny, protože v této práci jsme se museli plně spoléhat a byli jsme naprosto oprávněni se spoléhat na soudruha Sverdlova, který velice často rozhodoval na vlastní odpovědnost.

Mohu tu přednést krátké úryvky z písemných zpráv, pokud jsou již zpracovány. Ale sekretariát ústředního výboru, který nemohl dokončit včas svou práci, s určitostí slíbil, že písemné zprávy budou hned příští týden připraveny k tisku, rozmnoženy na cyklostylu a dány k dispozici všem účastníkům sjezdu. Doplní zběžné a kusé údaje, které zde mohu uvést. V materiálu ke zprávě, který je už písemně zpracován, nalézáme především údaje o došlých písemnostech: v prosinci 1918 — 1483, v lednu 1919 — 1537 a v únoru — 1840. Existuje také přehled o těchto písemnostech zpracovaný v procentech, ale ten zde číst nebudu. Soudruzi, kteří se o to zajímají, uvidí ze zprávy, která bude rozdána, že například v listopadu bylo v sekretariátu přijato 490 návštěv. A k tomu dodávají soudruzi, kteří mi tuto zprávu předali, že je to sotva polovina toho, co sekretariát vyřizoval, protože soudruh Sverdlov přijímal každý den desítky delegátů, a většinou to pravděpodobně nebyli funkcionáři sovětů, nýbrž straničtí pracovníci.

Musím upozornit na zprávu o činnosti federace zahraničních skupin³⁸. Tuto oblast práce znám jen natolik, nakolik jsem byl s to zběžně pročíst materiály zahraničních skupin. Zprvu jich bylo sedm, nyní devět. Soudruzi, kteří žijí v ryze velkoruských oblastech a neměli možnost seznámit se s těmito skupinami přímo a nečetli zprávy v novinách, si laskavě přečtou výstřižky z novin, protože já je všechny číst nebudu. Musím říct, že zde se rýsuje skutečný základ toho, co jsme udělali pro III. internacionálu. Třetí internacionála byla založena v Moskvě na krátkém sjezdu a soudruh Zinovjev o něm, jakož i o všem, co navrhuje ústřední výbor ve všech otázkách týkajících se internacionály, přednese podrobnou zprávu.

Jestliže jsme dokázali v krátké době tak mnoho udělat na sjezdu komunistů v Moskvě, pak jen zásluhou obrovské přípravné práce, kterou vykonal ústřední výbor naší strany i organizátor sjezdu soudruh Sverdlov. Mezi cizinci žijícími v Rusku se prováděla propaganda i agitace a byla založena celá řada zahraničních skupin. Celé desítky členů těchto skupin byly plně zasvěceny do nejdůležitějších plánů i zásadní linie obecných politických úkolů. Statisíce válečných zajatců z armád, které imperialisté vytvářeli výhradně pro své záměry, po svém návratu do Maďarska, do Německa i do Rakouska doslova infikovaly tyto země bacily bolševismu. A jestliže jsou tam u moci skupiny nebo strany s námi solidární, pak je to díky oné navenek nenápadné práci zahraničních skupin v Rusku, o níž se organizační zpráva zmiňuje jen souhrnně a stručně, která však byla jednou z nejdůležitějších stránek činnosti Komunistické strany Ruska jakožto jedné z buněk světové komunistické strany.

Dále jsou v materiálech, které mi byly předány, údaje o tom, jakým způsobem a od kterých organizací dostával ústřední výbor zprávy, a zde se náš ruský nedostatek smyslu pro organizaci projevuje v celé své pro nás tak ostudné ubohosti. Pravidelné zprávy přicházely od organizací ze 4 gubernií, nepravidelné ze 14 gubernií a občasné zprávy ze 16 gubernií. Tyto gubernie jsou v seznamu vyjmenovány, takže je snad nemusím číst. Mnohé z této naší až krajní neorganizovanosti, z krajního nedostatku smyslu pro organizaci lze ovšem vysvětlit podmínkami, které s sebou nese občanská válka, ale zdaleka ne všechno. A schovávat se za to, hájit se tím a vymlouvat se na to není vůbec na místě. Organizační činnost nebyla vůbec nikdy silnou stránkou Rusů a zejména ne bolševiků; přitom však hlavním úkolem proletářské revoluce je právě *organizační úkol*. Organizační otázka se tu ne nadarmo klade na jedno z předních míst. Tu je třeba znovu a znovu rozhodně a tvrdě bojovat všemi prostředky.

Bez dlouhodobé výchovy a převýchovy tu ničeho nedosáhneme. Zde je oblast, v níž se použití revolučního násilí, diktatury, rovná jejich zneužívání, a před tímto zneužíváním bych vás chtěl varovat. Revoluční násilí a diktatura jsou skvělé věci, používají-li se tam, kde je to na místě, a proti tomu, proti komu se použít mají. Ale v oblasti organizace je používat nelze. Problém výchovy, převýchovy a dlouhodobé organizační práce jsme vůbec nevyřešili a musíme s tím systematicky začít.

Máme zde podrobnou finanční zprávu. Z jednotlivých položek je největší věnována dělnickému vydavatelství a na noviny: 1 milión, 1 milión a ještě 1 milión — 3 milióny. Stranickým organizacím 2 800 000, na redakční výlohy 3 600 000. Podrobnější čísla jsou ve zprávě, která bude rozmnožena a rozdána všem delegátům. Zatím se s ní soudruzi mohou seznámit prostřednictvím zástupců skupin. Myslím, že není nutné zde tato čísla číst. Soudruzi, kteří sestavovali zprávy, zde uvedli to hlavní a nejzávažnější, totiž všeobecné výsledky propagandistické práce na poli vydavatelské činnosti. Vydavatelství Kommunist³⁹ vydalo 62 titulů. Deník Pravda vykázal za rok 1918 2 milióny čistého zisku a vyšel celkem v 25 miliónech výtisků. Deník Bědnota⁴⁰ vykázal 2 370 000 čistého zisku a vyšel v 33 miliónech výtisků. Soudruzi z organizačního byra ústředního výboru slíbili, že zpracují podrobné údaje, které mají k dispozici, ještě tak, aby bylo možné porovnat alespoň dva výchozí body. Pak bude každému zřejmá ona obrovská osvětová práce strany, která poprvé v dějinách využívá moderní tiskářenskou velkokapitalistickou techniku ne ve prospěch buržoazie, ale pro dělníky a rolníky. Tisíckrát a miliónkrát nás obviňovali a obviňují, že porušujeme svobodu tisku, že se zříkáme demokracie. Podle těchto žalobců je demokracie, když je tisk zaprodán kapitálu a když boháči mohou využívat tisk pro své cíle. My tomu neříkáme demokracie, nýbrž plutokracie. Všechno, co vytvořila buržoazní kultura, aby mohla

klamat lid a obhajovat kapitalisty, jsme jim vzali, abychom mohli uspokojovat politické potřeby dělníků a rolníků. A v tomto směru jsme udělali tolik, kolik se nepodařilo udělat ani jedné socialistické straně za čtvrt nebo půl století. Přesto jsme však udělali jen velmi málo z toho, co je třeba udělat.

Poslední materiál, který mi byro předalo, jsou oběžníky. Je jich 14, a soudruhy, kteří je neznají nebo je znají jen málo, vyzýváme, aby se s nimi seznámili. V tomto směru ústřední výbor ovšem neudělal zdaleka všechno. Je však třeba uvážit, že když se musí pracovat za takových podmínek, za jakých jsme pracovali my, když jsme museli denně vydávat politické směrnice k mnoha otázkám, a jedině ve výjimečných, dokonce velmi vzácných případech jsme to mohli dělat prostřednictvím politického byra nebo plenárního zasedání ústředního výboru — za takových podmínek nelze předpokládat, že bychom mohli často vydávat politické oběžníky.

Opakuji, že jako bojový orgán bojové strany v období občanské války ani jinak pracovat nemůžeme. Jinak by z toho bylo buď cosi polovičatého, nebo parlament, a pomocí parlamentu nelze v období diktatury ani řešit otázky, ani řídit stranu nebo sovětské organizace. Soudružky a soudruzi, v období, kdy máme k dispozici aparát buržoazních tiskáren a tisku, nejsou už oběžníky ústředního výboru tak důležité jako dříve. Rozesíláme jen takové směrnice, které nebylo možné uveřejnit, protože v naší činnosti, která byla přes svůj nesmírný rozsah legální, přece jen měla, má a bude mít své místo i ilegální práce. Nebáli jsme se výtky, že pracujeme ilegálně a konspiračně, naopak, byli jsme na to hrdí. A když jsme se dostali do situace, že jsme po svržení buržoazie stanuli proti evropské buržoazii, zachovaly si naše akce i nadále určitý rys konspirace a naše práce určitý rys illegality.

Tím, soudružky a soudruzi, končím svou zprávu. (Polesk.)

R E F E R Á T
O P R O G R A M U S T R A N Y
1 9 . B Ř E Z N A

(Potlesk.) Soudružky a soudruzi! Podle rozdělení témat, na němž jsme se dohodli se soudruhem Bucharinem, mi připadl úkol objasnit stanovisko komise v celé řadě konkrétních a nejspornějších nebo dnes pro stranu nejzajímavějších bodů.

Začnu stručně body, o nichž se ke konci svého referátu zmínil soudruh Bucharin jako o bodech, které vyvolaly v komisi spor. Za prvé je to otázka struktury obecné části programu⁹⁰. Soudruh Bucharin zde podle mého mínění nevysvětlil zcela správně, proč většina komise zamítla veškeré pokusy vypustit při sestavování programu všechno, co bylo řečeno o starém kapitalismu. Soudruh Bucharin mluvil tak, že to někdy budilo dojem, jako by se většina komise bála, co tomu řeknou lidé, jako by se bála, že bude nařčena z nedostatečné úcty k starým časům. Při takovémto výkladu vypadá stanovisko většiny komise nepochybně velmi směšně. To však má od pravdy daleko. Většina komise takové pokusy odmítla, protože by byly nesprávné. Neodpovídaly by skutečné situaci. Čistý imperialismus bez hlavní základny kapitalismu nikdy neexistoval, nikde neexistuje a nikdy existovat nebude. To je nesprávné zobecnění všeho, co bylo řečeno o syndikátech, kartelech, trastech a finančním kapitalismu, když byl finanční kapitalismus líčen tak, jako by vůbec nespočíval na základech starého kapitalismu.

To je nesprávné. Zejména to bude nesprávné pro období imperialistické války a pro období po imperialistické válce. Již Engels napsal v jedné své úvaze o nadcháze-

jící válce, že bude znamenat mnohem krutější zpusťošení než třicetiletá válka, že lidstvo do značné míry zdivočí, že náš umělý obchodní a průmyslový aparát skončí bankrotem.⁴¹ Na počátku války se sociálzrádci a oportunisté vychloubali, jak je kapitalismus životaschopný, a smáli se »fanatikům neboli poloanarchistům«, jak nás nazývali. »Vidíte,« říkali, »tyto předpovědi se nesplnily. Události ukázaly, že platily jedině pro velmi malý počet zemí a pro docela krátké období!« Avšak dnes nejen v Rusku a nejen v Německu, ale i ve vítězných zemích začíná právě tak obrovský rozpad soudobého kapitalismu, který bourá tento umělý aparát a napořád křísí starý kapitalismus.

Když soudruh Bucharin říkal, že je možné pokusit se podat ucelený obraz rozpadu kapitalismu a imperialismu, měli jsme proti tomu v komisi námitky, a já musím namítnout i z tohoto místa: zkuste to, a uvidíte, že se to nepodaří. Soudruh Bucharin se o to v komisi jednou pokusil, a sám se toho vzdal. Jsem pevně přesvědčen, že kdyby to někdo mohl dokázat, pak by to byl především právě soudruh Bucharin, který se touto otázkou opravdu hodně a velmi důkladně zabýval. Tvrdím, že takový pokus se nemůže podařit, protože už sám úkol je chybně stanoven. My v Rusku se teď potýkáme s následky imperialistické války a prožíváme začátek diktatury proletariátu. Zároveň vidíme v četných oblastech Ruska, které byly od sebe odříznuty víc než dřív, na každém kroku, jak ožívá kapitalismus a rozvíjí se jeho první stadium. To nelze jen tak ignorovat. Kdybychom napsali program tak, jak chtěl soudruh Bucharin, bude to nesprávný program. Příkladnějším bude reprodukovat to nejvýstižnější, co bylo řečeno o finančním kapitalismu a imperialismu, ale nevystihne skutečnost, neboť právě tato skutečnost není tak ucelená. Program sestavený z nesourodých částí nevypadá zrovna nejlíp (což ovšem není důležité), ale jiný program by byl prostě nesprávný. Této nesourodosti, tomuto se-

stavování z různého materiálu ještě dlouho neunikneme, ať je to jakkoli nepříjemné, ať to vypadá jakkoli nelogicky. Až tomu unikneme, pak sestavíme jiný program. Ale to už budeme žít v socialistické společnosti. Očekávat, že to tam bude vypadat stejně jako dnes, by bylo směšné.

Žijeme v době, kdy znovu ožívá celá řada nejelementárnějších a základních jevů kapitalismu. Vezměme například zhroucení dopravy, které pociťujeme tak dobře, či lépe řečeno, tak zle na vlastní kůži. Dochází k němu i v jiných zemích, dokonce i v zemích vítězných. A co znamená zhroucení dopravy v imperialistickém systému? — návrat až k počátečním formám zbožní výroby. Dobře víme, kdo to jsou šmelináři. Cizincům bylo toto slovo, jak se zdá, doposud nesrozumitelné, kdežto nyní? Promluvte si se soudruhy, kteří přijeli na kongres III. internacionály. Ukazuje se, že podobná slova začínají vznikat v Německu i ve Švýcarsku. Avšak tuto kategorii přece nedokážete zařadit pod žádnou diktaturu proletariátu, takže se budete muset vrátit k úplným počátkům kapitalistické společnosti a zbožní výroby.

Uniknout této smutné skutečnosti tím, že vypracujeme uhlazený a ucelený program, znamená uniknout do vzduchoprázdna a nadoblačných výšin, napsat nesprávný program. A nebyla to vůbec úcta ke starým časům, jak zdvořile naznačoval soudruh Bucharin, co nás přimělo použít zde části starého programu^[89]. Vysvětlení bylo nasnadě: program byl napsán roku 1903 za Leninovy účasti; je to nesporně program špatný, protože však staří lidé nejraději ze všeho vzpomínají na minulost, vypracovali z úcty k starým časům v nové době nový program, v němž se opakují staré věci. Kdyby to tak bylo, mohli bychom se takovým podivínům jen vysmát. Já tvrdím, že to tak není. Kapitalismus, tak jak byl vylíčen roku 1903, trvá dál i v roce 1919 v proletářské Sovětské republice, právě v důsledku rozkladu imperialismu, v důsledku jeho krachu. Takový kapitalismus lze najít například v Samarské

i Vjatské gubernii, které nejsou příliš daleko od Moskvy. V období, kdy je země rezervána občanskou válkou, se tohoto stavu, tohoto šmelinářství, tak brzy nezbavíme. A proto by bylo nesprávné sestavit program jinak. Musíme to říci tak, jak to je: program musí obsahovat to, co je naprosto nesporné, co bylo fakticky zjištěno, jedině pak je to program marxistický.

Soudruh Bucharin to teoreticky naprosto chápe a říká, že program musí být konkrétní. Ale něco jiného je chápat, a něco jiného prakticky uskutečňovat. Konkrétnost soudruha Bucharina se rovná knižnímu výkladu finančního kapitalismu. Ve skutečnosti pozorujeme různorodé jevy. V každé zemědělské gubernii pozorujeme kromě zmonopolizovaného průmyslu i volnou konkurenci. Nikde na světě neexistoval a nebude existovat monopolní kapitalismus bez volné konkurence v celé řadě odvětví. Popsat takový systém znamená popsat systém odtržený od života a nesprávný. Říkal-li Marx o manufaktuře, že byla nadstavbou nad masovou malovýrobou⁴², je imperialismus a finanční kapitalismus nadstavbou nad starým kapitalismem. Odstraní-li se jeho vrcholek, objeví se starý kapitalismus. Zastávat názor, že existuje ucelený imperialismus bez starého kapitalismu, znamená pokládat přání za skutečnost.

To je přirozená chyba, které se lze dopustit velmi snadno. A kdybychom měli co dělat s uceleným imperialismem, který úplně přetvořil kapitalismus, byl by náš úkol stotisíckrát snazší. Vyústilo by to v takový systém, v němž by bylo všechno podřízeno pouze finančnímu kapitálu. Pak by stačilo pouze odstranit onen vrcholek a všechno ostatní předat proletariátu. To by bylo neobyčejně příjemné, ale ve skutečnosti to tak není. Ve skutečnosti probíhá vývoj tak, že musíme postupovat naprosto jiným způsobem. *Imperialismus je nadstavba nad kapitalismem*. Rozpadá-li se, máme co dělat s rozpadem vrcholku a obnažením základu. Proto má-li být náš program

správný, musí vyjádřit to, co doopravdy existuje. Je tu starý kapitalismus, který se v celé řadě oblastí vyvinul v imperialismus. Jeho tendence jsou výhradně imperialistické. Základní otázky lze zkoumat jedině z hlediska imperialismu. Neexistuje jediná významná otázka vnitřní nebo zahraniční politiky, která by se mohla řešit jinak než z hlediska této tendence. O tom však nyní program nemluví. Ve skutečnosti existuje velmi široká základna starého kapitalismu. Existuje nadstavba imperialismu, která vedla k válce, a z této války vyplynul počátek diktatury proletariátu. Této fázi nelze uniknout. Tento fakt znamená samo tempo vývoje proletářské revoluce na celém světě a zůstane faktem po mnoho let.

Západoevropské revoluce budou mít možná hladší průběh, ale přesto si reorganizace celého světa, reorganizace většiny zemí vyžádá mnoho a mnoho let. A to znamená, že v přechodném období, které prožíváme, nemůžeme této mozaikovitě skutečnosti uniknout. Tento slepenc reality, skládající se z různorodých částí, nelze odhodit, ať je jakkoli nepěkný, ani zrnko z něho nelze odhodit. Každý program sestavený jinak, než jak byl sestaven, bude nesprávný.

Říkáme, že jsme dospěli k diktatuře. Je však třeba vědět, *jak* jsme k ní dospěli. Minulost na nás ulpívá, přisává se tisícerými chapadly a nedovoluje nám udělat krok kupředu nebo nás nutí dělat tyto kroky tak špatně, jak je děláme. A my říkáme: abychom pochopili, do jaké situace se dostáváme, je třeba říci, jak jsme postupovali, co nás přivedlo až k socialistické revoluci. Přivedl nás k ní imperialismus, přivedl nás k ní kapitalismus ve svých raných formách zbožního hospodářství. To všechno je třeba pochopit, protože jedině tehdy, budeme-li vycházet ze skutečnosti, budeme s to vyřešit takové otázky, jako třeba otázku vztahu k střednímu rolnictvu. A vůbec, odkud se tu vzal střední rolník v období čistě imperialistického kapitalismu? Vždyť neexistoval ani v zemích, které byly

pouze kapitalistické. Budeme-li řešit otázku našeho vztahu k tomuto bezmála středověkému jevu (ke střednímu rolnictvu) výhradně z hlediska imperialismu a diktatury proletariátu, nepovede to vůbec k ničemu a utržíme jen notně modřin. Máme-li měnit svůj vztah k střednímu rolníkovi, pak se vynasnažte ukázat i v teoretické části, kde se tu vzal a co je zač. Je to drobný výrobce zboží. To jsou nejzákladnější pojmy kapitalismu, které je třeba vyloužit, protože jsme se od nich stále ještě nikam dál nedostali. Mávnout nad tím rukou a říci: »Pročpak se máme zabývat základními pojmy, když už jsme prostudovali finanční kapitalismus!« — to by bylo velice neseriózní.

Totéž musím říci i o národnostní otázce. Také zde pokládá soudruh Bucharin přání za skutečnost. Říká, že nelze uznávat právo národů na sebeurčení. Národ — to je buržoazie spolu s proletariátem. A my proletáři budeme zrovna tak uznávat právo na sebeurčení nějaké mizerné buržoazie! To přece nejde dohromady! Nikoli, promiňte, to jde dohromady s tím, co je. Jestliže to vypustíte, bude z toho fantazírování. Odvoláváte se na proces diferenciacce probíhající uvnitř národa, na proces oddělování proletariátu od buržoazie. Ale podívejme se ještě, jak bude tato diferenciacce probíhat.

Vezměte si například Německo, ukázkou vyspělé kapitalistické země, která v organizovanosti kapitalismu, finančního kapitalismu, předčila Ameriku. Po mnoha jiných stránkách, v technice a ve výrobě, i politicky bylo Německo na nižší úrovni, ale pokud jde o organizovanost finančního kapitalismu, o přeměnu monopolního kapitalismu ve státně monopolní kapitalismus, Ameriku předstihlo. Zdálo by se, že je vzorovou ukázkou. A co se tam děje? Diferencoval se snad německý proletariát od buržoazie? Nikoli! Přišly přece zprávy, že jen v několika velkých městech je většina dělníků proti scheidemannovcům. Ale jak k tomu došlo? Tím, že se spartakovci⁴³ spojili s německými třikrát prokletými menševiky-nezávislý-

mi, kteří pletou všechno dohromady a hodlají spojit legálním sňatkem systém rad s »ústavodárným shromážděním«. Tohle se děje právě tam, v Německu! A je to přece vyspělá země.

Soudruh Bucharin říká: »K čemu potřebujeme právo národů na sebeurčení?«^[2] Musím opakovat totéž, co jsem proti němu namítal, když v létě roku 1917 navrhoval vypustit minimální program a ponechat jen maximální program. Tehdy jsem mu odpověděl: »Neříkej hop, dokud jsi nepřeskočil.« Až vybojujeme moc a pak ještě trochu počkáme, potom to uděláme.* Moc jsme vydobyli, trochu jsme počkali, a nyní jsem pro to, aby se to udělalo. Zabrali jsme se plně do práce na výstavbě socialismu, odrazili jsme první nápor, který nám hrozil — teď to bude na místě. Totéž platí i o právu národů na sebeurčení. »Chci uznávat jen právo pracujících tříd na sebeurčení,« říká soudruh Bucharin. Chcete tedy uznat to, čeho ve skutečnosti nebylo dosaženo ani v jedné zemi kromě Ruska. To je směšné.

Podívejte se na Finsko: demokratická země, vyspělejší, na vyšší kulturní úrovni než my. Probíhá v ní proces oddělování, diferenciací proletariátu, probíhá svérázným způsobem, mnohem trýznivěji než u nás. Finové zakusili německou diktaturu, nyní zakoušejí diktaturu spojeneckých mocností. Ale protože jsme uznali právo národů na sebeurčení, byl tam proces diferenciací usnadněn. Velmi dobře si vybavuji scénu, jak jsem ve Smolném předával listinu Svinhufvudovi⁴⁴ — v překladu to znamená »svinohlavý« — představiteli finské buržoazie, který sehrál roli kata. Tiskl mi přívětivě ruku, vyměnili jsme si komplimenty. Jak to bylo nepříjemné! Bylo však třeba to udělat, protože tehdy tato buržoazie klamala lid, klamala pracující masy tvrzením, že Moskalové, šovinisté, Velkorusové chtějí Finy zardousit. Bylo třeba to udělat.

* Viz Sebrané spisy 34, Praha 1987, s. 405—408. *Red.*

A nebylo snad včera nutno udělat totéž vůči Baškirské republice?⁴⁵ Když soudruh Bucharin řekl: »Sem tam někomu lze toto právo přiznat,« mám dokonce zaznamenané, že do svého seznamu zařadil Hotentoty, Křováky a Indy. Když jsem poslouchal tento výčet, napadlo mě: jak to, že soudruh Bucharin zapomněl na takovou maličkost, že zapomněl na Baškiry? Křováci v Rusku nejsou, o Hotentotech jsem také neslyšel, že by si činili nárok na autonomní republiku, ale máme přece Baškiry, Kirgizy a celou řadu jiných národů, a těm toto právo upřít nemůžeme. Nemůžeme toto právo upírat žádnému národu, který žije na území bývalé Ruské říše. Připustíme takovou věc, že by Baškirové svrhli vykořisťovatele a my bychom jim v tom pomohli. To je ale přece možné jen tehdy, jestliže už převrat úplně dozrál, a musí se přitom postupovat obezřetně, abychom svým zásahem nezpomalili právě ten proces diferenciací proletariátu, který musíme urychlit. Co můžeme udělat, pokud jde o takové národy, jako jsou Kirgizové, Uzbeki, Tádžikové nebo Turkmeni, kteří dosud podléhají vlivu svých mullů? U nás v Rusku nám obyvatelstvo po dlouholetých zkušenostech s popy pomohlo je svrhnout. Víte však, jak špatně se dosud uplatňuje v životě dekret o občanském sňatku⁹. Můžeme přijít k těmto národům a říct: »Svrhneme vaše vykořisťovatele«? To udělat nemůžeme, protože jsou zcela v područí svých mullů. Tady je třeba vyčkat, až daný národ vyspěje, až nastane diferenciací proletariátu od buržoazních živlů, neboť k tomu nevyhnutelně dojde.

Soudruh Bucharin nechce čekat. Zmítá jím netrpělivost: »A proč? Proč bychom měli postupovat takto, když jsme sami svrhli buržoazii, vyhlásili sovětskou moc a diktaturu proletariátu!« Působí to jako povzbuzení, ukazuje nám to cestu, ale budeme-li v programu hlásat jen toto, nebude to program, nýbrž proklamace. Můžeme vyhlásit sovětskou moc a diktaturu proletariátu a naprosté zavržení buržoazie, jež si to plně zaslouhuje, ale v programu je

třeba napsat naprosto přesně to, co doopravdy existuje. Pak bude náš program nevyvratitelný.

Zastáváme přísně třídní hledisko. To, co píšeme v programu, je konstatování toho, co se opravdu stalo od doby, kdy jsme obecně psali o sebeurčení národů. Tehdy ještě neexistovaly proletářské republiky. Když vznikly, a jen podle toho, jak rychle vznikaly, jsme mohli napsat to, co jsme tu napsali: »Federativní sdružení států, uspořádaných podle *sovětského typu*.« Sovětský typ, to nejsou pouze sověty, tak jak existují v Rusku, ale sovětský typ se stává mezinárodním. Jen to můžeme říci. Kdybychom šli dále, o krůček nebo o vlásek dál, bylo by to již nesprávné, a proto pro program nevhodné.

Říkáme: je třeba přihlížet k tomu, do jakého stadia se dostal daný národ na cestě od středověku k buržoazní demokracii a od buržoazní demokracie k demokracii proletářské. To je naprosto správné. Všechny národy mají právo na sebeurčení, není tedy třeba mluvit speciálně o Hottentotech a o Křovácích. Obrovská většina, určitě devět desetin veškerého obyvatelstva zeměkoule, možná že 95 %, odpovídá této charakteristice, neboť všechny země jsou na cestě od středověku k buržoazní demokracii nebo od buržoazní demokracie k demokracii proletářské. To je naprosto nevyhnutelná cesta. Víc nelze říci, protože by to bylo nesprávné, protože by to nebylo to, co doopravdy existuje. Odmítnout sebeurčení národů a nahradit je sebeurčením pracujících je naprosto nesprávné, protože takové pojetí nepřihlíží k tomu, s jakými obtížemi, po jaké křivolaké cestě postupuje diferenciaci uvnitř národů. V Německu postupuje jinak než u nás. V něčem rychleji, ale v něčem je ta cesta pomalejší a krvavější. U nás nepřevzala ani jedna strana takovou obludnou myšlenku, jako je spojení sovětů a Ústavodárného shromáždění. Musíme přece žít vedle těchto národů. Dnes už o nás scheidemannovci vykládají, že chceme dobýt Německo. To je ovšem směšné, je to nesmysl. Ale buržoazie má své

zájmy a svůj tisk, který to ve stamiliónech exemplářů vykřikuje do celého světa, a také Wilson to ve svém zájmu podporuje. Bolševici prý mají velkou armádu, chtějí dobyt Německo a nastolit tam svůj bolševismus. Nejlepší lidé v Německu — spartakovci — nám vypravovali, jak jsou němečtí dělníci štváni proti komunistům: Jen se podívejte, jak je to u bolševiků špatné! Že by to u nás bylo velmi dobré, to říct nemůžeme. A naši nepřátelé v Německu působí na masy argumentem, že proletářská revoluce v Německu by vyvolala stejné nepořádky jako v Rusku. Naše nepořádky — to je naše chronická nemoc. Budujeme u nás proletářskou diktaturu a potýkáme se přitom se zoufalými obtížemi. Dokud na buržoazii nebo maloburžoazii nebo třeba jen na část německých dělníků působí strašák, že »bolševici chtějí násilím zavést svůj režim«, dotud heslo »sebeurčení pracujících« situaci neusnadní. Musíme si počínat tak, aby němečtí sociálzrádci nemohli říkat, že bolševici se snaží zavést svůj univerzální systém, který prý je možné přinést do Berlína na bodácích Rudé armády. A to by se mohlo stát při odmítání zásady sebeurčení národů.

Náš program nesmí mluvit o sebeurčení pracujících, protože to je nesprávné. Musí mluvit o tom, co doopravdy existuje. Protože národy postoupily na cestě od středověku k buržoazní demokracii a od buržoazní demokracie k proletářské demokracii různě daleko, je tato teze našeho programu naprosto správná. Pro nás byla tato cesta velice klikatá. Každému národu musí být poskytnuto právo na sebeurčení, a to usnadní sebeurčení pracujících. Ve Finsku probíhá proces oddělování proletariátu od buržoazie neobyčejně zřetelně, výrazně a jde do hloubky. Tam se bude v každém případě všechno vyvíjet jinak než u nás. Řekneme-li, že neuznáváme žádný finský národ, nýbrž jen pracující masy, bude to strašlivá hloupost. Není možné neuznávat to, co doopravdy existuje: to si samo vynutí uznání. V různých zemích jde diferenciace

mezi proletariátem a buržoazií svéráznými cestami. Tady si musíme počínat co nejbezpečněji. Zvláště je třeba chovat se ohleduplně vůči různým národům, neboť není nic horšího než nedůvěra mezi národy. U Poláků probíhá sebeurčení proletariátu. Varšavská dělnická rada⁴⁶ má podle posledních údajů toto složení: polští sociálzrádci — 333, komunisté — 297. To dokazuje, že se tam podle našeho revolučního kalendáře už schyluje k Říjnu. Teď jsou tam mezi srpnem a zářím 1917. Ale za prvé, nebyl dosud vydán takový dekret, podle něhož by se všechny země musely řídit bolševickým revolučním kalendářem, a i kdyby byl vydán, nedodržel by se. A za druhé, dnes to vypadá tak, že většina polských dělníků, kteří jsou vyspělejší a vzdělanější než naši, stojí na pozicích sociál-obranářství, sociálpatriotismu. Je třeba vyčkat. Zde není možné mluvit o sebeurčení pracujících mas. Musíme propagovat tuto diferenciaci. To děláme, ale nemůže být nejmenší pochyby, že je nutné přiznat polskému národu právo na sebeurčení ihned. To je jasné. Polské proletářské hnutí jde stejnou cestou jako naše, spěje k diktatuře proletariátu, ale jinak než v Rusku. Také tam zastrašují dělníky tím, že Moskalové, Velkorusové, kteří vždycky Poláky utlačovali, chtějí zanést do Polska pod pláštíkem komunismu svůj velkoruský šovinismus. Komunismus se nezavádí násilím. Když jsem řekl jednomu z nejlepších polských soudruhů: »Vy to uděláte jinak,« odpověděl: »Ne, my uděláme totéž, ale uděláme to líp než vy.« Proti takovému argumentu jsem nemohl naprosto nic namítnout. Je třeba umožnit splnění skromného přání — vybudovat moc podle našeho vzoru, ale lépe než u nás. Je nutné se vyrovnat s tím, že tamější cesta je poněkud svérázná, a nesmí se říkat: »Pryč s právem národů na sebeurčení! Právo na sebeurčení přiznáváme jen pracujícím masám.« Toto sebeurčení postupuje velmi složitě a svízelně. Nikde jinde než v Rusku dosud neexistuje a je třeba předvídat všechna stadia vývoje v jiných zemích a ne-

dekretovat nic z Moskvy. Proto je tento návrh zásadně nepřijatelný.

Přecházím k dalším bodům, které mám podle našeho plánu vysvětlit. Na první místo stavím otázku *drobných vlastníků a středních rolníků*. V článku 47 se o tom praví:

»Podstatou politiky KSR vůči středním rolníkům je postupně a plánovitě zapojovat střední rolníky do práce spojené s výstavbou socialismu. Strana si klade za úkol odlišovat je od kulaků, získávat je na stranu dělnické třídy tím, že bude citlivě přistupovat k jejich potřebám, bojovat proti jejich zaostalosti ideovým působením, nikoli represívními opatřeními, že bude ve všech případech, kde jde o životní zájmy středních rolníků, usilovat o věcnou dohodu s nimi, a při volbě metod uskutečňování socialistických přeměn učiní i ústupky.«

Mám za to, že tu formulujeme totéž, co mnohokrát říkali o vztahu k střednímu rolnictvu zakladatelé socialismu. Nedostatkem tohoto bodu je pouze to, že není dostatečně konkrétní. V programu bychom s těžší mohli říct více. Avšak na sjezdu se neprojednávají jen otázky programu, a otázce středního rolnictva musíme věnovat důkladnou, trojnásob důkladnou pozornost. Máme informace, že v povstáních, která proběhla v některých místech, je jasně patrný *celkový plán*, a tento plán jasně souvisí s vojenským plánem bělogvardějců, kteří se rozhodli podniknout v březnu generální ofenzívu a zorganizovat řadu povstání. V předsednictvu sjezdu je již připraven návrh svolání sjezdu, který vám bude přednesen.⁴⁷ Tato povstání nám naprosto jasně ukazují, že leví eseři a část menševiků — v Brjansku vyvolali povstání dílem menševici — fungují jako přímí agenti bělogvardějců. Generální ofenzíva bělogvardějců, povstání na vesnicích a přerušování železniční dopravy — nepodaří se svrhnout bolševiky třeba takto? Tady zvláště jasně a s celou svou aktuální naléhavostí vyvstává úloha středních rolníků. Na sjezdu

musíme nejen zvlášť zdůraznit svou ústupnost vůči střednímu rolnictvu, ale promyslet i celou řadu co nejkonkrétnějších opatření, která bezprostředně poskytnou středním rolníkům alespoň něco. Tato opatření si naléhavě vyžadují zájmy sebezáchovy i zájmy boje proti všem našim nepřátelům, kteří vědí, že střední rolníci kolísají mezi námi a jimi, a kteří se snaží je od nás odtrhnout. Nyní je naše situace taková, že máme obrovské zálohy. Víme, že polská i maďarská revoluce narůstají, a to velmi rychle. Tyto revoluce nám poskytnou proletářské zálohy, usnadní naši situaci a rozsáhlou měrou podpoří naši proletářskou základnu — máme ji totiž poměrně slabou. Může k tomu dojít v nejbližších měsících, ale kdy k tomu dojde, nevíme. Víte, že teď nastala kritická chvíle, a proto nyní nabývá otázka středního rolnictva nesmírného praktického významu.

Dále bych chtěl promluvit o *družstevnictví*, což je článek 48 našeho programu. Tento článek do jisté míry zastaral. Když jsme jej v komisi sepisovali, existovala u nás družstva, ale nebyly spotřební komuny; za několik dní však byl schválen dekret^[18] o sloučení všech typů družstev v jednotnou spotřební komunu. Nevím, zda byl tento dekret⁴⁸ již uveřejněn a zda jej většina přítomných zná. Jestliže uveřejněn nebyl, stane se to zítra nebo pozítří. V tomto smyslu zmíněný článek již zastaral, ale přesto myslím, že je potřebný, neboť všichni dobře víme, že od dekretu k jeho provedení je ještě pořád daleko. S družstvy se potýkáme a lopotíme již od dubna 1918, a ačkoli jsme dosáhli značného úspěchu, není to ještě úspěch rozhodující. Leckdy se nám podařilo sdružit obyvatelstvo v družstvech do té míry, že v mnoha újezdech tvoří družstevníci skoro 98 % venkovského obyvatelstva. Avšak tato družstva, která existovala v kapitalistické společnosti, jsou skrz naskrz prosáklá duchem buržoazní společnosti a v jejich čele stojí menševici a eseři, buržoazní odborníci. Ještě jsme si je nedokázali podřídit, v tomto směru

jsme svůj úkol ještě nevyřešili. Náš dekret znamená krok vpřed, pokud jde o zakládání spotřebních komun, nařizuje, že v celém Rusku mají být družstva všech typů sloučena. Ale i tento dekret, i když bude plně realizován, ponechá v budoucí spotřební komuně autonomní sekci dělnických družstev, protože zástupci dělnického družstevnictví, kteří mají praktické znalosti o této věci, nám řekli a dokázali, že dělnická družstva jako vyspělejší organizace musí být zachována, protože jejich činnost je nezbytná. V naší straně bylo o družstevnictví hodně neshod a sporů, docházelo k třenicím mezi bolševiky v družstvech a bolševiky v sovětech. Podle mého mínění musí být tato otázka zásadně a rozhodně řešena tak, že tento aparát jako jediný, který kapitalismus vytvořil mezi masami, jako jediný, který působí mezi vesnickými masami, stojícími dosud na stupni primitivního kapitalismu, musí být stůj co stůj zachován a rozvinut a rozhodně nesmí být zavržen. Je to obtížný úkol, poněvadž družstva vedou povětšinou buržoazní odborníci, vesměs vyslovení bělogvardějci. Z toho pramení nenávist vůči nim, oprávněná nenávist, z toho vyvstává boj proti nim. Tento boj je ovšem třeba vést obratně: *je třeba zmařit kontrarevoluční pokusy družstevníků, ale nesmí to být boj proti družstevnímu aparátu*. Kontrarevolučních členů družstev se musíme zbavovat, ale aparát družstev si musíme podřídit. Máme zde přesně týž úkol jako v případě buržoazních odborníků, což je další otázka, o které jsem se chtěl zmínit.

Otázka *buržoazních odborníků* vyvolává mnoho třenic a neshod. Když jsem nedávno mluvil v petrohradském sovětu^[49], bylo mezi písemnými dotazy, které jsem dostal, též několik dotazů týkajících se platů. Ptali se mě: cožpak je možné platit v socialistické republice až 3000 rublů? Zařadili jsme tuto otázku v podstatě do programu, neboť nespokojenost z toho vyplývající zašla dost daleko. Otázka buržoazních odborníků je aktuální v armádě, v průmyslu, v družstvech, prostě všude. Je to velmi důle-

žitá otázka přechodného období od kapitalismu ke komunismu. Můžeme vybudovat komunismus jedině tehdy, jestliže jej prostředky buržoazní vědy a techniky zpřístupníme masám. Jinak komunistickou společnost vybudovat nelze. A abychom ji vybudovali tímto způsobem, musíme převzít aparát od buržoazie, musíme zapojit do práce všechny tyto odborníky. V programu jsme tuto otázku úmyslně podrobně rozpracovali, aby byla radikálně vyřešena. Velmi dobře víme, co znamená kulturní nevyspělost Ruska, jak se odráží na sovětské moci, která v zásadě přinesla nepoměrně vyšší proletářskou demokracii a stala se vzorem této demokracie pro celý svět, jak tato nekulturnost snižuje význam sovětské moci a oživuje byrokracii. Sovětský aparát je teoreticky přístupný všem pracujícím, ale ve skutečnosti, jak všichni víme, ani zdaleka není všem přístupný. A vůbec ne proto, že by tomu bránily zákony, jak to bylo za buržoazie: naopak, naše zákony tomu napomáhají. Samy zákony tu však nestačí. Je nutné vykonat spoustu výchovné, organizační a kulturně osvětové práce — což se nedá udělat rychle pomocí zákona, ale vyžaduje to rozsáhlou a dlouhodobou činnost. Otázka buržoazních odborníků musí být na našem sjezdu vyřešena naprosto jasně. Takové řešení umožní soudruhům, kteří nesporně pozorně sledují průběh tohoto sjezdu, aby se opřeli o jeho autoritu a uvědomili si, na jaké obtíže narážíme. Pomůže těm soudruhům, kteří na tuto otázku na každém kroku narážejí, aby se zúčastnili alespoň propagandistické práce.

Soudruzi, kteří zde na sjezdu v Moskvě zastupují spartakovce, nám vypravovali, že v západním Německu, kde je průmysl nejvyspělejší a vliv spartakovců mezi dělnictvem největší, třebaže tam spartakovci dosud nezmáhali, že tam přesto v četných největších podnicích přicházeli ke spartakovcům inženýři a ředitelé a říkali: »Půjďme s vámi.« To u nás nebylo. Vyšší kulturní úroveň dělnictva, rozsáhlejší proletarizace technického personálu

a snad ještě celá řada příčin, které neznáme, tam zřejmě vytvořily poměry, jež se poněkud liší od našich.

V každém případě je zde jedna z hlavních překážek našeho postupu vpřed. Musíme okamžitě, aniž bychom čekali na podporu ostatních zemí, neprodleně a ihned rozvinout produktivní síly. To není možné bez buržoazních odborníků. To je třeba říct jednou provždy. Většina těchto odborníků je ovšem plně v zajetí buržoazního světového názoru. Je třeba obklopit je ovzduším soudružské spolupráce, dělnickými komisaři a komunistickými buňkami, zařídit to tak, aby nemohli uniknout, ale je třeba jim umožnit, aby pracovali v lepších podmínkách než za kapitalismu, protože jinak tato vrstva, vychovaná buržoazií, pracovat nebude. Není možné přimět celou vrstvu, aby pracovala z donucení, to jsme si už důkladně ověřili. Lze je však donutit, aby se aktivně nepodíleli na kontrarevoluci, lze je zastrašit, aby se neodvážili vzít do ruky bělogvardějský leták. V tomto ohledu jednají bolševici energicky. To se udělat dá a to také v dostatečné míře děláme. To už jsme se naučili všichni. Ale přinutit takto celou vrstvu i k práci není možné. Tito lidé přivykli kulturní práci, vykonávali ji v rámci buržoazního zřízení, tj. obohacovali buržoazii obrovskými materiálními vymoženostmi a proletariátu z nich odměřovali jen nepatrné drobty. Ale přece jen rozvíjeli kulturu, patřilo to k jejich profesi. Jestliže vidí, že z řad dělnické třídy vyrůstají organizované a vyspělé vrstvy, které si nejenom váží kultury, ale pomáhají ji též rozšiřovat mezi masami, jejich postoj k nám se mění. Když lékař vidí, že proletariát mobilizuje pracující k aktivnímu boji proti epidemiím, chová se k nám už docela jinak. Máme početnou vrstvu těchto buržoazních lékařů, inženýrů, agronomů i organizátorů družstev, a až se tito lidé v praxi přesvědčí, že proletariát zapojuje do této práce stále širší masy, budou poraženi *morálně*, a nejen politicky odtrženi od buržoazie. Pak bude náš úkol snazší. Pak se sami zapojí do našeho aparátu, stanou se

jeho součástí. K dosažení tohoto cíle je nutné přinést oběti. Zaplatit za to třeba i dvě miliardy je maličkost. Bát se této oběti by bylo dětinství a znamenalo by to, že nechápeme úkoly, které před námi stojí.

Dezorganizace dopravy, dezorganizace průmyslu a zemědělství ohrožuje samu existenci Sovětské republiky. Tady musíme sáhnout k nejráznějším opatřením, která vyžadují krajní vypětí všech sil země. Pokud jde o odborníky, nesmíme vůči nim praktikovat politiku malicherného šikanování. Tito odborníci nejsou žádní sluhové vykořisťovatelů, jsou to lidé zvyklí na kulturní práci, kteří v buržoazní společnosti sloužili buržoazii a o nichž všichni socialisté na celém světě říkali, že v proletářské společnosti budou sloužit *nám*. V tomto přechodném období jim musíme poskytnout co nejlepší existenční podmínky. To bude nejlepší politika, to bude nejúspěšnější hospodaření. Jinak bychom mohli při úspoře několika set miliónů ztratit tolik, že by nám tu ztrátu nenahradily žádné miliardy.

Když jsme s komisařem práce soudruhem Šmidtem mluvili o otázce platů, uvedl tato fakta. Říká, že pro vyrovnání mezd jsme udělali tolik, kolik nikde neudělal a nemůže udělat za celá desetiletí ani jeden buržoazní stát. Vezměte předválečné platy: pomocný dělník vydělával 1 rubl denně, tedy 25 rublů měsíčně, kdežto odborník dostával 500 rublů měsíčně, nepočítaje ty, kterým platili statisíce. Odborník dostával dvacetkrát víc než dělník. Dnes se u nás platy pohybují od 600 rublů do 3000 rublů, rozdíl je tedy nejvýš pětinasobný. Pro vyrovnání mezd jsme udělali hodně. Ovšem, odborníky nyní přeplácíme, avšak zaplatit jim o něco víc za to, že nám poskytují své znalosti, se nejen vyplatí, ale je to i nutné a teoreticky nevyhnutelné. V programu je tato otázka rozpracována podle mého mínění dostatečně podrobně. Je nutné ji zvlášť zdůraznit. Je nutné vyřešit ji zde nejen zásadně, ale udělat to tak, aby všichni účastníci sjezdu, až se rozje-

dou domů, dosáhli referáty ve svých organizacích i celou svou činností toho, aby bylo toto usnesení splněno.

Dosáhli jsme již zásadní změny v postoji kolísající inteligence. Jestliže jsme včera mluvili o legalizaci maloburžoazních stran, zatímco dnes menševiky a esery zatýkáme, uplatňujeme při těchto výkyvech zcela určitý systém. Těmito výkyvy se vine stále táž naprosto neochvějná linie: *kontrarevoluci vymýtit, buržoazní kulturní aparát využívat*. Menševici jsou nejhorší nepřátelé socialismu, neboť se tváří jako proletáři, zatímco jsou neproletářskou vrstvou. V této vrstvě jsou proletářské jen její nepatrné špičky, ale sama tato vrstva se skládá z drobné inteligence. Tato vrstva se přiklání k nám. Získáme ji pro sebe celou, jako vrstvu. Pokaždé, když k nám přicházejí, říkáme: »Račte, prosím!« Při každém takovém výkyvu jich část přechází k nám. Tak si počínali menševici a novožizňovci⁴⁹ i eseři, tak si budou počínat všechny tyto kolísavé živly, které si budou ještě dlouho plést krok, fňukat, přebíhat z jednoho tábora do druhého — nic jiného od nich nelze čekat. Ale z každého takového výkyvu vždycky získáme vrstvy kulturní inteligence do řad sovětských pracovníků a zbavíme se těch živlů, které stále ještě podporují bělogvardějce.

Další otázkou, o které mám podle dohody o rozdělení témat promluvit, je *byrokratismus a zapojování širokých mas do práce v sovětských orgánech*. Stížnosti na byrokratismus se ozývají už dávno a jsou to jistě stížnosti oprávněné. V boji proti byrokratismu jsme udělali to, co neudělal žádný jiný stát na světě. Aparát, který byl skrznaskrz byrokratický a sloužil buržoaznímu útlaku, který je takový dosud i v nejsvobodnějších buržoazních republikách — tento aparát jsme do základu rozbili. Vezměme třeba soudnictví. Tady byl úkol ovšem snazší, tady nebylo třeba vytvářet nový aparát, protože soudit podle revolučního právního vědomí pracujících tříd dokáže každý. Tuto věc jsme sice dosud ani zdaleka nedokončili,

ale v celé řadě oblastí jsme udělali ze soudu to, čím má být. Vytvořili jsme orgány, ve kterých se mohou uplatnit bez výjimky nejen muži, ale i ženy, tato nejzaostalejší a nejkonzervativnější část obyvatelstva.

V jiných oblastech státní správy jsou dosud ve větší míře zaměstnání zkosnatělí byrokrati. Tady je úkol obtížnější. Bez tohoto aparátu se nemůžeme obejít, každé odvětví státní správy takový aparát potřebuje. Tady trpíme tím, že Rusko nebylo kapitalisticky dostatečně vyspělé. Německo se s tím zřejmě vyrovná snáze, protože tam byrokratický aparát prošel tvrdou školou, kde člověka do slova ždímají, ale nutí ho opravdu pracovat, a ne jen ošoupávat židle, jak tomu bývá v našich kancelářích. Tyto staré byrokratické živly jsme rozehnali, důkladně přeskupili a potom začali znovu rozdělovat na jiná místa. Bývalí carští byrokrati začali přecházet do sovětských institucí, zatahovali tam byrokratismus, přebarvovali se na komunisty a v zájmu úspěšnější kariéry si opatřovali legitimace KSR. Takže když jsme je vyhodili dveřmi, lezou k nám zpět oknem. Tady se projevuje nedostatek kulturních sil nejvíce. Tyto byrokraty by bylo možné propustit, ale nelze je naráz převychovat. Zde na nás čekají především organizační, kulturní a výchovné úkoly.

Bojovat proti byrokratismu až do konce, až do úplného vítězství je možné jedině tehdy, až se bude na správě podílet veškeré obyvatelstvo. V buržoazních republikách to bylo zhora nemožné: bránil tomu sám zákon. I ty nejlepší buržoazní republiky, ať jsou sebedemokratičtější, znají tisíce zákonem daných překážek, které brání účasti pracujících na správě. Dosáhli jsme toho, že jsme tyto překážky odstranili, ale nedosáhli jsme dosud toho, aby se pracující masy mohly podílet na správě — kromě zákonů tu je totiž ještě kulturní úroveň, kterou nelze nadekretovat. Tato nízká kulturní úroveň způsobuje, že sověty, které jsou podle svého programu orgány správy *vykonávané pracujícími*, fungují ve skutečnosti jako orgány

správy *pro pracující*, vykonávané vyspělou vrstvou proletariátu, ne však přímo pracujícími masami.

Zde stojíme před úkolem, který nelze řešit jinak než dlouhodobou výchovou. Nyní je tento úkol pro nás nesmírně obtížný, protože, jak jsem již několikrát upozorňoval, vrstva dělníků, která se podílí na správě, je početně neobyčejně, neuvěřitelně *slabá*. Musíme získat posilu. Podle všeho taková záloha v zemi už vyrůstá. O obrovské žízni po vědění a obrovském pokroku ve vzdělávání, poněkud mimo rámec školy — o obrovském pokroku ve vzdělávání pracujících mas nelze mít sebemenší pochyby. Tyto pokroky se nedají vtěsnat do žádného školního rámce, ale jsou obrovské. Všechno nasvědčuje tomu, že v nejbližší době získáme obrovskou zálohu, jež vystřídá příslušníky oné početně slabé vrstvy proletariátu, kteří jsou už doslova vyčerpáni prací. Teď je však naše situace v tomto ohledu rozhodně mimořádně svízelná. Byrokracie je poražena. Vykořisťovatelé jsou odstraněni. Kulturní úroveň se však nepozvedla, a proto byrokrati sedí na svých starých místech. Byrokracii můžeme vytlačit jen mnohem širší organizovaností proletariátu a rolnictva než dosud, spojenou s praktickým uplatňováním opatření k zapojování dělníků do účasti na správě. Tato opatření v kompetenci každého lidového komisariátu všichni znáte, takže se o nich nebudu podrobněji zmiňovat.

Poslední bod, k němuž mám hovořit, je *vedoucí úloha proletariátu a odnětí volebního práva*. Naše ústava stanoví prioritu proletariátu před rolnictvem a zbavuje vykořisťovatele volebního práva. To bylo předmětem nejčastějších výtek západoevropských ryzích demokratů. Odpovídali jsme jim a odpovídáme, že zapomněli na nejzákladnější poučky marxismu, na to, že u nich jde o buržoazní demokracii, kdežto my jsme přešli k demokracii *proletářské*. Na světě neexistuje jediná země, která by udělala alespoň desetinu toho, co udělala v uplynulých měsících Sovětská republika pro dělníky a chudé rolníky, aby je za-

pojila do účasti na správě státu. To je nezvratná pravda. Nikdo nebude popírat, že pro skutečnou, a nikoli papírovou demokracii, pro zapojení dělníků a rolníků jsme udělali tolik, kolik neudělaly a ani nemohly udělat ani ty nejlepší demokratické republiky za celá staletí. V tom se projevil význam sovětů, díky tomu se sověty staly heslem proletariátu všech zemí.

Tím jsme se ale nikterak nevymanili ze situace, kdy nás stále brzdí nedostatečná kulturní úroveň mas. O otázce odnětí volebního práva buržoazii jsme rozhodně nevažovali z nějakého absolutního hlediska, protože teoreticky se jeví jako zcela přípustné, že diktatura proletariátu bude potlačovat buržoazii na každém kroku, nemusí však odnímat buržoazii volební právo. Teoreticky si to lze docela dobře představit, a naši ústavu^[36] také neprezentujeme jako vzor pro ostatní země. Říkáme jen, že kdo si představuje přechod k socialismu bez potlačení buržoazie, není socialista. Je-li však nutné potlačovat buržoazii jako třídu, není nutné zbavovat ji volebního práva a rovnoprávnosti. Svobodu pro buržoazii nechceme, rovnost mezi vykořisťovateli a vykořisťovanými neuznáváme, ale vykládáme v programu tuto otázku tak, že taková opatření, jako nerovnost mezi dělníky a rolníky, ústava vůbec nepředpisuje. Do ústavy byla zahrnuta teprve *poté*, když už byla prakticky uplatňována. Dokonce to ani nebyli bolševici, kdo vypracoval sovětskou ústavu, vypracovali ji ještě před bolševickou revolucí menševici a eseři sami proti sobě. Vypracovali ji tak, jak ji utvářel sám život. Proletariát se organizoval mnohem rychleji než rolnictvo, což učinilo z dělníků oporu revoluce a dalo jim fakticky určitou prioritu. Dalším úkolem je přecházet postupně od těchto priorit k jejich vyrovnání. Buržoazii před Říjnovou revolucí ani po ní nikdo ze sovětů nevyháněl. *Buržoazie odešla ze sovětů sama.*

Tak to vypadá s volebním právem pro buržoazii. Neším úkolem je formulovat otázku naprosto jasně. Ne-

omlouváme se nikterak za náš postup, ale vypočítáváme zcela přesně konkrétní fakta. Naše ústava, jak upozorňujeme, byla nucena zavést tuto nerovnost, protože kulturní úroveň u nás je nízká, protože máme slabou organizovanost. Nehodláme však z toho dělat ideál, nýbrž naopak, v programu se strana zavazuje, že bude soustavně pracovat pro odstranění této nerovnosti mezi organizovanějším proletariátem a mezi rolnictvem. Tuto nerovnost odstraníme, jakmile se nám podaří zvýšit kulturní úroveň. Pak se dokážeme bez takových omezení obejít. Už dnes, po necelých 17 měsících revoluce, mají tato omezení prakticky jen velmi malý význam.

To jsou, soudružky a soudruzi, hlavní body, o kterých jsem pokládal za nutné promluvit ve všeobecné rozpravě k programu, a další projednávání přenechávám diskusi. (Potlesk.)

Z Á V Ě R E Č N Ě
S L O V O K R E F E R Á T U
O P R O G R A M U S T R A N Y
1 9. B Ř E Z N A

(Potlesk.) Soudružky a soudruzi, v této části otázky jsem si nemohl rozdělit téma se soudruhem Bucharinem po předchozí poradě tak podrobně, jako jsme to udělali s referátem. Snad to ani nebude třeba. Myslím, že diskuse, která se tu rozvinula, ukázala hlavně jedno: že neexistuje nějaký určitý a zformulovaný protinávrh. Hodně se tu mluvilo o dílčích otázkách, úryvkovitě, ale protinávrh podán nebyl. Zmíním se o hlavních námitkách, které byly namířeny především proti úvodní části. Soudruh Bucharin mi sdělil, že patří k těm, kdo zastávají názor, že je možné spojit v úvodu charakteristiku kapitalismu a charakteristiku imperialismu v jeden souvislý celek, protože však nic podobného zatím vypracováno nebylo, budeme muset přijmout předložený návrh.

Někteří z diskutujících zastávali názor — zvláště energicky jej zastával soudruh Podbělskij —, že návrh v té podobě, v jaké vám byl předložen, je nesprávný. Argumenty soudruha Podbělského byly nanejvýš podivné. Měl například námitky proti tomu, že v prvním článku je revoluce nazvána revolucí toho a toho data. To vzbudilo z jakéhosi důvodu u soudruha Podbělského dojem, že dokonce revoluce sama má snad pořadové číslo. Mohu říci, že v radě lidových komisařů nám přijde do rukou velmi mnoho spisů s pořadovým číslem a že nás to často unavuje, ale proč bychom měli přenášet tento dojem i sem? Opravdu, co tady s nějakým pořadovým číslem? Stanoví-

me den svátku a slavíme jej. Lze snad popírat, že jsme se chopili moci právě 25. října? Pokusíte-li se to nějak změnit, bude to vyumělkované. Nazvete-li revoluci Říjno-vo-listopadová, umožníte tím, aby se říkalo, že nebyla provedena za jediný den. Revoluce probíhala ovšem mnohem déle — nebyla ukončena ani v říjnu, ani v listopadu, a dokonce ještě ani za rok. Soudruh Podbělskij protestoval proti tomu, že se v jednom článku mluví o *nadcházející* sociální revoluci. Na základě toho líčil program div ne jako pokus o »urážku jejího veličenstva« — sociální revoluce. My sociální revoluci prožíváme, a tady se o ní mluví jako o nadcházející! Tento argument je zjevně neudržitelný, neboť v našem programu se mluví o sociální revoluci ve světovém měřítku.

Říkají nám, že přistupujeme k revoluci z ekonomického hlediska. Je to nutné, nebo ne? Mnozí příliš horliví soudruzi zašli až tak daleko, že mluvili o celosvětové národohospodářské radě a o podřízení všech národních stran ústřednímu výboru KSR. Soudruh Pjatakov k tomu neměl moc daleko. (Pjatakov [z místa]: »A vy si myslíte, že by to bylo špatné?«) Jestliže teď podotýká, že by to nebylo špatné, musím na to odpovědět, že kdyby něco podobného bylo v programu, nebylo by třeba jej kritizovat: autoři takového návrhu by se totiž sami dokonale znemožnili. Tito příliš horliví soudruzi neuvážili, že v programu musíme vycházet z toho, co existuje. Jeden z těchto soudruhů, myslím že Sunica, který velmi energicky kritizoval program jako ubohý atd., jeden z těchto příliš horlivých soudruhů řekl, že nemůže souhlasit s tím, aby tam bylo to, co existuje, a že navrhuje, aby tam bylo to, co neexistuje. (Smích.) Mám za to, že tato zjevně nesprávná formulace otázky právem vzbuzuje smích. Neříkal jsem, že tam má být jediné to, co existuje. Řekl jsem, že musíme *vycházet z toho, co je absolutně jisté*. Musíme proletářům a pracujícím rolníkům říct a dokázat, že komunistická revoluce je nevyhnutelná. Prohlásil tu snad

někdo, že není třeba to říkat? Kdyby se někdo pokusil něco takového navrhnout, dokázali by mu, že nemá pravdu. Nikdo nic takového neřekl a neřekne, neboť je nesporné, že naše strana se dostala k moci nejen s pomocí komunisticky smýšlejícího proletariátu, ale též veškerého rolnictva. Cožpak se snad omezíme jen na to, že řekneme těmto masám, které jdou nyní s námi: »Jediným úkolem strany je výstavba socialismu. Komunistická revoluce byla provedena, budujte komunismus!« Takové hledisko je od základu neudržitelné a teoreticky nesprávné. Naše strana pojala do svých řad přímo, a v ještě větší míře nepřímo, milióny lidí, kteří si teprve nyní začínají ujasňovat, co je to třídní boj, co je to přechod od kapitalismu ke komunismu.

Nyní lze říci — a nebude to samozřejmě vůbec žádné přehánění —, že nikde, v žádné jiné zemi neprojevovalo pracující obyvatelstvo takový zájem o otázku přeměny kapitalismu v socialismus jako nyní u nás. O tom se u nás přemýšlí mnohem víc než v kterékoli jiné zemi. A není snad strana povinna na tuto otázku odpovědět? Musíme vědecky ukázat, jak bude tato komunistická revoluce probíhat. V tomto směru jsou všechny ostatní návrhy polovičaté. Úplně škrtnout to nechtěl nikdo. Říkalo se neurčitě: snad to lze zkrátit, necitovat starý program^[89], protože je nesprávný. Kdyby však byl nesprávný, jak bychom se jím byli mohli tolik let řídit v naší práci? Možná že až bude vytvořena světová Sovětská republika, budeme mít obecně platný program, ale do té doby jistě napíšeme ještě několik programů. Bylo by však předčasné psát je nyní, kdy existuje pouze jedna Sovětská republika místo staré Ruské říše. Dokonce ani Finsko, které nesporně spěje k republice sovětského typu, ji dosud nevytvořilo — Finsko, které se liší od všech ostatních národů bývalé Ruské říše vyšší kulturní úrovní. Byla by proto největší chyba požadovat nyní, aby program vyjadřoval završený proces. To by bylo něco podobného, jako kdybychom nyní

v programu požadovali celosvětový sovnarchoz*. A zatím jsme si na toto nestvůrné slovo »sovnarchoz« sami ještě nezvykli, a cizincům se prý stává, že hledají v jízdním řádu, není-li to nějaká železniční stanice. (Smích.) Tato slova nemůžeme nadekretovat celému světu.

Má-li být náš program mezinárodní, musí přihlížet k těm třídním momentům, které jsou z ekonomického hlediska charakteristické pro všechny země. Pro všechny země je charakteristické, že kapitalismus se ve velmi mnohých oblastech teprve rozvíjí. To platí pro celou Asii, pro všechny země, které přecházejí k buržoazní demokracii, to platí pro celou řadu oblastí v Rusku. Soudruh Rykov, který zná velmi dobře fakty z hospodářské oblasti, nám tady vypravoval o nové buržoazii, která u nás existuje. To je pravda. Rekrutuje se nejen ze zaměstnanců našich sovětů — v nepatrné míře se může rekrutovat i odtud — rekrutuje se z rolnictva a domáckých výrobců, osvobozených z jařma kapitalistických bank a odříznutých nyní od železniční dopravy. To je fakt. Jak chcete tento fakt obejít? Ukolébáváte se tím jen ve svých iluzích nebo aplikujete nedostatečně promyšlenou knižní moudrost na skutečnost, která je mnohem složitější. Ukazuje nám, že dokonce i v Rusku kapitalistické zbožní hospodářství žije, funguje, rozvíjí se a plodí buržoazii jako v každé kapitalistické společnosti.

Soudruh Rykov řekl: »Bojujeme proti buržoazii, která u nás vzniká proto, že dosud nevytizelo rolnické hospodářství, a toto hospodářství plodí buržoazii a kapitalismus.« Nemáme o tom přesné údaje, ale nesporně to tak je. Na celém světě existuje republika sovětů dosud jen na území bývalé Ruské říše. V celé řadě zemí roste a rozvíjí se, ale v žádné jiné zemi dosud není. Požadovat proto, aby program vyjadřoval to, k čemu jsme ještě nedospěli, je fantazírování, je to přání uniknout nepříjemné skuteč-

* — národohospodářskou radu. *Čes. red.*

nosti, jež ukazuje, že porodní bolesti spojené se zrodem socialistické republiky v jiných zemích jsou určitě těžší než to, co jsme prodělali my. Nám se to podařilo snadno, protože jsme 26. října 1917^[40] uzákonili to, co požadovali rolníci v eserských rezolucích. Taková situace není v žádné jiné zemi. Švýcarský a německý soudruh poukázali na to, že rolníci ve Švýcarsku vyšli proti stávkujícím se zbraněmi jako dosud nikdy a že v Německu není na venkově ani sebemenší náznak toho, že by tam mohly vzniknout rady složené ze zemědělských dělníků a drobných rolníků. U nás po prvních měsících revoluce vznikly sověty rolnických zástupců téměř v celé zemi. My, z ostatlá země, jsme je vytvořili. Tady vyvstává obrovský problém, který kapitalistické národy dosud nevyřešily. A jsme snad my nějaký vzorový kapitalistický národ? Až do roku 1917 byly u nás ještě pozůstatky nevolnictví. Avšak ani jeden kapitalisticky zorganizovaný národ ještě neukázal, jak řešit tuto otázku v praxi. Dosáhli jsme moci za mimořádných okolností, kdy si útlak carismu vynutil provést s velkým elánem zásadní a rychlý převrat, a za těchto mimořádných okolností jsme se dovedli po několik měsíců opírat o veškeré rolnictvo jako celek. To je historický fakt. Přinejmenším do léta 1918, až do založení výborů vesnické chudiny, jsme se udrželi jako moc proto, že jsme se opírali o veškeré rolnictvo jako celek. To není možné v žádné kapitalistické zemi. Na tento základní ekonomický fakt zapomínáte, mluvíte-li o zásadní přestavbě celého programu. Bez toho nebude mít váš program vědecký základ.

Jsme povinni vycházet z té všeobecně uznávané marxistické zásady, že program musí být postaven na vědeckém základě. Musí masám vysvětlit, jak komunistická revoluce vznikla, proč je nevyhnutelná, v čem je její význam, její podstata a její síla, co musí řešit. Náš program musí být jakýmsi shrnutím faktů sloužících agitaci, takovým shrnutím, jakým byly všechny programy, jakým byl

například erfurtský program⁵⁰. Každý článek tohoto programu obsáhl statisíce agitačních projevů a statí. Každý článek našeho programu obsahuje to, co má znát, osvojit si a chápat každý pracující. Nechápe-li, co to je kapitalismus, nechápe-li, že drobné rolnictvo a domácí výroba nevyhnutelně a nutně neustále plodí tento kapitalismus —, nechápe-li to, pak i kdyby se prohlašoval za komunistu a stavěl na odiv nejradikálnější komunismus, nestojí jeho komunismus ani za zlámanou grešli. Komunismu si ceníme jen tehdy, je-li ekonomicky podložen.

Socialistická revoluce přinese značně velké změny dokonce i v některých vyspělých zemích. Kapitalistický výrobní způsob existuje dál na celém světě, často i ve svých méně vyvinutých formách, třebaže imperialismus shromáždil a zkoncentroval finanční kapitál. V žádné vysoce vyspělé zemi nelze najít kapitalismus výhradně v jeho nejrozvinutější formě. Ani v Německu nic takového neexistuje. Když jsme shromažďovali materiál o svých konkrétních úkolech, oznámil nám soudruh, který stojí v čele Ústředního statistického úřadu, že v Německu *zatajili* němečtí rolníci zásobovacím orgánům 40 % přebytků brambor. V kapitalistickém státě, kde je kapitalismus v plném rozkvětu, existují dál drobná rolnická hospodářství, s drobným volným prodejem i s drobnou spekulací. Na taková fakta nelze zapomínat. Kolik se ale najde z 300 000 členů strany, kteří jsou zde zastoupeni, lidí, kteří mají v této otázce úplně jasno? Bylo by směšně domyšlivé domnívat se, že známe-li to všechno my, kteří jsme měli to štěstí, že jsme psali návrh, pochopili to už všechno i řadoví komunisté. Ne, ti se potřebují seznámit s touto abecedou, potřebují ji stokrát víc než my, neboť lidé, kteří nepochopili, neujasnili si, co to je komunismus a co to je zbožní hospodářství, mají ke komunismu daleko. Každodenně, v každé otázce praktické hospodářské politiky, v otázce zásobování, zemědělské nebo týkající se Nejvyšší národohospodářské rady, narážíme na tato fakta

drobného zbožního hospodářství. Ale o tom prý se nemá v programu mluvit! Kdybychom to tak udělali, dokázali bychom jen to, že nedovedeme tuto otázku řešit a že úspěch revoluce v naší zemi lze vysvětlit jen mimořádnými okolnostmi.

Přijíždějí k nám soudruzi z Německa, aby se poučili o formách socialistického zřízení. A my si musíme počínat tak, abychom zahraničním soudruhům dokázali svou sílu, aby viděli, že ve své revoluci vůbec nevybočujeme z rámce skutečnosti, abychom jim poskytli materiál, který je naprosto nevyvratitelný. Bylo by absurdní vydávat naši revoluci za nějaký ideál pro všechny země a domnívat se, že učinila celou řadu geniálních objevů a zavedla spoustu socialistických novot. To jsem od nikoho neslyšel a tvrdím, že to od nikoho ani neuslyšíme. Máme praktické zkušenosti z prvních kroků k likvidaci kapitalismu v zemi se specifickým vztahem mezi proletariátem a rolnictvem. Nic víc. Budeme-li se nafukovat a nadouvat jako žába, budeme k smíchu celému světu, budeme pouhými chvastouny.

Vychovali jsme s pomocí marxistického programu stranu proletariátu, a stejně tak je třeba vychovat desetimiliony našich pracujících. Shromáždili jsme se tu jako ideoví vůdci a musíme masám říci: »Vychovali jsme proletariát a vycházeli jsme vždy a především z přesné ekonomické analýzy.« Tento úkol se nedá řešit nějakým manifestem. Manifest III. internacionály — to je výzva, proklamace, upozornění na to, co nás čeká, je to apelování na city mas. Vynasnažte se vědecky dokázat, že máte ekonomickou základnu a že nestavíte na písku. Nemůžete-li to udělat, nepouštějte se do vypracování programu. Chceme-li však vypracovat program, nemůžeme postupovat jinak, než přezkoumat, co jsme prožili za posledních 15 let. Před 15 lety jsme řekli, že spějeme k nadcházející sociální revoluci, a jestliže jsme k ní nyní dospěli, oslabuje nás to snad? Zoceluje a posiluje nás to. Všechno směřuje

k tomu, že kapitalismus přechází v imperialismus, a imperialismus vede k počátku socialistické revoluce. Je to únavné a zdlouhavé, a žádná kapitalistická země tento proces ještě neprodělala. Ale v programu je nutné se o tomto procesu zmínit.

A proto teoretické námítky, které tu byly vzneseny, neobstojí ani při nejmírnější kritice. Nepochybuji, že kdybychom na tom nechali pracovat tak tři nebo čtyři hodiny denně deset nebo dvacet zkušených stylistů, kteří dobře dovedou vyjadřovat své myšlenky, vypracovali by za měsíc lepší a ucelenější program. Avšak požadovat, aby se to udělalo za jeden nebo za dva dny, jak říkal soudruh Podbělskij, je směšné. Pracovali jsme déle než jeden či dva dny a dokonce déle než pár týdnů. Opakuji, kdyby bylo možné zvolit tak na měsíc třicetičlennou komisi a posadit ji k práci na několik hodin denně, tak aby ji nevyrušovaly telefony, není pochyby, že by vypracovala pětkrát lepší program. Ale k podstatě věci tu nikdo námítky neměl. Program, který se nezmíní o základech zbožního hospodářství a kapitalismu, nebude marxistickým internacionálním programem. K tomu, aby byl program internacionální, nestačí jen vyhlásit celosvětovou republiku sovětů nebo zrušení národů, jak prohlásil soudruh Pjatakov: nepotřebujeme žádné národy, potřebujeme sjednocení všech proletářů. To je jistě skvělá věc a dojde k tomu, jenže v docela jiném stadiu vývoje komunismu. Soudruh Pjatakov zjevně povýšenecky říká: »Roku 1917 jste zaošťovali, teď jste se pohnuli.« Pohnuli jsme se, když jsme dali do programu to, co začalo odpovídat skutečnosti. Když jsme řekli, že národy spějí od buržoazní demokracie k proletářské moci, vyslovili jsme to, co je skutečností, kdežto roku 1917 to bylo jen naše přání.

Až bude mezi námi a spartakovci ona plná soudružská důvěra, které je třeba k jednotnému komunismu, ona soudružská důvěra, která se rozvíjí každým dnem, a za několik měsíců se možná vytvoří, pak to bude vtěleno do

programu. Ale proklamovat to, co dosud ještě neexistuje, znamená nutit je k tomu, k čemu ještě sami z vlastní zkušenosti nedospěli. Říkáme, že sovětský typ získal mezinárodní význam. Soudruh Bucharin poukazoval na anglické výbory továrních důvěrníků*. To je docela něco jiného než sověty. Vyvíjejí se, ale jsou ještě v embryonálním stadiu. Až spatří světlo světa, pak »teprve uvidíme«. Ale říkat, že věnujeme ruské sověty anglickým dělníkům jako dar, to je mimo veškerou kritiku.

Dále se musím zabývat otázkou sebeurčení národů. Význam této otázky naše kritika neúměrně přehnala. Zde se projevila slabina naší kritiky v tom, že otázce, která je v podstatě z hlediska celého programu, v souhrnu všech programových požadavků méně než druhořadá, dodala obzvláštní význam.

Když mluvil soudruh Pjatakov, ptal jsem se sám sebe s údivem, co to má být: úvaha o programu, nebo spor mezi dvěma organizačními byry? Když soudruh Pjatakov říkal, že ukrajinští komunisté jednají podle směrnic ÚV KSR(b), nepochopil jsem jeho tón. Vyjadřoval snad lítost? Z toho soudruha Pjatakova nepodezřívám, ale smysl jeho projevu byl tento: k čemu všechna tato sebeurčení, když máme v Moskvě výtečný ústřední výbor! To je dětinské hledisko. Ukrajina byla oddělena od Ruska vlivem mimořádných okolností a národní hnutí tam nezapustilo hluboké kořeny. Pokud se nějak projevilo, Němci se už postarali, aby hezky rychle zmizelo. To je fakt, ale fakt výjimečný. Dokonce i s jazykem je to tam tak, že už nikdo neví, je-li ukrajinština jazykem mas či ne. Pracující masy ostatních národů měly k Velkorusům obrovskou nedůvěru jako k národu kulaků a utlačovatelů. To je fakt. Finský zástupce mně vypravoval, že mezi finskou buržoazií, která Velkorusy nenáviděla, se ozývají hlasy: »Němci se projevili jako pěkné bestie, Dohoda zrovna tak, to už

* — Shop Stewards' Committees. *Čes. red.*

raději bolševiky.« To je obrovské vítězství, kterého jsme dosáhli v národnostní otázce nad finskou buržoazií. To nám ale nijak nebrání bojovat proti ní jako proti třídnímu nepříteli a volit k tomu vhodné prostředky. Sovětská republika, která vznikla v zemi, jejíž carismus utlačoval Finsko, musí prohlásit, že respektuje právo národů na nezávislost. S rudou finskou vládou, která po krátkou dobu existovala, jsme uzavřeli smlouvu⁵¹ a přistoupili jsme na určité územní ústupky, kvůli nimž jsem slyšel hodně šovinistických námitek: »Tam je přece tak dobrý rybolov, a vy jste se toho území vzdali.« To jsou takové námítky, o nichž jsem říkal: sáhni některému komunistovi důkladně na zoubek a objevíš velkoruského šovinistu.

Tento příklad s Finskem, stejně jako s Baškiry, myslím ukazuje, že v národnostní otázce se nesmí považovat hospodářská jednota za nutnou stůj co stůj. Ovšemže je nutná! Ale musíme o ni usilovat propagandou, agitací, dobrovolným svazkem. Baškirové mají k Velkorusům nedůvěru, protože Velkorusové jsou kulturnější a využívali této své kulturní úrovně k okrádání Baškirů. Proto v těchto zapadlých krajích znamená slovo Velkorus pro Baškiry totéž co »utlačovatel«, »šejdíř«. S tím je třeba počítat, proti tomu je třeba bojovat. Ale je to dlouhodobý proces. To se přece nedá odstranit žádným dekretem. V této věci musíme být velmi obezřetní. Obezřetný musí být zejména takový národ jako velkoruský, který proti sobě vzbudil zuřivou nenávisť všech ostatních národů, a napravovat jsme se to naučili teprve nyní, a to ještě špatně. Například v komisariátu školství a osvěty nebo v jeho institucích máme komunisty, kteří říkají: škola má být jednotná, a proto se neopovažujte vyučovat v jiném jazyce než v ruštině! Podle mého názoru je takový komunista vlastně velkoruský šovinista. Ten vězí v mnohém z nás a je třeba proti němu bojovat.

Proto tedy musíme říci ostatním národům, že jsme důslední internacionalisté a že usilujeme o dobrovolný sva-

zek dělníků a rolníků všech národů. To vůbec nevylučuje války. Válka, to je jiná otázka, jež vyplývá z podstaty imperialismu. Vedeme-li válku proti Wilsonovi a využívá-li Wilson malý národ jako svůj nástroj, říkáme: my bojujeme proti tomuto nástroji. Proti tomu jsme nikdy nevystupovali. Nikdy jsme neříkali, že socialistická republika může existovat bez vojenské síly. Za určitých podmínek může být válka nutností. Nyní však jde v otázce sebeurčení národů v podstatě o to, že různé národy jdou stejnou historickou cestou, ale velice rozmanitými oklikami a stezkami, a že kulturnější národy jdou vědomě jinou cestou než národy méně kulturní. Finsko šlo svou cestou. Německo jde také svou cestou. Soudruh Pjatakov má naprostou pravdu, že potřebujeme jednotu. Za tuto jednotu je však třeba bojovat propagandou, stranickým vlivem, vytvořením jednotných odborů. Avšak ani zde nelze jednat podle stejné šablony. Kdybychom tento článek odstranili nebo jej stylizovali jinak, vyškrtli bychom národnostní otázku z programu. To by bylo možné udělat, kdyby existovali lidé bez specifických národních rysů. Ale takoví lidé neexistují, a nijak jinak socialistickou společnost vybudovat nemůžeme.

Myslím, soudružky a soudruzi, že program, který tu byl předložen, je třeba vzít za základ, postoupit komisi doplněné zástupci opozice, či lépe řečeno, soudruhy, kteří zde přednesli věcné návrhy, a tato komise pak předloží: 1) seznam pozměňovacích návrhů a 2) teoretické námítky, o nichž se nelze dohodnout. Myslím, že to bude nejpraktičtější postup, který nám nejrychleji přinese správné řešení. (Potlesk.)

NÁVRH TŘETÍHO BODU OBECNĚ POLITICKÉ ČÁSTI PROGRAMU

(PRO PROGRAMOVOU KOMISI
VIII. SJEZDU STRANY)

Buržoazní demokracie se omezovala jen na proklamování formálních práv, vztahujících se na všechny občany, například svobody shromažďovací, spolčovací a svobody tisku. V nejlepším případě byla v těch nejdemokratičtějších buržoazních republikách rušena všechna zákonem stanovená omezení v těchto bodech. Ve skutečnosti však jak administrativní praxe, tak hospodářská podřízenost pracujících jim za buržoazní demokracie vždycky znemožňovala v širší míře využívat těchto práv a svobod.

Naproti tomu proletářská neboli sovětská demokracie místo formálního proklamování práv a svobod tato práva a svobody fakticky poskytuje především a nejvíc právě těm třídám obyvatelstva, které kapitalismus utlačoval, tj. proletariátu a rolnictvu. Proto sovětská vláda vyvlastňuje buržoazii budovy, tiskárny a sklady papíru a dává je plně k dispozici pracujícím a jejich organizacím.

Úkolem KSR je docílit, aby stále širší masy pracujícího obyvatelstva využívaly demokratických práv a svobod, a vytvářet pro to širší materiální možnosti.

*Napsáno nejpozději 20. března 1919
Poprvé otištěno 22. dubna 1956
v Pravdě, č. 113*

Podle rukopisu

POZDRAVNÝ RADIOTELEGRAM,
ZASLANÝ JMÉNEM SJEZDU
VLÁDĚ
MAĎARSKÉ REPUBLIKY RAD⁵²

Vládě Maďarské republiky rad, Budapešť

VIII. sjezd Komunistické strany Ruska posílá plamenný pozdrav Maďarské republice rad. Náš sjezd je přesvědčen, že není daleko doba, kdy komunismus zvítězí na celém světě. Dělnická třída Ruska vám spěchá ze všech sil na pomoc. Proletariát celého světa sleduje s napětím váš další boj a nedovolí imperialistům vztáhnout ruku na novou socialistickou republiku.

Ať žije Maďarská republika rad! Ať žije mezinárodní komunistická republika!

Napsáno 22. března 1919

Otištěno maďarsky

25. března 1919

v listu Népszava, č. 71

Rusky poprvé otištěno roku 1927

*v časopisu Proletarskaja
revolucija, č. 5*

Podle textu listu Népszava

porovnaného s fotokopii

telegrafní pásky

v němčině

R E F E R Á T
O P R Á C I N A V E S N I C I
2 3. B Ř E Z N A

(Dlouhotrvající potlesk.) Soudružky a soudruzi, musím se omluvit, že jsem se nemohl zúčastnit všech zasedání sekce, kterou sjezd zvolil pro otázky práce na vesnici⁵³. Proto mě doplní svými projevy soudruzi, kteří se účastnili práce této sekce od samého počátku. Sekce ostatně vypracovala teze, které byly postoupeny komisi a které vám budou předneseny. Chtěl bych se zabývat obecným významem otázky, jak před námi vyvstala po skončení práce sekce a jak nyní podle mého názoru vyvstala před celou stranou.

Soudružky a soudruzi, je zcela přirozené, že v průběhu proletářské revoluce musíme klást na první místo hned tu, hned onu otázku týkající se nejsložitějších a nejzávažnějších problémů života společnosti. Je zcela přirozené, že za převratu, který se dotýká a musí se dotýkat nejhlubších základů života a nejširších mas obyvatelstva, ani jediná strana, ani jediná vláda, ať by byla masám sebevíc blízká, naprosto není s to obsáhnout *najednou* všechny stránky života. A jestliže se nyní musíme zabývat otázkou práce na vesnici a věnovat v této otázce hlavní pozornost především postavení středního rolnictva — pak na tom z hlediska vývoje proletářské revoluce vůbec nemůže být nic divného a nenormálního. Je pochopitelné, že proletářská revoluce musela začít řešením základního vztahu mezi dvěma nepřátelskými třídami, mezi proletariátem a buržoazií. Hlavním úkolem bylo předat moc do rukou dělnické třídy, zajistit její diktaturu, svrhnout buržoazii a odejmout jí ty hospodářské zdroje její moci, které jsou

nesporně na překážku veškeré socialistické výstavbě. Žádný z nás, pokud jsme obeznámeni s marxismem, nikdy nepochyboval o pravdivosti teze, že v kapitalistické společnosti může být v důsledku ekonomické struktury této společnosti rozhodujícím faktorem buď proletariát, nebo buržoazie. Nyní vidíme mnoho bývalých marxistů — například z tábora menševiků — kteří tvrdí, že prý v období rozhodného boje proletariátu proti buržoazii může vládnout *všeobecná demokracie*. Tak mluví menševici, kteří se v tom vzácně shodují s esery. Jako by sama buržoazie nevytvářela nebo nerušila demokracii podle toho, co je pro ni výhodnější! A je-li to tak, pak v období zostřeného boje buržoazie proti proletariátu nemůže být ani řeči o všeobecné demokracii. Lze se jen divit, jak rychle tito marxisté či pseudomarxisté — například naši menševici —, jak rychle odhazují masku, jak rychle se ukazuje jejich pravá povaha, povaha maloburžoazních demokratů.

Marx po celý svůj život nejvíc bojoval proti iluzím maloburžoazní demokracie a buržoazního demokratismu. Nejvíc se vysmíval jalovým řečem o svobodě a rovnosti, jež zastírají svobodu dělníků umírat hladem nebo rovnost člověka prodávajícího svou pracovní sílu s buržoazí, který prý na svobodném trhu svobodně a rovnoprávně kupuje jeho práci apod. Marx to vysvětloval ve všech svých ekonomických dílech. Lze říci, že celý Marxův Kapitál^[64] je věnován vysvětlení pravdy, že *základními silami kapitalistické společnosti jsou a mohou být jen buržoazie a proletariát*: buržoazie jako tvůrce této kapitalistické společnosti, jako její vůdčí činitel, jako její hybná síla, a proletariát jako její hrobař, jako jediná síla schopná ji vystřídat. V kterémkoli Marxově díle se vždycky najde alespoň jedna kapitola, která se touto otázkou zabývá. Lze říci, že socialisté celého světa se v II. internacionále nesčíslněkrát zapřísahali a dušovali před dělníky, že tuto pravdu chápou. Když však došlo k opravdovému a nadto rozhod-

nému boji o moc mezi proletariátem a buržoazií, viděli jsme, že naši menševici a eseři a rovněž vůdcové starých socialistických stran na celém světě na tuto pravdu zapomněli a začali čistě mechanicky opakovat šosácké fráze o všeobecném demokratismu.

Vyskytují se někdy pokusy dodat těmto slovům jakýsi »pádnější« zvuč a říkat »diktatura demokracie«. To je už naprostý nesmysl. Z dějin velmi dobře víme, že diktatura demokratické buržoazie neznamenal nic jiného než zúčtování s dělníky, kteří povstali. Tak tomu bylo už od roku 1848 — rozhodně ne později, avšak jednotlivé případy se vyskytly i dříve. Dějiny nám ukazují, že právě za buržoazní demokracie se široce a bez zábran rozvíjí nejostřejší boj mezi proletariátem a buržoazií. O platnosti této pravdy jsme se mohli přesvědčit v praxi. A jestliže se kroky sovětské vlády od října 1917 vyznačovaly ve všech podstatných otázkách nesmlouvavostí, pak to bylo právě proto, že jsme se od této pravdy nikdy neodchylovali, že jsme na ni nikdy nezapomínali. Otázku boje s buržoazií o moc může rozhodnout jen diktatura jedné třídy — proletariátu. Zvítězit nad buržoazií může jedině diktatura proletariátu. Svrhnout buržoazii může jedině proletariát. Vést za sebou masy proti buržoazii může jedině proletariát.

Z toho však v žádném případě nevyplývá — to by byla největší chyba —, že bychom se mohli i při další výstavbě komunismu, kdy je buržoazie již svržena, kdy je politická moc již v rukou proletariátu, i nadále obejít bez účasti sil patřících k středním mezivrstvám.

Je přirozené, že na počátku revoluce — proletářské revoluce — se veškerá pozornost těch, kdo ji uskutečňují, zaměřuje na to hlavní a základní: na vládu proletariátu a na zajištění této vlády vítězstvím nad buržoazií — na zajištění toho, aby se buržoazie nemohla znovu vrátit k moci. Velmi dobře víme, že buržoazie má dosud v rukou výhody vyplývající z jejího majetku v jiných zemích

nebo spočívající, někdy dokonce i u nás, v peněžním bohatství. Dobře víme, že existují zkušenější sociální skupiny než proletáři, které buržoazii pomáhají. Dobře víme, že se buržoazie nevzdala myšlenky na návrat k moci, nezanechala pokusů o znovunastolení své nadvlády.

Ale to ještě zdaleka není všechno. Buržoazie, která především zdůrazňuje zásadu »Má vlast je všude, kde se mi dobře vede«, buržoazie, která, jde-li o peníze, byla vždycky internacionální — *buržoazie ve světovém měřítku je zatím ještě silnější než my*. Její nadvláda ztrácí rychle půdu pod nohama, vidí takové příklady, jako je maďarská revoluce — o které jsme vás včera mohli s velkou radostí informovat a kterou dnes zprávy potvrzují — začíná již chápat, že její nadvláda je otřesena. Nemá už při svém počínání volné ruce. Ale dnes, bereme-li v úvahu materiální prostředky v celosvětovém měřítku, musíme přiznat, že materiálně je buržoazie dosud silnější než my.

Proto jsme devět desetin naší pozornosti, naší praktické činnosti věnovali a museli věnovat této základní otázce — svržení buržoazie, upevnění moci proletariátu, vyloučení jakékoli možnosti návratu buržoazie k moci. To je zcela přirozené, zákonité i nevyhnutelné, a v tomto ohledu jsme vykonali pořádný kus práce.

Nyní však musíme dát na pořad otázku dalších vrstev. Musíme — k takovému společnému závěru jsme dospěli v agrární sekci všichni, a jsme přesvědčeni, že se na tom shodnou všichni straničtí pracovníci, protože jsme vlastně jen shrnuli výsledky jejich pozorování —, musíme dát na pořad *otázku středních rolníků* v celém jejím rozsahu.

Vyskytnou se ovšem lidé, kteří místo aby se zamýšleli nad průběhem naší revoluce, místo aby přemýšleli o tom, jaké úkoly nás teď čekají — místo toho využívají každý krok sovětské moci k posměškům a kritice toho typu, jaký vidíme u pánů menševíků a pravých eserů. Jsou to lidé, kteří dosud nepochopili, že musí volit mezi námi a buržoazní diktaturou. Projevili jsme vůči nim velkou

trpělivost a dokonce i shovívavost a dáme jim ještě jednou možnost se přesvědčit o shovívavosti, ale už brzy bude naše trpělivost a shovívavost u konce, a jestliže si sami nezvolí, navrhneme jim s veškerou vážností, aby se sebrali a táhli ke Kolčakovi. (Potlesk.) Neočekáváme, že by tito lidé vynikali zvláště skvělými rozumovými schopnostmi. (Smích.) Ale lze očekávat, že až by na vlastní kůži zakusili Kolčakova zvěrstva, mohli by pochopit, že máme právo od nich žádat, aby volili mezi námi a Kolčakem. Jestliže v prvních měsících po Říjnu byli mnozí naivní lidé tak hloupí, aby se domnívali, že diktatura proletariátu je cosi přechodného a náhodného, pak nyní by už i menševici a eseři měli pochopit, že v tomto boji, který probíhá pod tlakem veškeré mezinárodní buržoazie, je cosi zákonitého.

Ve skutečnosti se vytvořily jen dvě síly: diktatura buržoazie a diktatura proletariátu. Kdo to nevyčetl z Marxe, kdo to nevyčetl ze spisů všech velkých socialistů — ten nikdy socialistou nebyl, nic o socialismu nepochopil a jen se socialistou nazýval. Těmto lidem dáváme krátkou lhůtu na rozmyšlenou a požadujeme, aby si tuto otázku vyřešili. Zmínil jsem se o nich proto, že nyní říkají nebo budou říkat: »Bolševici přišli s otázkou středního rolnictva, hodlají s ním koketovat.« Jsem si velmi dobře vědom, že takováto argumentace, a ještě mnohem horší, se hojně vyskytuje v menševickém tisku. Ignorujeme ji — žvástům našich odpůrců nikdy nepřikládáme význam. Lidé, kteří jsou dosud s to přebíhat sem a tam mezi buržoazií a proletariátem, si mohou povídat, co chtějí. My jdeme svou cestou.

Naše cesta je určována především rozložením sil jednotlivých tříd. V kapitalistické společnosti se rozvíjí boj mezi buržoazií a proletariátem. Pokud tento boj dosud neskončil, soustředíme svou zvýšenou pozornost na to, aby byl doveden do konce. Dosud doveden do konce není, třebaže se v tomto boji už podařilo mnohé vykonat.

Nyní už nemá mezinárodní buržoazie volné ruce. Nejlepším důkazem toho je, že došlo k proletářské revoluci v Maďarsku. Proto je jasné, že naše činnost na vesnici již překročila rámeček, kdy bylo všechno podřízeno základnímu požadavku boje o moc.

Tato činnost prošla dvěma hlavními fázemi. V říjnu 1917 jsme převzali moc *spolu s rolnictvem jako celkem*. Byla to revoluce buržoazní, protože třídní boj se na vesnici ještě nerozvinul. Jak jsem již řekl, skutečná proletářská revoluce na vesnici začala teprve v létě 1918. Kdybychom nedokázali rozpoutat tuto revoluci, byla by naše práce neúplná. První etapou bylo převzetí moci ve městě, ustavení sovětské formy vlády. Druhou etapou byl úkol, který je pro všechny socialisty základní, bez něhož nejsou socialisté socialisty: oddělení proletářských a poloproletářských sil na vesnici, jejich semknutí s městským proletariátem k boji proti vesnické buržoazii. Tato etapa je v základě také ukončena. Organizace, které jsme k tomu původně vytvořili, výbory chudiny, se již natolik upevnily, že jsme uznali za možné nahradit je řádně zvolenými sověty, tj. zreorganizovat vesnické sověty tak, aby se z nich staly orgány třídní nadvlády, orgány proletářské moci na vesnici. Taková opatření, jako je zákon o socialistické organizaci zemědělství a o opatřeních k přechodu k socialistickému zemědělství^[83] — který byl nedávno schválen ústředním výkonným výborem a který jistě všichni znají — shrnují z hlediska naší proletářské revoluce to, čeho jsme už dosáhli.

To hlavní, co je prvním a základním úkolem proletářské revoluce, jsme splnili. A právě proto, že jsme to splnili, dostal se na pořad úkol složitější: náš *vztah k střednímu rolnictvu*. Kdo se domnívá, že vytyčení tohoto úkolu je nějakým symptomem oslabení naší moci, oslabení diktatury proletariátu, změny, třeba jen částečné, třeba jen docela nepatrné změny naší základní politiky — ten vůbec nechápe úkoly proletariátu, úkoly komunistického

převratu. Jsem přesvědčen, že takoví lidé se v naší straně nevyskytují. Chtěl jsem jen varovat soudruhy před lidmi, kteří stojí mimo dělnickou stranu a budou tak mluvit ne proto, že by to vyplývalo z nějakého jejich světového názoru, nýbrž prostě proto, aby poškodili nás a pomohli bělogvardějcům — jednodušeji řečeno, aby proti nám poštvali středního mužika, který vždy kolísal, nemůže nekolísat a bude kolísat ještě dost dlouho. Aby ho proti nám poštvali, budou říkat: »Podívejte se, jak se vás snaží navnadit! To znamená, že vzali v úvahu vaše povstání, to znamená, že zakolísali« atd. apod. Je třeba, aby všichni naši soudruzi byli proti takové agitaci vyzbrojeni. A jsem přesvědčen, že vyzbrojeni budou, podaří-li se nám nyní přistoupit k této otázce z hlediska třídního boje.

Je naprosto jasné, že tento základní problém — *jak přesně vymezit vztah proletariátu k středním rolníkům*, je velice složitý a velmi naléhavý. Tento problém, soudružky a soudruzi, není pro marxisty obtížný z hlediska teoretického, které si osvojila obrovská většina dělníků. Připomínám například, že v knize o agrární otázce^[118], kterou napsal Kautsky ještě v době, kdy správně vykládal Marxovo učení a byl uznáván za nespornou autoritu v této oblasti — v této knize o agrární otázce praví Kautsky o přechodu od kapitalismu k socialismu, že úkolem socialistické strany je *neutralizovat rolníky*, tj. dosáhnout toho, aby rolník zůstal v boji mezi proletariátem a buržoazií neutrální, aby nemohl poskytnout buržoazii aktivní pomoc proti nám.

Po celé dlouhé období nadvlády buržoazie podporovalo rolnictvo její moc, bylo na její straně. To je pochopitelné, uvážíme-li hospodářskou sílu buržoazie a politické prostředky její nadvlády. Nemůžeme počítat s tím, že se střední rolník ihned postaví na naši stranu. Budeme-li však uskutečňovat správnou politiku, toto kolísání po jisté době přestane a rolník bude schopen se postavit na naši stranu.

Již Engels, který spolu s Marxem položil základy vědeckého marxismu, tj. učení, kterým se naše strana neustále a zejména za revoluce řídí — již Engels rozděloval rolnictvo na drobné, střední a velké, a toto rozdělení odpovídá v převážné většině evropských zemí dodnes skutečnosti. Engels řekl: »Možná že dokonce ani velké rolnictvo nebude třeba všude potlačovat násilím.«^[105] A že bychom mohli někdy uplatňovat násilí vůči středním rolníkům (drobný rolník je náš přítel) — na to ani jeden rozumný socialista nikdy nepomýšlel. To řekl Engels roku 1894, rok před svou smrtí, kdy se dostala na pořad dne agrární otázka.⁵⁴ Toto hlediště nám ukazuje pravdu, na kterou se někdy zapomíná, s níž však všichni teoreticky souhlasíme. Pokud jde o statkáře a kapitalisty, je naším úkolem jejich úplné vyvlastnění. *Nepřipouštíme však žádné násilí vůči středním rolníkům.* Dokonce ani o bohatých rolnících neříkáme tak rozhodně jako o buržoazii: absolutní vyvlastnění bohatých rolníků a kulaků. Tento rozdíl je vyjádřen i v našem programu^[88]. Říkáme: potlačení odporu bohatých rolníků, potlačení jejich kontrarevolučních tendencí. To není úplné vyvlastnění.

Základní rozdíl, který určuje náš vztah k buržoazii a k střednímu rolnictvu — úplné vyvlastnění buržoazie, svazek se středními rolníky, kteří nevykořisťují ostatní —, tuto základní linii teoreticky všichni uznávají. Ale v praxi se tato linie důsledně nedodržuje, v místních orgánech se ji ještě dodržovat nenaučili. Když proletariát svrhl buržoazii, upevnil svou moc a pustil se do všestranného budování nové společnosti, dostala se otázka středních rolníků do popředí. Žádný socialista na světě nepopíral, že výstavba komunismu bude probíhat jinak v zemích s převládající zemědělskou velkovýrobou a jinak tam, kde převládá zemědělská malovýroba. To je nejelementárnější, základní pravda. Z této pravdy vyplývá, že čím více se blížíme úkolům výstavby komunismu, musí se

naše hlavní pozornost soustřeďovat do jisté míry právě na střední rolníky.

Mnohé závisí na tom, jak vymezíme svůj vztah k středním rolníkům. Teoreticky je tato otázka vyřešena, ale velmi dobře jsme poznali a z vlastních zkušeností víme, jaký je rozdíl mezi teoretickým řešením otázky a její praktickou realizací. Dospěli jsme těsně k tomuto rozdílu, který je tak charakteristický pro Velkou francouzskou revoluci, kdy se francouzský Konvent rozmáchl k dalekosáhlým opatřením, ale pro jejich realizaci neměl náležitou oporu, dokonce ani nevěděl, o kterou třídu se musí při provádění toho či onoho opatření opírat.

My jsme v nepoměrně příznivější situaci. Díky celému století vývoje víme, o kterou třídu se opíráme. Víme však také, že tato třída má naprosto nedostatečné praktické zkušenosti. To základní bylo dělnické třídě a dělnické straně jasné: svrhnout vládu buržoazie a dát moc dělníkům. Ale *jak* to udělat? Všichni si pamatují, s jakými potížemi a za cenu kolika chyb jsme přecházeli od dělnické kontroly k dělnickému řízení průmyslu. A přitom to byla práce uvnitř naší vlastní třídy, mezi proletariátem, s nímž jsme vždycky pracovali. Teď však máme vymezit svůj vztah k nové třídě, k třídě, kterou městský dělník nezná. Je nutné vymezit vztah k třídě, která nemá vyhraněnou a pevnou pozici. Proletariát je v převážné většině pro socialismus, buržoazie je v převážné většině proti socialismu — určit vztah mezi těmito dvěma třídami je snadné. Když však přecházíme k takové vrstvě, jako jsou střední rolníci, ukazuje se, že *to je taková třída, která kolísá*. Střední rolník je zčásti vlastník a zčásti pracující. Nevykořisťuje ostatní pracující. Po desetiletí musel s velkým úsilím hájit své postavení, sám zakusil vykořisťování ze strany statkářů a kapitalistů, všechno vydržel, a přitom je to vlastník. Zaujmout postoj k této kolísající třídě je nesmírně obtížné. Poučení našimi víc než ročními zkušenostmi a naší víc než půlroční proletářskou prací na ves-

nici i skutečností, že třídní diferenciaci na vesnici již proběhla — musíme se tu nejvíc ze všeho vyvarovat chvatu, laického teoretizování i tendencí pokládat za hotovou věc to, na čem teprve pracujeme a co jsme dosud nedokončili. V rezoluci^[48], kterou vám předkládá komise zvolená sekci a kterou vám přečte jeden z dalších řečníků, najdete v tomto směru dostatečné varování.

Z ekonomického hlediska je jasné, že musíme jít středním rolníkům na pomoc. Teoreticky o tom není pochyb. Avšak při našich zvyklostech, při naší kulturní úrovni, při našem nedostatku kulturních i technických sil, které bychom mohli vesnici nabídnout, a při našem zhusta neúčinném přístupu k vesnici sahají soudruzi velmi často k donucování, čímž všechno pokazí. Zrovna včera mi dal jeden soudruh brožurku Instrukce a pravidla pro práci strany v Nižněnovgorodské gubernii^[28], kterou vydal nižněnovgorodský výbor KSR (bolševiků) — a v této brožurce čtu například na s. 41: »Dekret o mimořádné dani musí celou svou vahou dolehnout na vesnické kulaky, spekulanty a *vůbec na střední vrstvy rolnictva*.« Tomu se tedy opravdu říká, že lidé »pochopili«! Buď je to chyba tisku, ale je nepřipustné, aby k takovým chybám vůbec docházelo! Anebo je to kvapná a zbrklá práce, která ukazuje, jak nebezpečná je jakákoli zbrkllost v této věci. Anebo je to — což je nejhorší předpoklad, který bych vůči nižněnovgorodským soudruhům nerad uplatňoval — zcela prostě nepochopení. Ale dost možná, že je to prostě jen přehlédnutí.⁵⁵

V praxi se stávají případy podobné tomu, o němž vypravoval jeden soudruh v komisi. Obklopili ho rolníci a každý se ptal: »Řekni, jsem střední rolník, nebo ne? Mám dva koně a jednu krávu. Já mám dvě krávy a jednoho koně« atd. To aby měl takový agitátor, který objíždí újezdy, nějaký neomylný teploměr, aby jím rolníka přezkoušel a řekl, je-li střední rolník, nebo ne. K tomu je třeba znát celou historii hospodářství toho kterého rolní-

ka, jeho vztah k nižším i vyšším skupinám — a to přesně znát nemůžeme.

Tady je třeba mít velké praktické zkušenosti a znát dobře místní podmínky. To nám ještě chybí. Přiznat si to není žádná hanba; musíme to přiznat otevřeně. Nikdy jsme nebyli utopisté a nepředstavovali jsme si, že budeme budovat komunistickou společnost čistounkýma rukama čistounkých komunistů, kteří se musí narodit a být vychováváni v ryze komunistické společnosti. To jsou pohádky pro děti. Komunismus musíme budovat z trosek kapitalismu, a jediné třída, která je zocelena v boji proti kapitalismu, to může dokázat. Proletariát, jak velmi dobře víte, není prost nedostatků a slabostí kapitalistické společnosti. Bojuje za socialismus a zároveň bojuje proti svým vlastním nedostatkům. Nejlepší a nejnávštěvnější část proletariátu, která ve městech vedla po celá desetiletí odhodlaný boj, mohla v tomto boji přejímat všechnu kulturu městského i velkoměstského života a do jisté míry ji přejala. Víte, že údělem vesnice byla i ve vyspělých zemích zaostalost. Kulturní úroveň vesnice samozřejmě pozvedneme, bude to však trvat celá dlouhá léta. Právě na to naši soudruzi všude zapomínají, a právě to se nám nápadně rýsuje z každého slova lidí z venkova, ne zdejších inteligentů a ne zdejších úředníků — těch jsme slyšeli už dost a dost —, nýbrž lidí, kteří měli příležitost prakticky sledovat práci na vesnici. A právě tyto hlasy byly pro nás v agrární sekci zvlášť cenné. Tyto názory budou zvlášť cenné nyní — o tom jsem přesvědčen — pro celý sjezd strany, protože nepocházejí z knih či z dekretů, nýbrž přímo ze života.

To všechno nás nutí pracovat tak, abychom vnesli co možná jasno do našich vztahů vůči středním rolníkům. Je to velmi těžké, protože *v životě to tak jasné není*. Tato otázka nejenže není vyřešena, ale je dokonce *neřešitelná*, chce-li ji někdo vyřešit *naráz a ihned*. Jsou lidé, kteří říkají: »Nemělo se vydávat tolik dekretů« — a vytýkají so-

větské vládě, že se pustila do spisování dekretů, aniž měla představu, jak je realizovat. Tito lidé vlastně ani nepozorují, že sklouzávají na pozice bělogvardějců. Kdybychom očekávali, že se napsáním stovky dekretů změní celý život na vesnici, byli bychom dokonalí idioti. Kdybychom se však zřekli možnosti ukázat v dekretech cestu, byli bychom zrádci socialismu. Tyto dekreta, které prakticky nemohly být hned a plně realizovány, měly velký propagační význam. Jestliže jsme dříve prováděli propagandu pomocí všeobecně platných pravd, *provádíme nyní propagandu prací.* To je rovněž propaganda, ale je to propaganda činy, ne však izolovanými akcemi nějakých samolibých povýšenců, jež nám byly tolik k smíchu v období anarchismu a starého socialismu. Náš dekret je výzva, ale ne výzva v onom dřívějším duchu: »Dělníci, povstaňte, svrhnete buržoazii!« Ne, je to výzva k masám, výzva, aby se pustily do praktické práce. *Dekreta, to jsou instrukce vyzývající k masové praktické práci.* A to je důležité. Ať je třeba v těchto dekretech mnoho neužitečného, mnoho takového, co se v životě neujme. Ale je v nich materiál pro praktickou práci, a úkolem dekretu je naučit praktickým krokům sta, tisíce a milióny lidí, kteří naslouchají hlasu sovětské vlády. Je to pokus o praktickou akci při budování socialismu na vesnici. Budeme-li se na to dívat takto, pak vytěžíme ze souhrnu našich zákonů, dekretů a usnesení velký užitek. Nebudeme se na ně dívat jako na nezvratná usnesení, která je třeba provést stůj co stůj, náraz a ihned.

Je třeba vyvarovat se všeho, co by mohlo být v praxi podnětem k některým zlořádům. Leckde se k nám vetřeli kariéristé a dobrodruzi, kteří si začali říkat komunisté a podvádějí nás, kteří k nám přilezli proto, že komunisté jsou nyní u moci, zatímco čestnější »úřednické« vrstvy k nám nešly pracovat, zaslepeny svými zaostalými idejemi, ale kariéristé nemají žádné ideje, nemají žádnou čest. Tito lidé, kteří usilují jen o to, aby udělali kariéru,

uplatňují dole donucování a myslí si, že je to tak v pořádku. V praxi to však někdy vede k tomu, že rolníci říkají: »Ať žije sovětská moc, ale pryč s komunou.« (tj. s komunismem). To nejsou vymyšlené případy, to jsou případy ze skutečného života, ze zpráv soudruhů o místních poměrech. Nesmíme zapomínat, jak obrovskou škodu působí každé přehánění, každá zbrkllost a ukvapenost.

Museli jsme pospíchat, abychom se stůj co stůj, zoufalým skokem vymanili z imperialistické války, která nás přivedla na pokraj krachu, museli jsme vynaložit nejzoufalejší úsilí, abychom rozdrtili buržoazii a síly, které hrozily rozdrtit nás. To všechno bylo nutné, jinak bychom nedokázali zvítězit. Kdybychom ale postupovali stejně vůči středním rolníkům — byl by to takový idiotismus, taková stupidita a taková pohroma pro naši věc, že tak mohou jednat vědomě jenom provokatéři. Zde musíme vytyčit úkol úplně jinak. Tady nejde o to, abychom zlomili odpor vědomých vykořisťovatelů, abychom je porazili a svrhli — což byl úkol, který jsme si kladli dříve. Nikoli, jakmile jsme tento hlavní úkol vyřešili, dostávají se na pořad úkoly složitější. Násilím se tady nic nepořídí. *Násilí vůči středním rolníkům je nesmírně škodlivé.* Je to velmi početná, mnohamiliónová vrstva. Dokonce i v Evropě, kde v žádné zemi tato vrstva není tak početná, kde je vysoce vyspělá technika a kultura, městský život i železnice, kde by se nejspíš mohlo na takové řešení pomýšlet — nikdo, ani jeden z těch nejradikálnějších socialistů nenavrhoval násilná opatření vůči středním rolníkům.

Když jsme přebírali moc, opírali jsme se o veškeré rolnictvo jako celek. Tehdy měli všichni rolníci jeden úkol — boj proti statkářům. Dodnes se však mezi nimi udržela zaujatost vůči zemědělské velkovýrobě. Rolník si myslí: »Bude-li se hospodařit ve velkém, znamená to, že budu zase jen podruh.« To je ovšem mylný názor. Ale rolníkova představa zemědělské velkovýroby je spjata

s nenávisť, se vzpomínkou na to, jak statkáři utlačovali lid. Tento pocit trvá, ještě nevymizel.

Nejvíce se musíme opírat o pravdu, že tady již pro samu podstatu věci nelze ničeho dosáhnout násilnými metodami. Tady vypadá ekonomický úkol úplně jinak. Není tu onen vrcholek, který lze seříznout, a celý základ, celou budovu ponechat. Vrcholek, který ve městě tvořili kapitalisté, tu není. *Použít zde násilí znamená přivést všechno vniveč.* Tady je zapotřebí dlouhodobá výchovná práce. Rolníci, který je nejen u nás, ale na celém světě praktik a realista, musíme dokázat na konkrétních příkladech, že »komuna« je ze všeho nejlepší. Nebude z toho ovšem nic kloudného, budou-li se na vesnici vyskytovat zbrklí lidé, kteří si sem vyrazili z města, přijeli, potlacha-li, nadělali tu řůru inteligentských nebo i neinteligentských zmatků, s každým se pohádali a šli zase po svých. Někdy se to stává. Místo úcty budí pak jen posměch, a plným právem.

K této otázce musíme říci, že komuny podporujeme, ale musí být zorganizovány tak, *aby si získaly rolnickou důvěru.* Dokud se nám to nepodaří, budeme žáky rolníků, a ne jejich učiteli. Není nic hloupějšího, než když lidé neznají zemědělství a jeho specifiky, lidé, kteří se vrhli na vesnici jen proto, že zaslechli cosi o prospěšnosti společného hospodaření, že jsou znaveni životem ve městě a rádi by pracovali na vesnici — když se takoví lidé pokládají ve všem za učitele rolníků. *Není nic hloupějšího než sama myšlenka na uplatňování násilí v hospodářských vztazích se středním rolníkem.*

Úkolem tu není vyvlastnit středního rolníka, nýbrž přihlédnout ke specifickým podmínkám rolníkovy života, učit se od rolníků metodám přechodu k lepšímu systému, a *neopovažovat se komandovat!* To je pravidlo, které jsme si vytyčili. (Potlesk všech účastníků sjezdu.) To je pravidlo, které jsme se snažili vysvětlit v našem návrhu rezoluce, neboť v tomto ohledu jsme se, soudružky a sou-

druzi, skutečně hodně provinili. Přiznat se k tomu není žádná hanba. Neměli jsme žádné zkušenosti. Ve svém boji proti vykořisťovatelům jsme vycházeli také ze zkušenosti. Jestliže nás někdy za tento boj odsuzovali, můžeme říct: »Tím jste vinni vy, páni kapitalisté. Kdybyste nebyli kladli tak zuřivý, tak nesmyslný, drzý a zuřivý odpor, kdybyste se nebyli spojili s buržoazií celého světa, měl by převrat mnohem mírnější formy.« Nyní, když jsme odrazili zuřivý nápor ze všech stran, můžeme přejít k jiným metodám, protože nejednáme jako kroužek, nýbrž jako strana, která za sebou vede milióny. Tyto milióny nemohou ihned pochopit změnu kursu, a proto rány určené kulakům dopadají často i na středního rolníka. To není nic divného. Je jenom třeba pochopit, že to způsobují historické podmínky, které se přežily, a že nové podmínky a nové úkoly vůči této třídě vyžadují nový způsob myšlení.

Naše dekrety týkající se rolnického hospodářství jsou v zásadě správné. Nemáme důvody odvolat ani jeden z nich, nemáme důvody ani jednoho z nich litovat. Ale jsou-li dekrety správné, *je nesprávné vnuccovat je rolníkovi násilím*. O tom se ani v jednom dekretu nemluví. Jsou správné jako vyznačené cesty, jako výzva k praktickým opatřením. Když říkáme: »Podporujte sdružování,« dáváme tím směrnice, které musí být mnohokrát vyzkoušeny, abychom našli definitivní *formu* jejich realizace. Bylo-li řečeno, že je nutné usilovat o dobrovolný souhlas, znamená to, že je nutné rolníka přesvědčovat a že je nutné přesvědčovat ho praktickými činy. Slovy se rolníci přesvědčit nedají, a v tom jsou naprosto v právu. Bylo by špatné, kdyby se nechali přesvědčit pouhým přečtením dekretů a agitačními letáky. Kdyby se dal takto přestavět ekonomický život — nestála by celá tato přestavba ani za zlámanou grešli. Nejprve je třeba dokázat, že takové sdružení je lepší, a sdružit lidi tak, aby se skutečně sdružili a nerozhádali se přitom, dokázat, že je to výhodné.

Tak vidí otázku rolník a tak ji formulují naše dekrety. Jestliže jsme toho dosud nedokázali dosáhnout, není to žádná ostuda, musíme to otevřeně přiznat.

Vyřešili jsme zatím jen základní úkol každého socialistického převratu — úkol zvítězit nad buržoazií. Ten jsme v zásadě vyřešili, třebaže nyní začíná neobyčejně těžké pololetí, kdy imperialisté celého světa vyvíjejí krajní úsilí, aby nás rozdrtili. Nyní můžeme bez nadsázky říci, že *imperialisté sami pochopili, že po tomto pololetí bude jejich věc absolutně beznadějná*. Buď teď využijí naši vyčerpanost a zvítězí nad osamocenou zemí, nebo se staneme vítězi my, a to nejen v naší zemi. V tomto pololetí, kdy se k zásobovací krizi přidružila krize v dopravě a kdy se imperialistické mocnosti pokoušejí útočit na několika frontách, je naše situace mimořádně těžká. *Je to však poslední těžké pololetí*. I nadále je nutné napnout všechny síly k boji proti vnějšímu nepříteli, který proti nám útočí.

Když však mluvíme o úkolech práce na vesnici, musíme přes všechny obtíže, přesto, že veškeré naše zkušenosti vybízejí k bezprostřednímu potlačení vykořisťovatelů — musíme mít na zřeteli a nezapomínat, že ve vztahu k střednímu rolnictvu vypadají naše úkoly na vesnici jinak.

Všichni uvědomějí dělníci: petrohradští, ivanovskovožněsenští, moskevští, kteří pobývali na vesnici — všichni uváděli případy, kdy celou řadu nedorozumění, zdánlivě neodstranitelných, celou řadu konfliktů, zdánlivě velice závažných, dovedli odstranit nebo zmírnit svými zásahy rozumní dělníci, kteří nemluvili knižním jazykem, nýbrž tak, aby tomu mužik rozuměl, nemluvili jako velitelé, kteří si osobují právo rozkazovat, třebaže neznají vesnický život, nýbrž jako soudruzi, kteří vysvětlují situaci a apelují na jejich city pracujících lidí proti vykořisťovatelům. A tímto soudružským vysvětlováním dosahovali toho, čeho nemohly dosáhnout stovky jiných svou rozkazovačností a vrchnostenským přístupem.

Právě takovým duchem je prodchnuta celá rezoluce, kterou teď doporučujeme vaší pozornosti.

Pokoušel jsem se ve svém stručném referátu zabývat zásadní stránkou, obecně politickým významem této rezoluce. Pokoušel jsem se dokázat — a doufám, že se mi to podařilo —, že z hlediska zájmu revoluce jako celku u nás nedošlo k žádnému obratu a k žádné změně linie. Bělogvardějci a jejich pomahači vykřikují nebo budou vykřikovat opak. Ať si křičí! Nám to nevádí. My jdeme za svými úkoly co nejdůsledněji. Od úkolu potlačit buržoazii musíme přenést svou pozornost na úkol, jak uspořádat život středních rolníků. Musíme s nimi žít v míru. Střední rolníci budou v komunistické společnosti stát na naší straně teprve tehdy, až usnadníme a zlepšíme hospodářské podmínky jejich života. Kdybychom jim mohli hned zítra dát 100 000 prvotřídních traktorů, zásobit je benzínem, posadit na ně řidiče (víte velmi dobře, že je to zatím jen fantazie), střední rolníci by řekli: »Jsem pro komunu« (tj. pro komunismus). Abychom to však mohli udělat, je třeba nejdříve zvítězit nad mezinárodní buržoazií, je třeba ji donutit, aby nám tyto traktory poskytla, anebo je třeba zvýšit naši produktivitu natolik, abychom je mohli dodat sami. To bude jediné správné pojetí dané otázky.

Rolník potřebuje městský průmysl, nemůže bez něj existovat, a tento průmysl je v našich rukou. Pustíme-li se pořádně do práce, bude nám rolník vděčný, že mu z města poskytneme tyto výrobky, toto nářadí i tuto kulturu. Nepřinesou mu to vykořisťovatelé nebo statkáři, ale právě ti soudruzi dělníci, kterých si rolník hluboce váží, oceňuje je však podle praxe, oceňuje jen jejich faktickou pomoc a odmítá — a plným právem odmítá — komandování, »nařizování« shora.

Nejdříve pomozte, a pak se ucházejte o naši důvěru. Bude-li se tu postupovat správně, bude-li správně promyšlen každý krok každé skupiny v újezdu, ve volosti, v zásobovacím oddílu, v kterékoli organizaci, bude-li kaž-

dý náš krok z tohoto hlediska pečlivě vážen, získáme rolníkovu důvěru, a teprve pak dokážeme pokročit kupředu. Teď mu musíme poskytnout pomoc i radu. Nebude to velitelský rozkaz, nýbrž soudružská rada. Pak bude rolník plně na naší straně.

To je tedy, soudružky a soudruzí, obsahem naší rezoluce a to se, jak se domnívám, musí stát i usnesením sjezdu. Schválíme-li to, bude-li tím určena veškerá práce našich stranických organizací, pak se vyrovnáme i s druhým velkým úkolem, před nímž stojíme.

Jak svrhnout buržoazii, jak ji potlačovat — to jsme se už naučili a jsme na to hrdí. Jak upravit naše vztahy k miliónům středních rolníků, jak získat jejich důvěru, to jsme se ještě nenaučili — to je třeba otevřeně říct. Ale úkol jsme pochopili, vytyčili jsme jej a říkáme si s maximální nadějí, s plným vědomím a s veškerou rozhodností: s tímto úkolem se vyrovnáme, a pak bude socialismus naprosto nepřemožitelný. (Dlouhotrvající potlesk.)

*Podle stenografického zápisu
opraveného V. I. Leninem*

VYSTOUPENÍ PROTI NÁVRHU
NA PŘERUŠENÍ DISKUSE
K REFERÁTU
O PRÁCI NA VESNICI
23. BŘEZNA

Soudružky a soudruzi, naprosto nemohu souhlasit s tím, co říkal předešlý řečník, neboť jsem přesvědčen, že za dnešní večer se vám stejně nepodaří přenést svou práci až na vesnici. My v komisi jsme se domnívali, že zde na sjezdu nemluvíme jen ke shromáždění v tomto malém sále, ale k celému Rusku, které si bude nejen dychtivě pročítat usnesení našeho sjezdu⁹⁴], ale bude chtít také vědět, jaký zájem strana práci na vesnici věnuje. Proto je třeba vyslechnout soudruhy z jednotlivých míst. Ztratíte-li tím hodinu nebo půldruhé, práce na vesnici tím neutrpí. Proto vás jménem komise naléhavě žádám, abyste této jedné nebo půldruhé hodiny nelitovali. Je nesporné, že nám hlasy lidí z praxe, které tu zazní, nepřinesou mnoho nového, ale celému Rusku, které sleduje noviny, přinese těchto několik hodin naší práce velký užitek.

R E Z O L U C E O V Z T A H U K S T Ř E D N Í M U R O L N I C T V U

Pokud jde o práci na vesnici, VIII. sjezd, který vycházel z programu strany, schváleného 22. března 1919^[88], a plně podporuje sovětskou vládou již vyhlášený zákon o socialistické organizaci zemědělství a o opatřeních k přechodu k socialistickému zemědělství^[83], uznává, že v této chvíli má zvláště velký význam správnější uplatňování linie strany vůči středním rolníkům, totiž větší pozornost k jejich potřebám, usilování o dohodu s nimi a odstraňování svévole místních úřadů.

1. Směšovat střední rolníky s kulaky, uplatňovat vůči nim v té či oné míře opatření namířená proti kulakům, znamená nejhrubším způsobem porušovat nejen všechny dekrety sovětské vlády a celou její politiku, nýbrž i všechny základní principy komunismu, podle nichž je dohoda proletariátu se středními rolníky v období rozhodného boje proletariátu za svržení buržoazie jednou z podmínek bezbolestného přechodu k odstranění jakéhokoli vykořisťování.

2. Střední rolníci, kteří mají poměrně pevné ekonomické kořeny, se udrží v důsledku zaostávání zemědělské techniky za průmyslovou, dokonce i ve vyspělých kapitalistických zemích, o Rusku ani nemluvě, ještě dost dlouho po začátku proletářské revoluce. Proto musí taktika pracovníků sovětů na vesnici, stejně jako taktika stranických pracovníků, počítat s dlouhým obdobím spolupráce se středním rolnictvem.

3. Strana musí stůj co stůj dosáhnout toho, aby všichni pracovníci sovětů na vesnici naprosto jasně a důkladně

pochopili pravdu, kterou jednoznačně konstatoval vědecký socialismus, že totiž střední rolnictvo nepatří k vykořisťovatelům, neboť neždímá zisk z cizí práce. Taková třída malovýrobců nemůže za socialismu nic ztratit, naopak, získává velmi mnoho svržením jařma kapitálu, který ji v každé, dokonce i v té nejdemokratičtější republice tisícerým způsobem vykořisťuje.

Správně uplatňovaná politika sovětské moci na vesnici tedy zajišťuje svazek a dohodu vítězného proletariátu se středními rolníky.

4. Představitelé sovětské moci, kteří podporují družstva všeho druhu, včetně zemědělských komun středních rolníků, nesmějí připustit při jejich zakládání ani sebe-menší donucování. Cenu mají jen taková sdružení, která založili ze své svobodné iniciativy sami rolníci a jejichž výhody si v praxi ověřili. Přílišná uspěchanost v této věci je na škodu, neboť může jen prohlubovat předsudky středních rolníků proti novotám.

Ti představitelé sovětské moci, kteří si dovolují používat nejen přímé, ale třeba i jen nepřímé donucování, aby dostali rolníky do komun, musí být co nejpřísněji pohnáni k odpovědnosti a z práce na vesnici odvoláni.

5. Jakékoli svévolné rekvizice, tj. takové rekvizice, které neprobíhají podle přesných směrnic zákonů ústřední moci, musí být nemilosrdně stíhány. Sjezd požaduje, aby lidový komisariát zemědělství, lidový komisariát vnitřní a rovněž i Celoruský ústřední výkonný výbor zvýšily kontrolu v tomto směru.

6. Obrovský rozvrat, který vyvolala ve všech zemích světa čtyřletá imperialistická válka, vedená pro lupičské zájmy kapitalistů, a který se zvláště vyhrotil v Rusku, staví v této chvíli rolníky do obtížné situace.

Vzhledem k tomu zákon sovětské vlády o mimořádné dani^[10] zdůrazňuje, na rozdíl od všech zákonů všech buržoazních vlád na světě, že daňové břímě má plně dolehnout na kulaky, na nepočtené příslušníky vykořisťova-

telského rolnictva, které se za války vydatně obohatilo. Naproti tomu střední rolníci mají být zdaněni velmi mírně, pouze ve zcela únosném rozsahu, který by je nezatěžoval.

Strana žádá, aby vymáhání mimořádné daně od středních rolníků bylo v každém případě zmírněno, i kdyby se proto měl snížit celkový výnos daně.

7. Socialistický stát musí rozvinout co nejširší pomoc rolníkům, spočívající hlavně v zásobování středních rolníků výrobky městského průmyslu, zejména zdokonaleným zemědělským náradím, osivem a různým materiálem k zvelebení zemědělství a k zajištění pracovních a životních podmínek rolníků.

Nedovoluje-li nynější rozvrat provést tato opatření ihned a v plném rozsahu, je povinností místních sovětských úřadů hledat všemožné cesty, jak poskytnout chudým a středním rolníkům všestrannou reálnou pomoc, která by je v této těžké situaci podpořila. Strana pokládá za nutné uvolnit pro tento účel velký státní fond.

8. Zejména je nutné usilovat o to, aby byl skutečně a v plném rozsahu uplatňován zákon sovětské vlády, který požaduje od sovchozů, zemědělských komun a všech podobných sdružení, aby poskytly středním rolníkům ve svém okolí okamžitou a všestrannou pomoc. Dohodu se středními rolníky lze uskutečnit jen na základě takovéto faktické pomoci. Jen tak je možné a nutné získat jejich důvěru.

Sjezd upozorňuje všechny stranické pracovníky na to, že je nutné ihned reálně uplatňovat všechny požadavky, o nichž se mluví v agrární části programu strany, a to:

a) uspořádat půdu, jež je v užívání rolníků (scelit a zakrouhlit rozkouskované pozemky aj.); b) zásobovat rolníky šlechtěnými osivy a umělými hnojivy; c) vyšlechtit plemena chovného dobytka pro rolníky; d) šířit agronomické znalosti; e) poskytovat rolníkům agronomickou pomoc; f) opravovat zemědělský inventář rolníků ve státních

opravnách; g) zřizovat půjčovny zemědělského nářadí, pokusné stanice, vzorová poďle atd.; h) meliorovat rolnické pozemky.

9. Ke zvelebení zemědělské výroby, zejména pokud jde o zpracovávání zemědělských produktů, melioraci rolnických pozemků, podporu domácího průmyslu atd., se musí družstevním rolnickým sdružením dostat od státu rozsáhlá finanční i organizační pomoc.

10. Sjezd připomíná, že ani usnesení strany, ani dekrety sovětské vlády se nikdy neodchýlily od linie dohody se středními rolníky. Tak například, když byly vytvořeny výbory vesnické chudiny, byl k velmi důležité otázce výstavby sovětské moci na vesnici uveřejněn oběžník^[73], podepsaný předsedou rady lidových komisařů a lidovým komisařem zásobování, poukazující na nutnost zapojit do výborů vesnické chudiny i zástupce středních rolníků. Když byly výbory vesnické chudiny zrušeny, celoruský sjezd sovětů opět připomněl, že je nutné zapojovat do volostních sovětů zástupce středních rolníků. Politika dělnickorolnické vlády a komunistické strany musí být i nadále vedena v duchu dohody proletariátu a chudých rolníků se středními rolníky.

P R O J E V
N A Z Á V Ě R S J E Z D U
2 3. B Ř E Z N A

Soudružky a soudruzi, pořad jednání jsme vyčerpali. Dovolte mi, abych teď řekl několik slov na závěr práce sjezdu.

Soudružky a soudruzi! Sešli jsme se ve chvíli, která je těžká nejen proto, že jsme ztratili našeho nejlepšího organizátora a vůdčí osobnost naší praktické činnosti, Jakova Michajloviče Sverdlova. Sešli jsme se ve zvlášť těžké chvíli, protože mezinárodní imperialismus — teď už o tom nejsou žádné pochyby — podniká poslední, zvlášť soustředěný pokus rozdrtit Sovětskou republiku. Nepochybujeme o tom, že intenzivní útoky ze západu i z východu doprovázené celou řadou bělogvardějských povstání, pokusy vytrhat na některých místech železniční koleje — že to všechno je zcela jasně promyšlený krok, o němž zřejmě rozhodli imperialisté Dohody v Paříži. My všichni víme, soudružky a soudruzi, jak obtížné bylo pro Rusko, které přestalo čtyřletou imperialistickou válku, znovu se chopit zbraní, aby bránilo Sovětskou republiku proti imperialistickým dravcům. Všichni víme, jak těžká je tato válka, jak nás vyčerpává. Ale víme také, že vede-li se tato válka nadmíru energicky a s největším hrdinstvím, je to jen proto, že byla poprvé na světě vytvořena armáda, ozbrojená síla, která ví, zač bojuje, a že poprvé v dějinách lidstva si dělníci a rolníci, kteří přinášejí neuvěřitelně těžké oběti, uvědomují, že brání Sovětskou socialistickou republiku, moc pracujících nad kapitalisty, že brání světovou proletářskou socialistickou revoluci.

Za těchto těžkých podmínek se nám v krátké době podařilo vykonat obrovský kus práce. Podařilo se nám schválit, a to jednomyslně — ostatně jako všechna podstatná usnesení sjezdu —, podařilo se nám schválit program^[88]. Jsme přesvědčeni, že i přes četné redakční a jiné nedostatky vešel již do dějin III. internacionály jako program, který shrnuje výsledky nové etapy světového osvobozenického hnutí proletariátu. Jsme přesvědčeni, že v celé řadě zemí, kde máme mnohem více spojenců a přátel, než si vůbec myslíme, bude už jen pouhý překlad našeho programu nejlepší odpovědí na otázku, co vykonala Komunistická strana Ruska, která je jedním z oddílů světového proletariátu. Náš program bude velice závažným materiálem pro propagandu a agitaci, bude dokumentem, nad nímž si dělníci řeknou: »Zde jsou naši soudruzi, naši bratři, zde se uskutečňuje naše společné dílo.«

Soudružky a soudruzi, na tomto sjezdu se nám podařilo prosadit i jiná velmi důležitá usnesení. Schválili jsme vytvoření III., Komunistické internacionály^[72], která byla založena zde, v Moskvě. Dospěli jsme k jednomyslnému usnesení ve vojenské otázce^[81]. I přes velké počáteční neshody, přes různorodost názorů mnoha soudruhů, kteří tu zcela otevřeně promluvili o nedostacích naší vojenské politiky, podařilo se nám v komisi neobyčejně snadno dospět k naprosto jednomyslnému usnesení, takže odejdeme z tohoto sjezdu s přesvědčením, že naše hlavní záštita, Rudá armáda, pro niž celá země přináší tak nezměrné oběti, najde ve všech delegátech sjezdu, ve všech členech strany ty nejnadšenější a bezmezně oddané pomocníky, vůdce, přátele a spolupracovníky.

Soudružky a soudruzi, organizační problémy, které před námi stojí, jsme vyřešili tak snadno proto, že nám všechna tato usnesení napověděl celý vývoj vztahů mezi stranou a sověty. Nám stačilo už jen vyvodit závěry. Pokud jde o problematiku práce na vesnici, sjezd rychle dospěl k jednomyslnému usnesení, jímž stanovil linii ve

zvlášť naléhavé a zvlášť obtížné otázce, která je v jiných zemích pokládána dokonce za neřešitelnou, totiž v otázce vztahu proletariátu, který svrhl buržoazii, k mnohamiliónové vrstvě středních rolníků. Všichni jsme přesvědčeni, že tato sjezdová rezoluce^[48] upevní naši moc. V těžké době, kterou prožíváme, kdy imperialisté podnikají poslední pokus svrhnout násilím sovětskou moc, kdy kritický nedostatek potravin a rozvrat v dopravě přivádí stále znovu do zoufalé situace stovky, tisíce a milióny lidí, v této těžké době jsme přesvědčeni, že rezoluce, na níž jsme se usnesli, a duch, kterým byli prodchnuti delegáti sjezdu, nám pomohou přestát tuto zkoušku, pomohou nám vydržet toto těžké pololetí.

Jsmo přesvědčeni, že *to bude poslední těžké pololetí*. V tomto přesvědčení nás utvrzuje zejména zpráva, kterou jsme v těchto dnech oznámili sjezdu — zpráva o vítězství proletářské revoluce v Maďarsku. Jestliže sovětská moc dosud vítězila jen uvnitř, mezi národy tvořícími dříve bývalou ruskou říši, jestliže se krátkozrací lidé, jen obtížně se zbavující rutiny, starého způsobu myšlení (byť i patřili do tábora socialistů), doposud mohli domnívat, že tento překvapivý obrat k proletářské sovětské demokracii způsobily jediné zvláštní podmínky Ruska, že se snad ve zvláštnostech této demokracie obrážejí jako v křivém zrcadle staré zvláštnosti carského Ruska, jestliže se takový názor zatím mohl udržet, je nyní dokonale vyvrácen. Soudružky a soudruzi, zprávy, které jsme dnes dostali, nám podávají obraz o maďarské revoluci. Z dnešních zpráv se dovídáme, že spojenecké mocnosti daly Maďarsku neslýchaně bestiální ultimátum požadující volný průchod jejich vojsk. Když buržoazní vláda viděla, že spojenecké mocnosti chtějí projít se svými vojsky Maďarskem, když viděla, že se na Maďarsko opět rítí obrovské břemeno další války — podala tato buržoazní kompromisnická vláda sama demisi, sama zahájila jednání s komunisty, maďarskými soudruhy uvězněnými v žalářích, a sama

přiznala, že není jiné východisko než odevzdat moc pracujícím lidu. (Potlesk.)

Soudružky a soudruzi! Jestliže se o nás říkalo, že jsme uzurpátoři, jestliže se koncem roku 1917 a počátkem roku 1918 buržoazie a mnozí její přívrženci nevyjadřovali o naší revoluci jinak než jako o »násilí« a »uzurpátorství«, jestliže se dosud ozývají hlasy, jejichž úplnou nesmyslnost jsme nejednou dokazovali, že prý se bolševická vláda drží násilím, jestliže dříve bylo možné takový nesmysl opakovat, pak nyní učiní příklad Maďarska takovým řečem přítrž. Dokonce i buržoazie shledala, že nemůže existovat jiná moc než moc sovětů. Buržoazie kulturnější země si uvědomila jasněji než naše buržoazie před 25. říjnem, že země hyne, že na lid doléhají stále těžší a těžší zkoušky, že tedy moc musí přejít do rukou rad, že tedy zemi musí zachránit maďarští dělníci a rolníci, nová sovětská proletářská demokracie.

Potíže maďarské revoluce, soudružky a soudruzi, jsou obrovské. Tuto ve srovnání s Ruskem maličkou zemi mohou imperialisté mnohem snáze zardousit. Necht' jsou však obtíže, před nimiž Maďarsko nesporně stojí, sebevětší, dosáhli jsme kromě vítězství sovětské moci i *morálního vítězství*. Nejradikálnější, nejdemokratičtější a velice kompromisnická buržoazie poznala, že v okamžiku nejtěžší krize, kdy zemi vyčerpané válkou hrozí nová válka, je moc sovětů historickou nutností, poznala, že v takové zemi nemůže být jiná vláda než vláda rad, než diktatura proletariátu.

Soudružky a soudruzi, před námi tu byla celá řada revolucionářů, kteří obětovali svůj život pro osvobození Ruska. Většinu těchto revolucionářů stihl těžký osud. Jejich údělem byla carská perzekuce, nebylo jim dopřáno štěstí dožít se vítězné revoluce. My jsme se však dočkali ještě většího štěstí. Nejenže jsme zažili vítězství naší revoluce, nejenže jsme viděli, jak se za neslýchaných obtíží upevňovaly a vytvářely nové formy moci, které nám zís-

kávaly sympatie celého světa, ale vidíme také, že sémě, které ruská revoluce zasela, vzchází v Evropě. To nás naplňuje absolutní a neochvějnou jistotou, že i když nás možná ještě postihnou sebetěžší zkoušky, i když nám může dodělávající bestie mezinárodního imperialismu ještě způsobit sebevětší útrapy — že tato bestie zahyne a socialismus zvítězí na celém světě. (Dlouho trvající potlesk.)

Prohlašuji VIII. sjezd Komunistické strany Ruska za skončený.

RADIOTELEGRAFICKÝ
POZDRAV
VLÁDĚ
MAĎARSKÉ REPUBLIKY RAD

Zde Lenin. Srdečný pozdrav proletářské vládě Maďarské republiky rad a zejména soudruhu Bělovi Kunovi. Váš pozdrav jsem tlumočil sjezdu Komunistické strany Ruska (bolševiků). Obrovské nadšení. Usnesení moskevského kongresu III., Komunistické internacionály, jakož i zprávu o vojenské situaci vám pošleme co nejdříve. Je nezbytně nutné neustálé radiotelegrafické spojení mezi Budapeští a Moskvou.

S komunistickým pozdravem a srdečným stiskem ruky

Lenin

*Napsáno 22. března 1919
Otištěno maďarsky 23. března 1919
v listu Népszava, č. 70
Rusky poprvé otištěno roku 1927
v časopisu Proletarskaja revoljucija, č. 5*

*Podle textu listu Népszava
Přeloženo z maďarštiny*

RADIOTELEGRAM BÉLOVI KUNOVI

Lenin Bélovi Kunovi do Budapešti

Sdělte, prosím, jaké máte reálné záruky, že nová maďarská vláda bude opravdu komunistická, a ne pouze socialistická, to jest sociálzrádcovská.

Mají komunisté ve vládě většinu? Kdy se bude konat sjezd rad? Jak socialisté vyjádřili, že skutečně uznávají diktaturu proletariátu?

Je zcela nepochybné, že pouhé napodobování naší taktiky v Rusku do všech podrobností by byla při specifických podmínkách revoluce v Maďarsku chyba. Před touto chybou musím varovat, ale chtěl bych vědět, v čem vidíte reálné záruky Vy.

Abych měl jistotu, že mi odpovídáte Vy osobně, prosím, abyste uvedl, v jakém smyslu jsem s Vámi hovořil při Vaší poslední návštěvě v Kremlu o Národním shromáždění.

S komunistickým pozdravem

Lenin

*Napsáno německy
23. března 1919
Poprvé otištěno roku 1932
Sobranije sočiněnij
V. I. Lenina, sv. XXIV,
2.—3. vydání*

*Podle rukopisu
Přeloženo z němčiny*

ODPOVĚĎ NA OTEVŘENÝ DOPIS ODBORNÍKA

Dnes jsem dostal tento

Otevřený dopis »odborníka« soudruhu Leninovi

Přečetl jsem si v Izvěstijích Váš referát o odbornících a nemohu potlačit výkřik rozhořčení. Cožpak nechápete, že žádný čestný odborník, uchoval-li si alespoň trochu sebeúcty, nemůže jít pracovat jen pro onen animální blahobyť, který mu hodláte poskytnout? Cožpak jste se natolik uzavřel ve své kremelské izolaci, že nevidíte život kolem sebe, že jste si nevšiml, kolik je mezi ruskými odborníky ne sice vládou punčováných komunistů, ale opravdu poctivých pracovníků, kteří získali své odborné znalosti za cenu krajního vypětí sil, ne z rukou kapitalistů a ne pro cíle kapitálu, ale v houževnatém boji s ubíjejícími podmínkami studentského a akademického života za starého režimu? Tyto podmínky se pro ně nezlepšily ani za komunistické vlády (což pro mne není totožné s pojmem komunistické zřízení). Proti nim, těmto nejopravdovějším proletářům, kteří sice pocházejí z různých tříd, ale sloužili svému pracujícímu bratru od prvních kroků svého uvědomělého života myšlenkou, slovem i skutkem — proti nim, když jste je nejdřív naházeli na jednu prašivou hromadu »inteligence«, byli poštváni neuvědomělí novopečení komunisté rekrutující se z řad bývalých policajtů, strážmistrů, úředníků a obchodníků, kteří na venkově často tvoří značnou část »místní správy«, a těžko popsat celou tu hrůzu ponížení a utrpení, které zakusili. Neustálé nesmyslné donášení a obviňování, bezvýsledné, ale krajně ponižující prohlídky, vyhrožování zastřelením, rekvizice a konfiskace, hrubé zasahování do nejintimnějšího soukromí (například velitel oddílu ubytovaného ve škole, kde učím, trval na tom, že musíme spát se ženou v jedné posteli). Tak vypadá situace, v níž museli až donedávna pracovat mnozí vysokoškolsí odborníci. Přesto však tito »maloburžoové« neopustili svá místa a věrně plnili svou morální povinnost — uchovat za cenu jakýchkoli obětí kulturu a vědomosti pro ty, kdo je pod štvavým vlivem svých nadřízených ponižovali a uráželi. Chápali, že nelze směšovat vlastní neštěstí

a trápení s problematikou výstavby nového, lepšího života, a to jim pomohlo a pomáhá trpět i pracovat.

Věřte ale, že z těch lidí, které jste šmahem překřtili na buržoy, kontrarevolucionáře, sabotéry apod. jen proto, že si představují cestu k budoucímu socialistickému a komunistickému řádu jinak než Vy a Vaši žáci, si za cenu, o které fantazírujete, nekoupíte ani jednoho. Všichni ti »odborníci«, kteří k vám půjdou proto, aby vyvázli se zdravou kůží, nepřinesou zemi žádný užitek. Odborník není stroj, nedá se prostě jen tak natáhnout a spustit. Bez nadšení, bez vnitřního zanícení, bez potřeby tvořit nevytvoří žádný odborník nic, i kdyby mu platili sebevíc. Všechno dokáže člověk, který pracuje a tvoří dobrovolně v družném kruhu svých spolupracovníků, kteří si ho váží a uznávají ho jako vedoucího znalého svého oboru, a ne pod dozorem a ochranou komisaře z řad komunistů zrozených rokem 1919.

Chcete-li, aby u vás »odborníci« nebyli jen kvůli platu, chcete-li, aby se připojili další čestní dobrovolníci k oněm odborníkům, kteří už dnes tu a tam s vámi pracují, ne ze strachu, ale pro své svědomí, přestože se s vámi v mnoha otázkách zásadně rozcházejí, přes ponižující postavení, do něhož je často přivádí vaše taktika, přes nevidaný byrokratický zmatek v mnoha sovětských úřadech, který často zabíjí i tu nejčilejší iniciativu — chcete-li toho dosáhnout, pak především očistěte svou stranu a své vládní instituce od nesevědomitých Mitläuferů*, vypořádejte se s výtržníky, dobrodruhy, patolízaly a bandity, kteří se schovávají za prapor komunismu a buď z ničemnosti rozkrádají majetek lidu, nebo z hlouposti podtínají kořeny života lidu svým nesmyslným dezorganizátorským počínáním.

Chcete-li »využít« odborníky, nekupujte si je, ale naučte se vážit si jich jako lidí, a ne jako živého či mrtvého inventáře, který můžete ještě nějaký čas potřebovat.

M. Dukelskij,
profesor voroněžského zemědělského
institutu a předseda Ústřední správy
státních podniků kožedělného
průmyslu

Dopis je to rozhořčený a podle všeho i upřímný. Zrovna volá po odpovědi.

Podle mého mínění je autor přece jen veden osobní

* — souběžců. *Red.*

podrážděností, která mu zabránila posuzovat události ze širšího hlediska a podle jejich skutečné posloupnosti.

Podle autora to vypadá tak, že jsme my, komunisté, odradili odborníky tím, že jsme je pokřtili všelijakými nepřeknými jmény.

Ale tak to přece nebylo.

Dělníci a rolníci svrhli buržoazii a buržoazní parlamentarismus a ustavili vládu sovětů. Dnes není těžké vidět, že to nebylo »dobrodružství« ani »šilenství« bolševiků, nýbrž začátek střídání dvou světodějných epoch v celosvětovém měřítku: epochy buržoazie a epochy socialismu, epochy parlamentarismu kapitalistů a epochy sovětských státních institucí proletariátu. Je snad naše vina, že většina inteligence to více než před rokem nechtěla (a částečně i nemohla) vidět?

Sabotovat začala inteligence a byrokracie, které patří většinou k buržoazii a k maloburžoazii. Tyto výrazy obsahují třídní charakteristiku, historické hodnocení, které může a nemusí být správné, ale které rozhodně nelze považovat za urážku nebo nadávku. Sabotáží inteligence byli dělníci a rolníci nevyhnutelně pobouřeni, a je-li možné někoho »vinit«, pak jedině buržoazii a ty, kdo jí vědomě či bezděky pomáhají.

Kdybychom »štvali« proti »inteligenci«, měli bychom za to po zásluze viset. Avšak my nejenže jsme lid proti ní neštvali, ale jménem strany a jménem vlády jsme prohlašovali, že je nutné poskytnout inteligenci lepší pracovní podmínky. Já sám jsem to dělal od dubna 1918, ne-li dříve. Nevím, na které číslo Izvěstijí se autor odvolává, ale člověku zvyklému zabývat se politikou, tj. analyzovat jevy ze širšího, a ne z osobního hlediska, připadá nanejvýš podivné, když slyší, že prosazovat vyšší plat nutně znamená nedůstojnou či všestranně špatnou snahu někoho si »koupit«. Ať mi ctěný autor promine, ale to mi na mou duši připomnělo literární typ »upejpacé slečinky«^[84].

Dejme tomu, že by šlo o vysoký plat pro zvláštní, spe-

ciálně vybraný okruh osob, tj. pro takovou skupinu, která dříve ze všeobecně sociálních důvodů nedostávala a ani by nemohla dostávat vyšší plat. Pak by si někdo mohl myslet, že si vláda chce tuto skupinu »koupit«. Když ale jde o statisíce, ne-li o milióny lidí, kteří měli *vždycky* vyšší plat, jak je potom možné — pokud něko- ho nezaslepuje bezhlavý vztek, kterému se hodí do krá- mu všechno — spatřovat jakýsi podraz nebo »urážku« v tom, hájíme-li myšlenku, že je nutné ponechat po jis- tou dobu sice snížené, ale přece jen vyšší než průměrné platy

Je to naprostý nesmysl, ale autor kromě toho potírá sám sebe, když líčí jako strašlivou urážku a ponižující jednání případ, kdy velitel oddílu ubytovaného ve škole bezpodmínečně požadoval na profesorovi, aby spali se ženou v jedné posteli.

Za prvé, pokud je přání příslušníků inteligence mít dvě postele, jednu pro muže a jednu pro ženu, přáním oprávněným (a to bezesporu je), potud je k jeho uskuteč- nění nutný vyšší než průměrný výdělek. Autor dopisu přece musí vědět, že na »průměrného« ruského občana nikdy nepřipadala celá jedna postel!

Za druhé. Byl velitel oddílu v *tomto* případě v neprá- vu? Nedošlo-li tu k hrubostem, k urážkám, nebyla-li tu snaha zesměšnit apod. (což tu být *mohlo*, a za to se musí trestat), jestliže k něčemu takovému, opakuji, *nedošlo*, pak *byl* velitel podle mého názoru v *právu*. Vojáci jsou vyčer- páni, celé měsíce asi neměli slušný nocleh, natož po- stel. Brání socialistickou republiku za neslýchaných obtí- ží, za nelidských podmínek, a přitom nemají právo zabrat si na krátkou chvíli odpočinku postel? Ne, vojáci a jejich velitel byli v právu.

Jsme proti tomu, aby se celkové životní podmínky inte- ligence snižovaly naráz na průměr, a jsme tedy i proti snížení jejich platů na průměrné. Avšak válce se musí pod- řídit všechno, a mají-li si vojáci odpočinout, inteligence

se musí uskrovnit. To není ponižující, nýbrž spravedlivý požadavek.

Autor se dožaduje soudružského jednání vůči příslušníkům inteligence. To je správné. To žádáme i my. V programu naší strany^[88] byl právě tento požadavek jasně, přímo a přesně zformulován. Jestliže na druhé straně skupiny bezpartijní inteligence nebo členů stran nepřátelsky zaměřených proti bolševikům budou stejně jasně požadovat od svých stoupenců: chovejte se soudružsky k vyčerpaným vojákům, k vysíleným dělníkům, kteří jsou roztrpčeni staletým vykořisťováním, pak sblížení mezi fyzicky a duševně pracujícími pokročí mílovými kroky.

Autor žádá, abychom očistili naši stranu a naše vládní instituce od »nesvědomitých náhodných souběžců, výtržníků, dobrodruhů, patolízalů a banditů«.

To je správný požadavek. Už dávno jsme si jej vytyčili a provádíme jej. »Nováčky« držíme v naší straně pěkně zkrátka. Sjezd stanovil dokonce zvláštní přeregistraci⁵⁶. Dopadené bandity, výtržníky a dobrodruhy střílíme a budeme v tom pokračovat. Aby však čistka probíhala důkladněji a rychleji, je třeba, aby nám v tom pomáhala upřímně smýšlející bezpartijní inteligence. Bude-li vytvářet skupiny lidí, kteří se navzájem znají, bude-li jejich jménem vyzývat k loajální spolupráci v sovětských institucích, bude-li vyzývat »ke službě pracujícím bratrům«, abych použil výrazu z otevřeného dopisu, pak budou porodní bolesti nového společenského zřízení značně kratší a mírnější.

27. března 1919

N. Lenin

Pravda, č. 67
28. března 1919

Podle textu Pravdy

O K A N D I D A T U Ř E
M. I. K A L I N I N A
N A F U N K C I P Ř E D S E D Y
C E L O R U S K É H O Ú S T Ř E D N Í H O
V Ý K O N N É H O V Ý B O R U
P R O J E V N A X I I . Z A S E D Á N Í C Ú V V
30. BŘEZNA 1919

Soudružky a soudruzi! Najít rovnocennou náhradu za soudruha Jakova Michajloviče Sverdlova je mimořádně těžký úkol, protože je takřka nemožné sloučit v jedné osobě odpovědného stranického funkcionáře, který zná navíc dějiny strany, a člověka, který se velmi dobře vyzná v lidech a dovede je vybírat na odpovědná místa v sovětských orgánech. Při projednávání kandidatury ve straně se všichni shodovali v tom, že spojit v osobě jednoho soudruha všechny funkce, které vykonával soudruh Sverdlov, by bylo nemožné, a proto je třeba svěřit výkon jednotlivých funkcí celým kolegiím, která by se denně scházela a řídila jednotlivé oblasti. Pokud jde o předsedu, je nutné vytyčit požadavek, aby vyjadřoval linii strany vůči rolnictvu.

Víte, že náš vztah k střednímu rolnictvu, jak se projevil na sjezdu strany, neznamená změnu naší celkové politiky. Jakmile byl vyřešen první úkol, totiž potlačení buržoazie, je nutné splnit úkoly týkající se středních rolníků. Otázka vztahu k střednímu rolnictvu je u nás naléhavější než u našich soudruhů v Evropě, a musíme to zařídit tak, aby v čele sovětské moci stanul soudruh, který by mohl být zárukou, že naše usnesení o vztahu k střednímu rolnictvu^[48] bude opravdu uskutečněno.

Myslím, že je možné a nutné najít soudruha, který by si plně vytkl jako svůj úkol uskutečňovat linii vedoucí

strany vůči středním rolníkům. Víme, že právě dnes je zvlášť naléhavým úkolem získávat a poskytovat informace. Víme, že při oslabení dopravy a za občanské války, která někdy způsobuje, že nejen jednotlivé gubernie, ale dokonce i celé oblasti mají špatné spojení s ústředím — víme, že za těchto podmínek je třeba věnovat získávání i poskytování informací zvláštní pozornost.

Víme, že najdeme-li soudruha, který bude mít životní zkušenosti a zároveň bude znát život středního rolníka, dokážeme tento úkol splnit, a já myslím, že kandidatura, o níž jste se dnes dočetli v novinách^[3], všem těmto podmínkám vyhovuje. Je to kandidatura soudruha Kalinina.

Je to soudruh, který má za sebou asi dvacet let stranické práce; sám je původem rolník z Tverské gubernie, má úzké spojení s rolnickým hospodářstvím a neustále toto spojení udržuje a prohlubuje. Petrohradští dělníci se mohli přesvědčit, že ví, jak přistupovat k širokým vrstvám pracujících mas, které dosud nemají stranickou průpravu; když se propagandistům a agitátorům nedařilo najít k nim vhodný a soudružský přístup, dokázal soudruh Kalinin tento úkol vyřešit. Dnes je to všechno zvlášť důležité. Veškeré střední rolnictvo, všechny jeho nejlepší složky nám přirozeně poskytují rozhodující podporu, která překoná všechny potíže, která zlikviduje povstání vesnických kulaků i nepatrné menšiny vesnického obyvatelstva, jež jde za nimi. Víme, že naším hlavním úkolem v zemi se zemědělskou malovýrobou je zajistit nerozborný svazek dělníků a středních rolníků. Naše opatření týkající se půdy — úplné odstranění statkářské držby půdy a rozhodující pomoc středním rolníkům — tato opatření už přinesla výsledky a díky jim se během roku počet středních rolníků zvýšil. Na venkově však byli často pověřováni výkonem správních funkcí lidé, kteří na své úkoly nestačili.

Vyskytly se též některé přehmaty, což ale není naše vina. Víme, že jsme udělali všechno, abychom získali inteli-

genci, ale rozdělovaly nás odlišné politické názory. Víme, že období buržoazního parlamentarismu skončilo, že dělníci celého světa sympatizují se sovětskou mocí a že vítězství sovětské moci je nevyhnutelné, kdyby buržoazie sebezuřivěji vraždila vůdce proletariátu, jak to dělá v Německu. Všechny zkušenosti nevyhnutelně přivedou inteligenci definitivně do našich řad, a pak získáme materiál, s nímž můžeme řídit. Dosáhneme toho, aby byli odstraněni lidé, kteří se k sovětské moci jen přitřeli, což je také jeden z důvodů nespokojenosti, a nebojíme se prohlásit, že oprávněný. Boji proti tomuto zlořádu musíme věnovat maximální pozornost. Na sjezdu strany jsme se pevně rozhodli uložit všem funkcionářům, aby se touto linií řídili^[82].

Hodláme-li přejít k socialistickému zemědělství, musíme říct, že si jeho uskutečnění nepředstavujeme jinak než jako řadu soudružských dohod se středními rolníky. Na střední rolníky se musíme obracet co možná nejvíc.

Víme přece, že soudruzi, kteří pracovali nejvíc v období revoluce a plně se do této práce ponořili, nedovedli přistupovat k střednímu rolníkovi tak, jak je třeba, nedovedli se při tom vyvarovat chyb, a každé z těchto chyb se honem chytily nepřátelé, každá z těchto chyb vyvolala určité pochybnosti, komplikovala vztah středního rolníka k nám.

Proto je tu velmi důležité najít soudruha, který by v sobě spojoval vlastnosti, o nichž jsem mluvil. Musíme mu pomoci svými organizačními zkušenostmi, aby střední rolníci spatřovali v osobě nejvyššího představitele celé Sovětské republiky svého člověka, aby naše stranické usnesení, že k střednímu rolníkovi je třeba přistupovat s pochopením věci, že jsme odhodláni každý svůj krok zkoumat, studovat a ověřovat z hlediska získaných zkušeností — aby toto usnesení nezůstalo jen na papíře.

Víme, že našich spojenců přibývá, víme, že v nejbližších měsících se jejich počet mnohonásobně zvýší, ale

dnes leží toto břímě pouze na naší rozvrácené a zbědované zemi. Tato práce příliš přesahuje síly středního rolníka. Musíme se mu přiblížit a udělat všechno, co můžeme, musíme mu dát najevo a ukázat mu v praxi, že jsme se pevně rozhodli usnesení sjezdu naší strany plnit.

Proto bychom se měli všichni shodnout na kandidatuře takového člověka, jako je soudruh Kalinin. Taková kandidatura nám pomůže prakticky zajistit celou řadu bezprostředních spojení nejvyššího představitele sovětské moci se středními rolníky, pomůže nám, abychom se s nimi sblížili.

Tento úkol se nedá vyřešit ihned, ale my nepochybujeme, že rozhodnutí, které máme učinit, je správné, i když na druhé straně víme, že v tomto směru máme málo praktických zkušeností. Nechť nejvyšší představitel Sovětské republiky sám jako první a za pomoci nás všech začne tyto zkušenosti získávat, shromažďovat všechny poznatky, ověřovat je, a pak si můžeme být jisti, že tento úkol vyřešíme, že se Rusko stane nejen příkladem země, v níž je diktatura proletariátu uskutečněna do důsledku a buržoazie nelítostně potlačena — to už jsme vybojovali —, ale i příkladem země, kde se vztahy mezi městskými dělníky a středními rolníky uspokojujivě řeší na základě soudružské podpory a nových zkušeností, což je jedna z hlavních záruk úplného vítězství proletářské revoluce.

Proto si vám tedy dovoluji doporučit právě tuto kandidaturu — kandidaturu soudruha Kalinina.

Stručná zpráva uveřejněna

1. dubna 1919 v listu

Izvěstija VCIK, č. 70

*V plném znění poprvé otištěno
roku 1932*

Sočiněnija V. I. Lenina

sv. XXIV, 2. a 3. vydání

Podle stenografického zápisu

*PROJEVY ZAZNAMENANÉ
NA GRAMOFONOVÝCH
DESKÁCH⁵⁷*

Předneseno koncem března 1919
Projevy Památce předsedy Celoruského ústředního
výkonného výboru soudruha Jakova Michajloviče Sverdlova,
III., Komunistická internacionála,
Zpráva o radiotelegrafickém rozhovoru s Bélou Kunem,
Provolání k Rudé armádě, O středních rolnících,
O pogromistických štvanicích proti Židům
byly otištěny v únoru až březnu 1924
v časopisu Molodaja gvardija, č. 2—3;
projev Co je to sovětská moc? 21. ledna 1928 v Pravdě, č. 18;
projev Jak navždy uchránit pracující
před útlakem statkářů a kapitalistů roku 1932
Sočiněnija V. I. Lenina, sv. XXIV, 2. a 3. vydání

Podle záznamu na gramofonových deskách

PAMÁTCE PŘEDSEDY
CELORUSKÉHO ÚSTŘEDNÍHO
VÝKONNÉHO VÝBORU
SOUDRUHA JAKOVA
MICHAJLOVIČE SVERDLOVA

Těm, kdo denně pracovali po boku soudruha Sverdlova, je naprosto jasné, že jeho mimořádný organizátorský talent nám umožňoval to, nač jsme byli plným právem hrdi. Umožňoval nám družnou a cílevědomě organizovanou práci, která by byla hodna organizovaných proletářských mas, onu práci, bez níž bychom nedosáhli úspěchu a která plně odpovídala potřebám proletářské revoluce. Památka soudruha Jakova Michajloviče Sverdlova bude nejen symbolem oddanosti revolucionáře své věci, nejen příkladem spojení praktické střízlivosti a praktické dovednosti, těsného sepětí s masami a uměním tyto masy řídit, ale bude také zárukou toho, že stále širší masy proletariátu půjdou neochvějně vpřed, k úplnému vítězství komunistické revoluce.

III., KOMUNISTICKÁ INTERNACIONÁLA

V březnu letošního roku, roku 1919, se konal v Moskvě mezinárodní sjezd komunistů. Tento sjezd založil III., Komunistickou internacionálu — svaz dělníků celého světa, usilujících o nastolení moci sovětů ve všech zemích.

První internacionála, kterou založil Marx, existovala od roku 1864 do roku 1872. Porážka hrdinných pařížských dělníků, proslulé Pařížské komuny, znamenala konec této internacionály. Tato internacionála nebude zapomenuta a navěky vešla do historie boje dělníků za osvobození. Položila základ k budování oné celosvětové socialistické republiky, jejíž výstavba je nyní naším šťastným údělem.

Druhá internacionála existovala od roku 1889 do roku 1914, až do vypuknutí války. Bylo to období nejkldnějšího a nejpokojnějšího vývoje kapitalismu, období bez velkých revolucí. Za tu dobu dělnické hnutí v mnoha zemích zesílilo a vyspělo. Avšak vůdcové dělníků si ve většině stran zvykli na klidnou dobu a ztratili pak už schopnost vést revoluční boj. Když v roce 1914 vypukla válka, která utápěla po čtyři roky celý svět v krvi, válka mezi kapitalisty za rozdělení zisků, za ovládnutí malých a slabých národů, přešli tito socialisté na stranu svých vlád. Zradili dělníky, přispěli k tomu, aby se krvavé jatky protáhly, stali se nepřáteli socialismu, přešli na stranu kapitalistů.

Dělnické masy se k těmto zrádcům socialismu obrátily zády. V celém světě začal obrat k revolučnímu boji. Válka ukázala, že kapitalismus spěje k zániku. Vystřídá ho

nový řád. Staré slovo socialismus pokryli zrádci socialismu hanbou.

Dělníci, kteří zůstali věrni boji za svržení jařma kapitálu, si dnes říkají komunisté. Svaz komunistů roste na celém světě. V mnoha zemích už zvítězila moc sovětů. Zanedlouho již budeme svědky vítězství komunismu na celém světě, budeme svědky založení Celosvětové federativní republiky sovětů.

Podle záznamu na gramofonové desce, porovnaného s rukopisem

Z P R Á V A
O R A D I O T E L E G R A F I C K Ě M
R O Z H O V O R U
S B Ě L O U K U N E M

Soudruha Bélu Kuna jsem dobře znal už v době, kdy byl válečným zajatcem v Rusku; tehdy za mnou nejednou přišel pohovořit si o komunismu a komunistické revoluci. Proto když přišla zpráva o maďarské komunistické revoluci, a to zpráva podepsaná soudruhem Bélou Kunem, chtěli jsme si s ním pohovořit a zjistit přesněji, jak to tam s revolucí vypadá. První zprávy o ní v nás vzbuzovaly jisté obavy, není-li to podvod takzvaných socialistů neboli sociálzrádců, jestli přitom komunisty neobešli, tím spíš, že komunisté seděli ve vězení. A proto jsem hned druhý den poté, co došla první zpráva o maďarské revoluci, poslal do Budapešti radiotelegram*, v němž jsem žádal Bélu Kuna, aby přišel k aparátu, a ptal jsem se ho na takové věci, podle nichž jsem si mohl ověřit, je-li tam opravdu on osobně; ptal jsem se ho, jaké má reálné záruky, pokud jde o charakter vlády a její praktickou politiku. Odpověď soudruha Bély Kuna byla naprosto uspokojivá a rozptýlila všechny naše pochyby. Ukázalo se, že za Bélou Kunem přišli do vězení levicoví socialisté poradit se o sestavení vlády. Novou vládu utvořili pouze tito levicoví socialisté, sympatizující s komunisty, a pak i centristé, kdežto pravicoví socialisté, povýtce zarytí a nenapravitelní sociálzrádci, ze strany definitivně odešli, aniž se jim podařilo odvést s sebou jediného dělníka. Další zprávy ukázaly, že politika maďarské vlády byla velmi zásadová a komunis-

* Viz tento svazek, s. 238. *Red.*

ticky vyhraná, neboť jestliže my jsme začali dělnickou kontrolou a teprve postupně přecházeli k socializaci průmyslu, pak Béla Kun mohl díky své autoritě a jistotě, že za ním stojí obrovské masy, ihned prosadit zákon^[12] o přechodu všech kapitalisticky provozovaných průmyslových podniků v Maďarsku do společenského vlastnictví. Uplynuly jen dva dny, a my jsme se plně přesvědčili o tom, že maďarská revoluce se ihned a neobyčejně rychle dostala na cestu komunismu. Buržoazie sama předala moc maďarským komunistům. Buržoazie ukázala celému světu, že když nastává těžká krize a národ je v nebezpečí, nedokáže vládnout. Existuje jen jedna skutečně lidová, skutečně lidem milovaná vláda — vláda sovětů dělnických, vojenských a rolnických zástupců!

Ať žije vláda rad v Maďarsku!

P R O V O L Á N Í

K R U D Ě A R M Á D Ě

Soudruzí rudoarmějci! Angličtí, američtí a francouzští kapitalisté vedou válku proti Rusku. Mstí se sovětské dělnické a rolnické republice za to, že svrhla moc statkářů a kapitalistů a dala tak příklad všem národům světa. Angličtí, francouzští a američtí kapitalisté pomáhají penězi i municí ruským statkářům, kteří táhnou se svými vojsky proti sovětské moci ze Sibiře, od Donu a ze severního Kavkazu a chtějí znovu nastolit vládu cara, vládu statkářů a kapitalistů. Ne. K tomu nesmí dojít. Rudá armáda se semkla, vzchopila se, vyhnala statkářská vojska a bělogvardějské důstojníky od Volhy, vybojovala zpět Rigu a skoro celou Ukrajinu, blíží se k Oděse a k Rostovu. Ještě trochu úsilí, ještě několik měsíců boje proti nepříteli, a vítězství bude naše. Rudá armáda je silná tím, že jde uvědoměle a svorně do boje za rolnickou půdu, za vládu dělníků a rolníků, za vládu sovětů.

Rudá armáda je nepřemožitelná, protože sjednotila milióny pracujících rolníků s dělníky, a ti všichni se nyní naučili bojovat, naučili se soudružské kázni, neklesají na duchu, zocelují se v méně významných porážkách a jdou stále odvázněji proti nepříteli, protože vědí, že jeho úplná porážka už na sebe nedá dlouho čekat.

Soudruzí rudoarmějci! Svazek dělníků a rolníků v Rudé armádě je trvalý, pevný a nerozborný. Kulaci a nejbohatší rolníci se pokoušejí organizovat povstání proti sovětské moci, ale je jich nepatrná menšina. Oklamat rolníky se

jim daří jen nakrátko a zřídka. Rolníci vědí, že statkáře zdolají jen ve svazku s dělníky. Na venkově si někdy říkájí komunisté ti, kdo jsou nejhorší nepřítelé pracujících lidí, násilníci, kteří se přitřeli k moci ze zjištěných důvodů a jsou samý podvod, dopouštějí se vůči středním rolníkům nespravedlností a urážek. Vláda dělníků a rolníků se pevně rozhodla proti takovým lidem bojovat a venkov od nich očistit. Střední rolník není nepřítel, nýbrž přítel dělníka, přítel sovětské moci. K střednímu rolníkovi se uvědomělí dělníci a opravdoví sovětsí lidé chovají jako k svému soudruhovi. Střední rolník nevykořisťuje cizí práci, neobohacuje se na cizí účet jako kulaci, střední rolník pracuje sám, živí se svou vlastní prací. Sovětská moc potlačí kulaky, očistí vesnici od těch, kdo se chovají vůči středním rolníkům nespravedlivě, a prosadí stůj co stůj svazek dělníků s veškerým pracujícím rolnictvem — s chudým i se středním.

Tento svazek sílí na celém světě. Revoluce se blíží, všude narůstá. V těchto dnech zvítězila v Maďarsku. V Maďarsku byla nastolena moc rad [sověťů] — dělnická vláda. K tomu nutně dospějí všechny národy.

Soudruzí rudoarmějci! Bojujte statečně, vytrvale a svorně! Směle vpřed proti nepříteli. Vítězství bude patřit nám. Moc statkářů a kapitalistů, která padla v Rusku, bude poražena na celém světě!

O STŘEDNÍCH ROLNÍCÍCH

Nejdůležitější otázka, před níž dnes stojí komunistická strana a která na posledním sjezdu strany upoutala největší pozornost, je otázka středních rolníků.

Lidé se přirozeně obvykle ptají nejdříve na to, kdo je střední rolník.

Soudruzi straníci přirozeně nejednou vyprávěli, jak se jich na vesnici vyptávali, kdo je to střední rolník. Na to odpovídáme: střední rolník je takový rolník, který nevykořisťuje cizí práci, nežije z cizí práce, neužívá v žádné formě plody cizí práce, ale pracuje sám, žije se vlastní prací.

Takových rolníků bylo za kapitalismu méně než dnes, protože většina patřila k těm úplně chudým, a pouze nepatrná menšina patřila tehdy stejně jako dnes ke kulaům, k vykořisťovatelům, k bohatým rolníkům.

Po zrušení soukromého vlastnictví půdy středních rolníků přibývá. A sovětská moc se pevně rozhodla navázat se středním rolníkem stůj co stůj mírumilovné a harmonické vztahy. Střední rolník se pochopitelně nemůže přiklonit k socialismu ihned, protože pevně lpí na tom, k čemu přivykl, k všelijakým novotám přistupuje obezřetně, ověřuje si nejdřív v praxi to, k čemu ho vyzývají, nerad mění svůj životní styl, dokud se nepřesvědčí, že je taková změna nutná.

Právě proto musíme znát, uvědomovat si a uplatňovat zásadu, že komunisté z řad dělníků, kteří přicházejí na vesnici, se musí snažit navázat soudružské vztahy se středním rolníkem, jsou povinni tyto soudružské vztahy

vytvářet, musí mít na paměti, že pracující člověk, který nevykořisťuje cizí práci, je dělníkův soudruh a že s ním můžeme a musíme vytvořit dobrovolný svazek, prochnutý upřímností a důvěrou. Nejruznější opatření, která navrhuje komunistická moc, je třeba považovat jen za pouhou radu a pokyn pro středního rolníka, za výzvu, aby se připojil k novému řádu.

A pouze společná práce, která vyzkouší tato opatření v praxi, která prověří jejich chyby, odstraní případné přehmaty a dosáhne dohody se středním rolníkem — jediné taková spolupráce zajistí svazek dělníků a rolníků. V tomto svazku je hlavní síla a opora sovětské moci, v tomto svazku je záruka, že socialistickou přestavbu, vítězství nad kapitálem a odstranění veškerého vykořisťování dovedeme až do vítězného konce.

CO JE TO SOVĚTSKÁ MOC?

Co je to sovětská moc? Co je podstatou této nové moci, kterou ve většině zemí dosud nechtějí nebo nemohou pochopit? Její podstata, která je stále přitažlivější pro dělníky v každé zemi, tkví v tom, že dříve spravovali stát tím či oním způsobem boháči nebo kapitalisté, kdežto dnes poprvé spravují stát, a to v masovém měřítku, právě ty třídy, které kapitalismus utlačoval. Dokonce i v té nejdemokratičtější, dokonce i v té nejsvobodnější republice, dokud tam vládne kapitál a dokud tam půda zůstává v soukromém vlastnictví, spravuje stát vždycky nevelká menšina, složená z devíti desetin z kapitalistů nebo boháčů.

U nás v Rusku je poprvé na světě státní moc vybudována tak, že pouze dělníci, pouze pracující rolníci bez vykořisťovatelů tvoří masové organizace — sověty, a tyto sověty jsou nositeli veškeré státní moci. Proto tedy, ač představitelé buržoazie ve všech zemích Rusko horlivě pomlouvají, se slovo »sovět« stalo všude na světě nejen srozumitelným, ale i populárním a oblíbeným mezi dělníky a všemi pracujícími. A právě proto moc sovětů přes seburputnější pronásledování stoupenců komunismu v různých zemích nutně, nevyhnutelně a v nedaleké budoucnosti zvítězí na celém světě.

Dobře víme, že naše sovětská moc má ještě mnoho organizačních nedostatků. Sovětská moc není nějaký záračný talisman. Nevyléčí naráz všechny nedostatky minulosti, negramotnost, nekulturnost, dědictví barbarské války, dědictví lupičského kapitalismu. Ale zato nám

umožňuje přejít k socialismu. Umožňuje těm, kdo byli utlačováni, aby se vzchopili a sami ve stále větší míře přebírali celou správu státu, celé řízení hospodářství i celé řízení výroby do vlastních rukou.

Sovětská moc je cesta k socialismu, kterou si našly pracující masy, a proto je spolehlivá, proto je nepřemožitelná.

JAK NAVŽDY UCHRÁNIT PRACUJÍCÍ PŘED ÚTLAKEM STATKÁŘŮ A KAPITALISTŮ

Nepřátelé pracujících — statkáři a kapitalisté — říkají: dělníci nemohou bez nás žít. Bez nás nebude mít kdo zavést pořádek, rozdělit práci a přimět k ní lidi. Bez nás se všechno zhroutlí a stát se rozpadne. Vyhnali nás, ale vzniklý chaos nás znovu přivede k moci. Dělníky a rolníky tyhle řeči statkářů a kapitalistů nezmatou, nezastraší ani neoklamou. Armáda nutně potřebuje nejpřísnější kázeň. A uvědomějí dělníci dovedli sjednotit rolníky, dovedli vzít do svých služeb staré carské důstojníky, dovedli vytvořit vítěznou armádu.

Rudá armáda zavedla nebyvale pevnou kázeň ne pod hrozbou karabáče, nýbrž vybudovanou na uvědomělosti, oddanosti a obětavosti dělníků a rolníků.

Abychom tedy mohli navždy uchránit pracující před útlakem statkářů a kapitalistů, před znovunastolením jejich moci, musíme vytvořit velkou rudou armádu práce. Bude nepřemožitelná, bude-li v ní vládnout pracovní kázeň. Dělníci a rolníci musí dokázat, a oni to dokážou, že správnou dělbu práce, že bezvýhradnou kázeň a oddanost v práci pro společný prospěch dovedou zavést sami, bez statkářů a proti statkářům, bez kapitalistů a proti nim.

Pracovní kázeň, nezdolná pracovní energie, odhodlání přinést oběti, těsný svazek rolníků s dělníky — to všechno uchrání pracující navždy před útlakem statkářů a kapitalistů.

O POGROMISTICKÝCH ŠTVANICÍCH PROTI ŽIDŮM

Antisemitismem se nazývá šíření nepřátelství vůči Židům. Když prokletá carská monarchie dožívala své poslední dny, snažila se poštvat zaostalé dělníky a rolníky proti Židům. Carská policie pořádala ve spolku se statkáři a kapitalisty protižidovské pogromy. Statkáři a kapitalisté se snažili zaměřit nenávisť dělníků a rolníků trýzněných bídou proti Židům. I v jiných zemích můžeme často pozorovat, že kapitalisté rozněčují nepřátelství vůči Židům, aby dělníky zaslepili, aby odpoutali jejich pozornost od skutečného nepřítele pracujících — od kapitálu. Nepřátelství vůči Židům se pevně drží pouze tam, kde statkářské a kapitalistické zotročování uvrhlo dělníky a rolníky do bezútěšné zaostalosti. Jen naprosto zaostalí a úplně ušlápnutí lidé mohou věřit lžím a pomluvám šířeným o Židech. Jsou to pozůstatky starých feudálních časů, kdy kněží dávali upalovat kacíře na hranicích, kdy byli rolníci otroky, kdy lid byl zdeptaný a zakřiknutý. Tato dávná nevolnická zaostalost mizí. Lidem se už otvírají oči.

Nejsou to Židé, kdo jsou nepřáteli pracujících. Nepřáteli pracujících jsou kapitalisté všech zemí. Mezi Židy jsou dělníci, pracující lidé — a těch je většina. Jsou to naši bratři, utlačovaní kapitálem stejně jako my, naši soudruzi v boji za socialismus. Mezi Židy jsou i kulaci, vykořisťovatelé a kapitalisté, stejně jako mezi Rusy, stejně jako mezi všemi národy. Kapitalisté se snaží zasít a rozpoutat nepřátelství mezi dělníky různé víry, různé národnosti, různé rasy. Lidé, kteří nepracují, se drží silou a mocí

kapitálu. Bohatí Židé, stejně jako bohatí Rusové a stejně jako boháči všech zemí vzájemně spojeni rdousí, utlačují, okrádají a rozeštvávají dělníky.

Hanba prokletému carismu, který týral a pronásledoval Židy! Hanba těm, kdo vyvolávají nepřátelství vůči Židům, kdo vyvolávají nenávist k ostatním národům!

Ať žije bratrská důvěra a bojové spojenectví dělníků všech národů v boji za svržení kapitálu!

TELEFONOGRAM
CELORUSKÉ MIMOŘÁDNÉ
KOMISI

Podle sdělení Celoruské mimořádné komise došly z Petrohradu zprávy, že agenti Kolčaka, Děnikina a spojenců se pokusili vyhodit do povětří petrohradskou vodárnu. Ve sklepě byly objeveny výbušniny a také pekelný stroj, který zajistila zvláštní skupina, aby jej zneškodnila, ale předčasným výbuchem byl zabit velitel oddílu a zraněno deset rudoarmějců.

V jednotlivých místech dochází k pokusům vyhodit do povětří mosty a přerušit železniční dopravu.

Dochází také k pokusům rozebírat železniční koleje, aby rudá Moskva a Petrohrad zůstaly bez potravin.

Socialisté-revolucionáři a menševici se aktivně podílejí na výzvách ke stávkám, ke svržení sovětské moci.

Vzhledem k těmto zprávám nařizuje Rada obrany, aby byla učiněna co nejrychleji opatření k potlačení jakéhokoli pokusu vyhodit do povětří či poškodit železniční trať nebo vyzývat ke stávkám.

Rada obrany nařizuje vyzvat k bdělosti všechny pracovníky mimořádných komisí a informovat o schválených opatřeních Radu obrany.

Předseda Rady obrany
V. Uljanov (Lenin)

*Napsáno 1. dubna 1919
Otištěno 2. dubna 1919
v listu Izvěstija VCIK, č. 71*

Podle listu Izvěstija VCIK

MIMOŘÁDNÉ
PLENÁRNÍ ZASEDÁNÍ
MOSKEVSKÉHO SOVĚTU
DĚLNICKÝCH A
RUDO ARMĚJSKÝCH ZÁSTUPCŮ
3. DUBNA 1919⁵⁸

1

ZPRÁVA O ZAHRANIČNÍ
A VNITŘNÍ SITUACI
SOVĚTSKÉ REPUBLIKY

Soudružky a soudruzi! Svou zprávu o zahraniční a vnitřní situaci Sovětské republiky musím zahájit tím, že právě v těchto měsících jsme se s příchodem jara opět ocitli v nesmírně těžké situaci. Myslím, že vývoj občanské války i války proti Dohodě nám i při té nejopatrnější úvaze dovoluje v každém případě — o tomto vývoji budu ještě mluvit, až se dostanu k mezinárodní situaci —, dovoluje nám tedy i při té nejopatrnější úvaze říci, že toto pololetí, jehož polovinu máme právě za sebou, bude už posledním těžkým pololetím, protože francouzští a angličtí kapitalisté nebudou už schopni opakovat ještě jeden takový nápor, jaký dnes vyvíjejí s vypětím všech sil. A na druhé straně všechny úspěchy, kterých dosáhla naše Rudá armáda na Ukrajině a na Donu a které můžeme ještě upevnit, velmi podstatně ulehčí naši vnitřní situaci, poskytnou nám obilí i uhlí, potraviny i palivo. Avšak nyní, dokud boj ještě neskončil, dokud narážíme při sklizni obilí na Ukrajině na obrovské potíže, teď, v období jarních plís-

kanic a rozježděných cest, je naše situace velice svízelná.

Nejednou jsme říkali, že veškerá síla sovětské moci spočívá na důvěře a uvědoměném postoji dělnictva. Nejednou jsme dokazovali, že ať by bylo nepřátel, kteří nás obklopují, a špiónů, které k nám posílá Dohoda a jimž pomáhají lidé, kteří se snad za jejich pomocníky ani nepovažují, ve skutečnosti však bělogvardějcům pomáhají, sebevíc, nezavírali jsme ani na chvíli oči před tím, že každé slovo, které zde bude proneseno, bude překrucováno, že našim přiznáním budou horlivě naslouchat agenti bělogvardějců — ale my říkáme: tak ať! Daleko víc užítku budeme mít z přímé a otevřené pravdy, protože jsme přesvědčeni, že i když je to třeba trpká pravda — pokud je vyřčena jasně a nahlas —, vyvodí z ní každý uvědomělý příslušník dělnické třídy i každý pracující rolník jediný správný závěr.

Nakonec z ní vyvodí onen jedině možný závěr, že vítězství naší věci v celosvětovém měřítku se blíží a že i přes zoufale těžkou situaci pracujících mas, unavených, vyhladovělých a utýraných čtyřmi lety imperialistické války a teď ještě i dvěma lety nejstrašnější občanské války, že i přes tuto jejich těžkou a nyní dokonce krajně vyhrocenou situaci máme naprosto reálné vyhlídky na vítězství nejen v Rusku, ale i na celém světě. A proto dokážeme, přestože ty čtyři až pět měsíců, které budou velmi těžké, musíme ještě přežít, dokážeme tyto potíže opětovně zdolat a ukázat tak nepřátelům, ukázat spojeným kapitalistům celého světa, že se jim jejich nápor proti Rusku nepodaří.

Pokoušejí se totiž právě teď, nepochybně podle předem promyšleného plánu, rozdrtit nás vojensky ze západu i z východu, aby zachránili dodělávající Krasnovovy bandy. Včera přišla zpráva^[76] o dobytí Mariupolu. Rostov je tedy v půlkruhovém obklíčení. Zkrátka země Dohody usilují všemožně o to, aby zachránily Krasnova a aby nám právě letos na jaře zasadily mohutný úder.

Dělají to nepochybně po dohodě s Hindenburgem. Soudruh z Lotyšska mluvil o tom, do jak svízelného postavení se dostali tamější soudruzi. Velká část země prožívala takové útrapy, jaké si moskevští dělníci ani neumějí představit — útrapy vpádů a opětovného pustošení vesnic postupujícími hordami vojsk. Němci teď táhnou na Dvinsk, aby odřízli Rigu. Ze severu jim pomáhají estonští bělogvardějci za peníze, které posílá Anglie, a podporují je dobrovolníci, které posílají Švédové a Dánové, nadobro zkorumpovaní anglickými, francouzskými a americkými multimilionáři. Jednají podle společného plánu, který je nám naprosto jasný, a využívají toho, že v Německu oslabili krvavými represáliemi hnutí spartakovců a revolucionářů. A třebaže cítí, že melou z posledního, shledali přesto situaci dostatečně příhodnou k tomu, aby dali Hindenburgovi k dispozici část vojsk, zesílili nápor ze západu na utýrané a zmučené Lotyšsko a aby nám vyhrožovali. Na druhé straně Kolčak dosáhl řady vítězství na východě a připravuje tak podmínky k poslednímu rozhodujícímu náporu zemí Dohody.

A jako obvykle se neomezují pouze na nápor zvenčí, nýbrž inscenují uvnitř země spiknutí a povstání, pokusy o pumové atentáty a o vyhození petrohradské vodárny do povětří, o čemž jste se dočetli v novinách, pokoušejí se rozebírat železniční koleje, k čemuž došlo nedaleko Samary, tj. na hlavní železniční trati, po níž teď přivážíme z východu obilí. Část tohoto obilí je ztracena, zmocnil se jí Kolčak. Vyskytly se i pokusy rozebrat koleje na trati Kursk—Charkov, po níž se začalo dovážet uhlí, vybojované Rudou armádou v Doněcké pánvi. Když to všechno shrneme a uvážíme, je nám jasné, že země Dohody, že francouzští imperialisté a multimilionáři podnikají poslední pokus rozdrtit sovětskou moc vojenskou silou.

A menševici, i praví a leví eseři, kteří dosud nepochopili, že se boj chýlí ke konci, že tu jde o nejzuřivější, nej-

krutější válku, dále hlásají hned stávkou, hned zase ukončení občanské války. Ať je to s nimi jakkoli, pomáhají bělogvardějcům — budu o nich ještě mluvit, teď jsem jen chtěl vysvětlit, že situace je opravdu vážná.

Všechny síly mezinárodních kapitalistů se s námi hodlají letos na jaře střetnout v posledním boji. Naštěstí jsou to síly chřadnoucího, umírajícího a nevyléčitelně chorého přestárlého mezinárodního kapitalismu. V každém případě jsou však dnes vojenské síly shromážděné proti nám mimořádně velké. Zvláště Kolčak teď proti nám nasadil všechny své zálohy, má na své straně bělogvardějské dobrovolníky, povážlivě početné bandy, Anglie a Amerika mu dodaly obrovskou spoustu zbraní a munice. Proto vzniklá situace vyžaduje, abychom si jasně uvědomovali obtížné postavení Sovětské republiky.

Jsme přesvědčeni, že pracující masy pochopily, o co se válčí. Vědí, že těchto několik měsíců rozhodne o osudu naší revoluce a do značné míry též o osudu mezinárodní revoluce, že tento pokus kapitalistů srazit Sovětské Rusko na kolena se proto tak vyhrotil, proto na nás útočí s takovou zuřivostí, neboť vědí, že mají ve svých zemích stejného nepřítele — hnutí po vzoru bolševiků. Toto hnutí i u nich rychle a nezadržitelně roste.

Co naši situaci zvlášť ztěžuje, co nás nutí znovu a znovu volat na pomoc všechny uvědomělé dělníky, to jsou potíže v zásobování a v dopravě. Dopravu rozvracela čtyři roky imperialistická válka, a v tak zaostalé zemi, jako je Rusko, nebyly důsledky těchto škod dosud odstraněny a nelze je odstranit jinak než nanejvýš houževnatou prací, trvající dlouhé měsíce nebo možná i roky. Není však možné pracovat bez paliva. Teprve v poslední době jsme začali dostávat uhlí z Doněcké pánve. Víte, že v Baku nás o ropu připravili Angličané. Zmocnili se části lodí na Kaspickém moři a obsadili Groznyj a brání nám využívat ropu. Bez paliva však nemůže pracovat ani průmysl, ani železnice. Musíme tedy napsat všechny síly.

Říkáme znovu všem soudruhům: do práce v zásobování a v dopravě musíme zapojit víc sil. S prací v dopravě to vypadá tak, že na východě Ruska, za Volhou, máme několik miliónů pudů obilí — 10—20 miliónů je už shromážděno a připraveno, ale my je nemůžeme přivést. Část tohoto obilí jsme ztratili při posledním postupu Kolčakových vojsk, která dobyla Ufu a donutila naše vojska ustoupit. Tato ztráta je mimořádně citelná a těžká. Práce v dopravě vyžaduje nesmírné vypětí. Je nutné, aby si dělníci na každé schůzi kladli otázku: jak můžeme pomoci dopravě? Nemohli bychom na našich pracovištích nahradit muže ženami a muže poslat buď do opravářských dílen, nebo na pomoc železničářům? Jak to udělat, s tím si lépe poradí dělníci, kteří vědí, koho ke které práci postavit. V tom se lépe vyznají lidé z praxe, kteří musí vyhledávat stále nové způsoby pomoci. Doufáme a jsme přesvědčeni, že v poslední době náš komisariát dopravy a komisariát zásobování dosáhly už jistých úspěchů. Měsíc nákladní dopravy, tj. zastavení osobní dopravy^[14], nám už přes všechny pomluvy našich nepřátel přinesl zlepšení, ale musíme zesateronásobit své úsilí, abychom dosáhli větších úspěchů. Včera byly v listu Izvěstija uveřejněny číselné údaje^[32]. Uvedu jen ty hlavní. Začátkem března přijíždělo do Moskvy denně průměrně 118 vagónů s potravinami, z toho 25 s obilím. Koncem března začalo přijíždět denně 209 vagónů s potravinami, z toho 47 s obilím. To je takřka dvojnásobek. To znamená, že tak závažné opatření, jako je zákaz osobní dopravy, bylo správné. Znamená to, že jsme pomohli hladovějícímu obyvatelstvu Moskvy, Petrohradu a celé průmyslové oblasti. To však zdaleka ještě není všechno, co se dá udělat. Později, až budou cesty úplně rozblácené a nesjízdné, čeká nás období daleko těžšího a většího hladu. A proto říkáme, že tady musíme pracovat s neutuchající energií. Hlavně nesmíme spoléhat na pracovníky z řad inteligence, kteří se sice dali do našich služeb, je však mezi nimi

přece jen hodně špatných pracovníků, ale musíme se spo-
lehnout na dělnické masy.

Musíme počítat i se situací na Ukrajině. Za ten rok, kdy byla celá Ukrajina obsazena Němci a celý Don byl v tak těžké situaci, jsme zkusili až přespříliš. Teď se naše situace zlepšuje. Na Ukrajině máme 258 miliónů pudů obilí, z nichž 100 miliónů pudů už bylo odvedeno ve formě povinných dodávek, ale hlavní problém je v tom, že rolníci na Ukrajině mají nesmírnou hrůzu z Němců a jejich drancování. Slyšel jsem, že tamější rolníci mají z Němců takový strach, že si dosud netroufají ani zabrat statkářskou půdu, přestože vědí, jak si tam sovětská moc stojí. A zatím už nastává doba jarních polních prací. Ukrajínští rolníci zakusili všechny hrůzy německého drancování na vlastní kůži tak důkladně, že jsou dosud naprosto nerozhodní. Je nutné říci, že tam probíhala po celou dobu partyzánská válka. Tato válka trvá na jihu podnes. Neexistuje tam pravidelná armáda. A protože tam není pravidelná armáda, nedosáhlo se tam dosud úplného vítězství. Poslali jsme tam naši pravidelnou armádu, ale to nestačí. Je nutné mnohem usilovněji pracovat, a proto vám musím připomenout, že každá dělnická schůze se rozhodně musí zabývat otázkou zásobování i dopravy. V nejbližší době musíme vyřešit problém, jak zlepšit situaci a jak využít to, co dnes máme k dispozici.

Musíme mít stále na paměti, že jen síla dělnické třídy nám může pomoci postavit se pevně na nohy a dosáhnout skvělých vítězství, a proto musíme všechny nejlepší síly našeho proletariátu posílat tam, na frontu. Musíme posílat na frontu odpovědné pracovníky. Utrpí-li tím zde nějaká instituce, způsobí nám to samozřejmě určitou škodu, ale kvůli tomu ještě nezahyneme, kdežto budeme-li mít nedostatek dělníků v armádě, zahyneme docela určitě. Naše armáda trpí dodnes tím, že není dostatečně semknutá, dostatečně organizovaná, a tady musíme čekat veškerou pomoc jen od dělníků, do nich musíme vkládat

všechny naděje. Jedině ti dělníci, kteří prošli celým bojem, kteří mohou vyprávět o všem, co zažili a vytrpěli, jedině tito dělníci mohou ovlivnit armádu a změnit rolníky v uvědomělé bojovníky, jaké potřebujeme.

Proto jsme sem opět přišli a rozhodli se všechny vás svolat a upozornit na ty těžkosti v dopravě, které souvisejí s celkovou svízelnou situací. Zdůrazňujeme, že se musíme udržet ještě tak 3—4 měsíce, a teprve pak dosáhneme úplného vítězství. K tomu však potřebujeme síly. Kde však tyto síly vzít? Cožpak nevidíme, že jedině dělníci, kteří sami zakusili celou tíhu rozvratu v Rusku, kdy se boj střídal s bělogvardějskými vpády, kdy tito dělníci zakusili na vlastní kůži celou tíhu situace a získali tak velké zkušenosti — že jedině tito dělníci, jedině tyto naše přední oddíly nám mohou pomoci! Velmi dobře víme, že jsou neuvěřitelně utýráni, že jsou strašlivě vyčerpáni nadlidskou prací, která na ně připadla. My to všechno víme, ale přesto vám zde teď říkáme, že je třeba napnout všechny síly, že je třeba přemýšlet o tom, jak bychom shromáždili všechny síly pro revoluci, pro její skvělé vítězství. Ted' nastává nejsvízelnější, nejtěžší doba, a my musíme jednat jako revolucionáři. Musíme čerpat síly z pracujících mas.

Včera se zde konala schůze vlivných činitelů odborového hnutí z Moskvy a z celého Ruska. A na této schůzi se všichni shodli, že dnes musíme zapojit do práce i průměrné kádry, o nichž jsme se všichni až dosud domnívali, že na takovou práci nestačí. Ted' je však naprosto jasné, že naše unavené pracovníky musíme nahradit průměrnými kádry, ale než se to stane, je nutné, aby je instruovali pracovníci, kteří příslušnou práci až dosud vykonávali. Musíme si uchovat své síly a načas musíme naše odpovědné pracovníky nahradit pracovníky z řad průměrných kádrů. To znamená, že musíme dosadit desetitisíce takových pracovníků. Nesmíme se obávat, že neodvedou tak dobrou práci, jakou by odvedli zkušení pracovníci. Dosa-

díme-li je na odpovědná místa, nebudou chyby, kterých se zpočátku dopustí, tak závažné. Pro nás je důležité dosadit je na přední odpovědná místa. Tam dokážou rozvinout své úsilí a odvést dobrou práci, protože si budou počínat s jistotou, budou vědět, že za nimi stojí velice schopní pracovníci, kteří už mají za sebou roční zkušenost z práce v Rusku. Vědí, že jejich zkušenější soudruzi jim v kritické chvíli jejich úkol usnadní. Tato nová vrstva dělníků dokáže dobře pracovat, jestliže je vyspělí dělníci dosadí na přední místa. Můžeme to udělat bez rizika, protože tato široká vrstva má proletářský instinkt, proletářské cítění i smysl pro povinnost. Můžeme se na ně spolehnout a můžeme o nich říci, že nám v těžké době pomohou. Rusko se vyznačovalo tím, že se v něm v nejtěžších dobách vždycky našly masy, které bylo možno nasadit jako zálohu, v níž se našly nové síly, když už ty staré začínaly ochabovat. Ano, vyspělí dělníci jsou už vyčerpáni a vrstva, která přijde po nich, bude pracovat hůř, ale to není žádné neštěstí, z toho nevzejde žádná škoda a my naši věc nezmaříme, nasadíme-li tyto nové síly, usměrníme-li je a nedopustíme-li zmar našeho díla.

Za těchto okolností se nutně musíme zmínit o eserech a menševicích. V poslední době jim sovětská moc začala zastavovat noviny a zatýkat je. Někteří soudruzi dělníci k tomu říkají: »Zřejmě neměli pravdu ti bolševici — patřím k nim i já —, kteří nás přiměli k určitým ústupkům vůči maloburžoazní demokracii. Proč jsme dělali ústupky, když jim teď musíme zastavovat noviny a zatýkat je? Je v tom nějaká důslednost?«

Odpovím na to takto. V zemi, jako je Rusko, kde mají maloburžoazní živly v rukou celé zemědělství, v takové zemi se bez podpory maloburžoazní vrstvy dlouho neudržíme. Tato vrstva dnes nejde k cíli přímou cestou, ale oklikami. Jestliže pronásleduji nepřítele, který nejde přímou cestou, ale oklikami, pak chci-li ho dostihnout, musím jít také oklikami. Abych to vyjádřil řečí politiky, ma-

loburžoazní vrstvy stojí mezi prací a kapitálem, a tyto vrstvy musí dostat stokrát za vyučenou, aby pochopily, že si musí ujasnit jedno: je možná buď diktatura buržoazie, nebo diktatura dělnické třídy. Kdo si toto uvědomuje, ten chápe současnou situaci. A dělníci to vědí. Na základě zkušeností a celé řady pozorování si uvědomili, že jsou možné právě jen tyto dva typy moci: buď úplná moc dělnické třídy, nebo úplná moc buržoazie — nic mezi tím, žádná třetí cesta neexistuje. Dělnická třída to už dávno pochopila ze stávkového a revolučního boje. Maloburžoazie to nemůže pochopit naráz; stovky životních lekcí nemohou maloburžoazii poučit a přimět ji, aby přivykla této myšlence, a ona nepřestává pomýšlet na spojení s velkoburžoazií, protože nemůže pochopit, že bez diktatury proletariátu, nebo bez diktatury buržoazie se nelze obejít.

Eseři a menševici si ze zkušeností s Kolčákem vyvodili a pochopili, že to není náhoda, když v tom nejzuřivějším a nejurputnějším boji a přes pomoc ze zahraničí nebyla demokracie nic platná. Působí na ně dvě síly — a kromě těchto sil neexistuje nic jiného — buď diktatura buržoazie, nebo moc a úplná diktatura dělnické třídy, střední cesta nemohla nikde nic přinést a nikde z ní nic nevzešlo. K ničemu nevedlo ani Ústavodárné shromáždění. Eseři, menševici i maloburžoazie to zakusili na vlastní kůži.

Když eseři a menševici říkali: »Odejdemo od Kolčaka a od všech, kdo jsou pro něj a pro intervenci Dohody,« neříkali to z pouhého pokrytectví. Nebyla to jen politická chytristika, třebaže část těchto lidí určitě počítala s tím, že »my, jak doufáme, ty bolševiky napálíme, jen aby nám umožnili navrátit staré časy«. My jsme tu jejich chytristiku odhalili a samozřejmě jsme proti ní podnikli opatření, ale když to menševici a eseři říkali, nebylo to jen pokrytectví a chytristika, ale mnozí z nich o tom byli i *přesvědčení*. Mezi ně patří nejen skupina publicistů, ale i maloburžoazní vrstvy techniků, inženýrů apod. Když jsme

menševikům ve chvíli, kdy prohlásili, že jsou proti intervenci spojenců, navrhli, aby pracovali pro nás, rádi přistoupili na naši nabídku. Dnes však máme plné právo pronásledovat je, pronásledovat maloburžoazní vrstvu, protože tato vrstva mimořádně těžce chápe. Prokázala to jak za časů Kerenského, tak i svým nynějším počínáním. Dali se do našich služeb a říkají: »Zřekli jsme se politiky a budeme rádi pracovat.« Takovým lidem odpovídáme: »Úředníky z menševických vrstev můžeme potřebovat, protože to nejsou defraudanti ani černosotňovci, kteří se k nám vtírají, dávají se ke komunistům a přitom nám házejí klacky pod nohy.« Pokud tito lidé věří v Ústavodárné shromáždění, říkáme jim: »Věřte si, pánové, nejen v Ústavodárné shromáždění, ale i v boha, ale konejte řádně svou práci a nezapínejte se politikou.« Přibývá mezi nimi lidí, kteří už vědí, že se v politice blamovali: vykřikovali, že sovětská moc je absurdní výmysl, který je možný jen v barbarském Rusku. Říkali, že rozehnutí Ústavodárného shromáždění bylo činem barbarů, odchovaných carismem. A v Evropě se to po nich opakovalo. Dnes docházejí z Evropy zprávy, že buržoazní ústavodárné shromáždění začíná být nahrazováno mocí sovětů na celém světě. To jsou lekce, které dostává veškerá inteligence, jež k nám přichází pracovat. Dnes u nás pracuje dvakrát víc úředníků než před půl rokem. Je to pro nás výhoda, že jsme získali úředníky, kteří pracují lépe než černosotňovci. Když jsme je zvali, aby pro nás pracovali, říkali: »Bojím se Kolčaka, sympatizuji s vámi, ale pomáhat vám nechci. Budu uvažovat jako nejryzejší stoupenec parlamentarismu, jako kdybych seděl v Ústavodárném shromáždění, ale vy se mne nesmíte dotknout, protože já jsem demokrat.« Těmto skupinám, které pořád vykládají o Ústavodárném shromáždění, říkáme: »Míníte-li v takových řečech ještě dlouho pokračovat, odvedeme vás ke Kolčakovi a do Gruzie.« (Potlesk.) Vzniká polemika, vytváří se opozice legální skupiny. Opozici nepřipustíme.

Imperialisté celého světa nám jdou po krku, všemi silami vojenského útoku se nás snaží porazit, my musíme bojovat, a je to boj na život a na smrt. Jestliže jsi nám sem přišel pomáhat — prosím, ale hodláš-li vydávat noviny a podněcovat v nich dělníky ke stávkám, a když kvůli stávkám pak naši rudoarmějci umírají na frontách a každý den stávky přináší desetitisícům našich lidí v továrnách utrpení a muka hladu, muka, která nám působí tolik starostí — pak jsi možná v právu z hlediska Ústavodárného shromáždění, ale z hlediska našeho boje a odpovědnosti, kterou máme, v právu nejsi, nejsi nám nic platný, táhni do Gruzie, táhni si ke Kolčakovi, jinak budeš sedět ve vězení! A my to tak uděláme!

Soudružky a soudruzí! Doufám, že všichni jednomyslně schválíme rezoluci^[54], která bude předložena v závěru zasedání a v níž se snažíme dát nutné směrnice, které jsem chtěl ve svém referátu zdůvodnit. Teď bych chtěl přejít k dvěma otázkám: k postavení středního rolníka a k otázce mezinárodní situace, která je neobyčejně důležitá.

O středním rolníkovi jsme mluvili na sjezdu strany a stanovili jsme linii, kterou má naše strana vůči střednímu rolníkovi uplatňovat. Naše strana zvolila do nejodpovědnější funkce, do funkce předsedy Celoruského ústředního výkonného výboru, do funkce tím odpovědnější, že ji až dosud zastával mimořádně nadaný organizátor soudruh Sverdlov, naše strana zvolila do této funkce soudruha Kalinina, petrohradského dělníka, který si dodnes udržel spojení s vesnicí. Dnes se objevila v novinách zpráva^[102], že nějaký soudruh Kalinin byl zavražděn esery — ale to byl jiný Kalinin. Z toho je vidět, k jakým prostředkům se esery uchylují. Soudruh M. I. Kalinin je střední rolník z Tverské gubernie a každý rok tam jezdívá. Střední rolnictvo je nejpočetnější vrstva, která se po naší revoluci ještě rozrostla, protože jsme zrušili statkářské soukromé vlastnictví půdy. Rolnictvu přinesla naše

revoluce zlepšení, protože si zabralo veškerou statkářskou půdu, a tím také značně vzrostl počet středních rolníků. Jestliže mezi nimi pozorujeme nespokojenost, říkáme, že tato nespokojenost je zapříčiněna shora, a je třeba vědět, jak dalece je s ohledem na nedostatek našich sil oprávněná. Vy zde, v hlavním městě, víte, jak těžko se bojuje proti byrokratismu a papírování. Musíme zaměstnávat staré úředníky, protože jiné nemáme. Musíme je převychovávat, učit, a to chce čas. Můžeme zařazovat na odpovědná místa do zásobovacích organizací nové dělnické kádry, ale ve Státní kontrole sedí doposud neúměrně mnoho starých úředníků, a my se proto potýkáme s byrokratismem a papírováním. Snažíme se vyhledávat další dělnické kádry, aby se podílely spolu s odborníky na práci v kontrolních orgánech, v komisariátu dopravy. Tak bojujeme proti byrokratismu a papírování. Ale co námahy to stojí i tady, v Moskvě! A co se děje na vesnicích? — Lidé, kteří si říkají straníci, tam často vystupují jako podvodníci, kteří se beze všech skrupulí dopouštějí násilí. A jak často musíme bojovat proti nezkušeným lidem, když házejí do jednoho pytle kulaka se středním rolníkem! Kulak je ten, kdo žije z cizí práce, kdo tyje z cizí práce a využívá bídu ve svůj prospěch; střední rolník je ten, kdo nevykořisťuje ani není vykořisťován, kdo je živ z drobného hospodářství, z vlastní práce. Žádný socialista na světě nikdy nenavrhoval vyvlastnění drobného zemědělce. Drobný zemědělec tu bude existovat ještě mnoho let. Tady nezmohou nic dekrety, tady se musí čekat, až se rolník poučí ze zkušeností. Až uvidí, že kolektivní hospodaření je mnohem lepší, pak půjde s námi. Musíme si získat jeho důvěru. Tady musíme bojovat proti zlořádkům. Bojovat můžeme jedině silami městských dělníků, protože ti mají těsné styky s rolníky a mohou ze svých řad poskytnout statisíce pracovníků. Velmi dobře víme, že nepomůže jmenování soudruhů do vysokých funkcí, ani oběžníky nebo dekrety, ale že se dělníci v každé sku-

pině, v každém kroužku musí sami pustit do práce — mají totiž s vesnicí své vlastní spojení.

Řekl jsem, že dělníci musí na prvním místě vynaložit všechny síly na pomoc ve válce, a hned na druhém pomoci střednímu rolníkovi účinným svazkem, aby ani jediný vážný nápor nepřítel na vesnici nezůstal nepotrestán. Je nutné ukazovat, že městský dělník přináší střednímu rolníkovi pomoc jako svému soudruhovi, protože střední rolník je rovněž pracující, jenže vyrostl v jiných podmínkách, v izolaci, ve vesnické zaostalosti, a dostat se z toho je pro něj nepoměrně těžší. A my si musíme být vědomi, že houževnatým úsilím našich soudruhů spojení se středním rolníkem navážeme. Nepatrný počet rolníků se dostane mezi kulaky, budou organizovat povstání — to víme. A je-li tomu tak, jak tedy pomáhat, jak si získat důvěru středního rolníka, jak mu pomáhat proti všelijakým zlořádům? Jestliže jsme tu udělali málo, nebyla to naše vina: bránil nám v tom boj proti buržoazii. Musíme si to uvědomit, musíme každému dělníkovi položit tuto otázku a říct: my, dělníci, máme jako celek spojení se středním rolnictvem a toto spojení využijeme, dosáhneme toho, aby každý střední rolník poznal naši pomoc nejen z jmenování soudruha Kalinina, ale aby v praxi získal třeba jen docela malou pomoc, třeba jen malou, ale soudružsky míněnou radu. A pro rolníka bude dnes taková pomoc ze všeho nejcennější. Musí pochopit, proč nám naše obtížná situace brání pomoci mu tak, jak by potřeboval, tím, co by mu mohla poskytnout městská kultura. Rolník potřebuje městské výrobky, městskou kulturu, a my mu je musíme poskytnout. Teprve tehdy, až mu proletariát tuto pomoc poskytne, rolník pozná, že mu dělník pomáhá jinak, než mu pomáhali vykořisťovatelé. Pomoci rolníkovi povznést se na úroveň města — takový úkol si musí vytknout každý dělník, který má spojení s vesnicí. Městský dělník si musí říct, že teď, na jaře, kdy se zásobovací situace zvlášť přiosřila, musí jít rolníkovi

na pomoc, a udělá-li každý třeba jen kousíček této práce, pak uvidíme, že naše budova nemá už jen fasádu, ale že svůj úkol, zabezpečení sovětské moci, splníme, protože rolník říká: »Ať žije sovětská moc, ať žijí bolševici, pryč s komunou!« Rolník nadává na »komunu«, která je organizována stupidním způsobem, která je mu vnucována. Ke všemu, k čemu je nucen, se chová s nedůvěrou, s oprávněnou nedůvěrou. Musíme jít za středním rolníkem, pomáhat mu, učit ho, ale jen pokud jde o vědu a socialismus, kdežto v zemědělství se musíme učit od něho. To je úkol, který před námi vyvstává s obzvláštní naléhavostí.

A nyní přejdeme k mezinárodní situaci. Říkám, že angličtí, francouzští a američtí imperialisté dělají poslední pokus srazit nás na kolena, ale to jim nevyjde. Ať je situace jakkoli těžká, můžeme s jistotou říci, že nad mezinárodním imperialismem zvítězíme. Zvítězíme nad multimilionáři celého světa. Můžeme nad nimi zvítězit ze dvou důvodů. Za prvé proto, že to jsou bestie, které se do sebe pustily s takovou urputností, tak se do sebe zahryzly, že ani nepozorují, že stojí na pokraji propasti. A za druhé proto, že se sovětská moc na celém světě neustále rozvíjí. Nemine den, abychom o tom nečetli v novinách. Dnes čteme telegrafickou zprávu americké tiskové kanceláře z Lyonu, že se komise deseti opět zúžila, takže dnes rokují už jen čtyři lidé: Wilson, Lloyd George, Clemenceau a Orlando⁵⁹. Jsou to vůdcové čtyř národů, ale ani ti se nemohou domluvit: Anglie a Amerika nechtějí přenechat Francii zisky z těžby uhlí. Jsou to dravci, kteří si nahrabali kořist z celého světa, a teď se nemohou dohodnout. Tito čtyři muži se uzavřeli v čtyřčlenné skupině, aby se o nich nedej bože nešířily všelijaké zvěsti — všichni jsou to přece velcí demokraté —, ale sami tyto zvěsti vyvolávají a posílají radiotelegramy, že se nehodlají vzdát zisků z těžby uhlí. Jeden francouzský soudruh, který se setkal s francouzskými zajatci, mi vyprávěl, co tito

zajatci říkají: »Řekli nám, že musíme jet do Ruska bojovat proti Němcům, protože Němci zdeptali naši zemi. Ale vždyť teď máme s Německem příměří, tak proti komu vlastně jedu bojovat?« O tom jim nikdo neřekl ani slovo. A tak počet lidí, kteří si kladou tuto otázku, den ze dne narůstá a jde už do miliónů. Tito lidé prodělali hrůzy imperialistické války a ptají se: »Zač vlastně jdeme bojovat?« Dříve jim bolševici vysvětlovali v ilegálních letácích, zač jdou bojovat, kdežto dnes posílají imperialisté radiotelegramy^[69]: Anglie není ochotna přenechat Francii zisky z těžby uhlí. A tak, jak se vyjádřil jeden francouzský novinář, pobíhají z pokoje do pokoje v marných pokusech vyřešit tuto otázku. Rozhodují, kdo má dostat víc, a pět měsíců se už mezi sebou rvou; došli až tak daleko, že se přestali docela ovládat, takže po vzájemné rvačce nezbu-
de z těch bestií jediný zdravý chlup. A my říkáme, že naše mezinárodní postavení, které bylo zpočátku tak chabé, že nás mohli zardousit během několika týdnů, je dnes, kdy nejsou s to se mezi sebou podělit o kořist, protože se začali navzájem rvát — dnes je naše postavení lepší. Slibují vojákům: porazte Německo, a dostane se vám netušených výhod. Dohadují se, mají-li chtít od Německa 60 nebo 80 miliard. To je mimořádně zásadní, mimořádně zajímavá otázka, zvláště když se to řekne dělníkovi nebo rolníkovi. Ale budou-li se dohadovat ještě hodně dlouho, nedostanou ani miliardu. A to je na tom to nejzajímavější!

Proto si tedy říkáme, aniž bychom v nejmenším přeháněli, a to ani ne jako socialisté, ale jen na základě střízlivého odhadu sil, které jdou proti nám, že postavení Sovětské republiky se zlepšuje ne každým dnem, ale každou hodinou. Nepřátelé se nemohou navzájem dohodnout. Už je tomu pět měsíců, co zvítězili. A stále ještě neuzavírají mír. Francouzská sněmovna nedávno odhlasovala další stamilióny na válečné přípravy. Sami si kopou hrob, a tam u nich už jsou připraveni lidé, kteří je do toho hrobu spustí a hezky hluboko zahrabou. (Potlesk.) A to

proto, že hnutí za sověty narůstá ve všech zemích a maďarská revoluce dokázala to, co říkáme, že bojujeme nejen za sebe, nýbrž za sovětskou moc na celém světě, že zde rudoarmějci prolévají krev nejen za své hladovějící soudruhy, nýbrž i za vítězství sovětské moci na celém světě — příklad Maďarska ukázal, že to není jen vize nebo sliby, ale nejživější bezprostřední skutečnost.

V Maďarsku měla revoluce neobyčejně originální průběh. Maďarský Kerenskij, který se tam jmenuje Károlyi, sám odstoupil, a maďarští kompromisníci, menševici a eseři pochopili, že se musí odebrat do vězení, kde seděl maďarský soudruh Béla Kun, jeden z nejlepších maďarských komunistů. Přišli tam a řekli mu: »Musíte převzít moc!« (Potlesk.) Buržoazní vláda odstoupila. Buržoazní socialisté, maďarští menševici a eseři splynuli se stranou maďarských bolševiků a vytvořili jednotnou stranu, jednotnou vládu. Soudruh Béla Kun, náš přítel a komunista, který prošel celou praktickou školou bolševismu v Rusku, mi v radiotelegrafickém rozhovoru řekl: »Nemám ve vládě většinu, ale zvítězím, protože masy jdou za mnou, a svolávám sjezd rad [sovětů].« To je převrat světodějného významu.

Až dosud všem evropským dělníkům lhali, když říkali o Sovětském Rusku: »Tam není žádná vláda, nýbrž pouhá anarchie, jsou to prostě násilníci.« Francouzský ministr Pichon nedávno prohlásil o Sovětském Rusku. »Je to anarchie, jsou to násilníci a uzurpátoři!«^[80] — »Podívejte se na Rusko,« říkali němečtí menševici svým dělníkům. »Válka, hlad, bída! Takový socialismus byste chtěli?« A dělníky tím zastrašili. Maďarsko však ukázalo příklad revoluce, která se rodí úplně jinak. Maďarsko bude muset nepochybně podstoupit těžký boj s buržoazií, to je nevyhnutelné. Ale je fakt, že když tyto bestie, angličtí a francouzští imperialisté, předvíдалy, že v Maďarsku nastane revoluce, chtěly ji zmařit, zabránit jejímu zrodu. U nás byla obtížnost situace v tom, že jsme museli sovět-

skou moc přivádět na svět proti patriotismu. Museli jsme zlomit patriotismus a uzavřít brestlitevský mír. To byl zoufale odvážný a šíleně radikální zlom. V sousedních zemích buržoazie rozpoznala, kdo se musí ujmout vlády. Kdo jiný než sověty? Je to jako za starých časů, kdy velcí i malí králové, hrabata a knížata viděli, že jejich moc slábně, a říkali: »Potřebujeme ústavu, nechme vládnout buržoazii!« A když už byl panovník nemohoucí, dostal penzi nebo nějaké teplé místo. Totéž, co prodělávali velcí i malí králové a hrabata před 50—60 lety, prožívá dnes na celém světě buržoazie. Když angličtí a francouzští imperialisté předložili maďarským kapitalistům své neslýchané požadavky, maďarští kapitalisté řekli: »My bojovat nemůžeme. Lid za námi nepůjde, ale my, jako maďarští vlastenci, chceme klást odpor. Kdo ale má vládnout? — Rady.« Maďarská buržoazie přiznala před celým světem, že dobrovolně odstupuje a že je pouze jediná moc na světě, která je s to vést národy v kritických chvílích, a to je moc sovětů. (Potlesk.) Proto tedy maďarská revoluce tím, že se zrodila jinak naše naše, ukáže celému světu, co nebylo v případě Ruska tak zřejmé: že totiž bolševismus je spjat s novou proletářskou, dělnickou demokracií, která nastupuje místo starého parlamentu. To byla doba, kdy byli dělníci podváděni a zotročováni kapitalismem. Místo starého buržoazního parlamentu nastupuje celosvětová moc sovětů, která si získala sympatie všech dělníků, protože je to moc pracujících, moc miliónů, které si samy vládnou, samy spravují své záležitosti. Možná že je spravují špatně jako my v Rusku, ale pracujeme v neuvěřitelně obtížných podmínkách. Ve státě, kde buržoazie nebude klást tak zuřivý odpor, to bude mít moc sovětů snazší, dokáže se obejít bez násilí, bez krveprolití, které nám vnutili pánové Kerenští a imperialisté. My zvoláme i tu těžší cestu; i když na Rusko připadly těžší oběti než na ostatní země! Není nic divného na tom, když jsme zdělili starý rozvrat. Ostatní země dospívají k té-

muž cíli — k moci sovětů — jinou, humánnější cestou. A proto bude mít příklad Maďarska rozhodující význam.

Lidé se učí ze zkušeností. Oprávněnost sovětské moci nelze dokázat slovy. Příklad samotného Ruska nebyl pro dělníky celého světa pochopitelný. Věděli, že jsou tam sověty — všichni byli pro sověty, ale děsily je hrůzy krvavého boje. Příklad Maďarska bude rozhodující pro proletářské masy, pro evropský proletariát i pracující rolnictvo: v kritické chvíli nemůže vládnout v zemi nikdo jiný než moc rad [sovětů].

Vzpomeňme si, jak staří lidé říkávají: »Děti nám odrostly, stojí na vlastních nohou, teď už můžeme klidně umřít.« My zatím umírat nehodláme, spějeme k vítězství, ale když vidíme taková dítka, jako je Maďarsko, kde už je moc rad, říkáme si, že už jsme své udělali nejen v ruském, ale i v mezinárodním měřítku, že všechny ty zoufalé obtíže překonáme, abychom dosáhli úplného vítězství, aby k ruské republice sovětů a maďarské republice rad přibyla — a my se toho ještě dočkáme — mezinárodní republika sovětů. (Potlesk.)

*Pravda, č. 76 a 77
9. a 10. dubna 1919*

*Podle stenografického
zápisu porovnaného
s textem knihy
Stenografičeskije otčoty
zasedanij Moskovskogo
sověta rabočich
i krasnoarmějskich
deputatov.
Pervoje polugodije
1919 goda
(13. janvarja — 10. ijuňa)
Moskva 1919*

N Á V R H
 R E Z O L U C E K E Z P R Á V Ě
 O Z A H R A N I Č N Í
 A V N I T Ě R Ň Í S I T U A C I
 S O V Ě T S K É R E P U B L I K Y

Shromáždění zástupců dělnické třídy a rolnictva RSFSR konstatuje, že Sovětská republika vstoupila do zvlášť těžkého měsíce. Dohoda dělá poslední zoufalé pokusy rozdrtit nás vojenskou silou. Zásobovací situace se stává na jaře krajně svízelnou, doprava je naprosto dezorganizována.

Proto se můžeme zachránit jen s krajním vypětím sil. Zvítězit je možné. Revoluce v Maďarsku definitivně dokázala, že v západní Evropě roste hnutí za sověty a že jeho vítězství se blíží. Máme po celém světě mnoho spojenců, víc, než si uvědomujeme. Musíme však vydržet ještě čtyři nebo pět těžkých měsíců, abychom porazili nepřítele.

Shromáždění tvrdě odsuzuje levé esery*, menševiky i pravé esery, kteří jsou slovy pro sovětskou moc čili proti vojenské intervenci Dohody, ale *ve skutečnosti pomáhají bělogvardějcům*, když agitují pro stávky nebo pro zastavení občanské války (třebaže jsme všem nabídli mír!⁶⁰) či pro ústupky volnému obchodu apod.

Shromáždění ujišťuje všechny menševiky a esery ochotné pomáhat nám v našem těžkém boji, že budeme

* První list rukopisu se nezachoval. Text až ke slovům »levé esery« je převzat podle strojopisné kopie. Red.

usilovat o to, aby jim byla plně zajištěna svoboda jakožto občanům Sovětské republiky.

Shromáždění však vyhláší ve válku těm menševikům a eserům, kteří podobně jako publicistické a politické skupiny Vsegda vperjod!⁶¹ a Dělo naroda⁶² *ve skutečnosti* náš boj maří, ve skutečnosti *pomáhají* bělogvardějcům.

Shromáždění vyzývá všechny dělníky, všechny dělnické organizace, všechny pracující rolníky, aby napjali všechny síly k odražení nepřátel sovětské moci, k její obraně a ke zlepšení zásobování a dopravy.

1. Dosadit průměrné kádry, tj. méně zkušené, než jsou vyspělí dělníci a rolníci, na místa již úplně vyčerpaných předních pracovníků.

2. Vysílat stále víc předních i řadových pracovníků na práci v zásobování, v dopravě i v armádě.

3. Zapojoovat stále víc uvědomělých dělníků a rolníků do práce v lidovém komisariátu dopravy a ve Státní kontrole, aby se zlepšila jejich práce a byl vymýcen byrokratismus, úřední průtahy a papírování.

4. Vyslat z hladovějících měst co nejvíc sil do zemědělství, do zelinářských oblastí, na venkov, na Ukrajinu, na Don apod., aby se zvýšila produkce obilí.

Ze všech sil pomáhat středním rolníkům v boji proti zlořádům, jež musí tak často snášet, poskytnout jim soudružskou podporu, odvolávat z funkcí ty pracovníky sovětských orgánů, kteří nechtějí tuto jediné správnou politiku uplatňovat nebo ji nechápou.

5. Bojovat proti všem projevům únavy, malomyslnosti, kolísání, všemožně povzbuzovat ty, u nichž se tyto tendence projevují, posilovat odhodlanost, uvědomělost a soudružskou kázeň. Ruská dělnická třída a rolnictvo prodělaly nesmírné těžkosti. Nesmírně těžké jsou i poslední měsíce. Avšak shromáždění prohlašuje, že dělníci neklesají na duchu, že dělnická třída je na stráž, že překoná všechny potíže a stůj co stůj uhájí

vítězství Sovětské socialistické republiky v Rusku i na celém světě.

*Napsáno nejpozději
3. dubna 1919*

*Otištěno poprvé podle
rukopisu porovnaného
se strojopisnou kopií*

REZOLUCE KE ZPRÁVĚ
O ZAHRANIČNÍ
A VNITŘNÍ SITUACI
SOVĚTSKÉ REPUBLIKY

Sovětská republika vstupuje v těžkém a slavném boji, který vede v čele všech národů, do nejtěžšího období své existence. Nastávající měsíce budou kritické. Dohoda vyvíjí poslední zoufalé úsilí, aby nás rozdrtila silou zbraní. Zásobovací situace se neobyčejně zotruje. Doprava je silně dezorganizována.

Zachránit se můžeme jen s krajním vypětím sil. Je však zcela v našich silách zvítězit. Revoluce v Maďarsku je definitivním důkazem růstu hnutí za sověty v Evropě a jeho blížícího se vítězství. Máme ve všech zemích světa víc spojenců, než sami předpokládáme. Abychom dosáhli úplného vítězství, stačí vydržet ještě čtyři nebo pět měsíců, možná těch nejnebezpečnějších a nejtrpčích. A v takových chvílích agitují šílenci a dobrodruzi, kteří si říkají menševici, leví i praví eseri, kteří se slovy přiklánějí k sovětské moci a protestují proti vojenské intervenci Dohody — agitují pro stávky nebo pro ústupky volnému obchodu či pro zastavení občanské války a zapomínají přitom, že jsme nabídli všem mír^[41] a že naše válka je spravedlivá, oprávněná a nevyhnutelná obrana. Je zřejmé, že tato agitace je tou nejaktivnější a nejúčinnější pomocí bělogvardějcům, kteří se na nás chystají s posledním vypětím sil. Shromáždění tvrdě odsuzuje tyto zastřené nepřátele lidu.

Shromáždění ujišťuje všechny menševiky a esery, skutečně ochotné pomáhat nám v našem těžkém boji, že jim dělnickorolnická moc poskytne plnou svobodu a zajistí

jim v plné šíři všechna práva občanů Sovětské republiky.

Shromáždění vyhláší, že úkolem sovětské moci je teď nelítostná válka proti těm menševikům a eserům, kteří podobně jako publicistické a politické skupiny Vsegda vperjod! a Dělo naroda ve skutečnosti maří náš boj a jsou spojenci našich úhlavních nepřátel. Shromáždění vyzývá všechny dělnické organizace, všechny proletáře a pracující rolníky, aby napjali všechny síly k odražení nepřátel sovětské moci, k její obraně, a rovněž k zavedení pořádku v zásobování a v dopravě.

K tomu považuje shromáždění za nezbytně nutné:

1. dosadit průměrné kádry, tj. méně zkušené, než jsou vyspělí dělníci a rolníci, představitele těchto tříd na místa vyčerpaných předních pracovníků.

2. Vysílat stále více předních i řadových pracovníků na práci v zásobování, v dopravě i v armádě.

3. Zapojit co nejvíc uvědomělých dělníků a rolníků do práce v lidovém komisariátu dopravy a ve Státní kontrole, aby se zlepšila jejich činnost a byl vymýcen byrokratismus a papírování.

4. Vyslat z hladovějících měst co nejvíc sil na zemědělské práce na venkov — do zelinářských oblastí, na Ukrajinu, na Don apod., aby se zvýšila produkce obilí i dalších zemědělských produktů.

5. Ze všech sil pomáhat středním rolníkům a zamezit zlořády, jež musí tak často snášet, a poskytnout jim soudružskou podporu. Ti pracovníci sovětů, kteří tuto jediné správnou politiku nechápou nebo ji nedovedou uplatňovat, musí být ihned odvoláni.

6. Naléhavým úkolem pro všechny je boj proti nejrušnějším projevům únavy, malomyslnosti a kolísání. Je třeba vlévat do srdcí odvahu, vyzývat k odhodlanosti, posilovat uvědomělost a upevňovat soudružskou kázeň.

Dělnická třída a rolnictvo Ruska prodělaly nesmírné těžkosti. Jejich útrapy se ještě zhoršily v posledních měsících. Avšak shromáždění prohlašuje, že dělníci si zacho-

vali pevnou vůli, dělnická třída je jako dříve na stráži, je naplněna přesvědčením, že překoná všechny potíže a stůj co stůj uhájí vítězství sovětské socialistické republiky v Rusku i na celém světě.

Pravda, č. 73
4. dubna 1919

Podle textu Pravdy

D O P I S
P E T R O H R A D S K Ý M
D Ě L N Í K Ů M
O P O M O C I
V Ý C H O D N Í
F R O N T Ě

*Soudruhům petrohradským dělníkům

Soudruzí! Situace na východní frontě se pronikavě zhoršila. Dnes se Kolčak zmocnil votkinského závodu, Bugulma padne co nevidět; Kolčak zřejmě ještě postoupí kupředu.

Hrozí vážné nebezpečí.

Schvalujeme dnes v radě lidových komisařů řadu mimořádných opatření na pomoc východní frontě⁶³, rozvíjíme rozsáhlou agitaci.

Žádáme petrohradské dělníky, *aby vyburcovali všechny, kdo mohou jít na pomoc, aby zmobilizovali všechny síly na pomoc východní frontě.*

Vojáci z řad dělníků se tam sami lépe užíví a ještě pomohou zásilkami potravin svým rodinám. A co je hlavní — rozhoduje se tam o osudu revoluce.

Až tam zvítězíme, *skoncujeme s válkou, neboť bělogvardějcům už z ciziny žádná pomoc nepřijde.* Na jihu máme vítězství na dosah. Brát síly z jihu nemůžeme, dokud tam úplně nezvítězíme.

Proto *na pomoc východní frontě!*

Sověť dělnických, rolnických a rudoarmějských zástupců i odbory musí napnout všechny síly, vyburcovat všechny, kdo mohou jít na pomoc, a všemožně pomoci východní frontě.

Jsem přesvědčen, soudruzi, že petrohradští dělníci dají
příklad celému Rusku.

S komunistickým pozdravem
Lenin

Moskva 10. dubna 1919

Petrogradskaja pravda, č. 81
12. dubna 1919

Podle listu
Petrogradskaja pravda

T E Z E Ú V K S R(b)
O S I T U A C I
N A V Ý C H O D N Í F R O N T Ě

Kolčakova vítězství na východní frontě znamenají pro Sovětskou republiku mimořádně hrozivé nebezpečí. Je třeba napnout všechny síly, aby Kolčak byl poražen.

Ústřední výbor proto navrhuje všem stranickým organizacím, aby zaměřily veškeré úsilí především k uskutečnění těchto opatření, která musí provádět jak organizace strany, tak zejména také odbory, aby zapojily do aktivní účasti na obraně země širší vrstvy dělnické třídy.

1. Všestranná podpora mobilizace vyhlášené 11. dubna 1919^[17].

Strana a odbory musí ihned zmobilizovat všechny síly, aby mohly již v nejbližších dnech a bez nejmenšího prodlení poskytnout co nejdůraznější podporu mobilizaci, kterou vyhlásila 10. dubna 1919 ve svém dekretu rada lidových komisařů.

Je nutné ihned dosáhnout toho, aby mobilizovaní viděli účinnou pomoc odborů a cítili podporu dělnické třídy.

Zejména je nutné dosáhnout toho, aby bylo každému mobilizovanému jasné, že jeho okamžitý odchod na frontu mu zajistí lepší výživu, předně proto, že vojáci v obilnářském frontovém pásmu jsou lépe zásobováni, za druhé proto, že obilí dovážené do hladovějících gubernií bude rozdělováno menšímu počtu strážníků, a za třetí proto, že bude rozsáhle organizováno posílání zásilek s potravinami z míst poblíž fronty rodinám rudoarmějců do jejich domovů.

Ústřední výbor žádá od každé stranické i odborové or-

1

Podle Kádara na bojištně dříve (zřejmě)
 zpraveno, že má být zavedeno
 tam. Nejednalo se o nějakou konkrétní věc, byla
 jenom Kádara.

Č. K. (nebo jiný) vstoupil do komunistického
 týmu v určitém okamžiku, když už byl v
 jednom z oddílů, kde, jak jsem řekl, byl
 už jako organizovaný muž, jak a v souvislosti s
 profesionálním vojenstvím, jeho úkolem
 byla slova podání práce a aktivní
 účast v práci.

1. Nejednalo se o nějakou konkrétní věc, byla
 jenom Kádara.

Kádara vstoupil do komunistického
 týmu v určitém okamžiku, když už byl v
 jednom z oddílů, kde, jak jsem řekl, byl
 už jako organizovaný muž, jak a v souvislosti s
 profesionálním vojenstvím, jeho úkolem
 byla slova podání práce a aktivní
 účast v práci.

Kádara vstoupil do komunistického
 týmu v určitém okamžiku, když už byl v
 jednom z oddílů, kde, jak jsem řekl, byl
 už jako organizovaný muž, jak a v souvislosti s
 profesionálním vojenstvím, jeho úkolem
 byla slova podání práce a aktivní
 účast v práci.

Kádara vstoupil do komunistického
 týmu v určitém okamžiku, když už byl v
 jednom z oddílů, kde, jak jsem řekl, byl
 už jako organizovaný muž, jak a v souvislosti s
 profesionálním vojenstvím, jeho úkolem
 byla slova podání práce a aktivní
 účast v práci.

Kádara vstoupil do komunistického
 týmu v určitém okamžiku, když už byl v
 jednom z oddílů, kde, jak jsem řekl, byl
 už jako organizovaný muž, jak a v souvislosti s
 profesionálním vojenstvím, jeho úkolem
 byla slova podání práce a aktivní
 účast v práci.

ganizace týdenní, aspoň zcela stručné zprávy o tom, co udělala pro pomoc mobilizaci a mobilizovaným.

2. Ve frontovém pásmu, zejména v Povolží, je nutné ozbrojit všechny členy odborových svazů bez výjimky, a nebude-li pro ně dostatek zbraní, zmobilizovat je všechny k všestranné pomoci Rudé armádě, k vystřídání vojáků neschopných dalšího boje apod.

Příkladem nám musí být taková města jako Pokrovsk, kde se odbory samy usnesly ihned zmobilizovat 50 % všech svých členů. Hlavní města a nejvýznamnější střediska továrního průmyslu nesmějí zůstat za Pokrovskem pozadu.

Odbory musí všude vlastními silami a prostředky provést kontrolní registraci svých členů, aby mohli být všichni, jichž není nezbytně třeba doma, posláni bojovat o Volhu a Uralský kraj.

3. Největší pozornost je třeba věnovat prohloubení agitace, zejména mezi mobilizovanými, zmobilizovanými a rudoarmějci. Neomezovat se na obvyklé způsoby agitace, přednášky, tábory lidu aj., ale rozvinout skupinovou a individuální agitaci dělníků mezi rudoarmějci; takovým skupinám řadových dělníků a odborářů přidělit určitá kasárna, rudoarmějské jednotky a továrny. Odbory musí kontrolovat, aby se každý člen podílel na agitaci v jednotlivých domech, na roznášení letáků a na osobní agitaci.

4. Všechny muže v kancelářích nahradit ženami. Za tím účelem provést novou přeregistraci ve straně i v odborech.

Zavést pro všechny členy odborových svazů a všechny zaměstnance zvláštní karty s rubrikou pro záznamy o osobním podílu na pomoci Rudé armádě.

5. Zřídit ihned prostřednictvím odborů, závodních výborů, stranických organizací, družstev apod. místní byra i ústřední *byro pro pomoc* nebo *výbory pro spolupráci*. Jejich adresy musí být zveřejněny. Obyvatelstvo o nich musí být co nejdůkladněji informováno.

Každý mobilizovaný, každý rudoarmějec, každý, kdo chce odjet na jih, na Don, na Ukrajinu, aby tam pracoval v zásobování, musí vědět, že v takovém blízkém a pro každého dělníka či rolníka přístupném byru pro pomoc nebo výboru pro spolupráci mu poradí, dostane tam pokyny, usnadní mu styk s vojenskými institucemi atd.

Zvláštním úkolem těchto byr musí být pomoc při *zásobování Rudé armády*. Můžeme velmi vydatně rozšířit naši armádu, zlepšíme-li její zásobování zbraněmi, výstrojí aj. A mezi obyvatelstvem je ještě dost poschovávaných zbraní nebo zbraní, které armáda dosud nevyužívá. V továrnách je ještě dost zásob různého materiálu, který armáda nutně potřebuje, a tento materiál je třeba urychleně vyhledat a dodat armádě. Obyvatelstvo samo musí poskytnout okamžitou, rozsáhlou a účinnou pomoc vojenským institucím, které řídí zásobování armády. Do tohoto úkolu je nutné se pustit všemi silami.

6. Prostřednictvím odborů se musí v širokém měřítku zorganizovat začleňování rolníků, zejména rolnické mládeže z nezemědělských gubernií, do řad Rudé armády nebo do vznikajících zásobovacích oddílů a zásobovací armády na Donu a na Ukrajině.

Tato činnost může a musí být mnohonásobně rozšířena, neboť znamená současně jak pomoc pro hladovějící obyvatelstvo hlavních měst a nezemědělských gubernií, tak i posílení Rudé armády.

7. Pokud jde o menševiky a esery, uplatňuje vůči nim strana za nynější situace takovouto linii: do vězení se všemi, kdo vědomě či nevědomky Kolčakovi pomáhají. V naší republice pracujících nestrpíme lidi, kteří nám nepomáhají v boji proti Kolčakovi činy. Ale mezi menševiky a esery jsou i takoví, kteří nám pomáhat chtějí. Tyto lidi je nutné povzbudit a svěřovat jim praktickou práci spojenou zejména s technickou pomocí Rudé armádě v zázemí, a tuto jejich práci zároveň přísně kontrolovat.

Ústřední výbor apeluje na všechny organizace strany a všechny odborové svazy, aby uplatňovaly revoluční přístup k práci a nespokojovaly se starými šablonami.

Nad Kolčakem můžeme zvítězit. Můžeme zvítězit rychle a definitivně, neboť naše vítězství na jihu a mezinárodní situace, která se každým dnem zlepšuje a mění v náš prospěch, nám zaručují konečný triumf.

Je nutné napnout všechny síly, vyvinout revoluční energii, a Kolčak bude brzy poražen. Volha, Ural i Sibiř mohou a musí být uhájeny a vybojovány zpět.

ÚV KSR(b)

Napsáno 11. dubna 1919

Otištěno 12. dubna 1919

v Pravdě, č. 79

a v listu Izvěstija VCIK, č. 79

Podle rukopisu

*PLENÁRNÍ ZASEDÁNÍ
CELORUSKÉ ÚSTŘEDNÍ
RADY ODBORŮ*

11. DUBNA 1919⁶⁴

*Stručná zpráva otištěna 13. dubna 1919
v listu Izvěstija VCIK, č. 80
V plném znění poprvé otištěno roku 1932
Sočinenija V. J. Lenina, sv. XXIV, 2.—3. vydání*

Podle stenografického zápisu

REFERÁT
O ÚKOLECH ODBORŮ
V SOUVISLOSTI
S MOBILIZACÍ
NA VÝCHODNÍ FRONTU

Soudružky a soudruzi, vy všichni jistě znáte dekret o mobilizaci v nezemědělských guberniích^[17], který byl dnes uveřejněn, a nemusím se tedy na tomto shromáždění dlouze zabývat příčinami, jež vedly k vydání tohoto dekretu, neboť všichni samozřejmě velice dobře víte z novin, že jsme se Kolčakovými vítězstvími na východní frontě náhle dostali do neobyčejně obtížné situace.

Víte, že v souvislosti s touto vojenskou situací směřovaly už dávno všechny směrnice vlády k tomu, aby hlavní síly byly nasazeny na jižní frontu. Opravdu, na jižní frontě se soustředily tak veliké síly Krasnovových vojsk a bylo tam tak pevné hnízdo nesporně kontrarevolučních kozáků, kteří zůstali po roce 1905 stejně monarchističtí jako dříve, že bez vítězství na jižní frontě nemohlo být o nějakém upevnění sovětské proletářské moci v centru ani řeči. Protože se spojenečtí imperialisté pokoušeli útočit právě z jihu, z Ukrajiny, a chtěli udělat z Ukrajiny opěrný bod proti Sovětské republice, význam jižní fronty pro nás tím ještě vzrostl, a proto nemusíme litovat, že jsme při všech vojenských operacích soustředili převážnou pozornost a nejvíce sil na jižní frontu. V tom jsme se, myslím, nedopustili žádné chyby. Rovněž poslední zprávy o dobytí Oděsy a dnešní zpráva o dobytí Simferopolu a Jevpatorie dokázaly, že situace je tam taková, že tato oblast, která měla v celé válce hlavní a rozhodující úlohu — že tato oblast je nyní už vyčištěna.

Velmi dobře víte, jak nesmírnou námahu nás stojí pokračovat po čtyřech letech imperialistické války ve válce občanské, jak jsou masy unaveny a jak neuvěřitelně velké jsou oběti, které přinášejí dělníci nyní, po dvou letech občanské války. Víte, že válka nás stojí velké vypětí sil. Proto soustředění všech sil na jižní frontě mimořádně oslabilo východní frontu. Nebyli jsme s to poslat tam posily. Armáda na východní frontě snášela neslýchané obtíže a přinášela nesmírné oběti. Bojovala po celé měsíce a mnozí straničtí funkcionáři posílali telegramy, že pro bojující rudoarmějce začíná být nesmírně těžké vydržet. Nakonec byly síly na východní frontě napjaty až do krajnosti. Mezitím Kolčak zmobilizoval pomocí carské disciplíny karabáče sibiřské rolnické obyvatelstvo. Vyloučil ze své armády bývalé frontové vojáky, protože měl možnost soustředit v armádě jako velitele důstojníky a veškerou kontrarevoluční buržoazii. S jejich pomocí dosáhl v poslední době na východní frontě takových úspěchů, že to ohrožuje Volhu, a jsme nuceni prohlásit, že Kolčaka musíme s obrovským vypětím všech sil odrazit. A tyto síly budeme muset dát odtud, protože z jihu je přesunout nemůžeme — to by znamenalo vyklidit pole našemu hlavnímu nepříteli, kterého jsme dosud úplně neporazili.

Naše celkové postavení se po vítězstvích na jihu a na Donu a vlivem mezinárodní situace den ode dne zlepšuje. Nemine den, aby nepřišly zprávy, že se naše mezinárodní postavení zlepšuje.

Před třemi měsíci se angličtí, francouzští a američtí kapitalisté nejen zdáli, ale skutečně byli obrovskou silou, která nás ovšem mohla zardousit, kdyby byli tehdy schopni využít proti nám své obrovské materiální síly. To mohli udělat. Teď jasně vidíme, že to neudělali a udělat už nemohou. Jejich poslední porážka v Oděse jasně ukazuje, že ať je materiální síla imperialistů sebevětší, utrpěli z čistě vojenského hlediska v tažení proti Rusku naprosto té fiasko. Uvážíme-li, že přímo v srdci Evropy existují

republiky sovětského typu a že sovětská forma vlády se nezadržitelně šíří, můžeme bez nadsázky a při naprosto střízlivém zvážení situace říct, že naše vítězství v mezinárodním měřítku je už naprosto jisté.

Kdyby šlo jenom o to, mohli bychom o tom hovořit s naprostým klidem, ale vezmeme-li v úvahu poslední Kolčakova vítězství, musíme říct, že nás čeká ještě několik měsíců značného vypětí sil, abychom rozdrtili jeho vojska. Není pochyby, že jen starými metodami tento úkol splnit nedokážeme, a u nás se za půldruhého roku existence sovětské moci vytvořily natolik zaběhané, někdy snad až i rutinní metody, jež do značné míry vyčerpaly energii nejvyspělejší vrstvy dělnické třídy. Nezavíráme oči před tím, jak krajní vyčerpání pociťují některé vrstvy dělnické třídy a jak těžký bude boj, ale dnes můžeme uvažovat mnohem jednodušeji a jasněji. Dokonce i těm, kdo nejsou přívrženci sovětské moci a považují se za dost významné politické osobnosti, dokonce i jim je jasné, že naše vítězství v mezinárodním měřítku je už jisté.

Budeme muset ještě projít obdobím zostřené občanské války proti Kolčakovi. Proto jsme se rozhodli, že právě Celoruská ústřední rada odborů — organizace, která má největší autoritu a sdružuje široké masy proletariátu — musí sama navrhnout řadu velice energických opatření, která by nám pomohla definitivně ukončit válku během několika měsíců. Je to zcela reálné, protože naše mezinárodní postavení se zlepšuje a v tomto ohledu si můžeme být zcela jisti. V evropském a americkém zázemí je pro nás ta nejpříznivější situace, o čemž se nám před pěti měsíci ani nesnilo. Tady je možné říct, že páni Wilsonové a Clemenceauové si vytkli za cíl nám pomoci: telegramy, které přinášejí každý den zprávy o jejich rozpo-rech, o oboustranném přání přibouchnout tomu druhému dveře před nosem, ukazují, že si tito pánové už vjeli jaksepatri do vlasů.

Avšak čím jasněji se ukazuje, že v mezinárodním měřítku naše věc zvítězila, tím zoufaleji a urputněji bojují ruští statkáři a kapitalisté i kulaci, kteří utekli za Ural. Celá tato nepřilíhající úctyhodná sebranka zoufale bojuje. Jistě jste si v novinových zprávách všimli, kam až dospěl bělogvardějský teror v Ufě; není pochyby, že tyto bělogvardějské živly, tato buržoazie dává v sázku už úplně všechno. A buržoazie je nanejvýš rozzuřena: počítá, že nás svým zběsilým útokem donutí, abychom odsunuli část našich sil z rozhodující jižní fronty. My to neuděláme a dělníkům otevřeně říkáme, že to znamená nutnost, abychom nadále usilovně napínali své síly na východě.

Dovolím si navrhnout vám řadu praktických opatření, která musí, podle mého názoru, vést k novému seskupení sil a vytyčení nových, přesně vymezených úkolů odborů a která v situaci, již jsem tu stručně vylíčil, považuji za nezbytná. Není třeba se o tom dále šířit — všichni přece vědí, oč jde. Tato situace i při nejstřízlivějším odhadu umožňuje ukončit během několika měsíců válku jak uvnitř země, tak v mezinárodním měřítku. Ale po dobu těchto několika měsíců je nezbytné napnout všechny síly. První úkol, který by bylo třeba uložit odborům:

»1. Všestranná podpora mobilizace vyhlášené 11. dubna 1919.

Strana a odbory musí ihned zmobilizovat všechny síly, aby mohly již v nejbližších dnech a bez nejmenšího prodlení poskytnout co nejdůraznější podporu mobilizaci, kterou vyhlásila 10. dubna 1919 ve svém dekretu rada lidových komisařů.

Je nutné ihned dosáhnout toho, aby mobilizovaní viděli účinnou pomoc odborů a cítili podporu dělnické třídy.

Zejména je nutné dosáhnout toho, aby bylo každému mobilizovanému jasné, že jeho okamžitý odchod na frontu mu zajistí lepší výživu, předně proto, že vojáci v obilnářském frontovém pásmu jsou lépe zásobováni, za druhé proto, že obilí dovážené do hladovějících gubernií bu-

de rozdělováno menšímu počtu strávníků, a za třetí proto, že bude rozsáhle organizováno posílání zásilek s potravinami z míst poblíž fronty rodinám rudoarmějců do jejich domovů . . .«

Zmínil jsem se zde o zásobovací situaci ovšem jen stručně, ale všichni chápete, že to je naše hlavní vnitřní potíže a že kdyby tu nebyla možnost spojit mobilizaci s rychlým přesunem do frontových a obilnářských krajů, s organizováním útvarů právě tam, a ne zde, že kdyby nebyla tato možnost, byla by mobilizace úplně bez vyhlídek, tj. nebylo by možné počítat s tím, že bude úspěšná. Nyní však taková možnost existuje. Mobilizace je zaměřena především na nezemědělské gubernie, na místa, kde rolníci a dělníci trpí hladem nejvíc. Přesunout je můžeme především na Don — celá Donská oblast je už v našich rukou; boj proti kozákům skončil už dávno, je tam možnost zlepšit stravování předsunutých jednotek, a to nejen přímo, ale též organizováním zásilek potravin domů. V tomto směru byly podniknuty příslušné kroky a bylo povoleno posílat dvakrát měsíčně zásilky potravin o váze 20 funtů*. V této věci bylo dosaženo dohody. A tak tedy výjimky, které jsme museli loni poskytnout tím, že jsme dovolili přivázat si až půldruhého pudu potravin⁶⁵, bude možné porovnat s účinnějším opatřením — se zásilkami potravin, které budou znamenat pomoc pro rodiny rudoarmějců u nich doma.

Rozvinutím takovéto činnosti spojíme pomoc frontě se zlepšením zásobování potravinami v hlavních nezemědělských oblastech, které jsou v tomto ohledu nejvíce postiženy. Tažení na Don bude pochopitelně spojeno s tažením do Povolží, kde nám teď nepřítel zasadil tak těžkou ránu, že jsme za Volhou, na východě, přišli již o několik miliónů pudů vykoupeného obilí. Tam je válka přímo a doslova válkou o obilí. Úkolem odborů je postarat se

* 1 funt = 409,5 g. *Čes. red.*

o to, aby tato mobilizace neproběhla obvyklou cestou, ale aby byla spojena s pomocí odborů sovětům. V tezi, kterou jsem přečetl^[59], to není vyloženo dost konkrétně. Myslím, že by tato všestranná pomoc měla spočívat nejprve v řadě předběžných opatření a potom ve vypracování konkrétních pokynů a praktického plánu, jak mají této mobilizaci pomoci právě odbory zmobilizováním všech sil, aby jí daly charakter nejen vojenského a zásobovacího opatření, ale též mimořádně významného politického kroku, aby z ní učinily záležitost celé dělnické třídy, která si uvědomuje, že můžeme ukončit válku během několika měsíců, protože máme zajištěny nové spojence v mezinárodním měřítku. Toho mohou dosáhnout jedině organizace proletářů, jedině odbory. Vypočítat všechna tato praktická opatření není v mých silách. Myslím, že to mohou udělat jedině samy odbory. Tento úkol mohou vyřešit, vezmou-li v úvahu místní specifické podmínky a vytvoří-li pro to praktické předpoklady. Naším úkolem je dát základní politické směrnice dělnické třídě, která se musí znovu semknout a uvědomit si tuto pravdu, jež je velice trpká, protože přináší nové břímě, ale zároveň ukazuje reálnou a praktickou cestu, jak během krátké doby potíže překonat. Intenzívním přesunem dělníků na obilnářský jih upevníme tamější síly, a jestliže vojska bělogvardějců a statkářů počítají s tím, že nás svými vítěstvími na východě donutí oslabit jih, pak se jim to, myslím, nepodaří, a jsem pevně přesvědčen, že oslabení jihu nedopustíme a východ podpoříme. Nepřítel zmobilizoval sibiřskou mládež s výjimkou frontových vojáků — těch se bojí, a poslal na nás sibiřské rolníky. To je jeho poslední trumf, poslední záloha. Nemá podporu, nemá další lidi. Spojenci ho podpořit nemohli. Bylo to nad jejich síly.

Proto se tedy obracím na představitele odborového hnutí s prosbou, aby věnovali této otázce co největší pozornost a postarali se, aby mobilizace neproběhla posta-

ru. Musí to být mohutná politická kampaň dělnické třídy — nejen vojenská a zásobovací kampaň, ale také obrovská politická kampaň. Při co nejstřízlivějším zvážení situace z hlediska válečných faktorů a třídních vztahů nikdo nebude na pochybách, že rozhodnutí padne v několika nejbližších měsících. K tomu je zapotřebí, aby se odbory neomezovaly na dosavadní rámec své práce. Ve starém rámci tento úkol splnit nelze. Tady je zapotřebí nový elán. Musíme si počínat nejen jako odboráři, ale též jako revolucionáři řešící základní otázku Sovětské republiky, kterou jsme řešili v Říjnu — otázku, jak skoncovat s imperialistickou válkou a zahájit výstavbu socialismu. Nyní musí odbory postupovat jako revolucionáři — jednat v masovém měřítku a neomezovat se na starý rámec, jde-li o řešení praktické otázky, jak skončit občanskou válku v Rusku. Tento konec je už docela blízko, ale je neobyčejně svízelný. Cituji dále:

»2. Ve frontovém pásmu, zejména v Povolží, je nutné ozbrojit všechny členy odborových svazů bez výjimky, a nebude-li pro ně dostatek zbraní, zmobilizovat je všechny k všestranné pomoci Rudé armádě, k vystřídání vojáků neschopných dalšího boje apod. . .

3. Největší pozornost je třeba věnovat prohloubení agitace, zejména mezi mobilizovanými, zmobilizovanými a rudoarmějci. Neomezovat se na obvyklé způsoby agitace, přednášky, tábory lidu aj., ale rozvinout skupinovou a individuální agitaci dělníků mezi rudoarmějci; takovým skupinám řadových dělníků a odborářů přidělit určitá kasárna, rudoarmějské jednotky a továrny. Odbory musí kontrolovat, aby se každý člen podílel na agitaci v jednotlivých domech, na roznášení letáků a na osobní agitaci.«

My jsme teď ovšem poněkud odvykli způsobům agitace ze starých dob, kdy jsme byli stranou, která bojovala o moc a byla pronásledována. Státní moc nám dala do rukou obrovský státní aparát, s jehož pomocí se agitace dostala do nových kolejí. Během uplynulého půl-

druhého roku byla vedena v jiném měřítku, ale dobře víte, že za zoufalého hospodářského rozvratu, který tu zanechala imperialistická válka a který občanská válka ještě prohloubila, a za strašlivých obtíží, kdy byla celá řada gubernií Ruska postižena cizím vpádem, nevykonala naše agitace ani zdaleka to, co bylo třeba. Ve srovnání s dřívější agitací vykonala hotové zázraky, ale neudělala všechno a nedovedla věci do konce. Obrovských mas dělníků a rolníků se teď naše agitace pramálo dotýká. Proto se zde nesmíme omezovat jen na starý rámec, nesmíme se v žádném případě spoléhat, že od toho jsou tu teď státní sovětské orgány. Kdybychom se na to spolehli, úkoly bychom nevyřešili. Tady je třeba si vzpomenout, jak jsme to dělali dříve, je třeba věnovat větší pozornost osobní iniciativě, říct si, že bude-li tato osobní iniciativa využita v masovém měřítku, dokážeme nyní více než dříve právě proto, že dnes dělnická třída svým instinktem přece jen vystihla podstatu úkolu, třebaže se v jejích masách vyskytují i jedinci, na nichž se projevuje únava. Dokonce i ti, kdo se ve své politické ideologii — totiž menševici a eseři — zuby nehty bránili pochopit situaci a zalézali do ulity, protože nechápali skutečnost —, dokonce i oni pochopili, že se teď na celém světě bojuje mezi starým, buržoazním zřízením, a mezi zřízením novým, sovětským. Od těch dob, co se revoluce v Německu projevila činy, od těch dob, co se německá vláda za podpory většinových sociálpatriotů zmohla jen na povraždění nejlepších vůdců proletariátu, od těch dob, co moc sovětů zvítězila v řadě evropských zemí — od těch dob je otázka prakticky rozhodnuta a zní takto: moc sovětů, nebo starý, buržoazní pořádek. V historickém měřítku to je už prakticky rozhodnuto. Dělnický instinkt to vyřešil; je třeba, aby se projevil v zesateronásobené agitaci.

Nejsme s to zvýšit množství potravin, když žádné nejsou, nemůžeme zesateronásobit počet profesionálních agitátorů a příslušníků inteligence, když je nemáme — to

není v našich silách. Můžeme však říct širokým masám dělníků: dnes už nejste tím, čím jste byli až do včerejška. Pustíte-li se do práce metodami osobní agitace, zvítězíte svou početností.

Dosáhneme toho, že tato mobilizace nebude jen obvyklou mobilizací, nýbrž opravdovým pochodem, který definitivně rozhodne o osudu dělnické třídy, jež si uvědomuje, že tyto nejbližší měsíce nás dělí od okamžiku, kdy vzplane poslední a rozhodující bitva — ne tak, jak o tom mluví verše písně^[29], ale v pravém smyslu tohoto slova, protože teď jsme změřili své praktické síly nejen s bělogvardějci.

Za rok války jsme prakticky změřili své síly s mezinárodním imperialismem. Byla doba, kdy nás rdousili Němci, ale my jsme věděli, že nemají volné ruce, že za jednu je drží angličtí a francouzští imperialisté. Byla doba, kdy proti nám vystupovali Angličané a Francouzi; ti měli volné obě ruce. Kdyby se byli na nás vrhli v prosinci 1918, nemohli bychom se ubránit, ale dnes jsme si s nimi prodělali už několik těžkých měsíců a víme, že jejich buržoazní řád je prohnílý. Ani jejich nejlepší vojska se nehodí k ničemu jinému než k tomu, aby ustupovala i před oddíly povstalců, které operovaly na Ukrajině. Naše úvahy jsou tedy naprosto jasné a dělnická třída svým instinktem vycítila, že nás teď čeká poslední bitva, že těch několik měsíců rozhodne, zda definitivně zvítězíme, nebo budeme-li se potýkat s dalšími potížemi.

Z dalších opatření přečtu ta, která jsou zde navržena:

»4. Všechny muže v kancelářích nahradit ženami. Za tím účelem provést novou přeregistraci ve straně i v odborech. . .

5. Zřídit ihned prostřednictvím odborů, závodních výborů, stranických organizací, družstev apod. místní byra i ústřední *byro pro pomoc* nebo *výbory pro spolupráci*. Jejich adresy musí být zveřejněny. Obyvatelstvo o nich musí být co nejdůkladněji informováno. Každý mobilizova-

ný, každý rudoarmějec, každý, kdo chce odjet na jih, na Don, na Ukrajinu, aby tam pracoval v zásobování, musí vědět, že v takovém blízkém a pro každého dělníka či rolníka přístupném byru pro pomoc nebo výboru pro spolupráci mu poradí, dostane tam pokyny, usnadní mu styk s vojenskými institucemi.

Zvláštním úkolem těchto byr musí být pomoc při *zásobování Rudé armády*. Můžeme velmi vydatně rozšířit naši armádu, zlepšíme-li její zásobování zbraněmi, výstrojí aj. A mezi obyvatelstvem je ještě dost poschovávaných zbraní nebo zbraní, které armáda dosud nevyužívá. V továrnách je ještě dost zásob různého materiálu, který armáda nutně potřebuje, a tento materiál je třeba urychleně vyhledat a dodat armádě. Obyvatelstvo musí poskytnout okamžitou, rozsáhlou a účinnou pomoc vojenským institucím, které řídí zásobování armády. Do tohoto úkolu je nutné se pustit všemi silami.«

Nyní si dovolím zmínit se o několika různých etapách, pokud jde o naše vojenské úkoly. Náš první vojenský úkol, který před námi vyvstal, jsme řešili týmž partyzánským povstáním bez pravidelné armády, jak to nyní řeší na Ukrajině tamější soudruzi. Tam je to spíš partyzánské hnutí a živelné povstání než válka. Z toho vyplývá onen nesmírně rychlý nápor i krajní chaotičnost, při níž je velmi těžkým úkolem využít zásoby potravin. Žádný starý aparát tam neexistuje. Dokonce ani ten, který jsme my zdědili z období, kdy naše moc sídlila ve Smolném — a to byl velice špatný aparát, který pracoval spíše proti nám než pro nás. Proč ale neexistuje na Ukrajině žádný takový aparát? Proto, že Ukrajina nepřešla od období partyzánsťiny a živelných povstání k pravidelné armádě, která je příznačná pro zkonsolidovanou moc každé třídy včetně proletariátu. My jsme vytvořili svůj aparát po několika měsících neuvěřitelných těžkostí.

Pro zásobování byly u nás vytvořeny zvláštní instituce. Nejprve jsme do určité míry využívali odborníky v záso-

bování, jež jsme postavili pod stranickou kontrolu, a teď už máme všude vojenské instituce, které řídí zásobování. Když se teď blíží chvíle krajního vypětí sil, říkáme: nevracíme se ke staré partyzánštině, způsobila nám příliš mnoho strádání, vyzýváme k tomu, aby do dosavadních institucí, do řádných institucí pro zásobování Rudé armády, aby do nich vstoupili představitelé dělnické třídy. Dělnická třída to ve své mase dokáže. Víte, jak velký chaos u nás vládne, pokud jde o vybavení pro armádu, jeho vyhledávání, odesílání atd. Zde je pomoc při zásobování Rudé armády nutná. Vojenští odborníci nám říkají, že úspěšný vývoj situace zajistí mobilizace velkého počtu vojáků, kteří naráz a definitivně rozhodnou o osudu východní fronty. Největší brzdou je tu nedostatečné zásobování. Vzhledem k rozvratu, který po sobě zanechala imperialistická a občanská válka, to není nic divného. Ale vyžaduje to od nás, abychom zvládli a pochopili novou situaci, nové úkoly. Nestačí, že jsme před rokem přešli k řádným institucím: těmto řádným institucím musíme ještě pomoci masovým hnutím, masovou energií dělnické třídy. Zde máme nástin přibližného schématu, jak by to mohly odbory udělat. Udělat to mohou jedině odbory, protože mají nejbliž k výrobě a vedou nejpočetnější vrstvu miliónů dělníků. Tento úkol vyžaduje změnit na několik měsíců tempo práce i její charakter. Tím si v několika měsících zajistíme úplné vítězství.

»6. Prostřednictvím odborů se musí v širokém měřítku zorganizovat začleňování rolníků, zejména rolnické mládeže z nezemědělských gubernií, do řad Rudé armády nebo do vznikajících zásobovacích oddílů a zásobovací armády na Donu a na Ukrajině.

Tato činnost může a musí být mnohonásobně rozšířena, neboť znamená současně jak pomoc pro hladovějící obyvatelstvo hlavních měst a nezemědělských gubernií, tak i posílení Rudé armády.«

Mluvil jsem již o tom, jak se u nás zásobovací úkoly

spojily s úkoly vojenskými, a vy velmi dobře víte, že je nelze nespojovat. Toto spojení je nezbytné. Tyto úkoly nemohou být vyřešeny každý zvlášť.

»7. Pokud jde o menševiky a esery, uplatňuje vůči nim strana za nynější situace takovouto linii: do vězení se všemi, kdo vědomě či nevědomky Kolčakovi pomáhají. V naší republice pracujících nestrpíme lidi, kteří nám nepomáhají v boji proti Kolčakovi činy. Ale mezi menševiky a esery jsou i takoví, kteří nám pomáhat chtějí. Tyto lidi je nutné povzbudit a svěřovat jim praktickou práci, spojenou zejména s technickou pomocí Rudé armády v zázemí, a tuto jejich práci zároveň přísně kontrolovat . . .«

Zde je třeba podotknout, že jsme v poslední době museli projít zvlášť těžkými a nepříjemnými zkouškami. Víte, že vedoucí skupiny menševiků a eserů posuzovaly situaci takto: »Hodláme zůstat za všech okolností stoupenci parlamentarismu a odsuzovat bolševiky stejně jako kolčakovce.« Promiňte — museli jsme jim na to odpovědět — ale nám teď o parlament vůbec nejde. Nasazují nám nůž na krk, a my svádíme svou poslední a rozhodnou bitvu. Na žertování s vámi nemáme náladu. Organizujete-li takové stávky, dopouštíte se nejtěžšího zločinu na dělnické třídě. Každá stávka nás stojí životy mnoha tisíců rudoarmějců. Vidíme to přímo v praxi. Zastavit výrobu zbraní v Tule znamená zahubit tisíce rolníků a dělníků; připravit nás o několik závodů v Tule znamená zmařit tisíce dělnických životů. My říkáme: bojujeme, nasazujeme poslední síly, považujeme tuto válku za jediné spravedlivou a oprávněnou válku. Zažehli jsme u nás doma i na celém světě pochodeň socialismu. Kdo tomuto boji jen trochu překáží, proti tomu nemilosrdně bojujeme. Kdo není s námi, je proti nám. Ale co jestli existují lidé — a my víme, že mezi menševiky takoví jsou —, kteří nejsou schopni nebo nechtějí pochopit, co se v Rusku děje, nepřesvědčili se ještě o tom, že jestliže v Rusku tito »zlí«

bolševici uskutečnili takovouto revoluci, pak v Německu se revoluce rodí v nepoměrně větších bolestech. Co to je, ta jejich demokratická republika? Co to je, ta německá svoboda? Je to svoboda vraždit skutečné vůdce proletariátu: Karla Liebknechta, Rosu Luxemburgovou a desítky jiných. Tím oddalují scheidemannovci svou porážku. Je jasné, že vládnout nemohou. Od 9. listopadu uplynulo pět měsíců svobody v německé republice. Po tu dobu byli u moci buď scheidemannovci, nebo jejich pomahači. Vy však víte, že nepřátelství mezi nimi se stále stupňuje. Tento příklad ukazuje, že může být buď diktatura buržoazie, nebo diktatura proletariátu; že tu neexistuje žádná střední cesta, vidíme například z toho, co si můžeme přečíst v dnešním vydání^[109] listu Frankfurter Zeitung⁶⁶. Tento list píše, že příklad Maďarska ukazuje nutnost jít dál k socialismu. Maďarsko dokázalo, že buržoazie odevzdává dobrovolně moc radám [sovětům], ví-li, že země je v tak zoufalé situaci, že ji nikdo než rady nemůže zachránit, nikdo jiný nemůže vést lid po tak obtížné cestě k záchraně. A lidem, kteří kolísají mezi starým a novým a říkají: ačkoli diktaturu proletariátu ideově neuznáváme, jsme ochotni pomáhat sovětské moci, ale zachováme si přitom své přesvědčení; chápeme totiž, že v tak zběsilé válce nelze debatovat, ale je třeba bojovat — takovým lidem odpovídáme: hodláte-li se zabývat politikou a rozumíte-li politikou to, že budete před unavenými a utýranými masami svobodně kritizovat sovětskou moc, aniž si povšimnete, že tím pomáháte Kolčakovi, pak vás upozorňujeme, že takovým lidem vypovídáme nemilosrdnou válku. Není snadné osvojit si náraz tuto linii a uplatňovat ji. Nemůžeme vůči nim uplatňovat jen jednu linii. Říkáme: je-li vám libo zabývat se svou politikou, zaopatříme vám místo ve vězení nebo v jiných zemích, kde vás přijmou. Obšťastníme takové země několika stovkami menševiků. Nebo si možná nakonec řeknete: pomůžeme sovětské moci, protože jinak nás čeká ještě několik let ne-

smírných útrap, které stejně skončí vítězstvím sovětské moci. Takovým lidem je třeba všemožně pomáhat a uložit jim praktickou práci. Tuto politiku nelze stanovit tak snadno a rychle jako politiku, která postupuje přímočaře, ale jsem přesvědčen, že každý dělník, který v praxi poznal, co znamená těžká válka, co znamená zásobování Rudé armády, co znamenají všechny ty nelidské útrapy, k nimž je odsouzen každý rudoarmějec na frontě — každý dělník tyto politické lekce výtečně pochopí. Proto se na vás obracím s prosbou, abyste tyto teze schválili a vynaložili všechny síly odborů na jejich co nejenergičtější a co nejrychlejší uplatnění v praxi.

ODPOVĚĎ NA DOTAZ O STÁVKCE V TULE⁶⁷

Nemám k dispozici konkrétní materiály o Tule a nemohu se k tomu tedy vyslovit tak autoritativně jako soudruzi, kteří mluvili přede mnou. Zním však politický profil listu Vsegda vperjod! Není to nic jiného než popichování ke stávkám. Je to shovívavost k našim nepřátelům — menševikům, kteří ke stávkám podněcují. Kdosi mi položil otázku: a jsou na to důkazy? Na to odpovím, že kdybych byl advokát, právní zástupce nebo člen parlamentu, byl bych povinen předložit důkazy. Nic z toho však nejsem, přinášet důkazy nebudu a ani to nemám zapotřebí. Připusťme, že ústřední výbor menševiků je lepší než ti menševici, kteří byli v Tule přímo usvědčeni z podněcování ke stávkám — dokonce nepochybuji o tom, že část přímých členů menševického výboru je lepší — ale cožpak je možné v politickém boji, kdy nám bělogvardějci nasazují nůž na krk, dělat nějaké rozdíly? Což nemáme jiné starosti? Fakta jsou fakta. Třeba ani nebyli shovívaví, ale vůči pravicovým menševikům se projeví jako slabší. Jaképak tedy dlouhé výklady? Pravicoví menševici agituji pro stávku, Martov nebo jiní tyto pravičáky ve svém listu odsuzují. A jaké z toho pro nás plyne poučení? Dostali jsme právě lístek, v němž je napsáno: já to také odsuzuji, ale . . . (Hlas z pléna: »A co tedy máme dělat?«) Totéž co dělá bolševická strana — vyjádřit svůj postoj nikoli slovy, nýbrž činy. Cožpak zahraniční agitace nevyužívá počínání všech zdejších menševiků, cožpak bernská konference nepodpořila všechny imperialisty, když říkali, že bolševici jsou uzurpátoři? Říkáme: zaujali jste takový

postoj v době, kdy nám kolčakovské bandy zasazují úder, jenž stál životy tisíců rudoarmějců v zemi, kterou chtějí rozdrtit imperialisté celého světa. Možná že za dva roky, až porazíme Kolčaka, budeme o tom přemítat, ale teď ne. Teď je třeba bojovat, abychom během několika měsíců porazili nepřítel, o němž dobře víte, co od něj mohou dělníci čekat. Víte to z případu, který se stal ve stanici Ivaščenkovo⁶⁸, a víte, co dokáže Kolčak.

Z Á V Ě Ř E Č N Ě S L O V O K R E F E R Á T U

Soudružky a soudruzí! Jeden z řečníků, který byl ohlášen jako řečník opozice, žádal v rezoluci, abychom si všimli naší ústavy. Když jsem ho slyšel, napadlo mě: nespětl si snad řečník naši ústavu s ústavou scheidemannovců? Scheidemann i všechny demokratické republiky slibují všem občanům všemožné svobody. Buržoazní republiky to slibovaly kdekomu po sta a tisíce let. Víte, kam až to dopracovaly tyto buržoazní republiky a jak dnes na celém světě zkrachovaly. Obrovská většina dělníků stojí na straně komunistů, po celém světě lze dokonce slyšet výraz »sovětovec«, který se v Rusku neužívá, a můžeme říci, že ať bychom přišli do kterékoli země, stačí, abychom řekli »sovětovec«, a všichni nám hned budou rozumět a půjdou za námi. V ústavě se v článku 23 praví:

»RSFSR, vedena zájmy dělnické třídy jako celku, zbavuje jednotlivé osoby a jednotlivé skupiny práv, kterých tyto osoby a skupiny využívají k poškozování zájmů socialistické revoluce.«^[36]

Neslibovali jsme svobody kdekomu, ale naopak, řekli jsme rovnou v ústavě, která je přeložena do všech jazyků — do němčiny, angličtiny, italštiny i francouzštiny —, rovnou jsme prohlásili, že budeme zbavovat svobody socialisty, budou-li ji využívat k poškozování zájmů socialistické revoluce, skrývá-li se za ní svoboda pro kapitalisty. Proto byl odkaz na tuto ústavu nesprávný dokonce i formálně. Prohlásili jsme otevřeně, že v přechodném období, v období urputného boje, nejen neslibujeme svobody kdekomu, ale říkáme předem, že budeme zbavovat

práv občany, kteří stojí socialistické revoluci v cestě. A kdo o tom bude rozhodovat? — Rozhodovat bude proletariát.

Byla tu snaha přenést celou věc na půdu parlamentního boje. Vždycky jsem říkal, že parlamentarismus je krásná věc, jenomže teď není pro parlament vhodná doba. Soudruh Lozovskij slyší, jak vláda prohlašuje, že je těžká situace, ale přesto říká: právě teď musí obyvatelstvo předkládat desítky požadavků. Tak si počínali všichni stoupenci parlamentu za »starých dobrých časů«, ale teď na to není vhodná doba. Víím, že u nás je obrovská spousta nedostatků, víím, že v Maďarsku budou rady [sověty] vládnout lépe než u nás. Ale když nám v době mobilizace říkají: navrhuje se to a to a ono, pojd'te se o tom dohadovat, pak říkám, že takové uplatňování starého parlamentarismu není na místě, že ho uvědomějí dělníci už za vrhli. Jde o něco jiného.

Stanovili jsme jako hlavní linii třídní boj proti kulakům, proti boháčům, kteří stojí proti nám. Když už je její úspěch zajištěn, říkáme: nyní musíme dosáhnout správnější orientace vůči střednímu rolníkovi. To je velice těžká věc. V okamžiku velkého nebezpečí musíte pomáhat takové sovětské moci, jakou právě máme. V těchto měsících se nezměníme. Žádná střední cesta tu neexistuje a nemůže existovat. Vytvářet tuto střední cestu umělými parlamentními metodami znamená dostávat se na kluzkou půdu. Když řečník prohlásil, že veškeré rolnictvo je proti nám, pak je to jedna z oněch »nepatrných« nadsázek, které v praxi popichují levé esery a menševiky. Obrovská většina si je vědoma, že rolnictvo je v převážné většině pro nás. Rolnictvo poprvé dostalo sovětskou vládu. Dokonce i hesla povstání, ke kterému se přidala nepatrná část rolnických mas, zněla: »Za sovětskou moc, za bolševiky, pryč s komunou.« Říkáme, že bojovat proti tomu bude velmi těžké, protože inteligence skrytě sabotuje. Museli jsme nabrat víc horších sil než lepších. Jestliže se

k nám lepší příslušníci inteligence obrátili zády, museli jsme brát ty horší.

Soudruh Romanov navrhl rezoluci, kterou sám předložil poté, co byli jeho přátelé zatčeni. Prohlašují: »Žádáme svobodu pro všechny . . .« (Lenin čte rezoluci.) Dělníci sice potom znovu nastoupili do práce, ale nás to stálo několik tisíc ztracených dní a několik tisíc životů rudoarmějců, dělníků a rolníků na východní frontě.

Uvažuji střízlivě a kategoricky: co je lepší, vsadit do vězení několik desítek nebo stovek podněcovatelů, vinných či nevinných, vědomých či bezděčných, nebo ztratit tisíce rudoarmějců a dělníků? — Lepší je to první. A ať mě obviní z jakýchkoli smrtelných hříchů a porušování svobody — já svou vinu přiznám, ale zájmy dělníků tím získají. Jestliže nastala taková doba, že je lid unaven, musí mu uvědomělé síly pomoci přečkat těch několik měsíců. V Oděse jsme nevítežili my. Je přímo směšné myslet si, že to bylo naše vítězství. Dobyli jsme Oděsu proto, že jejich vojáci odmítli bojovat. Mám tu telegram ze severní fronty, v němž se píše: »Pošlete na frontu anglické zajatce.« Soudruzi zde říkají, že Angličané bědují a prohlašují: nepůjdeme zpátky do armády. Co to znamená? — Jejich vojska odmítají bojovat. Jsou desetkrát silnější než my, ale odmítají bojovat.

Proto tedy, když nám říkají: hodně jste toho naslibovali, ale nic jste nesplnili, odpovídáme, že to hlavní jsme splnili. Slibovali jsme, že zahájíme revoluci, která se stane světovou — a ona začala a stojí si dnes tak pevně, že naše mezinárodní postavení je skvělé — tento náš hlavní slib jsme splnili, což zřejmě obrovská většina uvědomělých dělníků pochopila. Pochopili, že od vítězství nad kapitalisty na celém světě nás teď dělí pouze několik měsíců. A jestliže jsou určité živly unaveny, co si tedy po dobu těch několika měsíců s nimi počít: koketovat s nimi, podněcovat je, nebo naopak pomáhat unaveným, aby ještě vydrželi těch několik měsíců, které rozhodnou celou

válku? Jak vidíte, na jihu to všechno skončíme dřív než za několik měsíců a uvolníme armádu pro východ, takže Dohoda — Angličané, Francouzi i Američané — zkrachovala, to je jisté. V Oděse měli 10 000 vojáků a loďstvo — taková byla situace. Tady nejde o parlamentarismus a o ústupky — to neslibujeme a nezavazujeme se k tomu, ale jde o to, co je úkolem uvědomělého proletariátu, uvědomělé části dělnictva, když je lid unaven válkou a doléhá-li na něj těžce hlad? Připustit spekulace s únavou? A nic jiného než spekulace to není. Řekneme-li: ukončit válku, neuvědomělé masy budou hlasovat pro, kdežto uvědomělá část řekne: válku můžeme ukončit během několika měsíců. Unavené je třeba povzbudit, podepřít je a vést je. Soudruzi sami vidí, že za uvědomělým dělníkem jdou desítky unavených. Toto prohlašujeme a toto žádáme. Diktatura proletariátu spočívá právě v tom, že jedna třída vede druhou, protože je organizovanější, semknutější a uvědomělejší. Neuvědomělí každému naleť a z únavy jsou ochotni ke všemu, kdežto uvědomělá část říká: musíme vydržet, protože za několik měsíců zvítězíme na celém světě. Tak se tedy věci mají. Dovolují si vyslovit názor, že čas parlamentních diskusí ještě nenastal; musíme vynaložit ještě další úsilí, abychom v několika měsících zvítězili a aby toto vítězství bylo už definitivní.

PŘEDMLUVA K BROŽUŘE
HENRIHO GUILBEAUXE
SOCIALISMUS
A SYNDIKALISMUS
VE FRANCII ZA VÁLKY^[113]

Brožura soudruha *Guilbeauxe* je mimořádně aktuální. Dějiny socialistického a odborového hnutí v různých zemích za války musí být napsány pro všechny země. Tyto dějiny ukazují nad slunce jasněji pomalý, ale vytrvalý obrat doleva, posun dělnické třídy k revolučnímu myšlení a k revolučním akcím. Tyto dějiny odhalují jednak hluboké kořeny III., Komunistické internacionály, její přípravu, u každého národa specifickou, odpovídající jeho historickým zvláštnostem. Je třeba znát hluboké kořeny III. internacionály, abychom pochopili nevyhnutelnost jejího vzniku a rozdílnost cest, jimiž k ní různé národní socialistické strany dospěly.

Na druhé straně dějiny socialistického a odborového hnutí za války ukazují počátek krachu buržoazní demokracie a buržoazního parlamentarismu, počátek obratu od buržoazní demokracie k demokracii sovětské neboli proletářské. Tuto obrovskou světodějnou změnu nemůže velice mnoho socialistů ještě vůbec pochopit, protože jsou dosud v zajetí své rutiny, šosáckého poklonkování před tím, co je a co bylo včera, v zajetí maloměšťácké zaslíbenosti vůči tomu, co zrodil ve všech zemích dosavadní vývoj zanikajícího kapitalismu.

Soudruh *Guilbeaux* se ujal úkolu napsat přehled dějin francouzského socialistického a odborového hnutí za války. Jasný a přesný výčet faktů čtenáři názorně ukazuje začátek velkého obratu, přelomu v dějinách socialismu. Můžeme si být jisti, že *Guilbeauxova* brožura se stane ne-

jen velice populární mezi všemi uvědomělými dělníky, ale že bude i podnětem k vydání dalších publikací, věnovaných dějinám socialismu a dělnického hnutí dalších zemí za války.

Moskva 13. 4. 1919

N. Lenin

*Otištěno francouzsky roku 1919
v knize H. Guilbeaux,
Le mouvement socialiste et syndicaliste
français pendant la guerre
(Esquisse historique). 1914—1918. Pg.
Rusky poprvé otištěno roku 1920
v knize H. Guilbeaux,
Socializm i sindikalizm vo Francii vo
vremja vojny. Istoričeskij očerk. Pg.*

*Podle ruského
vydání knihy*

PROJEV NA PRVNÍCH
MOSKEVSKÝCH KURSECH
PRO SOVĚTSKÉ VELITELE

15. DUBNA 1919

STRUČNÁ NOVINOVÁ ZPRÁVA

Soudruh Lenin připomíná slova jednoho německého generála, který řekl, že kdyby vojáci věděli, zač bojují, nebyly by války. Dnes je tomu jinak. Rudá armáda má před sebou velké a konkrétní úkoly — osvobodit dělnickou třídu. Naše dělnickorolnická Rudá armáda den ze dne roste a sílí. Tento růst je podmíněn tím, že si dělníci a rolníci hluboce uvědomují své cíle, a i když teď máme na východní frontě četné neúspěchy, přesto musíme Kolčaka za každou cenu zastavit a rozdrtit, a my to dokážeme. Krasnovovy bandy nejednou dostaly Sovětské Rusko do povážlivé situace, a přestože je podporuje celý buržoazní svět, jsou už rozprášeny a záhy je dorazíme. Toho jsme mohli dosáhnout jen díky uvědomělosti dělníků a rolníků. Nyní, kdy od obvodního výboru přejímáte rudou zástavu, musíte ji nést pevně a neochvějně vpřed. Každý den nám přináší zprávy, že hned tu, hned zase tam vztyčili rudý prapor svobody. Jste svědky vzniku Maďarské republiky rad, Bavorské republiky rad, Třetí, Komunistické internacionály, a záhy uvidíte, jak vznikne celosvětová federativní republika sovětů.

At' žije celosvětová federativní republika sovětů!

At' žije Rudá armáda!

At' žijí rudí velitelé! (Bouřlivý potlesk.)

TŘETÍ INTERNACIONÁLA A JEJÍ MÍSTO V DĚJINÁCH

Imperialisté »dohodových« zemí blokují Rusko ve snaze izolovat Sovětskou republiku jako ohnisko nákazy od kapitalistického světa. Tito lidé, kteří se vychloubají »demokratismem« svých institucí, jsou tak zaslepeni nenávisť vůči Sovětské republice, že ani nepozorují, jak se sami zesměšňují. Jen si představte: vyspělé, nejcivilizovanější a »nejdemokratičtější« země, ozbrojené po zuby, neomezeně ovládající vojensky celý svět, se bojí jako ohně *ideo-ové* nákazy přicházející z rozvrácené, hladovějící, zaostalé a podle jejich tvrzení dokonce napůl barbarské země!

Už jenom tento rozpor otevírá oči pracujícím masám všech zemí a pomáhá odhalovat pokrytectví imperialistů Clemenceaua, Lloyd Georgea, Wilsona a jejich vlád.

Pomáhá nám však nejen to, že jsou kapitalisté zaslepeni svou nenávisť vůči sovětům, ale i jejich vzájemné rvačky a snaha házet si klacky pod nohy. Zavázali se navzájem přímo k spikleneckému mlčení, protože se ze všeho nejvíc bojí šíření pravdivých zpráv o Sovětské republice vůbec, a zejména pak jejich oficiálních dokumentů. Hlavní orgán francouzské buržoazie *Le Temps*⁶⁹ však přesto otiskl zprávu o založení III., Komunistické internacionály^[116] v Moskvě.

Vyslovujeme za to hlavnímu orgánu francouzské buržoazie, tomuto čelnému představiteli francouzského šovinismu a imperialismu, svůj nejuctivější dík. Jsme ochotni poslat listu *Le Temps* pozdravný dopis na důkaz svého uznání, že nám tak účinně a dovedně pomáhá.

Z toho, jak list *Le Temps* sestavil svou zprávu na zá-

kladě našeho rozhlasového vysílání, jsou naprosto jasné motivy, jimiž se tento orgán peněžního žoku řídil. Chtěl si zarýt do Wilsona, popíchnout ho: podívejte se přece, s kým to hodláte vyjednávat! Mudrci, píšíci na objednávku peněžního žoku, nepozorují, že se jejich snaha zastrašit Wilsona bolševiky stává v očích pracujících mas vlastně reklamou pro bolševiky. Tedy ještě jednou: náš nej-uctivější dík orgánu francouzských milionářů.

III. internacionála byla založena za takové světové situace, kdy žádné zákazy, žádné malicherné a ubohé úskoky »dohodových« imperialistů nebo lokajů kapitalismu, jako jsou Scheidemannové v Německu a Rennerové v Rakousku, nejsou s to zabránit, aby se mezi dělnickou třídou celého světa nešířily zprávy o této internacionále a sympatie k ní. Tuto situaci navodila proletářská revoluce, která zjevně všude narůstá ne každým dnem, ale každou hodinou. Tuto situaci vytvořilo hnutí *za sověty* mezi pracujícími masami, které už nabylo takové síly, že se stalo vskutku *mezinárodním*.

První internacionála (1864—1872) položila základ mezinárodní organizaci dělníků k přípravě jejich revolučního náporu na kapitál. Druhá internacionála (1889—1914) byla mezinárodní organizací proletářského hnutí, jež se rozrostlo *do šířky*, což se neobešlo bez dočasného poklesu jeho revoluční úrovně, bez dočasného posílení oportunistu, který nakonec vedl k ostudnému krachu této internacionály.

Třetí internacionála fakticky vznikla roku 1918, kdy dlouholetý proces boje proti oportunistu a sociálšovinismu, zejména za války, vedl u mnoha národů k vytvoření komunistických stran. Formálně byla III. internacionála založena na svém I. sjezdu v březnu 1919 v Moskvě. A nejvýznačnější rys této internacionály, její poslání naplnit a realizovat odkaz marxismu a uskutečnit staleté ideály socialismu a dělnického hnutí — tento nejvýznačnější rys III. internacionály se ihned projevil v tom, že

nové, třetí Mezinárodní dělnické sdružení *se už nyní* do jisté míry kryje se *Svazem sovětských socialistických republik*.

První internacionála položila základ k proletářskému, mezinárodnímu boji za socialismus.

Druhá internacionála byla obdobím přípravy půdy pro rozsáhlé a masové šíření hnutí v řadě zemí.

Třetí internacionála převzala plody práce II. internacionály, očistila ji od oportunistické, sociálšovinistické, buržoazní a maloburžoazní špíny a začala uskutečňovat diktaturu proletariátu.

Mezinárodní svazek stran, vedoucích nejrevolučnější hnutí na světě, hnutí proletariátu za svržení jařma kapitálu, má teď nebyvale pevnou základnu, totiž několik *republik sovětů*, které v mezinárodním měřítku uvádějí v život diktaturu proletariátu, jeho vítězství nad kapitalismem.

Světodějný význam III., Komunistické internacionály tkví v tom, že začala uskutečňovat nejvýznamnější Marxovo heslo, heslo, které shrnuje staletý vývoj socialismu a dělnického hnutí, heslo vyjádřené pojmem diktatura proletariátu.

Tato geniální předpověď, tato geniální teorie se stává skutečností.

Tato latinská slova jsou nyní přeložena do jazyků všech národů dnešní Evropy, ba co víc: do všech jazyků světa.

Začala nová epocha světových dějin.

Lidstvo se zbavuje poslední formy otroctví, kapitalistického neboli námezdního otroctví.

Osvobozuje se z otroctví a poprvé spěje ke skutečné svobodě.

Jak se mohlo stát, že první zemí, která uskutečnila diktaturu proletariátu a založila sovětskou republiku, byla jedna z nejzaostalejších zemí v Evropě? Patrně se nezmýlíme, konstatujeme-li, že právě tento rozpor mezi zaostalostí Ruska a jeho »skokem« k vyšší formě demokratismu,

přes buržoazní demokracii k sovětské neboli proletářské demokracii, že právě tento rozpor byl jednou z příčin (kromě toho, že většina socialistických vůdců byla zatížena oportunistickými návyky a šosáckými předsudky), které zvláště znesnadnily nebo zpomalily pochopení úlohy sovětů na Západě.

Dělnické masy celého světa instinktivně rozpoznaly význam sovětů jako nástroje boje proletariátu a jako formy proletářského státu. Avšak oportunismem zkorumpovaní »vůdcové« nadále uctívali a uctívají buržoazní demokracii a označují ji za »demokracii« pro všechny.

Je snad něco podivuhodného na tom, že uskutečnění diktatury proletariátu ukázalo především »rozpor« mezi zaostalostí Ruska a jeho »skokem« přes buržoazní demokracii? Podivuhodné by bylo, kdybychom uskutečnění nové formy demokracie dostali od historie darem, bez řady rozporů.

Je-li kterýkoli marxista, dokonce i kterýkoli člověk, jenž je povšechně obeznámen s moderní vědou, dotázán: »Je pravděpodobný rovnoměrný nebo harmonicky proporciónální přechod různých kapitalistických zemí k diktatuře proletariátu?« nepochybně na tuto otázku odpoví, že nikoli. Ani rovnoměrnost, ani harmoničnost, ani proporciónalnost ve světě kapitalismu nikdy neexistovala a vůbec existovat nemohla. V každé zemi se zvláště výrazně rozvíjela hned ta, hned ona stránka či rys nebo skupina vlastností kapitalismu a dělnického hnutí. Vývojový proces probíhal nerovnoměrně.

Když Francie uskutečňovala svou velkou buržoazní revoluci a probouzela tak k historicky novému životu celý evropský kontinent, stála Anglie v čele kontrarevoluční koalice, ačkoli byla tehdy kapitalisticky mnohem vyspělejší než Francie. Tehdejší anglické dělnické hnutí však geniálně předjímá mnohé z budoucího marxismu.

Když dala Anglie světu chartismus, první široké, skutečně masové, politicky vyhraněné proletářské revoluční

hnutí, probíhaly na evropském kontinentu většinou slabé buržoazní revoluce a ve Francii vzplanula první velká občanská válka mezi proletariátem a buržoazií. Buržoazie porazila různé národní oddíly proletariátu jeden po druhém a různým způsobem v různých zemích.

Anglie se stala vzorem země, v níž buržoazie — podle Engelsových slov^[106] — zároveň se zburžoaznělou aristokracií vytvořila nejzburžoaznělejší smetánku proletariátu.⁷⁰ Vyspělá kapitalistická země zůstala v revolučním boji proletariátu o několik desítek let pozadu. Francie jako by vyčerpala síly proletariátu ve dvou hrdinných povstáních dělnické třídy proti buržoazii v letech 1848 a 1871, která znamenala velmi mnoho pro celý vývoj světových dějin. Hegemonie v internacionále dělnického hnutí pak přešla od sedmdesátých let 19. století na Německo, přičemž tato země hospodářsky zaostávala za Anglií i za Francií. A když pak Německo obě tyto země hospodářsky předstihlo, tj. na počátku druhého desetiletí 20. století, octla se v čele marxistické dělnické strany Německa, pokládané v celém světě za vzor, hrstka vyložených ničemů, špinavá a kapitalistům úplně zaprodaná sebranka, Scheidemannem a Noskem počínaje a Davidem a Legienem konče, nejodpornější katani z řad dělnictva ve službách monarchie a kontrarevoluční buržoazie.

Světové dějiny spějí nezadržitelně k diktatuře proletariátu, ale jejich cesty nejsou ani zdaleka rovné, snadné a přímé.

Dokud byl Karl Kautsky ještě marxistou, a nikoli oním renegátem marxismu, kterým se stal jako bojovník za jednotu se Scheidemanny a za buržoazní demokracii proti demokracii sovětské neboli proletářské, napsal hned na počátku 20. století článek Slované a revoluce^[31]. V tomto článku líčil historické podmínky, které naznačovaly možnost, že hegemonie v mezinárodním revolučním hnutí přejde na Slované.

A tak se také stalo. Na nějakou dobu — samozřejmě

jen nakrátko — přešla hegemonie v revoluční proletářské internacionále na Rusy, jako ji dříve měli v různých obdobích 19. století Angličané, potom Francouzi a po nich Němci.

Už vícekrát jsem řekl, že v porovnání s vyspělými zeměmi bylo pro Rusy snazší velikou proletářskou revoluci zahájit, že však pro ně bude obtížnější v ní pokračovat a dovést ji ke konečnému vítězství, totiž k úplnému zorganizování socialistické společnosti.

Revoluci jsme mohli snáze zahájit předně proto, že na Evropu 20. století mimořádná politická zaostalost carské monarchie vyvolávala neobyčejně silný revoluční nápor mas. Za druhé, zaostalost Ruska svérázným způsobem spojila proletářskou revoluci proti buržoazii s rolnickou revolucí proti statkářům. Tím jsme začali v říjnu 1917 a nebyli bychom tehdy tak snadno zvítězili, kdybychom tím nebyli začali. Marx už roku 1856^[67], když mluvil o Prusku, poukazoval na možnost svérázného spojení proletářské revoluce se selskou válkou.⁷¹ Bolševici od počátku roku 1905 hájili myšlenku revolučně demokratické diktatury proletariátu a rolnictva. Za třetí, revoluce roku 1905 neobyčejně přispěla k politické výchově dělnických a rolnických mas, protože jednak seznámila jejich avantgardu s »posledním slovem« socialismu na Západě, jednak přiměla masy k revolučním akcím. Bez této »generální zkoušky«, již byl rok 1905, by nebyly možné revoluce v roce 1917, a to ani únorová buržoazní, ani Říjnová proletářská revoluce. Za čtvrté, geografické podmínky Rusku umožňovaly, aby se udrželo déle než jiné země proti vojenské převaze vyspělých kapitalistických zemí. Za páté, specifický vztah proletariátu k rolnictvu usnadňoval přechod od buržoazní revoluce k socialistické, usnadňoval působení městských proletářů na poloproletářské chudé vrstvy pracujících na vesnici. Za šesté, dlouhá škola stávkového boje a zkušenosti evropského masového dělnického hnutí usnadňovaly za napjaté a rychle se zostřující

revoluční situace vznik tak osobité formy proletářské revoluční organizace, jako jsou *sověty*.

Tento výčet ovšem není úplný. Ale zatím nám snad postačí.

Sovětská čili proletářská demokracie se zrodila v Rusku. V porovnání s Pařížskou komunou to byl druhý světodějný krok. Sovětská republika proletářů a rolníků se stala první stabilní socialistickou republikou na světě. Jako *nový typ státu* už nemůže zaniknout. Už dnes není osamocena.

Další práce na budování socialismu a jeho dovršení si vyžádá ještě velmi mnoho. Republiky sovětů ve vyspělejších zemích, kde má proletariát větší váhu i vliv, mají naprosto reálné vyhlídky, že Rusko předstihnou, jakmile nastoupí cestu diktatury proletariátu.

Zkrachovalá II. internacionála je nyní v posledním tažení a zaživa se rozkládá. Hraje ve skutečnosti roli přísluhovače mezinárodní buržoazie. Je to vskutku žlutá internacionála. Její nejvýznačnější ideoví vůdcové, jako Kautsky, vychvalují *buržoazní* demokracii, nazývají ji »demokracií«
vůbec neboli — a to je ještě hloupější a nehoráznější — »čistou demokracií«.

Buržoazní demokracie se přežila, stejně jako se přežila i II. internacionála, která konala historicky nutnou a užitečnou práci v době, kdy byla aktuální příprava dělnických mas v rámci této buržoazní demokracie.

Ani ta nejdemokratičtější buržoazní republika nikdy nebyla a ani nemohla být ničím jiným než mechanismem k potlačování pracujících kapitálem, než nástrojem politické moci kapitálu, diktaturou buržoazie. Demokratická buržoazní republika slibovala moc většině, proklamovala ji, ale nikdy ji nemohla uskutečnit, dokud existovalo soukromé vlastnictví půdy a ostatních výrobních prostředků.

»Svoboda«
v buržoazní demokratické republice byla ve skutečnosti svobodou *pro bohaté*. Proletáři a pracující rolníci ji mohli a museli využít k přípravě svých sil ke svrže-

ní kapitálu, k překonání buržoazní demokracie, *fakticky* však pracující masy využívat demokracii za kapitalismu zpravidla nemohly.

Sovětská čili proletářská demokracie vytvořila poprvé na světě demokracii pro masy, pro pracující, pro dělníky a drobné rolníky.

Ještě nikdy neexistovala na světě taková státní moc většiny obyvatelstva, faktická moc této většiny, jako je sovětská moc.

Tato moc potlačuje »svobodu« vykořisťovatelů a jejich pomahačů, zbavuje je »svobody« vykořisťovat, »svobody« těžit z hladu, »svobody« bojovat za obnovení moci kapitálu, »svobody« paktovat se s cizí buržoazií proti dělníkům a rolníkům vlastní země.

Ať si Kautští takovouto svobodu obhajují. K tomu je třeba být renegátem marxismu, renegátem socialismu.

V ničem se tak výrazně neprojevil krach ideových vůdců II. internacionály, takových, jako jsou Hilferding a Kautsky, jako v jejich naprosté neschopnosti pochopit význam sovětské neboli proletářské demokracie, jejího vztahu k Pařížské komuně, jejího místa v dějinách, její nutnosti jako formy diktatury proletariátu.

V 74. čísle listu Die Freiheit⁷², orgánu »nezávislé« (čti maloměšťácké, šosácké, maloburžoazní) německé sociální demokracie, vyšlo 11. února 1919 svolání Revolučního proletariátu Německa^[107].

Toto svolání podepsalo vedení strany a celá její frakce v Národním shromáždění, v německém »ústavodárném shromáždění«.

Toto svolání obviňuje Scheidemanny, že hodlají zrušit rady [sověty], a navrhuje — docela vážně! — spojit rady s »ústavodárným shromážděním«, dát radám určitá státní práva, určité místo v ústavě.

Smířit či sloučit diktaturu buržoazie s diktaturou proletariátu! Jak jednoduché! Jaká to geniálně šosácká myšlenka!

Škoda jen, že ji už vyzkoušeli za Kerenského v Rusku sjednocení menševici a socialisté-revolucionáři, tito maloburžoazní demokraté, kteří se považovali za socialisty.

Kdo četl Marxe a nepochopil, že v kapitalistické společnosti je v každém kritickém momentu, v každém závažném střetnutí tříd možná buď diktatura buržoazie, nebo diktatura proletariátu, ten ani z ekonomického, ani z politického Marxova učení nepochopil nic.

Avšak geniálně šosácká myšlenka Hilferdinga, Kautského a spol. o pokojném spojení diktatury buržoazie a diktatury proletariátu vyžaduje zvláštní rozbor, chceme-li vyčerpávajícím způsobem probrat ekonomické i politické nesmysly nakupené v tomto pozoruhodném a svrchovaně směšném svolání z 11. února. Budeme to muset odložit do příštího článku.*

Moskva 15. dubna 1919

*Uveřejněno v květnu 1919
v časopisu *Kommunističeskij
internacional*, č. 1
Podepsán N. Lenin*

Podle rukopisu

* Viz tento svazek, s. 412—421. *Red.*

PROJEV NA KONFERENCI

ŽELEZNIČÁŘŮ

MOSKEVSKÉHO UZLU

16. DUBNA 1919

Soudružky a soudruzi, všichni víme, že naše země teď prožívá těžké časy. Museli jsme vyhlásit mobilizaci^[17], abychom odrazili poslední nápor kontrarevoluce a mezinárodního imperialismu. V této chvíli je nezbytné, aby samy pracující masy účinně pomáhaly tuto mobilizaci úspěšně uskutečnit.

Vy všichni, soudružky a soudruzi, si samozřejmě velmi dobře uvědomujete, jak obrovské potíže přináší válka a jak nesmírné oběti si vyžaduje, tím spíše teď, když země prodělává zásobovací potíže a potýká se s rozvratem dopravy způsobeným válkou. Proto se teď ještě znásobily útrapy, které v důsledku války doléhají na pracující masy.

Máme však všechny důvody myslet si a tvrdit, že se naše situace zlepšila a že zvítězíme nad všemi obtížemi. To není žádný sebeklam. Víme, že naši nepřátelé, totiž angličtí, francouzští a američtí kapitalisté, kteří záměrně postupují ve shodě s ruskými kapitalisty, podnikají teď poslední pokusy, aby svrhli sovětskou moc. Vidíme, že se představitelé statkářů a kapitalistů již dlouho radí v Paříži. Vidíme, jak každým dnem a každou hodinou usilovněji doufají, že se sovětská moc neudrží. Ale současně vidíme, že až dosud, pět měsíců po vítězství nad Německem, nedokázali ještě uzavřít mír. Proč? Proto, že se mezi sebou rvou při dělení lákavého sousta — komu připadne Turecko, komu Bulharsko, jak okrást Německo, které sousto připadne Anglii, které Francii a Americe, kolik desítek miliard kontribuce uložit Němcům. Je jasné, že na

Německu si nevezmou s největší pravděpodobností vůbec nic, protože země je rozvrácená válkou a její pracující masy vystupují stále důrazněji proti útlaku buržoazní vlády.

Z těchto důvodů jsme, soudružky a soudruzí, zcela jednoznačně a pevně přesvědčeni, že v současné době svitla v souvislosti s Kolčakovým vítězstvím na východní frontě ruským i zahraničním kapitalistům znovu určitá naděje. Ale i kdyby se Kolčakovi podařilo dosáhnout dílčích vítězství, uskutečnit v Sovětské ruské republice své naděje se jim přesto nepodaří.

Víme, že po vítězství nad Německem zůstal spojencům kapitál, mnohamiliónová armáda, zůstalo jim loďstvo, které nemá soupeře. Hned po porážce Německa měli plnou možnost soustředit všechny síly na dobytí Sovětské ruské republiky. To, co podnikali na jihu Ruska — jejich vyloďení na černomořském pobřeží, obsazení Oděsy —, to všechno byly akce imperialistů Dohody proti sovětské moci.

A jakpak to vypadá teď, po pěti měsících? Cožpak neměli vojenské síly, miliónovou armádu, cožpak neměli loďstvo? Proč vlastně museli ustoupit před špatně vyzbrojenou armádou ukrajinských dělníků a rolníků?

Proto, že v jejich vlastním vojsku nastává rozklad, o čemž svědčí zprávy, které k nám pronikly. Tyto zprávy se potvrdily. Nelze čtyři roky beztretně válčit za rozdělení kapitalistických zisků. A teď, když porazili Viléma, na něhož svalili všechnu vinu, nejsou schopni ve válce pokračovat. Víme, že po vojenské stránce by země Dohody měly být, přesně řečeno jsou, nesrovnatelně silnější než my, ale přitom říkáme, že válku proti nám prohrály. Neříkáme to jen naše představa, není to jen výplod našeho nadšení, dokázaly to události na Ukrajině. Nemohou bojovat, protože všechny země jsou už vyčerpány a zmučeny válkou a každému začíná být zřejmé, že válka pokračuje jen proto, aby si kapitál udržel moc nad pracujícími. Spo-

jenci stále ještě oddalují nevyhnutelné uzavření míru s Ruskem, k jehož uskutečnění jsme podnikali řadu kroků a který jsme nabízeli i za nejtěžších podmínek pro nás. Víme přece, že snést i ty nejtěžší finanční podmínky je nesrovnatelně lehčí než pokračovat ve válce, která nás připravuje o ty nejlepší příslušníky mladé generace dělníků a rolníků. Imperialistické státy vědí, že proti nám žádnou válku vést nemohou. Vědí, jak to vypadá s tažením Kolčaka, který zmobilizoval několik desítek tisíc příslušníků rolnické mládeže ze Sibiře. Neodhodlal se vzít do armády frontové vojáky, ví, že ti by s ním nešli, a mládež drží na uzdě pomocí disciplíny karabáče a podvodnými sliby.

Proto tedy, i když se naše situace poněkud zhoršila, říkáme s plným přesvědčením: jsme schopni ukončit tuto válku během několika měsíců a spojenci s námi budou muset uzavřít mír. Opírají se o Kolčaka, počítají s tím, že sovětskou moc smetou zásobovací potíže; my však říkáme, že se to nepodaří. Naše zásobovací situace je ovšem nesnadná; víme, že bude ještě hůř, přesto však konstatujeme, že naše situace není ani zdaleka tak špatná, jako byla loni; tehdy na jaře na nás rozvrat v zásobování i v dopravě doléhal ještě hrozivěji.

V první polovině roku 1918 dokázaly naše zásobovací orgány opatřit pouze 28 miliónů pudů obilí, v druhé polovině roku už 67 miliónů. První polovina roku bývá vždycky těžší a je větší hlad, a loni, kdy měli celou Ukrajinu v moci Němci, kdy Krasnov dostával na Donu od Němců desítky vagónů vojenského materiálu a Českoslovačí se zmocnili Volhy, byla zásobovací situace nesrovnatelně horší.

Nyní se k Ruské socialistické sovětské republice připojily další, Lotyšská republika upevnila v poslední době své postavení; v německé armádě, která tak rychle postupovala, začal rozklad a němečtí vojáci říkají, že za obnovení moci baronů bojovat nepůjdou. A Ukrajina, které se

nakrátko zmocnili petljurovci, je už od petljurovců úplně očištěna a rudá vojska táhnou do Besarábie. Víme, že mezinárodní postavení Sovětské republiky se upevňuje den ze dne, můžeme říct z hodiny na hodinu. Všichni víte, že také v Maďarsku se ustavila moc sovětů, že se tam vytvořila republika rad, a když se ukázalo, že spojenci mají v úmyslu plnit zemi, buržoazie odstoupila a vystřídali ji dělníci.

Nyní, po dobytí Ukrajiny a po upevnění sovětské moci na Donu, naše síla vzrůstá. Teď můžeme říct, že máme zdroje obilí a potravin a že můžeme získat palivo z Doněcké pánve. Jsme přesvědčeni, že ačkoliv nás čekají velmi těžké měsíce, když se zásobovací krize zостřila a naše doprava je opotřebovaná a rozvrácená, přece jen tuto krizi překonáme. Na Ukrajině jsou obrovské zásoby, přebytky obilí, najednou je odtud těžko dostaneme, vládne tam dosud partyzánština, tamější rolníci jsou zastrašeni bestiálním panstvím Němců a bojí se zabírat statkářskou půdu. První kroky výstavby na Ukrajině jsou těžké zrovna jako u nás v období, kdy sovětská vláda sídlila ve Smolněm.

Musíme přemístit na Ukrajinu aspoň tři tisíce železničních dělníků a částečně též rolníků ze severního Ruska, kde je hlad. Ukrajinská vláda již vydala dekret o přesném rozpisu dodávek obilí, jehož lze okamžitě získat 100 milionů pudů.

Rovněž v jednom okruhu Doněcké pánve je podle došlých zpráv 1 milion pudů obilí ve vzdálenosti sotva 10 verst od železnice.

To jsou ty zásoby, ty rezervy, které jsme v minulém roce neměli a které máme teď. To znamená, že napneme-li na krátkou dobu všechny síly, můžeme válku za několik měsíců ukončit. Na jihu máme rozhodující převahu. Spojenci — Francouzi a Angličané — tažení prohráli, přišli na to, že ty nepočtené jednotky, jež mají k dispozici, nemohou vést válku proti Sovětské republice. Lži, které

o nás rozšiřují, se rozplývají; povídačkám, že bolševici svrhli vládu násilím a násilím se také drží, už nikdo nevěří, a všichni teď vědí, že Sovětská republika sílí den ze dne.

Obrácíme se nyní na vás, protože tato mobilizace rozhodne o výsledku celé války. Máme všechny důvody tvrdit, že vyřeší věc v náš prospěch a že imperialisté budou muset přistoupit na mír, který jsme jim nabízeli, protože jsou den ze dne slabší.

Proto se, soudružky a soudruzi, sovětská vláda rozhodla napnout všechny síly a zmobilizovat převážně dělníky a rolníky z nezemědělských gubernií. Počítáme s tím, že mobilizace při rychlém postupu na frontách umožní zlepšit i zásobovací situaci, neboť se sníží počet strávníků v nezemědělských, hladem nejvíce postižených guberniích, a na frontě — válčíme přece v nejúrodnějších a v nejlépe zásobovaných krajích — získají ty desetitisíce lidí, které tam pošleme, možnost obživy, a že až se rozběhne akce poštovních zásilek, budou mít možnost okamžitě pomoci svým rodinám doma, pomoci jim alespoň tak jako dřív, kdy bylo možné provážet půldruhého pudu potravin.

Na této mobilizaci závisí možnost rychle ukončit válku, jsou s ní spojeny naše naděje, že Kolčakov postup bude zastaven a definitivně zmařen. Nechceme oslabit vojska, která dovršují na jihu vítězství nad zbytky Krasnových band, abychom si zajistili nejúrodnější obilnářské kraje. Dobyli jsme téměř celou Donskou oblast, ale na severním Kavkazu je ještě víc obilí, jsou tam ještě větší zásoby; zajistíme si je, pokud neoslabíme jižní frontu.

Soudružky a soudruzi, u nás poprvé na světě probíhá válka, v níž si dělníci a rolníci, kteří vědí, cítí a vidí, že břemeno války je nesmírné — neboť zakusili všechny útrapy hladu v zemi, kterou obklíčili imperialisté jako obleženou pevnost —, uvědomují, že válčí za půdu, za továrny a závody. Nikdy nebude poražen národ, jehož

dělníci a rolníci ve své většině poznali, pocítili a na vlastní oči uviděli, že hájí svou, sovětskou moc — moc pracujících, že hájí věc, jejíž vítězství zajistí jim a jejich dětem možnost užívat všechny vymoženosti kultury, všechny plody lidské práce. A my jsme, soudružky a soudruzi, přesvědčeni, že tato mobilizace proběhne nesrovnatelně lépe než ty dřívější, že u vás najde podporu, že se vedle agitátorů, kteří mluví na schůzích, stane každý z vás i každý váš známý sám agitátorem, že půjde sám za svými soudruhy, dělníky ze závodů a železničáři, a vysvětlí jim srozumitelně a jasně, proč teď musíme napnout všechny síly a v několika měsících skoncovat s nepřitelem. Masy se samy pozvednou, všichni jako jeden muž se stanou agitátory a vytvoří nepřemožitelnou sílu, která zabezpečí republiku sovětů nejen v Rusku, ale i na celém světě.

Pravda, č. 85
23. dubna 1919

Podle textu Pravdy

PROJEV
O BOJI PROTI KOLČAKOVI
NA KONFERENCI
MOSKEVSKÝCH
ZÁVODNÍCH VÝBORŮ
A ODBOROVÝCH SVAZŮ
17. DUBNA 1919
NOVINOVÁ ZPRÁVA

Soudruh Lenin vyzývá v plamenném projevu moskevský proletariát k přímé účasti na boji proti Kolčakovi. Poslední Kolčakova ofenzíva byla podle slov soudruha Lenina nepochybně zosnována imperialistickými mocnostmi Dohody. O tom, že všechny pohyby bělogvardějců v okrajových územích řídí právě Dohoda, svědčí telegram, který včera přišel od soudruha Stučky: Němci v Kuronsku* zřejmě zastavili ofenzívu, ale sovětská vláda Lotyšska s nimi nemůže uzavřít mírovou dohodu, protože Francie, Anglie a Amerika od Němců požadují, aby zůstali i nadále v Kuronsku a pokračovali ve válce; generálové jsou ochotni své přemožitele poslechnout, ale vojáci rozhodně odmítají bojovat. Spojenci už vynesli svou poslední kartu a prohráli. Vítězství na jihu ukázala, že spojenci nemají sílu vést proti nám válku, nebo, přesněji řečeno, že ztratili vládu nad svými vojenskými silami. Dobrodružství spojenců na jihu skončilo aktem nejostudnější loupeže při útěku z Oděsy. »Osvícení« spojenci, kteří nás obviňují z loupeží a násilností, odvěkli z Oděsy zcela protiprávně a bezdůvodně celé naše obchodní loďstvo, čímž odsoudili

* — historický název území na západ a jihozápad od Rižského zálivu, dnes součást Lotyšské SSR. *Čes. red.*

mírumilovné obyvatelstvo k hladu. Byl to akt msty za to, že jsme zhatili plány imperialismu. Zlikvidovali jsme jižní a krymskou frontu a chystáme se vbrzku zlikvidovat donskou frontu. Podle posledních zpráv jsme už 40 verst* od Novočerkasska. Naše vítězství je jisté.

Cílem Kolčakovy ofenzívy, inspirované spojenci, je odlákat naše síly z jižní fronty, aby se mohly zbytky bělogvardějských oddílů na jihu a petljurovci vzpamatovat, ale to jim nevyjde. Z jižní fronty neodvoláme jediný pluk, jedinou rotu.

Pro východní frontu shromáždíme nové armády, a proto jsme vyhlásili mobilizaci^[17]. Tato mobilizace bude poslední, umožní nám skoncovat s Kolčakem, tj. ukončit válku, tentokrát už navždy.

Právě vyhlášená mobilizace se týká nezemědělských, výhradně průmyslových gubernií. Při vypracovávání jejího plánu se přihlíželo nejen k vojenským zájmům, ale i k zájmům zemědělství a zásobování. Bereme lidi z hladovějících gubernií a přemísťujeme je do obilnářských oblastí. Tato mobilizace ulehčí do značné míry zásobovací situaci v hlavních městech a severních guberniích. Tím, že poskytujeme všem zmobilizovaným právo posílat dvakrát měsíčně zásilky potravin svým rodinám, umožňujeme dělnickému obyvatelstvu, aby dostalo obilí od svých příbuzných, kteří byli povoláni na frontu. Podle zprávy komisaře pošt zásilky potravin značně přispívají k zásobování měst; za jediný den přišlo 37 vagónů zásilek s potravinami. Toto opatření přinese nepochybně podstatnější a hmatatelnější výsledky než loňský pokus s povolením provážet potraviny do váhy půldruhého pu-
du.

Mobilizace byla promyšlena a připravena správně, ale aby se zdařila, nesmí se provádět byrokratickými metodami. Je třeba mít na paměti, že tato mobilizace má rozho-

* Versta — 1,06 km. *Čes. red.*

dující úlohu a že je třeba napnout všechny síly, aby byla provedena. Každý uvědomělý dělník i každá uvědomělá dělnice se na ní musí bezprostředně podílet. Schůze a tábory lidu nestačí, je nutná osobní agitace, je třeba jít za mobilizovanými, je třeba každého osobně přesvědčit, že ukončení války záleží na jeho statečnosti, rozhodnosti a oddanosti.

Proletářská revoluce se šíří do všech zemí světa; jestliže se spojenci fakticky zřekli otevřeného vojenského vměšování do záležitostí Ruska, pak je to proto, že nemohou zvládnout své armády, které instinktivně sympatizují s revolucí v Rusku. Bojí se svých vojáků a dělníků, pečlivě je chrání před vlivem revoluce v Rusku. V poslední době nejsou v zemích Dohody povoleny ani novinové zprávy o úspěších bolševismu. V Itálii byla vytvořena bariéra, přes niž se nedostanou z Ruska dokonce ani soukromé dopisy. Soudruh Lenin sděluje, že dostal v těchto dnech dopis od známého italského socialisty Morgariho, který patřil na konferenci v Zimmerwaldu k velmi umírněným. Tento dopis byl poslán tajnou cestou a byl napsán na malých útržcích papíru tak, jak bylo obvyklé ve stranické korespondenci za cara. Morgari v tomto konspirativním dopisu píše: »Jménem italské strany posílám vřelý pozdrav ruským soudruhům a sovětské vládě.« (Bouřlivý potlesk.) V Maďarsku, jak známo, buržoazní vláda dobrovolně odstoupila, dobrovolně propustila z vězení Bélu Kuna, maďarského důstojníka a komunistu, který byl v ruském zajetí, aktivně bojoval v řadách ruských komunistů a v červenci minulého roku pomáhal potlačit povstání levých eserů. Tento pronásledovaný, osočovaný a vysmívaný maďarský bolševik stojí teď fakticky v čele vlády Maďarské republiky rad. Maďarsko je ve srovnání s Ruskem malá země, ale maďarská revoluce možná sehraje v dějinách větší úlohu než revoluce v Rusku. V této kulturně vyspělé zemi se přihlíží ke všem zkušenostem z revoluce v Rusku, uskutečňuje se tam nesmlouvavě so-

cializace a díky lépe připravené půdě vyrůstá budova socialismu plánovitěji a úspěšněji.

A tu před námi ve chvíli, kdy můžeme s jistotou říci, že mezinárodní imperialismus už definitivně prohrál, vyvstává nebezpečí z východu v podobě rozzuřených a surových Kolčakových bělogvardějských band. S tím se musí skoncovat. Skoncuje-li s Kolčakem, skoncuje navždycky i s válkou. Musíme napnout všechny síly a zapojit do mobilizace všech uvědomělý proletariát. Každý volný den, každou volnou hodinu musí uvědomělý dělník i dělnice využít k osobní agitaci. Toto vypjaté úsilí nepotrvá dlouho, několik měsíců, snad jen několik týdnů, ale bude poslední a konečné, protože o našem vítězství už nemůže být pochyb.

Izvěstija VCIK, č. 84
18. dubna 1919

Podle listu
Izvěstija VCIK

PROJEV NA I. CELORUSKÉM
SJEZDU KOMUNISTICKÝCH
STUDENTŮ

17. DUBNA 1919⁷³

Jsem rád, že vás mohu pozdravit. Nevím, kolik je tu zastoupeno gubernií a odkud jste přijeli. Důležité je, že se mládež, komunistická mládež, organizuje. Důležité je, že se mládež schází, aby se učila budovat novou školu. Teď budete chodit do nové školy. Stará, neoblíbená, bezduchá a nenáviděná škola, k níž vás nic nepoutalo, už neexistuje. Rozvrhli jsme si práci na velmi dlouhou dobu. Budoucí společnost, o kterou usilujeme, společnost, v níž mají být jen pracující, společnost, v níž nesmějí existovat žádné rozdíly — tuto společnost budeme muset budovat dlouho. Dnes klademe teprve základní kameny budoucí společnosti, a budovat ji budete muset vy, až dospějete. Teď ale pracujte, co vám síly stačí, nepouštějte se do práce, na niž nestačíte, pracujte pod vedením starších. Ještě jednou zdravím váš sjezd a přeji vám hodně úspěchů ve vaší práci.

*Poprvé otištěno roku 1923
v knize V. I. Lenin (Uljanov).
Reči i statji o molodži,
Moskva—Petrohrad, Molodaja gvardija*

Podle textu knihy

P O Z D R A V
B A V O R S K É R E P U B L I C E R A D ⁷⁴

Děkujeme za pozdrav a upřímně zdravíme republiku rad v Bavorsku. Snažně vás žádáme, abyste nás častěji a konkrétněji informovali, jaká opatření jste učinili v boji proti buržoazním katanům Scheidemannům a spol., zda jste vytvořili rady [sověty] dělníků a zaměstnanců podle městských čtvrtí, zda jste ozbrojili dělníky a odzbrojili buržoazii, zda jste využili oděvní a jiné sklady k okamžité a vydatné pomoci dělníkům, a zejména zemědělským dělníkům a drobným rolníkům, zda jste vyvlastnili továrny a majetek kapitalistů v Mnichově a rovněž kapitalistické statky v jeho okolí, zda jste zrušili hypotéky a nájem pro drobné rolníky, zda jste zdvojnásobili či ztrojnásobili mzdu zemědělských a pomocných dělníků, zda jste zabavili všechny zásoby papíru a všechny tiskárny k vydávání populárních letáků a novin pro masy, zda jste zavedli šestihodinovou pracovní dobu s povinností pracovat pak dvě nebo tři hodiny ve státní správě, zda jste přinutili mnichovskou buržoazii vzdát se nadměrných bytů, abyste mohli do bytů boháčů nastěhovat ihned dělníky, zda jste převzali všechny banky, zda jste vzali z řad buržoazie rukojmí, zda jste zavedli pro dělníky vyšší příděl potravin než pro buržoazii, zda jste zmobilizovali všechny dělníky k obraně i k ideologické propagandě v okolních vesnicích? Urychlené a co nejrozsáhlejší uskutečnění takovýchto a podobných opatření spolu s iniciativou rad dělníků, zemědělských dělníků a samostatných rad drobných rolníků zcela jistě upevní vaše postavení. Je nezbytné uložit buržoazii mimořádnou daň a ihned stůj co stůj

fakticky zlepšit postavení dělníků, zemědělských dělníků
i drobných rolníků.

Srdečně vás zdravíme a přejeme vám mnoho úspěchů.

Lenin

Napsáno 27. dubna 1919

Poprvé otištěno 22. dubna 1930

v Pravdě, č. 111

Podle rukopisu

TŘI PROJEVY NA RUDÉM NÁMĚSTÍ

1. KVĚTNA 1919

NOVINOVÉ ZPRÁVY

1

(Příchod soudruha Lenina mezi účastníky manifestace je provázen nadšenými ovacemi.) Soudruh Lenin nejprve zdraví moskevský a světový proletariát a poté srovnává loňské a letošní oslavy 1. máje. Během posledního roku se politická situace značně změnila ve prospěch sovětské moci. Loni na 1. máje nás ohrožoval německý imperialismus. Teď je rozdrčen a sražen k zemi.

Obraz oslav svátku proletářů se nezměnil jen u nás. Dělníci ve všech zemích povstali do boje proti imperialismu. Osvobozená dělnická třída triumfálně, svobodně a veřejně slaví svůj svátek nejen v Sovětském Rusku, ale i v Maďarské a Bavorské republice rad. Dnes proto můžeme s jistotou tvrdit, že nejen v rudé Moskvě, v rudém Petrohradu a v Budapešti, ale i ve všech velkých proletářských centrech dělníci, kteří si nevyšli jen tak na procházku, ale aby manifestovali svou sílu, mluví o významu sovětské moci a o brzkém vítězství proletariátu.

Soudruh Lenin se pak zmiňuje o nebezpečí, které představuje anglický a francouzský imperialismus, a říká, že museli anglický a francouzský imperialismus vyklidit bojiště na Ukrajině, kde operovaly nepočetné oddíly povstalců, pak tím spíš nemůže obstát před spojenými silami Sovětského Ruska, Maďarska a Bavorska. To, že vyklidili Oděsu a Krym, ukazuje, že angličtí a francouzští vojáci nechtějí bojovat proti Sovětskému Rusku, a v tom je záruka našeho vítězství.

V. I. Lenin čte telegram od soudruha Kameněva, že Sevastopol byl už úplně očištěn od francouzských oddílů. Dnes tedy, říká, vlaje nad osvobozeným Sevastopolem rudý prapor proletariátu, který slaví den svého osvobození od imperialistických band. (Dlouhotrvající ovace. Mnohokrát opakované volání »hurá«.)

Soudruh Lenin se pak zabývá nebezpečím hrozícím od Kolčaka a říká, že na podkladě posledních zpráv z fronty můžeme tvrdit, že vítězství nad Kolčakem je už na dosah. Na frontu odcházejí desetitisíce a statisíce vojáků, kteří Kolčakovy bandy definitivně zlikvidují.

V závěru vyslovuje soudruh Lenin přesvědčení, že sovětská moc definitivně zvítězí na celém světě, a volá: »Ať žije mezinárodní republika sovětů! Ať žije komunismus!«

Izvěstija VCIK, č. 93
3. května 1919

Podle listu
Izvěstija VCIK

Většina přítomných není starší než 30—35 let, říká soudruh Lenin, a uvidí tedy rozkvět komunismu, k němuž máme zatím ještě daleko.

Soudruh Lenin ukazuje na děti a říká, že tyto děti, které se dnes účastní svátku osvobození práce, budou plnou měrou užívat plodů vykoupených prací a obětmi revolucionářů.

— Naši vnuci budou pohlížet na dokumenty a památky z období kapitalistického zřízení jako na kuriozity. Stěží si budou umět představit, jak mohl být obchod základními předměty denní potřeby v soukromých rukou, jak mohly továrny a závody patřit jednotlivcům, jak mohl člověk vykořisťovat člověka, jak mohli vůbec existovat lidé, kteří nepracovali. Když se mluvilo o tom, čeho se dožijí naše děti, znělo to doposud spíš jako pohádka, ale teď, soudružky a soudruzi, jasně vidíte, že budova socialistické společnosti, k níž jsme položili základy, není utopie. Naše děti budou stavět tuto budovu se znásobeným úsilím. (Bouřlivý potlesk.)

Večernije izvěstija
Moskovského sověta, č. 230
2. května 1919

Podle listu
Večernije izvěstija
Moskovského sověta

PROJEV ZE STUPNĚ ZVANÉHO
 LOBNOJE MĚSTO*
 PŘI ODHALENÍ POMNÍKU
 STĚPANA RAZINA

(Bouřlivý potlesk.) Soudružky a soudruzi, dnes oslavujeme s proletáři celého světa, kteří usilují o svržení kapitálu, 1. máj. Toto smutně proslulé místo nám připomíná, kolik staletí strádaly a krutě trpěly pracující masy pod jařmem utlačovatelů, neboť moc kapitálu se nikdy nemohla držet jinak než pomocí násilí a hanebností, které vyvolávaly pobouření i v dobách minulých. Tento pomník představuje jednoho z vůdců bouřícího se rolnictva. Na tomto místě padla jeho hlava v boji za svobodu. Ruští revolucionáři přinesli v boji proti kapitálu mnoho obětí. Hynuli nejlepší synové proletariátu a rolnictva, bojovníci za svobodu, ale ne za tu svobodu, kterou nabízí kapitál, za svobodu s bankami, se soukromými továrnami a závody, se spekulací. Pryč s takovou svobodou — my potřebujeme svobodu opravdovou, která bude možná teprve tehdy, až se bude společnost skládat pouze z pracujících. Taková svoboda bude stát mnoho práce, mnoho obětí. A my učiníme všechno pro tento velký cíl, pro uskutečnění socialismu. (Bouřlivý potlesk.)

Večernije izvěstija
Moskovskogo sověta, č. 230
 2. května 1919

Podle listu
Večernije izvěstija
Moskovskogo sověta

* — okrouhlý kamenný stupeň na Rudém náměstí. Z něj se v 16. a 17. století vyhlášovaly carské rozkazy a rozsudky smrti. V roce 1671 zde byl popraven Stěpan Razin, vůdce rolnického povstání z let 1667—1671. *Čes. red.*

*I. CELORUSKÝ SJEZD
PRO MIMOŠKOLNÍ
VZDĚLÁVÁNÍ⁷⁵*

6. — 19. KVĚTNA 1919

*Pozdravný projev otištěn 7. května 1919
v Pravdě, č. 96; projev O klamání lidu
hesly svobody a rovnosti roku 1919 v knize
N. Lenin, Dvě řeči na 1-m Vserossijskom
sjezdě po vněškolnomu obrazovaniju
(6—19 maja 1919 goda), Moskva*

Podle textu knihy

P O Z D R A V N Ý P R O J E V

6. K V Ě T N A

Soudružky a soudruzi, jsem velice rád, že mohu pozdravit sjezd pro mimoškolní vzdělávání. Jistě ode mne nečekáte projev, který by šel přímo až k podstatě věci, jako tomu bylo v projevu předešlého řečníka soudruha Lunačarského, který je s touto otázkou obeznámen a speciálně se jí zabývá. Mně dovoluňte, abych se omezil pouze na několik pozdravných slov a na některé poznatky a úvahy, k nimž jsem dospěl, když jsem měl v radě lidových komisařů příležitost seznámit se poněkud blíže s vaší bezprostřední prací. Jsem přesvědčen, že se sotva najde taková oblast činnosti sovětských orgánů, v níž by se za půldruhého roku dosáhlo tak obrovských úspěchů jako v mimoškolním vzdělávání. Nám i vám se v této oblasti nepochybně pracovalo snáze než v ostatních oblastech. Tady jsme mohli všichni odhodit staré zábrany i staré překážky. Zde bylo snazší vyjít vstříc oné obrovské touze po vědě, po svobodném vzdělávání a svobodném rozvoji, která se nejvíc projevila mezi dělnickými a rolnickými masami, neboť jestliže jsme mohli díky mohutnému náporu mas snadno odstranit vnější překážky, které jim stály v cestě, rozbít historicky vzniklé buržoazní instituce, které nás poutaly k imperialistické válce a odsuzovaly Rusko k obrovským potížím plynoucím z této války, jestliže jsme snadno překonali vnější překážky, museli jsme zato tím naléhavěji pocítit veškerou tíhu práce spojené s převýchovou mas, s jejich organizováním a výukou, s šířením vědomostí, s bojem proti onomu dědictví nevzdělanosti a nekulturnosti, barbarství a surovosti, jehož se

nám dostalo. Zde jsme museli bojovat úplně jinými metodami. Zde jsme museli počítat pouze s pozvolným úspěchem a s houževnatým soustavným působením vyspělých vrstev obyvatelstva, s působením, které masy vítají s velkými sympatiemi, a my tu často stojíme s pocitem viny, že dáváme méně, než bychom dát mohli. Zdá se mi, že při těchto prvních krocích v zavádění mimoškolního vzdělávání, svobodného a nespoutaného starými šablonami a zvyklostmi, po němž prahne dospělé obyvatelstvo, že jsme v této oblasti museli zpočátku bojovat především s překážkami dvojího druhu. Obojí překážky jsou dědictvím po staré, kapitalistické společnosti, která nás dosud spoutává nespočetnými nitkami, provazy, ba i řetězy a táhne nás dolů.

Prvním nedostatkem bylo množství příslušníků buržoazní inteligence, která pohlížela na nově vznikající vzdělávací instituce pro rolníky a dělníky šmahem jako na nejvhodnější pole působnosti pro uplatňování svých vlastních výmyslů v oblasti filozofie nebo kultury, kdy se i ty nejpošetilejší zkomoleniny vydávaly napořád za něco nového a jako ryze proletářská kultura a proletářské umění se předkládalo cosi fantastického a absurdního.⁷⁶ (Pottlesk.) Ale zpočátku to bylo přirozené a snad i odpustitelné a nemůžeme to klást širokému hnutí za vinu, a já doufám, že se z toho přece jen už dostáváme a nakonec se z toho dostaneme.

Druhý nedostatek je také dědictvím po kapitalismu. Široké vrstvy maloburžoazních pracujících, které prahly po vědění a bořily všechno staré, nemohly přinést žádný prvek organizace či organizovanosti. Měl jsem možnost pozorovat, jak se v radě lidových komisařů projednávala otázka mobilizace gramotných a otázka knihoven, a z těchto celkem nepatrných postřehů jsem si vyvodil závěry, jak špatně to vypadá na tomto úseku. V pozdravných projevech nebývá ovšem právě zvykem mluvit o tom, co je špatné. Doufám, že jste od těchto konvencí

oproštění a nebudete mně mít za zlé, když se s vámi podělím o své poněkud neradostné poznatky. Když jsme projednávali otázku mobilizace gramotných^[13], ze všeho nejvíc bilo do očí, že u nás revoluce dosáhla skvělého úspěchu, aniž hned překročila rámec revoluce buržoazní. Poskytovala možnost svobodného rozvoje existujícím silám, a byly to síly maloburžoazní, opět s tím heslem »každý za sebe, a pánbůh za všechny«, opět s tím prokletým kapitalistickým heslem, které nikdy nevede k ničemu jinému než ke Kolčakovi a k restauraci starých buržoazních pořádků. Podíváme-li se, co se u nás dělá v oblasti výuky negramotných, myslím, že se v tomto ohledu udělalo velice málo, a tady je naším společným úkolem pochopit, že je nutné zorganizovat proletářské síly. Nejde o nějaké směšné fráze, které zůstávají na papíře, ale o naléhavá opatření, která teď lid nutně potřebuje a která by přiměla každého gramotného člověka, aby považoval za svou samozřejmou povinnost učit několik negramotných. V dekretu jsme to vyhlásili.⁷⁷ A přesto se v této oblasti neudělalo téměř nic.

Když jsem se v radě lidových komisařů setkal s další otázkou, s otázkou knihoven, říkal jsem, že ty neustálé stížnosti na nedostatek knih a nemožnost vydávat je v dostatečném množství v důsledku zaostalosti naší výroby — říkal jsem si v duchu, že jsou oprávněné. Ovšem, nemáme palivo, továrny nepracují, je málo papíru a knihy vyrobít nemůžeme. To všechno je pravda, ale pravda je i to, že se nemůžeme dostat ani k těm knihám, které tu jsou. Tady nás souží i nadále mužická naivita a mužická bezradnost, kdy mužik, který vyraboval panskou knihovnu, utíkal honem domů a bál se, aby mu knihy zase někdo nevzal, neboť si nedovedl představit, že může existovat spravedlivé rozdělování, že státní majetek nemusí být vždycky něco nenáviděného, že státní majetek je společným majetkem všech dělníků a pracujících, to si ještě uvědomit nemohl. Není to vina zaostalých rolnických

mas a z hlediska vývoje revoluce to je naprosto zákonité — je to nevyhnutelné stadium, a když si rolník bral knihy domů a ukrýval je před ostatními, nemohl jednat jinak, protože nechápal, že je možné všechny knihovny v Rusku spojit a že potom bude dost knih, aby uspokojily gramotného a negramotný se z nich mohl naučit číst. Teď musíme bojovat proti pozůstatkům dezorganizace, proti chaosu, proti malicherným resortním sporům. To musí být náš hlavní úkol. Musíme se pustit do jasného a aktuálního úkolu mobilizace gramotných, do boje proti negramotnosti. Musíme využívat ty knihy, které máme, a začít budovat organizovanou síť knihoven, jež by lidu pomohly využít každou knihu, kterou máme, nesmíme vytvářet paralelní organizace, ale musíme vytvořit jednotnou plánovitou organizaci. Na tomto malém úseku práce se obráží hlavní úkol naší revoluce. Jestliže tento úkol nevyřeší, jestliže nezačne budovat skutečně jednotnou plánovitou organizaci místo ruského bezhlavého chaosu a zmatků — pak tato revoluce zůstane revolucí buržoazní, neboť právě v tom spočívá hlavní zvláštnost proletářské revoluce, která spěje ke komunismu, kdežto buržoazii stačilo rozbořit staré a dát svobodu rolnickému hospodářství, které pak křísilo týž kapitalismus jako ve všech dosavadních revolucích.

Nazýváme-li se stranou komunistů, musíme pochopit, že teprve teď, když jsme skoncovali s vnějšími překážkami, když jsme rozbili staré instituce, vyvstal před námi poprvé doopravdy a v celé své velikosti prvořadý úkol skutečné proletářské revoluce: zorganizovat desetimiliony a stamiliony lidí. Po zkušenostech, které jsme všichni získali na tomto úseku za půldruhého roku, se musíme konečně vydat správnou cestou, jež nás dovede k vítězství nad onou nekulturností, nevzdělaností a barbarstvím, kterými jsme až dosud stále trpěli. (Bouřlivý potlesk.)

PROJEV O KLAMÁNÍ LIDU
 HESLY SVOBODY
 A ROVNOSTI
 19. KVĚTNA

Soudružky a soudruzí, dovolu, abych místo zhodnocení současné situace, které někteří z vás patrně dnes očekávali, odpověděl na nejpodstatnější politické otázky, ne ovšem pouze teoretické, nýbrž i praktické, které nyní před námi vyvstávají, které charakterizují celou etapu sovětské revoluce a které vyvolávají nejvíc diskusí, nejvíc útoků od lidí považujících se za socialisty, nejvíc nepochopení u lidí, kteří se považují za demokraty a velice ochotně šíří proti nám záplavu obvinění, že porušujeme demokraticismus. Zdá se mi, že se tyto obecné politické otázky vyskytují až příliš často, dokonce neustále ve veškeré nynější propagandě, agitaci i ve veškeré protibolševické literatuře — je-li to ovšem literatura aspoň na trochu vyšší úrovni než pouhé lži, pomluvy či nadávky, jimiž tolik překypují všechny buržoazní tiskové orgány. Vezmeme-li literaturu, která tuto úroveň alespoň trochu převyšuje, pak myslím, že základní otázky vztahu demokracie k diktatuře, otázky úkolů revoluční třídy v revolučním období, úkolů přechodu k socialismu vůbec, otázky vztahů dělnické třídy a rolnictva, myslím si, že tyto otázky tvoří nejpodstatnější základ všech současných politických debat a jejich vysvětlení, i když vám možná někdy bude připadat, že je poněkud vzdálené od bezprostředních aktuálních problémů — myslím, že jejich vysvětlení musí přesto být naším společným hlavním úkolem. Nemohu si ovšem vůbec činit nárok na to, že bych v krátkém referátu obsáhl všechny tyto otázky.

Zvolil jsem si z nich jen některé a o nich bych chtěl pohovořit.

I

První z otázek, které jsem vybral, je otázka potíží vyskytujících se za každé revoluce, při každém přechodu k novému zřízení. Všimneme-li si útoků, jimiž zasypávají bolševiky lidé považující se za socialisty a demokraty — jako příklad takových lidí mohu uvést třeba skupiny publicistů v listech Vsegda vperjod! a Dělo naroda, v listech, které byly podle mého názoru zastaveny zcela právem a v zájmu revoluce, a jejichž představitelé se ve svých útocích, zcela zákonitých u orgánů, které naše vláda kvalifikuje jako kontrarevoluční, nejčastěji uchylují k teoretické kritice —, všimnete-li si útoků, které míří proti bolševismu z tohoto tábora, uvidíte, že mezi obviněními napořád figuruje toto: »Bolševici vám, pracující, slibovali chléb, mír a svobodu; nedali vám ani chléb, ani mír, ani svobodu, oklamali vás, a oklamali vás proto, že se odklonili od demokracie.« O tomto odklonu od demokracie budu mluvit zvlášť. Teď proberu druhou stránku tohoto obvinění: »Bolševici slibovali chléb, mír a svobodu, ve skutečnosti však bolševici přinesli pokračování války, jejich vinou trvá neobyčejně krutý a neobyčejně urputný boj, válka všech imperialistů, kapitalistů všech zemí Dohody, tedy všech nejcivilizovanějších a nejvyspělejších zemí proti utýranému, vyčerpanému, zaostalému a unavenému Rusku.« Opakuji, že taková obvinění najdete v každém z uvedených listů, že je uslyšíte v každé rozmluvě s buržoazním inteligentem, který se ovšem za buržoazního nepovažuje, uslyšíte to z úst každého maloměšťáka. A právě proto vás vyzývám, abyste se nad takovými obviněními zamysleli.

Ano, bolševici šli do revoluce proti buržoazii, aby nási-

lím svrhli buržoazní vládu, aby rázně skoncovali se všemi tradičními zvyklostmi, sliby a odkazy buržoazní demokracie, šli do urputného boje a války plné násilí, aby potlačili majetné třídy — podstoupili to vše proto, aby vymanili Rusko a posléze celé lidstvo z imperialistických jatek a aby nadobro skoncovali se všemi válkami. Ano, proto šli bolševici do revoluce, a nikdy se ovšem nemínili tohoto svého základního a hlavního úkolu zříci. A stejně nepochybné je i to, že pokusy vyváznout z těchto imperialistických jatek a zlomit panství buržoazie rozpoutaly proti Rusku tažení všech civilizovaných států. Neboť takový je politický program Francie, Anglie a Ameriky, i kdyby sebehorlivěji ujišťovaly, že od intervence upouštějí. Ať o tom Lloyd Georgeové, Wilsonové a Clemenceauové ujišťují, jak chtějí, ať ujišťují sebehorlivěji, že upouštějí od intervence, přesto všichni víme, že je to lež. Víme, že válečné lodě spojenců, které odpluly a byly nuceny odplout z Oděsy a ze Sevastopolu, blokují černo mořské pobřeží a dokonce ostřelují u Kerče tu část Krymského poloostrova, na níž se usadili dobrovolníci. Říkají: »Tohle území vám vydat nemůžeme. I když vás dobrovolníci nevyřídí, stejně vám tuto část Krymského poloostrova nemůžeme vydat, protože pak ovládnete Azovské moře, odříznete nám cestu k Děnikinovi a zneможníte nám zásobovat naše přátele.« Nebo se připravuje ofenzíva proti Petrohradu; včera se střetla naše minonoska se čtyřmi nepřátelskými minonoskami. Není snad jasné, že to je intervence, nepodílí se snad na ní anglické loďstvo? Neděje se snad totéž v Archangelsku a na Sibiři? Skutečnost je taková, že celý civilizovaný svět teď vytáhl do boje proti Rusku.

Vzniká otázka, zda jsme se nedostali do rozporu sami se sebou, když jsme vyzývali pracující k revoluci a slibovali jsme jim mír, a rozpoutali jsme tažení celého civilizovaného světa proti slabému, znavenému, zaostalému a zničenému Rusku, nebo zda se dostali do rozporu se zá-

kladními pojmy demokracie a socialismu ti, kdo mají tu drzost něco podobného nám vyčítat? Tak zní otázka. Abych tuto otázku formuloval v teoretické, obecné rovině, použiji srovnání. Mluvíme o revoluční třídě, o revoluční politice lidu; navrhuji vám, abychom si vzali příklad konkrétního revolucionáře. Vezměme třeba Černyševského a zhodnoťme jeho činnost. Jak ji asi může hodnotit naprosto nevzdělaný a zaostalý člověk? Pravděpodobně řekne: »No co, zničil si život, dostal se na Sibiř a vlastně ani nic nedokázal.« Tady máte příklad. Uslyšíme-li takovou repliku od někoho, koho neznáme, řekneme: »V nejlepším případě to mohl říct jen člověk beznadějně nevědomý, který snad ani nemůže za to, že je tak zaostalý, že nedovede pochopit význam činnosti konkrétního revolucionáře v souvislosti s celým řetězem revolučních událostí; nebo je to výrok ničemy, přívržence reakce, který chce záměrně odradit pracující od revoluce.« Uvedl jsem Černyševského jako příklad proto, že ať patří lidé, kteří si říkají socialisté, ke kterémukoli směru, v jejich hodnocení tohoto konkrétního revolucionáře nemohou nastat podstatné neshody. Všichni se shodují v názoru, že hodnotit konkrétního revolucionáře z hlediska oněch navenek zbytečných a často neplodných obětí, které přinesl, a nechat přitom stranou obsah jeho činnosti a její spojitost s revolucionáři, kteří tu byli před ním a přijdou po něm, že hodnotit význam jeho činnosti takto znamená buď zaostalost a beznadějnou nevědomost, nebo zlomyslnou a pokryteckou obhajobu zájmů reakce, útisku; vykořisťování a třídního útlačku. O tom nemůže být sporu.

Nyní prosím přejděme od konkrétního revolucionáře k revoluci všeho lidu, celé země. Popíral snad někdy někdo z bolševiků, že revoluce může definitivně zvítězit teprve tehdy, až zachvátí všechny nebo alespoň některé z nejvýznamnějších vyspělých zemí? To jsme říkali vždycky. Tvrdili jsme snad, že z imperialistické války se

dostaneme tak, že prostě zapíchneme bodáky do země? Používám schválně výrazu, kterého jsme já osobně i všichni naši soudruzi v dobách Kerenského neustále používali v rezolucích, v projevech i v novinách. Říkali jsme, že válku nelze ukončit tím, že zapíchneme bodáky do země; jestliže se vyskytnou tolstojovci, kteří si to myslí, musíme je jen politovat jako ubohé pomatence — nic jiného od nich nemůžeme čekat.

Říkali jsme, že východiskem z této války může být revoluční válka. To jsme říkali od roku 1915 a později i za Kerenského. Ale revoluční válka je ovšem také válka, záležitost stejně těžká, krvavá a trýznivá. A když se stává revolucí ve světovém měřítku, nevyhnutelně vyvolává odpor rovněž ve světovém měřítku. Jsme-li tedy nyní v situaci, kdy proti Rusku podnikají tažení všechny civilizované země světa, nemůžeme se divit, obviňují-li nás naprosto nevědomí mužici z toho, že jsme porušili své sliby; řekneme si, že nic jiného od nich nemůžeme čekat. Jejich naprostá nevědomost a nesmírná zaostalost nám nedovoluje, abychom jim to měli za zlé. Jakkoli bychom také mohli chtít od naprosto nevědomého rolníka, aby chápal, že není válka jako válka, že jsou války spravedlivé a nespravedlivé, pokrokové a reakční, války pokrokových tříd a války zpátečnických tříd, války, které slouží k upevnění třídního útlaku, a války, které ho mají rázně odstranit. K tomu je třeba znát třídní boj, základy socialismu, a sem tam něco i z dějin revoluce. A to od nevědomého rolníka chtít nemůžeme.

Jestliže však člověk, který si říká demokrat a socialista, jde na tribunu a řeční na veřejnosti, ať už si říká menševik nebo sociální demokrat nebo eser, opravdový socialista nebo stoupenec bernské internacionály — různých těch přízvisek je spousta, přízviska nic nestojí —, jestliže nám takové individuum vmete do tváře obvinění: »Slibovali jste mír, a rozpoutali jste válku!« — co mu máme odpovédět? Lze snad u něj předpokládat, že dospěl až k ta-

kovému stupni zaostalosti jako nevzdělaný rolník, který nedovede rozpoznat, že není válka jako válka? Lze snad připustit, že nechápe rozdíl mezi válkou imperialistickou, která byla válkou loupeživou a jako taková je teď úplně odhalena — po versailleském míru⁷⁸ mohou nevidět jen ti, kdo vůbec nejsou schopni usuzovat a přemýšlet, nebo kdo jsou docela slepí, že to byla z obou stran válka loupeživá —, lze snad připustit, že se najde byť jediný vzdělaný člověk, který nechápe rozdíl mezi touto válkou, válkou loupeživou, a naší válkou, která se stává válkou ve světovém měřítku proto, že si buržoazie na celém světě uvědomila, že pro ni nastala poslední, rozhodující bitva? To všechno připustit nemůžeme. A proto říkáme, že každý, kdo si činí nárok na to, aby byl zván demokratem či socialistou, ať už jakéhokoli odstínu, a kdo nějakým způsobem, přímo či nepřímo, šíří mezi lidem obvinění, že bolševici protahují občanskou válku, těžkou a trýznivou válku, třebaže slibovali mír, je stoupenec buržoazie a my mu odpovíme stejně a postavíme se proti němu stejně jako proti Kolčakovi — to je naše odpověď. A o to právě jde.

Pánové z listu Dělo naroda se diví: »No ale my jsme přece proti Kolčakovi; je to vlastně donebevolající ne-spravedlnost, že nás pronásledují!«

Je to velká škoda, pánové, že nechcete vidět souvislosti a odmítáte chápat onu jednoduchou politickou abecedu, z níž vyplývají zcela jednoznačné závěry. Ujišťujete, že jste proti Kolčakovi. Pročítám listy Vsegda vperjod! a Dělo naroda, rozebírám všechny maloměšťácké úvahy uvedeného typu, ony nálady, kterých je mezi inteligencí taková spousta, které mezi inteligencí převládají. Tvrdím, že každý z vás, kdo šíří mezi lidem taková obvinění, je kolčakovec, protože nechápe onen elementární, základní a každému vzdělanému člověku pochopitelný rozdíl mezi válkou imperialistickou, se kterou jsme skoncovali, a válkou občanskou, do které jsme se pustili. Nikdy jsme lidu nezatajovali, že podstupujeme toto riziko. Nasazujeme

všechny síly, abychom v této občanské válce porazili buržoazii a nadobro vymýtili možnost třídního útlaku. Neexistuje, neexistovala a nemůže existovat revoluce se zárukou, že nevzplane dlouhý a těžký boj, jenž bude možná plný nejzoufalejších obětí. Ten, kdo nedokáže odlišit oběti přinášené v revolučním boji pro jeho vítězství, když všechny majetné, všechny kontrarevoluční třídy bojují proti revoluci, ten, kdo nedokáže odlišit tyto oběti od obětí loupeživé války vedené vykořisťovateli — ten je naprostý zaostalec a musí se o něm říci: ať se naučí abecedu, před mimoškolním vzděláváním je třeba mu poskytnout nejelementárnější výuku; anebo je to prototyp zákeřného kolčakovského pokrytectví, ať si říká jak chce, ať se schovává za jakákoli přízviska. A takováhle obvinění vůči bolševikům patří k nejobvyklejším a »nejběžnějším«. Tato obvinění jsou opravdu zaměřena na široké pracující masy, neboť pro nevzdělaného rolníka je těžké to pochopit. Válka mu působí vždycky útrapy, ať už se vede pro cokoli. Nedivím se, slyším-li mezi nevzdělanými rolníky podobné názory: »Válčili jsme za cara, odválčili jsme si své i za menševiky, a teď máme ještě válčit za bolševiky.« Nedivím se tomu. Opravdu, válka je válka, žádá si těžké a nekonečné oběti. »Car říkal, že to je za svobodu a za osvobození z jařma, menševici říkali, že to je za svobodu a za osvobození z jařma, teď říkají totéž bolševici. Všichni říkají totéž, jak se v tom máme vyznat!«

Opravdu, jak se v tom má nevzdělaný rolník vyznat? Takový člověk se musí teprve učit elementárním základy politiky. Co však říci o člověku, který se ohání slovy »revoluce«, »demokracie«, »socialismus«, který si osobuje právo používat tato slova se znalostí věci. Pohrávat si takovými pojmy nemůže, nechce-li se stát politickým šejdířem, neboť rozdíl mezi válkou dvou skupin lupičů a válkou, kterou vede utlačovaná třída, jež povstala proti veškerému kořistnictví — to je elementární, stěžejní a základní rozdíl. Nejde o to, že válku ospravedlňovala ta či

ona strana, ta či ona třída, ta či ona vláda, ale o to, jaký je obsah této války, jaký je její třídní obsah, která třída válku vede a jakou politiku válka vyjadřuje.

II

Od problematiky hodnocení onoho těžkého a krušného období, které nyní prožíváme a které je nevyhnutelně spjato s revolucí, přejdu k jiné politické otázce, která rovněž stále vyvolává řadu diskusí i pochybností — je to otázka bloku s imperialisty, otázka spojenectví, dohody s imperialisty.

Jistě jste se už v novinách setkali se jmény socialistů-revolucionářů Volského, a snad i dalšího — Svjatického, kteří psali v poslední době i do listu Izvěstija, vystoupili se svým manifestem^[33] a považují se za přesně takové socialisty-revolucionáře, které ze sympatií vůči Kolčakovi nelze obviňovat: odešli přece od Kolčaka, Kolčak jim ublížil, a tím, že přešli k nám, prokázali nám službu proti Kolčakovi. To je pravda. Všimněte si ale, jak tito občané uvažují, všimněte si, jak hodnotí otázku bloku s imperialisty, otázku spojenectví nebo dohody s imperialisty. Měl jsem příležitost seznámit se s jejich úvahami, když naše mocenské orgány v boji proti kontrarevoluci zabavily jejich písemnosti a když jsme museli pročítat jejich dokumenty, abychom náležitě zhodnotili jejich podíl na kolčakovštině. Z eserského spolku patří bezesporu k těm nejlepším. A v jejich písemnostech jsem si přečetl takovéto úvahy: »Od nás se, prosím, očekává pokání; očekává se, že se snad budeme kát. Ani v nejmenším, nikdy! Nemáme z čeho se kát! Obviňují nás, že jsme uzavřeli dohodu, blok s Dohodou, s imperialisty. A vy, bolševici, vy jste snad neuzavřeli dohodu s německými imperialisty? A co je to Brest Litevský? Cožpak Brest Litevský není dohoda s imperialismem? Vy jste uzavřeli dohodu s němec-

kým imperialismem v Brestu Litevském, my jsme uzavřeli dohodu s francouzským imperialismem — jsme si tedy kvit, nemáme z čeho se kát!«

S touto úvahou, kterou jsem objevil v písemnostech uvedených osob a jejich stoupenců, se také setkávám, když si připomínám uvedené listy, když se pokouším shrnout celkový dojem z maloměšťáckých debat. S touto úvahou se setkáváte stále. Je to jedna z hlavních politických úvah, na něž stále narážíme. A já vás tedy vyzývám, abychom provedli rozbor, analýzu, abychom tuto úvahu teoreticky prostudovali. Jaký je její význam? Mají pravdu ti, kdo říkají: »My, demokraté, socialisté, jsme byli v bloku s Dohodou, vy jste byli v bloku s Vilémem, uzavřeli jste brestlitevský mír — nemáme si vůbec co vyčítat, jsme si kvit!« Nebo máme pravdu my, když říkáme, že ti, kdo vstoupili do bloku s Dohodou proti bolševické revoluci nikoli slovy, ale činy, že to jsou kolčakovci? I kdyby to tisíckrát popírali, i kdyby oni sami osobně od Kolčaka odešli a oznámili veřejně všemu lidu, že jsou proti Kolčakovi, jsou to celým svým založením, obsahem i významem svých úvah i svých činů kolčakovci. Kdo má pravdu? To je základní otázka revoluce, a nad ní je třeba se zamyslet.

Abychom si tuto otázku objasnili, dovolím si uvést srovnání — tentokrát ne s konkrétním revolucionářem, ale s konkrétním měšťákem. Představte si, že váš automobil obklíčí bandité a přiloží vám ke spánku revolver. Představte si, že potom vydáte banditům peníze a zbraň a necháte je ujet ve svém automobilu. Co se stalo? Dali jste banditům zbraň a peníze. To je fakt. A teď si představte, že jiný občan dal banditům zbraň a peníze, aby se tak podílel na přepadech pokojných občanů těmito bandity.

V obou případech došlo k dohodě. Zda byla sepsána, nebo ne, zda byla jen ústní, nebo ne, to není podstatné. Lze si představit, že člověk mlčky vydá svůj revolver,

svou zbraň i své peníze. Obsah dohody je jasný. Říká tím banditům: »Dám ti revolver, zbraň a peníze, a ty mě necháš odejít z tvé příjemné společnosti« (smích); dohoda je jasná. Stejně tak je možné, že tichou dohodu uzavírá člověk, který dává banditům zbraň a peníze proto, aby jim umožnil olupovat ostatní, a který potom dostává část kořisti. To je také tichá dohoda.

Ptám se vás, najde-li se mezi vzdělanými lidmi někdo, kdo by nedovedl tyto dvě dohody rozlišit. Řeknete: pokud se skutečně najde takový člověk, který není schopen rozlišit obě tyto dohody a říká: »Ty jsi dal zbraň a peníze banditům, napříště tedy nikoho neobviňuj, že je bandita; jaképak ty máš teď právo obviňovat někoho z banditismu?« — takový člověk je opravdu idiot. Když na nějakého takového vzdělance narazíte, budete muset připustit, nebo alespoň 999 lidí z 1000 řekne, že to nemá v hlavě v pořádku a že s takovým člověkem nelze debatovat nejen o politice, ale ani o kriminalistice.

Přejděme teď od tohoto příkladu ke srovnání brestlitevského míru a úmluvy s Dohodou. Co to byl brestlitevský mír? Cožpak to nebylo násilí banditů, kteří nás přepadli právě tehdy, když jsme čestně nabídli mír a vyzvali všechny národy, aby svrhly svou vlastní buržoazii? Bylo by směšné, kdybychom my byli začali svržením německé buržoazie! Tuto smlouvu jsme označili před celým světem za krajně kořistnickou a loupeživou, pranýřovali jsme ji a dokonce jsme odmítli tento mír podepsat hned, neboť jsme počítali s podporou německých dělníků. Když nám ale násilníci přiložili ke spánku revolver, řekli jsme: vezměte si zbraně a peníze, pak se s vámi vypořádáme jinak. Víme o jiném nepříteli německého imperialismu, kterého ti zaslepenci nezpozorovali — jsou to němečtí dělníci. Lze snad tuto dohodu s imperialismem srovnávat s onou dohodou, kdy demokraté, socialisté, socialisté-revolucionáři — nesmějte se, čím silnější slova, tím líp to přece zní — kdy se domlouvali s Dohodou proti dělní-

kům vlastní země? A právě to přece dělali a dělají to tak dosud. Vždyť nejlivnější část menševiků a eserů, kteří mají v Evropě jméno, působí v zahraničí i teď, a i teď se paktují s Dohodou. Je-li to stvrzeno podpisem nebo ne, to nevím, nejspíš je to asi bez podpisu — chytří lidé dělají takové věci potichu. Je však jasné, že taková dohoda existuje, protože je div nenosí na rukou, vystavují jim ochotně pasy, vysílají do celého světa rozhlasové zprávy, že dnes mluvil Axelrod, zítra promluví Savinkov nebo Avksent'jev, pozítří Breškovská. Cožpak to není dohoda, třebaže tichá? A je to snad stejná dohoda s imperialisty jako ta naše? Navenek se podobá té naší dohodě stejně, jako se navenek podobá čin člověka, který dal peníze a zbraň banditům, každému podobnému činu, bez ohledu na jeho cíl a charakter — v každém případě nezávisle na tom, proč dávám banditům peníze i zbraň. Zda proto, abych se jich zbavil, když mě přepadnou a když se octnu v situaci, že mne zabijí, nedám-li jim revolver? Nebo dávám peníze a zbraň banditům, kteří se chystají na lup, o čemž musím přece vědět a z čehož dostanu určitý podíl?

»Nazývám to samozřejmě osvobozením Ruska od diktatury násilníků, jsem samosebou demokrat, protože podporuji všeobecně známou sibiřskou nebo archangelskou demokracii, bojuji samozřejmě za Ústavodárné shromáždění. Neopovažujte se mě podezírat z nějaké špatnosti, a pokud prokazují službu banditům — anglickým, francouzským a americkým imperialistům — dělám to v zájmu demokracie, Ústavodárného shromáždění, vlády lidu, jednoty pracujících tříd obyvatelstva a svržení násilníků, uzurpátorů, bolševiků!«

To jsou ovšem nanejvýš ušlechtilé cíle. Ale neslyšeli snad všichni, kdo se zabývají politikou, že se politika nehodnotí podle prohlášení, ale podle reálného třídního obsahu? Které třídě sloužíš? Jestliže jsi uzavřel dohodu s imperialisty, podílíš se na imperialistickém banditismu nebo ne?

Ve svém Dopisu americkým dělníkům* jsem poukázal mimo jiné na to, že když se americký revoluční lid v 18. století osvobodil od závislosti na Anglii, když vedl jednu z prvních a největších skutečně osvobozeneckých válek, jednu z mála opravdu revolučních válek v dějinách lidstva, když tento veliký revoluční americký lid bojoval za svou svobodu, uzavíral dohody s bandity španělského a francouzského imperialismu, jehož americké kolonie byly tehdy v přímém sousedství s územím tohoto lidu. Ve spolku s těmito bandity bojoval s Angličany a osvobodil se od nich. Existovali snad někde na světě vzdělání lidé, setkali jste se snad s takovými socialisty, socialisty-revolucionáři, představiteli demokracie, nebo jak si tam ještě říkají, včetně menševiků, setkali jste se snad někdy s tím, že by se odvážili kvůli tomu americký lid veřejně obvinít, říci, že porušil principy demokracie, svobody atd.? Takový blázen se snad ještě nenarodil. Ale u nás se teď objevují podobní lidé, kteří si dávají taková přízviska a dokonce si činí nárok na to, aby byli s námi v jedné internacionále a že je pouhopouhé bolševické darebáctví — je přece jasné, že jsou bolševici darebáci, jestliže zakládají vlastní komunistickou internacionálu a nechtějí vstoupit do dobré, staré, společné a jednotné bernské internacionály!

A vyskytují se také lidé, kteří říkají: »Mý se nemáme z čeho kát — vy jste se domlouvali s Vilémem, my jsme se domlouvali zase s Dohodou, jsme si tedy kvit!«

Tvrdím, že tito lidé, pokud mají elementární politické vzdělání, jsou kolčakovci, třeba to sami horlivě popírali, třeba se jim osobně kolčakovština jakkoli velice ošklivila, třeba na vlastní kůži od Kolčaka hodně zkusili a dokonce přešli na naši stranu. Jsou to kolčakovci, protože si nelze představit, že nechápou rozdíl mezi vynucenou dohodou v boji proti vykořisťovatelům, jaké musely vykořisťované

* Viz Sebrané spisy 37, Praha 1988, s. 75—91. *Red.*

třídy uzavírat neustále v celých dějinách revolucí — a mezi tím, co dělali a dělají nejnvlivnější představitelé našich rádobydemokratů, představitelé rádobý »socialistické« inteligence, z nichž někteří uzavírali včera a někteří uzavírají i dnes dohody s bandity a lupiči mezinárodního imperialismu proti *části* — alespoň to tak říkají — proti části pracujících tříd vlastní země. Tito lidé jsou kolčakovci a není možné mít vůči nim jiný postoj, než jaký mají uvědomělí revolucionáři vůči kolčakovcům.

III

Přejdu teď k další otázce. Je to otázka postoje k demokracii vůbec.

Konstatoval jsem už, že nejběžnějším ospravedlněním, nejběžnější obhajobou politických stanovisek, která vůči nám zaujímají demokraté a socialisté, je odvolávání se na demokracii. Jako nejenergičtější představitel tohoto hlediska v evropské literatuře se projevil, jak jistě víme, Kautsky, ideový vůdce II. internacionály a až dosud člen bernské internacionály. »Bolševici zvolili metodu, která porušuje demokracii, bolševici zvolili metodu diktatury, proto je jejich věc nesprávná,« říká. Tento argument figuroval nesčetněkrát všude a neustále ve veškerém tisku i v listech, o nichž jsem se zmiňoval. Opakuje ho neustále i veškerá inteligence, a někdy ho napůl nevědomky opakují ve své argumentaci i obyčejní měšťáci. »Demokracie znamená svobodu, znamená rovnost a rozhodování většiny; co může být vyššího než svoboda, rovnost, rozhodování většiny! Jestliže jste vy, bolševici, od toho ustoupili a měli jste přitom dokonce ještě drzost otevřeně prohlásit, že jste nad svobodu, nad rovnost i nad rozhodování většiny povzneseni, pak se nedivte, že vás nazýváme uzurpátory a násilníky!«

My se tomu nedivíme ani v nejmenším, protože přede-

vším chceme, aby bylo jasno, a zaměřujeme se jen na to, aby si vyspělá část pracujících opravdu jasně uvědomovala své postavení. Ano, ve svém programu, v programu strany^[88], jsme říkali a stále říkáme, že se nenecháme oklamat tak krásně znějícími hesly, jako je svoboda, rovnost a vůle většiny, a že k těm, kdo si říkají demokraté, stoupcí čisté demokracie, stoupcí důsledné demokracie jako přímého nebo nepřímého protikladu diktatury proletariátu, že se k nim budeme chovat jako ke Kolčakovým pomahačům.

Ujasněte si to, musíte si v tom udělat jasno. Je vina čistých demokratů skutečně v tom, že hlásají čistou demokracii, že ji hájí proti uzurpátorům, nebo je v tom, že jsou na straně majetných tříd, na straně Kolčaka?

Ujasníme si to nejprve na pojmu svoboda. Svoboda je nesporně pro každou revoluci, ať už socialistickou, nebo demokratickou, heslo nadmíru důležité. Ale náš program hlásá, že je-li svoboda v rozporu s osvobozením práce od útlaku kapitálu, je to podvod. A každý z vás, kdo četl Marxe, myslím, že dokonce každý, kdo četl třeba jen jeden jeho populární výklad, ví, že Marx věnoval většinu svého života a svých literárních prací i většinu svých vědeckých studií právě tomu, že ironizoval svobodu, rovnost, vůli většiny a různé ty Benthamy, kteří se o tom všem tak nadšeně rozepisovali, a tomu, že dokazoval, že se za těmito frázemi skrývají zájmy svobody vlastníků zboží, svobody kapitálu, kterou kapitál využívá k útlaku pracujících mas.

Říkáme každému, kdo ve chvíli, kdy věci dospěly až ke svržení moci kapitálu na celém světě nebo alespoň v jedné zemi, kdo v takové historické chvíli, kdy se dostává do popředí boj utlačovaných pracujících za úplné svržení kapitálu, za úplné odstranění zbožní výroby, všichni, kdo v takovéto politické situaci operují se slovem »svoboda« vůbec, kdo jdou ve jménu této svobody proti diktatuře proletariátu — ti pomáhají jen vykořisťovatelům a nic

víc, jsou to jejich stoupenci, protože svoboda, která se nepodřizuje zájmům osvobození práce od útlaku kapitálu, je podvod, jak jsme to ve svém stranickém programu otevřeně prohlásili. Snad je to zbytečné z hlediska formální struktury programu, ale pokud jde o celou naši propagandu a agitaci, o základy proletářského boje a proletářské moci, je to to nejpodstatnější. Víme velmi dobře, že musíme bojovat proti mezinárodnímu kapitálu, víme velmi dobře, že mezinárodní kapitál stál svého času před úkolem nastolit svobodu, že svrhl feudální otroctví, že nastolil buržoazní svobodu, víme velmi dobře, že to byl světodějný pokrok. A prohlašujeme, že jdeme proti kapitalismu jako takovému, proti kapitalismu republikánskému, proti kapitalismu demokratickému, proti kapitalismu svobodnému — a víme ovšem také, že proti nám vyrukuje se svým praporem svobody. A my mu na to odpovídáme. Považovali jsme za nutné dát tuto odpověď ve svém programu: každá svoboda je podvod, je-li v rozporu se zájmy osvobození práce od útlaku kapitálu.

Ale třeba to ani není možné? Třeba ani rozpor mezi svobodou a osvobozením práce od útlaku kapitálu neexistuje? Podívejte se na všechny západoevropské země, v nichž jsme buď někdy byli, nebo o nichž jste alespoň četli. V každé knize bylo jejich zřízení líčeno jako to nejsvobodnější, a nyní tyto západoevropské civilizované země — Francie, Anglie a Amerika — vyrukovaly s tímto praporem, jdou proti bolševikům »ve jménu svobody«. Zcela nedávno — francouzské noviny se k nám teď dostanou jen zřídka, protože jsme v obklíčení, ale rozhlasové zprávy se k nám dostávají, vzduch přece jen okupovat nelze, posloucháme tedy cizí vysílání — zcela nedávno jsem měl možnost přečíst si radiotelegram, který poslala francouzská lupičská vláda: že totiž Francie, která jde proti bolševikům a podporuje jejich odpůrce, třímá jako vždy vysoko svůj »vznešený ideál svobody«. S tím se setkáváme na každém kroku, to je základní tón jejich polemiky proti nám.

Čemu ale říkají svoboda? Tito civilizovaní Francouzi, Angličané a Američané nazývají svobodou třeba svobodu shromažďování. V ústavě musí být napsáno: »Svoboda shromažďování pro všechny občany.« »Toto je obsah,« říkají, »toto je základní projev svobody. Ale vy, bolševici, vy jste svobodu shromažďování porušili.«

Ano, odpovídáme, vaše svoboda, páni Angličané, Francouzi a Američané, je podvod, jestliže je v rozporu s osvobozením práce od útlaku kapitálu. Zapomněli jste na maličkost, vy civilizovaní pánové. Zapomněli jste, že vaše svoboda je zapsána v ústavě, která *uzákoňuje soukromé vlastnictví*. A v tom je podstata věci.

Hned vedle svobody je vlastnictví, právě tak je to zakotveno ve vaší ústavě. Že uznáváte svobodu shromažďování, to je ovšem ve srovnání s feudálním zřízením, se středověkem a s nevolnictvím obrovský pokrok. To uznali všichni socialisté, když využívali této svobody buržoazní společnosti k tomu, aby naučili proletariát, jak svrhnout útlak kapitalismu.

Ale vaše svoboda je svoboda jen na papíře, a ne ve skutečnosti. To znamená, že jsou-li ve velkých městech velké sály, jako je například tento, patří kapitalistům a statkářům a nazývají se například sály pro »šlechtická shromáždění«. Můžete se svobodně shromažďovat, občané Ruské demokratické republiky, jenomže toto je — soukromé vlastnictví, a promiňte, prosím, soukromé vlastnictví je nutno cítit, jinak jste bolševici, zločinci, lupiči, bandité a darebáci. My ale říkáme: »Uděláme to obráceně. Nejprve uděláme z této budovy pro „šlechtická shromáždění“ dům dělnických organizací, a pak budeme mluvit o svobodě shromažďování.« Obviňujete nás, že porušujeme svobodu. My však prohlašujeme, že každá svoboda, není-li podřízena zájmům osvobození práce od útlaku kapitálu, je podvod. Svoboda shromažďování, která je zakotvena v ústavách všech buržoazních republik, je podvod, protože aby se lidé mohli shromažďovat v civili-

zované zemi, které se stále ještě nepodařilo zrušit zimu a změnit počasí, je třeba mít pro shromáždění prostory, ale nejlepší budovy jsou — v soukromém vlastnictví. Nejdříve zabereme nejlepší budovy, a potom budeme mluvit o svobodě.

Říkáme, že svoboda shromažďování pro kapitalisty je největší zločin proti pracujícím, že to je svoboda shromažďování pro kontrarevolucionáře. Říkáme pánům buržoazním inteligentům, pánům stoupencům demokracie: vmetete-li nám do tváře obvinění z porušování svobody, je to lež! Když vaši velcí buržoazní revolucionáři v Anglii roku 1649 a ve Francii v letech 1792—1793 uskutečňovali svou revoluci, neposkytovali svobodu shromažďování monarchistům. Právě proto byla francouzská revoluce nazvána velkou, že netrpěla slaboštvím, polovičatostí a frazérstvím četných revolucí z roku 1848, ale že to byla revoluce činu, která, když svrhla monarchisty, nadobro je rozdrtila. A právě tak dokážeme i my zatočit s pány kapitalisty, neboť víme, že pro osvobození pracujících od útlaku kapitálu je třeba zbavit kapitalisty svobody shromažďování, že jim musíme jejich »svobodu« vzít nebo ji omezit. Slouží to osvobození práce od útlaku kapitálu, slouží to oné opravdové svobodě, za níž už nebudou budovy obývané jen jedinou rodinou a patřící nějakému jednotlivci — statkáři, kapitalistovi nebo nějaké akciové společnosti. A až ten čas přijde, až lidé zapomenou na to, že by vůbec někdo mohl vlastnit veřejné budovy, pak budeme pro úplnou svobodu. Až zůstanou na světě pouze pracující a lidé zapomenou, že někdo mohl být členem společnosti, aniž pracoval — to nebude ještě tak brzy, a za průtahy nesou vinu páni buržoové a páni buržoazní inteligenti —, pak budeme pro svobodu shromažďování pro všechny, ale teď je svoboda shromažďování svobodou shromažďování pro kapitalisty, pro kontrarevolucionáře. My proti nim bojujeme, stavíme se jim na odpor a prohlašujeme, že tuto svobodu rušíme.

Jdeme do boje — to je obsah diktatury proletariátu. Minuly doby naivního, utopického, blouznivého, mechanického a intelektuálního socialismu, kdy vládla představa, že stačí přesvědčit většinu lidí, stačí namalovat krásný obrázek socialistické společnosti — a většina přejde na pozice socialismu. Minuly doby, kdy těmito pohádkami pro děti bavili sebe i ostatní. Marxismus, který uznává nutnost třídního boje, tvrdí, že k socialismu nedospěje lidstvo jinak než pomocí diktatury proletariátu. Diktatura je kruté, těžké, krvavé a trýznivé slovo, a taková slova se nepouštějí jen tak do větru. Jestliže socialisté vystoupili s takovým heslem, je to proto, že vědí, že se třída vykořisťovatelů nevzdá jinak než po urputném a nelítostném boji a že bude svou nadvládu zastírat všelijakými pěkně znějícími slovy.

Svoboda shromažďování — co může být vyššího, co může být lepšího než tento pojem? Je snad rozvoj pracujících a jejich uvědomělosti myslitelný bez svobody shromažďování? Jsou snad myslitelné principy humanity bez svobody shromažďování? My ale říkáme, že svoboda shromažďování podle ústavy Anglie a Spojených států severoamerických je podvod, protože svazuje pracujícím ruce na celé období přechodu k socialismu — je to podvod, protože my velmi dobře víme, že buržoazie udělá všechno, aby tuto moc, tak nezvyklou a zpočátku tak »obludnou«, svrhla. Kdo přemýšlel o třídním boji, kdo má alespoň trochu konkrétní a jasné představy o vztahu povstavších dělníků vůči buržoazii, která je svržena v jedné zemi, ale nebyla ještě svržena ve všech zemích a která se právě proto, že není svržena úplně, vrhá tím zuřivěji do boje, ten na to nemůže mít jiný názor.

Právě po svržení buržoazie nabývá třídní boj nejostřejších forem. A takoví demokraté a socialisté, kteří klamou sami sebe a potom i ostatní, když říkají, že jakmile je buržoazie svržena, je už všechno hotovo, ti nejsou k ničemu. Všechno teprve začalo a ne že je hotovo, protože buržoa-

zie dosud neuvěřila, že je svržena, a těsně před Říjnovou revolucí dokonce velice pěkně a roztomile žertovala, žertovali Miljukov, Černov i novožizňovci. Asi takhle: »Tak prosím, páni bolševici, sestavte vládu, chopte se na pár týdnů moci — tím nám přece báječně pomůžete!« To psal přece Černov jménem eserů^[79], to psal Miljukov v listu Reč⁷⁹, to psal polomenševický list Novaja žizň. Žertovali o tom, protože nebrali současné dění vážně. Ale teď uviděli, že jde do tuhého, i páni angličtí, francouzští a švýcarští buržoové, kteří si mysleli, že jejich »demokratické republiky« jsou pancíř, který je chrání, uviděli a pochopili, že jde do tuhého, a teď se všichni vyzbrojují. Kdybyste se tak mohli podívat, co se děje ve svobodném Švýcarsku, jak se tam každyčkový buržoa vyzbrojuje, jak organizuje bílou gardu, protože ví, že teď jde o to, zda si uchová své výsady, které mu umožňují udržovat milióny lidí v námezdním otroctví. Boj se nyní rozvinul ve světovém měřítku, a proto teď každý, kdo proti nám vystupuje se slovy »demokracie« a »svoboda«, zaujímá postoj majetných tříd, klame lid, neboť nechápe, že svoboda a demokracie byly dosud svobodou a demokracií *pro majetné* a pouhými drobtý ze stolu pro nemajetné.

Jakápak je to svoboda shromažďování, jsou-li pracující zdeptáni kapitalistickým otroctvím a prací pro kapitál? Je to podvod, a k tomu, abychom dospěli k svobodě pro pracující, musíme nejprve zdolat odpor vykořisťovatelů, a jestliže čelím odporu celé třídy, je jasné, že nemohu této třídě slibovat ani svobodu, ani rovnost, ani rozhodování většiny.

IV

Nyní přejdu od svobody k rovnosti. Zde je to ještě složitější. Tady se dotýkáme ještě vážnější a ožehavější otázky, která vyvolává velké názorové neshody.

Revoluce ve svém průběhu svrhává jednu vykořisťovatelskou třídu po druhé. Nejprve svrhla monarchii, a rovností rozuměla pouze to, aby byla volená moc, aby byla republika. Když pak postoupila dál, svrhla statkáře, a vy víte, že celý boj proti středověkým pořádkům, proti feudalismu probíhal pod heslem »rovnost«. Všichni jsou si rovni bez rozdílu stavu, všichni jsou si rovni, dokonce i milionář a nuzák, tak to říkali, tak uvažovali, tak si to upřímně představovali největší revolucionáři období, které vešlo do dějin jako období Velké francouzské revoluce. Revoluce šla proti statkářům pod heslem rovnosti, a rovností nazývali to, že milionář i dělník mají mít rovná práva. Pak postoupila revoluce dál. Prohlásila, že »rovnost« — neuvedli jsme to zvlášť v našem programu, ale nelze to přece opakovat donekonečna, je to stejně jasné jako to, co jsme řekli o svobodě — že rovnost je podvod, je-li v rozporu s osvobozením práce od útlaku kapitálu. To říkáme my, a je to naprostá pravda. Říkáme, že demokratická republika s novodobou rovností je lež, podvod, že se tam rovnost nezachovává a že tam nemůže existovat, a že to, co brání využití této rovnosti, je vlastnictví výrobních prostředků, peněz a kapitálu. Je možné naráz vyvlastnit nádherné budovy, je možné v poměrně krátké době vyvlastnit kapitál a výrobní prostředky, zrušte ale vlastnictví peněz!

Vždyť peníze, to je kvintesence společenského bohatství, kvintesence společenské práce, peníze jsou poukázka opravňující k vybírání daně od všech pracujících, peníze jsou pozůstatek včerejšího vykořisťování. To tedy jsou peníze. Lze je snad nějakým způsobem naráz odstranit? Nelze. Už před socialistickou revolucí socialisté psali, že peníze nelze naráz zrušit, a my to můžeme z vlastní zkušenosti potvrdit. Je zapotřebí velice mnoha technických a — což je mnohem těžší a mnohem důležitější — organizačních vymožeností, aby bylo možno peníze odstranit, a do té doby se musíme spokojit s rovností jen slovy,

v ústavě, a s takovou situací, že každý, kdo má peníze, má fakticky i právo vykořisťovat. Ani my jsme nemohli zrušit peníze naráz. Říkáme, že zatím peníze zůstanou, a zůstanou dost dlouho po přechodné období od staré kapitalistické společnosti k nové, socialistické. Rovnost je podvod, je-li v rozporu se zájmy osvobození práce od útlaku kapitálu.

Engels měl tisíckrát pravdu, když napsal, že chápat rovnost *jako něco jiného* než odstranění tříd je nejhloupejší a nejnesmyslnější předsudek.⁸⁰ Buržoazní profesori se nás snažili na základě našeho pojetí rovnosti nařknout, že chceme, aby byli všichni lidé stejní. Z tohoto nesmyslu, který si sami vymysleli, se pokoušeli obvinít socialisty. Ale ve svém ignorantství nevěděli, že socialisté — a právě zakladatelé moderního vědeckého socialismu, Marx a Engels — říkali, že nechápeme-li pod pojmem rovnost odstranění tříd, je rovnost pustá fráze. Chceme odstranit třídy, v tomto smyslu jsme pro rovnost. Ale činit si nárok na to, že uděláme všechny lidi stejnými, to je ta nejpustší fráze a hloupý výmysl intelektuála, který se občas i v dobrém úmyslu pitvoří a žongluje se slovy, ale obsah to nemá žádný, ať už si říká literát, někdy i vědec a bůhvíco ještě.

A my tedy říkáme: naším cílem je rovnost ve smyslu odstranění tříd. Pak je třeba odstranit i třídní rozdíl mezi dělníky a rolníky. Právě to je naším cílem. Společnost, v níž přežívá třídní rozdíl mezi dělníkem a rolníkem, není ani komunistická, ani socialistická společnost. Vyložíme-li si ovšem slovo socialismus určitým způsobem, můžeme ji nazvat socialistickou, ale bude to kasuistika, hádání o slovíčka. Socialismus je první stadium komunismu, ale přit se o slovíčka nestojí za to. Jasně je jedno, že totiž dokud trvá třídní rozdíl mezi dělníkem a rolníkem, nemůžeme mluvit o rovnosti, nechceme-li hnát vodu na mlýn buržoazie. Rolníci jsou třída patriarchální epochy, třída vychovaná desetiletými a staletými otroctví, a po celá

tato desetiletí existoval rolník jako *drobný vlastník*, nejprve v područí jiných tříd, později formálně svobodný a rovnoprávný, leč jako *vlastník a majitel potravin*.

A tady se dostáváme k otázce, která vyvolává nejvíc zloby mezi našimi nepřáteli, která plodí nejvíc pochybností mezi nezkušenými a málo přemýšlivými lidmi a která nás nejvíc rozděluje s těmi, kdo se chtějí považovat za demokraty či socialisty a kdo se cítí uraženi, že je za demokraty ani za socialisty nepovažujeme, ale nazýváme je přívrženci kapitalistů, byť jen z jejich vlastní nevědomosti, ale přece jen přívrženci kapitalistů.

Rolník je v důsledku svého způsobu života, výrobních a životních podmínek i svého způsobu hospodaření v takovém postavení, že je napůl pracující a napůl spekulant.

To je fakt. Z tohoto faktu nevyklouznete, dokud neodstraníte peníze, dokud neodstraníte směnu. Aby se to však mohlo udělat, k tomu je zapotřebí mnoho a mnoho let pevné vlády proletariátu, protože jedině proletariát je schopen zvítězit nad buržoazií. Říkají nám: »Vy porušujete rovnost, porušili jste nejen rovnost s vykořisťovateli — s tím bych snad ještě souhlasil,« prohlašuje nějaký socialista-revolucionář nebo menševik, a neví ani, co říká, »ale vy jste porušili rovnost mezi dělníky a rolníky, porušili jste rovnost „demokracie práce“, dopustili jste se zločinu!« Na to odpovídáme: »Ano, porušili jsme rovnost mezi dělníky a rolníky a tvrdíme, že vy, kteří tuto rovnost obhajujete, jste stoupenci Kolčaka.« Nedávno jsem četl článek soudruha Germanova v Pravdě^[8], v němž byly uvedeny teze občana Šera⁸¹, jednoho z »nejsocialističtějších« sociálních demokratů menševiků. Tyto teze byly předloženy v jedné naší družstevní instituci. Tyto teze jsou takové, že by bylo třeba vyrýt je na desku, vyvěsit v každém volostním výkonném výboru a napsat pod ně: »Tohle je kolčakovec.«

Velmi dobře vím, že mě za to zmíněný občan Šer a jeho stoupenci označí za pomlouvače a třeba ještě za něco

horšího. Přesto však vyzývám lidi, kteří se učili abecedě politické ekonomie a základům politického myšlení, aby pozorně zvážili, kdo je v právu a kdo je vinen. Občan Šer říká, že zásobovací politika a veškerá hospodářská politika sovětské moci není k ničemu a že je třeba přejít nejprve postupně a potom i v širším měřítku k volnému obchodu s potravinami a k zabezpečení soukromého vlastnictví.

Já říkám, že to je hospodářský program, hospodářská základna Kolčaka. Tvrdím, že ten, kdo četl Marxe, zejména první kapitolu Kapitálu^[65], kdo četl aspoň popularizaci Marxových myšlenek v Kautského spisu Ekonomické učení Karla Marxe^[121], nutně dospěje k závěru, že ve chvíli, kdy probíhá revoluce proletariátu proti buržoazii, kdy padá statkářské i kapitalistické vlastnictví, kdy země, zpustošená čtyřletou imperialistickou válkou, hladoví, znamená volný obchod s obilím skutečně svobodu pro kapitalisty, svobodu znovunastolit moc kapitálu. Je to kolčakovský hospodářský program, neboť ani Kolčak nežije ze vzduchu.

Je dost nemoudré kárat Kolčaka jenom za to, že se dopouštěl násilí vůči dělníkům a že dokonce dával mrskat učitelky za sympatie k bolševikům. To je vulgární obhajoba demokracie, to jsou hloupá obvinění proti Kolčakovi. Kolčak používá takové metody, jaké má po ruce. Co ho ale drží hospodářsky? Drží ho volný obchod, ten brání, a za to ho podporují všichni kapitalisté. Vy ale říkáte: »Já jsem od Kolčaka odešel, já nejsem kolčakovec.« To ti ovšem slouží ke cti, ale ještě to nedokazuje, že máš hlavu schopnou uvažovat. Právě takhle odpovídáme těmto lidem, přičemž se vůbec nedotýkáme cti eserů a menševiků, kteří odešli od Kolčaka, jakmile poznali, že to je násilník. Jestliže však takový člověk v zemi, která svádí zoufalý boj s Kolčakem, bojuje i nadále za »rovnost demokracie práce«, za volný obchod s obilím, pak to je kolčakovec, jenomže nechápe, oč tu jde, neví si rady.

Kolčak se drží proto, že v obsazených krajích bohatých na obilí — ať už se jmenuje Kolčak nebo Děnikin, uniformy jsou různé, ale podstata je stejná — povoluje volný obchod s obilím a *svobodu znovunastolit kapitalismus*. Tak to bylo ve všech revolucích, a tak to bude i u nás, přejdeme-li od diktatury proletariátu k této »svobodě« a »rovnosti« pánů demokratů, eserů, levých menševiků atd., někdy i včetně anarchistů — přízvisek je mnoho. Na Ukrajině si dnes dává každá banda nějaké přízvisko, jedna je svobodnější než druhá, jedna je demokratičtější než druhá, a taková banda je v každém újezdu.

Rovnost mezi dělníky a rolníky nám nabízejí »obhájci zájmů pracujícího rolníka«, což jsou většinou eseri. Jiní, jako občan Šer, studoval marxismus, a přesto nechápou, že v období přechodu od kapitalismu k socialismu rovnost mezi dělníkem a rolníkem být nemůže, a že ty, kdo ji slibují, je nutno považovat za hlasatele Kolčakova programu, i když si to sami neuvědomují. Já tvrdím, že to pochopí každý, kdo se zamyslí nad konkrétními podmínkami země, a zejména země tak dokonale zpustošené.

Naši »socialisté«, kteří tvrdí, že teď prožíváme období buržoazní revoluce, nás neustále obviňují, že je u nás spotřební komunismus. Někteří dodávají — vojenský komunismus a pokládají se za povznesené nad tuto skutečnost, domnívají se, že se nad tento »přízemní« druh komunismu povznesli. Jsou to prostě lidé, kteří si hrají se slovíčky. Leželi v knihách, biflovali z nich, opakovali si z knih, ale zhola nic z nich nepochopili. Vyskytují se takoví vzdělanci, a dokonce jsou to i velice vzdělaní lidé. V knihách si přečetli, že socialismus znamená vyšší rozvoj výroby. Kautsky dokonce ani teď nedělá nic jiného, než že to stále opakuje. V těchto dnech jsem pročetl jedny německé noviny, které se k nám náhodou dostaly, a dočetl jsem se o posledním sjezdu rad [sovětů] v Německu^{B2}. Kautsky měl referát a ve svém referátu zdůrazňoval — ne on osobně, ale jeho žena, protože byl nemo-

cen a ona četla referát místo něho — v tomto referátu zdůrazňoval, že socialismus znamená vyšší rozvoj výroby a že bez výroby se nemůže udržet ani kapitalismus, ani socialismus, což němečtí dělníci nechápou.

Chudáci němečtí dělníci! Bojují proti Scheidemannovi a Noskemu, bojují proti katanům, snaží se svrhnout moc katanů Scheidemanna a Noskeho, kteří se stále ještě považují za sociální demokraty, a domnívají se, že probíhá občanská válka. Byl zavražděn Liebknecht, byla zavražděna Rosa Luxemburgová. Všichni ruští buržoové říkají — však to bylo otištěno v jekatěrinodarských novinách: »Takhle je třeba zatočit s našimi bolševiky!« Doslova tak to bylo otištěno. Kdo chápe, oč jde, velmi dobře ví, že toto stanovisko zastává veškerá mezinárodní buržoazie. Je třeba se bránit. Scheidemann a Noske vedou občanskou válku proti proletariátu. Válka je válka. Němečtí dělníci si myslí, že jsou v občanské válce a že všechny ostatní otázky mají podružný význam. Především je třeba dát dělníkům najíst. Kautsky to považuje za vojenský nebo za spotřební komunismus. Je třeba přece rozvíjet výrobu! . . .

Ach vy velemoudří pánové! Jakpak můžete rozvinout výrobu v zemi, která je vydrancována a zrušena imperialisty, která nemá uhlí, suroviny ani nástroje? »Rozvoj výroby!« U nás však není jediné zasedání rady lidových komisařů nebo Rady obrany, abychom na něm nerozdělovali poslední milióny pudů uhlí nebo ropy a neprožívali přitom trýznivou situaci, kdy si jednotliví komisaři rozebírají poslední zbytky a na žádného se nedostane dost a je třeba rozhodnout, zda zavřít továrnu tu či onde, tady nebo jinde nechat dělníky bez práce — to je zapeklitý problém, ale musíme to dělat, protože uhlí není. Uhlí je v Doněcké pánvi, o uhlí jsme přišli v důsledku německého vpádu. Vezměte si Belgii, Polsko — je to typický jev, všude jsou důsledky imperialistické války stejné. Znamená to, že nezaměstnanost a hlad potrvají ještě mnoho let,

protože v některých šachtách, které jsou zatopené, nelze obnovit těžbu ani za mnoho roků. A tu nám říkají, že socialismus znamená zvýšení produktivity. Knížky jste četli, milí pánové, knihy jste i psali, ale nic jste z těch knížek nepochopili. (Potlesk.)

Z hlediska takové kapitalistické společnosti, která by v mírových dobách pokojně přešla k socialismu, by ovšem u nás neexistovaly naléhavější úkoly než zvýšení produktivity. Je třeba dodat jen jediné slůvko — »kdyby«. *Kdyby* se socialismus rodil tak pokojně, jak mu to páni kapitalisté zrovna neráčili dovolit. Je tu přece jen malý háček. Dokonce i kdyby nebyla válka, páni kapitalisté by stejně udělali všechno, aby takovému pokojnému vývoji zabránili. Veliké revoluce, i když začínaly pokojně jako Velká francouzská revoluce, končily zuřivými válkami, které vždycky rozpoutala kontrarevoluční buržoazie. Jinak to ani být nemůže, díváme-li se na tuto otázku z hlediska třídního boje, a nikoli onoho měšťáckého frazérství o svobodě, rovnosti, demokracii práce a vůli většiny, onoho měšťáckého tupého frazérství, jímž nás častují menševici, eseri a celá ta »demokracie«. Pokojný vývoj k socialismu existovat nemůže. A v nynějším období, po imperialistické válce, je směšné říkat, že by vývoj mohl probíhat pokojně, zejména ve zrušované zemi. Vezměte si Francii. Francie je jednou z vítězných zemí, ale produkce obilí tam klesla na polovinu. V Anglii, jak jsem četl v anglických buržoazních listech, říkají: »Teď jsme žebráci.« A komunistům v rozvrácené zemi vyčítáte, že se zastavila výroba? Kdo to říká, je buď úplný idiot, i kdyby si sebevíc říkal vůdce bernské internacionály, nebo je to zrádce dělníků.

Prvním úkolem ve zrušované zemi je zachránit pracující. První produktivní silou všeho lidstva jsou dělníci, pracující. Udrží-li se naživu oni, zachráníme a obnovíme všechno.

Vydržíme dlouhá léta nouze, návratu zpět, k barbarství. Zpět, k barbarství, nás vrhla imperialistická válka,

a zachráníme-li pracující, zachráníme-li hlavní produktivní sílu lidstva — dělníky, získáme opět všechno, ale nedokážeme-li je zachránit, zahyneme; proto ti, kdo v takové situaci vykřikují o spotřebním a vojenském komunismu, dívají se na ostatní spatra a myslí si, že jsou nad tyto bolševiky-komunisty, ti, opakují, nechápou naprosto nic z politické ekonomie a chytají se citátů z knih jako vědátor, který jako by měl v hlavě šuplík s citáty, jež postupně vytahuje, ale když se vyskytne nějaká nová kombinace, která není v knize popsána, neví si najednou rady a určitě vytáhne ze šuplíku naprosto nevhodný citát.

V situaci, kdy je země zpustošená, je naším hlavním a základním úkolem uhájit život dělníků, *zachránit dělníky*, ale dělníci umírají proto, že se zastavují továrny, a továrny se zastavují proto, že není palivo, a proto, že naše výroba je celá vybudována uměle, průmysl je odtržen od svých surovin. Tak to vypadá na celém světě. Ruské předelny vlny musí dovážet suroviny z Egypta, z Ameriky, nebo přinejlepším z Turkestánu, ale dovezte je, když tam kontrarevoluční bandy a anglická vojska obsadily Aščábád a Krasnovodsk, dovezte je z Egypta nebo z Ameriky, když železnice nefungují, když jsou zničeny, nebo když stojí, protože není uhlí.

Je třeba podnikat kroky k záchraně dělníků, třebaže nemohou pracovat. Jestliže je po těchto několik let udržíme naživu, zachráníme zemi, společnost i socialismus. Jestliže je nezachráníme, upadneme znovu do námezdního otroctví. Tak to vypadá se socialismem, který se nerodí z fantazie pokojného prostáčka, jenž si říká sociální demokrat, ale z reálné skutečnosti, ze zuřivého, rozhořčeného, litého třídního boje. To je fakt. Musíme obětovat všechno, abychom udrželi dělníky naživu. A když za námi chodí a říkají: »My jsme pro rovnost demokracie práce, ale vy, komunisté, nedáváte rovnost ani dělníkům a rolníkům,« právě z tohoto hlediska odpovídáme, že dělníci a rolníci jsou si rovni jako pracující, ale vypasení

spekulant s obilím není roven pracujícímu, který má hlad. Pouze proto je v naší ústavě^[36] stanoveno, že si rolníci a dělníci nejsou rovni.

Říkáte, že si mají být rovni? Zvažme to a propočítejme. Vezměte si 60 rolníků a 10 dělníků. Těch 60 rolníků má přebytky obilí. Chodí otrhaní, ale obilí mají. Vezměme si 10 dělníků. Po imperialistické válce jsou otrhaní, vyčerpaní, nemají obilí, palivo, suroviny. Továrny neppracují. Co myslíte, jsou si podle vás rovni? 60 rolníků má právo rozhodovat, kdežto 10 dělníků se musí podřizovat? Vskutku vznešená zásada rovnosti, jednoty, demokracie práce a rozhodování většiny!

To nám říkají. A my jim odpovídáme: »Jste kašpaři, protože zamlouváte a zastíráte problém hladu okázalými frázemi.«

Ptáme se vás, zda mají hladoví dělníci ve zpustošené zemi, kde továrny stojí, právo podřizovat se rozhodnutí většiny rolníků, když rolníci neodevzdávají přebytky obilí? Mají právo vzít si tyto přebytky obilí třeba i násilím, když to nejde jinak? Odpovězte přímo! Jakmile se dostáváme ke skutečné podstatě věci, začínají se vykrucovat a uhýbat.

Ve všech zemích je průmysl rozvrácen a bude rozvrácen ještě několik let, protože spálit továrny nebo zatopit šachty není nic těžkého, vyhodit do vzduchu vagóny a rozbít lokomotivy také není nic těžkého, to hravě dokáže každý hlupák, i když si říká německý nebo francouzský důstojník, zvláště má-li dobré trhaviny a mechanismy a dobré zbraně atd., ale obnova — to je velice těžká věc, to trvá léta.

Rolníci jsou zvláštní třída: jako pracující jsou nepřáteli kapitalistického vykořisťování, ale oni jsou zároveň i vlastníci. Rolník byl po staletí vychováván k tomu, že obilí je jeho majetek a že je může volně prodávat. To je moje právo, myslí si rolník, protože to je moje práce, můj pot i krev. Jeho mentalitu nelze změnit rychle, je to dlou-

hodobý a těžký proces boje. Kdo si představuje, že přechod k socialismu proběhne tak, že jeden přesvědčí druhého a ten zase třetího, je v nejlepším případě dítě, nebo spíš politický pokrytec; mezi těmi, kteří řeční z politické tribuny, je ovšem většina z té druhé kategorie.

Problém je v tom, že si rolník zvykl volně obchodovat s obilím. Když jsme svrhli kapitalistické instituce, ukázalo se, že tu je ještě jedna síla, o níž se kapitalismus opíral, a to je síla zvyku. Čím energičtěji jsme svrhli všechny instituce, které podporovaly kapitalismus, tím zřetelněji vystoupila další síla, která kapitalismus podporovala, síla zvyku. Za příznivých okolností můžeme rozbít instituce najednou, zvyku se ale nemůžeme zbavit najednou nikdy, i kdyby byly okolnosti jakkoli příznivé. Když jsme dali všechnu půdu rolnictvu a osvobodili je od statkářské držby půdy, když jsme svrhli všechno, co je spoutávalo, považuje rolnictvo i nadále za »svobodu« volný prodej obilí a za nesvobodu povinnost odvádět přebytky obilí za pevně stanovené ceny. Co to znamená, jaképak zase »odvádění«, rozčiluje se rolník, zvláště když máme ještě i špatný aparát, a ten je opravdu špatný proto, že veškerá buržoazní inteligence je na straně Sucharevky⁸³. Je pochopitelné, že tento aparát se musí opírat o lidi, kteří se teprve učí a v nejlepším případě, jsou-li to lidé svědomití a oddaní věci, naučí se své práci za několik let, ale do té doby bude aparát špatný, a někdy se tam vetřou i všelijací darebáci, kteří si říkají komunisté. Toto nebezpečí hrozí každé vládnoucí straně, každému vítěznému proletariátu, neboť najednou nelze ani zlomit odpor buržoazie, ani vybudovat dokonalý aparát. Víme velmi dobře, že aparát komisariátu zásobování je ještě špatný. Nedávno byla provedena vědecká statistická šetření o výživě dělníků v nezemědělských guberniích. Ukázalo se, že polovinu celkového množství produktů dostávají prostřednictvím komisariátu zásobování, druhou polovinu od spekulantů; za tu první polovinu platí desetinu svých

celkových výdajů za potraviny, za druhou polovinu desetinu.

Polovina potravin, kterou opatřil a dodal komisariát zásobování, je ovšem získána špatně, ale zato je získána socialisticky, a ne kapitalisticky. Byla získána jako důsledek vítězství nad spekulanty, a ne kšeftováním se spekulanty, byla získána tak, že zájmům hladovějících dělníků byly obětovány všechny ostatní zájmy na světě včetně zájmů formální »rovnosti«, kolem níž dělají páni menševici, eseři a spol. takový povyk. Zůstaňte u své »rovnosti«, pánové, ale my zůstaneme u hladovějících dělníků, které jsme před hladem zachránili. Ať nám menševici vyčítají sebevíc, že jsme porušili »rovnost«, faktem zůstává, že jsme úkol zásobování potravinami za neslýchaných a neuvěřitelných obtíží už napůl vyřešili. A říkáme, že má-li 60 rolníků přebytky obilí, kdežto 10 dělníků hladoví, je třeba mluvit ne o »rovnosti« vůbec a ne o »rovnosti lidí práce«, ale o bezpodmínečné povinnosti 60 rolníků podřídit se rozhodnutí 10 dělníků a dát jim, byť jen ve formě půjčky, přebytky obilí.

Celá politická ekonomie, pokud z ní někdo něco pochopil, celé dějiny revoluce, celé dějiny politického vývoje v průběhu 19. století nás učí, že rolník jde buď za dělníkem, nebo za buržoou. Jiná cesta pro něj neexistuje. Ně kterému demokratovi se to ovšem bude zdát až urážlivé, některý si zase pomyslí, že pomlouvám rolníka z marxistické nevraživosti. Rolníků je většina, jsou to pracující lidé — a přesto nemohou jít svou cestou! Proč?

Když nevíte proč, řekl bych takovým občanům, přečtěte si základy Marxovy politické ekonomie v Kautského výkladu, zamyslete se nad vývojem kterékoli z velkých revolucí 18. a 19. století, nad politickými dějinami kterékoli země v 19. století. Tam se dovíte proč. Ekonomika kapitalistické společnosti je taková, že vládnoucí silou může být pouze kapitál, anebo proletariát, který kapitál právě svrhl.

Jiné síly v ekonomice této společnosti neexistují.

Rolník je napůl pracující a napůl spekulant. Rolník je pracující, protože v potu tváře dobývá svůj chléb, a statkáři, kapitalisté a obchodníci ho vykořisťují. Rolník je spekulant, protože prodává obilí, životně důležitý předmět, za který, když je ho nedostatek, dá člověk celé jmění. Hlad je zlý společník; za chleba dávají i tisíc rublů a kolik kdo chce, třeba celé jmění.

Rolník na tom nenese vinu, ale jeho hospodářské podmínky jsou takové, že žije ve zbožním hospodářství, žil tak celá desetiletí a staletí a zvykl si směřovat své obilí za peníze. Zvyk je železná košile a peníze naráz zrušit nelze. Abychom je mohli zrušit, je třeba zorganizovat rozdělování produktů pro stamilióny lidí, a to je práce na dlouhá léta. A tak tedy dokud trvá zbožní hospodářství, dokud jsou tu hladovějící dělníci vedle sytých rolníků, kteří schovávají přebytky obilí, dotud zůstane i určitý protiklad mezi zájmy dělníků a rolníků, a kdo míní tento reálný protiklad, který přinesl život, vymýtit frázemi o »svobodě«, »rovnosti« a »demokracii práce«, je v lepším případě nejpustší mluvká, a v tom horším případě to je pokrytecký obhájce kapitalismu. Jestliže kapitalismus zvítězí nad revolucí, pak zvítězí proto, že využívá nevědomosti rolníků, že je podplácí a láká vidinou návratu k volnému obchodu. Menševici a eseri stojí fakticky na straně kapitalismu proti socialismu.

Hospodářským programem Kolčaka, Děnikina a všech ruských bělogvardějců je volný obchod. Oni to chápou a není to jejich vina, že to nechápe občan Šer. Hospodářská fakta se v životě nemění proto, že je určitá strana nechápe. Heslem buržoazie je volný obchod. Snaží se oklamat rolníky řečmi: »Nebylo to lepší za starých zlatých časů? Cožpak nebylo lepší žít si ze svobodného, volného prodeje plodů zemědělské práce? Co může být spravedlivějšího?« Tak mluví ti, kdo vědomě stojí za Kolčakem a z hlediska zájmů kapitálu mají pravdu. Aby byla v Rus-

ku obnovena moc kapitálu, je nutno opírat se o tradice — o předsudek rolníka proti jeho zdravému úsudku, o starý zvyk volně obchodovat, a odpor dělníků je třeba potlačit násilím. Jiné východisko není. Kolčakovci mají pravdu z hlediska zájmů kapitálu, jejich hospodářský a politický program je navzájem propojen, vědí, kde je začátek a kde konec, chápou souvislost mezi volným obchodem rolníků a násilným střílením do dělníků. Tato souvislost existuje, třebaže ji občan Šer nechápe. Volný obchod s obilím je hospodářský program kolčakovců, postřílení desetitisíců dělníků (jako ve Finsku) je nutný prostředek k uskutečnění tohoto programu, protože dělníci se dobrovolně nevzdají vymožeností, které už získali. Navzájem to spolu úzce souvisí, ale lidé, kteří naprosto nic nechápejí z ekonomické vědy a z politiky, lidé, kteří pro svou maloměřáckou ustrašenost zapomněli základy socialismu, totiž menševici a »sociálrevolucionáři«, tito lidé se pokoušejí přimět nás zapomenout na tuto souvislost frázemi o »rovnosti« a o »svobodě« i nářky nad tím, že prý porušujeme zásadu rovnosti uvnitř »demokracie práce«, že naše ústava je »nespravedlivá«.

Hlas několika rolníků se rovná hlasu jednoho dělníka. Je to snad nespravedlivé?

Nikoli, v období, kdy je třeba svrhnout kapitál, je to spravedlivé. Víím, odkud pochází vaše pojetí spravedlnosti. Máte je ještě z včerejší kapitalistické epochy. Majitel zboží, jeho rovnost, jeho svoboda — to je vaše pojetí spravedlnosti. Jsou to maloburžoazní pozůstatky maloburžoazních předsudků — a to je celá ta vaše spravedlnost, vaše rovnost i vaše demokracie práce. Podle nás je však spravedlnost podřízena zájmům svržení kapitálu. A kapitál nelze svrhnout jinak než spojenými silami proletariátu.

Lze snad sjednotit najednou a natrvalo desetimilióny rolníků proti kapitálu, proti volnému obchodu? Nemůžete to udělat, i kdyby byli rolníci úplně svobodní a mno-

hem kulturnější, protože tomu brání hospodářské podmínky. Nelze to udělat, protože jsou k tomu zapotřebí jiné hospodářské podmínky, protože jsou k tomu zapotřebí dlouhá léta přípravy. Kdo ale tuto přípravu zajistí? Bud' proletariát, nebo buržoazie.

Rolník zaujímá v důsledku svého hospodářského postavení v buržoazní společnosti nevyhnutelně takový postoj, že jde buď za dělníkem, nebo za buržoazií. *Žádná střední cesta není.* Může kolísat, může bloudit, fantazírovat, může vyčítat, nadávat, může proklínat »omezené« představitel proletariátu, »omezené« představitel buržoazie. Ti jsou prý v menšině. Lze je proklínat, promlouvat ve vzletných frázích o většině, o širokém, všeobecném charakteru vaší demokracie práce, o čisté demokracii. Dá se toho namluvit, kolik je libo. Budou to slova zastírající tu skutečnost, že nejde-li rolník za dělníkem, jde za buržoazií. *Žádná střední cesta není a nemůže být.* A lidé, kteří v tomto velice těžkém historickém přelomu, kdy dělníci hladovějí a jejich průmysl nepracuje, *nepomáhají dělníkům* dostat obilí za spravedlivější, *nikoli* za »volnou« cenu, *nikoli* za kapitalistickou cenu keřasů — tito lidé uskutečňují program kolčakovců, i když se sami před sebou proti tomu sebevíc ohrazují a i když jsou sebeupřímněji přesvědčeni, že plní svědomitě svůj vlastní program.

V

Zastavím se teď u poslední otázky, kterou jsem nadhodil, a to je porážka a vítězství revoluce. Kautsky, o kterém jsem se zmínil jako o hlavním představiteli starého, prohnílého socialismu, nepochopil úkoly diktatury proletariátu. Předhazoval nám, že jen řešení podle vůle většiny by bylo řešením, které by mohlo zajistit pokojné východisko. Řešení pomocí diktatury znamená řešení vojenskými prostředky. Znamená to, že když nevyhrajete vojen-

sky, budete poraženi a vyhlazeni, protože v občanské válce se nebere do zajetí, tam se jen zabíjí. Tak nás »strašil« vylekaný Kautsky^[53].

· Naprosto správně. Je to fakt. Správnost tohoto pozorování potvrzujeme. Není k tomu co dodat. Občanská válka je tvrdší a nelitostnější než každá jiná válka. V dějinách to vždycky tak bývalo, počínaje už občanskými válkami ve starém Římě, protože války mezi národy končily vždycky dohodami mezi majetnými třídami, kdežto pouze v občanské válce usiluje utlačovaná třída o to, aby definitivně zlikvidovala třídu utlačovatelů, aby zlikvidovala hospodářské podmínky existence této třídy.

Ptám se vás: co je to za »revolucionáře«, kteří straší rozvíjející se revoluci, že může utrpět porážku? Nikdy nebyly, nejsou a nebudou a ani nemohou být takové revoluce, které by neriskovaly porážku. Revoluce je zoufale odhodlaný boj tříd, který dospěl k maximální urputnosti. Třídní boj je nevyhnutelný. Buď je třeba se vůbec revoluce zříci, nebo připustit, že boj proti majetným třídám bude nejurputnější ze všech revolucí. Mezi alespoň trochu uvědomělými socialisty neexistovaly v této věci názorové rozdíly. Když jsem před rokem rozebíral celé renegátské podhoubí těchto písemných výplodů Kautského, napsal jsem: i kdyby — to bylo v září minulého roku — i kdyby imperialisté zítra svrhli bolševickou moc, nikdy bychom ani na okamžik nelitovali, že jsme se jí chopili*. A ani jeden uvědomělý dělník, zastupující zájmy pracujících mas, toho nebude litovat, nezapochybuje, že naše revoluce přece jen zvítězila. Neboť revoluce vítězí, pokud vedou kupředu pokrokovou třídu, která zasazuje těžké rány vykořisťování. Za takových okolností revoluce vítězí i tehdy, když jsou poraženy. Může to snad vypadat jako slovní hříčka, ale abychom ukázali, že to je fakt, uvedeme konkrétní příklad z dějin.

* Srov. Sebrané spisy 37, Praha 1988, s. 343—344. *Red.*

Vezměte si Velkou francouzskou revoluci. Ne nadarmo se jí říká velká. Pro svou třídu, které sloužila, pro buržoazii, udělala tolik, že celé 19. století, ono století, jež dalo civilizaci a kulturu všemu lidstvu, prošlo ve znamení francouzské revoluce. Ve všech částech světa se v tomto století nedělo nic jiného, než že se uplatňovalo, postupně uskutečňovalo a dokončovalo to, co vytvořili velcí francouzští revolucionáři buržoazie, jejímž zájmům sloužili, třebaže si to ani neuvědomovali a psali na svůj štít hesla o svobodě, rovnosti a bratrství.

Naše revoluce vykonala pro naši třídu, které sloužíme, pro proletariát, už za půldruhého roku nesrovnatelně víc, než vykonali velcí francouzští revolucionáři.

Tito revolucionáři se udrželi dva roky a zahynuli pod úderem spojené evropské reakce, zahynuli pod úderem spojených vojenských hord celého světa, které rozdrtily francouzské revolucionáře, znovu nastolily ve Francii legitimního, zákonného panovníka, jejich tehdejšího Romanova, obnovily moc statkářů a na dlouhá desetiletí udusily jakékoli revoluční hnutí ve Francii. Avšak Velká francouzská revoluce přece jen zvítězila.

Každý člověk s uvědomělým přístupem k dějinám řekne, že i když byla francouzská revoluce rozdrčena, přece jen zvítězila, protože dala celému světu takové pilíře buržoazní demokracie a buržoazní svobody, které se už nedaly odstranit.

Naše revoluce udělala za půldruhého roku pro proletariát, onu třídu, jíž sloužíme, pro onen cíl, pro který pracujeme, pro svržení nadvlády kapitálu, nepoměrně víc, než udělala francouzská revoluce pro svou třídu. A proto říkáme, že i kdybychom dokonce připustili jako hypoteticky možný nejhorší ze všech případů, kdyby se zítra nějakému Kolčakovi poštěstilo pobít všechny bolševiky do jednoho, revoluce by zůstala neporažena. A důkaz pro svá slova spatřujeme v tom, že nová státní organizace, kterou tato revoluce přinesla, už morálně zvítězila u děl-

nické třídy na celém světě a má už teď její podporu. Když padli v boji velcí francouzští buržoazní revolucionáři, padli osamoceni, neměli podporu v ostatních zemích. Vytáhly proti nim všechny evropské státy a nejdůrazněji vypsělá Anglie. Naše revoluce dosáhla nyní, za pouhého půldruhého roku, kdy jsou u moci bolševici, toho, že nová státní organizace, kterou vytvořila, sovětská organizace, se stala pro dělníky na celém světě pochopitelnou, známou a populární, a dělníci ji přijali za svou.

Dokazoval jsem vám, že máme-li se vymanit z kapitalismu, je nevyhnutelná, nutná a naprosto nezbytná diktatura proletariátu. Diktatura neznamená jen násilí, i když je bez násilí neuskutečnitelná, znamená rovněž vyšší organizaci práce, než byla organizace předešlá. Proto jsem ve svém stručném pozdravném projevu na začátku sjezdu zdůraznil tento základní, elementární a nejjednodušší úkol *organizace*, a proto se stavím tak nelítostně a nepřátelsky proti všelijakým těm intelektuálským výmyslům, všelijakým těm »proletářským kulturám«. Proti těmto výmyslům stavím abecedu organizace. Rozděluje obilí i uhlí tak, aby se s každým pudem uhlí a s každým pudem obilí nakládalo co nejšetrněji — to nám ukládá proletářská kázeň. Ne taková kázeň, která by se udržovala karabáčem, jako tomu bylo za feudálů, nebo hladem jako za kapitalistů, ale soudružská kázeň, kázeň dělnických svazů. Vyřešte tento elementární, nejjednodušší organizační úkol, a zvítězíme. Neboť pak s námi půjde bez výhrad rolník, který kolísá mezi dělníkem a kapitalistou, který neví, má-li jít s lidmi, jimž ještě nevěří, ale nemůže jim upřít, že uskutečňují spravedlivější organizaci práce, kdy nebude vykořisťování, kdy bude »svobodný« obchod s obilím považován za zločin proti státu, má-li jít za nimi, nebo za těmi, kdo slibují jako za starých zlatých časů volný obchod s obilím, jenž prý znamená svobodu práce. Jestliže rolník uvidí, že proletariát buduje svou státní moc tak, že umí zavést pořádek — a rolník pořádek poža-

duje, chce ho, a v tom má pravdu, třebaže je s tímto rolnickým úsilím o pořádek spojeno mnoho nejasného, mnoho reakčního i mnoho předsudků —, pak rolník konečně a po značném kolísání přijde za dělníkem. Rolník nemůže přejít od staré společnosti k nové jednoduše, snadno a naráz. Ví, že mu stará společnost dávala »pořádek« za cenu zbídačení pracujících a jejich zotročení. Neví, může-li mu proletariát dát pořádek. Při jeho zdeptanosti, nevzdělanosti a izolovaném způsobu života od něj víc žádat nemůžeme. Neuvěří žádným slovům, žádným programům. A dobře dělá, že nevěří slovům, protože jinak by nejruznějšími podvodům nebylo konce. Uvěří pouze činům a praktickým zkušenostem. Dokažte mu, že vy, sjednocený proletariát, proletářská státní moc, proletářská diktatura, umíte rozdělit obilí a uhlí tak, aby ani jeden pud obilí, ani jeden pud uhlí nepřišel nazmar, že se umíte postarat o to, aby se ani jediný přebývající pud obilí nedostal na černý trh, aby nesloužil hrdinům Sucharevky, ale aby byl spravedlivě rozdělen a sloužil k zásobování hladovějících dělníků, k jejich podpoře dokonce i v takových situacích, jako je nezaměstnanost, kdy se v závodech a továrnách nepracuje. Dokažte to. To je hlavní úkol proletářské kultury, proletářské organizace. Násilí lze použít, i když nemá ekonomický základ, ale pak je dějinami odsouzeno k zániku. Je ale možné použít násilí, opíráme-li se přitom o pokrokovou třídu, o vyšší principy socialistického zřízení, pořádku a organizace. *A tehdy může dočasně utrpět nezdar, ale je nepřemožitelné.*

Ukáže-li proletářská organizace rolníkovi, že vládne správný pořádek, že se správně rozděluje práce i obilí, že se opravdu šetrně zachází s každým pudem obilí a uhlí, že my jako dělníci to můžeme svou soudružskou, kolektivní kázní uskutečnit, že násilí používáme jedině na ochranu zájmů práce, že bereme obilí spekulantovi, a ne pracujícímu člověku, a že chceme uzavřít dohodu se středním rolníkem, s pracujícím rolníkem, že jsme ochot-

ni dát mu všechno, co teď můžeme dát — jestliže rolník toto uvidí —, bude jeho svazek s dělnickou třídou, jeho svazek s proletariátem neotřesitelný — a o to právě usilujeme.

Odbočil jsem však poněkud od svého tématu a musím se k němu vrátit. Dnes přestalo být ve všech zemích slovo »bolševik« a slovo »sovět« oním podivným výrazem, jakým bylo donedávna, podobně jako slovo »boxer«, které jsme sice opakovali, ale nerozuměli jsme mu. Slovo »bolševik« a slovo »sovět« teď zdomácnělo ve všech jazycích světa. Uvědoměli dělníci vidí, jak buržoazie ve všech zemích chrlí dennodenně v miliónech výtisků svých novin pomluvy o sovětské moci — a toto spílání je pro ně užitečnou lekcí. Nedávno jsem četl jakési americké noviny. Pročítal jsem kázání jednoho amerického duchovního, který říkal, že bolševici jsou nemravové, že znárodnují ženy, že jsou to bandité a lupiči. A viděl jsem taky odpověď amerických socialistů: kolportují za 5 centů Ústavu Ruské sovětské republiky, této »diktatury«, která neposkytuje »rovnost demokracii práce«. Odpovídají tím, že citují jeden článek ústavy těchto »uzurpátorů«, »banditů« a »násilníků«, kteří porušují jednotu demokracie práce. Mimochodem, když vítali Breškovskou, otiskl největší newyorský kapitalistický list v den jejího příjezdu palcovým písmem tato slova: »Bud'te vítána, milá stará paní!« Američtí socialisté to přetiskli a komentovali: »Ta je pro politickou demokracii — můžete se snad, američtí dělníci, divit, že ji kapitalisté chválí?« Ta je pro politickou demokracii. Proč ji musí chválit? Proto, že je proti sovětské ústavě. »A teď si přečtete,« říkají američtí socialisté, »jeden článek ústavy těchto banditů.« Citují vždycky též článek, v němž se praví, že ten, kdo vykořisťuje cizí práci, nemá právo volit a být volen. Tento článek naší ústavy znají po celém světě. Sovětská moc si získala sympatie dělníků celého světa právě tím, že otevřeně řekla, že diktatuře proletariátu se podřizuje všechno, že to je nový typ

organizace státu. Tato nová organizace státu se rodí velice obtížně, protože ze všeho nejtěžší je přemoci vlastní dezorganizátorskou maloburžoazní neukázněnost — to je miliónkrát těžší, než potlačit tyranského statkáře či tyranského kapitalistu, ale pro vytvoření nového typu organizace osvobozené od vykořisťování je to také miliónkrát prospěšnější. Až proletářská organizace tento úkol vyřeší, pak socialismus definitivně zvítězí. Tomu je třeba zasvětit veškerou svou činnost v mimoškolním i školním vzdělávání. Přes neobyčejně těžké podmínky i přesto, že socialistický převrat poprvé na světě probíhá v zemi s tak nízkou kulturní úrovní, přesto si sovětská moc už získala uznání dělníků ostatních zemí. Pojem »diktatura proletariátu« pochází z latiny, a žádný pracující člověk, který ho slyšel, nechápal, co znamená, nechápal, jak se uskutečňuje v praxi. Nyní přešel tento pojem z latiny do soudobých jazyků různých národů, nyní jsme ukázali, že diktatura proletariátu je sovětská moc, taková moc, kdy se dělníci sami organizují a prohlašují: »Naše organizace je nejlepší ze všech; nikdo, kdo nepracuje, ani jeden vykořisťovatel nemůže být členem této organizace. Celá tato organizace směřuje k jedinému cíli — k svržení kapitalismu. Nás neoklamete žádnými falešnými hesly, žádnými fetiši, jako je „svoboda“ a „rovnost“. Neuznáváme ani svobodu, ani rovnost, ani demokracii práce, pokud jsou v rozporu se zájmy osvobození práce od útlaku kapitálu.« To jsme zakotvili v sovětské ústavě a získali jsme jí už sympatie dělníků na celém světě. Vědí, že ať se nový řád rodí sebesvízelněji, ať je jednotlivým sovětským republikám souzeno podstoupit sebetěžší zkoušky nebo i porážky, žádná síla na světě už nevrhne lidstvo nazpět. (Bouřlivý potlesk.)

PŘEDMLUVA
K VYDÁNÍ
PROJEVU O KLAMÁNÍ LIDU
HESLY SVOBODY
A ROVNOSTI

Otázka, kterou jsem se zabýval ve svém projevu 19. května na sjezdu pro mimoškolní vzdělávání, totiž otázka rovnosti pro všechny a zejména pak rovnosti dělníků a rolníků, je bezpochyby jednou z nejaktuálnějších a »nejpalčivějších« otázek současnosti, která se dotýká nejzakořeněnějších předsudků maloburžoazie, drobných podnikatelů, drobných majitelů zboží, každého měšťáka i devíti desetin inteligence (včetně inteligence menševické a eserské).

Popírat rovnost dělníků a rolníků! Hrůza pomyslet! Ovšemže se toho budou snažit chytit všichni ti kamarádkové kapitalistů, všichni jejich nohsledi, a na prvním místě menševici a eseři, aby rolníky »popíchlí«, aby je »nažhavili« a poštvali proti dělníkům, proti komunistům. Takovým pokusům se nelze vyhnout, ale poněvadž se zakládají na lžích, určitě hanebně zkrachují.

Rolníci jsou střízliví a věcní lidé, kteří berou život z praktické stránky. Těm je třeba vysvětlovat věci prakticky, na jednoduchých příkladech z každodenního života. Je snad spravedlivé, aby rolník, který má přebytek obilí, tento přebytek schovával tak dlouho, až cena dosáhne spekulantské, závratné výše, a aby nebral ohled na hladovějící dělníky? Nebo je spravedlivé, aby státní moc, kterou mají v rukou dělníci, vykupovala všechny přebytky nikoli za spekulantské, lichvářské a zlodějské ceny, ale za pevnou cenu stanovenou státem?

Tak zní otázka. V tom je celá podstata věci. A všelijací

šejdíři, kteří se podobně jako menševici a eseři činí ve prospěch kapitalistů, ve prospěch návratu neomezené moci kapitalistů, hodlají tuto podstatu věci »odřecnit« všelijakými frázemi o »rovnosti« a o »jednotě demokracie práce«.

Rolníci se musí rozhodnout:

buď pro volný obchod s obilím — to znamená pro spekulaci s obilím, to znamená pro svobodu bohatých obohacovat se a svobodu chudých upadat do stále větší bídy a hladovět, to znamená pro návrat neomezené moci statkářů a kapitalistů, pro zrušení svazku rolníků s dělníky;

nebo pro odevzdávání přebytků obilí za pevně stanovenou cenu státu, tj. sjednocené dělnické moci, — to znamená pro svazek rolníků s dělníky, který by nadobro zlikvidoval buržoazii a vyloučil každou možnost znovunastolení její moci.

Jiná volba není.

Zámožní rolníci, kulaci, si zvolí to první, budou chtít zkusit štěstí ve spolku s kapitalisty a statkáři proti dělníkům, proti chudině, ale takových rolníků se najde v Rusku menšina. Avšak většina rolníků bude pro svazek s dělníky proti znovunastolení moci kapitalistů, proti »svobodě bohatých obohacovat se« a »svobodě chudšů hladovět«, proti tomu, aby se tato zatracená kapitalistická »svoboda« (svoboda umřít hladem) klamně zastírala vzletnými slovy o »rovnosti« (o rovnosti sytého, který má přebytek obilí, s hladovějícím).

Naším úkolem je bojovat proti rafinovanému kapitalistickému podvodu, který praktikují menševici a eseři s pomocí zvučných a vzletných slůvek o »svobodě« a »rovnosti«.

Rolníci! Strhávejte masku těmto vlkům v beránčím rouše, kteří tak sladce pějí o »svobodě«, »rovnosti« a »jednotě demokracie práce«, ale ve skutečnosti tím hájí »svobodu« statkáře utlačovat rolníky, »rovnost« bohatého kapitalisty s dělníkem nebo polohladovým rolníkem,

»rovnost« sytého, který ukrývá přebytky obilí, s dělníkem, kterého mučí hlad a nezaměstnanost, protože země byla zpustošena válkou. Takoví vlci v beráncím rouše jsou ti nejhorší nepřátelé pracujících, jsou to ve skutečnosti kamarádíčkové kapitalistů, ať už si říkají menševici, eseři nebo bezpartijní.

»Dělníci a rolníci jsou si rovni jako pracující, ale vypasený spekulant s obilím není roven pracujícímu, který má hlad.« »Že násilí používáme jedině na ochranu zájmu práce, že bereme obilí spekulantovi, a ne pracujícímu člověku.« »Chceme uzavřít dohodu se středním rolníkem, s pracujícím rolníkem,« to jsem prohlásil ve svém projevu, v tom je *podstata* věci, tak vypadá skutečná pravda, zastíraná halasnými frázemi o »rovnosti«. A obrovská většina rolníků ví, že je to pravda, že *dělnický stát* bojuje proti spekulantům a boháčům a přitom všemožně pomáhá pracujícím a chudým, zatímco *jak statkářský stát* (za cara), *tak kapitalistický stát* (i za té nejsvobodnější a nejdemokratičtější republiky) vždy a všude, ve všech zemích, *pomáhají boháčům okrádat pracující, pomáhají spekulantům a boháčům obohacovat se na úkor chudiny, která přichází na mizinu.*

Tuto pravdu zná každý rolník. A proto čím budou rolníci uvědomělejší, tím rychleji a nezvratněji se jich většina rozhodne: pro svazek s dělníky, pro dohodu s dělnickou vládou, proti statkářskému nebo kapitalistickému státu; pro sovětskou moc proti »Ústavodárnému shromáždění« nebo »demokratické republice«; pro dohodu s bolševiky-komunisty, proti podpoře kapitalistů, menševiků a eserů.

A pánům »vzdělancům«, demokratům, socialistům, sociálním demokratům, socialistům-revolucionářům apod., řekneme: slovy »třídní boj« všichni uznáváte, ale ve skutečnosti na něj zapomínáte právě tehdy, kdy se zvlášť vy-

hrocuje. Avšak zapomínat na něj znamená přecházet na stranu kapitálu, na stranu buržoazie, postavit se proti pracujícím.

Kdo uznává třídní boj, musí uznat, že v buržoazní republice, třebaš v té nejsvobodnější a nejdemokratičtější, »svoboda« a »rovnost« nemohly být a nikdy nebyly ničím jiným než výrazem rovnosti a svobody *vlastníků zboží*, rovnosti a svobody *kapitálu*. Marx to ve všech svých dílech a zejména ve svém *Kapitálu* (který vy všichni *slovy* uznáváte) tisíckrát vysvětloval, vysmíval se abstraktnímu pojetí »svobody a rovnosti«, všem těm triviálním Benthamům, kteří to neviděli, a odhaloval materiální kořeny těchto abstrakcí.

»Svoboda a rovnost« v buržoazním zřízení (tj. dokud existuje soukromé vlastnictví půdy a výrobních prostředků) a v buržoazní demokracii zůstávají pouze formální, a ve skutečnosti znamenají *námezdní otroctví* dělníků (formálně svobodných a formálně rovnoprávných) a *neomezenou moc kapitálu*, útlak práce kapitálem. To je abeceda socialismu, páni »vzdělanci« — a vy jste na tuto abecedu zapomněli.

Z této abecedy vyplývá, že v době proletářské revoluce, kdy se třídní boj vyhrotil až k občanské válce, se mohou ohánět frázemi o »svobodě«, »rovnosti« a »jednotě demokracie práce« jen hlupáci a zrádci. Ve skutečnosti o všem rozhoduje výsledek boje mezi proletariátem a buržoazií, a mezitřídy, střední třídy (včetně veškeré maloburžoazie, a tedy i veškerého »rolnictva«), nutně kolísají mezi oběma tábory.

Jde o to, ke které z hlavních sil, k proletariátu nebo k buržoazii, se tyto mezivrstvy připojí. Jiná možnost tu *není*: kdo četl Marxův *Kapitál* a nepochopil to, ten nepochopil nic z Marxe, nepochopil nic ze socialismu, je to ve skutečnosti šosák a měšťák, který slepě klopýtá za buržoazií. Kdo to ale pochopil, ten se nedá oklamat frázemi o »svobodě« a »rovnosti«, bude přemýšlet a mluvit o *pod-*

statě věci, tj. o konkrétních podmínkách *sblížení* rolníků s dělníky, jejich *svazku* proti kapitalistům, jejich *dohody* proti vykořisťovatelům, boháčům a spekulantům.

Diktatura proletariátu neznamena ukončení třídního boje, nýbrž jeho pokračování v nových formách. Diktatura proletariátu je třídní boj proletariátu, jenž zvítězil a převzal politickou moc, proti buržoazii, která byla poražena, ne však zničena, nezmizela a nepřestala se stavět na odpor, proti buržoazii, jejíž odpor ještě zesílil. Diktatura proletariátu je zvláštní forma třídního svazku mezi proletariátem, předvojem pracujících, a mezi početnými neproletářskými vrstvami pracujících (maloburžoazie, drobní vlastníci, rolnictvo, inteligence atd.) nebo jejich většinou, svazku proti kapitálu, svazku k úplnému svržení kapitálu, k úplnému potlačení odporu buržoazie a jejich pokusů o restauraci, svazku k definitivnímu vybudování a upevnění socialismu. Je to specifický svazek, který vzniká ve specifické situaci, totiž za urputné občanské války, je to svazek rozhodných stoupců socialismu s jeho kolísajícími spojenci, někdy s »neutrály« (pak se svazek mění z dohody o boji v dohodu o neutralitě), svazek mezi hospodářsky, politicky, sociálně, a ideově odlišnými třídami. Vyhybat se poznání konkrétních forem, podmínek a úkolů tohoto svazku všeobecnými frázemi o »svobodě«, »rovnosti« a »jednotě demokracie práce«, tj. citováním úryvků ideové výzbroje epochy zbožního hospodářství, dokážou pouze prohnít hrdinové prohnité »bernské« neboli žluté internacionály, jako je Kautsky, Martov a spol.

23. června 1919

N. Lenin

Otištěno roku 1919 v knize
*N. Lenin, Dvě řeči na
1-m Vserossijskom sjezdě po
vněškolnomu obrazovaniju
(6—19 maja 1919), Moskva*

Podle textu knihy

TELEGRAM
RADĚ LIDOVÝCH KOMISAŘŮ
UKRAJINY

Kyjev. Rakovskému

Kopie: Antonovovi, Podvojskému, Kameněvovi, Ioffemu

Ústřední výbor strany projednal kritickou, takřka katastrofální situaci v Donbasu a na Manyči a důrazně doporučuje kyjevské radě obrany, aby se snažila ze všech sil urychlit a posílit vojenskou moc Donbasu, aby jmenovala řadu nejlepších soudruhů, kteří by s neutuchající bdělostí denně sledovali plnění tohoto úkolu, a zejména aby provedla okamžitou a všeobecnou mobilizaci dělníků v Oděse, Jekatěrinoslavi, Nikolajevu, Charkově a Sevastopolu, kteří by posílili jižní frontu, a konečně aby uložila Podvojskému a Antonovovi osobní odpovědnost za Machnovu skupinu. Pochopte, že nebude-li Rostov rychle dobyt, revoluce bude nevyhnutelně poražena.

Za ústřední výbor
*Lenin*⁸⁴

*Napsáno 8. května 1919
Poprvé otištěno roku 1942
v publikaci Leninskij
sbornik XXXIV*

Podle rukopisu

D O D A T E K K N Á V R H U
P R O V O L Á N Í K N Ě M E C K Ý M
D Ě L N Í K Ů M A R O L N Í K Ů M,
K T E Ř Í N E V Y K O Ř I S Ť U J Í
C I Z Í P R Á C I⁸⁵

V celém světě rostou sympatie proletářů k sovětské moci, roste jejich přesvědčení, že jedině sovětská moc, vláda pracujících samých, a ne buržoazní parlamentarismus, třeba i v té nejdemokratičtější republice, dokáže osvobodit práci z jařma kapitálu, národy od nepřátelství a válek a lidstvo od bezuzdného řádění imperialismu.

Toto přesvědčení si proklestí cestu za každou cenu. Dělníci všech zemí docházejí stále více k přesvědčení, že není záchrany před imperialismem a válkami, nerozejdou-li se nadobro s buržoazií a nezvítězí-li nad ní, nesvrhnou-li její moc a nepotlačí-li nelítostně odpor vykořisťovatelů. Začít s tím mohou jedině ve vlastní zemi. Setkal-li se ruský systém sovětů se sympatiemi dělnických mas na celém světě, vidí-li všichni, kromě vykořisťovatelů a jejich přísluhovačů, záchranu pouze v sovětské moci, získali jsme si my, ruští dělníci a rolníci, tuto důvěru tím, že jsme se nadobro rozešli s naší buržoazií, že jsme ji svrhli, potlačili její odpor, vyhnali s hanbou z řad pracujících takové vůdce zrádcovského socialismu, kteří se jako menševici a eserí paktovali přímo i nepřímo s imperialistickou buržoazií, s Kerenským apod.

Dokud však němečtí dělníci trpí u moci stejné zrádce socialismu, darebáky a přísluhovače buržoazie, Scheidemanny a celou tu jejich stranu, nemůže být o záchraně německého lidu ani řeči. Do té doby zůstane německý lid ve skutečnosti, přes všechny »socialistické« fráze a všelijaké »demokratické« a »republikánské« řečičky, otrokem

buržoazie a *spoluvíníkem* jejích zločinů, právě tak jako jsou zrádci socialismu, darebáky a spoluvíníky zvěrstev a zločinů francouzské, anglické a americké buržoazie »socialisté« zemí Dohody, kteří setrvávají v »bernské«, žluté internacionále a odpovídají na zvěrstva Dohody pokryteckými blahopřánými, jalovými pochvalnými frázemi nebo komplimenty Wilsonovi atd.

Je nezbytně nutné, aby se němečtí dělníci nadobro rozešli se zrádci socialismu, Scheidemanny a jejich stranou. Je nezbytně nutné, aby se němečtí dělníci distancovali od slabošství, polovičatosti, bezideovosti a bezcharakternosti takzvaných »nezávislých« — kteří byli včera závislí na Scheidemannech a dnes jsou závislí na svém strachu, který jim brání rozhodně přejít na stranu neomezené moci rad [sovětů]. Buržoazie může povraždit stovky a tisíce dělníků, ale není schopna zabránit tomuto rozchodu.

*Napsáno 11. května 1919
Poprvé otištěno roku 1949
v časopisu Bolševik, č. 1*

Podle rukopisu

O P L A T E C H O D B O R N Í K Ů

N Á V R H U S N E S E N Í

23. května 1919

*Rozhodnutí komise rady lidových komisařů,
schválená na zasedání dne 23. 5. 1919:*

1. Platy nad 3000 rublů stanoví kolegium každého komisariátu a po oznámení lidovému komisaři práce a lidovému komisaři státní kontroly se předkládají ke schválení radě lidových komisařů.

2. Každý lidový komisariát je povinen do týdne předložit seznam všech úředníků, kteří dostávají měsíčně více než 3000 rublů.

3. Každý lidový komisariát je povinen do týdne předložit seznam významných odborníků a vynikajících organizátorů, kterým je třeba platit více než 3000 rublů.

Kolegium každého komisariátu musí u každého jednotlivce uvést: 1) že se za něj zaručuje jako za vynikajícího odborníka v určitém oboru; 2) jakou významnou organizátorskou činnost vykonává nebo může vykonávat.

4. Dne 15. června dostanou podle předpisu 3000 rublů a více jenom ti, jejichž plat schválí rada lidových komisařů.

5. Rada lidových komisařů rozhodne nejpozději do týdne ode dne, kdy byl plat předložen ke schválení.

6. Zprávy podávají Lenin a Krasin.

7. Avaněsovovi se ukládá, aby předložil radě lidových komisařů zítra, 24. května, teze neboli zásady pro přiznávání platů nad 3000 rublů, s výjimkou nejpřednějších odborníků.

Prosím přepsat na stroji v 6—7 exemplářích.

*Poprvé otištěno roku 1945
v publikaci Leninskij sbornik XXXV*

Podle rukopisu

PROJEV NA OSLAVÁCH
DNE VŠEOBECNÉ
VOJENSKÉ PŘÍPRAVY

25. KVĚTNA 1919⁸⁶

STRUČNÁ NOVINOVÁ ZPRÁVA

Dnes slavíme Den všeobecné vojenské přípravy pracujících.

Až dosud bylo vojenství jedním z nástrojů vykořisťování proletariátu třídou kapitalistů a statkářů a dodnes podporují moc kapitalistů po celé Evropě zbytky staré armády, které velí buržoazní důstojníci. Avšak tato nejpevnější opora buržoazie padne, až se dělníci chopí pušek, až začnou budovat svou obrovskou armádu proletariátu, až začnou vychovávat vojáky, kteří budou vědět, zač bojují, budou chránit dělníky a rolníky, továrny a závody, aby se statkáři a kapitalisté nemohli znovu chopit moci.

Dnešní oslavy ukazují, jakých úspěchů jsme dosáhli, jaká nová síla roste v lůně dělnické třídy. Při pohledu na tuto přehlídku nabýváme přesvědčení, že si sovětská moc získala sympatie dělníků všech zemí, že místo války mezi národy vznikne bratrský svazek mezinárodních sovětských republik.

Představuji vám maďarského soudruha Tibora Szamulyho, komisaře vojenství Maďarské republiky rad.

Ať žije maďarský proletariát!

Ať žije internacionální komunistická revoluce!

*Izvěstija VCIK, č. 113
27. května 1919*

*Podle listu
Izvěstija VCIK*

POZDRAV MAĎARSKÝM DĚLNÍKŮM

Soudruzi! Zprávy, které dostáváme od funkcionářů maďarských rad [sovětů], nás naplňují nadšením a radostí. Moc rad existuje v Maďarsku teprve něco přes dva měsíce, ale pokud jde o organizovanost, maďarský proletariát nás už zřejmě předstihl. Je to pochopitelné, neboť v Maďarsku je celková kulturní úroveň obyvatelstva vyšší, dále je tam mnohem vyšší podíl průmyslového dělnictva na celkovém počtu obyvatelstva (třímilionová Budapešť v dnešním osmimilionovém Maďarsku) a konečně i přechod k zřízení rad, k diktatuře proletariátu, byl v Maďarsku nesrovnatelně snazší a pokojnější.

Tato poslední okolnost je zvlášť důležitá. Většina socialistických vůdců v Evropě, jak sociálšovinistického, tak kautskistického směru, uvízla už natolik v bahně ryze měšťáckých předsudků, vypěstovaných desetiletími relativně »pokojného« kapitalismu a buržoazního parlamentarismu, že sovětskou moc a diktaturu proletariátu nemohou pochopit. Nezabývají-li se proletariát na své cestě těchto vůdců, nesmetete-li je, není s to splnit své světodějné osvobozené poslání. Tito lidé věřili, ať už úplně nebo jen z polovice, lžím buržoazie o sovětské moci v Rusku a nedovedli rozpoznat podstatu nové, proletářské demokracie, demokracie pro pracující, demokracie socialistické, ztělesněné sovětskou mocí, od demokracie buržoazní, kterou otrocky uctívají a nazývají ji »čistou demokracií« neboli »demokracií« vůbec.

Tito zaslepení, otupělí buržoazními předsudky, nepochopili světodějný obrat od buržoazní demokracie k de-

mokracii proletářské, od buržoazní diktatury k diktatuře proletariátu. Zaměřovali tu či onu zvláštnost sovětské moci nebo historie jejího vývoje v Rusku se sovětskou mocí v jejím mezinárodním významu.

Maďarská proletářská revoluce pomáhá dokonce i zalepeným prohlédnout. Forma přechodu k diktatuře proletariátu v Maďarsku je docela jiná než v Rusku: dobrovolná demise buržoazní vlády, okamžité obnovení jednoty dělnické třídy, jednoty socialismu *na základě komunistického programu*. Podstata sovětské moci vyniká teď tím jasněji: nikde na světě není teď možná žádná jiná moc, kterou by podporovali pracující vedení proletariátem, kromě sovětské moci, kromě diktatury proletariátu.

Tato diktatura předpokládá použití nelítostně tvrdého, rychlého a energického násilí, aby byl potlačen odpor vykořisťovatelů, kapitalistů, statkářů a jejich nohsledů. Kdo tohle nepochopil, není revolucionář, a je třeba zbavit ho postavení vůdce nebo rádce proletariátu.

Podstatou proletářské diktatury není však pouze násilí, a ne především násilí. Její hlavní podstatou je organizovanost a disciplinovanost předvoje pracujících, jejich avantgardy, jejich jediného vůdce — proletariátu. Jeho cílem je vybudovat socialismus, odstranit dělení společnosti na třídy, zapojit všechny členy společnosti do pracovního procesu, odstranit základnu jakéhokoli vykořisťování člověka člověkem. Tohoto cíle nelze dosáhnout ihned, je k tomu zapotřebí dlouhé přechodné období od kapitalismu k socialismu, protože reorganizace výroby je obtížná záležitost, protože k uskutečnění zásadních přeměn ve všech oblastech života je třeba čas, protože obrovskou sílu zvyku maloburžoazního a buržoazního způsobu hospodaření může překonat jen dlouhý a houževnatý boj. Proto také Marx mluví o celém období diktatury proletariátu jako o období přechodu od kapitalismu k socialismu.⁸⁷

Po celé toto přechodné období budou převratu klást

odpor jak kapitalisté a jejich četní nohsledi z řad buržoazní inteligence, jejichž odpor je vědomý, tak obrovská masa pracujících, včetně rolníků, už příliš otupělých maloburžoazními tradicemi a návyky, kteří kladou odpor vesměs nevědomky. Kolísání těchto vrstev je nevyhnutelné. Rolník jako pracující člověk tíhne k socialismu, dává přednost diktatuře dělníků před diktaturou buržoazie. Rolník jako člověk, který prodává obilí, tíhne k buržoazii, k volnému obchodu, tj. zpátky k »navyklému«, starému a »odvěkému« kapitalismu.

Aby mohl proletariát *vést za sebou* rolnictvo a vůbec všechny maloburžoazní vrstvy, k tomu je zapotřebí diktatura proletariátu, vláda jedné třídy, síla její organizovanosti a disciplinovanosti, její centralizovaná moc, opírající se o všechny kulturní, vědecké a technické vymoženosti kapitalismu; je třeba, aby třída proletářů chápala mentalitu každého pracujícího, aby si získala autoritu u izolovaněji žijícího, méně vyspělého a politicky méně pevného pracujícího člověka z vesnice nebo z malovýroby. Tady nic nepomůže frazérství, příval frází o »demokracii« vůbec, o »jednotě« nebo o »jednotě demokracie práce«, o »rovnosti« všech »lidí práce« a tak dále a tak podobně, frazérství, k němuž inklinují poměššáctělí sociálšovinisté a kautskisté. Frazérství je jen házením písku do očí, zatemňuje vědomí, upevňuje starou tupost, zkostnatělost a rutinérství kapitalismu, parlamentarismu i buržoazní demokracie.

Odstranit třídy vyžaduje dlouhý, těžký a houževnatý třídní boj, který po svržení moci kapitálu, po rozbití buržoazního státu, po nastolení diktatury proletariátu nemizí (jak si to představují ve své vulgární triviálnosti stoupenci starého socialismu a staré sociální demokracie), nýbrž mění jen své formy a v mnoha směrech se stává ještě urputnějším.

Třídním bojem proti odporu buržoazie, proti zkostnatělosti, rutinérství, nerozhodnosti a kolísání maloburžoaz-

zie musí proletariát ubránit svou moc, upevnit svůj organizující vliv, »neutralizovat« ony vrstvy, které se bojí opustit buržoazii a jdou za proletariátem dost váhavě, musí upevnit novou kázeň, soudružskou kázeň pracujících, jejich pevný svazek s proletariátem, jejich semknutost kolem proletariátu, tuto novou kázeň, nový základ společenského svazku nastupující místo středověké nevolnické kázně, místo kázně hladu, kázně »svobodného« námezdního otroctví za kapitalismu.

K tomu, aby byly odstraněny třídy, je třeba období diktatury jedné třídy, totiž té z utlačených tříd, která je schopna vykořisťovatele nejen svrhnout a nelítostně potlačit jejich odpor, ale rovněž se energicky ideově distancovat od veškeré buržoazně demokratické ideologie, od všech těch měšťáckých frází o svobodě a rovnosti vůbec (ve skutečnosti, jak už dávno ukázal Marx, znamenají tyto fráze »svobodu a rovnost« *vlastníků zboží*, »svobodu a rovnost« *kapitalisty a dělníka*).

A nejen to. Z utlačených tříd je s to odstranit třídy svou diktaturou jen ta třída, která je vyškolená, sjednocená, vychovaná a zocelená desítkami let stávkového a politického boje proti kapitálu — jen ta třída, která si osvojila veškerou městskou, průmyslovou, velkokapitalistickou kulturu, která je dost odhodlaná a schopná ji uhájit, udržet a dále rozvinout všechny její vymoženosti, zpřístupnit ji všemu lidu, všem pracujícím — jen ta třída, která dokáže překonat všechny obtíže, zkoušky, útrapy i přinést veliké oběti, které dějiny nezbytně vyžadují od každého, kdo se rozhodně rozchází s minulostí a razí si odvážně cestu k nové budoucnosti — jen ta třída, jejíž nejlepší lidé jsou naplněni nenávistí a opovržením ke všemu měšťáckému a šosáckému, k oněm vlastnostem, které tak bují mezi maloburžoazií, mezi drobným úřednictvem, mezi »inteligencí« — jen ta třída, která »prošla zocelující školou práce« a dovede svou práceschopností vzbudit úctu každého pracujícího, každého čestného člověka.

Soudruzi maďarští dělníci! Dali jste světu ještě lepší příklad než Sovětské Rusko tím, že jste dokázali ihned na platformě opravdové proletářské diktatury sjednotit všechny socialisty. Máte teď před sebou nanejvýš vděčný a nanejvýš obtížný úkol udržet se v těžké válce proti Dohodě. Buďte pevní. Projeví-li se kolísání mezi socialisty, kteří se včera přidali k vám, k diktatuře proletariátu, nebo mezi maloburžoazií, potlačujte je nemilosrdně. Zbabělce je třeba střílet — to je ve válce jejich zákonitý úděl.

Vedete jedinež oprávněnou, spravedlivou a skutečně revoluční válku, válku utlačovaných proti utlačovatelům, válku pracujících proti vykořisťovatelům, válku za vítězství socialismu. Všichni čestní příslušníci dělnické třídy na celém světě jsou na vaší straně. Světová proletářská revoluce se každým měsícem přibližuje.

Buďte pevní! Vítězství bude patřit vám!

27. 5. 1919

Lenin

Pravda, č. 115
29. května 1919

Podle rukopisu

HRDINOVÉ

BERNSKÉ INTERNACIONÁLY

V článku Třetí internacionála a její místo v dějinách* (Kommunističeskij internacional⁸⁸, č. 1, 1. 5. 1919, s. 38 rus. vyd.) jsem poukázal na jeden z výrazných projevů ideového krachu představitelů staré, prohnilé »bernské« internacionály. Tento krach teoretiků reakčního socialismu, jenž nechápe diktaturu proletariátu, se projevil v návrhu německých »nezávislých« sociálních demokratů spojit, sjednotit, sloučit buržoazní parlament se sovětskou mocí.

Nejvýznačnější teoretikové staré internacionály, Kautsky, Hilferding, Otto Bauer a spol., nepochopili, že navrhují sloučit diktaturu buržoazie s diktaturou proletariátu! Lidé, kteří si získali jméno i sympatie dělníků tím, že propagovali třídní boj a vysvětlovali jeho nutnost, nepochopili — v tom nejrozhodnějším okamžiku boje za socialismus — že se plně vzdávají veškerého učení o třídním boji, že se ho plně zříkají a přecházejí fakticky do tábora buržoazie, snaží-li se sloučit diktaturu buržoazie s diktaturou proletariátu. Zní to neuvěřitelně, ale je to fakt.

Jen zcela výjimečně se nám teď podařilo v Moskvě sehnat dostatečné množství zahraničních novin, i když po jednotlivých číslech, takže teď můžeme poněkud podrobněji rekonstruovat, i když ovšem ne zcela úplně, historii kolísání pánů »nezávislých« v nejdůležitější teoretické i praktické otázce současnosti. Je to otázka vztahu dikta-

* Viz tento svazek, s. 324—332. *Red.*

tury (*proletariátu*) k demokracii (*buržoazní*) čili sovětské moci k buržoaznímu parlamentarismu.

Pan Kautsky ve své brožuře *Diktatura proletariátu* (Wien, 1918)^[120] napsal, že »sovětská forma organizace je tedy jedním z nejdůležitějších jevů naší doby. Snad bude mít rozhodující význam ve velikých rozhodujících bitvách mezi kapitálem a prací, kterým jdeme vstříc« (Kautského brožura, s. 33). A dodal ještě, že se bolševici dopustili chyby, když přeměnili sověty z »*bojové organizace jedné třídy*« ve »*státní organizaci*«, čímž »zrušili demokracii« (tamtéž).

Ve své brožuře *Proletářská revoluce a renegát Kautsky* (Petrohrad a Moskva 1918) jsem tuto Kautského úvahu podrobně analyzoval a dokázal jsem, že zcela opomíjí samy základy učení marxismu o státu.* Neboť stát (každý, včetně té nejdemokratičtější republiky) není nic jiného než mechanismus k potlačování jedné třídy druhou. Nazývat sověty bojovou organizací *třídy* a upírat jim právo na přeměnu ve »*státní organizaci*« znamená *ve skutečnosti* zříkat se abecedy socialismu, vyhlášovat nebo hájit nedotknutelnost *buržoazního mechanismu k potlačování proletariátu* (tj. buržoazně demokratické republiky, buržoazního státu), znamená fakticky přechod do tábora buržoazie.

Stanovisko Kautského je tak očividně nesmyslné a tlak dělnických mas, které požadují nastolení moci sovětů, je tak silný, že Kautsky a kautskisté se museli dát s hanbou na ústup a všelijak kličkovat, protože nebyli schopni poctivě přiznat svou chybu.

Dne 9. února 1919 se v listu *Freiheit*, orgánu »nezávislých« (na marxismu, ale plně závislých na maloburžoazní demokracii) německých sociálních demokratů, objevuje článek pana Hilferdinga^[115], který *už žádá*, aby se rady [sověty] přeměnily ve státní organizace *vedle* buržoazního

* Viz Sebrané spisy 37, Praha 1988, s. 263—366. *Red.*

parlamentu, vedle »Národního shromáždění«, spolu s ním. Dne 11. února 1919 přijímá toto heslo v provolání k německému proletariátu^[107] celá »nezávislá« strana (tedy i pan Kautsky, který tím popírá svá prohlášení z podzimu 1918):

Tento pokus sloučit diktaturu buržoazie s diktaturou proletariátu znamená úplné zřeknutí se marxismu i socialismu vůbec, znamená ignorování zkušeností ruských menševiků a »socialistů-revolucionářů«, kteří 6. května 1917 až 25. října 1917 (podle starého kalendáře) učinili »pokus« spojit sověty jako »státní organizaci« s buržoazním státním zřízením a s tímto pokusem hanebně zkrachovali.

Na sjezdu strany »nezávislých« (počátkem března 1919) přijala celá strana toto stanovisko velemoudrého spojení rad s buržoazním parlamentarismem. Avšak 178. číslo listu Freiheit z 13. dubna 1919 (Příloha) najednou oznamuje, že frakce »nezávislých« předložila na II. sjezdu rad tuto rezoluci^[130]:

»Druhý sjezd rad se vyslovuje pro systém rad. Podle toho musí být základem politického i hospodářského uspořádání Německa organizace rad. Dělnické rady jsou povolány zastupovat pracující obyvatelstvo ve všech oblastech politického i hospodářského života.«

Zároveň ale předložila též frakce sjezdu návrh »směrníc« (Richtlinien), v nichž čteme:

»Veškerou politickou moc má sjezd rad . . . Právo volit a být volen do rad mají všichni občané bez rozdílu pohlaví, kteří vykonávají společensky nutnou a užitečnou práci a nevykořisťují cizí pracovní sílu . . .«

Vidíme tedy, že se »nezávislí« vůdcové projeví jako ubozí měšťáci, plně závislí na šosáckých předsudcích nejzaostalejší části proletariátu. Na podzim roku 1918 tito vůdcové odmítají ústy Kautského jakoukoli přeměnu rad ve státní organizace. V březnu 1919 ve vleku dělnických mas se tohoto stanoviska zřikají. V dubnu 1919 zavrhují

usnesení vlastního sjezdu a přecházejí úplně na stanovisko komunistů: Všechnu moc radám!

Takoví vůdcové za moc nestojí. Vůdce, kteří vyjadřují nálady nejzaostalejší části proletariátu, kteří se drží vřady a nejdou v čele avantgardy, ty nikdo nepotřebuje. A vzhledem k bezpáteřnosti, s níž mění svá hesla, nestojí tito vůdcové za nic. Nelze k nim mít důvěru. Pro dělnické hnutí budou *vždycky* jen přítěží, zápornou veličinou.

»Nejlevicovější« z nich, jakýsi pan Däumig, rozvíjel na sjezdu strany (viz list Freiheit, 9. března^[127]) takového úvahy:

»Däumig prohlašuje, že mu nic nebrání ztotožnit se s požadavkem komunistů „Všechnu moc dělnickým radám!“ Musí se ale postavit proti pučismu praktikovanému stranou komunistů i proti byzantinismu, který uplatňují vůči masám, místo aby je vychovávali. Pučistické, roztržštěné akce nikam nevedou . . .«

Němci nazývají pučismem to, čemu říkali v Rusku asi tak před 50 lety staří revolucionáři »výbuchy«, »rozněcování výbuchů«, organizování drobných spiknutí, atentátů, povstání apod.

Když pan Däumig obviňuje komunisty z »pučismu«, dokazuje tím pouze svůj vlastní »byzantinismus«, svou vlastní servilnost vůči šosáckým předsudkům maloburžoazie. »Levičáctví« takového pána, který opakuje »módní« heslo ze strachu před masami, *aniž chápe masové revoluční hnutí*, nestojí ani za zlámanou grešli.

Německem se žene mohutná vlna živelného stávkového hnutí. Je to nevídaný rozmach a růst proletářského boje, který zřejmě překonává i to, co se odehrávalo v Rusku roku 1905, kdy stávkové hnutí dosáhlo rozměrů ve světě dosud nevídaných. Mluvit tváří v tvář takovému hnutí o »rozněcování výbuchů« znamená být beznadějným vulgarizátorem a otrokem šosáckých předsudků.

Páni šosáci v čele s Däumigem sní zřejmě o takové revoluci (pokud ve svých hlavách chovají vůbec nějakou

představu o revoluci), v níž by se masy pozvedly *naráz a naprosto organizovaně*.

Takové revoluce neexistují a ani nemohou existovat. Kapitalismus by nebyl kapitalismem, kdyby neudržoval miliónové masy pracujících, jejich obrovskou většinu v útlaku, zaostalosti, nouzi a nevědomosti. Kapitalismus se nemůže zhroutit jinak než prostřednictvím revoluce, která v průběhu boje burcuje dosud nezainteresované masy. Živelné výbuchy jsou při narůstání revoluce nevyhnutelné. Bez nich se neobešla a ani nemůže obejít žádná revoluce.

Že komunisté podporují živelnost, to je lež pana Däumiga, lež naprosto stejného druhu jako ta, již jsme mnohokrát slyšeli od menševiků a eserů. Komunisté *nepodporují* živelnost, *nejsou* pro izolované výbuchy. Komunisté učí masy, aby vystoupily organizovaně, společně, jednotně a v pravý čas, když k tomu už dozrály podmínky. Šosácké pomlavy pánů Däumiga, Kautského a spol. tento fakt nevyvrátí.

Avšak šosáci nejsou schopni pochopit, že komunisté považují, a to plným právem, za svou povinnost *být s bojujícími masami* utlačovaných, a nikoli s maloměšťáckými hrdiny, kteří stojí někde stranou a zbaběle vyčkávají. Když masy bojují, nelze se vyhnout chybám v boji, komunisté však *zůstávají s masami*, vidí tyto chyby, vysvětlují je masám, snaží se o jejich nápravu a neochvějně usilují o vítězství uvědomělosti nad živelností. Je lépe být s bojujícími masami, které se v boji postupně zbavují chyb, než s bezvýznamnými intelektuály, šosáky a kautskisty, kteří čekají někde stranou na »úplné vítězství« — to je pravda, kterou pánům Däumigům není dáno pochopit.

Tím hůř pro ně. Vešli už do dějin světové proletářské revoluce jako zbabělí měšťáci, reakční fňukalové, včerejší přísluhovači Scheidemannů a dnešní obhájci »sociálního míru«, a je úplně jedno, skrývá-li se toto heslo za požada-

Исходная 28/III Ленин.

ПРОГРАММА

Российской Коммунистической партии (большевиков).

Принята 8-ым съездом партии 18—23 марта 1919 г.

Октябрьская революция (25 окт., 7 ноября, 1917 г.) в России осуществила диктатуру пролетариата, начавшего при поддержке беднейшего крестьянства или полупролетариата, содвинуть основы коммунистического общества. Ход развития революции в Германии и Австро-Венгрии, рост революционного движения пролетариата во всех передовых странах, распространение советской формы этого движения, т.е. такой, которая направлена прямо к осуществлению диктатуры пролетариата, все это показало, что началась эра всемирной пролетарской, коммунистической революции.

Эта революция явилась неизбежным результатом развития капитализма, господствующего пока в большинстве цивилизованных стран. Природу капитализма и буржуазного общества наша старая программа правильно, если не считать неточного названия партии социал-демократической, охарактеризовала в следующих положениях:

«Главную особенность такого общества составляет товарное производство на основе капиталистических производственных отношений, при которых самая важная и значительная часть средств производства и обращения товаров принадлежит небольшому по своей численности классу лиц, между тем как огромное большинство населения состоит из пролетариев и полупролетариев, вынужденных своим экономическим положением постоянно или периодически продавать свою рабочую силу, т.е. поступать в наемники к капиталистам, и своим трудом создавать доход высших классов

Наблюдения: добрый день: С капитализмом пролетарийской пролетарской кооперативизации.

ответно-производительного процесса для обеспечения благосостояния и всестороннего развития всех членов общества, социальная революция пролетариата уничтожит деление общества на классы и тем освободит все угнетенное человечество, так как положит конец всем видам эксплуатации одной части общества другою.

«Необходимое условие этой социальной революции составляет диктатура пролетариата, т.е. завоевание пролетариатом такой политической власти, которая позволит ему подавить всякое сопротивление эксплуататоров. Ставя себе задачу сделать пролетариат способным выполнить свою великую историческую миссию, международная коммунистическая партия организует его в самостоятельную политическую партию, противостоящую всем буржуазным партиям, руководит всеми проявлениями его классовой борьбы, разоблачает перед ним непримиримую противоположность интересов эксплуататоров интересам эксплуатируемых и выясняет ему историческое значение и необходимые условия предстоящей социальной революции. Вместе с тем, она обнаруживает перед всей остальной трудящейся и эксплуатируемой массой безнадежность ее положения в капиталистическом обществе и необходимость социальной революции в интересах ее собственного освобождения от гнета капитала. Партия рабочего класса, коммунистическая партия, зовет в свои ряды все слои трудящегося и эксплуатируемого населения, поскольку они переходят на точку зрения пролетариата».

Процесс концентрации и централизации капитала, уничтожая свободную конкуренцию, привел в начале XX века к созданию могучих монополистических союзов капиталистов,— синдикатов, картелей, трестов,—получивших решающее значение во всей экономической жизни, к слиянию банкового капитала с громадной концентрацией капитала промышленного и к усиленному вывозу капитала в чужие страны. Тресты, охватывая целые группы капиталистических держав, начали экономический раздел мира, поделенного уже территориально между богатейшими странами. Эта эпоха финансового капитала, неизбежно обостряющая борьбу между капиталистическими государствами, есть эпоха империализма.

Отсюда неизбежно вытекают империалистические войны, войны за рынки сбыта, за сферу приложения капитала, за сырье и за рабочую силу, т.е. за мировое господство и за власть над малыми и слабыми народностями. Именно такова первая великая империалистическая война 1914—1918 гг.

И чрезвычайно высокая степень развития мирового капитализма вообще; и смена свободной конкуренции государственно-монополистическим капитализмом; и подготовка банкротом, а равно союзами капиталистов, аппарата для общественного регулирования процесса производства и распределения продуктов; и стоящий в связи с ростом капиталистических монополий рост дороговизны и гнета

*12
12
12
12
12*

12 12 12
12 12 12*

12

12

** Везде, где вы ошибаетесь. И первой к этому, как и в первой программе мы имели право: эксплуатация. Слово французское: "exploitation", перевод "эксплуатация".
28. III. 1919. Ленин.*

дарства, грабя колониальные и слабые народы, дают возможность буржуазии, за счет добытой этим грабелем сверхприбыли, ставить в привилегированное положение и таким образом подкупать верхушки пролетариата, обеспечивать им в мирное время сносное бытие и брать на службу себе вождей этого слоя. Оппортунисты и социал-шовинисты, будучи слугами буржуазии, являются прямыми классовыми врагами пролетариата, особенно теперь, когда они в союзе с капиталистами вооруженной рукой подавляют революционное движение пролетариата, как в своих, так и в чужих странах.

С другой стороны, буржуазным извращением социализма является течение "центра", наблюдаемое равным образом во всех капиталистических странах, которое колеблется между социал-шовинистами и коммунистами, отстаивая единство с первыми и пытаясь возродить обанкротившийся II Интернационал. Руководителем борьбы пролетариата за его освобождение является лишь новый, третий, коммунистический интернационал, одним из отрядов которого является Р. К. П. Этот Интернационал фактически создан образованием коммунистических партий из действительно пролетарских элементов прежних социалистических партий в ряде стран, а особенно в Германии, и формально основан в марте 1919 года на его первом Съезде в Москве. Коммунистический Интернационал, приобретающий все большее сочувствие в массах, пролетариата всех стран не только в своем названии возвращается к марксизму, но и всем своим идейно-политическим содержанием, всеми своими действиями осуществляет революционное учение Маркса, очищенное от буржуазно-оппортунистических извращений.

Развивая конкретнее задачи пролетарской диктатуры применительно к России, главной особенностью которой является численное преобладание мелко-буржуазных слоев населения, Р. К. П. определяет эти задачи следующим образом:

Наблюдения: Ке Курсив, а Шелдонский шифр, какой бы в первом издании?

1. Буржуазная республика, даже самая демократическая, осяцаемая лозунгами всенародной, общенациональной или внеклассовой воли, неизбежно оставалась на деле—в силу того, что существовала частная собственность на землю и другие средства производства,—диктатурой буржуазии, машиной для эксплуатации и подавления громадного большинства трудящихся горсткой капиталистов. В противоположность этому, пролетарская или советская демократия превратила массовые организации, именно угнетенных капиталистическим классом, пролетариев и беднейших крестьян—полупролетариев, т.е. громадного большинства населения, в постоянную и единственную основу всего государственного аппарата, местного

xx Наблюдения: Малое море, как на оппорт в-ой сверху.

První, pátá a sedmá strana druhé korektury Programu
Komunistické strany Ruska (bolševiků) s Leninovými
poznámkami a úpravami. 1919

Zmenšeno

vek spojit »ústavodárné shromáždění« s radami, nebo za hlubokomyslné odsuzování »pučismu«.

V nahrazování marxismu reakčním maloměšťáckým fňukáním překonal rekord pan Kautsky. Notuje stále stejnou písničku: roní slzy nad tím, co se děje, stěžuje si, běduje, děsí se a hlásá smír! Tento rytíř smutné postavy *psal* celý život o třídním boji a o socialismu, ale když události dospěly až k maximálnímu vyhocení třídního boje a socialismus klepe na dveře, ztratil náš mudrc nervy, rozbředl se a projevil se jako tuctový šosák. V 98. čísle listu vídeňských zrádců socialismu, Austerlitzů, Rennerů a Bauerů (*Arbeiterzeitung*, 9. dubna 1919, Vídeň, ranní vydání), shrnuje Kautsky^[119] posté, ne-li už potisící, všechny své lamentace.

»Ekonomické myšlení a ekonomické chápání,« běduje, »vyhnali už všem třídám z hlavy . . . Vleklá válka naučila široké vrstvy proletariátu úplně přezírat hospodářské podmínky a pevně věřit ve všemohoucnost násilí . . .«

To jsou dva »koníčky« našeho »velemoudrého« muže! »Kult násilí« a krach výroby — kvůli tomu zabředl do obvyklého, starého a typického měšťáckého fňukání, místo aby analyzoval *reálné* podmínky třídního boje. »Očekávali jsme,« píše, »že revoluce přijde jako produkt proletářského třídního boje . . . ale revoluce přišla jako důsledek vojenského krachu vládnoucího systému jak v Rusku, tak v Německu . . .«

Jinak řečeno: tento mudrc »očekával« pokojnou revoluci! Jak velkolepě!

Ale pan Kautsky ztratil nervy natolik, že zapomněl, jak on sám dřív, dokud byl ještě marxistou, napsal, že válka zavdá velmi pravděpodobně podnět k revoluci^[122, 123]. Nyní náš »teoretik« místo střízlivé a odvážné analýzy toho, jaké změny forem revoluce jsou v důsledku války *nevyhnutelné*, oplakává svá zmařená »očekáváníí«!

»Široké vrstvy proletariátu přezírají hospodářské podmínky!«

Jaký ubohý nesmysl! Jak dobře známe tuto měšťáckou písničku z menševických novin z dob vlády Kerenského!

Ekonom Kautsky zapomněl, že je-li země rozvrácena válkou a stojí na pokraji záhuby, je hlavní, základní a stěžejní »hospodářskou podmínkou« *záchrana dělníků*. Bude-li dělnická třída zachráněna před smrtí hladem, před přímou záhubou, bude možné obnovit rozvrácenou výrobu. Aby však bylo možné dělnickou třídu zachránit, k tomu je nutná diktatura proletariátu, jediný prostředek, jímž lze zabránit, aby se těžkosti a následky války nesvalovaly na bedra dělníků.

Ekonom Kautsky »zapomněl«, že otázka rozdělení břemene porážky se řeší *třídním bojem* a že třídní boj v naprosto vyčerpané, rozvrácené a hladovějící zemi, stojící na pokraji záhuby, *nevyhnutelně* mění své formy. To už není třídní boj za podíl na výrobě, za řízení výroby (neboť výroba stojí, není uhlí, železnice jsou vesměs zničeny, válka odnaučila lidi navyklému pořádku, stroje jsou opotřebovány atd. apod.), ale třídní boj *za záchranu před hladem*. Jedině hlupáci, třeba i velice »učení«, mohou za takové situace »odsuzovat« »spotřební, vojenský« komunismus a nadutě poučovat dělníky o důležitosti výroby.

Nejprve, především a v první řadě je třeba zachránit dělníky. Buržoazie si chce zachovat své výsady, svalit všechny následky války na dělníky, což znamená umorit dělníky hladem.

Dělnická třída se chce zachránit před hladem, ale k tomu je třeba na hlavu porazit buržoazii, zajistit *nejprve* spotřebu, třeba i nejskrovnější, neboť jinak *nevydrží* tu polohladovou existenci, *nedožije se* časů, kdy bude možné znovu uvést výrobu do chodu.

»Mysli na výrobu!« říká sytý buržoa vyhladovělému, hladu vysílenému dělníkovi, a Kautsky, který opakuje tuto kapitalistickou písničku jakoby z hlediska »ekonomické vědy«, se stává bezvýhradným přísluhovačem buržoazie.

Avšak dělník říká: jen ať se buržoazie také spokojí s

polohladovými příděly, aby se pracující mohli trochu vzpamatovat, aby *nemuseli zahynout*. »Spotřební komunismus« je podmínkou pro záchranu dělníků. Pro záchranu dělníků se nelze zastavovat před žádnými oběťmi! Půl libry kapitalistům, libru dělníkům — tak je třeba překonávat období hladu a bídy. Spotřeba vyhladovělého dělníka, to je základ a podmínka obnovy výroby.

Clara Zetkinová plným právem prohlásila o Kautském, že *»sklouzává do buržoazní politické ekonomie. Výroba je tu pro lidi, a ne naopak . . .«*

Právě takovou závislost na maloburžoazních předsudcích projevil nezávislý pan Kautsky, když ronil slzy nad »kultem násilí«. Když bolševici upozorňovali už roku 1914^[38], že se imperialistická válka přemění ve válku občanskou, pan Kautsky mlčel, protože seděl v jedné straně s Davidem^[110] a spol., kteří prohlašovali tuto předpověď (a toto heslo) za »šílenství«. Kautsky naprosto nepochopil nevyhnutelnost přeměny imperialistické války ve válku občanskou, ale nyní svaluje své vlastní nepochopení na obě strany bojující v občanské válce! Není to snad typická ukáзка reakční měšťácké omezenosti?

Bylo-li však roku 1914 nepochopení toho, že se imperialistická válka musí nevyhnutelně přeměnit ve válku občanskou, *pouze* omezeností měšťáka, pak dnes, roku 1919, je to už něco horšího. Je to zrada dělnické třídy. Občanská válka v Rusku, ve Finsku, v Lotyšsku, v Německu i v Maďarsku je totiž *fakt*. Snad víc než stokrát uznal Kautsky ve svých dřívějších pracích, že v dějinách bývají období, kdy se třídní boj nevyhnutelně mění v občanskou válku. To se stalo, ale Kautsky se octl v táboře kolísající, zbabělé maloburžoazie.

»Duch, který inspiruje Spartaka, je v podstatě duch Ludendorffův . . . Spartakus se dožívá nejen záhuby svého díla, ale i toho, že sílí politika násilí ze strany většinových socialistů. Noske je antipodem Spartaka . . .«

Tato Kautského slova (z jeho článku ve vídeňském listu Arbeiterzeitung) jsou tak nekonečně omezená, podlá a hanebná, že nepotřebují komentář. Strana, která trpí takové vůdce, je prohnílá strana. Bernskou internacionálu, k níž pan Kautsky patří, musíme ocenit s ohledem na tato slova pana Kautského po zásluze jako žlutou internacionálu.

Jako kuriozitu uvedeme ještě úvahu pana Haaseho v článku o internacionále v Amsterdamu^[14] (Freiheit, 4. května 1919). Pan Haase se chlubí, že k otázce kolonií navrhl rezoluci, podle níž »má spolek národů, organizovaný podle návrhů internacionály . . . za úkol až do uskutečnění socialismu spravovat (povšimněte si toho dobře!) kolonie předně v zájmu domorodého obyvatelstva, a pak v zájmu všech národů, sdružených ve spolku národů . . .«

To je opravdu perla! Až do uskutečnění socialismu bude podle rezoluce tohoto mudrce *spravovat kolonie* nikoli buržoazie, nýbrž jakýsi předobrá, vysoce spravedlivý a všem sympatický »spolek národů«!! Čím se to prakticky liší od idealizace nejodpornějšího kapitalistického pokrytectví? A to jsou prosím »leví« členové bernské internacionály . . .

Aby mohl čtenář názorněji porovnat celou tuto omezenost, nízkost a podlost písemných výplodů Haaseho, Kautského a spol. se skutečnou situací v Německu, uvedu ještě jeden krátký citát.

Známý kapitalista Walther Rathenau uveřejnil útlu brožurku Nový stát (Der neue Staat)^[126]. Brožurka je datována 24. března 1919. Její teoretická hodnota se rovná nule. Avšak jako pozorovatel musí Walther Rathenau přiznat toto:

»My, národ básníků a myslitelů, jsme svým vedlejším povoláním (im Nebenberuf) šosáci . . .«

»Idealismus se teď vyskytuje pouze u extrémních monarchistů a u spartakovců . . .«

»Pravda bez příkras je taková, že spějeme k diktatuře, k proletářské, nebo k pretoriánské« (s. 29, 52, 65).

Tento buržoa se zřejmě považuje za právě tak »nezávislého« na buržoazii, jako se pánové Kautsky a Haase považují za »nezávislé« na měšťáctví a šosáctví.

Walther Rathenau však převyšuje Karla Kautského o dvě hlavy, neboť Kautsky běduje a zbaběle se schovává před »pravdou bez příkras«, kdežto Rathenau ji přímo přiznává.

28. 5. 1919

*Otištěno v červnu 1919
v časopisu *Kommunističeskij
internacional*, č. 2
Podepsán: *Lenin**

Podle rukopisu

STŘEŽTE SE ŠPIÓNŮ!

Smrt špiónům!

Ofenzíva bělogvardějců proti Petrohradu naprosto jasně dokázala, že bělogvardějci mají v celém frontovém pásmu, v každém velkém městě, rozvětvenou organizaci, jejímž cílem je špionáž, zrada, vyhazování mostů, vyvolávání povstání v týlu, vraždění komunistů a význačných členů dělnických organizací.

Všichni musíme být ve střehu.

Všude je nutné zdvojnásobit bdělost, promyslet a co nejdůsledněji uskutečnit řadu opatření, aby byli vypátráni a pozatýkáni špióni a bělogvardějští spiklenci.

Zejména železničáři a političtí pracovníci ve všech vojenských jednotkách bez výjimky musí zdvojnásobit svou ostražitost.

Na obranu sovětské moci se musí postavit všichni uvědomělí dělníci a rolníci, musí povstat do boje proti špiónům a bělogvardějským zrádcům. Ať je každý ve střehu a udržuje neustálé, vojensky organizované spojení s výbory strany, s mimořádnou komisí, s nejspolehlivějšími a nejzkušenějšími soudruhy z řad pracovníků sovětských orgánů.

Předseda Rady dělnické a rolnické obrany

V. Uljanov (Lenin)

Lidový komisař vnitra *F. Dzeržinskij*

N Á V R H S M Ě R N I C E Ú S T Ř E D N Í H O V Ý B O R U O V O J E N S K É J E D N O T Ě⁸⁹

Vzhledem k tomu, že

1. RSFSR musí ve svazku s bratrskými sovětskými republikami Ukrajiny, Lotyšska, Litvy a Běloruska vést obranný boj proti společnému nepříteli — světovému imperialismu a kontrarevoluci černosotňovců a bělogvardějců, kterou imperialismus podporuje;

2. nezbytnou podmínkou úspěchu v této válce je jednotné velení nad všemi oddíly Rudé armády a nejpřísnější centralizace řízení všech sil a zdrojů socialistických republik, zejména pak celého vojenského zásobovacího aparátu a rovněž železniční dopravy jakožto velmi důležitého materiálního faktoru ve válce, jenž má prvořadý význam nejen pro vedení vojenských operací, nýbrž i pro zásobování Rudé armády výzbrojí, výstrojí a potravinami.

ÚV KSR se usnesl:

1. prohlásit za bezpodmínečně nutné, aby po celou dobu trvání války na obranu socialismu bylo veškeré zásobování Rudé armády podřízeno jednotnému vedení Rady obrany a dalších ústředních orgánů RSFSR;

2. prohlásit za bezpodmínečně nutné, aby po celou dobu trvání války na obranu socialismu byla železniční doprava a správa železniční sítě na celém území bratrských socialistických republik sjednocena pod vedením a správou lidového komisariátu dopravy RSFSR;

3. prohlásit za neslučitelné se zájmy obrany, aby v bratrských socialistických republikách existovaly separátní orgány pro zásobování Rudé armády a separátní ko-

misariáty dopravy a trvat na tom, aby byly tyto instituce po dobu války přeměněny v sekce orgánů pro zásobování Rudé armády RSFSR a lidového komisariátu dopravy RSFSR, jež by byly přímo podřízeny a plně by podléhaly ústředním orgánům pro zásobování Rudé armády RSFSR a lidovému komisariátu dopravy RSFSR;

4. prohlásit za zrušené všechny dekrety o zásobování Rudé armády a o železniční dopravě nebo správě železniční sítě, pokud jsou v rozporu s usneseními a dekrety, upravujícími zásobování Rudé armády RSFSR, a rovněž řízení železniční dopravy a železniční sítě RSFSR.

Lenin. Stalin

*Napsáno v květnu 1919
Poprvé otištěno roku 1941
v knize Dokumenty o geroičeskoj
oboroně Petrograda
v 1919 godu, Moskva*

Podle strojopisné kopie

N Á V R H U S N E S E N Í
Ú V K S R (b)
O P E T R O H R A D S K É F R O N T Ě

ÚV se usnáší:

1. Uznat petrohradskou frontu za nejdůležitější. Řídit se tím při dislokaci vojsk atd.

2. Z divize, která je odvolávána z východní fronty, dát $\frac{2}{3}$ Petrohradu, $\frac{1}{3}$ jižní frontě.

3. Uložit organizačnímu byru, aby učinilo řadu velmi energických mimořádných opatření k intenzívnímu předisponování komunistů z práce v sovětských orgánech (ústředních i místních) na práci v armádě, zejména v hlubším i bezprostředním frontovém týlu (boj proti dezertérům, vojenské dodávky, skladiště, urychlení mobilizace a tak dále).

4. Totéž se ukládá Radě obrany a radě lidových komisařů.

*Napsáno 10. června 1919
První dva body poprvé
otištěny roku 1941 v knize
Dokumenty o geroičeskoj oboroně
Petrograda v 1919 godu, Moskva
V plném znění otištěno poprvé
roku 1950
Sočiněnija V. I. Lenina,
sv. 29, 4. vydání*

Podle rukopisu

PŘÍPRAVNÉ
MATERIÁLY

M A T E R I Á L Y K N Á V R H U
P R O G R A M U K S R (b) *

1

Z Á P I S B O D Ů E K O N O M I C K É
Č Á S T I P R O G R A M U
S E S T A V E N Ý C H K O M I S Í
A O T Á Z E K , J E Ž M A J Í B Ý T
R O Z P R A C O V Á N Y

38	1. Vyvlastnění a zespole- čenštění	Zbývá: zemědělství rozdělování produktů peníze a banky finance <i>ochrana práce</i>
39	2. produktivní síly	
40	3. centralizace, plán	
41	4. drobný a domácí průmysl	
42	5. odbory jako orgány řízení	
43	6. rozmísťování pracovních sil	
44	7. pracovní kázeň	
45	8. odborníci	

*Napsáno 23.—25. února
1919*

*Poprvé otištěno roku 1930
v publikaci Leninskij
sbornik XIII*

Podle rukopisu

* Viz tento svazek, s. 105—147. *Red.*

OSNOVA DRUHÉHO BODU
EKONOMICKÉ ČÁSTI
PROGRAMU

PRVNÍ KONCEPT

1. Odbory, jejich hlavní úloha
2. jejich přeměna v orgány řízení
3. výchova mas.

DRUHÝ KONCEPT

1. Rozvíjení soudružské kázně
2. překonávání kapitalistických návyků
3. převýchova mas
4. praktické zkušenosti mas
5. odbory jako hlavní orgány
6. jejich podíl na řízení výroby
7. jejich pracovní výchova

*Napsáno 23.—25. února
1919*

*Poprvé otištěno roku 1930
v publikaci Leninskij
sbornik XIII*

Podle rukopisu

OSNOVA AGRÁRNÍHO BODU PROGRAMU

1. Zrušení <i>soukromého vlastnictví</i>, zákon o socializaci^[77] a 3 — kolektivizace2. socialistická orientace vesnice3. vzestup produktivních sil
+ (3) <i>město a vesnice</i>4. opora a tři skupiny na vesnici. |
|--|

*Napsáno 23.—25. února
1919*

Podle rukopisu

*Poprvé otištěno roku 1930
v publikaci Leninskij
sborník XIII*

K O N S P E K T
O D D Í L U O T R E S T Ě C H
Z B O D U P R O G R A M U
O S O U D N I C T V Í

1. > % podmíněných trestů
2. “ “ veřejných důtek
3. nahrazení trestu odnětí svobody nucenou prací v místě bydliště
4. nahrazení vězení výchovnými institucemi
5. zavedení soudružských soudů (pro určité kategorie jak v armádě, tak mezi dělníky).

*Napsáno nejpozději
25. února 1919
Poprvé otištěno roku 1930
v publikaci Leninskij
sbornik XIII*

Podle rukopisu

N Á V R H D O D A T K Ů
K B O D U P R O G R A M U
V O B L A S T I
Š K O L S T V Í A O S V Ě T Y

Doplnit:

1. o polytechnickém vzdělávání mládeže a dospělých	}	<i>pro dospělé:</i>
rozvoj odborného vzdělávání s přechodem k polytechnickému |
|--|---|--|
2. zájmová činnost (dětí) ve škole
-
3. jesle apod.
 4. k článku 6 + odbory
 5. s vyučováním v mateřském jazyce.

*Napsáno 20. března 1919
Poprvé otištěno roku 1930
v publikaci Leninskij
sbornik XIII*

Podle rukopisu

ZVLÁŠTNOSTI NOVÉHO STRANICKÉHO PROGRAMU

Složitost práce.

Nový typ.

§§ nehodící se pro program.

Provizornost.

Výzva . . .

Zkušenosti (pro nás promyslet)
pro Evropu zveřejnit.

*Napsáno v únoru 1919
Poprvé otištěno roku 1930
v publikaci Leninskij
sbornik XIII*

Podle rukopisu

POZNÁMKY O DRUŽSTEVNICTVÍ

Neměl by se vypustit článek 1?

Poznámku k článku 2 a 3 vypustit.

V každém družstvu musí být z celkového počtu členů nejméně dvě třetiny z řad proletariátu nebo poloproletariátu (tj. osob, které se živí výlučně nebo alespoň zpoloviny prodejem své pracovní síly).

Do družstev, která mají více než 10 % členů patřících k majetným třídám, posílají orgány dělnického družstevnictví komisaře. Komisaři mají právo dohledu a kontroly, jakož i právo »veta« s tím, že pozastavené návrhy se postupují ke konečnému rozhodnutí orgánům Nejvyšší národohospodářské rady.

V čem se může projevit praktická spolupráce svazů zaměstnanců obchodu a průmyslu?

Nebylo by možné zavést řadu významných premií a výhod pro ta družstva, která podchytila veškeré obyvatelstvo?

Městské rady, sdružující veškeré obyvatelstvo kolem municipálních prodejen.

Napsáno nejpozději

16. března 1919

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij

sbornik, sv. XXXVI

Podle rukopisu

N Á V R H
U S N E S E N Í R A D Y O B R A N Y
O Z Á S O B O V Á N Í
Ž E L E Z N I Č Á Ř Ů O B I L Í M

Komisariát dopravy oznamuje dělníkům, že přiděl 25 liber je podle přesných výpočtů naprosto zaručen při přísunu 6 miliónů pudů měsíčně. Je ovšem možné dovézt i mnohem víc. Je třeba vynaložit všechny síly, aby bylo opraveno víc lokomotiv. Kromě toho se budou za zvýšení produktivity práce dostávat *prémie* podle norem Celoruské rady odborů.

*Napsáno 31. března 1919
Poprvé otištěno roku 1933
v publikaci Leninskij
sbornik, sv. XXIV*

Podle rukopisu

K P R O B L E M A T I C E
V Z Á J E M N Ý C H V Z T A H Ů
S E S T Ř E D N Í M I R O L N Í K Y

K *plánu* naléhavých opatření ve prospěch
středních rolníků:

1. *Středním rolníkům* zmírnit mimořádnou daň **ihned**.
2. Vyslat stranické pracovníky (po třech z každého guberniálního výboru) se speciálním úkolem *získat střední rolníky*.
3. Ustavit v ústředí komise (několik) a vyslat je do míst, *aby chránily zájmy středních rolníků*.
4. Vypracovat a schválit plán Kalininových cest. Zveřejnit data, místa, přijímání žadatelů apod.
5. Cest (podle bodů 4 a 5) se zúčastní zástupci lidových komisariátů *spravedlnosti, vnitra, zemědělství* atd.
6. Kampaň v tisku.
7. »Manifest« o ochraně středních rolníků.
8. Prověrka (a zrušení) *donucovacích* opatření ke vstupu do komun.
9. Prověrka *zásobovacích* opatření zaměřená na zmírnění rekvizic, násilného vymáhání atd. od *středních rolníků*.
10. Amnestie.
11. »Uznání existence kulaka.«
12. Povinné dodávky obilí a píce.
13. Uznává se existence domáckých výrobců a řemeslníků.

*Napsáno koncem března
až začátkem dubna 1919
Poprvé otištěno roku 1933
v publikaci Leninskij sborník XXIV*

Podle rukopisu

PŘÍLOHY

PROGRAM
KOMUNISTICKÉ STRANY
RUSKA (BOLŠEVIKŮ)

Říjnová revoluce 25. října (7. listopadu) 1917 nastolila v Rusku diktaturu proletariátu, který začal za podpory chudého rolnictva čili poloproletariátu budovat základy komunistické společnosti. Vývoj revoluce v Německu a v Rakousku-Uhersku, růst revolučního hnutí proletariátu ve všech vyspělých zemích, rozšíření sovětské formy tohoto hnutí, tj. takové formy, která směřuje přímo k nastolení diktatury proletariátu, to všechno ukázalo, že začala epocha celosvětové proletářské, komunistické revoluce.

Tato revoluce byla nevyhnutelným výsledkem vývoje kapitalismu, který dosud vládne ve většině civilizovaných zemí. Povahu kapitalismu a buržoazní společnosti náš starý program správně charakterizoval (ponecháme-li stranou nepřesný název strany jakožto sociálně demokratické) v těchto tezích:

»Hlavním charakteristickým rysem této společnosti je zbožní výroba založená na kapitalistických výrobních vztazích, za nichž nejdůležitější a nejvýznamnější část prostředků výroby a oběhu zboží patří početně nevelké třídě lidí, zatímco obrovskou většinu obyvatelstva tvoří proletáři a poloproletáři, které jejich hospodářské postavení nutí trvale nebo periodicky prodávat svou pracovní sílu, tj. dávat se najímat kapitalisty a vytvářet svou práci důchod vyšších tříd společnosti.

Oblast nadvlády kapitalistických výrobních vztahů se stále více rozšiřuje úměrně tomu, jak neustále zdokonalování techniky, které zvyšuje hospodářský význam velkých

podniků, vede k vytlačování samostatných malovýrobců, část jich přeměňuje v proletáře, snižuje úlohu ostatních ve společenskoekonomickém životě a místy je uvádí do více či méně úplné, více či méně zjevné a více či méně tíživé závislosti na kapitálu.

Tento technický pokrok umožňuje mimoto podnikatelům používat v procesu výroby a oběhu zboží ve stále větší míře práci žen a dětí. A protože na druhé straně vede k tomu, že podnikatelé potřebují relativně stále méně živé práce dělníků, nutně zaostává poptávka po pracovní síle za její nabídkou, čímž roste závislost námezdní práce na kapitálu a stupňuje se její vykořisťování.

Taková situace v buržoazních zemích a jejich neustále se zostřující vzájemné soupeření na světovém trhu znesnadňují stále více odbyt zboží, jehož se vyrábí stále větší množství. Nadvýroba, která se projevuje ve více či méně hlubokých průmyslových krizích, po nichž následují delší nebo kratší období průmyslové stagnace, je nevyhnutelným důsledkem vývoje produktivních sil v buržoazní společnosti. Krize a období průmyslové stagnace zase ještě více zbídačují malovýrobce, ještě více zvyšují závislost námezdní práce na kapitálu, ještě rychleji relativně a mnohdy i absolutně zhoršují postavení dělnické třídy.

Zdokonalování techniky, které znamená zvyšování produktivity práce a růst společenského bohatství, podmiňuje tedy v buržoazní společnosti růst sociální nerovnosti, prohlubuje propast mezi majetnými a nemajetnými a zvyšuje existenční nejistotu, nezaměstnanost a nejružnější útrapy stále širších vrstev pracujících.

Avšak úměrně tomu, jak rostou a prohlubují se všechny tyto rozpory, charakteristické pro buržoazní společnost, roste také nespokojenost pracujících a vykořisťovaných s danými poměry, vzrůstá počet i semknutost proletářů a jejich boj proti vykořisťovatelům se zostřeje. Zároveň však zdokonalování techniky, jež koncentruje výrobní a oběžné prostředky a zespolečňuje pracovní proces

v kapitalistických podnicích, vytváří stále rychleji materiální možnost nahradit kapitalistické výrobní vztahy komunistickými — tj. možnost sociální revoluce, která je konečným cílem veškeré činnosti mezinárodní komunistické strany jako uvědomělé představitelky třídního hnutí proletariátu.

Tím, že sociální revoluce proletariátu nahradí soukromé vlastnictví výrobních a oběžných prostředků společenským vlastnictvím a zavede plánovitou organizaci společenského výrobního procesu k zajištění blahobytu a všestranného rozvoje všech členů společnosti, odstraní rozdělení společnosti na třídy, čímž osvobodí všechno utlačované lidstvo, neboť skoncuje se všemi formami vykořisťování jedné části společnosti druhou.

Nezbytnou podmínkou této sociální revoluce je diktatura proletariátu, tj. proletariát si musí vydobýt takovou politickou moc, která mu umožní potlačit veškerý odpor vykořisťovatelů. Mezinárodní komunistická strana, která si klade za úkol připravit proletariát ke splnění tohoto velkého historického poslání, organizuje ho v samostatnou politickou stranu, která stojí proti všem buržoazním stranám, řídí všechny projevy jeho třídního boje, ukazuje mu nesmiřitelnou protikladnost zájmů vykořisťovatelů a zájmů vykořisťovaných a objasňuje mu historický význam a nezbytné podmínky nadcházející sociální revoluce. Zároveň ukazuje všem ostatním pracujícím a vykořisťovaným vrstvám beznadějnost jejich postavení v kapitalistické společnosti a nevyhnutelnost sociální revoluce v zájmu jejich vlastního osvobození od útlaku kapitálu. Strana dělnické třídy, komunistická strana, volá do svých řad všechny vrstvy pracujícího a vykořisťovaného obyvatelstva, pokud přecházejí na pozice proletariátu.«

Proces koncentrace a centralizace kapitálu odstranil volnou konkurenci a na počátku 20. století vedl k vytvoření mohutných monopolních svazů kapitalistů — syndikátů, kartelů a trustů —, které nabyly rozhodující

cího významu v celém hospodářském životě, ke splývání bankovního kapitálu s vysoce koncentrovaným průmyslovým kapitálem a k intenzívnímu vývozu kapitálu do cizích zemí. Trasty ovlivňující celé skupiny kapitalistických států zahájily hospodářské dělení světa, který je již teritoriálně rozdělen mezi nejbohatší země. Tato epocha finančního kapitálu, která nevyhnutelně zostruje boj mezi kapitalistickými státy, je epochou imperialismu.

Z toho nevyhnutelně vznikají imperialistické války, války za odbytiště, za sféry kapitálových investic, za suroviny a za pracovní sílu, tj. za světovládu a ovládnutí malých a slabých národů. Právě taková byla první velká imperialistická válka v letech 1914—1918.

Mimořádně vysoký stupeň vývoje světového kapitalismu vůbec; nahrazení konkurence státně monopolním kapitalismem; skutečnost, že banky stejně jako svazy kapitalistů připravují aparát pro společenské řízení procesu výroby a rozdělování výrobků; s růstem kapitalistických monopolů spojený růst drahoty a stupňující se útlak dělnické třídy syndikáty, její zotročování imperialistickým státem, obrovské ztížení hospodářského i politického boje proletariátu; hrůzy, strádání a zbídačení, jež plodí imperialistická válka — to všechno vede nutně k zhroucení kapitalismu a přechodu k vyššímu typu společenského hospodářství.

Imperialistická válka nejenže nemohla skončit spravedlivým mírem, ale vůbec ani uzavřením poněkud trvalejšího míru mezi buržoazními vládami. Na dosaženém stupni vývoje kapitalismu se nám tato válka před očima nutně měnila a mění v občanskou válku vykořisťovaných pracujících mas vedených proletariátem proti buržoazii.

Rostoucí nápor proletariátu a zejména jeho vítězství v jednotlivých zemích stupňují odpor vykořisťovatelů a podněcují je k vytváření nových forem mezinárodních sdružení kapitalistů (Společnosti národů apod.), která pak organizují soustavné vykořisťování všech národů světa ve

světovém měřítku a zaměřují se bezprostředně na přímé potlačování revolučního hnutí proletariátu všech zemí.

To všechno vede nevyhnutelně k tomu, že v jednotlivých státech je občanská válka provázena revolučními válkami jak bránících se proletářských zemí, tak utlačovaných národů proti jařmu imperialistických mocností.

Za takové situace jsou hesla o pacifismu, o mezinárodním odzbrojení za kapitalismu, o smírčích soudech apod. nejen reakční utopii, ale dokonce přímým klamáním pracujících směřujícím k tomu, aby byl proletariát odzbrojen a odvrácen od úkolu odzbrojit vykořisťovatele.

Vyvést lidstvo ze slepé uličky, do níž je zahnal imperialismus a imperialistické války, může jedině proletářská, komunistická revoluce. Ať jsou obtíže revoluce i její eventuální dočasné neúspěchy nebo vlny kontrarevoluce sebevětší — konečné vítězství proletariátu je jisté.

Toto vítězství světové proletářské revoluce vyžaduje naprostou důvěru, nejtěsnější bratrský svazek a co možná největší jednotu revolučních akcí dělnické třídy ve vyspělých zemích.

Tyto podmínky nelze realizovat bez zásadního a rázného rozchodu a nemilosrdného boje proti onomu buržoaznímu překrucování socialismu, jež převládlo ve vedení oficiálních sociálně demokratických a socialistických stran.

Takovým překrucováním je na jedné straně směr oportunistu a sociálšovinismu, socialismu slovy a šovinismu skutky, zastírání obhajoby lupičských zájmů vlastní národní buržoazie podvodným heslem obrany vlasti, jak všeobecně, tak zejména za imperialistické války v letech 1914—1918. Tento směr vznikl proto, že vyspělé kapitalistické státy, okrádající koloniální a slabé národy, umožňují buržoazii, aby z mimořádných zisků z této loupeže poskytovala privilegované postavení špičkám proletariátu, a tak si je kupovala, zajišťovala jim v mírových dobách solidní existenci maloměšťáka a brala vůdce této vrstvy do svých služeb. Oportunisté a sociálšovinisté jsou

pro své přisluhování buržoazii přímými třídními nepřáteli proletariátu, zvláště nyní, kdy ve spolku s kapitalisty potlačují se zbraní v ruce revoluční hnutí proletariátu jak ve svých, tak v cizích zemích.

Na druhé straně je buržoazní deformací socialismu směr »centrismu«, vyskytující se rovněž ve všech kapitalistických zemích, který kolísá mezi sociálšovinisty a komunisty, hájí jednotu se sociálšovinisty a pokouší se vzkřísit zkrachovalou II. internacionálu. Vůdkyní boje proletariátu za jeho osvobození je jedině nová, III., Komunistická internacionála, jejímž jedním oddílem je KSR. Tato internacionála fakticky vznikla tím, že skutečně proletářské síly dřívějších socialistických stran v řadě zemí, zejména pak v Německu, vytvořily komunistické strany, a oficiálně byla založena v březnu 1919 na svém prvním kongresu v Moskvě. Komunistická internacionála, která si získává stále větší sympatie proletářských mas všech zemí, se vrací k marxismu nejen svým názvem, ale i tím že celým svým ideovým a politickým obsahem i všemi svými činy uplatňuje Marxovo revoluční učení, očištěné od buržoazně oportunistických deformací.

KSR konkretizuje úkoly proletářské diktatury v Rusku, jehož hlavní zvláštností je početní převaha maloburžoazních vrstev obyvatelstva, a stanoví je takto:

V obecně politické oblasti

1. Buržoazní republika, dokonce i ta nejdemokratičtější, posvěcená hesly všelidové, celonárodní nebo nadtřídní vůle, ve skutečnosti nevyhnutelně zůstávala — v důsledku existence soukromého vlastnictví půdy i ostatních výrobních prostředků — diktaturou buržoazie, mechanismem k vykořisťování a potlačování obrovské většiny pracujících hrstkou kapitalistů. Naproti tomu proletářská čili sovětská demokracie přeměnila masové organizace, zejména tříd utlačovaných kapitalismem, proletářů a chu-

dých rolníků-poloproletářů, tj. obrovské většiny obyvatelstva, ve stabilní a jediný základ celého státního aparátu, místního i ústředního. Tím vlastně zavedl sovětský stát v nepoměrně širším měřítku než kdekoli jinde místní i oblastní samosprávu bez jakýchkoli mocenských orgánů dosazovaných shora. Úkolem strany je neúnavně a důsledně uplatňovat v praxi tento vyšší typ demokraticismu, který, má-li správně fungovat, vyžaduje stálé zvyšování kulturní úrovně, organizovanosti a iniciativy mas.

2. Na rozdíl od buržoazní demokracie, která zastírá třídní charakter svého státu, sovětská moc otevřeně přiznává, že pokud úplně nezmizelo rozdělení společnosti na třídy a zároveň s ním veškerá státní moc, musí mít každý stát třídní charakter. Sovětský stát je přímo svou podstatou zaměřen na potlačování odporu vykořisťovatelů a sovětská ústava, která vychází z faktu, že každá svoboda je podvod, je-li v rozporu s osvobozením práce od útlaku kapitálu, neváhá zbavit vykořisťovatele politických práv. Úkolem strany proletariátu je nekompromisně potlačovat odpor vykořisťovatelů, vést ideový boj proti hluboce zakořeněným předsudkům o absolutním charakteru buržoazních práv a svobod a zároveň vysvětlovat, že zbavení politických práv i všechna ostatní omezení svobody jsou nutná výlučně jako dočasná opatření v boji proti pokusům vykořisťovatelů uhájit nebo obnovit svá privilegia. Tou měrou, jak postupně zaniká objektivní možnost vykořisťování člověka člověkem, stanou se i tato dočasná opatření zbytečná a strana bude usilovat o jejich omezení a úplné zrušení.

3. Buržoazní demokracie se omezovala na formální rozšiřování politických práv a svobod, jako je svoboda shromažďovací, spolčovací a svoboda tisku, stejnou měrou na všechny občany. Ve skutečnosti však za buržoazní demokracie jak administrativní praxe, tak hlavně hospodářské zotročení pracujících jim znemožňovalo využívat těchto práv a svobod v nějakém jen trochu širším měřítku.

Naproti tomu proletářská demokracie místo formálního proklamování práv a svobod tato práva a svobody fakticky poskytuje především a nejvíce právě těm třídám obyvatelstva, které kapitalismus utlačoval, tj. proletariátu a rolnictvu. Proto sovětská moc vyvlastňuje buržoazii budovy, tiskárny, sklady papíru apod. a dává je plně k dispozici pracujícím a jejich organizacím.

Úkolem KSR je zajistit, aby stále širší masy pracujícího obyvatelstva využívaly demokratických práv a svobod, a rozšiřovat pro to materiální předpoklady.

4. Buržoazní demokracie po staletí proklamovala rovnost všech lidí bez rozdílu pohlaví, náboženství, rasy a národností, ale kapitalismus nedovolil nikde tuto rovnost prakticky uskutečnit a ve svém imperialistickém stadiu dospěl k největšímu vyhrocení rasového a národnostního útlaku. Jenom proto, že sovětská moc je mocí pracujících, dokázala poprvé na světě důsledně a ve všech oblastech života uskutečnit tuto rovnoprávnost až po úplnou likvidaci posledních pozůstatků nerovnoprávnosti ženy v oblasti manželského a rodinného práva. Úkolem strany je nyní především ideová a výchovná práce směřující k důslednému odstranění všech pozůstatků dřívější nerovnosti nebo předsudků, zvláště mezi zaostalými vrstvami proletariátu a rolnictva.

Strana se neomezuje jen na formální zrovnoprávnění žen, ale snaží se osvobodit je od hmotných starostí a dřiny se zastaralým vedením domácnosti tím, že buduje kolektivní domy, společné jídelny, ústřední prádelny, jesle apod.

5. Sovětská moc oproti buržoazní demokracii a parlamentarismu zaručuje pracujícím masám nepoměrně větší možnost volit a odvolávat poslance způsobem, který je pro dělníky a rolníky nejsnazší a nejdostupnější, a zároveň likviduje záporné stránky parlamentarismu, zejména oddělení moci zákonodárné od moci výkonné, odtrženost zastupitelských institucí od mas aj.

Sovětský stát sblíží státní aparát s masami také tím, že volební jednotkou a základní buňkou státu se stává místo územního okruhu výrobní jednotka (závod, továrna).

Úkolem strany je orientovat celou svou práci tak, aby se orgány moci ještě více přiblížily masám pracujících na podkladě toho, že tyto masy budou stále přísněji a důsledněji uskutečňovat demokratismus v praxi, zejména pak uplatňovat požadavek, aby veřejní činitelé nesli za svou funkci odpovědnost a skládali ze své činnosti účty.

6. Zatímco buržoazní demokracie přes všechna svá prohlášení přeměňovala armádu v nástroj majetných tříd, oddělovala ji od pracujících mas a stavěla ji proti nim, vojákům brala nebo omezovala možnost uplatňovat politická práva, spojuje sovětský stát ve svých orgánech, v sovětech, dělníky a vojáky na základě úplné rovnoprávnosti a jednoty jejich zájmů. Úkolem strany je hájit a rozvíjet tuto jednotu dělníků a vojáků v sovětech a upevňovat tak nerozborný svazek ozbrojených sil s organizacemi proletariátu a poloproletariátu.

7. Vedoucí úloha městského průmyslového proletariátu jako nejkonzentrovanejšího, nejjednoduššího, nejuvědomělejšího a v boji nejzocelenějšího oddílu pracujících mas, uplatňující se v celém průběhu revoluce, se projevila jak již při vzniku sovětů, tak v celém jejich vývoji v orgány moci. Naše sovětská ústava to vyjádřila tím, že ponechává určité výhody průmyslovému proletariátu ve srovnání s rozptýlenějšími maloburžoazními masami na vesnici.

KSR vysvětluje dočasný ráz těchto výhod, jež jsou historicky spjaty s potížemi spojenými se socialistickým uspořádáním vesnice, a musí se snažit vytrvale a soustavně využívat tohoto postavení průmyslového proletariátu k tomu, aby se na rozdíl od omezených cechařských zájmů jednotlivých profesí, které pěstoval mezi dělníky kapitalismus, s vyspělými dělníky těsněji spojovaly nejza-

ostalejší a nejroztržitější vrstvy vesnických proletářů a poloproletářů, jakož i střední rolníci.

8. Jen díky sovětské formě organizace státu mohla revoluce proletariátu naráz rozbít a od základu rozmetat starý, buržoazní, byrokratický a soudní státní aparát. Avšak nedostatečně vysoká kulturní úroveň širokých mas, skutečnost, že pracovníci, které masy dosazovaly na odpovědná místa, si dosud neosvojili návyky nezbytné pro činnost v oblasti správy, nevyhnutelnost rychle zapojovat za těžké situace odborníky ze staré školy a povolávat nejvyspělejší vrstvu městských dělníků do armády, to všechno způsobilo částečné obnovení byrokratizmu v sovětském zřízení.

KSR proti byrokratizmu co nejrozhodněji bojuje, a k definitivnímu vymýcení tohoto zla stanoví tato opatření:

1. Každý člen sovětu musí povinně vykonávat určitou činnost spojenou se správou státu.

2. Členové sovětu se budou v těchto činnostech střídát, aby postupně pronikli do všech oblastí správy.

3. Do činnosti spojené se správou státu se postupně zapojí všechno pracující obyvatelstvo bez výjimky.

Úplné a všestranné uskutečnění těchto opatření, jež je dalším krokem na cestě, kterou nastoupila Pařížská komuna, a zjednodušení správních funkcí při zvýšení kulturní úrovně pracujících povede k likvidaci státní moci.

V oblasti národnostních vztahů

9. V národnostní otázce se KSR řídí těmito zásadami:

1) Základem je politika sblížení proletářů a poloproletářů různých národností k společnému revolučnímu boji za svržení statkářů a buržoazie.

2) Aby byla překonána nedůvěra pracujících mas utlačovaných zemí k proletariátu států, které tyto země utlačovaly, je nutné zrušit naprosto všechny výsady kte-

rékoli národnostní skupiny, vyhlásit úplnou rovnoprávnost národů a přiznat koloniím a nerovnoprávným národům právo na státní oddělení.

3) Proto strana navrhuje jako jednu z přechodných forem na cestě k úplné jednotě federaci států organizovaných podle sovětského typu.

4) Pokud jde o to, kdo je nositelem vůle národa oddělit se, zastává KSR historicky třídní stanovisko a bere v úvahu stupeň historického vývoje daného národa: zda je na cestě od středověku k buržoazní demokracii, nebo od buržoazní demokracie k sovětské čili proletářské demokracii apod.

V každém případě je nutné, aby proletariát těch národů, které byly národy utlačujícími, přistupoval zvlášť ohleduplně a se zvláštním zřetelem k pozůstatkům národního citění pracujících mas utlačovaných nebo neplnoprávných národů. Jedině uplatňováním takové politiky lze vytvořit podmínky pro skutečně trvalou, dobrovolnou jednotu národnostně různorodých složek mezinárodního proletariátu, jak to ukázaly zkušenosti ze sjednocování řady národních sovětských republik kolem Sovětského Ruska.

V oblasti vojenství

10. V oblasti vojenství jsou úkoly strany určovány těmito hlavními ustanoveními:

1) V období rozkladu imperialismu a rozšiřující se občanské války není možné ani zachovat starou armádu, ani vybudovat novou na takzvané nadtřídní neboli celonárodní základně. Rudá armáda jako nástroj proletářské diktatury nutně musí mít otevřeně třídní charakter, tj. musí se formovat výhradně z proletariátu a jemu blízkých poloproletářských vrstev rolnictva. Teprve po odstranění tříd se takováto třídní armáda změní ve všelidovou socialistickou milici.

2) Je nutné v co největší míře poskytnout všem proletářům a poloproletářům vojenský výcvik a zavést i příslušné vyučovací předměty ve školách.

3) Vojenský výcvik a výchova v Rudé armádě se musí opírat o třídní semknutost a socialistické uvědomění. Proto je třeba, aby spolu s veliteli zkušenými v boji působili političtí komisaři z řad spolehlivých a obětavých komunistů a aby byla v každé jednotce vytvořena komunistická buňka k zajištění vnitřní ideové jednoty a uvědomělé kázně.

4) Na rozdíl od uspořádání staré armády je nutné co nejvíce zkrátit období čistě kasárenského výcviku, přiblížit kasárna vojenským a vojenskopolitickým školám, navázat co nejužší spojení mezi vojenskými útvary a továrnami, závody, odbory a organizacemi vesnické chudiny.

5) Nezbytnou organizační jednotu a odolnost může mladá revoluční armáda získat jedině za pomoci velitelského sboru, zpočátku třeba jen nižšího, z řad uvědomělých dělníků a rolníků. Proto je jedním z nejdůležitějších úkolů při budování armády připravovat nejschopnější, nejenergičtější a socialismu nejoddanější vojáky pro velitelské funkce.

6) Je nutné v co nejširší míře využívat a uplatňovat operační a technické zkušenosti z poslední světové války. Proto je třeba do organizování armády a do jejího operačního řízení široce zapojit vojenské odborníky, kteří prošli školou staré armády. Nezbytnou podmínkou pro využití těchto odborníků je ovšem zase soustředění politického vedení armády a všestranné kontroly velitelského sboru v rukou dělnické třídy.

7) Požadavek volitelnosti velitelského sboru, který měl obrovský zásadní význam, pokud šlo o buržoazní armádu, kde byl velitelský sbor vybírán a vychováván jako aparát k třídnímu podřízení vojáků a jejich prostřednictvím i pracujících mas, úplně ztrácí v třídní dělnické

a rolnické Rudé armádě svůj zásadní význam. Eventuální kombinace volitelnosti a jmenování může být v revoluční třídní armádě diktována jedině praktickými důvody a závisí na dosaženém stupni organizovanosti, semknutosti vojenských jednotek, na tom, zda je dostatek velitelských kádrů apod.

V oblasti soudnictví

11. Proletářská demokracie, která převzala všechnu moc do svých rukou a bezzbytku odstranila orgány buržoazní nadvlády — soudy starého typu — vytyčila namísto formulace buržoazní demokracie Volitelnost soudců lidem třídní heslo Volitelnost soudců z řad pracujících jen pracujícími a uplatnila je v celé organizaci soudnictví, přičemž úplně zrovnoprávnila obě pohlaví jak při volbě soudců, tak při výkonu soudcovských povinností.

Aby byly do soudnictví zapojeny nejširší masy proletariátu a chudého rolnictva, byla u soudů zavedena účast kdykoli odvolatelných dočasných soudních přísedících, přičemž k sestavování listin kandidátů byly přizvány masové dělnické organizace, odbory apod.

Sovětská moc vybudovala místo nekonečné řady dřívějších soudů různého složení a s množstvím instancí jednotné lidové soudy, čímž zjednodušila strukturu soudnictví, dokonale je zpřístupnila obyvatelstvu a odstranila veškeré průtahy v soudním řízení.

Sovětská moc zrušila zákony svržených vlád a uložila soudcům voleným sověty, aby vykonávali vůli proletariátu na základě jeho dekretů, a pokud příslušné dekrety neexistují nebo jsou neúplné, aby se řídili socialistickým právním vědomím.

V oblasti trestní vedly již takto uspořádané soudy k zásadní přeměně charakteru trestu, široce využívají podmíněné tresty, zavádějí jako trestní opatření veřejné důtky, nahrazují trest odnětí svobody nucenou prací na svobodě

a vězení výchovnými institucemi a umožňují zavádět soudružské soudy.

KSR je pro další vývoj soudnictví v tomto směru, a proto musí usilovat o to, aby bylo veškeré pracující obyvatelstvo zapojováno do výkonu soudcovských povinností a aby byl systém trestů definitivně nahrazen systémem opatření výchovného rázu.

V oblasti školství a osvěty

12. V oblasti školství a osvěty si KSR klade za úkol dokončit přeměnu školy, zahájenou Říjnovou revolucí roku 1917, z nástroje třídní nadvlády buržoazie v nástroj úplného odstranění rozdělení společnosti na třídy, v nástroj komunistické přeměny společnosti.

Za diktatury proletariátu, tj. v období, kdy se připravují podmínky umožňující úplné uskutečnění komunismu, musí být škola nejen šířitelkou komunistických zásad vůbec, nýbrž i šířitelkou ideového, organizačního a výchovného působení proletariátu na poloproletářské a neproletářské vrstvy pracujících tak, aby byla vychována generace schopná definitivně nastolit komunismus. Nejbližším úkolem na této cestě je nyní dále rozvíjet tyto zásady v oblasti školství a osvěty, které již sovětská moc stanovila:

1. Zavést bezplatné a povinné všeobecné a polytechnické vzdělání (tj. seznamující jak teoreticky, tak prakticky se všemi hlavními výrobními odvětvími) pro všechny děti obojího pohlaví do 17 let.

2. V zájmu zlepšení společenské výchovy a osvobození ženy vybudovat síť předškolních zařízení: jeslí, mateřských škol, dětských útulků apod.

3. Uskutečnit v plném rozsahu zásady jednotné školy založené na pracovní výchově, s mateřským vyučovacím jazykem, se společnou výukou dětí obojího pohlaví, školy bezpodmínečně civilní, tj. oproštěné od jakéhokoli nábo-

ženského vlivu, jež by těsně spojovala výuku se společensky produktivní prací a vychovávala všestranně vyspělé členy komunistické společnosti.

4. Poskytnout všem žákům stravu, oděv, obuv a učební pomůcky na státní útraty.

5. Připravovat nové kádry školských a osvětových pracovníků prodchnutých idejemi komunismu.

6. Zapojit pracující obyvatelstvo do aktivní účasti na školské a osvětové činnosti (podporovat »rady pro vzdělávání lidu«, mobilizovat gramotné atd.).

7. Poskytovat všestrannou státní podporu sebevzdělávání a sebevýchově dělníků a rolníků (vybudovat síť institucí pro mimoškolní vzdělávání: knihoven, škol pro dospělé, lidových domů a univerzit, kursů, přednášek, kin, ateliérů apod.).

8. Široce rozvinout odborné vzdělávání osob starších 17 let v návaznosti na všeobecné polytechnické znalosti.

9. Zpřístupnit posluchárny vysokých škol všem, kdo chtějí studovat, především dělníkům; získat pro pedagogickou činnost na vysokých školách všechny, kdo tam mohou učit; bezesbytku odstranit všechny umělé přehraďy mezi novými vědeckými silami a katedrami; materiálně zabezpečit studující, aby tak proletáři a rolníci získali faktickou možnost studovat na vysokých školách.

10. Stejně tak je třeba otevřít a zpřístupnit pracujícím všechny umělecké poklady, jež byly vytvořeny na podkladě vykořisťování jejich práce a jimiž až dosud disponují výhradně vykořisťovatelé.

11. Rozvinout co nejrozsáhlejší propagandu komunistických idejí a využívat k tomu aparát a prostředky státní moci.

V oblasti náboženských vztahů

13. Pokud jde o náboženství, nespokojuje se KSR s odlukou církve od státu a školy od církve, stanovenou

dekretem, tj. s opatřeními, jež buržoazní demokracie proklamuje ve svých programech, ale jež nikde na světě důsledně nerealizovala, protože kapitál je ve skutečnosti nejrůznějšími pouty spjat s náboženskou propagandou.

KSR je vedena přesvědčením, že náboženské předsudky úplně odumřou jen tehdy, bude-li ve veškeré společenskoekonomické činnosti mas uplatňována plánovitost a uvědomělost. Strana usiluje o naprosté přerušování všech kontaktů mezi vykořisťovatelskými třídami a organizováním náboženské propagandy tím, že napomáhá faktickému osvobození pracujících mas od náboženských předsudků a organizuje co nejrozsáhlejší vědeckou, osvětovou a protináboženskou propagandu. Přitom je nutno bedlivě se vyvarovat všeho, co by uráželo city věřících, protože to vede jen k upevnění náboženského fanatismu.

V oblasti ekonomiky

1. Nadále důsledně uskutečňovat a dovršit započaté a v hlavních a základních rysech už dokončené vyvlastňování buržoazie, převádění prostředků výroby a oběhu do vlastnictví Sovětské republiky, tj. do společného vlastnictví všech pracujících.

2. Jako hlavní a základní úkol, který určuje celou hospodářskou politiku sovětské moci, stanovit všestranný rozvoj produktivních sil země. Země prožívá neobyčejně těžký hospodářský rozvrat, a proto musí být praktickému cíli — okamžitě a stůj co stůj zvýšit množství nejnужnějších výrobků pro obyvatelstvo — podřízeno všechno ostatní. Úspěšnost práce každé sovětské instituce spjaté s národním hospodářstvím je třeba posuzovat podle praktických výsledků v tomto směru.

Přitom je nutné věnovat pozornost především tomuto:

3. Rozklad imperialistického hospodářství zanechal prvnímu období výstavby sovětského státu jako dědictví určitou chaotičnost v organizaci a řízení výroby. Tím na-

léhavěji vystupuje do popředí jako jeden ze stěžejních úkolů maximální sjednocení veškeré hospodářské činnosti země podle jednotného celostátního plánu; co největší centralizace výroby v tom smyslu, aby byla sdružena podle jednotlivých odvětví a skupin odvětví a soustředěna v nejlepších výrobních jednotkách, a aby byly rychle plněny hospodářské úkoly; co nejdokonalejší koordinace celého výrobního aparátu, racionální a hospodárné využívání všech materiálních zdrojů země.

Přitom je nutné dbát o rozšiřování ekonomické spolupráce a politických styků s jinými národy a zároveň usilovat o sestavení jednotného hospodářského plánu s těmi národy, které už přešly k sovětskému státnímu zřízení.

4. Pokud jde o malovýrobu a domáckou výrobu, je nutné ji ve velkém měřítku využívat a zadávat domáckým výrobcům státní zakázky; začlenit domáckou výrobu a malovýrobu do celkového plánu zásobování surovinami a palivem a podporovat ji rovněž finančně pod podmínkou, že se jednotliví domácí výrobci, družstva domácích výrobců, výrobní družstva a malé podniky spojí ve větší výrobní a průmyslové jednotky; stimulovat taková sdružení poskytováním hospodářských výhod, směřujících spolu s jinými opatřeními k tomu, aby byla paralyzována snaha domácích výrobců stát se drobnými podnikateli a aby tyto zaostalé výrobní formy bez nesnází přešly k vyšší formě, k strojovému velkému průmyslu.

5. Organizační aparát zespolečenštěného průmyslu se musí opírat především o odbory, které se musí stále důrazněji zbavovat cechařské omezenosti a přeměňovat se ve velká výrobní sdružení podchycující většinu a postupně pak všechny pracující daného výrobního odvětví.

Odbory, které už jsou podle zákonů Sovětské republiky a ustálené praxe zastoupeny ve všech místních i ústředních orgánech řízení průmyslu, musí dosáhnout toho, aby ve svých rukou fakticky soustředily řízení celého národního hospodářství jako jednotného hospodářské-

ho celku. Odbory, které tak zajišťují nerozborný svazek mezi ústřední státní správou, národním hospodářstvím a širokými masami pracujících, musí v co nejširší míře získávat pracující masy pro bezprostřední účast na řízení hospodářství. Účast odborů na řízení hospodářství a získávání širokých mas pro tuto činnost je zároveň také hlavním prostředkem boje proti byrokratizaci hospodářského aparátu sovětské moci a umožňuje zavést skutečně lidovou kontrolu nad výsledky výroby.

6. Maximální využití všech pracovních sil, jež má stát k dispozici, pro plánovitý rozvoj národního hospodářství, jejich správné rozmísťování a přemísťování jak do různých územních oblastí, tak i do různých odvětví národního hospodářství se musí stát nejbližším úkolem hospodářské politiky sovětské moci, který může být splněn jen v úzké součinnosti s odbory. Sovětská moc musí za účasti odborů uskutečňovat v nepoměrně širším měřítku a soustavněji než dosud všeobecnou mobilizaci veškerého práce schopného obyvatelstva.

7. Za situace, kdy je kapitalistická organizace práce rozvrácena, je možné obnovit a rozvinout produktivní síly země a upevnit socialistický výrobní způsob jen na základě soudružské kázně pracujících, jejich maximální iniciativy a vědomí odpovědnosti a nejpřísnější vzájemné kontroly produktivity práce.

K dosažení tohoto cíle je třeba se vytrvale a systematicky věnovat převýchově mas, což je nyní usnadněno hlavně tím, že masy jsou svědky likvidace kapitalistů, statkářů i obchodníků a na základě vlastních praktických zkušeností dospívají k přesvědčení, že jejich životní úroveň závisí jen a jen na jejich vlastní pracovní kázni.

Při vytváření této nové, socialistické kázně připadá nejdůležitější úloha odborům. Ty musí skoncovat se starou šablonou a k dosažení tohoto cíle uplatňovat a v praxi zkoušet různá opatření, jako povinné podávání zpráv o činnosti, výkonové normy, povinnost zodpovídat se

před zvláštními soudružskými dělnickými soudy apod.

8. Tým úkol rozvoje produktivních sil vyžaduje, abychom ihned široce a všestranně využili vědecké a technické odborníky, které nám zanechal kapitalismus, přestože jsou ve většině případů zcela v zajetí buržoazního světového názoru a buržoazních návyků. Strana má za to, že období tvrdého boje proti této vrstvě, který sama vyvolala svou organizovanou sabotáží, skončilo, protože tato sabotáž byla vcelku potlačena. Strana musí v těsném sepětí s odborovými sdruženími pokračovat ve své dosavadní linii: na jedné straně nečinit této buržoazní vrstvě ani nejmenší politické ústupky a nemilosrdně potírat všechny její kontrarevoluční pokusy, a na druhé straně právě tak nemilosrdně bojovat se zdánlivě radikálním, ale ve skutečnosti ignorantsky domýšlivým názorem, že prý pracující jsou schopni překonat kapitalismus a buržoazní zřízení, aniž se budou učit od buržoazních odborníků, aniž využijí jejich zkušenosti, aniž projdou dlouhou školou práce po jejich boku.

Ačkoliv sovětská moc usiluje o rovnost v odměňování za jakoukoli práci a o dosažení úplného komunismu, nemůže si vytknout za cíl uskutečnit tuto rovnost ihned v situaci, kdy děláme teprve první kroky k přechodu od kapitalismu ke komunismu. Proto je nutné ponechat dočasně vyšší odměny odborníkům, aby pracovali nikoli hůř, nýbrž lépe než dřív, a proto také nelze upustit ani od systému prémie za mimořádně úspěšnou a zejména organizátorskou práci.

Zároveň je třeba obklopovat buržoazní odborníky atmosférou družné spolupráce ruku v ruce s prostými dělníky, vedenými uvědomělými komunisty, a tím přispívat ke vzájemnému pochopení a sblížení fyzicky a duševně pracujících, které kapitalismus rozdělil.

9. Sovětská moc už schválila četná opatření k rozvoji vědy a k tomu, aby se věda přiblížila k výrobě; vybudovala celou síť nových ústavů pro aplikovaný výzkum, laborato-

ří, výzkumných stanic, zkušebních provozů pro ověřování nových technických postupů, zlepšovacích návrhů a vynálezů, eviduje a organizuje všechny vědecké síly a prostředky atd. KSR podporuje všechna tato opatření a snaží se je dále rozvíjet a vytvářet co nejpříznivější podmínky pro vědeckou práci, jež má pozvednout produktivní síly země.

V oblasti zemědělství

10. Sovětská moc úplně zrušila soukromé vlastnictví půdy a začala již uskutečňovat celou řadu opatření k organizování socialistické zemědělské velkovýroby. K nejdůležitějším z nich patří: 1. zřizování sovchozů, tj. socialistických velkostatků; 2. podpora sdružení i družstev pro společné obdělávání půdy; 3. organizování státního osevu veškeré neoseté půdy, ať patří komukoli; 4. státní mobilizace všech agronomických sil k energickým opatřením ke zvýšení úrovně zemědělství; 5. podpora zemědělských komun jako naprosto dobrovolných svazů zemědělců pro společné hospodaření ve velkém.

KSR považuje všechna tato opatření za jedinou cestu k absolutně nutnému zvýšení produktivity práce v zemědělství, a proto usiluje o co nejúplnější realizaci těchto opatření, o jejich rozšíření do zaostalejších oblastí země a o další kroky v tomto směru.

KSR prosazuje zejména:

1. všestrannou státní podporu zemědělských družstev, která se zabývají zpracováním zemědělských výrobků;
2. rozsáhlé uplatnění melioračního systému;
3. rozsáhlé a plánovitě zásobování chudých a středních rolníků inventářem prostřednictvím půjčoven zemědělského nářadí.

Vzhledem k tomu, že maloroľnické hospodářství bude existovat ještě dlouho, usiluje KSR o realizaci řady opat-

ření ke zvýšení produktivity rolnického hospodářství. Jsou to tato opatření: 1. uspořádání půdy, jež je v užívání rolníků (scelení a zaokrouhlení pozemků aj.); 2. zásobování rolníků šlechtěnými osivy a umělými hnojivy; 3. zkvalitnění chovného dobytka rolníků; 4. šíření agronomických znalostí; 5. agronomická pomoc rolníkům; 6. opravy zemědělského inventáře rolníků ve státních opravárnách; 7. zřizování půjčoven zemědělského inventáře, pokusných stanic, vzorových polí atd.; 8. meliorace rolnických pozemků.

11. Protože protiklad mezi městem a vesnicí je jednou z nejhlubších příčin hospodářské a kulturní zaostalosti vesnice a v období tak hluboké krize, jako je nynější, hrozí městu i vesnici přímé nebezpečí úpadku a zkázy, považuje KSR odstranění tohoto protikladu za jeden ze základních úkolů výstavby komunismu. Kromě všeobecných opatření považuje za nutné do komunistické výstavby v zemědělství rozsáhle a plánovitě zapojovat průmyslové dělníky, rozvíjet činnost celostátního Dělnického výboru na pomoc organizaci socialistické zemědělské výroby, který za tímto účelem sovětská vláda už zřídila, a podobná opatření.

12. V celé své práci na vesnici se KSR i nadále opírá o vesnické proletářské a poloproletářské vrstvy, především je organizuje v samostatnou sílu tím, že vytváří ve vesnicích stranické buňky, zřizuje organizace vesnické chudiny, zakládá zvláštní typ odborových organizací vesnických proletářů a poloproletářů atd., sblízuje je všemožně s městským proletariátem a vymaňuje z vlivu vesnické buržoazie a malovlastnických zájmů.

Vůči kulakům, vůči vesnické buržoazii uplatňuje KSR politiku rozhodného boje proti jejich vykořisťovatelským tendencím a potlačování jejich odporu proti sovětské politice.

Vůči středním rolníkům uplatňuje KSR politiku jejich postupného a plánovitého zapojování do socialistické vý-

stavby. Strana si klade za úkol odlišovat je od kulaků, získávat je na stranu dělnické třídy tím, že bude citlivě přistupovat k jejich potřebám, bojovat proti jejich zaostalosti ideovým působením, nikoli represivními opatřeními, že bude ve všech případech, kdy jde o životní zájmy středních rolníků, usilovat o věcnou dohodu s nimi a při volbě metod uskutečňování socialistických přeměn učiní i ústupky.

V oblasti rozdělování

13. V oblasti rozdělování je nyní úkolem sovětské moci důsledně pokračovat v nahrazování obchodu plánovitým, celostátně organizovaným rozdělováním výrobků. Cílem je vytvořit jednotnou síť spotřebních komun, jež by podchytily veškeré obyvatelstvo a byly by schopny co nejrychleji, nejplánovitěji, nejehospodárněji a s co nejmenším vynaložením práce rozdělovat všechny nezbytné výrobky při přísné centralizaci celého distribučního aparátu.

Základem spotřebních komun a jejich sdružení se musí stát dnešní občanská a dělnická družstva, jež jsou největší organizací spotřebitelů a masovým distribučním aparátem, který byl dějinami kapitalismu nejlépe připraven.

KSR považuje zásadně za jedině správné tento družstevní aparát komunisticky dále rozvíjet, a nikoli jej zavrhat, a musí proto soustavně pokračovat ve své politice: uložit všem členům strany, aby pracovali v družstvech, usměrňovat družstva, také za pomoci odborů, v komunistickém duchu, rozvíjet iniciativu a kázeň pracujících obyvatelstva sdružujících se v družstvech, usilovat o to, aby veškeré obyvatelstvo bylo zapojeno do družstev a aby tato družstva vytvořila shora až dolů jednotné družstvo, které by obsáhlo celou Sovětskou republiku, a konečně to nejhlavnější — aby byl trvale zajištěn rozhodující vliv proletariátu na ostatní vrstvy pracujících a aby byla

v praxi všude vyzkoušena různá opatření k usnadnění a realizaci přechodu od maloburžoazních družstev starého, kapitalistického typu ke spotřebním komunám, vedným proletáři a poloproletáři.

V oblasti peněžnictví a bankovníctví

14. Sovětská moc v Rusku se vyvarovala chyb Pařížské komuny a okamžitě se zmocnila Státní banky, pak přešla ke znárodnění soukromých obchodních bank, zahájila sjednocování znárodněných bank, spořitelen a finančních správ se Státní bankou, čímž vytvořila základ jednotné národní banky Sovětské republiky a přeměnila banku z centra hospodářské nadvlády finančního kapitálu a nástroje politické nadvlády vykořisťovatelů v nástroj dělnické moci a páku hospodářského převratu. Cílem KSR je důsledně dokončit dílo, které započala sovětská moc, a proto považuje za nejdůležitější tyto zásady:

1. monopolizaci veškerého bankovníctví v rukou sovětského státu;

2. radikální přeměnu a zjednodušení bankovních operací tím, že se z bankovního aparátu stane aparát jednotné evidence a jednotného účetního systému Sovětské republiky. Zdokonalování organizace plánovitého společenského hospodářství povede k likvidaci banky a k její přeměně v ústřední účtárnu komunistické společnosti.

15. V prvním období přechodu od kapitalismu ke komunismu, dokud ještě není v plném rozsahu zorganizována komunistická výroba a rozdělování výrobků, není možné zrušit peníze. Za takové situace využívají buržoazní živly mezi obyvatelstvem i nadále peníze zůstávající v soukromém vlastnictví ke spekulaci, k obohacování a k okrádání pracujících. KSR na základě znárodnění bank usiluje o realizaci řady opatření, jež rozšiřují oblast bezhotovostního zúčtování a připravují zrušení peněz: povinné ukládání peněz v národní bance, zavedení zúčto-

vacích knížek, nahrazení peněz šeky, krátkodobými poukázkami opravňujícími k odběru produktů apod.

V oblasti financí

16. V období začínajícího zespolečňování výrobních prostředků vyvlastněných kapitalistům přestává být státní moc příživnickým aparátem, který je nadřazen výrobnímu procesu; začíná se měnit v organizaci, jež přímo vykonává funkce řízení ekonomiky země, a právě tak se i státní rozpočet stává rozpočtem veškerého národního hospodářství jako celku.

Za těchto podmínek lze dosáhnout vyrovnané bilance mezi příjmy a výdaji jen správnou organizací státem plánované výroby a rozdělování produktů. Pokud jde o krytí přímých státních výdajů v přechodném období, bude KSR prosazovat přechod od systému kontribucí ukládaných kapitalistům, který byl v prvním období socialistické revoluce historicky nutný a zákonitý, k progresivní dani z příjmu a majetku. Protože se však tato daň v důsledku rozsáhlého vyvlastnění majetných tříd už přežívá, musí být státní výdaje kryty tím, že část příjmů z různých státních monopolů přímo poplyne do státní pokladny.

V bytové otázce

17. Ve snaze vyřešit bytovou otázku, která se vyhrotila zejména za války, vyvlastnila sovětská moc všechny domy kapitalistických majitelů bez výjimky a předala je městským sovětům; do domů buržoazie hromadně přestěhovala dělníky z periferií; nejlepší objekty předala dělnickým organizacím, přičemž výdaje na údržbu těchto budov hradí stát; dělnickým rodinám začala opatřovat nábytek apod.

Úkolem KSR je pokračovat nadále tímto způsobem a snažit se ze všech sil zlepšit bytové podmínky pracujících,

aniž by byly jakkoli dotčeny zájmy nekapitalistických majitelů domů, usilovat o odstranění přelidněnosti a nehygieničnosti starých čtvrtí, o asanaci nevyhovujících bytů, o adaptaci starých a výstavbu nových bytů, jež by odpovídaly novým životním podmínkám dělnických mas, a o racionální rozsídlení pracujících.

V oblasti ochrany práce a sociálního zabezpečení

Nastolením diktatury proletariátu vznikla poprvé možnost plně uskutečnit minimální program socialistických stran v oblasti ochrany práce.

Sovětská moc uzákonila a v Kodexu zákonů o práci zaktovila: osmihodinový pracovní den pro všechny pracující jakožto maximální pracovní dobu, přičemž pracovní den osob mladších 18 let, osob zaměstnaných ve zdraví škodlivých výrobních odvětvích, jakož i horníků pracujících pod zemí nesmí přesáhnout 6 hodin; nepřetržitý 42hodinový pracovní klid týdně pro všechny pracující; zákaz přesčasové práce jako všeobecné pravidlo; zákaz používat práci dětí a mladistvých do 16 let; zákaz noční práce a práce ve zdraví zvláště škodlivých odvětvích a rovněž i zákaz přesčasové práce pro všechny ženy i pro muže mladší 18 let; uvolnění žen z práce 8 týdnů před porodem a 8 týdnů po porodu se zachováním plného výdělku po celou tuto dobu a s poskytováním bezplatné lékařské pomoci a léků, každé tři hodiny alespoň půlhodinové přestávky ke kojení dítěte pro pracující matky; vyplácení dodatečného příspěvku kojícím matkám; inspekci práce a hygienickou inspekci, kterou volí odborové rady.

Sovětská moc uzákonila úplné sociální zabezpečení všech pracujících, kteří nevykořisťují cizí práci, pro všechny případy ztráty pracovní schopnosti a — poprvé na světě — pro případ nezaměstnanosti, a to na účet zaměstnavatelů a státu, při úplné samosprávě pojištěnců a za široké účasti odborů.

Sovětská moc v určitém směru dokonce překročila rámec požadavků minimálního programu a zakotvila v Kodexu zákonů o práci právo dělnických organizací spolu-rozhodovat o přijímání a propouštění zaměstnanců; měsíční placenou dovolenou pro všechny pracující, kteří pracovali nepřetržitě nejméně rok; státní úpravu mezd podle tarifů vypracovaných odborovými svazy; zřízení určitých orgánů, jmenovitě oddělení pro evidenci a rozmísťování pracovních sil při sovětech a odborových svazech, jejichž povinností je zajišťovat nezaměstnaným práci.

Avšak krajní rozvrat způsobený válkou a nápor světového imperialismu donutily sovětskou vládu učinit tyto výjimky: připustit ve výjimečných případech přesčasovou práci, a to nanejvýš 50 dní v roce; povolit práci mladistvých od 14 do 16 let, jejichž pracovní doba nesmí přesáhnout 4 hodiny denně; přechodně poskytovat místo jednoho měsíce jen dva týdny dovolené; prodloužit noční pracovní dobu na 7 hodin.

KSR musí široce propagovat přímou aktivní účast pracujících při energickém prosazování všech opatření na ochranu práce, k čemuž je třeba:

1. intenzivněji organizovat a rozšiřovat inspekci práce pomocí výběru a školení aktivistů přímo z řad dělníků a rozšířit tuto činnost i na drobný a domácí průmysl;

2. rozšiřovat ochranu práce na všechny druhy práce (stavební dělníky, pozemní i vodní dopravu, služebnictvo i zemědělské dělníky);

3. definitivně propustit z práce nezletilé a dále zkrátit pracovní dobu mladistvých.

Kromě toho musí být úkolem KSR toto:

1. později, až se celkově zvýší produktivita práce, zavést maximálně šestihodinovou pracovní dobu bez snížení odměny za práci s tím, že pracující budou povinni navíc a bez nároku na zvláštní odměnu věnovat dvě hodiny denně teorii řemesla a výroby, praktickému studiu techniky státní správy a vojenskému umění;

2. zavést pobídkový systém odměn za zvýšení produktivity práce.

V oblasti sociálního zabezpečení se KSR snaží zajistit rozsáhlou pomoc státu nejen obětem války a živelních pohrom, ale i obětem abnormálních společenských poměrů, energicky bojuje proti všem projevům přizivnictví a parazitismu a klade si za úkol znovu zařadit do pracovního procesu každého, kdo z něj byl z nějakého důvodu vyřazen.

V oblasti ochrany zdraví lidu

Za základ své činnosti při ochraně zdraví lidu považuje KSR především realizaci rozsáhlých preventivních zdravotnických a hygienických opatření, jejichž cílem je zabránit šíření chorob. Diktatura proletariátu již umožnila realizovat celou řadu preventivních zdravotnických a léčebných opatření, jež jsou v buržoazní společnosti neuskutečnitelná: znárodnění farmacie, velkých soukromých léčebných ústavů, lázní, zavedení pracovní povinnosti pro zdravotnické pracovníky apod.

V souvislosti s tím si KSR stanoví tyto nejbližší úkoly:

1. energicky uskutečňovat rozsáhlá preventivní zdravotnická opatření v zájmu pracujících, a to:
 - a) preventivní zdravotní ochranu osídlených oblastí (ochrana půdy, vody a ovzduší);
 - b) zavést společné stravování podle vědeckých a hygienických zásad;
 - c) organizovat opatření k prevenci vzniku a šíření nakažlivých chorob;
 - d) vytvořit zdravotnické zákonodárství;
2. bojovat proti sociálním chorobám (tuberkulóze, pohlavním chorobám, alkoholismu atd.);
3. zajistit všeobecně dostupnou, bezplatnou a kvalifikovanou léčebnou a farmaceutickou péči.

SEZNAM DOKUMENTŮ,
NA JEJICHŽ REDIGOVÁNÍ
SE V. I. LENIN PODÍLEL

POZNÁMKY

REJSTŘÍKY

ŽIVOTOPISNÁ DATA

SEZNAM DOKUMENTŮ,
NA JEJICHŽ REDIGOVÁNÍ
SE V. I. LENIN PODÍLEL

PROGRAM KOMUNISTICKÉ STRANY
RUSKA (BOLŠEVIKŮ)
SCHVÁLENÝ NA VIII. SJEZDU KSR(b)

Návrh programu KSR(b) vypracovala pod vedením V. I. Lenina komise jmenovaná VII. sjezdem strany. Lenin byl rovněž předsedou programové komise VIII. sjezdu KSR(b). V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS jsou uloženy návrhy těch částí programu, které Lenin napsal, a návrhy dalších částí s Leninovými doplňky a úpravami, jakož i druhá korektura Programu Komunistické strany Ruska (bolševiků) s Leninovými poznámkami a úpravami.

REZOLUCE VIII. SJEZDU KSR(b)
O POLITICKÉ PROPAGANDĚ A
KULTURNÍ A OSVĚTOVÉ PRÁCI
NA VESNICI

O podílu V. I. Lenina na redigování této rezoluce, kterou sjezd schválil 23. března 1919, píše ve svých vzpomínkách A. V. Lunačarskij (Na puťach k novoj škole, 1924, č. 1, s. 7—14; Velikij perevorot, díl I, 1919, s. 72).

NÁVRHY PROVOLÁNÍ A USNESENÍ
ÚV KSR(b)

NÁVRH PROVOLÁNÍ KOMUNISTICKÉ STRANY RUSKA (BOLŠEVIKŮ) K ROLNÍKŮM V SOVĚTSKÉM RUSKU. *Po 7. dubnu 1919.*

NÁVRH USNESENÍ ÚV KSR(b) O NUTNOSTI PŘÍSNĚ UPLATŇOVAT JEDNOTNÉ VELENÍ A ZÁSOBOVÁNÍ V RUDÉ ARMÁ-

DĚ A JEDNOTNÉ ŘÍZENÍ DOPRAVY V SOVĚTSKÉM RUSKU
A NA UKRAJINĚ. 8. dubna 1919

NÁVRH USNESENÍ ÚV KSR(b) O MOBILIZACI KOMUNISTŮ
A DĚLNÍKŮ ZE SEVEROZÁPADNÍCH GUBERNÍÍ PRO PETRO-
HRADSKOU FRONTU. 21. května 1919

Návrhy provolání a usnesení s Leninovými úpravami jsou uloženy
v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při
ÚV KSSS.

DEKRETY A USNESENÍ
CELORUSKÉHO ÚSTŘEDNÍHO
VÝKONNÉHO VÝBORU,
RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ
A RADY DĚLNICKÉ A ROLNICKÉ
OBRANY

DEKRET RLK O SPOTŘEBNÍCH KOMUNÁCH. 16. března 1919

DEKRET RLK O MOBILIZACI ZEMĚDĚLSKÝCH ODBORNÍKŮ.
20. března 1919

USNESENÍ RLK O SOCIÁLNÍM ZABEZPEČENÍ V. I. TANĚJEVA.
25. března 1919

USNESENÍ RLK O UVOLNĚNÍ PROSTŘEDKŮ NEJVYŠŠÍ NÁRO-
DOHOSPODÁŘSKÉ RADY K TOMU, ABY FINŠTÍ DĚLNÍCI
UVEDLI DO PROVOZU PRŮMYSLOVÉ PODNIKY V KO-
STROMSKÉ, VLADIMIRSKÉ, PETROHRADSKÉ A DALŠÍCH
GUBERNÍÍCH. 1. dubna 1919

USNESENÍ RADY OBRANY O POSKYTNUTÍ PRÁVA SAMO-
STATNÝCH NÁKUPŮ RUSKÉ SPOLEČNOSTI ČERVENÉHO
KŘÍŽE. 7. dubna 1919

USNESENÍ RADY OBRANY O SOUPISU KONÍ. 7. dubna 1919

DEKRET CÚVV O STÁTNÍ KONTROLE. 9. dubna 1919

DEKRET RLK O OPATŘENÍCH K BOJI PROTI EPIDEMIÍM. 10. dubna 1919

USNESENÍ RLK O VYPLACENÍ PRÉMÍÍ DĚLNÍKŮM A ZAMĚSTNANCŮM PRACUJÍCÍM PŘI PLAGENÍ DŘEVA. 10. dubna 1919

USNESENÍ RLK O ZPŮSOBU PŘEPRAVY POTRAVIN A JINÝCH NÁKLADŮ URČENÝCH PRO PRACOVNÍKY ZAMĚSTNANÉ PŘI PLAGENÍ DŘEVA. 10. dubna 1919

USNESENÍ RLK O MIMOŘÁDNÝCH OPATŘENÍCH K RYCHLEJŠÍMU PŘÍSUNU OBILÍ A O PERSPEKTIVÁCH PLNĚNÍ PLÁNŮ ZÁSOBOVÁNÍ POTRAVINAMI. 12. dubna 1919

DEKRET RADY OBRANY O POVOLÁNÍ LÉKAŘEK DO ČINNÉ VOJENSKÉ SLUŽBY. 14. dubna 1919

DEKRET RLK O RUSKÉ AKADEMII DĚJIN HMOTNÉ KULTURY. 18. dubna 1919

DEKRET RLK O ORGANIZACI PŘESÍDLOVÁNÍ DO GUBERNÍ S FUNGUJÍCÍM PRŮMYSEM A DO DONSKÉ OBLASTI. 24. dubna 1919

USNESENÍ CÚVV O PROPUŠTĚNÍ NĚKTERÝCH KATEGORIÍ ZATČENÝCH A VĚZŇŮ. 25. dubna 1919

DEKRET CÚVV O MOBILIZACI CHUDÝCH A STŘEDNÍCH ROLNÍKŮ DO BOJE PROTI KONTRAREVOLUCI. 25. dubna 1919

USNESENÍ RLK O OMEZENÍ ROZSAHU A DOČASNÉM ZASTAVENÍ NĚKTERÝCH NOVIN. 26. dubna 1919

USNESENÍ RADY OBRANY O VYSKLADNĚNÍ PŘEDMĚTŮ URČENÝCH PRO ZÁSOBOVÁNÍ ARMÁDY. 28. dubna 1919

USNESENÍ RADY OBRANY O POSTUPU PŘI PROVÁDĚNÍ REVIZE VE SKLADECH V MOSKVĚ A MOSKEVSKÝCH PŘEDMĚSTÍCH ZÁSTUPCI ÚSTŘEDNÍ SPRÁVY PRO ZÁSOBOVÁNÍ. 29. dubna 1919

DEKRET RLK O OPATŘENÍCH KE ZNÁRODNĚNÍ ZAHRANIČNÍHO OBCHODU. 30. dubna 1919

USNESENÍ RLK O DEMONTÁŽI KOLEJÍ NA NĚKTERÝCH ŽELEZNIČNÍCH TRATÍCH. 6. května 1919

USNESENÍ RADY OBRANY O ORGANIZACI VOJENSKÝCH DODÁVEK. 7. května 1919

DEKRET RLK O ZRUŠENÍ MĚSTSKÝCH A GUBERNIÁLNÍCH ÚVĚROVÝCH SPOLEČNOSTÍ. 17. května 1919

USNESENÍ RADY OBRANY O POTRAVINOVÝCH PŘÍDĚLECH DĚLNÍKŮ ZAMĚSTNANÝCH PŘI TĚŽBĚ RAŠELINY. 20. května 1919

DEKRET RLK O ROZPOČTOVÝCH PŘEDPÍSECH. 24. května 1919

DEKRET RLK O PŘIDĚLOVÁNÍ PAPIŘU A LEPENKY. 27. května 1919

USNESENÍ RLK O PŘIDĚLENÍ MAJETKU UPRCHLÉ BURŽOAZIE MOSKEVSKÝM A PETROHRADSKÝM DĚLNÍKŮM. 12. června 1919

Návrhy uvedených dokumentů s Leninovými úpravami jsou uloženy v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.

TELEGRAMY

TELEGRAM PŘEDSEDOVI RLK UKRAJINY CH. G. RAKOVSKÉMU. 6. května 1919

TELEGRAM PŘEDSEDOVI PETROHRADSKÉHO SOVĚTU G. J. ZINOVJEVOVI. 7. května 1919

TELEGRAM ÚSTŘEDNÍ SPRÁVĚ VOJENSKÝCH SPOJŮ, HLAVNÍMU ÚŘADU PRO EVAKUACI A LIDOVÉMU KOMISARIÁTU DOPRAVY. 12. května 1919

TELEGRAM TULSKÉMU GUBERNIÁLNÍMU VÝKONNÉMU VÝBORU. 19. května 1919

TELEGRAM UKRAJINSKÉMU LIDOVÉMU KOMISAŘI ZÁSOBOVÁNÍ A. G. ŠLICHTEROVI. 19. května 1919

TELEGRAM SMOLENSKÉMU, TVERSKÉMU, MOSKEVSKÉMU A RJAZAŇSKÉMU GUBERNIÁLNÍMU ZEMĚDĚLSKÉMU ODĚLENÍ. 20. května 1919

TELEGRAM ÚSTŘEDNÍMU VÝBORU KOMUNISTICKÉ STRANY UKRAJINY (BOLŠEVIKŮ). 22. května 1919

TELEGRAM PETROHRADSKÉMU VÝBORU OBRANY. 26. května 1919

TELEGRAM UKRAJINSKÉMU LIDOVÉMU KOMISAŘI VOJENSTVÍ N. I. PODVOJSKÉMU. 31. května 1919

TELEGRAM REVOLUČNÍ VOJENSKÉ RADĚ JIŽNÍHO FRONTU. 3. června 1919

TELEGRAM TVERSKÉMU GUBERNIÁLNÍMU VÝKONNÉMU VÝBORU. 17. června 1919

TELEGRAM REVOLUČNÍ VOJENSKÉ RADĚ JIŽNÍHO FRONTU. 25. června 1919

Texty uvedených telegramů s Leninovými úpravami jsou uloženy v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. Část z nich byla uveřejněna (viz Leninskij sbornik XXIV, s. 127—128, 178; Leninskij sbornik XXXIV, s. 131, 132—133, 144—145, 146, 156—157, 158—159, 182—183).

POZNÁMKY

- ¹ V. I. Lenin má na mysli projevy, které pronesl 4. dubna 1917, druhý den po svém návratu z emigrace do Ruska, v Tavridském paláci na schůzi bolševiků a na společné schůzi bolševiků a menševiků, delegátů celoruské porady sovětů dělnických a vojenských zástupců. Lenin na těchto schůzích přečetl své proslulé Dubnové teze O úkolech proletariátu v nynější revoluci (viz Sebrané spisy 31, Praha 1987, s. 138—143). — 25
- ² Jde o komisi jmenovanou bernskou konferencí stran II. internacionály (3.—10. února 1919), která měla navštívit Sovětské Rusko. Úlohy prostředníka se v této záležitosti ujala německá vláda. V jejím radiotelegramu z 19. února 1919 se pravilo, že komise přijede, aby »zkoumala sociální a politickou situaci v Rusku«. Členy komise byli jmenováni F. Adler nebo O. Bauer, K. Kautsky, R. Hilferding, J. Longuet, A. Henderson, Tomasso (za Argentinu) a po jednom zástupci Finska a Itálie.
- Sovětská vláda prohlásila téhož dne v radiotelegrafické odpovědi, kterou sestavil V. I. Lenin, že »i když bernskou konferenci nepovažujeme ani za socialistickou, ani za v jakékoli míře zastupující dělnickou třídu, přesto povolujeme vaši komisi příjezd do Ruska a zaručujeme jí všestrannou možnost získávat informace, stejně jako povolíme příjezd za účelem získávání informací jakékoli buržoazní komisi«. Sovětská vláda se ve svém radiotelegramu dotazovala, bude-li umožněno zástupcům Sovětské republiky navštívit země, jejichž občané jsou členy ohlášené komise (viz Sebrané spisy 37, Praha 1988, s. 510).
- »Vznešení revizoři z Bernu« nakonec do Ruska nepřijeli. — 27
- ³ *Dohodové země* neboli *Dohoda* byl blok imperialistických mocností (Velké Británie, Francie a Ruska), jenž vznikl na počátku 20. století. Byl namířen proti imperialistickému Trojspolku (Německo, Rakousko-Uhersko, Itálie). Svůj název dostal podle britsko-francouzské Entente cordiale (»srdečné dohody«) z roku 1904. Za první světové války v letech 1914—1918 se připojily k Dohodě

USA, Japonsko a další země. Po Říjnové revoluci hlavní účastnické země tohoto bloku — Velká Británie, Francie, USA a Japonsko — podněcovaly a organizovaly vojenskou intervenci proti sovětskému státu. — 27

- ⁴ Jde o *pařížskou mírovou konferenci*, kterou svolaly po ukončení první světové války (1914—1918) vítězné mocnosti k přípravě mírových smluv s poraženými zeměmi. Hlavní slovo při přípravách a práci pařížské mírové konference měly Velká Británie, USA, Francie, Itálie a Japonsko. Konference byla zahájena 18. ledna 1919.

Účastníci pařížské mírové konference mezi sebou sváděli urputný boj o rozdělení kořisti, tj. o podíl na drancování poražených zemí. Ostré neshody vyvolala otázka, jak rozdělit kolonie poraženého Německa. Úporné boje se sváděly kolem Wilsonova plánu založit Společnost národů. Konference byla jednotná pouze ve snaze zničit Sovětskou republiku a potlačit mezinárodní revoluční hnutí.

Pařížská mírová konference skončila podepsáním řady smluv: 28. června 1919 to byla Versailleská smlouva s Německem, 10. září 1919 s Rakouskem, 27. listopadu 1919 s Bulharskem, 4. června 1920 s Maďarskem a 10. srpna 1920 s Tureckem. — 29

- ⁵ *The Times* — deník, založený roku 1785 v Londýně; jeden z významných konzervativních listů britské buržoazie. — 29

- ⁶ O problematice vybudování Velké severní cesty, železnice spojující Ob přes Kotlas s Petrohradem a Murmanskem, se diskutovalo už před Říjnovou revolucí v tisku i ve vědeckých institucích. Sovětská vláda si byla vědoma obrovského hospodářského významu vybudování nové trati, jež by spojovala Ob s přístavy na březích Severního moře a umožnila tak rozvinout těžbu dřeva i nerostných surovin. Přitom však sovětská země, rozvrácená světovou válkou a cizí vojenskou intervencí, nemohla vybudovat tuto železnici výlučně vlastními silami. Proto považovala sovětská vláda za přípustné, aby byl v zájmu rozvoje výrobních sil země získán pro tento záměr soukromý kapitál v podobě koncesí. Oficiálním iniciátorem koncese na stavbu nové dráhy byl malíř A. A. Borisov spolu s norským občanem Eduardem Hannevigem; žádost o udělení koncese podali v roce 1918.

Leninův návrh usnesení rady lidových komisařů o poskytnutí koncese na výstavbu Velké severní cesty byl schválen 4. února 1919. Smlouva o poskytnutí koncese nebyla uzavřena. — 36

- ⁷ Viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, 1898—1924, Praha 1984, s. 326. — 38
- ⁸ Jde o vystoupení soudruha M. M. Kežuce, který mluvil o obtížích, jež vyplynuly pro Baltské loďstvo z brestlitevské smlouvy; na základě této smlouvy kotvily totiž lodě Baltského loďstva nečinně v ústí Něvy. — 39
- ⁹ Jde o *jednorázovou mimořádnou revoluční daň ve výši deseti miliard*; příslušný dekret schválil Celoruský ústřední výkonný výbor na svém zasedání 30. října 1918. Jednorázová mimořádná daň se vztahovala hlavně na kulaky a městskou buržoazii. Od placení daně byla osvobozena městská i vesnická chudina a osoby, pro něž byla jediným zdrojem obživy mzda nebo důchod do výše 1500 rublů. Dne 9. dubna 1919 schválil Celoruský ústřední výkonný výbor doplňující dekret o úlevách pro střední rolníky při placení mimořádné daně. Podle tohoto dekretu bylo zastaveno další vybírání daně »od občanů, pro něž platí nižší daňové sazby«. — 40
- ¹⁰ Problematikou přípravy peněžní reformy se V. I. Lenin zabýval už v prosinci 1917 v návrhu dekretu o znárodnění bank (viz Sebrané spisy 35, Praha 1987, s. 204). Na jaře 1918 vypracoval Lenin plán peněžní reformy, jejímž cílem mělo být dosažení pevné sovětské měny. Přípravy na uskutečnění reformy byly zahájeny v prvních měsících roku 1918. Řídil je bezprostředně Lenin, který usiloval o jejich rychlejší průběh a o vydání nových, sovětských peněz. Účastnil se jednání o všech podrobnostech příslušných návrhů (viz Leninskij sbornik XXI, s. 179—180; XXXV, s. 31—32). Nově vytištěné peníze za účelem reformy nebyly hned dávány do oběhu: vytvářely se zásoby nových peněz pro výměnu, připravovala se technická stránka reformy. V roce 1919 byly vydány pro regulaci peněžního oběhu nové, sovětské peněžní znaky — »státní bankovky z roku 1918«. Téhož roku byly dány do oběhu rovněž »bankovky RSFSR«. Tyto peněžní znaky se staly brzy hlavním druhem papírových platidel v Sovětském Rusku. Válka proti cizím intervencím a vnitřní kontrarevoluci spolu s přechodem k politice »válečného komunismu« peněžní reformu odsunuly. První sovětská peněžní reforma byla uskutečněna v letech 1922—1924. — 41
- ¹¹ *Výbor pro půdní fond* byl zřízen při lidovém komisariátu zemědělství dekretem rady lidových komisařů z 28. ledna 1919. Podle

tohoto dekretu byla veškerá neobdělaná půda vhodná k osevu dána k dispozici státu, aby na ní organizoval setí obilovin. Úrodou pak plně disponoval lidový komisariát zásobování a byla rozdělována hlavně mezi dělníky v továrnách a závodech. Řízení a uskutečňování opatření týkajících se půdního fondu bylo uloženo Výboru pro půdní fond, jehož členy byli zástupci lidového komisariátu zemědělství, Nejvyšší národohospodářské rady, lidového komisariátu zásobování a Celoruské ústřední rady odborů. Výbor měl právo zvat na svá zasedání zástupce zainteresovaných resortů a organizací a odborné znalce. — 41

- ¹² *Dělnický výbor na pomoc* organizaci socialistické zemědělské výroby byl zřízen v únoru 1919 při lidovém komisariátu zemědělství na základě usnesení O socialistické organizaci zemědělství a o opatřeních k přechodu k socialistickému zemědělství, schváleného Celoruským ústředním výkonným výborem. Úkolem výboru bylo posílat do guberniálních a okresních správ sovchozů i do jednotlivých sovchozů zkušené organizátory z řad dělníků, pomáhat při zakládání odborových svazů zemědělských dělníků, zapojovat do práce v zemědělství průmyslový proletariát, pomáhat v sovchozech zavádět nejrůznější technická zařízení pro potřeby sovchozů a okolního vesnického obyvatelstva aj. Výbor tvořili zástupci lidového komisariátu zemědělství a Celoruské ústřední rady odborů. Roku 1921 byly Dělnický výbor na pomoc organizaci socialistické zemědělské výroby a vojenské zásobovací byro Celoruské ústřední rady odborů sloučeny v jeden orgán — Zemědělské zásobovací byro Celoruské ústřední rady odborů. — 41
- ¹³ Usnesení rady lidových komisařů o zastavení osobní dopravy v zájmu přísunu potravin a uhlí do průmyslových center bylo schváleno 8. března 1919 a uveřejněno 11. března 1919 v Petrohradu. — 43
- ¹⁴ *I. sjezd zemědělských dělníků Petrohradské gubernie* se konal 11.—13. března 1919 v Petrohradu. Zúčastnilo se ho na 200 delegátů z různých zemědělských organizací. Sjezd vyslechl referát o současné situaci, zprávy z míst, referát o práci organizačního byra a projednal referát o zemědělské politice. Na závěr schválil rezoluci a stanovy svazu zemědělských dělníků a zvolil jeho vedení. — 45
- ¹⁵ Jde o Národní svaz zemědělských dělníků (National Agricultural Labourers Union), založený roku 1872 zemědělským dělníkem

Josephem Archem. Do konce téhož roku měl svaz asi 100 000 členů a podařilo se mu vymoci pro zemědělské dělníky vyšší mzdy. Avšak vlivem krize zemědělské výroby v polovině sedmdesátých let ztratil svaz svůj význam a roku 1894 se definitivně rozpadl. — 47

- ¹⁶ V. I. Lenin považoval hned od prvních dnů sovětské moci za velice významné zakládat kolchozy, jak o tom svědčí celá řada usnesení z prvních let sovětské moci. Patřilo k nim i Usnesení o socialistické organizaci zemědělství a o opatřeních k přechodu k socialistickému zemědělství, na jehož vypracování se Lenin bezprostředně podílel. Referoval o této otázce v komisi, kterou jmenoval Celoruský ústřední výkonný výbor. V publikaci *Leninskij sbornik XXIV*, s. 39—41 jsou otištěny Leninovy poznámky k návrhu usnesení o společném obdělávání půdy, podle nichž pak kolegium lidového komisariátu zemědělství návrh přepracovalo. Návrh se stal jako 8. kapitola součástí usnesení, které schválil Celoruský ústřední výkonný výbor v únoru 1919. Dne 14. února 1919 bylo otištěno v listu *Izvěstija VCIK*. — 50
- ¹⁷ Tento projev pronesl Lenin 13. března 1919 na shromáždění deseti tisíc petrohradských dělníků, námořníků a rudoarmějců v operním sále Lidového domu. Seznámil přítomné s vnitřní i mezinárodní situací Sovětské republiky. Protože se velmi mnoho zájemců vůbec nedostalo do sálu, zopakoval Lenin svůj projev ještě ve foyeru Lidového domu. — 54
- ¹⁸ *Ukrajinská sovětská republika* byla vyhlášena v prosinci 1917. V únoru 1918 vtrhla na Ukrajinu rakouská a německá vojska a do konce dubna obsadila celé ukrajinské území. Po vyhnání okupantů a jejich pomahačů byla sovětská moc na Ukrajině obnovena. III. celoukrajinský sjezd sovětů, který se konal v březnu 1919 v Charkově, schválil první Ústavu Ukrajinské SSR, jež uznala výsledky boje ukrajinského lidu. — 54
- ¹⁹ Jde o projevy delegátů I. kongresu Komunistické internacionály. Dne 8. března 1919 přijeli někteří delegáti kongresu do Petrohradu, kde byli slavnostně uvítáni petrohradskými pracujícími. Téhož dne v 18 hodin bylo zahájeno zasedání IX. městské konference KSR(b), jehož se zúčastnili a na němž promluvili delegáti kongresu F. Platten, H. Guilbeaux, O. Grimlund a další. Dne 9. března se konalo slavnostní zasedání petrohradského sovětu dělnických a rudoarmějských zástupců na počest I. kongresu Ko-

minterny. Na zasedání promluvili delegáti z Německa, Francie, Rakouska, Srbska, Finska, Švédska a Švýcarska. — 59

- ²⁰ Lenin se zde zmiňuje o projevu, který pronesl 6. března 1919 na slavnostním společném zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru, moskevského sovětu, moskevského výboru KSR(b), Celoruské ústřední rady odborů a moskevských závodních výborů v den oslav založení Komunistické internacionály (viz Sebrané spisy 37, Praha 1988, s. 544—549). — 60
- ²¹ Leninova práce *Úspěchy a potíže sovětské moci* vyšla roku 1919 jako samostatná brožura.

První vydání mělo podtitul Projev na shromáždění v Petrohradu 13. března 1919. V druhém a třetím vydání Leninových spisů byl tento podtitul vypuštěn, protože brožura obsahovala dva Leninovy projevy — Referát o zahraniční a vnitřní politice rady lidových komisařů, pronesený 12. března 1919 na zasedání petrohradského sovětu, a Projev na shromáždění v Lidovém domě v Petrohradu 13. března 1919. — 63

- ²² *Výbory vesnické chudiny* byly zřízeny dekretem Celoruského ústředního výkonného výboru z 11. června 1918 O organizování a zásobování vesnické chudiny. Dekret jim ukládal, aby evidovaly zásoby potravin v rolnických hospodářstvích, zjišťovaly zásoby a přebytky potravin u kulaků a pomáhaly sovětským zásobovacím orgánům tyto přebytky rekvírovat. Dále zásobovaly chudinu potravinami z kulackých hospodářství a rozdělovaly zemědělské nářadí a průmyslové zboží apod. Svou praktickou činností však zasahovaly tyto výbory do všech stránek práce na venkově. Ve skutečnosti se staly opěrnými body, orgány diktatury proletariátu na vesnici. Jejich vytvoření znamenalo další rozvoj socialistické revoluce na vesnici. Koncem roku 1918 byly výbory vesnické chudiny, které úspěšně splnily svěřené úkoly, sloučeny s volostními a vesnickými sověty.

Organizovaná *směna zboží s vesnicí* začala probíhat na jaře 1918 na základě dekretu rady lidových komisařů z 26. března 1918. Směňovat průmyslové zboží za obilí ukládal dekret orgánům lidového komisariátu zásobování. Dekret nařizoval zapojovat do směny zboží vesnickou chudinu a zbožní fondy, uvolňované pro směnu za obilí, dávat k dispozici volostním nebo okresním organizacím, »aby je dále rozdělovaly mezi potřebné obyvatelstvo« (Dekrety Sovětskoj vlasti, sv. II, 1959, s. 24).

Dekret Celoruského ústředního výkonného výboru O organi-

zování a zásobování vesnické chudiny z 11. června 1918 i dekret rady lidových komisařů O povinné směně zboží v obilnářských oblastech z 5. srpna 1918 rovněž předpokládaly, že průmyslové zboží, které dostane vesnice výměnou za obilí, bude rozdělováno podle třídního hlediska. Přednostně a za výhodných podmínek byla zbožím zásobována vesnická chudina. — 86

- ²³ *Doslov* poslal Lenin G. J. Zinovjevovi do Petrohradu, kde se tiskla brožura Úspěchy a potíže sovětské moci. Přestože Lenin žádal, aby byl tento doslov otištěn »třeba jen drobným typem písma«, nestalo se tak. Dne 7. srpna 1919 poslal Lenin Zinovjevovi písemný vzkaz s prosbou, »aby se to přísně vyšetřilo« a aby byl »tento doslov určitě vyhledán«. Roku 1921 v Předmluvě k brožuře O nové ekonomické politice (Dva staré články a jeden ještě starší doslov) uvádí Lenin tento doslov v plném znění a píše, že »petrohradští« v čele se Zinovjevem ho »ošídili« a nedbali autorovy vůle. Doslov však nebyl otištěn ani roku 1921. Brožura se dvěma Leninovými články Ke čtvrtému výročí Říjnové revoluce a O významu zlata dnes a po úplném vítězství socialismu vyšla pod názvem O nové ekonomické politice (Dva staré články) v Moskvě. V tisku se tento doslov objevil poprvé roku 1922 v XVI. svazku 1. vydání Sebraných spisů V. I. Lenina. — 97

- ²⁴ Revizí programu strany se začal V. I. Lenin zabývat po únorové revoluci 1917. V Konceptu pátého Dopisu zdaleka Lenin stanovil, v jakém hlavním směru je třeba změnit program, a zdůraznil, že je třeba »dát se do toho okamžitě« (srov. Sebrané spisy 31, Praha 1987, s. 83—84). Teze načrtnuté v tomto Konceptu rozvinul Lenin v Dubnových tezích, v referátu o revizi programu strany na VII. (dubnové) celoruské konferenci SDDSR(b) i v dalších dokumentech (viz Sebrané spisy 31, Praha 1987, s. 141, 437—440). K této konferenci napsal Lenin Návrh změn v teoretické a politické části programu a v některých jeho jiných částech, obsahující řadu pozměňovacích návrhů k programu SDDSR z roku 1903 (viz Sebrané spisy 32, Praha 1987, s. 157—162). Sloupcový obtah tohoto návrhu byl rozdán delegátům konference. Dubnová konference pak uložila ústřednímu výboru, aby sestavil návrh programu strany do zahájení VI. sjezdu.

VI. sjezd SDDSR(b) 26. července—3. srpna (8.—16. srpna) 1917 potvrdil usnesení dubnové konference o nutnosti revize programu strany a uložil ústřednímu výboru, aby uspořádal k otázkám nového programu širokou diskusi (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV,

1898—1924, Praha 1984, s. 276—301). Ještě před zahájením sjezdu, v červnu 1917, byla vydána brožura Materiály k revizi programu strany, kterou připravil z pověření ústředního výboru Lenin. Byly v ní obsaženy všechny materiály o změně programu strany, které měl ústřední výbor k dispozici. Téměř současně vydalo oblastní byro moskevského průmyslového obvodu SDDSR Materiály o revizi programu strany. Sborník článků V. Miljutina, V. Sokolnikova, A. Lomova a V. Smirnova. V létě a na podzim 1917 byla ve straně zahájena teoretická diskuse. Články, které se objevily v moskevském tisku, i moskevský sborník Lenin rozebral a podrobil kritice ve svém článku K revizi programu strany, otištěném v říjnu 1917 v 1.—2. čísle časopisu Prosvěščenije (viz Sebrané spisy 34, Praha 1987, s. 383—413).

Ústřední výbor SDDSR(b) o programu několikrát jednal a na zasedání 5. (18.) října 1917 jmenoval komisi v čele s Leninem, která měla program strany přepracovat do příštího sjezdu, jenž měl být svolán na podzim 1917. Nakonec uložil ústřední výbor usnesením z 24. ledna (6. února) 1918 vypracování návrhu programu nové komisi, kterou řídil V. I. Lenin. Lenin napsal Koncept návrhu programu, který byl rozdán delegátům VII. sjezdu strany jako podklad k diskusi. Sjezd ale program podrobně neprojednával; vypracování definitivního návrhu programu bylo svěřeno sedmičlenné komisi zvolené sjezdem, kterou opět řídil Lenin. Sjezd uložil komisi, aby se při revizi programu řídila pokyny, uvedenými v jednomyslně schválené rezoluci, kterou sestavil V. I. Lenin (viz Sebrané spisy 36, Praha 1988, s 82—83).

Během práce programové komise se projeví neshody týkající se obecné části programu a bodu programu o národnostních vztazích. Proti Leninovým tezím vystoupili N. I. Bucharin a G. L. Pjatakov. V únoru 1919 dokončila programová komise vypracování Návrhu programu KSR(b), jehož hlavní teze zformuloval V. I. Lenin. Návrh byl uveřejněn 25.—27. února v Pravdě. V předmluvě k návrhu komise konstatovala, že nový program se značně liší od starého, že se v něm odrazily »nejen výsledky marxistického studia nejnovější, imperialistické fáze kapitalismu, nýbrž i zkušenosti ze světové války a roční praxe proletariátu, jenž si vybojoval moc ve státě«. Po uveřejnění byl návrh programu KSR(b) projednáván v místních stranických organizacích. Většina stranických organizací návrh programu schválila a doporučila, aby byl s určitými doplňky a změnami schválen.

Program KSR(b) schválený na VIII. sjezdu je otištěn v Příloze tohoto svazku. — 105

²⁵ Program strany schválený na II. sjezdu SDDSR v roce 1903^[89] vypracovala redakce leninské Jiskry koncem roku 1901 a v první polovině roku 1902. Na Leninovo doporučení napsal původní návrh teoretické části programu G. V. Plechanov. Tento návrh Lenin kritizoval na poradě redakce Jiskry v lednu 1902 v Mnichově (viz Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 207—214). Při projednávání Plechanovova návrhu vyšly najevo značné neshody v redakci Jiskry. Současně s návrhem teoretické části programu byly na mnichovské poradě redakce Jiskry projednány i otázky týkající se vypracování návrhu praktické části programu (tamtéž, s. 419—420). Koncem ledna a začátkem února 1902 byla už původní varianta praktické části návrhu programu SDDSR napsána; autorem jeho agrární části a závěru byl Lenin (tamtéž, s. 432—433).

Jakmile se Lenin přesvědčil, že Plechanovův návrh teoretické části programu je nepřijatelný, začal psát svůj vlastní návrh (tamtéž, s. 217—223, 224 a 426—430). Současně pracoval na svém druhém návrhu programu SDDSR i Plechanov. Také tento návrh podrobil Lenin důkladnému kritickému rozboru (tamtéž, s. 225—247 a 248—250). Pro zkoordinování Leninova a Plechanovova návrhu a pro vypracování společného návrhu programu SDDSR utvořila redakce Jiskry »koordinační komisi«. Díky Leninovým naléhavým požadavkům bylo do návrhu komise, jenž vycházel z návrhu G. V. Plechanova, zařazeno několik velmi důležitých tezí: o vytlačování malovýroby velkovýrobou, přesná definice ryze proletářského charakteru strany; nejdůležitějším bodem programu se stala teze o diktatuře proletariátu jakožto nezbytné podmínce socialistické revoluce. Když se Lenin seznámil s návrhem programu, vypracovaným komisí, napsal k němu své připomínky (tamtéž, s. 253—264). Dne 14. dubna 1902 se konala v Curychu porada redakce Jiskry, na níž nebyl Lenin přítomen. Porada schválila redakční návrh programu, tj. jeho teoretickou část (návrh komise) a praktickou část (na níž se dohodli všichni členové redakce Jiskry už počátkem března 1902). Při projednávání návrhu na poradě v Curychu vzali jeho autoři v úvahu většinu Leninových připomínek, pozměňovacích návrhů a dodatků.

II. sjezd SDDSR, který se konal 17. července—10. srpna (30. července—23. srpna) 1903, schválil jiskrovský návrh programu strany s nepatrnými změnami. Teoretická část programu SDDSR, obsahující charakteristiku obecných zákonitostí a tendencí vývoje kapitalismu, byla na Leninův návrh pojata do nového programu, schváleného na VIII. sjezdu KSR(b). — 107

- ²⁶ Viz Sebrané spisy 32, Praha 1987, s. 157—162 a Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 95—101. — 107
- ²⁷ Všeobecné volební právo bez jakýchkoli omezení, podle něhož se může voleb do státních zastupitelských orgánů zúčastnit veškeré dospělé obyvatelstvo bez rozdílu rasy, národnosti, pohlaví atd., zavedla v Sovětském svazu Ústava SSSR roku 1936. Předtím měli v SSSR právo volit a být voleni jen pracující; nepracující a vykořisťovatelské třídy toto právo neměly. Ve srovnání s buržoazními zeměmi bylo však volební právo v SSSR nejdemokratičtější a nejširší, protože se voleb účastnila převážná většina dospělého obyvatelstva. Vítězství socialismu v SSSR a likvidace vykořisťovatelských tříd umožnily zavést všeobecné volební právo s tajným hlasováním. — 133
- ²⁸ Tento text byl s některými změnami zařazen do Programu KSR(b), schváleného na VIII. sjezdu, jako pátý bod oddílu V obecně politické oblasti (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, 1898—1924, Praha 1984, s. 315). — 134
- ²⁹ Vsuvka byla v plném znění zařazena do Programu KSR(b), schváleného na VIII. sjezdu, jako čtvrtý bod oddílu V oblasti národnostních vztahů (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, 1898—1924, Praha 1984, s. 317). — 136
- ³⁰ Tento bod ekonomické části programu byl v původní variantě označen jako třetí; Lenin ho přepracoval a označil jako osmý bod. S nepatrnými změnami byl zařazen do Programu KSR(b), schváleného VIII. sjezdem, jako osmý bod oddílu V oblasti ekonomiky (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, 1898—1924, Praha 1984, s. 324). — 144
- ³¹ VIII. sjezd KSR(b) se konal ve dnech 18.—23. března 1919 v Moskvě. Sjezdu se zúčastnilo 301 delegátů s rozhodujícím hlasem a 102 delegátů s poradním hlasem, kteří zastupovali 313 766 členů strany. Na pořadu jednání sjezdu byly tyto otázky: 1. zpráva o činnosti ústředního výboru; 2. program KSR(b); 3. založení Komunistické internacionály; 4. vojenská situace a vojenská politika; 5. práce na vesnici; 6. organizační otázky; 7. volba ústředního výboru. Na prvním zasedání byly na návrh

předsednictva sjezdu vytvořeny tři sekce: agrární, vojenská a organizační.

V. I. Lenin pronesl na sjezdu zahajovací a závěrečný projev, zprávu o činnosti ÚV KSR(b), referáty o programu strany a o práci na vesnici a projev o vojenské otázce.

Nejdůležitějším bodem sjezdového jednání bylo projednání a schválení nového programu strany, jenž byl vypracován pod Leninovým vedením a za jeho bezprostřední účasti.

Při projednávání programu strany se rozvinula diskuse o Bucharinově návrhu, aby byly z programu vypuštěny body o kapitalismu a o zbožní malovýrobě a aby se program omezil pouze na charakteristiku čistého imperialismu, který Bucharin považoval za zvláštní společenskoekonomickou formaci. Lenin vystoupil proti těmto návrhům a ukázal, že jsou teoreticky neudržitelné a politicky škodlivé. Ignorování zbožní malovýroby vedlo k popírání úlohy středních rolníků jako spojenců proletariátu i jejich úlohy při výstavbě socialismu. Zároveň se tím zastírala skutečnost, že ze zbožní malovýroby vznikají a vyrůstají kapitalistické živly, což později Bucharina dovedlo až k oportunistické teorii o »vrůstání kulaka« do socialismu. Sjezd odmítl Bucharinovy protibolševické návrhy a schválil Leninovy teze.

Lenin rovněž vyvrátil chybné názory Pjatakova a Bucharina v národnostní otázce; navrhovali vypustit z programu bod o právu národů na sebeurčení. Lenin dokázal, že tento návrh by nesmírně poškodil sovětský stát i solidaritu mezinárodního proletariátu. Sjezd schválil v národnostní otázce leninský program.

Po Leninově závěrečném vystoupení k referátu o programu strany se sjezd usnesl »schválit v plném znění návrh programu« a předat ho programové komisi ke konečné redakci. Na návrh této komise napsal Lenin Návrh třetího bodu obecně politické části programu (pro programovou komisi VIII. sjezdu strany), který pak komise schválila (viz tento svazek, s. 207). Dne 22. března schválil sjezd konečné znění programu.

Jednou z nejdůležitějších otázek projednávaných na sjezdu byla otázka vztahu k střednímu rolnictvu. Lenin ve všech svých projevech a zejména v referátu o práci na vesnici zdůvodňoval novou politiku strany vůči střednímu rolnictvu, přechod od politiky neutralizace k vytvoření pevného svazku dělnické třídy s rolnictvem; strana se přitom měla opírat o vesnickou chudinu a bojovat proti kulakům a vedoucí úlohu v tomto svazku měl mít proletariát. Toto heslo vytyčil Lenin už koncem listopadu 1918. Sjezd schválil Rezoluci o vztahu k střednímu rolnictvu, jejímž autorem byl Lenin. Leninská politika pomáhala upevnit vo-

jenskopolitický svazek dělnické třídy a rolnictva a měla rozhodující význam pro vítězství nad interventy a bělogvardějci. Později zajistila výstavbu socialismu na základě společného úsilí dělníků a rolníků.

Významné místo v práci sjezdu měla otázka vojenské situace, vojenské politiky strany a formování Rudé armády. Hlavní zásady vojenské politiky strany vypracoval Lenin. Avšak při praktickém formování armády se projevil chyby a závažné deformace politiky strany: byly porušovány směrnice ÚV KSR(b) týkající se vztahu vůči starým odborníkům i nutnosti dodržovat přísnou centralizaci a kázeň. Trockij jako předseda Revoluční vojenské rady republiky podceňoval úlohu stranických kádrů v armádě, obdivoval staré vojenské odborníky a narušoval bolševickou zásadu třídního výběru při mobilizacích do armády.

Na sjezdu strany vystoupila proti tezím ústředního výboru takzvaná vojenská opozice, k níž patřili bývalí »leví komunisté« (V. M. Smirnov, G. I. Safarov, G. L. Pjatakov aj.) a kromě toho další osoby, které nepatřily k žádné z opozičních skupin. »Vojenská opozice« obhajovala přežitky »partyzáňstiny«, popírala nutnost získávat staré vojenské odborníky, vystupovala proti zavádění železné kázně v armádě. Ve svém projevu na obranu tezí ÚV na neveřejném plenárním zasedání sjezdu 21. března 1919 Lenin zdůvodnil, proč je nutné vytvořit pravidelnou a přísně disciplinovanou armádu, využívat vymoženosti buržoazní vojenské vědy a začleňovat do činnosti v armádě vojenské odborníky pod kontrolou komisařů a stranických buněk. Většina delegátů ve svých projevech »vojenskou opozici« odsoudila. Zároveň byly podrobeny ostré kritice i chyby a nedostatky v práci Revoluční vojenské rady republiky a zejména činnost jejího předsedy Trockého. Leninovy připomínky byly zahrnuty do programu strany jako součást oddílu o vojenské otázce a staly se směrnicí pro výstavbu armády.

Po dlouhé debatě o vojenské otázce schválil sjezd většinou hlasů (174 proti 95) jako základ teze ÚV. Rezoluce o vojenské otázce, vypracovaná koordinační komisí, vycházela z Leninových tezí a byla sjezdem strany jednomyslně (při jedné abstenci) schválena.

V rezoluci k organizační otázce se sjezd postavil proti oportunistické skupině Saprónova a Osinského, která odmítala vedoucí úlohu strany v systému diktatury proletariátu.

V usnesení o výstavbě strany se zdůrazňovala nutnost zpřísnit podmínky pro přijetí do strany pro osoby nepatřící mezi dělníky nebo rolníky a nepřipustit, aby se zhoršovalo sociální složení

členské základny. Bylo rozhodnuto provést k 1. květnu 1919 pře-registraci všech členů strany.

Sjezd zamítl federativní princip výstavby strany a prohlásil za nutné, aby existovala jednotná centralizovaná komunistická strana s jedním ústředním výborem, který by řídil veškerou práci strany. Sjezd rozhodl o vnitřním uspořádání ústředního výboru: ÚV zřizuje politické byro, organizační byro a sekretariát.

Na sjezdu byl zvolen ústřední výbor v čele s V. I. Leninem.

Dále sjezd uvítal založení III., Komunistické internacionály a plně se ztotožnil s její platformou.

VIII. sjezd KSR(b) měl obrovský význam, neboť schválil nový program strany, jenž stanovil hlavní úkoly výstavby socialismu v Sovětské republice a podnítil pracující měst i venkova k boji za vítězství socialismu. — 149

- 32 *Konference na Princových (také Prinkipských) ostrovech* (v Marmarském moři) se měli z iniciativy Lloyda George a W. Wilsona zúčastnit zástupci všech vlád působících na území Ruska, aby vypracovali opatření k ukončení občanské války.

Sovětská vláda se rozhodla strhnout imperialistům klamnou masku »mírotvorců« a vyvrátit všechny lživé výklady svého postupu. Pokud by sovětská vláda na výzvu ke konferenci neodpověděla, zamýšleli to imperialisté tváří v tvář veřejnému mínění všech zemí vykládat jako neochotu zúčastnit se jednání a usilovat o dosažení míru. Přestože nedostala pozvání, odpověděla sovětská vláda 4. února 1919, že je ochotna zúčastnit se konference. V radiotelegramu lidového komisariátu zahraničních věcí RSFSR byly zformulovány ústupky, na něž byla sovětská vláda v zájmu míru ochotna přistoupit. Sovětská vláda prohlásila, že je připravena »okamžitě zahájit rozhovory buď na Princových ostrovech, nebo kdekoli jinde«, a žádala o okamžité vyrozumění, kam má poslat své zástupce, kdy a po jaké trase. Imperialisté dohodových zemí na radiotelegram lidového komisariátu zahraničních věcí vůbec neodpověděli. Děnikinova, Kolčakova i další kontrarevoluční vlády doufaly, že se jim podaří zardousit Sovětskou republiku vojenskou silou, a odmítly svou účast na jednání. Konference se nekonala. — 155

- 33 *Nezávislá sociálně demokratická strana Německa* — centristická strana založená v dubnu 1917 na ustavujícím sjezdu v Gotě. »Nezávislí« hlásali jednotu se sociálšovinisty, projevovaly se u nich tendence odmítat třídní boj. Hlavní jádro strany tvořila kautskistická organizace Pracovní souručenství v Říšském sněmu. V říj-

nu 1920 došlo na sjezdu Nezávislé sociálně demokratické strany v Halle k roztržce. Značná část »nezávislých« se v prosinci 1920 sloučila s Komunistickou stranou Německa. Pravicové živly založily samostatnou stranu a ponechaly si starý název, Nezávislá sociálně demokratická strana Německa. Tato strana zanikla roku 1922. — 159

³⁴ Viz K. Marx—B. Engels, Spisy 22, Praha 1967, s. 233. — 161

³⁵ Na ustavujícím sjezdu Komunistické strany Německa, který se konal 30. prosince 1918—1. ledna 1919 v Berlíně, podporovala Rosa Luxemburová pod vlivem zrádcovske politiky pravicových odborových vůdců projevy četných delegátů sjezdu, vystupujících s nesprávným požadavkem likvidace odborů. Úkoly odborů měly podle jejího názoru převzít rady dělníků a vojáků a závodní výbory. Toto nesprávné stanovisko ustavujícího sjezdu bylo pro německé komunisty dlouho překážkou v jejich boji za získání mas. Lenin vyložil, proč je nutné, aby revolucionáři pracovali i v reakčních odborech, v knize »Levičáctví« — dětská nemoc komunismu (viz Spisy 31, Praha 1955, s. 11—114). — 165

³⁶ Dne 11. března 1919 odjel V. I. Lenin do Petrohradu na pohřeb M. T. Jelizarova.

Během svého pobytu v Petrohradu pronesl projev o založení odborového svazu zemědělských dělníků na I. sjezdu zemědělských dělníků Petrohradské gubernie (viz tento svazek, s. 45—49). — 167

³⁷ V. I. Lenin má na mysli svá vystoupení na schůzi moskevských stranických funkcionářů 27. listopadu 1918, kde přednesl referát o vztahu proletariátu k maloburžoazní demokracii a závěrečné slovo k tomuto referátu (viz Sebrané spisy 37, Praha 1988, s. 234—260). — 168

³⁸ *Federace zahraničních skupin při ÚV KSR(b)* byla založena v květnu 1918 jako hlavní orgán zahraničních komunistů řídící jejich práci mezi bývalými válečnými zajatci v Rusku. Prvním předsedou federace byl zvolen Béla Kun.

Revoluční hnutí mezi válečnými zajatci v Rusku začalo vznikat už před Říjnovou revolucí; po vítězství revoluce začali váleční zajatci zakládat své revoluční organizace, které zahájily začátkem prosince 1917 vydávání novin v příslušných jazycích. Roku 1918 byly mezi válečnými zajatci vytvořeny zahraniční komunistické

skupiny, které plně uznávaly program KSR(b) a boj za diktaturu proletariátu. Na poradě socialistů-internacionalistů v březnu 1918 bylo vytvořeno Ústřední byro zahraničních komunistických skupin, které mělo řídit jejich práci a udržovat spojení s ÚV KSR(b) a s komunistickými organizacemi v příslušných zemích; byly vytvořeny zahraniční sekce při ÚV KSR(b). Členy federace bylo celkem devět komunistických skupin: československá, anglická, francouzská, rumunská, německá, maďarská, jugoslávská, polská a bulharská. Hlavním úkolem skupin byla propaganda a agitace mezi válečnými zajatci a intervenčními vojsky, jež přepadla Sovětskou republiku. O činnosti skupin otiskovala pravidelné zprávy Pravda. Počátkem roku 1920 byla federace zahraničních skupin zrušena. — 170

- ³⁹ *Vydavatelství Kommunist* vzniklo jako vydavatelství ÚV KSR(b) roku 1918 sloučením vydavatelství Volna s družstevním vydavatelstvím Žizň i znaniže; brzy se s ním sloučilo i vydavatelství Priboj. Vydavatelství Kommunist vydávalo převážně masovou populární literaturu. V květnu 1919 bylo usnesením CÚVV založeno Státní nakladatelství [Gosizdat], do něžž se začlenilo i vydavatelství Kommunist. — 172
- ⁴⁰ *Bědnota* — rolnický deník; vycházel v Moskvě od 27. března 1918 do 31. ledna 1931. List byl založen na základě usnesení ÚV KSR(b) místo listů Děrevenskaja bědnota, Děrevenskaja pravda a Soldatskaja pravda. List aktivně usiloval o upevnění svazku dělnické třídy a rolnictva, o to, aby se vesnická chudina a střední rolníci zorganizovali a semkli kolem komunistické strany a sovětské vlády. List Bědnota se významně zasloužil o politické uvědomování a kulturní rozvoj pracujících rolníků, o to, aby z řad vesnické chudiny a středních rolníků vycházeli veřejní pracovníci, i o výchovu početné armády vesnických dopisovatelů. Od 1. února 1931 se list Bědnota sloučil s listem Socialističeskoje zemleděljje. — 172
- ⁴¹ Viz B. Engels, Úvod k brožuře Sigismunda Borkheima Na paměť německých hurávlavstenců z let 1806—1807 (K. Marx—B. Engels, Spisy 21, Praha 1967, s. 379). — 175
- ⁴² Viz K. Marx, Kapitál I (K. Marx—B. Engels, Spisy 23, Praha 1986, s. 402). — 177
- ⁴³ *Skupina Spartakus* — revoluční organizace německých levicových

sociálních demokratů. Na počátku první světové války ji založili Karl Liebknecht, Rosa Luxemburgová, Franz Mehring, Clara Zetkinová, Julian Marchlewski, Leo Jogiches (Tyszka) a Wilhelm Pieck. Spartakovci vedli revoluční propagandu v masách, organizovali masové protiválečné akce, řídili stávky a odhalovali imperialistický charakter světové války a zrádcovské počínání oportunistických vůdců sociální demokracie. V některých teoretických a politických otázkách se však dopouštěli závažných chyb. Lenin nejednou kritizoval chyby německých levicových sociálních demokratů a pomáhal jim zaujímat správná stanoviska (viz například práce O Juniově brožuře, Vojenský program proletářské revoluce aj., Sebrané spisy 30, Praha 1986, s. 25—40, 154—165).

V dubnu 1917 vstoupili spartakovci do centristické Nezávislé sociálně demokratické strany Německa, ale zachovali si v ní organizační samostatnost. Za revoluce v Německu (v listopadu 1918) utvořili Spartakův svaz (Spartakus-Bund) a po uveřejnění svého programu 14. prosince 1918 se s »nezávislými« rozešli. Na ustavujícím sjezdu (30. prosince 1918—1. ledna 1919) založili spartakovci Komunistickou stranu Německa. — 179

⁴⁴ V. I. Lenin zde připomíná, jak 18. (31.) prosince 1917 předal dekret rady lidových komisařů o uznání nezávislosti Finska předsedovi buržoazní finské vlády P. Svinhufvudovi a státnímu tajemníkovi K. Enkelovi. 22. prosince 1917 (4. ledna 1918) potvrdil dekret o uznání nezávislosti Finska Celoruský ústřední výkonný výbor. — 180

⁴⁵ Lenin má na mysli rozhovory s baškirskou delegací v březnu 1919 o vytvoření Baškirské autonomní sovětské republiky. Dne 20. března byla podepsána smlouva mezi ústřední sovětskou vládou a baškirskou vládou o sovětském autonomním Baškirsku. Podle smlouvy, kterou ratifikovali předseda rady lidových komisařů V. I. Lenin a předseda CÚVV, byla ustavena autonomní Baškirská sovětská republika v souladu se sovětskou ústavou, vymezeny její hranice a administrativní uspořádání. Smlouva byla uveřejněna 23. března 1919 v 63. čísle listu Izvěstija VCIK. — 181

⁴⁶ *Varšavská dělnická rada* byla vytvořena 11. prosince 1918 z iniciativy Sociální demokracie Království polského a Litvy, Polské socialistické strany-levice (PSS-levice) a Varšavské rady odborových svazů. Vedoucí úloha SDKPaL a PSS-levice při vytváření dělnických rad podminila jejich revoluční charakter. Jedním

z prvních usnesení Varšavské rady bylo zavedení osmihodinové pracovní doby, dále vytvoření továrních výborů a jejich boj proti sabotáži továrníků aj. Pod vlivem Říjnové revoluce se v celém Polsku po ústupu rakouských a německých okupačních vojsk naráz vytvořila síť dělnických rad ve městech a v řadě míst vznikly také rolnické rady. Celkem se ve městech bývalého Království polského vytvořilo přes sto rad.

Vůdcové kompromisnických stran — PSS-»frakce«, Národního dělnického svazu a Bundu — byli znepokojeni revoluční aktivitou a rostoucím vlivem Varšavské dělnické rady; jako protiváhu revoluční radě vytvořili své vlastní rady, což oslabovalo boj varšavského proletariátu. Varšavská rada stála hned od počátku vzniku těchto paralelních rad v čele boje varšavských dělníků za vytvoření jednotné rady.

Dne 12. prosince 1918 začaly volby do nové jednotné rady a 5. ledna 1919 se konalo její první zasedání. Maloburžoazní nacionalistické nálady části varšavského proletariátu a chyby, jichž se SDKPaL dopustila v řadě problémů, jež přinesla revoluce, způsobily, že většinu v nové radě získali sociálkompromisníci. Došlo k ostrým konfliktům mezi komunisty a vůdci kompromisníků, kteří se pokoušeli rozbít rady, ochromit jejich boj a zmenšit jejich význam. V červnu 1919 došlo k definitivní roztržce, neboť představitelé PSS vystoupili z Varšavské rady i z rad v ostatních městech. V létě 1919 byly rady zlikvidovány spojeným úsilím buržoazní reakce a vůdců kompromisnických stran. — 184

⁴⁷ Tento návrh schválil sjezd téhož dne jako Provolání VIII. sjezdu KSR(b) k stranickým organizacím. Byl uveřejněn v Pravdě den poté, tj. 20. března (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, 1898—1924, Praha 1984, s. 360). — 185

⁴⁸ *Dekret o spotřebních komunách* schválila rada lidových komisařů 16. března 1919 a 20. března 1919 byl uveřejněn v listu Izvěstija VCIK. Lenin se bezprostředně podílel na vypracování dekretu (viz Leninskij sbornik XVIII, s. 293—298). Na základě dekretu se všechna družstva působící ve městech i na venkově slučovala vždy v jednu spotřební komunu, do níž patřilo veškeré obyvatelstvo dané oblasti. Každý občan byl povinen stát se členem komuny a zaregistrovat se v jednom z jejích distribučních středisek. Všechny místní spotřební komuny se sdružovaly v guberniální svazy. Jednotným centrem pro všechny svazy spotřebních komun byl Ústřední svaz spotřebních družstev (Centrosojuz). — 186

⁴⁹ *Novožizňovci* — menševici-internacionalisté, sdružení kolem listu *Novaja žizň*.

Novaja žizň — deník, který vycházel v Petrohradu od 18. dubna (1. května) 1917 do července 1918. Založen byl z podnětu menševiků-internacionalistů a publicistů sdružených kolem časopisu *Letopis*. Lenin charakterizoval novožizňovce slovy, že »v jejich smýšlení převládá intelektuální skepticismus, který jen zastírá a prozrazuje bezzásadovost« (Sebrané spisy 34, Praha 1987, s. 104), a ironicky je nazýval »kvaziinternacionalisty« a »taky-marxisty«. K Říjnové revoluci a nastolení sovětské moci se list stavěl nepřátelsky. Od 1. června 1918 vycházel ve dvou mutacích — v petrohradské a moskevské. Obě byly zastaveny v červenci 1918. — 191

⁵⁰ *Erfurtský program* Sociálně demokratické strany Německa^[125] byl schválen v říjnu 1891 na sjezdu v Erfurtu. Ve srovnání s gothajským programem z roku 1875 znamenal krok vpřed. Vycházel z marxistického učení o nevyhnutelném zániku kapitalistického výrobního způsobu a o jeho nahrazení socialistickým výrobním způsobem. V programu se zdůrazňovalo, že dělnická třída nutně musí vést politický boj, že strana je vedoucí silou tohoto boje apod. Avšak i erfurtský program obsahoval závažné ústupky oportunistu. Engels podrobil návrh erfurtského programu zevrubné kritice ve svém díle *Ke kritice návrhu sociálně demokratického programu z roku 1891* (viz K. Marx—B. Engels, Spisy 22, Praha 1967, s. 267—282); byla to v podstatě kritika oportunistu celé II. internacionály, pro jejíž strany byl erfurtský program jakýmsi vzorem. Vedení německé sociální demokracie však Engelsovu kritiku stranickým masám zatajilo, takže k jeho závažným připomínkám se při vypracovávání definitivního znění programu nepřihlíželo. Erfurtský program mlčky přešel otázku diktatury proletariátu, což považoval Lenin za jeho hlavní nedostatky, za zbabělý ústupek oportunistu. — 201

⁵¹ Jde o *Smlouvu o upevnění přátelství a bratrství mezi RSFSR a Finskou socialistickou dělnickou republikou* ^[20], uzavřenou 1. března 1918 v Petrohradu. Byla to první smlouva mezi dvěma socialistickými republikami v dějinách. — 205

⁵² Dne 22. března 1919 došel radiotelegram o vzniku Maďarské republiky rad. VIII. sjezd KSR(b) uložil Leninovi, aby jménem sjezdu poslal vládě Maďarské republiky rad pozdravný telegram.

Maďarská republika rad vznikla 21. března 1919. Socialistická

revoluce v Maďarsku proběhla pokojnou cestou, neboť maďarská buržoazie neměla možnost bojovat a za této situace se neodhodlala bránit nastolení moci rad.

Maďarská buržoazie se nebyla schopna vyrovnat s vnějšími a vnitřními potížemi, a proto hodlala dočasně předat moc pravicovým sociálním demokratům, aby tak zabránila postupu revoluce. Komunistická strana Maďarska měla však už tehdy mezi masami tak velkou autoritu a řadoví členové sociálně demokratické strany se domáhali spojenectví s komunisty tak energicky, že se vedení sociálně demokratické strany obrátilo na uvězněné vůdce komunistické strany s návrhem vytvořit společnou vládu. Sociálně demokratičtí vůdcové museli přistoupit na podmínky, které komunisté během jednání vznesli: vytvořit vládu rad, odzbrojit buržoazii, vytvořit Rudou armádu a lidovou milici, zkonfiskovat statkářskou půdu, znárodnit průmysl, uzavřít spojenectví se Sovětským Ruskem aj. Zároveň byla podepsána dohoda o sloučení obou stran v Maďarskou socialistickou stranu. Při praktickém slučování obou stran došlo k chybám, jejichž důsledky se projevíly až později. Sloučení bylo provedeno mechanicky, ve straně zůstaly reformistické živly.

Hned na svém prvním zasedání schválila revoluční vláda Maďarské republiky rad usnesení o vytvoření Rudé armády. Dne 26. března vydala vláda dekrety o znárodnění průmyslových podniků, dopravy a bank; dne 2. dubna byl schválen dekret o monopolu zahraničního obchodu. Dělnické mzdy byly zvýšeny v průměru o 25 % a byla zavedena osmihodinová pracovní doba. Dne 3. dubna byl schválen zákon o pozemkové reformě, podle něhož byly všechny usedlosti o rozloze nad 100 holdů (57 ha) zkonfiskovány a přeměněny ve státní velkostatky. Fakticky však zůstaly v rukou svých bývalých majitelů, což bylo velkým zklamáním pro chudé rolníky, kteří doufali, že jim republika rad dá půdu. To byla překážka, jež zabránila vzniku pevného svazku proletariátu a rolnictva, a vláda rad v Maďarsku tak byla oslabena.

Imperialisté dohodových zemí přijali nastolení diktatury proletariátu v Maďarsku nepřátelsky; proti Maďarské republice rad byla vyhlášena hospodářská blokáda a zorganizována vojenská intervence. Do Maďarska byl poslán francouzský expediční sbor, připravený k odjezdu do Sovětského Ruska. Dohoda nasadila v Maďarsku i vojska sousedních zemí — Rumunska, Československa a Jugoslávie. Ofenzíva intervenčních vojsk zaktivizovala maďarskou kontrarevoluci. Zrada pravicových sociálních demokratů, kteří se spojili s mezinárodním imperialismem, byla rovněž jednou z příčin pádu Maďarské republiky rad.

Nepříznivá mezinárodní situace v létě 1919, kdy bylo Sovětské Rusko ze všech stran obklíčeno nepřáteli a nemohlo poskytnout Maďarské republice rad pomoc, sehrála rovněž svou neblahou úlohu. Dne 1. srpna 1919 podlehla vláda rad v Maďarsku společnému náporu vnější imperialistické intervence a vnitřní kontra-revoluce. — 208

- ⁵³ *Sekce pro otázky práce na vesnici* byla zvolena na prvním zasedání VIII. sjezdu KSR(b) 18. března 1919. Agrární sekce zasedala celkem třikrát (20., 21. a 22. března). Na těchto zasedáních byly předneseny referáty o agrární politice a o práci na vesnici a byla zvolena komise pro revizi příslušných tezí. Sjezd schválil rezoluci V. I. Lenina O vztahu k střednímu rolnictvu a teze A. V. Lunačarského O politické propagandě a kulturně osvětové práci na vesnici, které Lenin zredigoval. — 209
- ⁵⁴ Viz B. Engels, *Rolnická otázka ve Francii a Německu* (K. Marx — B. Engels, Spisy 22, Praha 1967, s. 539—562). — 216
- ⁵⁵ K citátu z brožury *Instrukce a pravidla pro práci strany v Nižněnovgorodské gubernii*^[28] upozornili delegáti za nižněnovgorodskou (nyní gorkijskou) stranickou organizaci písemně předsednictvo VIII. sjezdu KSR(b), že slova »vůbec na střední rolníky« jsou trapná tisková chyba. Je třeba číst nikoli »vůbec«, ale »částečně na střední rolníky«. V jejich prohlášení se pravilo: »Pokud jde o vztah k středním rolníkům, prohlašujeme, že nižněnovgorodská guberniální organizace zaujímá stejné stanovisko jako soudruh Lenin a prakticky je uplatňuje.« — 218
- ⁵⁶ V rezoluci VIII. sjezdu KSR(b) K organizační otázce bylo v oddílu *Výstavba strany* napsáno: »Sjezd se usnáší uskutečnit k 1. květnu v celém Rusku přeregistraci všech členů strany.« V instrukci ústředního výboru, jež byla uveřejněna 24. dubna 1919 v *Pravdě*, bylo řečeno, že je nezbytné důkladně prověřit všechny členy stranických organizací, a zdůrazňoval se účel přeregistrace: »očistit stranu od nekomunistických živlů, hlavně od osob, které se do ní vetřely jako do vládnoucí strany a hodlají využívat své členství ve straně k osobnímu prospěchu«. Přeregistrace členů probíhala od května do října 1919. — 243
- ⁵⁷ Záznam Leninových projevů na gramofonové desky pořídila Ústřední agentura CÚVV pro distribuci tisku (Centropečať). V letech 1919—1921 bylo pořízeno 16 záznamů 15 Lenino-

vých projevů. Jakmile byla obnovena výroba jediné továrny na gramofonové desky v Rusku, zajímal se Lenin živě o propagandu prostřednictvím gramofonových desek a všemožně toto odvětví osvěty podporoval. První Leninovy projevy byly nahrávány ve speciálně upravené místnosti v Kremlu; poslední nahrávka byla pořízena v budově Ústřední agentury pro distribuci tisku. Největším problémem bylo vyhovět požadavku, aby projev trval přesně tři minuty. Lenin měl vždycky velkou radost, když se mu podařilo pronést projev přesně ve vymezeném čase. Desky s Leninovými projevy byly vyrobeny v desetitisících exemplářů. Zvláště populární byly projevy O středních rolnících, Co je to sovětská moc? a O naturální dani. — 249

- 58 *Mimořádné plenární zasedání moskevského sovětu dělnických a rudarmějských zástupců 3. dubna 1919* se konalo za účasti zástupců obvodních sovětů, závodních výborů a vedení odborových svazů. Podnětem k jeho svolání byla zhoršená zásobovací situace v Moskvě, jíž využili menševici a eserí k agitaci mezi železničáři. Vyzývali je ke stávce a k sabotážím v železničních dílnách. Tato kontrarevoluční agitace vyvolala stávku v dílnách Alexandrovské dráhy; proto byly hlavní dílny na příkaz lidového komisariátu dopravy 31. března uzavřeny. Práce v nich byla obnovena až 3. dubna po propuštění kulackých živlů.

V. I. Lenin na zasedání referoval o zahraniční a vnitřní situaci Sovětské republiky. O stavu železniční dopravy referoval L. B. Krasin, o zásobovací politice A. I. Sviděrskej. Účastníci odsoudili v diskusi kontrarevoluční agitaci eserů a menševiků. Závěrečné slovo pronesl A. V. Lunačarskij, který rovněž předložil zasedání ke schválení rezoluce o zahraniční a vnitřní situaci Sovětské republiky, kterou vypracoval Lenin.

V tomto svazku je poprvé otištěn původní návrh rezoluce (s. 284—286). Plenární zasedání moskevského sovětu schválilo zvláštní rezoluci, jež pranýřovala kontrarevoluční agitaci a schválila opatření, která podnikl lidový komisariát dopravy v alexandrovských železničních dílnách. — 266

- 59 Jde o zasedání komise pařížské mírové konference; původně byla její činnost soustředěna v Radě deseti, složené z předsedů vlád a ministrů zahraničních věcí pěti mocností. Za USA to byli prezident Wilson a státní tajemník Lansing, za Francii ministerský předseda Clemenceau a ministr zahraničních věcí Pichon, za Velkou Británií ministerský předseda Lloyd George a ministr zahraničních věcí Balfour, za Itálií ministerský předseda Orlando a mi-

nistr zahraničních věcí Sonnino a za Japonsko Makino a Saiondži. Později pokračovala práce konference v Radě pěti (ministři zahraničních věcí USA, V. Británie, Francie a Itálie a zástupce Japonska). Poté byla komise zúžena na čtyřčlennou — prezident USA a předsedové vlád Velké Británie, Francie a Itálie. — 279

⁶⁰ V Dekretu o míru, který schválil II. sjezd sovětů 8. listopadu (26. října) 1917, navrhla sovětská vláda všem národům a vládám válčících zemí, aby uzavřely demokratický mír bez anexí a kontribucí (viz Sebrané spisy 35, Praha 1987, s. 41—45). V boji za mír sovětská vláda usilovně pokračovala. Dne 15. března 1918 ratifikoval celoruský sjezd sovětů brestlitevskou mírovou smlouvou. Dne 3. listopadu navrhl lidový komisař zahraničních věcí prostřednictvím představitelů neutrálních zemí uzavření míru všem vládám dohodových zemí. Dne 6. listopadu byla na VI., mimořádném sjezdu sovětů schválena rezoluce, v níž se vládám Velké Británie, Francie, USA a Japonska navrhovalo, aby zastavily intervenci a zahájily mírová jednání. Dne 23. prosince navrhl představitel lidového komisariátu zahraničních věcí ve Stockholmu na pokyn sovětské vlády velvyslancům dohodových zemí zahájit mírová jednání. V lednu 1919 nabídla sovětská vláda dvakrát (12. a 17. ledna) uzavření míru. Dne 4. února oznámila pomocí rádiového spojení vládám Velké Británie, Francie, Itálie, Japonska a USA, že je připravena zúčastnit se plánované mírové konference na Princových ostrovech. — 284

⁶¹ *Vsegda vperjod!* — menševický list, který vycházel v Moskvě. Roku 1918 vyšlo jedno číslo, v roce 1919 vycházel od 22. ledna do 25. února. — 285

⁶² *Dělo naroda* — orgán centrstických elementů eserské strany. Vycházel v Petrohradu od března 1917 do července 1918; několikrát změnil svůj název. Dále vycházel v říjnu 1918 v Samaře a v březnu 1919 v Moskvě. Byl zastaven za kontrarevoluční činnost. — 285

⁶³ Sovětská republika byla tehdy na východní frontě velice vážně ohrožena; komunistická strana a sovětská vláda v čele s Leninem proto podnikali opatření k upevnění fronty. Rada lidových komisařů schválila 10. dubna 1919 dekret o mobilizaci dělníků a rolníků ročníků 1886—1890 z Petrohradu, Moskvy a několika nezemědělských gubernií do Rudé armády. Dekret byl uveřejněn 11. dubna 1919 v listu Izvěstija VCIK. — 290

⁶⁴ *Plenární zasedání Celoruské ústřední rady odborů* se konalo 11. dubna 1919 a zabývalo se úkoly odborů v souvislosti s mobilizací na východní frontu, mzdovými tarify, zásobovacími problémy a problematikou odborového svazu administrativních pracovníků.

K prvnímu bodu promluvil Lenin. Byla to ústřední otázka celého plenárního zasedání. Šlo především o svízelnou situaci na východní frontě, která tehdy měla rozhodující význam, a o dekret rady lidových komisařů z 10. dubna 1919 o mobilizaci dělníků a rolníků do Rudé armády. Plenární zasedání Celoruské ústřední rady odborů schválilo Leninovy Teze ÚV KSR(b) o situaci na východní frontě (viz tento svazek, s. 292—297). Poté zvolilo komisi složenou z členů předsednictva a ze zástupců svazů kovodělníků, textilních dělníků a železničářů, jež měla vypracovat plán mobilizace odborových svazů podle schválených tezí a zajistit jeho realizaci. — 299

⁶⁵ Lenin má na mysli usnesení moskevského sovětu z 24. srpna a petrohradského sovětu z 5. září 1918^[75], podle nichž se moskevským a petrohradským dělníkům a zaměstnancům povolovalo dovézt si volně až půldruhého pudu potravin výlučně pro vlastní potřebu. Toto mimořádné opatření bylo motivováno tíživou zásobovací situací. Rozhodnutím rady lidových komisařů končila doba platnosti těchto usnesení 1. října 1918. — 305

⁶⁶ *Frankfurter Zeitung* — deník německých burziánů. Vycházel v letech 1856—1943 ve Frankfurtu nad Mohanem. Znovu začal vycházet roku 1949 pod názvem *Frankfurter Allgemeine Zeitung* jako orgán západoněmeckých monopolistů. — 313

⁶⁷ Menševici a eseri využili těžkou zásobovací situaci a nedostatek bankovek na výplatu mezd a zorganizovali stávkou dělníků v tulské zbrojovce a v muničním závodě. Vláda podnikla příslušná opatření k odstranění nedostatků a do 12. dubna 1919 byla stávka zlikvidována. — 315

⁶⁸ V. I. Lenin má na mysli bestiální postup bělogvardějců vůči dělníkům sergijevského závodu a tomylovského dělostřeleckého skladiště ve stanici Ivaščenkovo poblíž Samary 1. a 2. října 1918. Dělníci se rozhodli zabránit bělogvardějcům v evakuaci zařízení závodů před blížícími se jednotkami Rudé armády. Za pomoci československých jednotek však bělogvardějci odpor dělníků zlomili a přes 1000 lidí postříleli. — 316

- ⁶⁹ *Le Temps* — deník; vycházel v Paříži v letech 1861 — 1942. Vyjadřoval zájmy francouzských vládnoucích kruhů a fakticky byl oficiálním orgánem ministerstva zahraničních věcí. — 324
- ⁷⁰ Viz K. Marx—B. Engels, Spisy 29, Praha 1969, s. 397. — 328
- ⁷¹ Viz K. Marx—B. Engels, Spisy 29, Praha 1969, s. 57. — 329
- ⁷² *Die Freiheit* — deník, orgán Nezávislé sociálně demokratické strany Německa; vycházel v Berlíně od 15. listopadu 1918 do 30. září 1922. — 331
- ⁷³ *I. celoruský sjezd komunistických studentů* se konal ve dnech 15.—21. dubna 1919 v Moskvě. Sjezdu se zúčastnilo asi 200 delegátů, kteří zastupovali 8000 členů svazu komunistických studentů. Sjezd schválil rezoluci o vstupu svazu komunistických studentů do Komunistického svazu mládeže. Podle usnesení ÚV KSR(b) o činnosti Komunistického svazu mládeže Ruska z 11. května 1919 byl veškerou prací mezi dělnickou, rolnickou i studující mládeží pověřen Komunistický svaz mládeže Ruska. — 343
- ⁷⁴ *Bavorská republika rad* existovala od 13. dubna do začátku května 1919. Dne 13. dubna se bavorská kontrarevoluce pokusila svrhnout vládu, v jejímž čele stál jeden z vůdců strany »nezávislých sociálních demokratů«; v mnichovských ulicích se rozpoutal prudký boj, který skončil vítězstvím proletariátu. Dne 13. dubna večer byl na schůzi revolučních závodních výborů a vojenských rad vytvořen patnáctičlenný akční výbor, který zvolil čtyřčlennou výkonnou radu; v jejím čele stál vůdce bavorských komunistů Eugen Leviné. Vláda Bavorské republiky rad začala plnit úkoly diktatury proletariátu: ozbrojovala proletariát a odzbrojovala buržoazii, vytvářela Rudou armádu, znárodnila banky, zřídila dělnickou kontrolu v průmyslových podnicích, zavedla osmihodinovou pracovní dobu, organizovala zásobování apod. Vnitřní i zahraniční situace republiky byla svízelná. Revoluční opatření vlády Bavorské republiky rad vzbudila nesmírnou zuřivost všech kontrarevolučních sil. Představitelé »nezávislých sociálních demokratů« začali hned po prvních potížích, s nimiž se republika rad setkala, provádět otevřeně zrádcovskou politiku. Dne 27. dubna »nezávislí« dosáhli odchodu komunistů z vedoucích míst. Této situace využila kontrarevoluce a za podpory armády čítající 120 000 mužů, kterou vyslali katani dělnické třídy

Scheidemann a Noske, přešla do útoku. Dne 1. května vstoupily oddíly bílých do Mnichova. Dělníci se však houževnatě bránili a byli poraženi teprve po třech dnech úporného boje. — 344

- ⁷⁵ *I. celoruský sjezd pro mimoškolní vzdělávání* se konal ve dnech 6.—19. května 1919 v Moskvě. Zúčastnilo se ho zhruba 800 delegátů. V den zahájení sjezdu pronesl Lenin pozdravný projev a A. V. Lunačarskij promluvil o úkolech mimoškolního vzdělávání. Referát o současné situaci a o mimoškolním vzdělávání přednesla N. K. Krupská. Sjezd vyslechl také zprávy o stavu mimoškolního vzdělávání v republice, o sjednocení mimoškolní osvětové práce aj. Po vyslechnutí hlavních referátů na prvních zasedáních přistoupil sjezd 8. května k práci v jednotlivých resortech a sekcích. Referát o Proletkultu přednesl v příslušné sekci A. A. Bogdanov.

Sjezd schválil řadu rezolucí týkajících se další činnosti v oblasti mimoškolního vzdělávání. Byla schválena i zvláštní rezoluce o nutnosti vydat dekret o likvidaci negramotnosti, o vytvoření základního státního systému mimoškolních institucí a o nutnosti organizačně sloučit činnost Proletkultu a resortu pro mimoškolní vzdělávání. Byla též schválena zvláštní rezoluce o současné situaci.

Na závěrečném zasedání sjezdu 19. května pronesl V. I. Lenin projev O klamání lidu hesly svobody a rovnosti. — 351

- ⁷⁶ Lenin má na mysli nemarxistické názory, šířené pod pláštěm »proletářské kultury«. Kulturně osvětová organizace Proletkult působila při lidovém komisariátu školství a osvěty jako dobrovolná organizace proletářské tvořivosti v různých oblastech umění. Organizace Proletkult se ustavila v září 1917 a její vedení se soustředilo v rukou A. A. Bogdanova a jeho stoupenců. Po Říjnové revoluci Proletkult nadále požadoval takzvanou samostatnost, čímž se postavil proti komunistické straně a sovětskému státu. V důsledku toho do Proletkultu pronikli příslušníci buržoazní inteligence a začali rozhodujícím způsobem ovlivňovat jeho postoj. Proletkultovci fakticky popírali význam kulturního dědictví minulosti, snažili se izolovat od úkolů masové kulturní a osvětové práce a v odtržení od života, »v laboratorních podmínkách«, vytvořit zvláštní »proletářskou kulturu«. Hlavní ideolog Proletkultu Bogdanov slovy sice uznával marxismus, ale ve skutečnosti hlásal subjektivně idealistickou machistickou filozofii. Složení Proletkultu bylo značně nesourodé. Vedle příslušníků buržoazní inteligence, kteří ovládli čtené jeho organizace, byla členy Proletkultu

i dělnická mládež, která se poctivě snažila pomoci kulturní výstavbě sovětského státu. Největší rozkvět organizací Proletkultu nastal v roce 1919. Od počátku 20. let začal Proletkult upadat a v roce 1932 zanikl.

V. I. Lenin v návrhu rezoluce O proletářské kultuře (Spisy 31, Praha 1955, s. 313—314) i v dalších svých pracích kritizoval nesprávnou linii Proletkultu. — 354

⁷⁷ Jde o dekret O mobilizaci gramotných a organizování propagandy sovětského zřízení, schválený radou lidových komisařů 10. prosince 1918 a uveřejněný 12. prosince v 272. čísle listu Izvestija VCIK. Dekret navrhoval provést soupis všech gramotných obyvatel, vyhledat mezi nimi dobré čtenáře a vytvořit z nich skupiny, které měly »předně informovat negramotné obyvatelstvo o všech opatřeních vlády a za druhé napomáhat politickému rozvoji veškerého obyvatelstva . . .« — 355

⁷⁸ *Versailleský mír* — systém mírových smluv, který byl po první světové válce na pařížské mírové konferenci roku 1919 vnucen poraženému Německu jeho protivníky (USA, Velkou Británií, Francií, Itálií, Japonskem a jejich spojenci).

Lenin zhodnotil Versailleskou mírovou smlouvu 15. října 1920 takto: »Je to neslýchaný, lupičský mír, který z desítek miliónů lidí, i těch nejcivilizovanějších, dělá otroky« (Spisy 31, Praha 1955, s. 323). Cílem Versailleské mírové smlouvy bylo upevnit nové rozdělení kapitalistického světa ve prospěch vítězných mocností a vytvořit takový systém vztahů mezi zeměmi, který by pomohl zardousit Sovětské Rusko a potlačit revoluční hnutí na celém světě. — 362

⁷⁹ *Reč* — deník, ústřední orgán kadetské strany. Byl zastaven z rozhodnutí vojenského revolučního výboru při petrohradském sovětu 26. října (8. listopadu) 1917. Do srpna 1918 vycházel ještě pod názvy Naša reč, Svobodnaja reč, Věk, Novaja reč a Naš věk. — 375

⁸⁰ Srov. B. Engels, *Anti-Dühring* (K. Marx—B. Engels, Spisy 20, Praha 1966, s. 120—121). — 377

⁸¹ Teze V. Šera Úloha družstevnictví v zásobování potravinami jsou uvedeny v článku L. Germanova *Pryč od Kerenského*^[8], který byl uveřejněn 13. května 1919 v *Pravdě*, č. 101, s. 2. — 378

- ⁸² Jde zřejmě o list Freiheit, v jehož 181. čísle vyšel 15. dubna 1919 referát K. Kautského, který přednesla na II. celoněmeckém sjezdu rad^[131] jeho žena Luise Kautská. — 380
- ⁸³ *Sucharevka* — trh v Moskvě kolem Sucharevovy věže, kterou dal postavit roku 1692 Petr I. Za cizí vojenské intervence a občanské války byla Sucharevka centrem spekulace a od té doby se stala synonymem pro »svobodný« soukromý obchod. Roku 1932 byla Sucharevka s definitivní platností uzavřena a roku 1934 byla zbourána i Sucharevova věž, protože překážela pouliční dopravě. Dnes je na místě někdejší Sucharevky Kolchozní náměstí. — 385
- ⁸⁴ V rukopisu připsal Lenin k svému podpisu ještě dvě jména: Stalin a Krestinskij. — 401
- ⁸⁵ Provolání K německému lidu bylo napsáno v souvislosti s uzavřením Versailleské mírové smlouvy. Bylo v něm řečeno, že tato smlouva, vnucená německému lidu násilím, mu přináší neslýchané ožebračení a ztročení.
Lenin změnil původní název provolání, nazval ho K německým dělníkům a rolníkům, kteří nevykořisťují cizí práci, a napsal k němu závěr. — 402
- ⁸⁶ Dne 25. května 1919 se konaly oslavy prvního výročí trvání všeobecné vojenské přípravy, která byla zavedena dekretem CÚVV O povinné vojenské přípravě z 22. dubna 1918. Od vydání dekretu prošly touto přípravou statisíce pracujících, kteří pak doplnili řady Rudé armády. V. I. Lenin provedl přehlídku útvarů všeobecné vojenské přípravy na Rudém náměstí a v doprovodu štábu všeobecné vojenské přípravy též přehlídku dělnických pluků, komunistických praporů a obvodních jednotek i frekventantů moskevských vojenských učilišť. — 406
- ⁸⁷ Viz K. Marx, *Kritika gothajského programu* (K. Marx—B. Engels, Spisy 19, Praha 1966, s. 57). — 408
- ⁸⁸ Časopis *Kommunističeskij internacional* vycházel jako orgán exekutivy Komunistické internacionály v ruštině, němčině, francouzštině, angličtině, španělštině a čínštině. První číslo vyšlo 1. května 1919. Časopis přinášel teoretické články a dokumenty Komunistické internacionály a vyšla v něm i řada Leninových článků. Zabýval se hlavními otázkami marxisticko-leninské teorie týkající se problémů mezinárodního dělnického a komunistického hnu-

tí, seznamoval se zkušenostmi z výstavby socialismu v Sovětském svazu a bojoval proti nejrůznějším protileninským směrům. Přestal vycházet v červnu 1943 poté, co se předsednictvo exekutivy Kominterny rozhodlo Komunistickou internacionálu rozpustit.
— 412

⁸⁹ *Návrh směrnice ÚV o vojenské jednotě* je výrazem rozsáhlé organizační činnosti ústředního výboru KSR(b) a V. I. Lenina, zaměřené na vytvoření a upevnění vojenského svazku bratrských sovětských republik RSFSR, Ukrajiny, Lotyšska, Litvy a Běloruska. Sovětské vlády bratrských republik se jednomyslně usnesly spojit všechny síly i materiální prostředky k společné obranné válce proti cizím interventům a bělogvardějským kontrarevolučním armádám. V souladu s tímto usnesením schválil CÚVV 1. června 1919 dekret O sjednocení sovětských republik Ruska, Ukrajiny, Lotyšska, Litvy a Běloruska k boji proti světovému imperialismu. Na základě dohod mezi vládami všech republik bylo sjednoceno vojenské velení, národohospodářské rady, řízení železniční dopravy, finance a komisariáty práce (Sbírka zákonů, 1919, č. 21, s. 264). Dne 30. září 1920 byla uzavřena smlouva o vojenském, finančním a hospodářském svazku mezi RSFSR a Ázerbájdžánskou SSR. Dne 28. prosince 1920 uzavřely spojeneckou dělnicko-rolnickou smlouvu o vojenském a hospodářském svazku RSFSR a USSR; analogická smlouva byla uzavřena 16. ledna 1921 mezi RSFSR a Běloruskou SSR. Vojenský a hospodářský svazek bratrských sovětských republik, který zajistil vítězství nad cizími interventy a bělogvardějskou kontrarevolucí, byl důležitou etapou při sjednocování sovětských republik v jednotný svazový stát, při vytváření Svazu sovětských socialistických republik podle Lenina plánu.

Kromě Lenina podpisu je na tomto dokumentu i podpis J. V. Stalina. — 423

SEZNAM LITERATURY,
KTEROU V. I. LENIN CITUJE
NEBO O NÍŽ SE ZMIŇUJE*

[¹] *«Беднота»*, М. — 172

[²] *Бухарин, Н. И. К пересмотру партийной программы.* — «Спартак», М., 1917, № 4, 10 августа, стр. 4—7. — 180

[³] *В Петербургском Совете.* — «Правда», М., 1919, № 69, 30 марта, стр. 2, в отд.: Петербург. — 245

[⁴] *В тисках власти.* — «Новая Жизнь», Пг., 1917, № 135 (129), 23 сентября (6 октября), стр. 1. — 375

[⁵] *Воззвание революционного правительства Венгрии.* Радио. Всем, всем, всем. — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноармейских Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов», 1919, № 63 (615), 23 марта, стр. 3. Под общ. загл.: Социалистическая революция в Венгрии. — 254

[⁶] *VIII съезд Российской Коммунистической партии (большевиков).* Москва, 18—23 марта 1919 года. Стеногр. отчет. М., «Коммунист», 1919. 415 стр. (РКП (б)). — 157, 163, 164, 174, 175, 176, 179, 180, 181, 183, 184, 185—186, 188, 190, 194, 195, 196—

* Česká redakce přetiskuje tento seznam literatury z 5. ruského vydání v nezměněné podobě.

V textové části jsou bibliografické prameny přeloženy a opatřeny číslem v hranaté závorce, které odkazuje na originální název díla a jeho bibliografické údaje v tomto seznamu.

Knihy, noviny a časopisy s Leninovými poznámkami jsou označeny hvězdičkou. Tyto výtisky jsou uloženy v Archivu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. Čes. red.

197, 199—201, 202, 203, 206, 209, 216, 218, 222, 224,
225, 227, 228, 230, 232—233, 243, 244, 246, 247, 276
370, 371, 376

[⁷] *«Всегда Вперед!»*, М. — 285, 288, 315, 358, 362, 365, 369

[⁸] *Германов, Л. Назад от Керенского.* — «Правда», М., 1919, № 101, 13 мая, стр. 2. — 378, 387, 388

[⁹] *Декрет (ВЦИК и СНК) о гражданском браке, о детях и о ведении книг актов состояния.* [18 (31) декабря 1917 г.]. — «Известия Центрального Исполнительного Комитета и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1917, № 256, 20 декабря, стр. 7, в отд.: Действия правительства. — 181

[¹⁰] *Декрет о единовременном чрезвычайном революционном налоге, принятый в заседании Всерос. Центр. Исполн. Комитета 30 октября 1918 года.* №2813. — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Казачьих и Красноармейских Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов», 1918, № 240 (504), 2 ноября, стр. 3, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 229

[¹¹] *Декрет об организации и снабжении деревенской бедноты, принятый Всерос. Центр. Исполнит. Комитетом Советов рабоч., солд., крест. и каз. депутатов в заседании от 11-го июня 1918 года.* — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов», М., 1918, № 119 (383), 12 июня, стр. 3, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 167, 168

[¹²] *[Декрет Революционного Совета Венгрии о временном управлении и рабочем контроле в промышленных, горнозаводских и транспортных предприятиях].* — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянск.,

Казачьих и Красноарм. Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноарм. Депутатов», 1919, № 68 (620), 29 марта, стр. 2, в отд.: События в Венгрии. Под общ. загл.: Социализация промышленности. — 255

[¹³] Декрет [СНК] о мобилизации грамотных. 10 декабря 1918 г. — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноармейских Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов», 1918, № 272 (536), 12 декабря, стр. 4—5, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 355

[¹⁴] Декрет [СНК] о прекращении пассажирского движения в целях подвоза к центрам продовольствия и угля. 8 марта 1919 г. — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянск., Казачьих и Красноарм. Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноарм. Депутатов», 1919, № 54 (606), 11 марта, стр. 1. — 43, 55, 91, 270

[¹⁵] Декрет [СНК] о свободе совести, церковных и религиозных обществах. [20 января (2 февраля) 1918 г.]. — «Известия Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих и Солдатских Депутатов и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1918, № 16 (280), 21 января, стр. 2, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 118, 142

[¹⁶] Декрет [СНК] об увеличении посевной площади. [28 января 1919 г.] — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноармейских Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов», 1919, № 21, 30 января, стр. 5, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 41

[¹⁷] Декрет Совета Народных Комиссаров [о мобилизации.

10 апреля 1919 г.] — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1919, № 78 (630), 11 апреля, стр. 3, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 292, 301, 304, 306, 333, 340

[¹⁸] *Декрет Совета Народных Комиссаров о потребительских коммунах.* [16 марта 1919 г.] — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянск., Казачьих и Красноарм. Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноарм. Депутатов», 1919, № 60 (612), 20 марта, стр. 3, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 186

[¹⁹] *«Дело Народа»*, Пг. — Самара — М. — 285, 288, 358, 362, 365, 369
— Пг., 1917, № 160, 21 сентября, стр. 1. — 375

[²⁰] *Договор между Российской и Финляндской социалистическими республиками.* — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1918, № 45 (309), 10 марта, стр. 3. — 205

[²¹] *«Известия Центрального Исполнительного Комитета и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов»*, 1917, № 208, 27 октября, стр. 1. — 284, 287

— 1917, № 209, 28 октября, стр. 1. — 52, 200

— 1917, № 256, 20 декабря, стр. 7. — 181

[²²] *«Известия Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих и Солдатских Депутатов и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов»*, 1918, № 16 (280), 21 января, стр. 2. — 118, 142

— 1918, № 28 (292), 19 (6) февраля, стр. 3. — 113, 124, 431

[²³] *«Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов»*, 1918, № 45 (309), 10 марта, стр. 3. — 205

[²⁴] *«Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов»*, М., 1918, № 119 (383), 12 июня, стр. 3. — 166, 167

[²⁵] *«Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов»*, 1918, № 151 (415), 19 июля, стр. 3 — 134, 194, 317, 384, 388, 394, 395

— 1918, № 177 (441), 18 августа, стр. 4. — 231

— 1918, № 183 (447), 25 августа, стр. 1. — 304

[²⁶] *«Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Казачьих и Красноармейских Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов»*. — 239, 240, 364

— 1918, № 240 (504), 2 ноября, стр. 3. — 229

— 1918, № 245 (509), 10 ноября, стр. 2—3. — 231

[²⁷] *«Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноармейских Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов»*, 1918, № 272 (536), 12 декабря, стр. 4—5. — 355

— 1919, № 21, 30 января, стр. 5. — 41

- 1919, № 26 (578), 5 февраля, стр. 1. — 155, 157
- 1919, № 34 (586), 14 февраля, стр. 5. — 41, 50, 52, 214, 228, 229
- 1919, № 46 (598), 28 февраля, стр. 2. — 29, 73
- 1919, № 54 (606), 11 марта, стр. 1. — 43, 55, 91, 270
- 1919, № 59 (611), 18 марта, стр. 5. — 159
- 1919, № 60 (612), 20 марта, стр. 3. — 186
- 1919, № 63 (615), 23 марта, стр. 2, 3. — 254
- 1919, № 68 (620), 29 марта, стр. 2. — 255, 281
- 1919, № 71 (623), 2 апреля, стр. 1. — 270
- 1919, № 72 (624), 3 апреля, стр. 2. — 276
- 1919, № 78 (630), 11 апреля, стр. 3. — 292, 301, 304, 306, 333, 340
- 1919, № 93 (645), 3 мая, стр. 2. — 364
- 1919, № 97 (649), 8 мая, стр. 2. — 353

[²⁸] *Инструкции и положения о постановке партийной работы в Нижегородской губернии.* Нижний Новгород, тип. Нар. Ком. по воен. дел., [1919]. 64 стр. (РКП(б)). — 218

[²⁹] *Интернационал.* — 46, 309

[³⁰] *«Искра»*, [Мюнхен], 1902, № 18, 10 марта, стр. 1. — 328

[³¹] *Каутский, К. Славяне и революция.* — «Искра», [Мюнхен], 1902, № 18, 10 марта, стр. 1. — 328

[³²] *Керженцев, В. Хлебная кампания.* — «Известия Всерос-

сийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянск., Казачьих и Красноарм. Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноарм. Депутатов», 1919, № 71 (623), 2 апреля, стр. 1. — 270

- [³³] *Ко всем членам партии социалистов-революционеров от группы членов п. с.-р.* 20 апреля 1919 г. — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабочих и Красноарм. Депутатов», 1919, № 93 (645), 3 мая, стр. 2. — 364
- [³⁴] «Коммунист», Пг., 1918, № 5, 9 марта, стр. 3. — 107
- [³⁵] «Коммунистический Интернационал», Пг., 1919, № 1, 1 мая, стлб. 31—38. — 412
- 1919, № 2, 1 июня, стлб. 175—180. — 332
- [³⁶] *Конституция (Основной закон) Российской Социалистической Федеративной Советской Республики.* Постановление 5-го Всероссийского съезда Советов, принятое в заседании 10 июля 1918 г. — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов», 1918, № 151 (415), 19 июля, стр. 3. — 134, 194, 317, 384, 388, 394, 395
- [³⁷] *Крылов, И. А. Квартет.* — 67
- [³⁸] *[Ленин, В. И.] Война и российская социал-демократия.* — «Социал-Демократ», Женева, 1914, № 33, 1 ноября, стр. 1. Подпись: Центральный Комитет Российской с.-д. рабочей партии. — 419
- [³⁹] — *Герои бернского «Интернационала».* — «Коммунистический Интернационал», Пг., 1919, № 2, 1 июня, стлб. 175—180. Подпись: Н. Ленин. — 332

- [⁴⁰] — Декрет о земле съезда Советов рабочих и с. д. (Принят на зас. 26 окт. в 2 ч. н.). — «Известия Центрального Исполнительного Комитета и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1917, № 209, 28 октября, стр. 1. — 52, 200
- [⁴¹] — Декрет о мире, принятый единогласно на заседании Всероссийского съезда Советов рабочих, солдатских и крестьянских депутатов 26 октября 1917 г. — «Известия Центрального Исполнительного Комитета и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1917, № 208, 27 октября, стр. 1. — 284, 287
- Доклад о внешней и внутренней политике Совета Народных Комиссаров — см. Ленин, В. И. Речь тов. Ленина в заседании Петроградского Совета 12 марта 1919 г.
- Доклад о внешнем и внутреннем положении Советской республики — см. Ленин, В. И. Речь тов. Ленина на расширенном собрании Московского Совета 3 апреля 1919 г.
- [⁴²] — Доклад о задачах профессиональных союзов с связи с мобилизацией на Восточный фронт. 11 апреля 1919 г. — 317
- Доклад об отношении пролетариата к мелкобуржуазной демократии — см. Ленин, В. И. Речь тов. Ленина на собрании активных партийных работников 27 ноября 1918 г.
- [⁴³] — [Доклад о партийной программе 19 марта 1919 г. на VIII съезде РКП(б)]. — В кн.: VIII съезд Российской Коммунистической партии (большевиков). Москва, 18—23 марта 1919 года. Стеногр. отчет. М., «Коммунист», 1919, стр. 41—55. (РКП(б).). — 196, 197
- [⁴⁴] — Запись радиотелеграммы Бела Куну 23 марта 1919 г. — 254

- [⁴⁵] — *К пересмотру партийной программы.* — «Просвещение», Пг., 1917, № 1—2, сентябрь—октябрь, стр. 81—99. Подпись: Н. Ленин. — 180
- [⁴⁶] — *О задачах пролетариата в данной революции.* — «Правда», Пг., 1917, № 26, 7 апреля, стр. 1—2. Подпись: Н. Ленин. — 25
- [⁴⁷] — *Об обмане народа лозунгами свободы и равенства.* (Речь на съезде по внешкольному образованию). [19 мая 1919 г.]. — В кн.: [Ленин, В. И.] Две речи на 1-м Всероссийском съезде по внешкольному образованию. (6—19 мая 1919 года.) М., Госиздат, 1919, стр. 10—32. (РСФСР. День советской пропаганды). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 396, 398
- *Об основании Коммунистического Интернационала.* Речь на торжественном соединенном заседании ВЦИК, Московского Совета, МК РКП(б), ВЦСПС, профессиональных союзов и фабрично-заводских комитетов Москвы в день чествования открытия Коммунистического Интернационала 6 марта 1919 г. — см. Ленин, В. И. Речь тов. Ленина на открытии III, Коммунистического Интернационала 6 марта 1919 г.
- [⁴⁸] [Ленин, В. И.] *Об отношении к среднему крестьянству.* [Резолюция, принятая на VIII съезде РКП(б)]. — В кн.: VIII съезд Российской Коммунистической партии (большевиков). Москва, 18—23 марта 1919 года. Стеногр. отчет. М., «Коммунист», 1919, стр. 370—372. (РКП(б)). — 209, 218, 222, 225, 226, 234, 244, 276
- [⁴⁹] — *Ответ на записки [на заседании Петроградского Совета 12 марта 1919 г.].* — 187
- [⁵⁰] — *Письмо к американским рабочим.* — «Правда», М., 1918, № 178, 22 августа, стр. 2—3. Подпись: Н. Ленин. — 368
- [⁵¹] — [Приветственная] *речь тов. Ленина [на I Всерос-*

сийском съезде по внешкольному образованию 6 мая 1919 г.). — «Правда», М., 1919, № 96, 7 мая, стр. 2, в отд.: Съезды. — 392

[52] — Проект изменений теоретической, политической и некоторых других частей программы, составленный Н. Лениным. — В кн.: Материалы по пересмотру партийной программы. Под ред. и с предисл. Н. Ленина. Пг., «Прибой», 1917, стр. 4—8. (РСДРП). — 107

[53] * — Пролетарская революция и ренегат Каутский. М. — Пг., «Коммунист», 1918. 135 стр. (РКП(б)). Перед загл. авт.: Н. Ленин (Вл. Ульянов). — 390, 413

— Резолюция об отношении к среднему крестьянству — см. Ленин, В. И. Об отношении к среднему крестьянству.

[54] — [Резолюция по докладу о внешнем и внутреннем положении Советской республики, принятая на Чрезвычайном заседании пленума Московского Совета рабочих и красноармейских депутатов. 3 апреля 1919 г.]. — «Правда», М., 1919, № 73, 4 апреля, стр. 3. Под общ. загл.: Чрезвычайное собрание Московского Совета рабочих депутатов. — 276

[55] — Речь тов. Ленина в заседании Петроградского Совета 12 марта (1919 г.). — «Северная Коммуна», Пг., 1919, № 58 (251), 14 марта, стр. 1. — 187

[56] — Речь тов. Ленина (на открытии III, Коммунистического Интернационала 6 марта 1919 г.). — «Правда», М., 1919, № 52, 7 марта, стр. 3. Под общ. загл.: Торжественное заседание в честь III Интернационала 6-го марта 1919 г. — 60

[57] — Речь тов. Ленина на расширенном собрании Московского Совета 3 апреля 1919 г. — «Правда», М., 1919, № 76, 9 апреля, стр. 2—3; № 77, 10 апреля, стр. 2—3. В газ. ошибочно указана дата выступления: 4 апреля. — 284, 287

- [58] — *Речь тов. Ленина на собрании активных партийных работников 27 ноября 1918 г.* — «Правда», М., 1918, № 264, 5 декабря, стр. 2—3; № 265, 6 декабря, стр. 2—3. — 168
- [59] — *Тезисы ЦК РКП(б) в связи с положением Восточного фронта.* — «Правда», М., 1919, № 79, 12 апреля, стр. 2. Подпись: Центральн. Комитет РКП (больш.). — 304, 306, 307—308, 309, 311, 314
- [60] — *Третий Интернационал и его место в истории.* — «Коммунистический Интернационал», Пг., 1919, № 1, 1 мая, стлб. 31—38. Подпись: Н. Ленин. — 412
- [61] — *Черновой набросок проекта программы, предложенный тов. Лениным.* — «Коммунист», Пг., 1918, № 5, 9 марта, стр. 3. — 107
- [62] *Манифест Коммунистической партии к пролетариям всего мира.* — «Правда», М., 1919, № 52, 7 марта, стр. 1. — 202
- Манифест социалистов-революционеров Вольского и Святицкого — см. Ко всем членам партии социалистов-революционеров от группы членов п. с.-р.*
- [63] *Маркс, К. Гражданская война во Франции. Воззвание Генерального Совета Международного Товарищества Рабочих.* Апрель — май 1871 г. — 161
- [64] — *Капитал. Критика политической экономии, т. I—III.* 1867—1894 гг. — 210, 399
- [65] — *Капитал. Критика политической экономии, т. I.* 1867 г. — 177, 379
- [66] — *Критика Готской программы.* Замечания к программе германской рабочей партии. Апрель — начало мая 1875 г. — 408
- [67] — *Письмо Ф. Энгельсу.* 16 апреля 1856 г. — 329

- [68] *Мирный договор между Россией с одной стороны и Германией, Австро-Венгрией, Болгарией и Турцией с другой.* М., тип. Моск. Совета раб. и солд. депутатов, 1918. 150 стр.; 1 л. карт. — 37
- [69] *Неразрешимые вопросы.* — «Правда», М., 1919, № 72, 3 апреля, стр. 2, в отд. Телеграммы. — 279, 280
- [70] *«Новая Жизнь»,* Пг. — М. — 191
- Пг., 1917, № 135 (129), 23 сентября (6 октября) стр. 1. — 375
- [71] *Новая программа независимых.* — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноармейских Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов», 1919, № 59 (611), 18 марта, стр. 5. Под общ. загл.: Революция в Германии. — 159
- [72] *О Коммунистическом Интернационале.* [Резолюция, принятая на VIII съезде РКП(б)]. — В кн.: VIII съезд Российской Коммунистической партии (большевиков). Москва, 18—23 марта 1919 года. Стеногр. отчет. М., «Коммунист», 1919, стр. 355. (РКП(б)). — 233
- [73] *О союзе крестьян и рабочих.* [Циркуляр СНК и Наркомпрода всем губернским Советам и продовольственным комитетам]. — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов», 1918, № 177 (441), 18 августа, стр. 4. — 231
- [74] *Обращение VIII съезда РКП(б) к партийным организациям.* — В кн.: VIII съезд Российской Коммунистической партии (большевиков). Москва, 18—23 марта 1919 года. Стеногр. отчет. М., «Коммунист», 1919, стр. 55—56. (РКП(б)). — 185

- [75] *Обязательное постановление о провозе продуктов.* — «Северная Коммуна», Пг., 1918, № 98, 6 сентября, стр. 1. — 305
- [76] *Оперативная сводка к часу ночи 30 марта.* — «Правда», М., 1919, № 71, 2 апреля, стр. 2. Под общ. загл.: Советская Украина. — 267
- [77] *Основной закон о социализации земли.* [27 января (9 февраля) 1918 г.]. — «Известия Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих и Солдатских Депутатов и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов» 1918, № 28 (292), 19 (6) февраля, стр. 3, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 113, 124, 431
- [78] *Петроград, 16 сентября.* — «Речь», Пг., 1917, № 218 (3960), 16 (29) сентября, стр. 2. — 375
- [79] *Петроград, 21 сентября (3 окт.).* Пути соглашения. — «Дело Народа», Пг., 1917, № 160, 21 сентября, стр. 1. — 375
- [80] *Пишон о России.* — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянск., Казачьих и Красноарм. Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноарм. Депутатов», 1919, № 68 (620), 29 марта, стр. 2, в отд.: За границей. — 281
- [81] *По военному вопросу.* [Резолюция, принятая на VIII съезде РКП(б)]. — В кн.: VIII съезд Российской Коммунистической партии (большевиков). Москва, 18—23 марта 1919 года. Стеногр. отчет. М., «Коммунист», 1919, стр. 356—365. (РКП(б)). — 233
- [82] *По организационному вопросу.* [Резолюция, принятая на VIII съезде РКП(б)]. — В кн.: VIII съезд Российской Коммунистической партии (большевиков). Москва, 18—23 марта 1919 года. Стеногр. отчет. М., «Коммунист», 1919, стр. 365—370. (РКП(б)). — 234, 243, 246

[⁸³] *Положение о социалистическом землеустройстве и о мерах перехода к социалистическому земледелию.* — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноармейских Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов», 1919, № 34 (586), 14 февраля, стр. 5, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 41, 50, 52, 214, 228, 229

[⁸⁴] *Помяловский, Н. Г. Мещанское счастье.* — 241

[⁸⁵] *Постановление президиума Московского Совета рабочих и красноармейских депутатов о льготном провозе продовольственных продуктов в Москву.* — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдатских и Казачьих Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов», 1918, № 183 (447), 25 августа, стр. 1. — 305

[⁸⁶] «Правда», Пг. — М. — 172

— Пг., 1917, № 26, 7 апреля, стр. 1—2. — 25

— М., 1918, № 178, 22 августа, стр. 2—3. — 368

— 1918, № 264, 5 декабря, стр. 2—3; № 265, 6 декабря, стр. 2—3. — 168

— 1919, № 43, 25 февраля, стр. 1; № 44, 26 февраля, стр. 1; № 45, 27 февраля, стр. 1. — 38

— 1919, № 52, 7 марта, стр. 1, 3. — 60, 202

— 1919, № 69, 30 марта, стр. 2. — 245

— 1919, № 71, 2 апреля, стр. 2. — 267

— 1919, № 72, 3 апреля, стр. 2, 3. — 276, 279, 280

— 1919, № 73, 4 апреля, стр. 3. — 276

- 1919, № 76, 9 апреля, стр. 2—3; № 77, 10 апреля, стр. 2—3. — 284, 287
- 1919, № 79, 12 апреля, стр. 2. — 304, 306, 307, 309, 311, 314
- 1919, № 96, 7 мая, стр. 2. — 392
- «Правда», 1919, № 101, 13 мая, стр. 2. — 378, 387, 388
- [⁸⁷] *Преступная работа левых эсеров.* — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянск., Казачьих и Красноарм. Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноарм. Депутатов», 1919, № 72 (624), 3 апреля, стр. 2, в отд.: По России. — 276
- [⁸⁸] *Программа РКП (большевиков).* — В кн.: VIII съезд Российской Коммунистической партии (большевиков). Москва, 18—23 марта 1919 года. Стеногр. отчет. М., «Коммунист», 1919, стр. 337—355. (РКП(б)). — 216, 228, 231, 233, 243, 370, 371, 376
- [⁸⁹] *Программа Российской соц.-дем. рабочей партии, принятая на Втором съезде партии.* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Genève, тип. партии, [1904], стр. 1—6. (РСДРП). — 107, 108—110, 127—130, 176, 198, 202
- [⁹⁰] *Проект программы РКП (большевиков).* — В кн.: VIII съезд Российской Коммунистической партии (большевиков). Москва, 18—23 марта 1919 года. Стеногр. отчет. М., «Коммунист», 1919, стр. 319—336. (РКП(б)). — 157, 163, 164, 174, 175, 177, 179, 180, 181, 183, 184—186, 187, 190, 194, 195, 196—197, 199, 200, 201, 202, 203, 206
- [⁹¹] *Проект программы РКП (большевиков).* — «Правда», М., 1919, № 43, 25 февраля, стр. 1; № 44, 26 февраля, стр. 1; № 45, 27 февраля, стр. 1. — 38
- [⁹²] «Просвещение», Пг., 1917, № 1—2, сентябрь — октябрь, стр. 81—99. — 180

- [⁹³] *Радиотелеграмма народного комиссара по иностранным делам*. Правительствам Великобритании, Франции, Италии, Японии и Северо-Американских Соединенных Штатов. 4 февраля 1919 г. — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноармейских Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов», 1919, № 26 (578), 5 февраля, стр. 1. Под общ. загл.: Россия и союзники. — 155, 158
- [⁹⁴] *Резолюции и постановления [принятые на VIII съезде РКП(б). 18—23 марта 1919 г.]*. — В кн.: VIII съезд Российской Коммунистической партии (большевиков). Москва, 18—23 марта 1919 года. Стеногр. отчет. М., «Коммунист», 1919, стр. 319—379. (РКП(б). — 227, 233, 247
- [⁹⁵] *Резолюция [VI Чрезвычайного Всероссийского съезда Советов о комитетах бедноты, о волостных и сельских Советах. 9 ноября 1918 г.]*. — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Казачьих и Красноармейских Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноармейских Депутатов», 1918, № 245 (509), 10 ноября, стр. 2—3. Под общ. загл.: VI Чрезвычайный Всероссийский съезд Советов. — 231
- [⁹⁶] «Речь», Пг., 1917, № 218 (3960), 16 (29) сентября, стр. 2. — 375
- [⁹⁷] «Северная Коммуна», Пг., 1918, № 98, 6 сентября, стр. 1. — 305
— 1919, № 58 (251), 14 марта, стр. 1. — 187
- [⁹⁸] «Социал-Демократ», Женева, 1914, № 33, 1 ноября, стр. 1. — 419
- [⁹⁹] «Спартак», М., 1917, № 4, 10 августа, стр. 4—7. — 179
- [¹⁰⁰] *Съезд по внешкольному образованию*. Первый день. —

«Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1919, № 97 (649), 8 мая, стр. 2, в отд.: Съезды. — 353

- [¹⁰¹] *«Таймс» о Ленине и Красной Армии.* — «Известия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета Советов Рабочих, Крестьянск., Казачьих и Красноарм. Депутатов и Московского Совета Рабочих и Красноарм. Депутатов», 1919, № 46 (598), 28 февраля, стр. 2, в отд.: Иностранная жизнь. — 29, 73
- [¹⁰²] *Убийство рабочего Калинина левым с.-р.* — «Правда», М., 1919, № 72, 3 апреля, стр. 3. Под общ. загл.: Петербург. — 276
- [¹⁰³] *Энгельс, Ф. Анти-Дюринг.* Переворот в науке, произведенный господином Евгением Дюрингом. Сентябрь 1876 — июнь 1878 г. — 377
- [¹⁰⁴] — *Введение к брошюре Боркхейма «На память урапатриотам 1806—1807 годов».* 15 декабря 1887 г. — 174
- [¹⁰⁵] — *Крестьянский вопрос во Франции и Германии.* 15—22 ноября 1894 г. — 169, 216
- [¹⁰⁶] — *Письмо К. Марксу.* 7 октября 1858 г. — 328
- [¹⁰⁷] *An das revolutionäre Proletariat Deutschlands!* — «Die Freiheit». Morgen-Ausgabe, Berlin, 1919, Nr. 74, 11. Februar, S. 1. — 331, 413
- [¹⁰⁸] *«Arbeiter Zeitung».* Morgenblatt, Wien, 1919, Nr. 98, 9. April, S. 1—2. — 417, 418—419, 420
- [¹⁰⁹] *Der Bolschewismus in Ungarn.* — «Frankfurter Zeitung und Handelsblatt». Zweites Morgenblatt, 1919, Nr. 222, 23. März, S. 1. — 313

- [¹¹⁰] *David, E. Die Sozialdemokratie im Weltkrieg.* Berlin, Singer, 1915. 192 S. — 419
- [¹¹¹] »*Frankfurter Zeitung und Handelsblatt*«. Zweites Morgenblatt, 1919, Nr. 222, 23. März, S. 1. — 313
- [¹¹²] »*Die Freiheit*«. Morgen-Ausgabe, Berlin, 1919, Nr. 71, 9. Februar, S. 1. — 414
- Morgen-Ausgabe, 1919, Nr. 74, 11. Februar, S. 1. — 331, 414
- Abend-Ausgabe, Berlin, 1919, Nr. 75, 11. Februar, S. 3. — 162
- Morgen-Ausgabe, Berlin, 1919, Nr. 114, 9. März. Beilage zur »*Freiheit*«, S. 1—3. — 415, 419
- Morgen-Ausgabe, Berlin, 1919, Nr. 178, 13. April. Beilage zur »*Freiheit*«, S. 1—2. — 414, 415
- Morgen-Ausgabe, Berlin, 1919, Nr. 181, 15. April. Beilage zur »*Freiheit*«, S. 1—2. — 380
- Morgen-Ausgabe, Berlin, 1919, Nr. 211, 4. Mai, S. 1—2. — 420
- [¹¹³] *Guilbeaux, H. Le Mouvement socialiste et syndicaliste français pendant la guerre.* (Esquisse historique). 1914—1918. Préface de N. Lénine. Petrograd, ed. de L'Internationale communiste, 1919, 68 p. — 321
- [¹¹⁴] *Haase, H. Die Internationale in Amsterdam.* — »*Die Freiheit*«. Morgen-Ausgabe, Berlin, 1919, Nr. 211, 4. Mai, S. 1—2. — 420
- [¹¹⁵] *Hilferding, R. Die Einigung des Proletariats.* — »*Die Freiheit*«. Morgen-Ausgabe, Berlin, 1919, Nr. 71, 9. Februar, S. 1. — 413
- [¹¹⁶] *L'Internationale communiste.* — »*Le Temps*«, Paris, 1919, N. 21070, 15 mars, p. 3. Под общ. загл.: Questions sociales. — 324

- [¹¹⁷] *Internationale Sozialistenkonferenz. Demokratie und Diktatur. Schluß des Kongresses.* Bern, 10. Februar. — »Die Freiheit«. Abend-Ausgabe, Berlin, 1919, Nr. 75, 11. Februar, S. 3. — 162
- [¹¹⁸] *Kautsky, K. *Die Agrarfrage.* Eine Übersicht über die Tendenzen der modernen Landwirtschaft und die Agrarpolitik der Sozialdemokratie. Stuttgart, Dietz, 1899. VIII, 451 S. — 215
- [¹¹⁹] — *Aussichten der Revolution.* — »Arbeiter Zeitung«. Morgenblatt, Wien, 1919, Nr. 98, 9. April, S. 1—2. — 417, 419, 420
- [¹²⁰] — *Die Diktatur des Proletariats.* Wien, Brand, 1918. 63 S. — 32, 389—390, 413, 414
- [¹²¹] — *Karl Marx's Ökonomische Lehren.* Stuttgart, Dietz, 1887. X, 259 S. — 379, 386
- [¹²²] — *Die soziale Revolution.* I. Sozialreform und soziale Revolution. Berlin, Exped. der Buchh. »Vorwärts«, 1902. 56 S. — 417
- [¹²³] *Die soziale Revolution.* II. Am Tage nach der sozialen Revolution. Berlin, Exped. der buchh. »Vorwärts«, 1902. 48 S. — 417
- [¹²⁴] *Organized Bolshevism.* — »The Times«, London, 1919, No. 41, 994, January 10, p. 9. — 29, 73
- [¹²⁵] *Programm der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands, beschlossen auf dem Parteitag zu Erfurt 1891.* — In: Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands. Abgehalten zu Erfurt vom 14. bis 20. Oktober 1891. Berlin, »Vorwärts«, 1891, S. 3—6. — 201
- [¹²⁶] Rathenau, W. *Der neue Staat.* Berlin, Fischer, 1919, 74, 5 S. — 420
- [¹²⁷] *Der Revolutions — Parteitag.* — »Die Freiheit«. Morgen-Ausgabe, Berlin, 1919, Nr. 114, 9. März. Beilage zur »Freiheit«, S. 1—3. — 415, 419
- [¹²⁸] »Le Temps«, Paris, 1919, N 21 070, 15 mars, p. 3. — 324
- [¹²⁹] »The Times«, London, 1919, No. 41, 994, January 10, p. 9. — 29, 73

[¹³⁰] *Zweiter Rätekongreß.* — »Die Freiheit«. Morgen-Ausgabe, Berlin, 1919, Nr. 178. 13. April. Beilage zur »Freiheit«, S. 1—2.
— 414, 415

[¹³¹] *Zweiter Rätekongreß.* — »Die Freiheit«. Morgen-Ausgabe, Berlin, 1919, Nr. 181, 15. April. Beilage zur »Freiheit«, S. 1—2.
— 380

JMENNÝ REJSTŘÍK

ANTONOV-OVSEJENKO V. A. (1883—1938) — aktivní účastník Říjnové revoluce, sovětský vojenský činitel. Do revolučního hnutí se zapojil v roce 1901. V roce 1910 emigroval do Paříže, kde se připojil k menševikům. Koncem roku 1914 se s menševismem rozešel. Za první světové války vystupoval jako internacionalista. Po návratu z emigrace v roce 1917 vstoupil do bolševické strany. Za revoluce byl členem petrohradského vojenského revolučního výboru a jedním z vůdců útoku na Zimní palác. Na II. celoruském sjezdu sovětů byl zvolen do rady lidových komisařů jako člen výboru pro vojenství a námořnictvo. Koncem roku 1917 a začátkem roku 1918 velel sovětským vojskům na jihu Ruska v bojích proti kaledinovcům a Centrální radě. Od března do května 1918 byl velitelem Ukrajinského frontu. V letech 1922—1924 působil jako náčelník politické správy Revoluční vojenské rady republiky. V dalších letech pracoval v sovětech, v oblasti vojenství a v diplomatických službách. V letech 1923—1927 se připojil k trockistické opozici. — 401

AUSTERLITZ Friedrich (1862—1931) — jeden z vůdců Rakouské sociálně demokratické strany, šéfredaktor jejího ústředního orgánu, listu Arbeiter-Zeitung; poslanec parlamentu za Vídeň. — 417

AVANĚSOV V. A. (1884—1930) — sovětský státník. Byl členem SDDSR od roku 1903, aktivně se zúčastnil první ruské revoluce 1905—1907. V letech 1907—1913 žil ve Švýcarsku a zastával funkci tajemníka Sjedenocené skupiny SDDSR. V roce 1914 se vrátil do Ruska a přiklonil se k bolševikům. Po únorové revoluci 1917 se stal členem bolševické frakce moskevského sovětu a členem jeho předsednictva. V říjnu 1917 byl členem petrohradského vojenského revolučního výboru, v letech 1919—1924 tajemníkem a členem předsednictva Celoruského ústředního výkonného výboru. V letech 1920—1924 působil jako člen kolegia Celoruské mimořádné komise pro boj s kontrarevolucí a sabotážemi, náměstek lidového komisaře Dělnicko-rolnické inspekce a poté náměstek lidového komisaře zahraničního obchodu. V letech 1922—1927 byl členem ústřední-

ho výkonného výboru SSSR a od roku 1925 zároveň členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady. — 404

AVKSEN'JEV N. D. (1878—1943) — jeden z vůdců eserské strany, člen jejího ústředního výboru. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Po únorové revoluci 1917 se stal předsedou výkonného výboru Celoruského sovětu rolnických zástupců. V druhé prozatímní koaliční vládě zastával úřad ministra vnitra, později byl předsedou prozatímní rady Ruské republiky (předparlamentu). Po Říjnové revoluci vyvíjel aktivní protisovětskou činnost. V roce 1918 byl předsedou tzv. ufského direktoria; později v emigraci pokračoval v boji proti sovětské moci. — 367

AXELROD P. B. (1850—1928) — jeden z vůdců menševiků; v 70. letech patřil k narodníkům, po rozkolu ve skupině Zemlja i volja se přiklonil ke skupině Čornyj pereděl; v roce 1883 se podílel na vytvoření skupiny Osvobození práce. Od roku 1900 pracoval v redakci listu Jiskra a časopisu Zarja. Po II. sjezdu SDDSR se stal aktivním menševikem. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k vůdcům likvidátorů, byl členem redakce listu menševiků-likvidátorů Golos social-demokrata; v roce 1912 byl členem protistranického srpnového bloku. Za první světové války zastával centristické stanovisko. Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu, podporoval prozatímní vládu, Říjnovou revoluci odmítal a v emigraci vyzýval k ozbrojené intervenci proti Sovětskému Rusku. — 367

BAUER Otto (1882—1938) — jeden z vůdců rakouské sociální demokracie a II. internacionály, ideolog austromarxismu. Byl jedním z autorů buržoazně nacionalistické teorie kulturně národnostní autonomie. Říjnovou revoluci neschvaloval. V letech 1918—1919 byl ministrem zahraničních věcí Rakouské republiky. V letech 1919, 1927 a 1934 se aktivně podílel na potlačování revolučních akcí rakouské dělnické třídy. Jeho protikomunistické projevy neměly daleko k fašismu, podporoval pangermánskou propagandu. — 412, 417

BENTHAM Jeremy (1748—1832) — anglický buržoazní právník a sociolog, představitel utilitarismu. Obhajoval kapitalismus jako ideální ztělesnění »svobody« a »rovnosti«. Marx jej nazval »géniem měšťácké hlouposti«. — 370, 399

BREŠKO-BREŠKOVSKAJA J. K. (1884—1934) — spoluzakladatelka a čelná představitelka strany eserů, patřila k jejímu krajně pravicovému

křídlu. Do politické práce se zapojila v 70. letech jako členka národnického hnutí. Byla několikrát vězněna a roku 1878 vypovězena do vyhnanství. Po únorové revoluci 1917 energicky podporovala prozatímní vládu. Schvalovala pokračování v imperialistické válce až do »vítězného konce«. Po Říjnové revoluci bojovala proti sovětské moci. Roku 1919 emigrovala do USA, později žila ve Francii a v Praze. V zahraničí vedla pomlouvačnou kampaň proti Sovětskému Rusku, podporovala přípravu nové intervence a přispívala do emigrantského orgánu Dni, který vycházel v Paříži. — 367, 394

BRJUCHANOV N. P. (1878—1938) — sovětský básník, člen SDDSR od roku 1902; od roku 1904 bolševik. Stranickou prací se zabýval v Kazani, Simbirsku, Ufě a dalších městech. Po únorové revoluci 1917 se stal členem ufského sjednoceného výboru SDDSR a předsedou ufského sovětu dělnických a vojenských zástupců. V říjnu 1917 byl členem ufského guberniálního revolučního výboru. Po Říjnové revoluci zastával různé státní funkce. Na XV. a XVI. sjezdu strany byl zvolen kandidátem ÚV VKS(b). — 56, 91

BUCHARIN N. I. (1888—1938) — člen SDDSR od roku 1906; působil jako propagandista v různých moskevských obvodech. V roce 1911 uprchl do zahraničí. V roce 1915 spolupracoval s časopisem Komunist; zastával nemarxistické stanovisko v otázkách státu, diktatury proletariátu, práva národů na sebeurčení aj.

Po Říjnové revoluci byl členem politického byra ÚV, redaktorem Pravdy, členem exekutivy Komunistické internacionály. Nejednou vystupoval proti leninské politice strany; v roce 1918 stál v čele protistranické skupiny »levých komunistů«; za diskuse o odborech (1920—1921) se nakonec připojil k protileninské skupině Trockého; od roku 1928 stál v čele pravicové opozice ve straně. V roce 1929 byl vyloučen z politického byra ÚV, v roce 1937 jej plenární zasedání ÚV VKS(b) vyloučilo ze strany. — 174—177, 179—181, 196, 204

CEDERBAUM J. O. — viz Martov L.

CJURUPA A. D. (1870—1928) — profesionální revolucionář, významný činitel komunistické strany a sovětského státu, člen SDDSR od roku 1898. Do revoluční činnosti se zapojil roku 1891 v Chersonu. Stranicky pracoval v Ufě, Charkově, Tule aj. Po únorové revoluci 1917 byl členem sjednoceného ufského výboru, později bolševického výboru SDDSR a ufského sovětu dělnických a vojenských zástupců. V říjnu 1917 byl členem ufského vojenského revolučního výboru.

Od listopadu 1917 byl náměstkem a od roku 1918 lidovým komisařem zásobování. Roku 1921 se stal místopředsedou rady lidových komisařů a Rady práce a obrany. Byl lidovým komisařem Dělnicko-rolnické inspekce (1922—1923), předsedou Státní plánovací komise a lidovým komisařem zahraničního a vnitřního obchodu (1925). V letech 1922—1927 byl členem předsednictva Celosvazového ústředního výkonného výboru SSSR; na XII.—XV. sjezdu byl zvolen členem ústředního výboru strany. — 167, 231

CLEMENCEAU Georges Benjamin (1841—1929) — francouzský politik a státník, dlouholetý vedoucí představitel radikální strany. Do politického dění vstoupil jako levicový republikán, měl negativní vztah k vládě Napoleona III. Ve dnech Pařížské komuny roku 1871 se jako starosta jednoho z pařížských obvodů zasazoval o smíření proletariátu s buržoazií. Později byl zvolen předsedou pařížské městské správy a v roce 1876 členem poslanecké sněmovny. V roce 1902 byl zvolen do senátu a v letech 1906—1909 stál v čele francouzské vlády. Hájil zájmy velkokapitálu a neváhal užít krutých represálií vůči dělnické třídě. Těsně před první světovou válkou se s radikální stranou rozešel. Za války vystupoval jako šovinista. Od listopadu 1917 stál znovu v čele vlády a nastolil vojenskou diktaturu. Byl jedním z inspirátorů a organizátorů ozbrojené intervence proti Sovětskému Rusku. Na pařížské mírové konferenci v roce 1919 hájil zájmy francouzských imperialistů. V roce 1920 byl poražen v prezidentských volbách a zanechal politické činnosti. — 279, 303, 324, 359

ČERNOV V. M. (1876—1952) — jeden z vůdců a teoretiků eserské strany. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem zemědělství v prozatímní vládě. Použil krutých represálií proti rolníkům, kteří se zmocnili statkářské půdy. Po Říjnové revoluci organizoval eserské vzpoury proti sovětské vládě. V roce 1920 emigroval a šířil protisovětskou propagandu. — 375

ČERNYŠEVSKIJ N. G. (1828—1889) — významný ruský revoluční demokrat, vědec, utopický socialista, spisovatel, literární kritik, vedoucí osobnost revolučně demokratického hnutí 60. let v Rusku. V roce 1862 jej carská vláda zatkla a uvěznila v Petropavlovské pevnosti, kde strávil asi dva roky; poté byl odsouzen k sedmi letům nucených prací a k doživotnímu vyhnanství na Sibiři. Teprve na sklonku života se mohl z vyhnanství vrátit. Až do své smrti zůstal oddaným bojovníkem proti sociální nerovnosti a proti všem projevům politického i hospodářského útlatku.

Černyševskij má obrovskou zásluhu o rozvoj ruské materialistic-

ké filozofie. Ostře kritizoval různé idealistické teorie a snažil se materialisticky zpracovat Hegelovu dialektiku. Své filozofické názory aplikoval v oblasti politické ekonomie, estetiky, umělecké kritiky a historie.

Černyševskij napsal celou řadu prací z filozofie, politické ekonomie, historie, etiky a estetiky. Jeho román *Čto dělat?* [Co dělat?] (1863; česky 1975) vychoval nejedno pokolení revolucionářů v Rusku i za hranicemi. — 360

DÄUMIG Ernst (1866—1922) — německý sociální demokrat, novinář. Jeden ze zakladatelů Nezávislé sociálně demokratické strany Německa. Od srpna 1919 byl jejím předsedou. V prosinci 1920 společně s levým křídlem »nezávislých« přешel do Komunistické strany Německa, avšak v roce 1922 se vrátil do sociální demokracie. — 415—416

DAVID Eduard (1863—1930) — jeden z pravicových vůdců německé sociální demokracie, povoláním ekonom. V roce 1894 se stal členem komise pro přípravu agrárního programu strany. Zaujal revizionistický postoj k marxistickému učení o agrární otázce a dokazoval stabilitu zemědělské malovýroby za kapitalismu. Byl jedním ze zakladatelů revizionistického časopisu *Sozialistische Monatshefte*. V roce 1903 vydal knihu *Sozialismus und Landwirtschaft* [Socialismus a zemědělství], kterou V. I. Lenin nazval »hlavní revizionistickou prací v agrární otázce«. Od roku 1903 byl David poslancem Říšského sněmu. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. V roce 1919 se stal členem první koaliční vlády Německé republiky. V letech 1919—1920 byl ministrem vnitra, v letech 1922—1927 říšským zástupcem v Hesensku. Podporoval revanšistické snahy německého imperialismu, byl nepřitelem SSSR a dělnické třídy. — 328, 419

DĚNIKIN A. I. (1872—1947) — carský generál; za občanské války jeden z vůdců bělogvardějského hnutí. Po smrti generála Kornilova se stal vrchním velitelem protisovětských ozbrojených sil na jihu Ruska. Po porážce své armády sovětskými vojsky v březnu 1920 emigroval. — 265, 359, 380, 387

DRIDZO S. A. — viz Lozovskij S. A.

DUKELSKIJ M. P. (1875—1956) — profesor zemědělského institutu ve Voroněži. — 240—243

DZERŽINSKIJ F. E. (1877—1926) — jeden z vůdců polského a ruského dělnického hnutí, významný činitel komunistické strany a sovětského státu. Člen SDDSR od roku 1895. Přes 11 let svého života strávil ve vězení, na nucených pracích a ve vyhnanství. Na IV. sjezdu strany byl zvolen do ústředního výboru. Po únorové revoluci 1917 stranicky pracoval v Moskvě. V období příprav Říjnové revoluce a v jejím průběhu byl členem petrohradského vojenského revolučního výboru a stranického vojenského revolučního ústředí pro řízení povstání. Po vítězství revoluce se stal předsedou Celoruské mimořádné komise pro boj s kontrarevolucí a sabotážemi (Čeka). V roce 1921 byl jmenován lidovým komisařem dopravy a současně ponechán ve funkci předsedy Čeky a lidového komisaře vnitra. Od roku 1924 byl předsedou Nejvyšší národohospodářské rady, v červnu 1924 se stal kandidátem politického byra ÚV KSR (b) a členem organizačního byra KSR(b). — 160, 422

ENGELS Bedřich (1820—1895) — spoluzakladatel vědeckého komunismu, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu, přítel a spolupracovník Karla Marxe (životopis viz v Leninově článku Bedřich Engels, Sebrané spisy 2, Praha 1980, s. 15—27). — 169, 174, 216, 328, 377

FRUMKIN M. I. (Germanov L.) (1878—1938) — člen SDDSR od roku 1898. Po únorové revoluci 1917 pracoval v guberniálním výkonném výboru a guberniálním výboru v Krasnojarsku. Po Říjnové revoluci zastával různé stranické funkce a funkce v sovětských orgánech. Za protistranickou činnost byl v roce 1937 vyloučen ze strany. — 378

GERMANOV L. — viz Frumkin M. I.

GUILBEAUX Henri (1885—1938) — francouzský socialista, publicista. Za první světové války vydával pacifistický časopis Demain, vyslovoval se pro obnovení mezinárodních styků. V roce 1916 se zúčastnil kientalské konference. Od počátku 20. let působil v Německu jako dopisovatel listu l'Humanité. Později přešel na trockistické pozice, k SSSR se stavěl nepřátelsky. — 321

HAASE Hugo (1863—1919) — jeden z vůdců německé sociální demokracie, oportunista. V roce 1911 byl zvolen předsedou představenstva Sociálně demokratické strany Německa. V letech 1897—1907 a 1912—1918 byl poslancem Říšského sněmu. Za první světové války stál na pozicích centrismu. Roku 1917 založil spolu s Kautským

Nezávislou sociálně demokratickou stranu Německa. Za listopadové revoluce 1918 v Německu byl Haase členem tzv. rady lidových zmocněnců, která svou politikou potlačovala revoluční hnutí. — 420—421

HILFERDING Rudolf (1877—1941) — jeden z oportunistických vůdců německé sociální demokracie a II. internacionály, teoretik austromarxismu. V letech 1907—1915 byl redaktorem ústředního orgánu Sociálně demokratické strany Německa, listu Vorwärts. V roce 1910 uveřejnil svou práci *Das Finanzkapital* [Finanční kapitál], která značně přispěla k analýze monopolního kapitalismu, ale byly v ní vážné teoretické chyby. Za první světové války byl centristou. Po první světové válce rozvinul teorii »organizovaného kapitalismu« a obhajoval státně monopolní kapitalismus. V roce 1917 se stal vůdcem Nezávislé sociálně demokratické strany Německa a otevřeně vystupoval proti sovětské moci a diktatuře proletariátu. Byl několikrát členem buržoazní vlády Výmarské republiky. Po nástupu fašismu k moci emigroval do Francie. — 32, 159, 331—332, 412—413

HINDENBURG Paul von Beneckendorf (1847—1934) — německý reakční státník, maršál. Za první světové války byl vrchním velitelem německé armády na východní frontě, později náčelníkem generálního štábu. Podílel se na potlačení listopadové revoluce 1918 v Německu. Patřil k hlavním organizátorům vojenské intervence proti Sovětskému Rusku. V letech 1925—1934 byl prezidentem Výmarské republiky. Roku 1933 jmenoval Hitlera říšským kancléřem a tím pomohl nastolit fašistickou diktaturu. — 268

IOFFE A. A. (1883—1927) — významný sovětský diplomat. Do sociálně demokratického hnutí se zapojil koncem 90. let. Po II. sjezdu SDDSR patřil k menševikům. Od roku 1908 vydával ve Vídni spolu s Trockým list *Pravda*. Po únorové revoluci 1917 vstoupil do skupiny mezirajonvců, byl členem petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců a členem ústředního výkonného výboru prvního volebního období. Na VI. sjezdu SDDSR(b) byl spolu s mezirajonovci přijat do bolševické strany a zvolen do ústředního výboru v Petrohradu. V roce 1918 vystupoval jako »levý komunista«. Při brestlitevských jednáních byl nejdříve vedoucím, později členem sovětské mírové delegace; v poslední fázi jednání působil jako poradce. V dalších letech pracoval v diplomatických službách. V letech 1925—1927 se přiklonil k trockistické opozici. — 401

KALININ J. A. (1880—1919) — dělník petrohradské továrny na výrobu

obuvi, bolševik. V říjnu 1917 se aktivně účastnil práce vojenského revolučního výboru Moskevského obvodu v Petrohradu. Od ledna 1918 byl členem dělnické kontroly v továrně, v níž pracoval. Dne 1. dubna 1919 byl zabit při pokusu zabránit skupině levých eserů v rozšiřování protisovětských letáků. — 276

KALININ M. I. (1875—1946) — významný činitel komunistické strany a sovětského státu, člen SDDSR od roku 1898. Pracoval v prvních ilegálních marxistických dělnických kroužcích a v petrohradském Svazu boje za osvobození dělnické třídy. Aktivně se účastnil první revoluce v Rusku. Stranicky pracoval v Tiflisu [Tbilisi], v Revelu [Tallin], v Moskvě a v dalších městech. V roce 1912 byl na VI. (pražské) konferenci zvolen kandidátem ÚV a poté kooptován do ruského byra ÚV SDDSR. Patřil k zakladatelům listu Pravda. Za únorové revoluce 1917 řídil četné bojové akce petrohradských dělníků a vojáků; byl členem výkonné komise petrohradského výboru strany. V říjnu 1917 se aktivně účastnil ozbrojeného povstání v Petrohradu. Po Říjnové revoluci vykonával funkci starosty města Petrohradu a poté komisaře pro městské hospodářství. V roce 1919 se stal předsedou Celoruského ústředního výkonného výboru SSSR a v roce 1938 předsedou prezidia Nejvyššího sovětu SSSR. Od roku 1919 byl členem ÚV, od roku 1926 členem politického byra ÚV VKS(b). V roce 1944 mu byl udělen titul hrdina socialistické práce. Je autorem četných prací o otázkách socialistické výstavby a komunistické výchovy. — 244—245, 247, 276, 278, 437

KAMENEV L. B. (vl. jm. Rozenfeld) (1883—1936) — člen SDDSR od roku 1901. Po II. sjezdu strany se přiklonil k bolševikům. V letech reakce se stavěl smířlivecky k likvidátorům, otzovistům a trockistům. V roce 1905 byl vězněn a před carským soudem se zřekl bolševického hesla porážky carské vlády v imperialistické válce. Po únorové revoluci 1917 vystupoval proti orientaci strany na socialistickou revoluci. V říjnu 1917 uveřejnil spolu se Zinovjevem v polomenševickém listu Novaja žizň prohlášení, že nesouhlasí s usnesením ÚV o ozbrojeném povstání, čímž vyrazil prozatímní vládě plány strany. Po Říjnové revoluci zastával řadu významných funkcí. Několikrát vystoupil proti leninské politice strany; v listopadu 1917 souhlasil s vytvořením koaliční vlády za účasti menševiků a eserů, v roce 1925 patřil k organizátorům tzv. nové opozice, v roce 1926 k vůdcům protistranického trockisticko-zinovjevovského bloku. V roce 1927 byl na XV. sjezdu VKS(b) vyloučen ze strany jako aktivní člen trockistické opozice. V roce 1928 přiznal své chyby a byl znovu přijat do strany, avšak v protistranické činnosti neustal; v roce 1932 byl znovu vylou-

čen ze strany, v roce 1933 opět přijat a roku 1934 potřetí vyloučen.
— 347, 401

KÁROLYI Mihály (1875—1955) — hrabě, maďarský politik. Po rozpadu Rakouska-Uherska a prohlášení Maďarska republikou (16. 11. 1918) byl zvolen prezidentem; orientoval se na dohodové mocnosti. Po ustavení Maďarské republiky rad emigroval. V letech 1920—1944 vystupoval proti horthyovskému fašistickému režimu a účastnil se mezinárodního protifašistického a protiválečného hnutí. V roce 1946 se vrátil do vlasti, byl jmenován maďarským vyslancem ve Francii. V roce 1949 byl penzionován, zemřel v Paříži. — 281

KAUTSKÁ Luise (roz. Ronspergerová) (1864—1944) — rakouská socialistka, od roku 1890 druhá žena K. Kautského. — 380—381

KAUTSKY Karl (1854—1938) — jeden z vůdců německé sociální demokracie a II. internacionály; zpočátku marxista, později renegát marxismu a ideolog centrismu. Redigoval teoretický orgán německé sociální demokracie Die Neue Zeit. Do socialistického hnutí se zapojil v roce 1874. V roce 1881 se seznámil s Marxem a Engelsem a pod jejich vlivem se přiklonil k marxismu. Již v tomto období měl však sklony k oportunistu a Marx s Engelsem ho za to nejednou kritizovali. V 80. a 90. letech napsal řadu teoretických a historických prací o různých otázkách marxistické teorie, které přispěly k propagaci marxismu: Karl Marx's Ökonomische Lehren [Ekonomické učení Karla Marxe] (1887; česky 1958), Die Agrarfrage [Agrární otázka] (1899; česky 1959) aj. Později zcela přešel na pozici oportunistu. Před první světovou válkou se stal centristou, za války zjevným odpůrcem revolučního marxismu; svůj sociálšovinismus zastíral frázemi o internacionalismu. Propagoval teorii ultraimperialismu. Po Říjnové revoluci se postavil proti sovětské moci a napadal diktaturu proletariátu.

Lenin kritizoval Kautského v dílech Krach II. internacionály (1915), Imperialismus jako nejvyšší stadium kapitalismu (1916), Stát a revoluce (1917), Proletářská revoluce a renegát Kautsky (1918) aj. — 32, 159, 162, 215, 328, 330—332, 369, 379—381, 386, 389—390, 400, 412—414, 417—421

KERENSKIJ A. F. (1881—1970) — eser, poslanec IV. státní dumy. V dumě byl po určitou dobu předsedou Trudovické skupiny. Za první světové války zaujímal obranářské stanovisko. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem spravedlnosti, ministrem vojenství a vojenského námořnictva a poté ministerským předsedou prozatímní vlády

a vrchním velitelem armády. Po Říjnové revoluci aktivně bojoval proti sovětské moci. V roce 1918 emigroval. — 27, 36—37, 57—58, 67, 156, 275, 281—282, 332, 361, 402, 418

KEŽUC M. M. (nar. 1892) — člen SDDSR(b) od roku 1917. Od roku 1913 byl námořníkem Baltského loďstva; povoláním odborník na galvanizování. V dubnu 1919 byl jmenován instruktorem politické správy Baltského loďstva; účastnil se porážky Juděničovy armády u Petrohradu v červnu 1919 a potlačení kronštadtské vzpoury v březnu 1921. Dále zastával velitelské funkce ve štábu námořních sil a v politické správě republiky, v Baltském, Černomořském a Tichomořském loďstvu. — 39

KOLČAK A. V. (1873—1920) — admirál carského loďstva, monarchista, v letech 1918—1919 jeden z hlavních vůdců ruské kontrarevoluce. Po Říjnové revoluci se za podpory amerických, anglických a francouzských imperialistů prohlásil za nejvyššího vládce Ruska a postavil se do čela vojenské buržoazně statkářské diktatury na Uralu, na Sibiři a na Dálném východě. Vítězství Rudé armády a růst revolučního a partyzánského hnutí vedly k jeho pádu. Kolčak byl zajat a 7. února 1920 na základě usnesení irkutského revolučního výboru popraven. — 213, 265, 268—270, 274—276, 290, 292, 296—297, 301—303, 312—313, 316, 323, 334—335, 337, 339—340, 342, 347, 355, 362, 364—365, 368, 370, 378—380, 387, 388—391

KRASIN L. B. (1870—1926) — profesionální revolucionář, bolševik, sovětský státník a diplomat. V roce 1890 byl členem Brunšěvova sociálně demokratického kroužku v Petrohradu, roku 1891 byl z Petrohradu policejně vyhoštěn do Kazaně a později do Nižního Novgorodu. Roku 1895 byl znovu zatčen a na tři roky vypovězen do Irkutsku. Po návratu z vyhnanství (1897) studoval do roku 1900 na charkovském technologickém institutu. V letech 1900—1904 pracoval jako inženýr v Baku a společně s V. Z. Kecchovelim zřídil ilegální tiskárnu Jiskry. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům, byl kooptován do ústředního výboru strany; zaujal smířlivý postoj k menševikům a pomohl tak prosadit kooptaci tří jejich zástupců do ÚV; brzy se však s menševiky rozešel. Zúčastnil se III. sjezdu SDDSR a byl zvolen členem ÚV. V roce 1905 se podílel na založení prvního ilegálního bolševického listu Novaja žizň; jako představitel ústředního výboru se stal členem petrohradského sovětu dělnických zástupců. Na IV. (sjednocovacím) sjezdu byl znovu zvolen členem ÚV, na V. (londýnském) sjezdu kandidátem ÚV

SDDSR. V roce 1908 emigroval. V letech reakce dočasně patřil k otzovistické skupině Vperjod; později zanechal politické činnosti a pracoval jako inženýr v zahraničí i v Rusku. Po Říjnové revoluci pomáhal organizovat zásobování Rudé armády, později byl členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady, lidovým komisařem obchodu a průmyslu a lidovým komisařem dopravy. Od roku 1919 byl v diplomatických službách. Od roku 1920 byl lidovým komisařem zahraničního obchodu a zároveň v letech 1921—1923 vedoucím sovětské diplomatické mise v Londýně. Zúčastnil se janovské a haagské konference. Od roku 1924 pracoval jako chargé d'affaires SSSR ve Francii, od roku 1925 v Anglii. Na XIII. a XV. sjezdu VKS(b) byl zvolen členem ústředního výboru. — 404

KRASNOV P. N. (1869—1947) — generál carské armády, aktivní účastník Kornilovovy vzpoury v srpnu 1917. Koncem října 1917 velel kozáckým oddílům, které Kerenskij poslal na Petrohrad. V letech 1918—1919 byl velitelem kozácké bělogvardějské armády na Donu. V roce 1919 uprchl do zahraničí a tam pokračoval v protisovětské činnosti. V letech 1941—1945 kolaboroval s hitlerovci. Padl do zajetí a vojenským tribunálem Nejvyššího soudu SSSR byl odsouzen k trestu smrti oběšením. — 57, 92—93, 267, 301, 323, 335, 337

KUN Béla (1886—1939) — představitel maďarského a mezinárodního dělnického hnutí, jeden ze zakladatelů a vůdců Komunistické strany Maďarska. Za první světové války byl zajat na ruské frontě; žil v Tomsku, kde vedl revoluční propagandu mezi zajatci. Roku 1916 navázal spojení s místní organizací SDDSR(b) a vstoupil do bolševické strany. Po únorové revoluci 1917 se stal členem tomského guberniálního výboru SDDSR(b). Roku 1918 byl předsedou federace zahraničních skupin KSR(b). Na podzim 1918 se vrátil do Maďarska. V únoru 1919 byl uvězněn, v březnu osvobozen. Po vzniku Maďarské republiky rad stanul fakticky v čele maďarské vlády, v níž oficiálně zastával funkci lidového komisaře zahraničních věcí a byl členem kolegia lidového komisariátu vojenství. Od roku 1920 žil v emigraci v SSSR. V letech 1921—1936 byl členem exekutivy Komunistické internacionály. — 237—238, 254—255, 281, 341

LEGIEN Karl (1861—1920) — německý pravicový sociální demokrat, jeden z vedoucích představitelů německých odborů, revizionista. Od roku 1890 zastával funkci předsedy Generální komise německých odborů. Od roku 1903 byl tajemníkem a od roku 1913 předsedou Mezinárodního odborového sekretariátu. V letech 1893—1920

(s přestávkami) byl poslancem Říšského sněmu za sociální demokracii, v letech 1919—1920 poslancem Národního shromáždění Výmarské republiky. Za první světové války patřil k zjevným sociálšovinistům. Aktivně podporoval politiku buržoazie, bojoval proti revolučnímu hnutí proletariátu. — 328

LENIN V. I. (vl. jm. Uljanov) (Lenin N.) (1870—1924) — viz Životopisná data. — 25—26, 29, 39—40, 46—47, 50, 54, 59—60, 69, 80—81, 85, 97, 153, 155, 159—160, 170, 174—176, 179—198, 187, 196—197, 202, 204—205, 213, 215, 225, 227, 237—241, 243, 254, 265, 291, 306, 317, 319, 322—323, 332, 341, 345—348, 355, 368—369, 390, 392, 396, 400—401, 404, 411, 422, 424

LIEBKNECHT Karl (1871—1919) — význačný činitel německého a mezinárodního dělnického hnutí; syn Wilhelma Liebknechta, advokát. Do socialistického hnutí se zapojil už jako student, aktivně bojoval proti oportunistu a militarismu. Za první ruské revoluce 1905—1907 vyzýval německé dělníky, aby následovali ruský příklad. V roce 1912 byl zvolen poslancem Říšského sněmu. Na začátku první světové války rozhodně vystoupil proti podpoře »vlastní« vlády v loupeživé válce a jediný v celém Říšském sněmu hlasoval proti válečným úvěrům (2. prosince 1914). Byl jedním ze zakladatelů a vůdců revolučního Spartakova svazu. V roce 1916 byl odsouzen k nuceným pracím. Za listopadové revoluce 1918 v Německu stál spolu s R. Luxemburgovou v čele avantgardy německých dělníků, redigoval list Die Rote Fahne, byl jedním ze zakladatelů Komunistické strany Německa a jedním z vůdců povstání berlínských dělníků v lednu 1919. Po potlačení povstání byl bestiálně zavražděn bandami Noskeho. — 80, 95, 308, 313, 381

LLOYD GEORGE David (1863—1945) — britský státník a diplomat, vůdce Liberální strany. Od roku 1890 byl členem parlamentu, v letech 1905—1908 ministrem obchodu a v letech 1908—1915 ministrem financí. Značně ovlivnil politickou linii britské vlády při přípravě první světové války. Vystupoval proti revolučnímu hnutí proletariátu, všemi prostředky se snažil znemožnit nebo alespoň oddálit vytvoření revoluční dělnické strany v Británii. V letech 1916—1922 se snažil jako předseda vlády posílit pozice britského imperialismu na Blízkém a Středním východě a na Balkáně a tvrdě potlačoval národně osvobozené hnutí v koloniálních a závislých zemích. Po Říjnové revoluci byl jedním z inspirátorů a organizátorů vojenské intervence a blokády sovětského státu. Po řadě politických neúspěchů podal v roce 1922 demisi. — 279, 324, 359

LOZOVSKIJ (vl. jm. Dridzo) S. A. (1878—1952) — člen SDDSR od roku 1901. Zúčastnil se první ruské revoluce. Byl několikrát vězněn a poslán do vyhnanství. V letech 1909—1917 žil v emigraci, patřil ke skupině bolševiků-smířlivců. V červnu 1917 se vrátil do Ruska; na III. celoruské odborové konferenci (v červenci 1917) byl zvolen tajemníkem Celoruské ústřední rady odborů. V prosinci 1917 byl vyloučen ze SDDSR(b) za vystoupení proti politice strany. Později stál v čele skupiny sociálních demokratů-internacionalistů a spolu s ní byl v prosinci 1919 znovu přijat do KSR(b). V roce 1920 byl zvolen předsedou moskevské guberniální rady odborů. V letech 1921—1937 vykonával funkci generálního tajemníka Rudé odborové internacionály. Později pracoval jako ředitel nakladatelství Goslitizdat. V letech 1939—1946 byl náměstkem lidového komisaře (později ministra) zahraničních věcí SSSR. Od XV. sjezdu strany byl kandidátem ÚV VKS(b), na XVIII. sjezdu byl zvolen členem ÚV VKS(b). — 318

LUDENDORFF Erich (1865—1937) — německý generál a reakční politik. Za první světové války stál spolu s Hindenburgem v čele německé armády (od roku 1916). Prosazoval anexionistické válečné cíle Německa. — 419

LUNAČARSKIJ A. V. (1875—1933) — sovětský státník a veřejný činitel. V revolučním hnutí pracoval od začátku 90. let. Působil v redakcích bolševických listů Vperjod, Proletarij a později Novaja žizň. V letech reakce se od marxismu odklonil, vstoupil do protistranické skupiny Vperjod a požadoval spojení marxismu s náboženstvím. Za první světové války stál na pozicích internacionalismu. Začátkem roku 1917 vstoupil do skupiny mezirajonovců a byl s ní na VI. sjezdu SDDSR přijat do strany. Po Říjnové revoluci zastával až do roku 1929 funkci lidového komisaře osvěty a od roku 1929 byl předsedou vědeckého výboru při ústředním výkonném výboru SSSR. V srpnu 1933 byl jmenován chargé d'affaires ve Španělsku. Napsal mnoho prací o umění a literatuře. — 353

LUXEMBURGOVÁ Rosa (1871—1919) — významná pracovnice mezinárodního dělnického hnutí, představitelka levého křídla II. internacionály. V revolučním hnutí začala pracovat v druhé polovině 80. let. Patřila k zakladatelům polské sociální demokracie a bojovala proti nacionalismu v polském dělnickém hnutí. Od roku 1897 byla činná v německém sociálně demokratickém hnutí, vystupovala proti bernsteinismu a millerandismu; účastnila se první ruské revoluce (ve Varšavě). Jako delegátka V. (londýnského) sjezdu SDDSR v roce 1907 podporovala bolševiky.

Od počátku první světové války stála na pozicích internacionalismu. V Německu patřila k zakladatelům skupiny Internacionála (později zvané Spartakus a pak Spartakův svaz). Po listopadové revoluci 1918 sehrála významnou úlohu na ustavujícím sjezdu Komunistické strany Německa. V lednu 1919 byla uvězněna a na příkaz Scheidemannovy vlády zavražděna. — 80, 95, 165, 308, 313, 381

MACHNO N. I. (1884—1934) — vůdce kontrarevolučních anarchistických kulackých oddílů na Ukrajině, které bojovaly proti sovětské moci v letech 1918—1921. Vystupoval jako zastánce zájmů rolníků a snažil se za pomoci svých stoupců strhnout rolníky na svou stranu. Počítal se změnami v politické a válečné situaci, uchýloval se proto k manévrování: řídil vojenské akce tu proti bělogvardějcům, tu proti Rudé armádě. Machnovy bandy se zaměřovaly na politický terorismus, napadaly sovětské organizace, uskutečňovaly pogromy, olupovaly obyvatelstvo, vraždily stranické pracovníky. Tyto bandy byly s konečnou platností zlikvidovány na jaře 1921. Machno uprchl do Rumunska. — 401

MARTOV L. (vl. jm. Cederbaum J. O.) (1873—1923) — jeden z čelných představitelů menševismu. V sociálně demokratickém hnutí pracoval od první poloviny 90. let. V roce 1895 se podílel na založení petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V roce 1896 byl zatčen a vypovězen na tři roky do Turuchanska. Po návratu z vyhnanství roku 1900 připravoval vydávání Jiskry a stal se členem její redakce. Po II. sjezdu SDDSR, kde byl delegátem za organizaci Jiskry a stál v čele oportunistické menšiny, začal pracovat v ústředních menševických institucích a redigoval menševické publikace. V letech reakce patřil k likvidátorům, redigoval list Golos social-demokrata a zúčastnil se protistranické srpnové konference (1912). Za první světové války byl centristou. Po únorové revoluci 1917 stál v čele skupiny menševiků-internationalistů. Po Říjnové revoluci vystupoval proti sovětské moci. V roce 1920 emigroval do Německa a v Berlíně vydával kontrarevoluční menševický časopis Socialističeskij věstnik. — 315, 400

MARX Karel (1818—1883) — zakladatel vědeckého komunismu, geniální myslitel, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu [viz Leninovu stať Karel Marx (Stručný životopis a výklad marxismu) — Sebrané spisy 26, Praha 1986, s. 67—115]. — 132, 161, 177, 210, 213, 215—216, 252, 326, 329, 332, 370, 377, 379, 386, 399, 408, 410, 446

MIKULÁŠ II. (ROMANOV) (1868—1918) — poslední ruský car (1894—1918). Z rozhodnutí uralského oblastního sovětu dělnických a vojenských zástupců v Jekatěrinburgu (Sverdlovsk) byl 17. července 1918 zastřelen. — 68, 78, 363

MILJUKOV P. N. (1859—1943) — vůdce Konstitučně demokratické strany, významný ideolog ruské imperialistické buržoazie, historik a publicista. Od roku 1902 aktivně spolupracoval s časopisem buržoazních liberálů *Osvobožděnije*, který vycházel v zahraničí. V říjnu 1905 se podílel na založení Konstitučně demokratické strany, později byl předsedou jejího ústředního výboru a redaktorem ústředního orgánu *Reč*. Byl poslancem III. a IV. státní dумы. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem zahraničních věcí prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci byl jedním z organizátorů cizí vojenské intervence proti Sovětskému Rusku a aktivním činitelem bělogvardějské emigrace. — 67, 375

MORGARI Odino (1865—1929) — italský socialista, novinář. Podílel se na založení a činnosti Italské socialistické strany, hájil centristické pozice v rámci skupiny tzv. integralistů. Od roku 1897 byl poslancem parlamentu. V letech 1906—1908 řídil ústřední orgán Italské socialistické strany *Avanti!* Za první světové války byl zastáncem obnovení mezinárodních vztahů mezi přívrženci socialismu. V letech 1919—1921 zastával funkci tajemníka parlamentní socialistické frakce. — 341

MURAVJOV M. A. (1880—1918) — důstojník carské armády. Po Říjnové revoluci patřil k levým eserům. Za útoku vojsk Kerenského na Petrohrad byl jmenován vrchním velitelem obrany města. Počátkem roku 1918 velel vojskům bojujícím proti ukrajinské Centrální radě a proti Kaledinovi. V červenci 1918, když byl velitelem vojsk Východního frontu, zradil sovětskou moc a pokusil se vyprovokovat vzpouru. Tato provokace byla odhalena a zlikvidována. Při zatýkání kladl ozbrojený odpor a byl zabit. — 55, 89

NOSKE Gustav (1868—1946) — jeden z oportunistických vůdců Sociálně demokratické strany Německa. Za první světové války se projevoval jako sociálšovinista. V Říšském sněmu hlasoval pro válečné úvěry. Za listopadové revoluce 1918 v Německu se podílel na potlačení povstání námořníků v Kielu. V letech 1919—1920 byl ministrem obrany; použil represálií vůči berlínským dělníkům a zorganizoval zavraždění K. Liebknechta a R. Luxemburgové. Za fašistické diktatury pobíral od hitlerovské vlády státní penzi. — 328, 381, 419

ORLANDO Vittorio Emanuele (1860—1952) — italský právník a politik. V letech 1917—1919 byl ministerským předsedou; vedl italskou delegaci na pařížské mírové konferenci; v letech 1919—1920 byl předsedou parlamentu. Po nastolení fašistické diktatury odešel z politického i veřejného života. V letech 1948—1952 byl senátorem. — 279

PICHON Stephen Jean Marie (1857—1933) — francouzský státník a diplomat. Od roku 1917 byl ministrem zahraničních věcí v Clemenceauově vládě. Po pádu této vlády v lednu 1920 z politického života odešel. — 281

PJATAKOV G. L. (1890—1937) — člen SDDSR od roku 1910. Stranicky pracoval na Ukrajině a v zahraničí. Spolupracoval s časopisem *Kommunist*. V letech 1915—1917 vystupoval proti Leninovi v otázce práva národů na sebeurčení. Po únorové revoluci 1917 byl předsedou kyjevského výboru SDDSR(b), stavěl se proti orientaci na socialistickou revoluci.

Po Říjnové revoluci byl členem sovětské vlády Ukrajiny. Od roku 1920 pracoval v hospodářských a v sovětských orgánech; byl náměstkem předsedy Státní plánovací komise Nejvyšší národohospodářské rady, obchodním zástupcem ve Francii, předsedou vedení Státní banky SSSR, náměstkem lidového komisaře těžkého průmyslu. Za diskuse o odborech v letech 1920—1921 stál na platformě Trockého. Na XV. sjezdu VKS(b) v roce 1927 byl vyloučen ze strany jako aktivní činitel trockistické opozice. V roce 1928 byl znovu přijat do strany, ale v roce 1936 opět vyloučen za protistranickou činnost. — 197, 203—204, 206

PLECHANOV G. V. (1856—1918) — významný představitel ruského a mezinárodního dělnického hnutí, první propagátor marxismu v Rusku. V roce 1883 založil v Ženevě první ruskou marxistickou organizaci — skupinu *Osvobození práce*. Po roce 1900 redigoval spolu s Leninem list *Jiskra* a časopis *Zarja*, podílel se na přípravě programu strany a II. sjezdu SDDSR.

Po II. sjezdu SDDSR zaujal smířlivecké stanovisko vůči oportunistům a později se přiklonil k menševikům. Za první ruské revoluce 1905—1907 souhlasil ve všech zásadních otázkách s menševiky. V letech reakce a nového revolučního rozmachu vystupoval proti machistické revizi marxismu i proti likvidátorství. Postavil se do čela skupiny menševiků, kteří byli stoupenci zachování ilegální strany. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Po únorové revoluci 1917 se vrátil do Ruska a postavil se do čela krajně pravi-

cové skupiny menševiků-obranářů Jednota. Vystupoval proti bolševikům i proti socialistické revoluci; tvrdil, že Rusko ještě nevyspělo pro přechod k socialismu. S Říjnovou revolucí nesouhlasil, ale proti sovětské moci nebojoval.

Nejdůležitější teoretické práce: Socializm i političeskaja borba [Socialismus a politický boj] (1883; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Naši raznoglasija [Naše neshody] (1884; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), K voprosu o razvítii monističeskogo vzgljada na istoriju [O vývoji monistického názoru na dějiny] (1895; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Beiträge zur Geschichte des Materialismus [Očerki po istorii materializma] (1896; česky pod názvem Příspěvky k dějinám materialismu, Vybrané filozofické spisy II, 1960), Obosnovanije narodničestva v trudach g-na Voroncova (V. V.) [Zdůvodnění narodnictví v pracích pana Voroncova (V. V.)] (1896), O materialističeskom ponimanii istorii [O materialistickém pojetí dějin] (1897; česky ve Vybraných filozofických spisech II, 1960), K voprosu o roli ličnosti v istorii [O úloze osobnosti v dějinách] (1898; česky ve Vybraných filozofických spisech II, 1960) aj. — 107

PODBELSKIJ V. N. (1887—1920) — činitel komunistické strany a sovětského státu. Členem SDDSR(b) se stal roku 1905. Stranicky pracoval v Tambově, později v Moskvě. Žil v emigraci ve Francii. Po únorové revoluci 1917 byl zvolen členem moskevského výboru SDDSR(b), pracoval v redakci listu Social-demokrat. Aktivně se účastnil říjnového ozbrojeného povstání v Moskvě, byl členem moskevského vojenského revolučního výboru. V říjnu 1917 se stal komisařem pošt a telegrafů Moskvy a Moskevské oblasti. Od května roku 1918 zastával funkci lidového komisaře pošt a telegrafů RSFSR. — 196—197, 203

PODVOJSKIJ N. I. (1880—1948) — významný činitel revolučního hnutí v Rusku, zastával funkce ve straně a v armádě. Člen SDDSR od roku 1901. Stranicky pracoval na Ukrajině, v Ivanovu-Vozněsensku, Jaroslavli, Kostromě, Baku a v Petrohradu. Aktivně se účastnil první revoluce v Rusku. V letech 1912—1914 se podílel na založení a činnosti bolševických listů Zvězda a Pravda. Po únorové revoluci 1917 byl zvolen členem petrohradského výboru SDDSR(b), byl jedním ze zakladatelů a vůdců vojenské organizace při petrohradském a ústředním výboru SDDSR(b). V říjnových dnech 1917 zastával funkci předsedy vojenského revolučního výboru v Petrohradu, byl jedním z velitelů útoku na Zimní palác. Po Říjnové revoluci se stal členem výboru pro vojenství a námořnictvo a velitelem petrohrad-

ského vojenského okruhu. Od roku 1919 byl lidovým komisařem vojenství a vojenského námořnictva na Ukrajině. Byl několikrát zvolen členem ústřední kontrolní komise VKS(b). V posledních letech života se zabýval propagandistickou a literární činností. — 401

POPOV P. I. (1872—1950) — statistik. Člen KSR(b) od roku 1924. Od roku 1918 byl ředitelem Ústředního statistického úřadu, členem předsednictva Státního plánovacího výboru SSSR, v letech 1926—1949 zastával různé vysoké funkce v národním hospodářství. Je autorem řady vědeckých prací z oboru statistiky. — 40

RAKOVSKIJ Ch. G. (1873—1941) — účastník sociálně demokratického hnutí v Bulharsku, Rumunsku, Švýcarsku a ve Francii. Za první světové války byl centristou. Po Říjnové revoluci vykonával funkce ve stranických a státních orgánech. Od roku 1918 byl předsedou rady lidových komisařů Ukrajiny, od roku 1923 pracoval jako diplomat ve Velké Británii a ve Francii. Patřil k členům trockistické opozice, byl proto v roce 1927 na XV. sjezdu VKS(b) ze strany vyloučen. V roce 1935 byl do strany znovu přijat, avšak v roce 1938 opět vyloučen. — 401

RATHENAU Walther (1867—1922) — německý průmyslník, finančník a buržoazní politik. Od roku 1915 byl ředitelem společnosti AEG (Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft), druhého největšího koncernu v elektrotechnickém průmyslu. V roce 1921 byl jmenován ministrem hospodářské obnovy v Německu, v roce 1922 ministrem zahraničních věcí; podepsal rapallskou smlouvu se Sovětským Ruskem. V roce 1922 byl zavražděn nacistickými teroristy. Je autorem řady knih s politickou a hospodářskou tematikou. — 420—421

RAZIN S. T. (zemřel 1671) — donský kozák, představitel povstaleckého rolnictva, vůdce největší rolnické války v Rusku koncem 60. let 17. století. Po dobu bojů, které zachvátily v letech 1667—1671 obrovské území (Voroněž, Tambov, Arzamas, Nižnij Novgorod, Kostrom, Simbirsk, povodí Volhy a Donu), lid uznával Razina za svého vůdce. Po porážce hlavních povstaleckých sil u Simbirsku uprchl za Don, kde byl chycen zrádci, vydán carské vládě a v červnu 1671 v Moskvě popraven. — 349

RENNER Karl (1870—1950) — rakouský politik, vůdce a teoretik rakouských pravicových sociálních demokratů. Byl jedním z ideologů tzv. austromarxismu a autorů buržoazně nacionalistické teorie kul-

turně národnostní autonomie. Za první světové války zastával sociálšovinistické názory. V letech 1919—1920 byl rakouským kancléřem, v letech 1945—1950 rakouským prezidentem. — 325, 417

ROMANOV A. B. (nar. 1885) — tiskárenský dělník, menševik, funkcionář odborového hnutí. V letech 1917—1919 byl členem moskevského menševického výboru. — 319

RYKOV A. I. (1881—1938) — člen SDDSR od roku 1899. Moskevský výbor SDDSR jej delegoval na III. a IV. sjezd strany. V letech reakce zaujal Rykov smířlivější postoj k likvidátorům, vperjodovcům a trockistům. Po únorové revoluci 1917 vystupoval proti orientaci strany na socialistickou revoluci a proti Leninovým Dubnovým tezím. Po Říjnové revoluci stál v čele Nejvyšší národohospodářské rady, byl místopředsedou rady lidových komisařů a Rady práce a obrany, předsedou rady lidových komisařů SSSR a RSFSR a členem politického byra ústředního výboru. Několikrát vystoupil proti leninské politice strany. V listopadu 1917 byl pro vytvoření koaliční vlády za účasti menševiků a eserů. V roce 1928 patřil k vůdcům pravicově oportunistické frakce ve straně. V roce 1937 byl vyloučen z VKS(b) a odsouzen. — 199

SAVINKOV B. V. (1879—1925) — spisovatel a publicista, významný činitel eserské strany, jeden z vůdců její »bojové organizace«, zastánce individuálního teroru. Po únorové revoluci 1917 se stal náměstkem ministra vojenství a později vojenským generálním gubernátorem Petrohradu. Po Říjnové revoluci zorganizoval četné kontrarevoluční vzpoury a pomáhal připravovat vojenskou intervenci proti sovětské republice. Posléze emigroval a byl zatčen při pokusu o nelegální přechod sovětských hranic. Vojenský tribunál Nejvyššího soudu SSSR jej odsoudil k trestu smrti zastřelením, ale ústřední výkonný výbor SSSR mu změnil trest na deset let vězení. V roce 1925 spáchal ve vězení sebevraždu. — 367

SCHEIDEMANN Philipp (1865—1939) — jeden z vůdců krajně pravicového oportunistického křídla německé sociální demokracie. Od roku 1903 byl členem sociálně demokratické frakce v Říšském sněmu, od roku 1911 členem představenstva Sociálně demokratické strany Německa. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Za listopadové revoluce 1918 v Německu byl členem kontrarevoluční rady lidových zmocněnců a inspirátorem štvavé agitace proti spartakovcům. V únoru až červnu 1919 stál v čele koaliční vlády Výmarské republiky, v letech 1918—1921 patřil k organizá-

torům krvavého potlačení německého dělnického hnutí. Později aktivní politické činnosti zanechal. — 37, 317, 325, 328, 331, 344, 381, 402—403

STALIN J. V. (vl. jm. Džugašvili) (1879—1953) — významný činitel ruského a mezinárodního revolučního dělnického hnutí, KSSS a sovětského státu. Do SDDSR vstoupil v roce 1898; po II. sjezdu strany se stal bolševikem. Stranicky pracoval v Tiflisu (Tbilisi), v Baku, Batumi a v Petrohradu. V lednu 1912 byl kooptován do ÚV zvoleného na VI. (pražské) konferenci SDDSR. Podílel se na redigování bolševického listu Pravda. Za Říjnové revoluce byl členem vojenského revolučního ústředí pro přípravu povstání. Na II. celoruském sjezdu sovětů byl zvolen lidovým komisařem pro národnostní záležitosti. Za cizí vojenské intervence a občanské války byl členem Revoluční vojenské rady republiky a odpovídal za stranickou činnost v několika frontech. V roce 1922 byl zvolen generálním tajemníkem ÚV KSR(b).

Stalin sehrál významnou úlohu při realizaci Leninova plánu industrializace SSSR a kolektivizace zemědělství, v boji za výstavbu socialismu a za posílení míru. Od roku 1941 byl předsedou rady lidových komisařů a později rady ministrů SSSR. Za Velké vlastenecké války (1941—1945) byl předsedou Státního výboru obrany, lidovým komisařem obrany a vrchním velitelem sovětských ozbrojených sil. V jeho činnosti se projeví i negativní rysy. V odpovědných stranických a státních funkcích se dopustil hrubého porušování leninských principů kolektivního vedení, norem stranického života a socialistické zákonitosti.

Hlavní díla: Marksizm i nacionalnyj vopros [Marxismus a národnostní otázka] (1912—1913), Ob osnovach leninizma [O základech leninismu] (1924), K voprosam leninizma [K otázkám leninismu] (1926), Ekonomičeskije problemy socializma v SSSR [Ekonomické problémy socialismu v SSSR] (1952) (česky Spisy 1—13, Praha 1949—1953). — 424

STUČKA P. I. (1868—1932) — dlouholetý pracovník sociálně demokratického hnutí, později významný sovětský státník, člen SDDSR od roku 1895. Byl předsedou ÚV Lotyšské sociálně demokratické dělnické strany. Po únorové revoluci 1917 byl členem bolševické frakce výkonného výboru petrohradského sovětu a od té doby nepřetržitě také členem ústředního výkonného výboru. Po Říjnové revoluci byl lidovým komisařem spravedlnosti, v letech 1918—1919 předsedou vlády sovětského Lotyšska, později náměstkem lidového komisaře spravedlnosti RSFSR; v roce 1923 se stal předsedou Nejvyšší-

- vojenské rady republiky, členem politického byra ÚV. V roce 1918 se stavěl proti brestlitevskému míru. V letech 1920—1921 stál v diskusi o odborech v čele opozice. Od roku 1923 vedl frakční boj proti leninskému programu výstavby socialismu a proti generální linii strany. Prohlašoval, že socialismus v SSSR nemůže zvítězit. V roce 1927 byl vyloučen ze strany, v roce 1929 byl za protisovětskou činnost vypovězen z SSSR a v roce 1932 zbaven sovětského občanství. — 79, 162
- USPENSKIJ G. I. (1843—1902) — ruský spisovatel a publicista, revoluční demokrat. Spolupracoval s časopisy *Sovremennik* a *Otčestvennyje zapiski*. — 34
- VILÉM II. (HOHENZOLLERN) (1859—1941) — německý císař a pruský král (1888—1918). — 27, 334, 365, 368
- VOLSKIJ V. K. (nar. 1877) — eser, člen Ústavodárného shromáždění, předseda kontrarevolučního Výboru členů Ústavodárného shromáždění (Komuč) v Samaře [Kujbyšev], který se chopil moci v létě 1918 za podpory zahraničních interventů v Povolží a Příuralsku. Po Koločakově vzpouře a zatčení mnoha členů Ústavodárného shromáždění a poté, co ofenzíva Rudé armády Komuč zcela vytláčila, Volskij s nevelkou skupinou eserů ukončil boj proti sovětské moci. — 364—365
- WILSON Thomas Woodrow (1856—1924) — americký státník. V letech 1910—1912 byl guvernérem státu New Jersey. V roce 1913 byl jako kandidát Demokratické strany zvolen prezidentem USA. Tuto funkci zastával až do roku 1921. Vystoupil s programem »nové demokracie«, což byl v podstatě systém politických a ekonomických opatření, která měla podpořit monopolní rozvoj americké ekonomiky a velmocenské postavení USA ve světě. Za první světové války byl nucen ve shodě s veřejným míněním zachovávat neutralitu USA, avšak z politických a ekonomických důvodů usiloval o vstup USA do války. V roce 1918 vystoupil se 14 body, které měly představovat mírový program poválečného uspořádání světa, ve skutečnosti však směřovaly k nastolení hegemonie USA ve světě a k potlačení revoluční vlny šířící se po vítězství Říjnové revoluce v Rusku. — 78, 183, 206, 279, 303, 324—325, 359, 403
- ZETKINOVÁ Clara (1857—1933) — význačná funkcionářka německého a mezinárodního dělnického hnutí, spoluzakladatelka Komunistické strany Německa. V revolučním hnutí pracovala od konce 70. let,

v roce 1881 vstoupila do tehdejší ilegální Sociálně demokratické strany Německa. Patřila k levému křídlu německé sociální demokracie a spolu s R. Luxemburgovou, F. Mehringem a K. Liebknechtem bojovala proti Bernsteinovi a dalším oportunistům. Za první světové války patřila k revolučně smýšlejícím internacionalistům a vystupovala proti sociálšovinismu. Aktivně se podílela na přípravě bernské mezinárodní socialistické konference žen v březnu 1915. V roce 1916 vstoupila do skupiny Internacionála, později nazvané Spartakův svaz. Roku 1919 se stala členkou Komunistické strany Německa a byla zvolena do jejího ústředního výboru. Na III. kongresu Komunistické internacionály byla zvolena do exekutivy Kominterny, řídila mezinárodní sekretariát žen. V roce 1925 se stala předsedkyní Mezinárodní rudé pomoci. — 419

ZINOVJEV G. J. (vl. jm. Radomyslskij) (1883—1936) — člen SDDSR od roku 1901. V letech 1908—1917 žil v emigraci, byl členem redakce ústředního orgánu strany Social-Demokrat a bolševického listu Proletarij. V letech reakce a nového revolučního rozmachu se stavěl smířlivecky k likvidátorům, otzovistům a trockistům. V době příprav Říjnové revoluce a v jejím průběhu kolísal, v říjnu 1917 vyslovil spolu s Kameněvem v menševicky zaměřeném listu Novaja žizň svůj nesouhlas s rozhodnutím ústředního výboru o ozbrojeném povstání. Prozatímní vládě tak vyzradil plány strany. Po Říjnové revoluci byl předsedou petrohradského sovětu, členem politického byra ÚV, předsedou exekutivy Kominterny. Několikrát vystoupil proti leninské politice strany; v listopadu 1917 byl pro vytvoření koaliční vlády za účasti menševiků a eserů, v roce 1925 patřil k organizátorům »nové opozice«, v roce 1926 k vůdcům protistranického trockisticko-zinovjevovského bloku. V listopadu 1927 byl za frakční činnost vyloučen ze strany, v roce 1928 mu bylo členství obnoveno, v roce 1932 byl znovu ze strany vyloučen, v roce 1933 opět přijat. V roce 1934 byl za protistranickou činnost vyloučen ze strany potřetí. — 170

ŽIVOTOPISNÁ DATA

(12. března—27. června 1919)

12. března

Lenin přijíždí do Petrohradu, hovoří s petrohradskými funkcionáři strany a sovětu a na jejich přání přednáší referát na zasedání petrohradského sovětu v Tavrijském paláci. Po skončení referátu a diskuse odpovídá na četné dotazy.

13. března

Lenin se účastní pohřbu M. T. Jelizarova na Volkovském hřbitově.

Prohlíží si Palác práce, sídlo petrohradské guberniální rady odborů. V 16.50 hodin zahajuje svůj projev na zasedání I. sjezdu zemědělských dělníků Petrohradské gubernie. Poté odpovídá na dotazy a rozmlouvá s odborovými funkcionáři.

Pronáší dva projevy v Lidovém domě; na desetitisícovém shromáždění ve velkém sále a poté ve foyeru.

14. března

Lenin se vrací z Petrohradu do Moskvy.

Účastní se zasedání ÚV KSR(b); pronáší diskusní příspěvek k otázce rozhovorů s představitelem vlády USA W. Bullitem. Na zasedání je schválen program a pořad jednání VIII. sjezdu strany. ÚV pověřuje Lenina, aby na sjezdu přednesl politickou a organizační zprávu a referát o programu strany. Dále se projednávají tyto otázky: vojenská situace, upevňování místních orgánů Mimořádné komise pro boj s kontrarevolucí a sabotážemi, zastavení menševických a eserských novin, zvýšení přídělů potravin moskevským dělníkům a další.

Předsedá zasedání rady lidových komisařů. Projednává se návrh dekretu o povinných dodávkách lnu, postup lidového komisariátu financí, který nesplnil usnesení RLK o prodloužení úvěrů na nákup lnu a vlny a o uvolnění prostředků na nákup dříví, teze lidového komisariátu vnitra o vzájemných vztazích

mezi guberniálními, městskými a újezdními výkonnými výbory a další otázky.

15. března

Lenin podepisuje telegram, jímž se přikazuje všem guberniálním a újezdním sovětům pomáhat správě železnic při obnově železničních tratí a mostů. Podepisuje telegram, v němž se Mimořádná komise dotazuje stanice Šarja, proč bylo zkonfiskováno obilí dělníkovi I. Kulikovovi a dělnici J. Grigorjevové. Předseda zasedání rady lidových komisařů, rozšiřuje program zasedání o bod týkající se návrhu usnesení RLK o vydávání čítanek, má připomínky ke schválení návrhu dekretu o změně času. Při projednávání zprávy o polygrafickém resortu Nejvyšší národohospodářské rady píše Lenin koncept usnesení RLK k této otázce; k návrhu dekretu o spotřebních komunách předloženému komisí RLK si píše poznámky a vyměňuje si písemně s N. N. Krestinským zásadní připomínky. Na zasedání se projednává rovněž návrh dekretu o zřízení Nejvyšší správy geodézie a další otázky.

16. března

Lenin hovoří s členem Revoluční vojenské rady republiky S. I. Aralovem; navrhuje mu, aby přednesl na VIII. sjezdu KSR(b) referát o situaci na frontách, a dává mu pokyny k přípravě referátu. Účastní se zasedání ÚV KSR(b). Diskutuje o reorganizaci lidového komisariátu státní kontroly, o složení kolegia lidového komisariátu dopravy a o tom, zda mají být na VIII. sjezdu strany přítomni zástupci kolegií lidových komisariátů. Na zasedání se projednává rovněž postoj k donským a orenburským kozákům, kontrarevoluční vystoupení levých eserů v Petrohradu, problematika stranického a sovětského tisku, smlouva s Baškirskou autonomní sovětskou republikou a další otázky. Dovídá se o vážném zdravotním stavu J. M. Sverdlova a navštěvuje ho. Účastní se zasedání ÚV KSR(b), svolaného v souvislosti s úmrtím J. M. Sverdlova. Na zasedání se projednává otázka řízení činnosti CÚVV. Předseda zasedání rady lidových komisařů, účastní se projednávání návrhu dekretu o spotřebních komu-

nách a navrhuje některé doplňky a úpravy tohoto dekretu.

17. března

Lenin posílá předsednictvu CÚVV písemnou žádost, aby byla jmenována vyšetřovací komise, která by provedla kontrolu v sovětských a stranických organizacích Simbirské gubernie v souvislosti se sdělením revoluční vojenské rady Východního frontu, že v této gubernii propukly rolnické nepokoje, vyprovokované štváním levých eserů a nezákonným postupem místních mocenských orgánů.

V písemném vzkazu navrhuje lidovému komisaři spravedlnosti D. I. Kurskému, aby otevřel v přítomnosti svědků schránku s ostatky svatých, uchovávanou v Čudovském klášteře.

Účastní se zasedání ÚV KSR(b). Ústřední výbor ho pověřuje, aby promluvil na pohřbu J. M. Sverdlova a pronesl zahajovací projev na VIII. sjezdu strany. Projednává se rovněž problematika federace zahraničních skupin, činnost komise vyslané do Turkestánu, referát A. D. Cjurupy o zásobovací situaci a další otázky. Předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany a účastní se diskuse o projednávaných otázkách. Při projednávání referátu S. D. Markova o vypravování dálkových vlaků si sestavuje tabulku o přísunu vagonů s uhlím a potravinami do Moskvy. Projednává se rovněž otázka zasahování vojenských složek do práce podniků a organizací Nejvyšší národohospodářské rady, pomoc výkonných výborů a výborů vesnické chudiny železnicím při odstraňování sněhových závějí, přiznání rudoarmějských přidělů potravin dělníkům některých závodů, výpomoc horníkům v Moskevské pánvi potravinami z Ukrajiny, zásobování borovičských dělníků potravinami a další otázky.

18. března

Lenin pronáší projev na zasedání CÚVV věnovaném uctění památky J. M. Sverdlova. Po zasedání se odebrává s členy CÚVV do Sloupové síně Domu odborů, stojí čestnou stráž u katafalku a poté jde v pohřebním průvodu na Rudé náměstí, kde pronáší projev nad hrobem J. M. Sverdlova.

Rozmlouvá s redaktorem listu Bědnota L. S. Sosnovským a dalšími redaktory ústředních listů

o úkolech tisku a vztahu strany vůči středním rolníkům.

Pronáší zahajovací projev na VIII. sjezdu strany, je zvolen do předsednictva sjezdu, předsedá začátku zasedání a poté přednáší zprávu o činnosti ústředního výboru KSR(b).

19. března

Lenin předsedá druhému zasedání VIII. sjezdu KSR(b) a přednáší referát o programu strany. Účastní se třetího zasedání VIII. sjezdu KSR(b) a pronáší závěrečné slovo k referátu o programu strany. Je zvolen do programové komise sjezdu.

20. března

Lenin předsedá prvnímu zasedání programové komise VIII. sjezdu KSR(b), na němž se projednávají návrhy programu strany, předložené sjezdu. Jako základ pro vypracování programu schvaluje komise návrh, jehož autorem je Lenin. Při projednávání doplňků a pozměňovacích návrhů mluví Lenin k těm bodům programu, které stanoví hlavní úkoly diktatury proletariátu, i k dalším otázkám. Komise ukládá Leninovi, aby napsal dodatečný bod k obecně politické části programu.

Účastní se zasedání ÚV KSR(b), které jedná o kandidátech členství v novém ústředním výboru. Podepisuje seznam navržených kandidátů a diskutuje o složení kolegia lidového komisariátu dopravy.

Předsedá druhému zasedání programové komise VIII. sjezdu KSR(b) a předkládá návrh dodatečného bodu k obecně politické části programu. Při projednávání Návrhu programu v oblasti školství a osvěty, který předložila frakce komunistů z lidového komisariátu školství a osvěty, koncipuje Lenin návrh doplňků k tomuto bodu programu.

Předsedá zasedání rady lidových komisařů, dělá si poznámky ke schválení návrhů usnesení RLK o složení kolegia lidového komisariátu dopravy a dekretu o mobilizaci zemědělských odborníků. Dále se projednává ustavení Baškirské autonomní republiky, návrh dekretu o orbě a osevu polí v hospodářstvích rudoarmějců povolovaných do armády, návrh usnesení o tom, že se komisím ve frontovém pásmu poskytuje právo zakázat vývoz potravin, a další otázky.

Podepisuje smlouvu mezi ruskou dělnicko-rolnickou vládou a baškirskou vládou o vytvoření sovětského autonomního Baškirska.

*Před 21.
březnem*

Lenin hovoří s delegáty VIII. sjezdu, kteří patří k »vojenské opozici«, a dalšími vojenskými činiteli o situaci v Rudé armádě.

21. března

Lenin hovoří s předsedou agrární sekce VIII. sjezdu strany A. V. Lunačarským o práci sekce, o vypracování rezoluce o vztahu k střednímu rolnictvu; během rozhovoru přepracovává Lunačarského návrh rezoluce O politické propagandě a kulturně osvětové práci na vesnici.

Předsedá třetímu zasedání programové komise VIII. sjezdu KSR(b), na němž je schválen jeho návrh bodu 3 obecně politické části programu. Na Leninův podnět je do návrhu programu zařazen dodatek vypracovaný N. P. Gorbunovem o úkolech strany při organizování vědeckotechnické činnosti.

Účastní se pátého zasedání VIII. sjezdu KSR(b) a pronáší projev o vojenské otázce.

*Před 22.
březnem*

Lenin píše vzkaz lidovému komisaři vnitra G. I. Petrovskému, že je nutné provést revizi v korbangském sovětu v kadnikovském újezdu Vologdské gubernie a uspořádat nové volby, protože si rolníci v dopisu stěžovali na nesprávný postup tamějšího výboru chudiny vůči středním rolníkům.

22. března

Lenin dostává zprávu, že z Budapešti přišly radiotelegramy o revoluci v Maďarsku, předává ji předsednictvu sjezdu, které ji dává číst na sedmém zasedání. Sjezd pověřuje Lenina, aby zaslal vládě Maďarské republiky rad pozdravný telegram. Telefonuje moskevské radiostanici text svého vlastního pozdravného telegramu a poté sestavuje text pozdravného telegramu vládě Maďarské republiky rad jménem VIII. sjezdu strany. Dává příkaz udržovat s Budapeští nepřetržitě rádiové spojení.

23. března

Lenin píše (německy) text radiotelegramu Bělovi Kunovi do Budapešti s dotazem na složení vlády Ma-

ďarské republiky rad a na taktiku maďarských komunistů.

Navrhuje na zasedání komise agrární sekce VIII. sjezdu, která sestavuje návrh rezoluce o vztahu k střednímu rolnictvu, aby byl spolu s Lunačarským pověřen vypracováním definitivní varianty návrhu, a poté píše text rezoluce, který komise schvaluje.

Účastní se osmého zasedání sjezdu strany, přednáší referát o práci na vesnici a vystupuje v diskusi k referátu. Sjezd schvaluje Leninovu rezoluci o vztahu k střednímu rolnictvu a poté volí Lenina do ÚV KSR(b).

Podává zprávu o výsledcích voleb do ústředního výboru a do revizní komise a pronáší závěrečný projev na VIII. sjezdu KSR(b).

24. března

Lenin předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany, během zasedání podepisuje návrh usnesení o osvobození některých kategorií veterinářů od vojenské služby. Projednávají se rovněž tyto otázky: plán, jak využít zastavení osobní dopravy k intenzivní přepravě zboží; stav zdravotnického zajištění Jižního frontu; žádost tverského guberniálního výkonného výboru o zajištění odborníků, finančních prostředků a potravin pro plavení dřeva, mobilizace umělců pro kulturní potřeby Rudé armády; vyslání zmocněnců do jednotlivých míst k posílení zásobování a dopravy a další.

*24. nebo 25.
března*

Lenin přijímá delegáty Komunistické strany Turkestánu, kteří přijeli opožděně na VIII. sjezd KSR(b), diskutuje s nimi o práci sjezdu a o situaci v Turkestánu a doporučuje jim, aby se v Moskvě seznámili s prací lidových komisariátů.

25. března

Lenin předsedá zasedání nově zvoleného ÚV KSR(b), podává zprávu o usneseních z posledních zasedání předchozího ústředního výboru, o rozhovorech s W. Bullitem, o III. internacionále a o řízení CÚVV. Lenin je zvolen do politického byra ústředního výboru, účastní se projednávání výsledků práce vojenské sekce VIII. sjezdu a reorganizace vojenské správy. Projednávají se rovněž rezoluce III. sjezdu

Komunistické strany Ukrajiny o vztahu k maloburžoazii, směrnice ÚV KSU(b) o zásobování, svolání k středním rolníkům a další otázky.

Předseda zasedání rady lidových komisařů, doplňuje návrh usnesení RLK o přiznání důchodu V. I. Tanějevovi, píše návrh prováděcích předpisů o předběžné finanční kontrole subvencí. Projednává se rovněž zásobování posádky v Brjansku potravinami, návrh dekretu o evidenci a mobilizaci pracovníků z oboru statistiky, revize a snížení stavu zaměstnanců v lidových komisariátech, financování cukrovarnického průmyslu na Ukrajině a další otázky.

26. března

Lenin podepisuje návrh usnesení ÚV KSR(b) o výsledcích práce vojenské sekce a o praktické realizaci usnesení VIII. sjezdu strany o vojenské otázce.

Podepisuje telegram guberniálnímu komisaři zásobování Německé komuny a předsedovi saratovského guberniálního revolučního výboru V. A. Radusovi-Zeňkovičovi o nutnosti mimořádného odvozu obilí z levého břehu Volhy v golokaramyšském újezdu do Astrachaně a Moskvy.

27. března

Jako odpověď na otevřený dopis profesora M. Dukelského píše Lenin do Pravdy článek Odpověď na otevřený dopis odborníka.

Lenin odpovídá telegraficky na telegram zástupce náčelníka politického oddělení 5. armády V. I. Kajurova o příčinách pádu Ufy a dotazuje se, jaká opatření byla učiněna pro zlepšení politické práce v jednotkách.

Předseda zasedání rady lidových komisařů a diskutuje o projednávaných otázkách. Při jednání o zrušení správy Varšavsko-vídeňské a Poviseľské dráhy a o zřízení centralizované správy železnic lidového komisariátu dopravy píše Lenin koncept návrhu usnesení RLK. Na návrhy usnesení o složení kolegia Celoruské mimořádné komise, o prohlášení moskevské zoologické zahrady za vlastnictví RSFSR, o postupu při evakuaci majetku a cenných věcí aj. píše poznámky o tom, že byly schváleny radou lidových komisařů. Projednává se rovněž návrh usnesení o evidenci a mobilizaci pracovníků z oboru statistiky

v RSFSR, o vyslání zástupce RSFSR do Lotyšska k uspořádání vzájemných hospodářských styků, o reevakuaci do Lotyšska, Litvy a Běloruska a další otázky.

*Nejpozději
27. března*

V písemném vzkazu lidovému komisaři vnitra G. I. Petrovskému Lenin navrhuje vytknout členu kolegia lidového komisariátu vnitra A. G. Pravdinovi jeho sklon »k hloupému „komandování“« a jeho formální přístup ke stížnosti rolníků z Vologdy.

28. března

Lenin pracuje na druhé korektuře Programu Komunistické strany Ruska (bolševiků), provádí v něm změny a úpravy a připisuje poznámku: »Opraveno 28. 3. Lenin.«

Přijímá delegáty Celoruské rady dělnických družstev a hovoří s nimi o problémech spojených s praktickou realizací dekretu RLK o spotřebních komunách.

29. března

Lenin dostal telegram od J. A. Jefimovové, rolnice z vesnice Novoselo v pokrovské volosti bělozerského újezdu, v němž si mu stěžovala, že jí zrekvírovali obilí. Píše text telegramu čerepoveckému guberniálnímu výkonnému výboru s příkazem prověřit stížnost a sdělit výsledek šetření.

Předsedá zasedání rady lidových komisařů a diskutuje o projednávaných otázkách. Připisuje na dva návrhy usnesení poznámku, že byly radou lidových komisařů schváleny, podepisuje návrh dekretu o povolání lékařů a zdravotníků do činné vojenské služby. Na zasedání se projednává rovněž návrh dekretu o státní kontrole, návrh prozatímního usnesení o platech zaměstnanců Nejvyšší národohospodářské rady a další otázky.

30. března

Lenin dostal zprávu, že saratovská Rada na ochranu hladovějících dětí v rudých hlavních městech uspořádala dobrovolnou sbírku potravin. Telegrafuje předsedovi rady S. Koroljovovi a saratovskému guberniálnímu výkonnému výboru, že je nutné zajistit odeslání darovaných potravin do Moskvy a činnost rady všemožně podporovat.

Na zasedání CÚVV má projev o kandidatuře M. I. Kalinina na funkci předsedy CÚVV.

31. března

Lenin telegrafuje do Kyjeva předsedovi RLK Ukrajiny Ch. G. Rakovskému o zřizování výborů pro pomoc hladovějícímu Rusku a o nutnosti podřídit tyto výbory ukrajinskému komisariátu zásobování. Předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany. Při projednávání otázky zásobování pracovníků železniční dopravy obilím píše návrh usnesení; podepisuje návrhy usnesení o okamžitém vyřazení studentů 5. ročníku medicíny a o jejich povolání do činné vojenské služby, o opatřeních k udržení sjízdnosti cest při očekávaných záplavách, o dopravě ropných produktů z ropných oblastí dočasně obsazených nepřítel. Projednává se rovněž přiznání rudoarmějských přidělů potravin dělníkům z tulských zbrojovek, likvidace protisovětských spiknutí Celoruskou mimořádnou komisí, zpráva o situaci na Ukrajině, situace v iževské zbrojovce a další otázky.

Koncem března Lenin pronáší osm projevů pro záznam na gramofonové desky.

1. dubna

Na základě zprávy o pokusech kontrarevolucionářů vyhodit do povětří vodárnu a železniční mosty v Petrohradu Lenin telegraficky přikazuje Celoruské mimořádné komisi, aby učinila okamžitá opatření ke zmaření jakýchkoli pokusů o vyhození železničních tratí do povětří a jejich poškozování, jakož i o zmaření protisovětské agitace eserů a menševiků. Lenin předsedá zasedání rady lidových komisařů. Během projednávání doplňuje návrh usnesení o uvolnění prostředků Nejvyšší národohospodářské rady k tomu, aby finští dělníci uvedli do provozu průmyslové podniky v Kostromské, Vladimírské, Petrohradské a dalších guberniích. Dále se projednává nedostatečný přísun obilí, způsob získání prostředků pro sociální zabezpečení pracujících, jmenování profesora J. V. Lomonosova hlavním zmocněncem dopravní mise v Americe a další otázky.

2. dubna

Lenin rozmlouvá s předsedou I. celoruského sjezdu rolníků pracujících v zemědělství a v cukrovarnickém průmyslu A. T. Sevastjanichinem o práci sjezdu, poznamenává si žádosti vyslovené na sjezdu a poté píše

vzkaz Nejvyšší národohospodářské radě, že je nutné zajistit delegátům průjezd při zpáteční cestě.

Na základě stížnosti zástupce putivlského újezdu Kurské gubernie píše Lenin vzkaz komisaři vnitra, že je třeba provést revizi a nové volby do putivlského sovětu.

3. dubna

Lenin podepisuje telegram do Astrachaně a Caricynu o nutnosti co nejpřísněji evidovat veškerý nezbytný materiál pro ropný průmysl.

Referuje na mimořádném zasedání pléna moskevského sovětu, konaném za přítomnosti zástupců obvodních sovětů, závodních výborů a odborových svazů. Během diskuse píše návrh rezoluce.

Dostává telegram z Orechova-Zujeva, že hrozí stávka, protože město nemá chleba; po domluvě s N. P. Brjuchanovem a komisariátem dopravy posílá orechovskozujevskému výkonnému výboru telegram, že je do města vypraveno sedm vagonů potravin.

Dává příkaz, aby F. E. Dzeržinskij odjel urychleně do Tuly, odkud přišla zpráva, že se menševici pokoušejí vyvolat stávku v tamější zbrojovce.

Dává příkaz, aby zmocněnci obyvatel chutorů v Buchanovce, z galkinské volosti medynského újezdu v Kalužské gubernii, bylo povoleno přijet do Moskvy a pohovořit s ním.

Předsedá zasedání rady lidových komisařů. Během zasedání podepisuje návrh dekretu o sovětské dělnicko-rolnické milici, návrh usnesení o reorganizaci vedení Ústředního svazu spotřebních družstev [Centrosouz] a provádí redakční úpravy návrhu dekretu o státní kontrole. Projednávají se rovněž opatření, která byla přijata k zvýšení dodávek obilí, složení kolgia státní kontroly a další otázky.

4. dubna

Lenin telefonuje přímou linkou s předsedou tulského guberniálního výkonného výboru G. N. Kaminským o zásobování tulských dělníků potravinami.

Posílá Bělovi Kunovi radiotelegram, v němž uvádí znění nóty lidového komisariátu zahraničních věcí RSFSR francouzskému ministru zahraničních věcí ze 4. dubna 1919 ohledně výměny ruských a francouzských válečných zajatců, a žádá, aby byl radiotele-

gram předán prostřednictvím amerického zástupce v Budapešti vládě USA.

4. nebo 5.
dubna

Lenin pročítá návrhy radiotelegramů Ruské společnosti Červeného kříže severoamerickému a britskému Červenému kříži s žádostí, aby vyjednaly s Kolčakovou vládou pro Ruskou společnost Červeného kříže povolení nakoupit na Sibiři potraviny pro kolonie hladovějících dětí a s anglickou vládou povolení nakoupit bakuskou ropu nezbytnou pro přepravu potravin, a doplňuje návrh usnesení Rady obrany poskytnout Ruské společnosti Červeného kříže právo samostatných nákupů na území dočasně obsazeném nepřitelem.

5. dubna

Lenin připisuje poznámky k dopisu lidového komisařiátu zásobování saratovskému guberniálnímu výkonnému výboru a guberniálnímu komisaři pro zásobování potravinami o podpoře saratovské Rady na ochranu hladovějících dětí v rudých hlavních městech. Na zmocnění rady lidových komisařů, vydané předsedovi Rady na ochranu dětí S. Koroljovovi, připisuje poznámku, že je nutno podporovat činnost této instituce.

Píše poznámky na mandát rolníků ze skopinského újezdu v Rjazaňské gubernii a odpovídá rolníkům, že ukládat mimořádnou daň středním rolníkům je nezákonné. Poté telefonuje s A. I. Sviděřským a píše mu vzkaz, aby přijal delegaci skopinských rolníků a vyhověl jejich žádosti.

Předsedá zasedání rady lidových komisařů a podepisuje návrh usnesení RLK o ochraně včelařství, návrh dekretu o přísném zavedení jednoty peněžních ústavů a jednacího řádu zasedání rady lidových komisařů. Projednává se rovněž složení komise RLK pro řešení otázky způsobu získávání prostředků na sociální zabezpečení pracujících, nerovnoměrné procentní přídatky pro zaměstnance a průmyslové dělníky, návrh usnesení o práci nezletilých a další otázky.

7. dubna

V telegramu Bélovi Kunovi Lenin žádá, aby tlumočil pozdrav Bavorské republiky rad a podrobně ho informoval o událostech v Bavorsku.

Z telegramů z Tambovské gubernie se Lenin dovídá,

že se tam pro nedostatek železničních vagonů zdržela přeprava obilí, a dává příkaz projednat tuto otázku v Radě obrany.

Lenin rozmlouvá s vedoucím hospodářského oddělení lesní školy [dětská ozdravovna] v Sokolnikách, bývalým petrohradským dělníkem F. I. Bodrovem, o zásobovací situaci a o životě na vesnici a poté píše dopis S. P. Seredovi a A. D. Cjurupovi, že je nutné pečlivě prostudovat Bodrovovy návrhy, podle nichž lze převážet obilí z Tulské gubernie do Moskvy koňskými potahy.

Předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany; podepisuje návrhy usnesení o ochraně železnic před poškozováním a ničením, o zákazu svévolného opuštění práce pro dělníky a zaměstnance znárodněných kamenouhelných dolů, o povolání bývalých důstojníků do Rudé armády. Projednává se rovněž zdravotnické zajištění Jižního frontu, opatření k boji proti poklesu produktivity práce v tulských zbrojovkách, zábor lokomotiv vojenskou správou a její zásahy do dopravy, obětavá práce dělníků na vyzvednutí potopených prámů v Saratově, schválení seznamu vojenských jednotek, továren a závodů, jimž je přiznán rudoarmějský přiděl potravin, situace občanů evakuovaných z Ufy a další otázky.

Před 8. dubnem Lenin sestavuje plán vládních opatření k upevnění svazku se středními rolníky.

8. dubna Lenin telegraficky žádá Bélu Kuna, aby ho podrobně informoval o bavorské revoluci a o programu vlády Bavorské republiky rad.

Podepisuje telegram kňagininskému újezdnímu zemědělskému oddělení Nižněnovgorodské gubernie, že je nepřijatelné nutit rolníky násilím k přechodu ke společnému obdělávání půdy.

Dává příkaz projednat v radě lidových komisařů zásobovací situaci v Donbasu.

Posílá vojenskému komisaři 6. armády N. Kuzminovi telegram, že je nutné dále rozvíjet ofenzívu a zvýšit obezřetnost při jednání s anglickým vojenským velícím.

Upravuje a podepisuje návrh usnesení ÚV KSR(b)

o nutnosti zajistit jednotu velení a zásobování v Rudé armádě a v řízení dopravy a navrhuje schválit toto usnesení jako směrnici pro ústřední výbor Komunistické strany Ukrajiny (bolševiků).

Předsedá zasedání rady lidových komisařů, podepisuje návrhy usnesení o oprávnění místních mocenských orgánů snižovat centrálně stanovené zásobovací normy a o uvolnění prostředků Nejvyšší národohospodářské rady na půjčky ukrajinským železnicím. Projednává se rovněž program podávání zpráv o stupni zapojení proletářského a poloproletářského obyvatelstva do řízení družstev, zpráva o opatřeních ke zkrácení přepravy vojenských nákladů, návrh dekretu o úlevách pro střední rolníky při vymáhání jednorázové mimořádné revoluční daně a další otázky.

9. dubna

Lenin podepisuje telegrafický oběžník všem guberniálním zemědělským oddělením a guberniálním výkonným výborům, že je nepřípustné používat při zakládání komun či jiných kolektivních sdružení vůči rolníkům donucovací opatření.

Dává E. M. Skljanskému pokyn, že je nutné odeslat šifrovaný telegram s příkazem provést okamžitou evakuaci lodí Volžské flotily ze spasského přístaviště, protože se ke Spassku blíží Kolčak.

V telegramu kazaňskému guberniálnímu výkonnému výboru Lenin přikazuje, aby byla okamžitě prošetřena stížnost z Jadrina, že jsou tam zatčení drženi ve vězení bez vyšetřování.

Přijímá zástupce Oloněcké a Tverské gubernie, kteří přijeli do Moskvy.

10. dubna

Lenin dává pokyn sekretářce RLK L. A. Fotijevové, aby vyrozuměla vedení pavlovsko-posadského družstva domáckých výrobců, že Nejvyšší národohospodářská rada nehodlá znárodnit dílny domáckých výrobců.

Píše petrohradským dělníkům dopis, že je nutno zmobilizovat všechny síly na pomoc východní frontě. Předsedá zasedání rady lidových komisařů a vystupuje v diskusi o projednávaných otázkách. Během zasedání podepisuje návrhy dekretů o mobilizaci dělníků a rolníků narozených v letech 1886—1890 do Rudé

armády, o opatřeních k boji proti epidemiím, o povinném očkování proti neštovicím, o sloučení spořitelů s národní bankou a usnesení o plavení dřeva v roce 1919. Projednávají se rovněž problémy přepravy nákladů potravin a další otázky.

11. dubna

Lenin píše písemné povolení k provedení sedmi pudů potravin pro starého revolucionáře P. A. Kropotkina. Píše Teze ÚV KSR(b) o situaci na východní frontě. Referuje na plenárním zasedání Celoruské ústřední rady odborů, během diskuse odpovídá na dotaz o stávce v Tule a poté pronáší závěrečný projev. V rozpravě o způsobu řízení zasedání Lenin prohlásil: »Je třeba hlasovat o každém návrhu. Nyní došly tři návrhy . . . O každém došlém návrhu musí předsednictvo hlasovat.« Plenární zasedání schvaluje Teze ÚV KSR(b) o situaci na východní frontě předložené Leninem.

12. dubna

Lenin dává pokyn, aby rada lidových komisařů projednala přidělování zemědělského nářadí vyrobeného v brjanském závodě.

Předseda zasedání rady lidových komisařů a diskutuje o projednávaných otázkách. Během zasedání doplňuje a podepisuje návrh usnesení RLK o mimořádných opatřeních k intenzívnějšímu přísunu obilí a o perspektivách plnění plánů zásobování potravinami. Projednává se rovněž vyplácení mezd textilním dělníkům v textilním zboží, provedení celorepublikového soupisu v průmyslu, situace v Donbasu a další otázky.

Od P. A. Krasikova dostal Lenin písemnou zprávu, že byla otevřena schránka s ostatky v Trojicko-sergijevském klášteře a natočen o tom film, a ve své odpovědi píše: »Je třeba věc *prozkoumat* a *prověřit*, tak aby se tento film mohl co nejdříve promítat v celé Moskvě.«

13. dubna

Lenin se účastní plenárního zasedání ÚV KSR(b); přednáší teze E. M. Skljanského o provedení mobilizace a referuje o úkolech strany v souvislosti s mobilizací; diskutuje ke zprávě A. P. Cjurupy o situaci v zásobování země potravinami a k dalším otázkám. Pro-

jednává se rovněž svolání sjezdu sovětů, zlepšení situace dělníků v Petrohradu a v Moskvě, výměna válečných zajatců s Angličany na severní frontě, akutní nedostatek papíru a vydávání novin a další otázky. V písemném vzkazu vedoucímu vydavatelství petrohradského sovětu I. I. Ionovovi ho Lenin žádá, aby převedl jeho honorář 15 000 rublů za brožuru Úspěchy a potíže sovětské moci do pokladny vydavatelství.

Lenin píše předmluvu k brožuře Henriho Guilbeauxe Socialismus a syndikalismus ve Francii za války^[113].

14. dubna

Lenin píše M. I. Kalininovi vzkaz s žádostí, aby pomohl rolníkům z vesnice Kartašichi v kňagininském újezdu Nižněnovgorodské gubernie, kteří žádali o zproštění od dodatečné všeobecné dodávkové povinnosti vzhledem k těžké hospodářské situaci.

Podepisuje telegram náčelníkovi zásobování 10. armády s příkazem vydat k osevu pšenici nejchudším rolníkům v širokinské volosti nikolajevského újezdu v Astrachaňské gubernii.

Píše osnovu článku O úkolech III. internacionály.

Předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany. Program jednání rozšiřuje o otázku přidělení vojenského materiálu turkeštánským sovětským organizacím pro potřeby tamější armády a o další otázky, podepisuje návrh dekretu o povolání lékařek do činné vojenské služby, návrh usnesení o převedení dělníků a zaměstnanců stavby šatarské a kaširské elektrárny na vojenský statut. Projednávají se rovněž opatření k zlepšení zdravotnického zajištění Jižního frontu, opravy lokomotiv, příkaz volžským a uralským vojenským dodavatelským orgánům nečekat na zásahy z ústředí a uspokojovat potřeby východní fronty, odvelení vojenských jednotek na nakládání dřeva, zajištění obuvi pro 7. armádu a jednotky formující se v Petrohradu a další otázky.

15. dubna

Lenin podepisuje telegram o ochraně lázeňských míst na jihu Ruska adresovaný předsedovi rady lidových komisařů Ukrajiny Ch. G. Rakovskému.

Pronáší projev na slavnostním zasedání prvních moskevských kursů pro velitele těžkého dělostřelectva

u příležitosti udělení praporu rogožského oblastního výboru KSR(b), poté rozmlouvá s frekventanty kursů a dává se s nimi fotografovat.

Píše vzkaz J. D. Stasovové, že je nutné, aby organizační byro ÚV KSR(b) rozhodlo o vyslání funkcionářů strany a sovětských orgánů a rovněž zemědělských odborníků na práci do Donské oblasti.

Rozmlouvá s delegáty VIII. sjezdu KSR(b) za Komunistickou stranu Turkestánu o pracovních úkolech v Turkestánu a doporučuje jim co nejdříve navštívit jednotlivá místa oblasti.

Píše článek Třetí internacionála a její místo v dějinách pro první číslo časopisu *Kommunističeskij internacional*.

16. dubna

Lenin dává pokyn F. E. Dzeržinskému, aby byla propuštěna na záruku skupina inženýrů, členů správy Východočínské dráhy, které zatkla petrohradská mimořádná komise.

Na základě telegramu samarského újezdního výkonného výboru Lenin přikazuje, aby A. I. Sereda vysvětlil, jak je to s osevním fondem pro tento újezd.

Telegrafuje vojenskému komisaři 6. armády Orechovovi, aby byl povolen odchod válečných zajatců vyba-vených agitační literaturou do nepřátelských pozic.

V dopisu tulskému újezdnímu výkonnému výboru Lenin žádá okamžitou zprávu o příčinách rozpuštění újezdního rolnického sjezdu pro organizaci osevu.

V dopisu ičalkovskému oblastnímu výboru KSR(b) v kňagininském újezdu Nižněnovgorodské gubernie žádá Lenin podrobné údaje o usnesení újezdního sjezdu komunistů o společném obdělávání půdy.

Účastní se zasedání politického byra ÚV KSR(b), během zasedání pořizuje seznam projednávaných otázek: rezoluce městského výboru KSR(b) z 12. dubna o zlepšení hospodářské situace dělníků, konflikt, k němuž došlo v kolegiu lidového komisariátu školství a osvěty v souvislosti s otázkou, zda se má ve školách povolit po povinných vyučovacích hodinách výuka náboženství, dotaz na Ch. G. Rakovského ohledně jednání s levicově orientovanými ukrajinskými nezávislými sociálními demokraty, návrh směrnic ústředního výboru o hospodářské situaci na Ukrajině, návštěva

M. I. Kalinina v jednotlivých místech a další otázky.
Pronáší projev na konferenci železničářů moskevského uzlu.

Lenin předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany a diskutuje o projednávaných otázkách. Při projednávání referátu L. B. Kameněva o přepravě potravin píše Lenin koncepty návrhů, které se pak staly základem schválené rezoluce. Projednává se rovněž zásobování armády a stav výroby nákladních automobilů, zajišťování dopravy potravin pro dělníky zaměstnané při těžbě rašeliny, provedení operací zaměřených na obsazení ropných nalezišť u Gurjeva, stížnost ižorského závodu na nedostatek paliva, odvelení dvaceti zámečníků do závodu na zpracování ropy a zemního plynu Něftěgaz, situace v zásobování potravinami v Serpuchově a další otázky.

17. dubna

Lenin pronáší pozdravný projev na I. celoruském sjezdu komunistických studentů.

Pronáší projev na konferenci moskevských závodních výborů a odborových svazů.

Píše doslov k brožuře Úspěchy a potíže sovětské moci.

Předsedá zasedání rady lidových komisařů, referuje o pomoci domácím výrobcům, diskutuje k ostatním projednávaným otázkám, je zvolen do komise pro vypracování návrhu usnesení o potravinových zásilkách. Projednává se rovněž problematika knihoven, návrhu dekretu o přidělování dříví pracujícímu obyvatelstvu, zřízení mimořádné komise pro zásobování Rudé armády, evakuace sovětských institucí a rodin dělníků z východní fronty, návrh usnesení o sociálním zabezpečení válečných invalidů a další otázky.

18. dubna

Lenin se seznamuje se zprávou vrchního velitele I. I. Vacetise o situaci na frontách.

Účastní se zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se projednává činnost revoluční vojenské rady Východního frontu a velení jižní skupiny vojsk Východního frontu, nutnost prohloubit politickou práci v 3. pěší a 2. jízdní divizi a další otázky.

Píše telegram (jako odpověď na hlášení G. J. Zinovjeva o nadšeném ohlasu, s nímž se setkal dekret o mo-

bilizaci do Rudé armády u petrohradských dělníků) s pokynem, aby se v souvislosti se situací na frontách urychlily odjezdy mobilizovaných a zapojil se do této práce M. I. Kalinin, který je právě v Petrohradu.

Podepisuje telegram předsedovi RLK Ukrajiny Ch. G. Rakovskému, lidovému komisaři vojenství N. I. Podvojskému a veliteli frontu V. A. Antonovovi-Ovsejenkovi o nutnosti soustředit všechny síly ukrajinské armády na doněckém a bukovinském směru a poslat na východní frontu koně.

Posílá telegram předsedovi RLK Ukrajiny Ch. G. Rakovskému o nutnosti dobýt Rostov a uskutečnit průlom přes Bukovinu do Maďarské republiky rad, a rovněž o jednání s ukrajinskými esery o jejich vstupu do ukrajinské sovětské vlády.

Píše vzkaz F. E. Dzeržinskému, že je nutné co nejprísněji prošetřit důvody zatčení černigovských rolníků N. D. Gorelova a P. I. Novikova, kteří Lenina navštívili.

19. dubna

Lenin podepisuje telegram kalužskému guberniálnímu výkonnému výboru s příkazem prošetřit důvody konfiskace majetku rodičů učitele Burykina ve Spas-Děmensku.

Na telegram od J. B. Bošové z Gomelu, že je nutné povolit rolníkům, aby si mohli volně dovážet osivo pro jarní setí, připisuje Lenin poznámku: »Seredovi *spěšně.*«

Pronáší projev ve Vojenské akademii Rudé armády při vyřazení velitelů Rudé armády před stanovenou lhůtou a rozmlouvá s posluchači akademie.

20. dubna

Lenin posílá členu revoluční vojenské rady Jižního frontu G. J. Sokolnikovovi telegram s návrhem rozvinout urychleně operace k osvobození Donbasu a Rostova a k potlačení vzpoury bílých kozáků v týlu jižní fronty.

Telegrafuje Ch. G. Rakovskému, N. I. Podvojskému a V. A. Antonovovi-Ovsejenkovi, že je nutné poslat na východní frontu přednostně nákladní automobily a několik dělostřeleckých baterií.

Jako odpověď na telegram plenární členské schůze tambovského spotřebního sdružení píše Lenin dopis

tambovskému guberniálnímu výkonnému výboru a vysvětluje v něm dekret RLK o spotřebních komunách.

21. dubna

Lenin posílá do Serpuchova vrchnímu veliteli I. I. Vacetisovi a členu Revoluční vojenské rady republiky S. I. Aralovovi telegram, že hlavními operačními úkoly ukrajinské armády je osvobodit co nejdříve Donbas a navázat přes Halič a Bukovinu spojení s Maďarskou republikou rad.

Předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany a přednáší referát O posílení vojenské obrany, píše koncept závěrečné části rezoluce k této otázce. Jedná se rovněž o vyslání saratovských lékařů na frontu, o dopravě potravin pro dělníky zaměstnané při těžbě rašeliny, o zajištění potravin pro zaměstnance Murmanské, Permské a Severní dráhy, o nadbytečných zásobách soli u armád Jižního frontu, projednává se žádost kronšadtské pevnosti o povolení vyvézt z Voroněže nakoupené brambory, jedná se o podminování četných staveb v Petrohradu, o palivu a dalších otázkách.

22. dubna

Lenin předsedá zasedání komise Rady obrany, která zkoumá stav evidence majetku armády.

Posílá telegram veliteli Ukrajinského frontu V. A. Antonovovi-Ovsejenkovi, že je nezbytné osvobodit Donbas a zformovat nové jednotky k dobytí Rostova a Taganrogu.

Seznamuje se se zprávou o výstavbě volchovské, svirské, kaširské a šaturské elektrárny, kterou vypracoval na jeho žádost A. V. Vinter.

Předsedá zasedání rady lidových komisařů a diskutuje o projednávaných otázkách. Během zasedání upravuje návrh usnesení RLK o propuštění uvězněných dělníků a rolníků, kteří se zúčastnili protisovětských akcí z nevědomělosti. Rada lidových komisařů pověřuje Lenina, aby tento návrh zredigoval, podepsal a předal ke schválení CÚVV. Projednává se rovněž návrh usnesení o pomoci domácími výrobci, otázka platů, zabezpečení důchodců, návrh dekretu o archívech, uvolnění prostředků na výstavbu vodovodu v Ivanovu-Vozněsensku a další otázky.

23. dubna

Lenin sestavuje text šifrovaného telegramu o taktice rakouských a bavorských komunistů, adresovaný Bélovi Kunovi s tím, aby ho předal vedoucím činitelům rakouské a bavorské komunistické strany.

Účastní se zasedání politického byra ÚV KSR(b), jež projednává průběh mobilizace a úkoly agitační a politické práce, směrnice pro vojenské velení a ústřední výbor Komunistické strany Ukrajiny a vytvoření autonomní Krymské sovětské republiky.

24. dubna

Lenin píše vzkaz E. M. Skljanskému s pokynem, aby okamžitě připravil návrh směrnice ústředního výboru o vojenské jednotě sovětských republik a návrh dekretu o mobilizaci velitelského sboru všeobecné vojenské přípravy.

V telegramu veliteli a revoluční vojenské radě Západního frontu dává Lenin příkaz maximálně urychlit rozvinutí operací k osvobození Vilnius.

Píše telegramy revoluční vojenské radě 9. armády a ukrajinské sovětské vládě, že je nutné co nejrychleji potlačit kontrarevoluční kozáckou vzpouru v týlu jižní fronty.

Posílá telegram K. A. Mechanošinovi do Astrachaně s návrhem vypracovat plán na dobytí Petrovska, ústí řeky Uralu a Gurjeva, aby tak byla zajištěna volná přeprava ropy do Sovětského Ruska.

Žádá písemně D. I. Kurského, aby nařídil přešetřit případ vjatského lidového soudce V. K. Ključareva, zatčeného na základě falešného udání.

Předsedá zasedání rady lidových komisařů, doplňuje program jednání, diskutuje o projednávaných otázkách, podepisuje návrhy dekretů o přesídlování do gubernií s fungujícím průmyslem a do Donské oblasti, o opatřeních na podporu domácího průmyslu a o úlevách a opatřeních při vybírání naturální daně. Jedná se rovněž o problematice knihoven, o návrhu dekretu, jímž se zakazuje místním sovětům vydávat zahraniční pasy, a o dalších otázkách.

25. dubna

Lenin předkládá organizačnímu byru ÚV k projednání návrh E. M. Skljanského o nutnosti uspořádat masovou politickou kampaň k provedení mimořádné mobilizace.

Telegrafuje veliteli Ukrajinského frontu V. A. Antonovovi-Ovsejenkovi, že jeho návrh oddělit jižní a ukrajinskou frontu je nepřijatelný a že je nutné okamžitě přesunout ukrajinská vojska směrem na Tananrog.

Po seznámení s rezolucí jekatěrinoslavské organizace ukrajinských eserů píše Lenin vzkaz N. I. Bucharinovi do redakce Pravdy a telegram předsedovi RLK Ukrajiny Ch. G. Rakovskému, že je nutné odhalit v tisku ukrajinské esery jako odpůrce svazku mezi Ukrajinou a Sovětským Ruskem a jako zastávce kulaků.

Předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany. Podepisuje návrh dekretu o mobilizaci chudých a středních rolníků do záložních jednotek a návrh usnesení, aby guberniální vojenské výbory převzaly ze všech skladů v RSFSR veškeré předměty vhodné k zásobování armády. Projednává se rovněž schválení komise k revizi zásob paliva při Námořní správě, jmenování komise pro vyšetřování příčin pádu Vilniusu a další otázky.

26. dubna

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b) a podává zprávu o situaci na petrohradské frontě. Jedná se rovněž o tom, že bělogvardějci vyhodili do vzduchu mosty východně od Minska, dále o postoji ke skupině internacionalistů a o dalších otázkách.

Lenin píše vzkaz E. M. Skljanskému a telegram adresovaný revoluční vojenské radě Východního frontu, S. I. Gusevovi o nutnosti mimořádných opatření, jež by Kolčakovi zabránila obsadit Čistopolje.

Přikazuje lidovému komisariátu spravedlnosti pečlivě přešetřit došlé zprávy o zneužívání moci lidových soudců v kalužském guberniálním sovětu.

Předsedá zasedání rady lidových komisařů, diskutuje o projednávaných otázkách, podepisuje návrh usnesení o omezení rozsahu a dočasném zastavení některých novin pro nedostatek papíru, telegram všem výkonným výborům, národohospodářským radám a revolučním vojenským radám v povolžských městech o zákazu disponovat tekutým palivem bez povolení Hlavního výboru ropného průmyslu. Projednává se rovněž návrh dekretu o rozpočtu na leden až červen

1919, návrh usnesení o zemědělském soupisu a další otázky.

Koncem dubna, nejpozději 27. dubna Lenin diskutuje s vedoucím činitelem mnichovské organizace komunistické mládeže, německým komunistou A. Kurellou, o situaci v Bavorsku.

27. dubna Lenin posílá pozdravný dopis Bavorské republice rad.

28. dubna Lenin přijímá I. A. Čekunova, rolníka z vesnice Fominki v gorochoveckém újezdu Vladimírské gubernie, a rozmlouvá s ním o situaci na vesnici. Účastní se zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se jedná o reorganizaci Celoruského hlavního štábu a dalších institucí komisariátu vojenství, o ukrajinském lidovém komisariátu zásobování, o vládě Krymské autonomní sovětské republiky, o složení revoluční vojenské rady 6. armády, o nákladu petrohradských novin, o cestě M. I. Kalinina do Saratovské gubernie a o dalších otázkách. Předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany, podepisuje návrh usnesení o vyskladnění předmětů určených pro zásobování armády, usnesení o vypravování vojenských vlaků armádě v poli, o zvýšení rudoarmějských přidělů na den 1. máje, o tom, že nesmějí být vojenskou správou rekvírováni velbloudi a koně nezbytní pro provoz solného průmyslu v Baskunčaku. Projednává se rovněž formování jednotek Rudé armády a záložních praporů v souvislosti s mimořádnou mobilizací na východní frontu, mimořádná opatření k úsporám paliva, mobilizace dělníků a zaměstnanců sormovského, kolomenského, kulebaského a vyksunského závodu, pracovní povinnost obyvatelstva při nakládce dřeva a další otázky.

29. dubna Lenin se účastní společného zasedání politického byra a organizačního byra ÚV KSR(b), na němž se projednává postup při provádění všeobecné a dobrovolné mobilizace a návrh oběžníku ÚV, nutnost přísně uplatňovat jednotné vojenské velení v armádách sovětských republik, práce komise pro zlepšení byto-

vých podmínek dělníků, schválení vedení Ústřední sekce dělnických družstev a další otázky.

Předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany, podepisuje návrhy usnesení o postupu při provádění revize ve skladech v Moskvě a moskevských předměstích zástupci Ústřední správy pro zásobování, o zařazení moskevské lokomotivky a podolské opravny lokomotiv mezi podniky mimořádného státního významu, o tom, že se do vojenské služby povolávají bývalí důstojníci, kteří se vrátili ze zajetí, a všichni vojenští techničtí specialisté, kteří byli ze zajetí propuštěni už dříve. Projednává se rovněž počet lékařů vyslaných na frontu, organizace práce v institucích a odděleních Nejvyšší národohospodářské rady a lidového komisariátu zásobování v souvislosti s potřebami vojenské správy, odesílání textilních výrobků na Ukrajinu, zásobovací situace v brjanském závodě, zásobování pracovníků zaměstnaných při nakládání a přepravě dřeva na železnicích potravinami, zásobování loděnic v Nikolajevu uhlím a další otázky.

30. dubna

V telegramu rjazaňskému guberniálnímu výkonnému výboru se Lenin dotazuje, proč byla zamítnuta žádost dvaadesátileté občanky Burgové o přeřazení do 1. kategorie potravinových přidělů.

Lenin hovoří s petrohradským dělníkem N. A. Jemeljanovem o situaci v Petrohradu a o tom, že je nutné vysílat nejlepší petrohradské dělníky do sovětských orgánů na vesnici.

Předsedá zasedání rady lidových komisařů, podepisuje návrhy dekretů o rozpočtu na leden až červen 1919 a o způsobu uzavírání smluv o dovozu a vývozu zboží ze zahraničí. Při projednávání zprávy o zřízení vydavatelství novin a časopisů má Lenin připomínky ke zprávě a k opatřením pro pravidelnou distribuci periodického tisku. Projednává se rovněž otázka distribuce papírových peněz a další otázky.

1. května

Lenin se účastní prvomájové přehlídky a manifestace na Rudém náměstí a pronáší tři projevy k účastníkům manifestace: dva k 1. máji a třetí při odhalení pomníku Stěpana Razina.

2. května

Lenin diskutuje s odpovědným vedoucím Ruské tiskové agentury (ROSTA) P. M. Keržencevem o nutnosti mobilizovat literární síly a při řízení agentury důsledněji uplatňovat vedoucí úlohu ÚV KSR(b).

Píše vzkaz E. M. Skljanskému, že je nutné ponechat v Astrachani část 33. divize, která se přesunuje na jižní frontu.

Předsedá zasedání ekonomické komise při RLK. Při projednávání opatření k zlepšení situace dělníků (organizace stravování, bytová otázka, zajištění textilních výrobků, pomoc dětem) píše návrh usnesení komise. Projednává se rovněž regulace volného obchodu, nedostatek peněz a perspektivy vydávání papírových peněz.

3. května

Lenin přednáší posluchačům agitátorských kursů CÚVV a Proletářské univerzity o politice strany vůči rolnictvu. Poté odpovídá na dotazy a hovoří s posluchači.

Poté, co obdržel pozdravný telegram k 1. máji od skupiny dělníků a zaměstnanců kirskeho závodu na těžbu dřeva pro Moskevsko-kazaňskou dráhu, píše lidovému komisaři pošt a telegrafů V. N. Podbělskému sdělení, aby bylo zakázáno přijímat pozdravné telegramy.

Předsedá zasedání rady lidových komisařů, podepisuje návrh dekretu o povolené roční těžbě dřeva ze státních lesů. Projednává se rovněž problematika rad veřejného stravování, stravování městského obyvatelstva, subvence na mimoškolní vzdělávání železničářů, distribuce vstupenek do divadel, evidence a rozmístování pracovních sil a další otázky.

4. května

Lenin se účastní plenárního zasedání ÚV KSR(b). Při projednávání ultimáta finské vlády zapisuje pozměňovací návrhy schválené ústředním výborem k návrhu noty s odpovědí sovětské vlády. Lenin píše G. V. Čičerinovi sdělení o příslušném usnesení ÚV ohledně dopisu F. Nansena o možnosti výpomoci Rusku potravinami a žádá ho, aby připravil návrh odpovědi na Nansenův dopis. Po projednání usnesení komise ÚV KSR(b) za předsednictví F. E. Dzeržinského o zásobování dětí potravinami a o vydávání obilí a textilu

dělníkům připisuje Lenin na zápis ze zasedání komise poznámku: »Připomenout v RLK. K přidělu pro mladistvé.« Projednávají se rovněž opatření k upevnění obrany Petrohradu, zpráva organizačního byra ÚV o opatřeních k realizaci usnesení ÚV o mobilizaci, dále upevnění jednotného vojenského velení, situace v Litvě, bytová otázka v Moskvě, složení donského oblastního revolučního výboru, vzájemné vztahy mezi revolučními vojenskými radami a místními organizacemi, příprava dekretu o boji proti trestným činům spáchaným při výkonu úředních funkcí a další otázky.

5. května

Lenin posílá jménem ÚV KSR(b) telegram V. A. Antonovovi-Ovsejenkovi a N. I. Podvojskému a vyslovuje jim důtku za nesplnění příkazu ústředního výboru o opatřeních k osvobození Donbasu.

Telegraficky přikazuje pracovníkům sovětských orgánů a vojenských institucí na Ukrajině, aby urychlili přesun vojenských jednotek na pomoc Donbasu.

Předseda zasedání Rady dělnické a rolnické obrany. Podepisuje návrhy usnesení o zastavení rekvizice paliva a o zajištění pracovních sil pro strojírenské závody, dále o mobilizaci všech zaměstnanců pošt a telegrafů. Projednává se rovněž přísun zboží do vjatského okresu, vysílání lékařů na frontu, výsledky revize v sovětských institucích a opatření k snížení plánovaných stavů jejich zaměstnanců, omezení osobní dopravy, zavedení pořádku do přepravy vojenských nákladů, zásobování brjanských závodů potravinami, přidělování sadbových brambor železničářům a další otázky.

6. května

Lenin pronáší pozdravný projev na I. celoruském sjezdu pro mimoškolní vzdělávání.

Píše dopis G. V. Čičerinovi a M. M. Litvinovovi s poznámkami k návrhům písemné odpovědi F. Nansenovi na jeho nabídku pomoci Rusku potravinami a uzavřít příměří, doporučuje využít tuto odpověď k odhalení Wilsonovy, Lloyd Georgeovy a Clemenceauovy politiky.

V telegramu adresovaném revoluční vojenské radě Jižního frontu, G. J. Sokolnikovovi a A. L. Kolegaje-

vovi a štábu 9. armády, zmocněnci Rady obrany A. G. Běloborodovovi Lenin požaduje, aby byla podniknuta co nejrozhodnější opatření k potlačení kontrarevoluční kozácké vzpoury v týlu jižní fronty. Předsedá zasedání rady lidových komisařů, diskutuje o projednávaných otázkách, podepisuje návrh usnesení o demontáži kolejí na některých tratích, návrh dekretu o postupu při jednorázové registraci moskevských zaměstnanců. Projednává se rovněž činnost jednotného orgánu pro vykládku, distribuce novin na vesnici a na frontě a problematika publicistických a agitačních tiskovin, zpráva Výzkumného ústavu pro výživu a další otázky.

7. května

Lenin přijímá člena Indického národního kongresu profesora Barakatullaha, který přijel na neoficiální návštěvu z pověření afghánského emíra, a jedná s ním o situaci na Východě a o možnosti poskytnout Afghánistánu pomoc v jeho boji proti britskému imperialismu.

Hovoří s finskou komunistkou L. P. Parviainenovou, u níž se skrýval v srpnu 1917.

Telegrafuje do Charkova náměstkovi ukrajinského lidového komisaře vojenství V. I. Mežlaukovi, že je nutné neprodleně vypravit všechny vojenské jednotky a zmobilizované dělníky z Charkova do Donbasu.

Telegrafuje do Kyjeva Ch. G. Rakovskému, aby vyrozuměl zmocněnce Rady obrany L. B. Kameněva, že je osobně odpovědný za okamžitý přísun posíl k Lugansku a že je nutné co nejrychleji osvobodit Donbas.

Předsedá zasedání ekonomické komise při radě lidových komisařů, na němž se projednávají finanční opatření.

Předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany. Doplnjuje návrh usnesení o právech místních oddělení pro vojenské dodávky, podepisuje návrhy usnesení o povolání donbaských dělníků (ročníci 1886—1891) do vojenské služby a o předání zdravotnických pracovníků vyhýbajících se odjezdu na frontu soudu. Projednává se rovněž formování Donské flotily, přeprava hnojiv jako nákladů první kategorie a další otázky.

8. května Lenin posílá jménem ÚV KSR(b) předsedovi ukrajinské RLK Ch. G. Rakovskému telegram s návrhem provést okamžitou mobilizaci dělníků v Oděse, Jekaterinoslavi, Nikolajevu, Charkově a Sevastopolu ke zvýšení vojenské pomoci jižní frontě a k dobytí Rostova.
Předseda zasedání rady lidových komisařů, podepisuje návrh dekretu, jímž se uznávají za dobrovolníky vojáci zmobilizovaní do Rudé armády na základě usnesení organizací strany, odborů a sovětů. Projednává se rovněž přiděl potravin pro děti, průběh osevních prací a přesídlování na Don, periodický tisk, zabezpečení rodin rudoarmějců, uvolnění prostředků pro caricynský městský výkonný výbor k nápravě škod způsobených bělogvardějskou vzpourou, a další otázky.
9. května V telegramu do Kyjeva oznamuje Lenin zmocněnci Rady obrany L. B. Kameněvovi, A. A. Ioffemu a Ch. G. Rakovskému směrnice ÚV KSR(b) o úkolech stranické práce a o postupu při provádění mobilizace 20 000 dělníků z ukrajinských průmyslových středisek, kteří mají do čtrnácti dnů posílit jižní frontu.
Lenin diskutuje se starým revolucionářem a teoretikem anarchismu P. A. Kropotkinem o úloze státu a družstevnictví při výstavbě socialismu.
10. května Lenin se seznamuje se zprávou vrchního velitele I. I. Vacetise o složení Rudé armády a jejím vybavení výstrojí, výzbrojí a střelivem.
Podepisuje telegram ukrajinskému lidovému komisaři vojenství N. I. Podvojskému o postupu při provádění mobilizace 20 000 ukrajinských dělníků, kteří odjíždějí jako posila na jižní frontu a o jejich vybavení výzbrojí a výstrojí.
Přijímá delegaci sjezdu družstevníků Severní oblasti a hovoří s ní o činnosti družstev.
11. května Lenin píše Dodatek k návrhu Provolání k německým dělníkům a rolníkům, kteří nevykořisťují cizí práci.
12. května Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b). Během zasedání navrhuje dát pokyn všem zmocněn-

cům pro provádění mobilizace, aby se nevraceli ze svých působišť bez předchozího souhlasu organizačního byra ÚV. Projednává se rovněž návrh dohody se spřátelenými sovětskými socialistickými republikami o jednotné zahraniční hospodářské politice, jedná se o vydání nového vzoru bankovek a jejich uvedení do oběhu, projednává se schválení návrhu zprávy o činnosti ÚV KSR(b) a další otázky.

Píše telegram adresovaný revoluční vojenské radě 5. armády, J. M. Smirnovovi, dotazuje se na spolehlivost zpráv o demoralizaci Kolčakových vojsk a upozorňuje, že je nutné urychlit ofenzívu.

Telegrafuje veliteli jižní skupiny Východního frontu M. V. Frunzemu, že je nutné vyslat posily na pomoc Orenburgu obléhanému bílými kozáky.

Posílá telegram Ústřední správě vojenské dopravy, Hlavnímu úřadu pro evakuaci a lidovému komisariátu dopravy o přepravě dětí na jih do letních kolonií.

Předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany. Referuje o rozpuštění všech místních výborů obrany a výborů na pomoc obraně, podepisuje návrhy usnesení o povolání bývalých příslušníků staré armády, kteří se vrátili ze zajetí, do vojenské služby a o zásobování kolčuginského závodu na zpracování mědi palivem. Jedná se rovněž o počtu mobilizovaných lékařů vyslaných na frontu, o potravinových zásilkách rodinám rudoarmějců, o zlepšení organizace přepravy vojenských nákladů, o palivu, o zrušení stavu obležení v Petrohradu, o mobilizaci dělníků a zaměstnanců brjanských závodů a závodu Dynamo a o dalších otázkách.

13. května

Lenin píše telegram Bélovi Kunovi, že dostal jeho dopis z 22. dubna, zdraví maďarskou Rudou armádu a sděluje, že ukrajinské sovětské jednotky překročily Dněstr.

Jménem politického byra ÚV posílá do agitačního vlaku Říjnová revoluce telegram M. I. Kalininovi s tím, aby přísně dodržoval obecné zásady zásobovací politiky a věnoval hlavní pozornost agitační práci mezi rolníky.

Předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany, referuje o výrobě nábojů a o provedení zvláštní reví-

platném stravování dětí. Projednává se rovněž přidělování majetku uprchlé buržoazie dělníkům a další otázky.

18. května

V telegramu veliteli 10. armády do Caricynu a revoluční vojenské radě 11. armády do Astrachaně se Lenin dotazuje na přijatá opatření v souvislosti s nepřátelskou ofenzívou.

Účastní se slavnostního večera frekventantů kremelských kursů.

19. května

Lenin píše telegram adresovaný revoluční vojenské radě Jižního frontu, G. J. Sokolnikovovi o ofenzivě bělogvardějců proti Petrohradu, o nutnosti okamžitě potlačit vzpouru bílých kozáků za pomoci sil 33. divize a zmobilizovaných komunistů.

Pronáší projev O klamání lidu hesly svobody a rovnosti na I. celoruském sjezdu pro mimoškolní vzdělávání. Předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany. Po projednání situace v tulské muniční továrně podepisuje telegram tulskému guberniálnímu výkonnému výboru s příkazem učinit mimořádná opatření k ubytování tří tisíc dělníků, kteří přijíždějí do Tuly; během zasedání podepisuje návrhy usnesení o urychlené opravě válečných lodí Baltského loďstva vzhledem k vojenské situaci ve Finském zálivu a o opatřeních týkajících se těžby a dodávek paliva. Projednává se rovněž otázka zabavení zbraní, jež nejsou využívány pro vojenské účely, volný průchod uprchlíků přes západní frontu, zásobování velikoustužských rolníků potravinami a krmivem, vývoz soli z dolního povodí Volhy, zlepšení zásobování dělníků v podolských závodech, mimořádná opatření ke sběru prázdných nábojnic a možnosti domácí výroby nábojů, výstavba kaširské elektrárny, přesun dělníků z iževského závodu do simbirského a další otázky.

V druhé polovině května, nejpозději 20. května

Lenin rozmlouvá s dočasně odvolaným velitelem Východního frontu S. S. Kameněvem o situaci na frontě a operačních plánech na rozvinutí ofenzívy proti Kolčakovi.

Rozmlouvá s členem ústředního výkonného výboru sibiřských sovětů V. Vilenským-Sibirjakovem, který

přešel linii fronty, o situaci v týlu Kolčakových vojsk, na Sibíři a na Dálném východě.

20. května

Lenin posílá L. D. Trockému telegram s návrhem, aby byl S. S. Kameněv znovu jmenován velitelem Východního frontu.

V telegramu náměstkovi ukrajinského lidového komisaře vojenství V. I. Mežlaukovi do Charkova se Lenin dotazuje, jaká opatření se podnikají pro osvobození Donbasu.

Píše dopis adresovaný revoluční vojenské radě Jižního frontu, G. J. Sokolnikovovi s dotazem, jaký je stav rudoarmějských jednotek potlačujících vzpuru bílých kozáků, a oznamuje, že jim jedou na pomoc frekventanti vojenských učilišť a zmobilizovaní komunisté.

V telegramu novgorodskému guberniálnímu výkonnému výboru důrazně žádá o tvrdé potrestání všech, kdo dali zatknout delegáty družstevního sjezdu Severní oblasti, kteří si pak stěžovali Leninovi.

Píše vzkaz tajemníkovi CÚVV V. A. Avaněsovovi a navrhuje zatknout pracovníka Zvláštní komise pro záležitost hlavního města za formální a byrokratický přístup ke stížnostem rolníků.

Předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany a diskutuje o projednávaných otázkách. Při projednávání zprávy o mimořádných opatřeních k provedení mobilizace píše koncepty návrhů, jak prakticky provádět mobilizaci donských a orenburských kozáků. Při projednávání příčin špatného přísunu obilí do železničních stanic dělá číselné výpočty zásob obilí. Po projednání zprávy o organizaci přesídlování na Don podepisuje telegramy guberniálním zemědělským oddělením ve Smolensku, Tveru, Moskvě a Rjazani a občanské správě revoluční vojenské rady Jižního frontu s pokyny o přesídlování rolníků a dělníků do Donské oblasti. Projednává se rovněž přiděl uhlí pro Námořní správu, demontáž železničních tratí před příchodem nepřítele, přísun posil, úlevy při mobilizaci z rodinných důvodů, situace v luganských závodech a další otázky.

Lenin píše E. M. Skljanskému sdělení o nutnosti mimořádných opatření k zastavení ofenzívy bělogvar-

dějců proti Caricynu a k posílení obrany Minska. Posílá do Petrohradu telegram J. V. Stalinovi o vyslání posil a provedení mobilizace petrohradských dělníků na pomoc petrohradské frontě.

21. května

Lenin doplňuje a upravuje návrh usnesení ÚV KSR(b) o mobilizaci komunistů a dělníků ze severozápadních gubernií pro petrohradskou frontu. Telegrafuje revoluční vojenské radě Jižního frontu, A. L. Kolegajevovi o vyslání posil a o nutnosti energicky skoncovat s průtahy při potlačování vzpoury bílých kozáků.

22. května

Lenin dává L. D. Trockému příkaz k okamžité likvidaci kontrarevoluční kozácké vzpoury na Donu, k níž dala podnět ofenzíva bělogvardějských vojsk na západní frontě a zostření situace u Astrachaně.

Telegrafuje veliteli jižní skupiny vojsk Východního frontu M. V. Frunzemu, že je nutné poskytnout pomoc obleženému Orenburgu.

Podepisuje telegram řediteli a politickému komisaři luganského muničního závodu s příkazem okamžitě obnovit výrobu munice.

Účastní se společného zasedání politického byra a organizačního byra ÚV KSR(b), které projednává situaci na západní frontě po průlomu fronty u Rigy a otázku velení Východního frontu.

Doplňuje a podepisuje telegram ústřednímu výboru Komunistické strany Ukrajiny (bolševiků) s příkazem, aby finanční opatření ukrajinské sovětské vlády byla předběžně konzultována s ÚV KSR(b).

Předsedá zasedání rady lidových komisařů a diskutuje o projednávaných otázkách. Při projednávání zprávy systemizační komise se RLK usnází vytvořit zvláštní komisi vedenou Leninem, která by stanovila zásady mzdové politiky a odměňování práce odborníků. Projednává se rovněž návrh dekretu o organizaci zavlazovací práce v Turkestánu, uzavření tiskáren v rámci úspor elektrické energie, návrh dekretu o zabezpečení rodin rudoarmějců a další otázky.

23. května

Lenin předsedá zasedání zvláštní komise rady lidových komisařů pro stanovení zásad mzdové politiky

a odměňování práce odborníků, píše návrh usnesení o platech odborníků, který komise schvaluje. Leninovi se ukládá, aby o této otázce referoval 24. května na zasedání RLK.

24. května

Lenin posílá ukrajinské radě lidových komisařů blahopřejný telegram k potlačení kontrarevoluční vzpoury atamana Grigorjeva a přikazuje přesunout uvolněné vojenské jednotky do Donbasu.

Posílá vojenským komisařům ve Voroněžské a Tambovské gubernii telegrafický příkaz k urychlení přepravy zmobilizovaných komunistů na jižní frontu.

Předsedá zasedání rady lidových komisařů, referuje o platech odborníků a o návrhu dekretu o zrovnoprávnění kozáckého obyvatelstva s ostatními pracujícími občany RSFSR. Podepisuje návrhy dekretů o rozpočtových předpisech a o přechodu Ústředního kolegia pro záležitosti zajatců a uprchlíků do kompetence lidového komisariátu vnitra. Projednává se rovněž pomoc obětem protizidovských pogromů, návrh dekretu o přidělování dříví pracujícímu obyvatelstvu a další otázky.

25. května

Lenin přijíždí na Rudé náměstí na přehlídku útvarů všeobecné vojenské přípravy; v doprovodu štábu všeobecné vojenské přípravy vykonává přehlídku dělnických praporů a má k nim projev. Poté přihlíží slavnostnímu pochodu shromážděných útvarů.

26. května

V telegramu předsedovi ukrajinské RLK Ch. G. Rakovskému a náměstkovi lidového komisaře vojenství V. I. Mežlaukovi dává Lenin příkaz odebrat obyvatelstvu zbraně a přesunout jednotky, které se podílely na potlačení vzpoury atamana Grigorjeva, do Donbasu.

Lenin předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany. Po diskusi podepisuje telegram petrohradskému výboru obrany o evakuaci Státní tiskárny cenin a návrh usnesení o povolání zaměstnanců lidového komisariátu dopravy do Rudé armády. Jedná se rovněž o průchodu uprchlíků přes západní frontu, o zásobování muniční továrny v Tule ocelí, o kaširské elektrárně, o plánu mobilizace donských a oren-

burských kozáků, o průběhu přesídlování na Don, o omezení osobní dopravy, o obraně Luganska a o dalších otázkách.

27. května

Lenin podepisuje poselství afghánskému emírovi Amánulláhovi.

Rozmlouvá o situaci v Maďarsku s jedním z vedoucích činitelů Maďarské republiky rad Tiborem Szamuelyem, který přiletěl z Budapešti.

Píše článek Pozdrav maďarským dělníkům a předává ho Tiboru Szamuelymu.

Předsedá zasedání rady lidových komisařů. Při projednávání zprávy A. D. Cjurupy o situaci ve výkupu obilí a o konkrétních plánech zásobovací kampaně v předsklizňovém období zapisuje Lenin srovnatelné údaje o výkupu obilí od roku 1916 do května 1919. Předkládá řadu návrhů k projednávané zprávě J. M. Aniksta o produktivním využití pracovníků sovětských orgánů uvolněných v souvislosti se snížením stavu zaměstnanců; podepisuje návrh dekretu o zvýšení finančního příspěvku rodinám rudoarmějců. Projednává se rovněž návrh usnesení o přidělování osobního majetku uprchlé buržoazie, návrh dekretu o zavedení pracovních knížek v Moskvě a v Petrohradu a další otázky.

28. května

Lenin dává pokyn, aby se Rada obrany zabývala zprávou F. E. Dzeržinského o svízelné hospodářské situaci v Simbirsku přeplněném jednotkami Rudé armády.

Účastní se zasedání politického byra ÚV KSR(b). Po projednání situace na jižní frontě podepisuje směrnici ÚV pro předsedu ukrajinské RLK Ch. G. Rakovského o nutnosti soustředit všechny síly na osvobození Donbasu a provést všeobecnou mobilizaci charkovských a jekatěrinoslavských dělníků. Projednávají se rovněž otázky vojenskoekonomického svazku s Ukrajinou, otázky Krymské republiky a krymského oblastního výboru KSR(b), nóta polské vlády, nutnost posílit stranickou práci v Novgorodské, Pskovské a Vitebské gubernii a další.

Píše sdělení, které má být předáno přímou linkou předsedovi ukrajinské RLK Ch. G. Rakovskému. Ob-

sahuje zprávu o situaci na jižní frontě a usnesení ÚV KSR(b) soustředit všechny síly na osvobození Donbasu.

Předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany. Podepisuje návrhy usnesení o přechodu všech pomocných vojenských útvarů do kompetence lidového komisariátu vnitra, o využívání osobních vlaků, o demontáži železničních tratí, které zůstávají po ústupu v ruku nepřátelských vojsk, o zajištění prací na upevnění pozic na donské frontě. Projednává se rovněž zákaz rekvizice majetku a potravin v sanitních vlacích, doprovod vojenských vlaků, zavedení výroby šestipalcových děl v caricynské zbrojovce, stížnost lidového komisariátu zásobování, že Ústřední správa textilního průmyslu zdržuje zásilky textilních výrobků na Ukrajinu, povolání vysokoškoláků do armády, stav těžby a dodávek dřeva, výbuch na stanicích Vjazma a Novosokolniki, zvýšení produktivity práce v tulském závodě, mobilizace komunistek na práci v tulském závodě, sběr nábojnic, případy odkladu mobilizace z rodinných důvodů, průběh mobilizace na venkově, využití ropy na výrobu pohonné směsi pro automobily a další otázky.

Píše článek Hrdinové bernské internacionály pro 2. číslo časopisu *Kommunističeskij internacional*.

29. května

V telegramu veliteli frontu V. A. Antonovovi-Ovsejkenkovi a ukrajinskému lidovému komisaři vojenství N. I. Podvojskému Lenin navrhuje, aby byly v souvislosti s ohrožením Bachmutu a Slavjanska urychleně poslány posily do Donbasu.

V telegramu členům revoluční vojenské rady a stranickému aktivu Jižního frontu Lenin oznamuje, že S. S. Kameněv byl znovu jmenován velitelem frontu, že je nutné prohloubit politickou práci v jednotkách a zmobilizovat orenburské kozáky a obyvatelstvo frontového pásma k osvobození Uralu.

30. května

V telegramu L. D. Trockému Lenin žádá, aby ho informoval o opatřeních k likvidaci průlomů Děnikinových vojsk ve směru na Millerovo.

Posílá do Charkova telegram V. I. Mežlaukovi a K. J. Vorošilovovi s příkazem okamžitě vyslat posily na již-

ní frontu a nečekat na přísun výstroje a zbraní. Píše organizačnímu byru ÚV KSR(b), že je nutné vyloučit ze strany ty členy, kteří se účastní církevních obřadů a dosud se nevymanili z vlivu náboženských předsudků.

31. května

V Pravdě vychází výzva k obyvatelstvu Střežte se špiónů! podepsaná V. I. Leninem a F. E. Dzeržinským. Lenin rozmlouvá s členkou Rady obrany Litevsko-běloruské republiky J. B. Bošovou o situaci na západní frontě a o obraně Minsku a poté žádá Celoruský hlavní štáb, aby byly minským dělnickým praporům vydány zbraně a poslání k nim instruktoři.

Doplňuje a podepisuje telegram ukrajinskému lidovému komisaři vojenství N. I. Podvojskému o odeslání koní a tanků do Petrohradu a Moskvy a o vyslání zmobilizovaných dělníků a trénu na jižní frontu.

Předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany. V souvislosti s projednáváním otázek spojených s prováděním mobilizace píše návrh dekretu o povolání dělníků a zaměstnanců obchodu, průmyslu a dopravy do armády a posléze ho podepisuje. Na tomto zasedání se projednává rovněž zásobování armády zbraněmi, návrh usnesení o opatřeních proti dezertérství, povolání dělníků z jednotlivých průmyslových odvětví, povolání ročníku 1900, povolání důstojníků a poddůstojníků útvarů všeobecné vojenské přípravy, pořádání Dnů obrany, vyšetření příčin vyhození mostů u Petrohradu aj.

1. červen

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), které jedná o vojenskoekonomickém svazku sovětských socialistických republik. Z pověření politického byra ÚV sestavuje Lenin telegram do Charukova V. I. Mežlaukovi, K. J. Vorošilovovi, F. A. Arťomovi a dalším ukrajinským funkcionářům, v němž žádá, aby se upustilo od pokusů obnovit samostatnou ukrajinskou frontu a aby se podnikla energická opatření k posílení ukrajinské armády.

Píše telegram L. D. Trockému, že nesplnil směrnici ÚV KSR(b) o zrušení ukrajinského lidového komisařiátu vojenství a nepodnikl energická opatření na pomoc Donbasu.

2. června

Lenin se účastní společného zasedání politického byra a organizačního byra ÚV KSR(b), na němž se projednává reorganizace vojenské správy a velení na Ukrajině, situace na západní frontě, regulování maloobchodu, finanční a zásobovací otázky, boj proti antisemitismu aj.

Předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany, referuje o vysílání komisařů a zmocněnců na Ukrajinu, podepisuje návrhy usnesení o opravách a výměně pušek, o komisích pro mobilizaci dělníků a zaměstnanců obchodu, průmyslu a dopravy, o postupném zlepšování situace v Petrohradu. Projednává se rovněž instrukce o získání zbraní od obyvatelstva, výsledky těžby dřeva, ochrana mostů, opatření k provedení urychlené mobilizace ročníku 1900, zlepšení práce v sormovských závodech, návrh deketu o boji proti dezertérství, posílání dělníků do simbirského a podolského závodu aj.

3. června

Lenin telegrafuje revoluční vojenské radě Východního frontu, S. I. Gusevovi, M. M. Laševičovi a K. K. Jureněvovi o mobilizaci Baškirů, orenburských kozáků a obyvatelstva frontového pásma a o odebrání zbraní obyvatelstvu.

Telegrafuje L. D. Trockému do Charkova směrnicí k realizaci usnesení ÚV KSR(b) z 1. června o velení armádám Ukrajinského frontu.

Posílá telegram ukrajinskému lidovému komisaři zásobování A. G. Šlichterovi, aby urychlil odeslání potravin do Minsku a Petrohradu.

Rozmlouvá s členy revolučního výboru kotělnického okresu v Donské oblasti Kolesnikovem a Někljudovem o situaci na Donu a o postoji ke kozákům, poté telegrafuje revoluční vojenské radě Jižního frontu, že je nepřijatelné snažit se násilím změnit dosavadní způsob života kozáků.

Předsedá zasedání rady lidových komisařů, diskutuje o projednávaných otázkách, podepisuje návrhy usnesení o vydávání pasů k cestám do zahraničí a o provádění údržby a stavebních prací v Moskvě. Na tomto zasedání se rovněž projednává zpráva o realizaci deketu týkajícího se zákazu volného nákupu brambor, zpráva o snížení stavu zaměstnanců, návrh deketu

o přidělování dříví pracujícímu obyvatelstvu, další výroba cukru a poskytnutí finančních prostředků ukrajinskému cukrovarnickému průmyslu, zpráva o snížení nákladů v druhém pololetí roku 1918, průběh přesídlování na Don, převedení zásobování zemědělským nářadím a stroji z kompetence lidového komisariátu zásobování do kompetence lidového komisariátu zemědělství aj.

4. června

V telegramu revoluční vojenské radě Východního frontu, S. I. Gusevovi a M. M. Laševičovi, se Lenin dotazuje na stav 3. armády a na příčiny ústupu z Glazova a Agryzu.

Lenin dává J. V. Stalinovi telegrafický příkaz posílit západní frontu komisaři a co nejrychleji rozdrtit bělogvardějce u Petrohradu, aby mohla být vojska přesunuta na ostatní fronty.

Píše dopis předsedovi ukrajinské mimořádné komise M. I. Lacisovi o nutnosti provést očistu aparátu mimořádné komise na Ukrajině.

5. června

Lenin dává D. I. Kurskému pokyn pečlivě vyšetřit případy používání nezákonných prostředků při vymáhání mimořádné daně v jeleckém újezdu Orelské gubernie.

Předsedá zasedání rady lidových komisařů a diskutuje o projednávaných otázkách. Při schvalování seznamů odborníků s platem nad 3000 rublů se RLK usnáší, že v případě jednomyslného schválení seznamů zvláštní komisí pověřuje Lenina, aby je jménem RLK podepsal. Na zasedání se rovněž projednává návrh usnesení o rozdělení osobního majetku uprchlé buržoazie, návrh dekretu o uvolňování pracovníků sovětských úřadů v rámci snižování stavu zaměstnanců, návrh usnesení o výstavbě a využívání dálkových elektrických vedení, jmenování redakční rady Státního nakladatelství, zřízení Muzea válečných trofejí z let 1914—1918 aj.

Telegrafuje předsedovi petrohradského sovětu G. J. Zinovjevovi, že byly do Petrohradu odeslány potraviny.

6. června

Lenin diskutuje s komisařem vojenství Baškirské so-

větské republiky A. Validovem a se zástupci baškirského revolučního výboru o nasazení baškirských vojsk na východní frontu a o situaci v Turkestánu. Telegrafuje členu revoluční vojenské rady 10. armády Jefremovovi, že má být provedena očista v týlu armády a všeobecná mobilizace dělníků na obranu Caricynu.

Telegrafuje členům revoluční vojenské rady Východního frontu S. I. Gusevovi a M. M. Laševičovi o zostření situace na jižní frontě a o nebezpečí, že Kolčakovi se podaří průlom fronty přes Vjátku směrem na Petrohrad a že je nutné doplnit jednotky na frontě mobilizací obyvatelstva z frontového pásma.

Předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany, diskutuje o projednávaných otázkách, podepisuje návrh usnesení o postupu při odevzdávání rádiových stanic do správy vojenských úřadů a o povolání radiistů do vojenské služby, písemné pověření pro pracovníky vysílané do jednotlivých oblastí, aby tam zlepšili výkup potravin. Projednává se rovněž průjezd ruských válečných zajatců z Německa přes západní hranice, stav městského hospodářství v Simbirsku, výroba benzínu, zpráva o zřizování agitačních a osvětových středisek v nejdůležitějších železničních stanicích a v místech, odkud jsou vypravovány vojenské transporty, zřizování zvláštních zásobovacích oddílů k opatrování potravin pro železničáře, vybavení dílen na výrobu nábojnic v simbirském závodě, zapojení komunistů z řad železničářů do strážních oddílů na ochranu mostů, průběh mobilizace deseti procent členů odborových svazů, stav vozovek aj.

Diskutuje s inženýrem Majmem a dělníkem I. Gosťuškinem, kteří přijeli z Caricynu, aby získali povolení opatrovat palivo pro tamější hutní závod.

9. červená

Lenin píše E. M. Skljanskému o zostření situace na petrohradské frontě a o nutnosti okamžitě přesunout vojenské jednotky z archangelské a východní fronty na obranu Petrohradu.

Telegrafuje revoluční vojenské radě Východního frontu, že je nutné vzhledem k zostření vojenské situace na petrohradské a jižní frontě přesunout vojenské jednotky z východní fronty, věnovat se agitační a po-

litické práci a zmobilizovat obyvatelstvo frontového pásma.

Posílá do Charkova telegram zmocněnci Rady obrany G. N. Melničanskému s příkazem učinit mimořádná opatření v zájmu dokončení mobilizace posil pro Rudou armádu.

10. června

Lenin se účastní zasedání ÚV KSR(b). V souvislosti s projednáváním situace na petrohradské frontě píše návrh usnesení ústředního výboru. Projednává se rovněž návrh, aby byla 13. června uctěna památka Rosy Luxemburgové, a další otázky.

Píše koncept předmluvy ke knižnímu vydání projevu O klamání lidu hesly svobody a rovnosti.

Předsedá zasedání rady lidových komisařů a diskutuje o projednávaných otázkách. Na zasedání se projednává uvolnění finančních prostředků ukrajinskému cukrovarnickému průmyslu, návrh usnesení o zajatých příslušnících Rudé armády a o materiálním zabezpečení jejich rodin, železniční přeprava všech druhů paliva, návrh usnesení o platech vynálezců aj.

11. června

Lenin se účastní zasedání ÚV KSR(b), které projednává zavedení vyšší výměry trestů, ilegální práci na území obsazeném nepřítelem, pozdrav sjezdu rad v Maďarsku a Komunistické straně Maďarska, svolání konference zakavkazských komunistů, příčiny zdržení přísunu posil pro petrohradskou frontu aj.

Posílá čtyři telegramy revoluční vojenské radě Východního frontu a příkazuje, aby byla provedena všeobecná mobilizace obyvatelstva frontového pásma, potlačena kontrarevoluční vzpoura v Orenburské a Uralské oblasti a vypraveny vojenské jednotky na petrohradskou frontu.

Telegrafuje předsedovi ukrajinské RLK Ch. G. Rakovskému, aby byla učiněna okamžitá opatření týkající se pomoci Petrohradu potravinami.

Předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany, podepisuje návrh usnesení o povolání podpraporčíků a poddůstojníků mladších čtyřiceti let do vojenské služby. Projednává se rovněž zpráva komise pro výzkum Moskevské uhelné pánve, přechod uprchlíků přes západní frontu, vývoz ryb z Astrachaně, dodáv-

ky potravin a píce pro 6. a 3. armádu, nepravidelné vydávání rudoarmějských přídělů potravin vojákům sloužícím v týlu, posílání dělníků do tulského, podolského a simbirského závodu, příkaz odebrat zbraně obyvatelstvu aj.

12. června

Lenin předsedá zasedání rady lidových komisařů a diskutuje o projednávaných otázkách. Když se jedná o pěstování sadbových brambor v zelinářských zahradách, pořizuje si k tomu výpočty. Během zasedání podepisuje návrh usnesení rozšířit platnost dekretu o bezplatném stravování dětí na všechny mladistvé do 16 let a návrh usnesení o přidělení majetku uprchlé buržoazie moskevským a petrohradským dělníkům, návrh dekretu o stanovení oblastí pro státní výkup potravin mimo příděl. Projednává se rovněž návrh dekretu o materiálním zabezpečení rodin pracujících, otázka prozatímní správy Kirgizského kraje atd.

13. června

Lenin oznamuje J. V. Stalinovi do Petrohradu, že na petrohradskou frontu byli posláni zmobilizovaní komunisté a obrněné vlaky.

Telegrafuje předsedovi jekatěrinoslavského sovětu Averinovi a přikazuje, aby byla energicky dokončena mobilizace dělníků.

Podepisuje telegram revoluční vojenské radě 5. armády s příkazem okamžitě přepravit do Nižního Novgorodu obilí, které zanechali kolčakovci při ústupu v přístavech na řece Bělaja.

Předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany, které se zabývá zásobováním armády potravinami a krmivem, postupným zaváděním válečného stavu na železnicích, výsledky průzkumu Moskevské uhelné pánve, průběhem mobilizace dělníků a zaměstnanců obchodu, průmyslu a dopravy, mobilizací železničářů ročníku 1900, vyhlášením válečného stavu ve Vladimírské gubernii. Na tomto zasedání se schvaluje tabulka evakuace nákladů podle naléhavosti jejich přepravy, kterou Lenin podepsal 11. června.

14. června

Lenin posílá telegramy revoluční vojenské radě Jižního frontu a 10. armády s návrhem, aby byla podniknuta mimořádná opatření k udržení Caricynu.

Má projev na slavnostním koncertu pro frekventanty moskevských kursů pro kulometčíky.

- 15. června* Lenin vykonává přehlídku účastníků kremelských kursů u příležitosti vyřazení prvních velitelů kulometných oddílů Rudé armády. Účastní se zasedání ÚV KSR(b). Projednávají se na něm změny v nejvyšším velitelském sboru a posílení revolučních vojenských rad, způsob kontroly vojenských odborníků, situace na východní frontě, přesun vojenských jednotek, návrh maďarských komunistů na svolání mezinárodní konference svazů komunistické mládeže do Budapešti, zavedení vyšších trestů aj.
- 16. června* Lenin diskutuje s I. I. Uljanovem a dalšími zástupci uralských revolučních kozáků o možnosti vytvořit kozácký oddíl pro partyzánské akce v týlu Kolčakových vojsk a poté žádá organizační byro ÚV KSR(b) a Revoluční vojenskou radu republiky, aby posoudily návrhy I. I. Uljanova.
- 17. června* Lenin předsedá zasedání rady lidových komisařů a diskutuje o projednávaných otázkách. Při projednávání žádosti lidového komisaře školství a osvěty o přidělení finančních prostředků pro uhrazení nákladů na jednotnou školu založenou na pracovní výchově si pořizuje výpočty, podepisuje návrh usnesení o reorganizaci Ústřední správy rudoarmějských prodejen. Na tomto zasedání se projednává rovněž znárodnění divadel a cirkusů, obchodů a dílen vyrábějících a prodávajících hudební nástroje, návrh dekretu o hygieně bydlení aj.
- 18. června* Lenin se účastní společného zasedání politického byra a organizačního byra ÚV KSR(b) a diskutuje o projednávaných otázkách. Projednává se problematika Ústředního svazu spotřebních družstev a dělnických družstev, stávky textilních dělníků vyvolané zásobovacími potížemi, vyslání posil na jižní a západní frontu. Během zasedání dostává Lenin zprávu, že v týlu Kolčakových vojsk v Kustanaji vypuklo povstání a že povstalci táhnou na Čeljabinsk. Píše telegram členu

revoluční vojenské rady Východního frontu M. M. Laševičovi, že je nutné navázat s povstalci spojení. Na základě zprávy o svízelné situaci 10. armády posílá telegram její revoluční vojenské radě a žádá, aby houževnatě bránila Caricyn.

Stylizuje telegram Bélovi Kunovi se zprávou o usnesení ÚV KSR(b) vyslat do Maďarska sovětského představitele. Vyzývá k mimořádné obezřetnosti při jednání o příměří se zeměmi Dohody.

Předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany a diskutuje o projednávaných otázkách. Podepisuje návrh usnesení o povinném doprovodu vojenských vlaků odvázejících posily na frontu. Projednává se zdravotnické zabezpečení Jižního frontu, rozmísťování zmobilizovaných odborářů a počet zmobilizovaných textilních dělníků, internování cizích státních příslušníků, kteří dosáhli odvodového věku, mobilizace loveckých zbraní, přesun tří parníků Kaspického loďstva na obranu Caricynu, výroba benzínu, opravy a výměna pušek, faktický průběh mobilizace aj.

Během zasedání píše Lenin F. E. Dzeržinskému, že je nutné, aby se Mimořádná komise účastnila provádění všeobecné mobilizace na opevňovací práce ve Voroněžské, Tambovské a Saratovské gubernii a hromadných prohlídek s cílem objevit ukryté zbraně.

19. června

Lenin předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany. Na zasedání se projednávají opatření k lepšímu zásobování armády, opatření k urychlení výstavby opevnění na západní frontě, formování kombinovaných kozáckých jednotek, výsledky vyšetřování výbuchu v Novosokolnikách, mobilizace dělnic-komunistek pro tulský závod, opatření k mobilizaci ročníku 1900, boj proti dezertérství, internování cizích státních příslušníků, kteří dosáhli odvodového věku, přesun uhlí z Krymu pro potřeby 14. armády, vyšetřování událostí v pevnosti Krasnaja Gorka, mobilizace Kalmyků aj.

20. června

Lenin píše telegram členům revoluční vojenské rady Východního frontu M. M. Laševičovi a K. K. Jurenčevovi s příkazem pokračovat v ofenzívě směrem na

Ural a o tom, jaká opatření učinit k upevnění bojovnosti jednotek.

Telegraficky nařizuje krymskému komisaři zásobování, aby byly všechny zásoby ovocných konzerv a sýrů odeslány nemocným dětem do severního Ruska.

Předsedá zasedání rady lidových komisařů, diskutuje o projednávaných otázkách, podepisuje návrhy usnesení. Na zasedání se projednává návrh dekretu o pracovních knížkách, složení kolegia lidového komisariátu zásobování, návrh usnesení o výstavbě a využívání systému elektrického dálkového vedení, předpisy o používání automobilů aj.

21. června

Lenin dává L. D. Trockému telegraficky příkaz podniknout mimořádná opatření k posílení obrany Caricynu.

V telegramu Ch. G. Rakovskému Lenin píše, že je nutné ihned vypravit tři vlaky s obilím na západní frontu.

Telegrafuje náčelníkovi pro zásobování Východního frontu, že je nepřijatelné vyčleňovat z jednotného zásobovacího aparátu celého frontu zásobování jižní skupiny vojsk.

23. června

Lenin píše předmluvu k separátnímu vydání svého projevu O klamání lidu hesly svobody a rovnosti.

24. června

Lenin telegrafuje revoluční vojenské radě 5. armády příkaz, jímž se zakazuje bez povolení lidového komisariátu zásobování disponovat obilím na území osvobozeném od Kolčakových vojsk.

Dotazuje se Revoluční vojenské rady republiky, zda se lze spolehnout na údaje ukrajinského lidového komisaře vojenství o počtu zmobilizovaných dělníků poslaných na frontu.

Účastní se společného zasedání politického byra a organizačního byra ÚV KSR(b), na němž se projednává vyslání komisařů do Celoruského hlavního štábu a do Námořní správy, ponechání zbraní komunistům, zásobovací situace a další otázky.

Předsedá zasedání rady lidových komisařů a diskutuje o projednávaných otázkách. Podepisuje návrh usnesení o zavedení moskevského času v železniční

dopravě a telegrafním styku. Na tomto zasedání se projednává rovněž přidělování záloh institucím na nákup potravin mimo přiděl, otázka knihoven, zpráva o práci komise pro přešetřování systemizovaného stavu zaměstnanců, návrh dekretu o stanovení jednotného postupu při distribuci, rekvizici a konfiskaci všech druhů paliva, vypracování obecně platných sazeb honorářů pro publicisty, návrh řádu o kontrole s cílem zamezit růstu systemizovaného stavu zaměstnanců aj.

25. čeruna

Lenin doplňuje a podepisuje telegram revoluční vojenské radě Jižního frontu, v němž se navrhuje vyslat do zásobovací armády textilní dělníky z Ivanova-Voždensk, kteří měli evakuovat Donbas.

Předseda zasedání Rady dělnické a rolnické obrany a při diskusi o zajištění rudoarmějských přidělů pro moskevské dílny na výrobu těžkých a obléhacích děl vypočítává, kolik je k tomu zapotřebí obilí, podepisuje návrhy usnesení o povolání dělníků a zaměstnanců obchodu, průmyslu a dopravy do armády a o současném zastavení všech předchozích mobilizačních organizovaných odborovými svazy, usnesení o vyjádření díky 2., 5. a Turkestánské armádě za mimořádnou statečnost v boji proti Kolčakovi. Na tomto zasedání se projednává rovněž zřízení komise při Radě obrany, rozpis železničářů podléhajících povolávacímu rozkazu podle profesí a tratí, doprovod vojenských vlaků s posilami na frontu, evakuace obyvatelstva z Kronštadu, opatření ke zlepšení zdravotnického zajištění v armádě, plavení dřeva z Mariinské říční soustavy do povodí Volhy, zřízení zvláštní komise pro zásobování Západního frontu, průběh prací na opravách pušek, poskytnutí vojenského materiálu a střeliva Ukrajině, otázka kvalifikovaných dělníků mezi válečnými zajatci, zvýšení služného rudoarmějcům aj.

Podepisuje telegram caricynským organizacím o přepravě ropných produktů do Saratova.

Dotazuje se A. I. Sviděského, jak probíhá přeprava obilí od řeky Bělaja, a upozorňuje na nutnost podniknout mimořádná opatření k zásobování Petrohradu potravinami.

26. čeruna

Lenin podepisuje telegram krymské radě lidových komisařů a žádá, aby byl odvolán příkaz k vystěhování rodiny geologa D. I. Mušketova z Alupky.

Posílá telegraficky příkaz revoluční vojenské radě 5. armády, aby bylo pracovníkům zajišťujícím proviant této armády zakázáno svévolně zabavovat potraviny vykoupené lidovým komisariátem zásobování v menzelinském újezdu Ufské gubernie.

Předsedá zasedání Rady dělnické a rolnické obrany, referuje o výrobě a zásobách závěrů k dělům a rozšiřuje program jednání o četné jiné otázky.

Dostává ze Sarapulu telegram, v němž pracovníci říčního loďstva žádají, aby byla odminována plavební dráha na Kamě. Předkládá tento problém k projednání Radě obrany a poté podepisuje telegram štábu Volžského vojenského loďstva s příkazem poskytnout pomoc pracovníkům říční plavby.

Během zasedání podepisuje Lenin návrhy usnesení o vyklizení a evakuaci petrohradských institucí, o mobilizaci vesnických tesařů na stavbu skladů pro vladimírskou prachárnu, což je úkolem rjazaňského guberniálního výkonného výboru, o zavedení vojenské správy ve všech institucích a podnicích Hlavního výboru pro lesní hospodářství, Hlavní správy uhelného průmyslu, Hlavní správy ropného průmyslu a Hlavního výboru pro paliva. Projednává se rovněž zásobování armády proviantem, upevnění pracovní kázně při stavbě elektrického dálkového vedení a při těžbě rašeliny, způsob odsunu uprchlíků z prostoru západní fronty, převedení všech závodů na výrobu výzbroje a výstroje do kompetence Nejvyšší národohospodářské rady, zpráva Státní kontroly o nahrazování mobilizovaných mužů v různých institucích ženami, vysílání dělníků do závodů v Podolsku, Tule a Simbirsku, revize plánu obranných prací 6. polní ženijní armády, průběh mobilizace, zvýšení přidělů potravin pracovníkům závodů na výrobu hnojiv, odebírání zbraní obyvatelstvu aj.

27. čeruna

Lenin hovoří s N. K. Krupskou, která odjíždí se skupinou agitátorů a instruktorů do Nižního Novgorodu, aby odtud podnikli plavbu agitačním parníkem CÚVV Rudá hvězda po Volze a Kamě. Dává pokyny

týkající se úkolů agitační brigády a poté doprovází odjíždějící na Kurské nádraží.

Podepisuje telegramy guberniálním zásobovacím výborům v Kazani, Saratově, Samaře a Ufě o kritické zásobovací situaci v Moskvě a v Petrohradu s příkazem, aby okamžitě odeslali v souladu s červnovým plánem obilí pro zásobování dělníků a vojenských jednotek.

Píše telegram členům revoluční vojenské rady Východního frontu M. M. Laševičovi a K. K. Jureněvovi, že je třeba využít přeběhlíky z Kolčakových armád jako agitátory a potlačit vzpouru bílých kozáků v okolí Nikolajevska.

Hovoří s V. V. Adoratským o nutnosti shromažďovat a studovat materiály k dějinám Říjnové revoluce.

Předsedá zasedání rady lidových komisařů a diskutuje o projednávaných otázkách. Podepisuje návrhy dekretu o jednotném postupu při distribuci, rekvizici a konfiskaci všech druhů paliva. Při projednávání hlavních tezí nového dekretu o zásobování je Lenin zvolen do komise RLK, která se má zabývat touto otázkou. Projednává se rovněž převedení funkcí jednotného orgánu pro vykládku zboží do kompetence lidového komisariátu dopravy, návrh dekretu o odpovědnosti železnic za ztrátu nebo poškození osobních zavazadel, zavádění pevných cen aj.

OBSAH

Předmluva	7—23
1919	
* ZASEDÁNÍ PETROHRADSKÉHO SOVĚTU	
12. března 1919	25—44
*1. REFERÁT O ZAHRANIČNÍ A VNITŘNÍ POLITICE RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ. <i>Stručná novinová zpráva</i>	25
*2. ODPOVĚĎ NA PÍSEMNÉ DOTAZY	32
*ZASEDÁNÍ I. SJEZDU ZEMĚDĚLSKÝCH DĚLNÍKŮ PETROHRADSKÉ GUBERNIE	
13. března 1919	45—53
*1. PROJEV O ZALOŽENÍ ODBOROVÉHO SVAZU ZEMĚDĚLSKÝCH DĚLNÍKŮ	45
*2. ODPOVĚĎ NA PÍSEMNÉ DOTAZY	50
*PROJEV NA SHROMÁŽDĚNÍ V LIDOVÉM DOMĚ V PETROHRADU 13. BŘEZNA 1919	
<i>Novinová zpráva</i>	54—61
ÚSPĚCHY A POTÍŽE SOVĚTSKÉ MOCI	
Doslov	63—97 97
*PROJEV VĚNOVANÝ PAMÁTCE J. M. SVERDLOVA, PŘEDNESENÝ NA MIMORÁDNĚM ZASEDÁNÍ CELORUSKÉHO ÚSTŘEDNÍHO VÝKONNÉHO VÝBORU	
18. BŘEZNA 1919	98—103

* Hvězdičkou jsou označeny titulky Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.

*PROJEV NA POHŘBU J. M. SVERDLOVA 18. BŘEZNA 1919. <i>Zpráva v denním tisku</i>	104
*NÁVRH PROGRAMU KSR(b)	105—148
1. KONCEPT NÁVRHU PROGRAMU KSR Hlavní úkoly diktatury proletariátu v Rusku	107 112
2. NÁVRH PROGRAMU KSR (BOLŠEVIKŮ)	127
*3. VSUVKA K POLITICKÉ ČÁSTI PROGRAMU	133
*4. ÚRYVEK Z POLITICKÉ ČÁSTI PROGRAMU	134
*5. BOD PROGRAMU O NÁRODNOSTNÍCH VZTAZÍCH	135
*6. VSUVKA K DEFINITIVNÍMU NÁVRHU BODU PROGRAMU O NÁRODNOSTNÍ OTÁZCE	136
*7. ÚVOD K BODU PROGRAMU O VOJENSTVÍ	137
*8. PRVNÍ Odstavec BODU PROGRAMU O SOUDNICTVÍ	139
*9. BOD PROGRAMU O ŠKOLSTVÍ A OSVĚTĚ	140
*10. BOD PROGRAMU O NÁBOŽENSKÝCH VZTAZÍCH	142
*11. BODY EKONOMICKÉ ČÁSTI PROGRAMU	143
*12. AGRÁRNÍ BOD PROGRAMU	147
* VIII. SJEZD KSR(b) 18.—23. března 1919	149—236
*1. PROJEV PŘI ZAHÁJENÍ SJEZDU 18. BŘEZNA	151
*2. ZPRÁVA O ČINNOSTI ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU 18. BŘEZNA	155
*3. REFERÁT O PROGRAMU STRANY 19. BŘEZNA	174
*4. ZÁVĚREČNÉ SLOVO K REFERÁTU O PROGRAMU STRANY 19. BŘEZNA	196
*5. NÁVRH TŘETÍHO BODU OBECNĚ POLITICKÉ ČÁSTI PROGRAMU (<i>pro programovou komisi VIII. sjezdu strany</i>)	207

*6. POZDRAVNÝ RADIOTELEGRAM, ZASLANÝ JMÉNEM SJEZDU VLÁDĚ MAĎARSKÉ REPUBLIKY RAD	208
*7. REFERÁT O PRÁCI NA VESNICI 23. BŘEZNA	209
*8. VYSTOUPENÍ PROTI NÁVRHU NA PŘERUŠENÍ DISKUSE K REFERÁTU O PRÁCI NA VESNICI 23. BŘEZNA	227
*9. REZOLUCE O VZTAHU K STŘEDNÍMU ROLNICTVU	228
*10. PROJEV NA ZÁVĚR SJEZDU 23. BŘEZNA	232
*RADIOTELEGRAFICKÝ POZDRAV VLÁDĚ MAĎARSKÉ REPUBLIKY RAD	237
*RADIOTELEGRAM BÉLOVI KUNOVI	238
ODPOVĚĎ NA OTEVŘENÝ DOPIS ODBORNÍKA	239—243
*O KANDIDATUŘE M. I. KALININA NA FUNKCI PŘEDSEDY CELORUSKÉHO ÚSTŘEDNÍHO VÝKONNÉHO VÝBORU. <i>Projev na XII. zasedání CÚVV 30. března 1919</i>	244—247
*PROJEVY ZAZNAMENANÉ NA GRAMOFONOVÝCH DESKÁCH	249—264
1. PAMÁTCE PŘEDSEDY CELORUSKÉHO ÚSTŘEDNÍHO VÝKONNÉHO VÝBORU SODRUHA JAKOVA MICHAJLOVIČE SVERDLOVA	251
2. III., KOMUNISTICKÁ INTERNACIONÁLA	252
3. ZPRÁVA O RADIOTELEGRAFICKÉM ROZHOVORU S BÉLOU KUNEM	254
4. PROVOLÁNÍ K RUDÉ ARMÁDĚ	256
5. O STŘEDNÍCH ROLNÍCÍCH	258
6. CO JE TO SOVĚTSKÁ MOC?	260
7. JAK NAVŽDY UCHRÁNIT PRACUJÍCÍ PŘED ÚTLAKEM STATKÁŘŮ A KAPITALISTŮ	262
8. O POGROMISTICKÝCH ŠTVANICÍCH PROTI ŽIDŮM	263

TELEFONOGRAM CELORUSKÉ MIMOŘÁDNÉ KOMISI	265
<i>* MIMOŘÁDNÉ PLENÁRNÍ ZASEDÁNÍ MOSKEVSKÉHO SOVĚTU DĚLNICKÝCH A RUDOARMĚJSKÝCH ZÁSTUPCŮ 3. dubna 1919</i>	266—289
*1. ZPRÁVA O ZAHRANIČNÍ A VNITŘNÍ SITUACI SOVĚTSKÉ REPUBLIKY	266
*2. NÁVRH REZOLUCE KE ZPRÁVĚ O ZAHRANIČNÍ A VNITŘNÍ SITUACI SOVĚTSKÉ REPUBLIKY	284
*3. REZOLUCE KE ZPRÁVĚ O ZAHRANIČNÍ A VNITŘNÍ SITUACI SOVĚTSKÉ REPUBLIKY	287
DOPIS PETROHRADSKÝM DĚLNÍKŮM O POMOCI VÝCHODNÍ FRONTĚ	290—291
*TEZE ÚV KSR(b) O SITUACI NA VÝCHODNÍ FRONTĚ	292—297
<i>* PLENÁRNÍ ZASEDÁNÍ CELORUSKÉ ÚSTŘEDNÍ RADY ODBORŮ 11. dubna 1919</i>	299—320
*1. REFERÁT O ÚKOLECH ODBORŮ V SOUVISLOSTI S MOBILIZACÍ NA VÝCHODNÍ FRONTU	301
*2. ODPOVĚĎ NA DOTAZ O STÁVCE V TULE	315
*3. ZÁVĚREČNÉ SLOVO K REFERÁTU	317
*PŘEDMLUVA K BROŽUŘE HENRIHO GUILBEAUXE SOCIALISMUS A SYNDIKALISMUS VE FRANCII ZA VÁLKY	321—322
*PROJEV NA PRVNÍCH MOSKEVSKÝCH KURSECH PRO SOVĚTSKÉ VELITELE 15. DUBNA 1919. <i>Stručná novinová zpráva</i>	323
TŘETÍ INTERNACIONÁLA A JEJÍ MÍSTO V DĚJINÁCH	324—332

*PROJEV NA KONFERENCI ŽELEZNIČÁŘŮ MOSKEVSKÉHO UZLU 16. DUBNA 1919	333—338
*PROJEV O BOJI PROTI KOLČAKOVI NA KONFERENCI MOSKEVSKÝCH ZÁVODNÍCH VÝBORŮ A ODBOROVÝCH SVAZŮ 17. DUBNA 1919. <i>Novinová zpráva</i>	339—342
*PROJEV NA I. CELORUSKÉM SJEZDU KOMUNISTICKÝCH STUDENTŮ 17. DUBNA 1919	343
*POZDRAV BAVORSKÉ REPUBLICICE RAD	344—345
*TŘI PROJEVY NA RUDÉM NÁMĚSTÍ 1. KVĚTNA 1919. <i>Novinové zprávy</i>	346—349
*1.	346
*2.	348
*3. PROJEV ZE STUPNĚ ZVANÉHO LOBNOJE MĚSTO PŘI ODHALENÍ POMNÍKU STĚPANA RAZINA	349
*I. CELORUSKÝ SJEZD PRO MIMOŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ 6.—19. května 1919	351—395
1. POZDRAVNÝ PROJEV 6. KVĚTNA	353
2. PROJEV O KLAMÁNÍ LIDU HESLY SVOBODY A ROVNOSTI 19. KVĚTNA	357
I.	358
II.	364
III.	369
IV.	375
V.	389
*PŘEDMLUVA K VYDÁNÍ PROJEVU O KLAMÁNÍ LIDU HESLY SVOBODY A ROVNOSTI	396—400
*TELEGRAM RADĚ LIDOVÝCH KOMISAŘŮ UKRAJINY	401

*DODATEK K NÁVRHU PROVOLÁNÍ K NĚMECKÝM DĚLNÍKŮM A ROLNÍKŮM, KTEŘÍ NEVYKOŘISŤUJÍ CIZÍ PRÁCI	402—403
*O PLATECH ODBORNÍKŮ. <i>Návrh usnesení</i>	404—405
*PROJEV NA OSLAVÁCH DNE VŠEOBECNÉ VOJENSKÉ PŘÍPRAVY 25. KVĚTNA 1919. <i>Stručná novinová zpráva</i>	406
POZDRAV MAĎARSKÝM DĚLNÍKŮM	407—411
HRDINOVÉ BERNSKÉ INTERNACIONÁLY	412—421
STŘEZTE SE ŠPIÓNŮ!	422
*NÁVRH SMĚRNICE ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU O VOJENSKÉ JEDNOTĚ	423—424
*NÁVRH USNESENÍ ÚV KSR(b) O PETROHRADSKÉ FRONTĚ	425
PŘÍPRAVNÉ MATERIÁLY	
* <i>Materiály k návrhu programu KSR(b)</i>	429—434
*1. Zápis bodů ekonomické části programu sestavených komisí a otázek, jež mají být rozpracovány	429
*2. Osnova druhého bodu ekonomické části programu	430
První koncept	430
Druhý koncept	430
*3. Osnova agrárního bodu programu	431
*4. Konspekt oddílu o trestech z bodu programu o soudnictví	432
*5. Návrh dodatků k bodu programu v oblasti školství a osvěty	433
*6. Zvláštnosti nového stranického programu	434
*Poznámky o družstevnictví	435
*Návrh usnesení rady obrany o zásobování železničářů obilím	436

PŘÍLOHY

Program komunistické strany Ruska (bolševiků)	441—467
Seznam dokumentů, na jejichž redigování se V. I. Lenin podílel	471—475
Poznámky	476—503
Seznam literatury, kterou V. I. Lenin cituje nebo o níž se zmiňuje	504—523
Jmenný rejstřík	524—547
Životopisná data	548—595

V. I. L E N I N
S E B R A N Ě S P I S Y

3 8

Podle 5. ruského vydání V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij, tom 38, Politizdat, Moskva 1977, připraveného Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS, přeložil kolektiv překladatelů. Kontrolní redaktorka Hana Zikmundová. Odpovědná redaktorka Jana Čamrová. Obálka, vazba a grafická úprava Milan Hegar. Výtvarný redaktor František Kraus. Technická redaktorka Mahulena Jarkovská. Vydání II. Praha 1988. Vydalo Nakladatelství Svoboda jako svou 5811. (6924.) publikaci. Vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha. Náklad 1-30 000. AA 29,52 (text 28,96, ilustrace 0,56), VA 30,37. Tematická skupina 00/3. Cena brož. výt. 10,80 Kčs, váz. výt.

16,— Kčs. 73/202-21-8.5

25—009—88 Kčs 16,—